P. FERRERES, S. I.

CASUS CONSCIENTIAE

TOMUS II

EDITIO SEXTA

Marcian J. Mathis
St. Joseph Seminary
Teutopolis Ill.

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/casusconscientia0002pioa

CASUS CONSCIENTIAE

TOMUS SECUNDUS

CASUS CONSCIENTIAE

PROPOSITI AC SOLUTI

AD NORMAM CODICIS CANONICI, DISPOSITIONIBUS IURIS HISPANI AC LUSITANI, DECRETIS CONCILII PLENARII AMERICAE LATINAE NECNON CONC. PROV. MANILANI EARUNDEMQUE REGIONUM LEGIBUS PECULIARIBUS, ACCOMMODATI

AUCTORE

P. IOANNE B. FERRERES, S. I.

MULTIS ADHUC RETENTIS EX

P. IOANNE PETRO GURY, EIUSDEM SOCIETATIS

Longum iter est per praecepta,
breve et efficax per exempla.
(SENEC. Epist. 6.)

EDITIO SEXTA, TERTIA POST CODICEM

CORRECTIOR ET NOVIS CASIBUS AUCTA

(A milliario 16 ad 19)

DE ORDINARII LICENTIA

TOMUS SECUNDUS

WITHDRAWN

EX LIBRIS PROVINCIAE
PRO STUDIO THEOL.
S.S. CORDIS JESU

EUGENIUS SUBIRANA, S. A., PONTIFICIUS EDITOR
IN VIA DICTA «PUERTAFERRISA», 14 - BARCINONE - 1934

LICENTIA ORDINIS

Imprimi potest: José M.ª Murall, *Praep. Prov. Arag.*

LICENCIA DEL ORDINARIO

Nihil obstat: El Censor, José M.ª Dalmau, S. J.

Barcelona, 6 de marzo de 1935.

† MANUEL, Obispo de Barcelona

Por mandato de Su Excia. Rvma.
Dr. Ramón Baucells Serra,
Canónigo, Canciller - Secretario

PROPRIETAS LITTERARIA

Copyright 1926 by
Eugenio Subirana

6000 — Ex Typis Subirana

V.2

13376

INDEX TOMI SECUNDI

CASUS

de statibus particularibus

De statu laicali

		Pag.
Casus	I, II. Iudex	1
	III. Advocatus	8
	IV. Advocatus et procurator.	10
	V. Reus	11
	VI. Testis in iudicio	12
	VII. Notarius	14
	VIII. Custos	15
	IX-XV. Medicus	16
	XVI. De instauranda in homine iuventute	25
	XVII. Medicus et pharmacopola	27
	XVIII. Pharmacopola	27

CASUS

de statu clericali

Casus	I. Vocatio clericalis	29
	II. Officii divini recitatio	31
	III. Tempus horas recitandi	33
	IV. De recitatione officii divini iuxta novum psalterium	35
	V. De recitatione divini officii iuxta novas rubricas	36
	VI. De nobis rubricis servandis in recitatione officii divini ac in ministranda Eucharistia	37
	VII. Recitatio cum socio	38
	VIII. Pronuntiatio in divino officio et Missa recitandis	40
	IX. Causae a recitatione excusantes	41
	X. De negotiatione clericis interdicta	42
	XI-XIV. Parochi munus	44
	XV. Remotio parochi	51
	XVI. Confessarius intricatus.	51
	XVII. Canonicorum obligatio	53
	XVIII. De residentia canonicorum.	55
	XIX. Canonicus quoad distributiones chorales	57
	XX. De licentia necessaria iuxta encyclicam «Pascendi» ut clerici et religiosi, civiles Universitates frequentare possint	59
Casus	XXI. De licentia necessaria ad subeunda examina in civilibus Universitatibus	61
	XXII, XXIII. De fidei professione ac de iuramento contra modernistas	62
	XXIV. Dos beneficii	65

CASUS

de statu religioso

Casus	I, II. Vocatio religiosa	68
	III. De requisitis pro admissione ad novitiatum	72
	IV. Impedimenta religiosorum.	73
	V. De admissione in religionem	75
	VI. Consensus Episcopi pro clerico ut religionem ingrediatur.	76
	VII. De necessitate novitiatus validi seu formaliter peracti.	77
	VIII. Validitas novitiatus	78
	IX. Valor professionis religiosae	79
	X. Novitius ac professi votorum simplicium quoad bona sua	81
	XI. Votum paupertatis	83
	XII, XIII. Dominium religiosorum.	85
	XIV. Votum castitatis	88
	XV, XVI. Votum oboedientiae.	90
	XVII, XVIII. Obligatio officii divini ratione religionis	94
	XIX-XXI. Dispensatio in votis religiosis.	97
	XXII. Indultum saecularizationis	100
	XXIII. De regulari ante Codicem saecularizato in perpetuum	101
	XXIV. Nullitas professionis religiosae	103
	XXV. Sollemniter professus dimissus ante Codicem canonicum	104

Pag.

XXVI. De religioso egresso, quoad beneficia; et de religioso promoto extra suum institutum 105
XXVII. De religioso apostata . 107

CASUS

de Sacramentis in genere

Casus I-III. Valor Sacramentorum . 108
IV, V. Forma Sacramentorum. 111
VI-VIII. Mutatio formae . . . 112
IX. Repetitio formae 114
X. Applicatio materiae et formae 116
XI. Intentio ministri 118
XII. Dignitas ministri 119
XIII. Sacramenta deneganda aut concedenda 121
XIV. Sacramenta deneganda . 122
XV. Simulatio sacramenti . . 124
XVI. Subiectum Sacramentorum 127
XVII, XVIII. Intentio requisita ad valorem Sacramentorum. 128

CASUS

de baptismo

Casus I, II. De materia baptismi. . 130
III. De forma baptismi 132
IV. De ministro baptismi . . . 134
V. Infans quater baptizatus . 135
VI. De baptismo moribundi iudaei aut infidelis 136
VII. De baptismo infantis adhuc in utero matris 138
VIII. De monstris baptizandis, vel non 139
IX. De baptismo infantium in partu periculoso 140
X. De baptismo privato . . . 141
XI. De baptismo privatim a sacerdote vel diacono collato 142
XII, XIII. Subiectum baptismi. 144
XIV, XV. Baptismus privatus . 147
XVI. Baptismus sollemnis. . . 150
XVII-XIX. Patrini 151
XX-XXII. Cognatio spiritualis . 155
XXIII. Operatio caesarea . . . 160

CASUS

de confirmatione

Casus I. Materia confirmationis . . . 164
II. De materia proxima confirmationis 165

Pag.

III. Minister confirmationis . . 168
IV, V. Subiectum confirmationis 170

CASUS

de Eucharistia

Casus I. Materia consecrationis prioris. 174
II. De materia remota pro consecratione calicis 175
III. Consecratio 178
IV, V. Minister Eucharistiae . 180
VI. Quid de repertis particulis? 184
VII-X. Eucharistiae subiectum. 185
XI-XIII. Dispositio animae . . 194
XIV-XXI. Ieiunium requisitum. 198
XXII. Angores neosacerdotis. . 207
XXIII-XXV. Sacrum Viaticum . 209
XXVI. De Eucharistia deferenda infirmis qui e domo egredi non possunt 212
XXVII. Communio frequens. . 213
XXVIII. Communio in institutis monialium, vel etiam virorum omnino laicorum . . 215
XXIX. Eucharistiae asservatio . 217

CASUS

de sacrificio Missae

Casus I. Obligatio celebrandi . . . 219
II, III. Obligatio sacrum perficiendi 221
IV. Intentio et applicatio sacrificii Missae 225
V, VI. Applicatio Missae pro populo ratione officii . . . 226
VII. De Missarum manualium stipendio 230
VIII-XIII. Applicatio Missae ratione stipendii 230
XIV. De numero Missarum quem quis admittere possit. 241
XV. Partem stipendii retinens. 242
XVI. Detractio partis stipendii. 245
XVII. De transmissione stipendiorum. 245
XVIII. Applicationis permutatio. 247
XIX-XXII (1). De rubricis . . 249
XXIII. De Missa a communione

(1) In Casu XIX bis agitur de celebratione Missae in altari in quo expositum est SS. Sacramentum (pag. 255), et in XXII additur de prima ablutione in calice immissa ante sumptum sanguinem.

Pag.

in nocte Natalis Domini ac de precibus post Missam dicendis vel omittendis . . . 260
Casus XXIV. De calice pro licita Missae celebratione 262
XXV. Casus liturgicus 263

CASUS

de Sacramento paenitentiae
De natura paenitentiae

Casus I. Materia paenitentiae . . . 264
II, III. Forma paenitentiae . . 266
IV. Absolutio conditionata . . 269
V. De natura sacramenti paenitentiae. 270

CASUS

de contritione et proposito

Casus I. Contritio extra sacramentum. 272
II. Contritio in sacramento . . 273
III. Dolor et propositum . . . 275
IV Propositum 277

CASUS

de confessione

Casus I. Obligatio confessionis . . . 278
II. Confessio per epistolam . . 281
III-VII. Integritas confessionis. 282
VIII. Mendacium in confessione 289
IX. Peccata dubia 291
X, XI. Circumstantiae peccatorum 292
XII. Manifestatio complicis . . 295
XIII. Peccata ex oblivione omissa. 297
XIV. Paenitens linguae confessarii ignarus 298
XV. Confessarius idiomatis loci ignarus. 300
XVI. Absolutio moribundi sensibus destituti 300
XVII, XVIII. Absolutio haeretici morientis 302
XIX. Examen conscientiae. . . 304
XX, XXI. Confessio repetenda. 306

CASUS

de satisfactione

Casus I-III. Impositio paenitentiae . 309
IV. Paenitentia medicinalis . . 313

Pag.

Casus V, VI. Obligatio paenitentiae . 314
VII. Mutatio paenitentiae . . 316
VIII. Paenitentiae oblivio . . . 319
IX. Adimpletio paenitentiae . 320

CASUS

de iurisdictione et approbatione

Casus I. Approbatio 322
II. Candidatus minus habens . 323
III. Sacerdos iurisdictione destitutus 324
IV. Iurisdictio dubia 325
V. Confessarius peregrinus . . 326
VI. Absolutio moribundi . . . 328
VII. Iurisdictio vicarii oeconomi et adiutoris ad excipiendas confessiones 329
VIII, IX. Iurisdictio regularium 330
X. Absolutio regularium . . . 334
XI-XIII. Confessarius religiosarum 336

CASUS

de casibus reservatis

Casus I. Casuum reservatio 340
II. Reservationis efficacia . . . 342
III-V. Reservationis subiectum. 344
VI. Reservatio dubia 347
VII. An semper aperienda reservatio?. 348
VIII, IX. Absolutio a reservatis. 350
X-XXI. Absolutio complicis . . 353
XXII. Absolutio complicis et sollicitatio in confessione (1). 367
XXIII - XXIX. Sollicitatio ad turpia 370
XXX, XXXI. Denuntiatio sollicitantis 379
XXXII. De falsa denuntiatione sollicitationis 383
XXXIII. De confessariis navigantibus 384

CASUS

de officio confessarii

Casus I. Confessarius ut doctor . . 387
II. Confessarius ut iudex . . 389

(1) In loc Casu adest gravissima declaratio S. Officii (14 nov. 1934), quae corrigit communem hucusque A.A. sententiam.

Pag.

Casus III-V. Confessarius quoad interrogationes faciendas . . 391
VI-VIII. Occasio peccati . . . 394
IX, X. De consuetudinariis . . 399
XI. De recidivis 402
XII. Confessarius cum pueris. 405
XIII. Confessio infirmorum . . 407
XIV, XV. Confessarius cum moribundis 408
XVI. Confessarius cum feminis. 411
XVII, XVIII. Confessarius cum sponsis. 412
XIX-XXV. Defectus confessionis reparandi 415
XXVI. Eleemosyna pro iubilaeo 423

CASUS

de sigillo confessionis

Casus I. Obligatio sigilli 425
II. De sigillo confessionis . . . 427
III. De integritate sigilli . . . 429
IV. Violatio publica sigilli . . 430
V, VI. Usus externus notitiae confessionis. 431
VII. Quid missionarius de sigillo. 434
VIII. Laicus de sigillo 436
IX. Confessarius a paenitente declinans 437
X. Perplexus confessarius ratione sigilli 439

CASUS

de extrema unctione

Casus I, II. Materia extremae unctionis 441
III, IV. Minister extremae unctionis 444
V. De extrema unctione . . . 447
VI. Subiectum extremae unctionis. 448
VII. Vetula iniuncta. — Puerpera oleo infirmorum roborata. — Capite damnatus . . . 449
VIII. Obligatio extremae unctionis. 451
IX. De iis qui probabiliter adhuc vivunt, quamvis vulgo recenter mortui credantur, sacramento donandis 452

CASUS

de sacramento ordinis

Pag.

Casus I. Ordinis materia 463
II. Minister ordinis 464
III. Minister ratione iurisdictionis 465
IV. Clericus habituatus 467
V. Clericus habituatus sacros ordines suscipere vult . . . 470
VI. Diaconus habituatus qui vult fieri sacerdos 471
VII. Subiectum ratione aetatis. 473
VIII. Interstitia 474
IX, X. De sacerdotibus in Americam aut Philippinas insulas demigrantibus 475
XI, XII. Valor ordinationis. . 479
XIII. Ordines sacri absque vocatione suscepti 481
XIV. Intentio in ordine sacro suscipiendo. 483

CASUS

de irregularitate

Casus I. Irregularitas in genere . . 485
II. Defectus corporis 487
III. Defectus natalium 489
IV. Obstupefactus ordinandus. 490
V. Bigamia 491
VI. Defectus lenitatis 492
VII. Ordinis usurpatio et censurae violatio. 494
VIII, IX. Homicidium 495
X. Homicidium casuale . . . 497
XI. Irregularitatum dispensatio 498

CASUS

de matrimonio

De sponsalibus

Casus I, II. Valor sponsalium . . . 501
III. Uxor facile a lacrimis temperans. 504
IV-VII. De forma et efficacia sponsalium 505
VIII. Consensus erroneus . . . 510
IX. Consensus conditionalis. . 512
X. Solutio sponsalium 513

CASUS

de proclamatione bannorum

Pag.

Casus I. II. Obligatio banna proclamandi 515
III. Obligatio impedimenta revelandi 518
IV. Sponsus catechismum ignorans. 520

CASUS

de dispensationibus matrimonii

Casus I. De potestate dispensandi . 523
II, III. Causae exponendae . . 525
IV. Dispensatio gradus minoris. 527
V, VI. Dispensatio subreptitia. 529
VII. Error in dispensatione . 530
VIII. Matrimonium ante fulminatam dispensationem impedimenti dirimentis 532
IX. Dispensatio matrimonii . 534
X. De dispensationibus matrimonialibus ex delegatione concessis tempore missionum. 535

CASUS

de impedimentis matrimonii

Casus I. Impedimentorum efficacia . 538
II. Impedimenta dubia 539
III. Votum simplex 541
IV. De consensu vel consilio parentum requisito ut filiifamilias matrimonium contrahere possint 542
V. Matrimonium cum acatholico 544
VI, VII. De impotentia feminea 544
VIII. De vasectomia duplici ac de sanatione matrimonii in radice 550
IX. De liceitate vel illiceitate vasectomiae 551
X. Impotentia antecedens . . 554
XI. Ligamen 555
XII. Cultus disparitas 557
XIII. Mixta religio 558
XIV. Votum sollemne 560
XV. Nullitas professionis et validitas matrimonii illicite contracti 561
XVI-XVIII. Crimen 563
XIX, XX. Consanguinitas . . 566

Pag.

Casus XXI. Mulier eiusdem viri soror, filia, uxor!!! 569
XXII-XXIV. Affinitas 570
XXV, XXVI. Honestas 573
XXVII, XXVIII. Cognatio spiritualis 575

CASUS

de natura matrimonii

Casus I, II. Consensus coniugalis . . 578
III. Consensus conditionalis . . 581
IV. Matrimonii valor 583
V. De consensu ad matrimonium requisito 583
VI. Error 584
VII, VIII. Metus 586
IX. De iure contrahendi matrimonium 589

CASUS

de forma celebrationis matrimonii

Casus I. Clandestinitas 589
II. Assistentia parochi 592
III. De valore baptismi et matrimonii 593
IV. Parochus excommunicatus matrimoniis assistit vigente decr. «Ne temere» . . . 594
V. De forma excipendi consensum. 597
VI. Delegatus sacerdos 600
VII. De territorio parochi in ordine ad matrimonium . . 603
VIII-X. Delegatio ad matrimonium 604
XI. Assistentia matrimonio . . 607
XII, XIII. Matrimonium in extremis contractum 608
XIV. Matrimonium in mortis periculo simulato 611
XV. Matrimonium clandestinum acatholicorum 613
XVI. Inscriptio matrimonii . . 615
XVII. De matrimonio conscientiae 617
XVIII-XXI. De iurisdictione castrensi in ordine ad matrimonium 618
XXII. Parochi munus 623

CASUS

de separatione coniugum et de convalidatione matrimonii

Casus I, II. Solutio vinculi matrimonii 625

Pag.

Casus III, IV. Divortium a toro et habitatione 628
V. De divortio semi-pleno . . 632
VI-IX. Matrimonii revalidatio . 634
X. Nullitas matrimonii occulta. 641
XI. De matrimonii sanatione in radice 642
XII. Transitus ad alias nuptias. 645
XIII. An et quomodo matrimonium convalidari possit . . 646

CASUS

de coniugum directione

Casus I. Obligatio debiti 648
II. Obex ad debitum 649
III-VII. De iis quae coniugatis non licent 651
VIII. Instructio pro sponsis et coniugibus 658
IX. De usu matrimonii 659
X-XVIII. Onanismus 659
XIX. Onanismus dubius . . . 674

CASUS

de censuris

Pag.

Casus I. Conditiones censurarum . 679
II. Censura dubia 682
III. Absolutio a censuris . . . 682
IV. Excommunicationis effectus 684
V. De excommunicatione contra alienantes bona ecclesiastica sine beneplacito apostolico 685
VI. Delatio clerici ad tribunal laicorum 687
VII. Absolutio a censuris ad forum contentiosum deductis 689
VIII, IX. Lectio librorum haereticorum 691
X. Clausura religiosa 695
XI. Suspensio ab audiendis feminarum confessionibus . . 697
XII. Rehabilitatio confessarii . 700
XIII, XIV. Interdictum. . . . 701
XV. Sepultura ecclesiastica . . 704
XVI, XVII. De cadaverum crematione 705
XVIII-XX. De iure funeris . . 708

CASUS CONSCIENTIAE

CASUS

DE STATIBUS PARTICULARIBUS

DE STATU LAICALI

CASUS I

IUDEX 1.°

Apud MARINUM, iudicem, accusatur LUCIUS, qui iuxta allegata et probata reus convincitur patrati homicidii qualificati, ideoque morte damnandus creditur. MARINUS vero, LUCII innocentiam privata scientia probe cognoscens, ante sententiam adiit confessarium CONSTANTINUM, qui eum omnino obligat ad damnationem LUCII. Attamen MARINUS, scrupulis conscientiae adhuc agitatus, alium confessarium interrogat, qui ei sub intimatione denegatae absolutionis onus imponit vel renuntiandi officium iudicis, vel absolvendi LUCIUM.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit iudex, et ad quid teneatur ratione muneris?*

2.° *Quomodo se gerere debeat ad pronuntiandam sententiam?*

3.° *An et quando iudex possit vel teneatur ferre sententiam secundum allegata et probata contra iuridice nocentem, etsi hunc privata scientia certo sciat esse innocentem, maxime in causis criminalibus maioribus in quibus agitur de poena mortis vel mutilationis?*

4.° *Quid de ratione agendi utriusque confessarii?*

SOLUTIO:

1. — *Resp. ad 1.um* Iudex est persona publica, per legitimam auctoritatem constituta, ut secundum leges iustitiam vindicet, et in delinquentes debitas poenas decernat. — Iudicium dicitur *con-*

tentiosum (antea *civile* dicebatur), si eius obiectum sint personarum physicarum vel moralium iura persequenda aut vindicanda, vel earundem personarum facta iuridica declaranda (can. 1552, § 2, 1.°); *criminale* vero, si eius obiectum sint *delicta* in ordine ad *poenam* infligendam vel declarandam (ibid., 2.°). Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 2, n. 523. — Iudex (sicut quicumque alius qui munus publicum acceptat) tenetur ex quasi-contractu cum societate ad munus suum rite adimplendum: quod nisi praestet, reus erit violatae iustitiae tum *legalis*, tum etiam *commutativae*. — Ut officio suo recte fungi iudex possit, habere debet: 1.° *intelligentiam* officio parem, ut causas intricatas introspicere valeat; 2.° *scientiam* sufficientem legum vigentium, secundum quas iudicare debet, et *sagacitatem*, ut omnium adiunctorum tum iuris tum facti rationem habeat; 3.° *integritatem* incorruptibilem, ut nec amore nec odio cedat.

2. — *Resp. ad 2.um* I. Iudex in quaestionibus *iuris* debet iudicare secundum leges; in quaestionibus facti iudicare debet iuxta *allegata et probata*.

II. *a)* In foro *ecclesiastico*, ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae (sive in iudiciis contentiosis, sive in criminalibus), praerequiritur in iudicis animo **moralis certitudo** circa rem sententia definiendam, qua certitudine deficiente, iudex declarabit non constare de actoris iure (1), et reum dimittere debet. — *b)* Excipe, si agatur de causa favorabili, quo in casu pro ea pronuntiandum est (si iura sint paria) (2), salvo praescripto can. 1697, § 2, iuxta quod in dubio aequali *de possessione*, iudex utrique parti pro indiviso possessionem attribuere debet (can. 1869, §§ 3 et 4). Favorabiles sunt causae piae, matrimonialis vinculi (can. 1014, vide tamen can. 1127), viduae, pupilli, etc. (can. 1869, §§ 1, 4).

III. In utroque foro *civili* et *ecclesiastico:* 1.° In *criminalibus* reo favendum est, nisi de crimine certo constet. Unde in *utroque foro: a)* si crimen non plene probetur, reus dimittendus erit; *b)* si probetur crimen, non vero circumstantia aggravans, poena imponatur quae *soli* respondeat crimini, non vero ea quam pro aggravante circumstantia leges decernant.

2.° In causis *civilibus* seu *contentiosis: a) in quaestionibus facti*, si factum *moraliter certo* non probetur ab actore, probationibus non quibuscumque, sed quas lex iuxta varios casus requirat, sententia ferenda est pro *rei absolutione*. Facta enim non praesumuntur, sed probari debent, utique ab actore (3). — *b)* In dubio

(1) Necessitas enim probandi incumbit ei qui agit: *Actore non probante, reus absolvitur* (can. 1748, § 2). *Ferreres*, l. c., n. 687.

(2) Cfr. *cap. fin. de sent. et re iud.* (lib. 2, tit. 23), L. 85, 170 D. R. I.; *S. Alph.*, n. 210; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 251.

(3) Cfr. *Lugo*, d. 16, n. 100; d. 37, n. 115; *Waffelaert*, 2, n. 431, b.

vero *iuris*, i. e. circa sensum legis, iudex applicare debet regulas interpretationis et iudicare iuxta opinionem obiective probabiliorem, quae fere semper erit moraliter certa. Damnata est enim ab Innoc. XI haec propositio: *Probabiliter existimo, iudicem posse iudicare iuxta opinionem etiam minus probabilem* (cfr. can. 1697, § 1). — Quod si rationes utriusque partis appareant obiective aeque probabiles, in favorem possessoris (qui utique reus erit) sententia erit ferenda, quia *in pari delicto vel causa* (iuxta antiquam regulam iuris) *melior est conditio possidentis*.

IV. Si autem *nemo possidet*, iudex in foro *civili* iudicium sibi absque acceptione personarum efformet, et iuxta propriam opinionem sibi probabiliorem, sententiam ferat, rem totam uni adiudicans, ut leges recentiores praescribunt, si partes componere nolint (1). Sed in foro *ecclesiastico* standum est dictis n. II, *b*.

3. — *Resp. ad 3.*[um] Ut dictum est, communiter iudex iuxta allegata et probata in actis sententiam ferre debet, quia agit ut persona publica, et consequenter iudicare debet iuxta ea quae publice constant in actis: quare, pro ipso, *quod non est in actis non est in mundo*. Secus esset magnum periculum ut iudex pro suo arbitrio decerneret.

4. — Maior difficultas habetur in causis *criminalibus*, praesertim in *gravioribus*, quando iudex privata sua scientia certo sciat esse innocentem reum, qui ex allegatis et iuxta leges probatis nocens esse convincitur. Tunc triplex datur sententia probabilis, ideoque in praxi standum est pro libertate iudicis. Etenim: *Affirmat S. Thom.*, 2, 2, q. 64, art. 6, iudicem posse et debere damnare huiusmodi reum, quia agit iudex ut persona publica et scientia publica iudicare debet iuxta officium sibi impositum et potestatem sibi datam. — *Negat S. Bonaventura.* — *S. Alph.*, n. 28, utramque sententiam ut probabilem admittit, si agatur de causis *civilibus*, aut etiam *criminalibus* minoris momenti; si vero causa de *criminalibus maioribus* et praesertim de capitalibus occurrat, sententiam S. Bonaventurae rectiorem putat. Ratio est, quia in priori casu dici potest, saltem probabiliter, incommodum privatum debere bono communi cedere, cum privatum damnum tam magnum non sit. Secus autem in posteriori casu; ideoque tunc innocentem damnare intrinsece malum videtur. In priori casu auctoritas publica illam potestatem potuit dare iudici, sic exigente bono publico, sicut v. gr. potest transferre dominium bonorum; non autem in posteriori, quia illa dominium non habet in vitam et membra subditorum. — Ad hoc tamen ut iudex innocen-

(1) Cfr. *S. Alph.*, lib. 1, n. 47, et lib. 4, n. 210; *Lugo*, De iust. et iure, disp. 16, nn. 96, 99, et disp. 37, n. 118; *Sánchez*, Decal., l. 1, c. 9, n. 45; *Génicot*, 2, n. 6; *Ball.-Palm.*, vol. 4, n. 577; *Waffelaert*, vol. 2, n. 431

tem damnare possit, requiritur, iuxta omnes, ut iudex prius omnia media tentaverit ad eum liberandum. *Lugo*, d. 37, n. 44.

5. — Verum si ad iuratos pertineat de exsistentia criminis sententiam ferre, fieri non semel poterit ut hi pro exsistentia criminis capitali poenae obnoxii sententiam ferant, ideoque iudex teneatur plectere etiam poena capitis reum, quem privata scientia scit certo esse innocentem: in quo non peccabit, si debitam adhibuerit diligentiam, ut veritas iuratis pateat (1). **Comp.**, n. 5.

Resp. ad 4.um Uterque confessarius modum excedit, cum detur triplex sententia probabilis, et consequenter standum sit pro libertate iudicis.

CASUS II

IUDEX 2.°

(De divortio)

TITIUS, iudex, in Quitensi civitate Aequatoris, vir integerrimae probitatis, odium in se concitaverat CALLISTI, coryphaei hominum perditissimorum illius civitatis, eo quod horum perduellionum conatus contra catholicam religionem manu valida iuxta leges saepe represserat. Quare illi nullum non movebant lapidem ut TITIUS a munere deponeretur vel saltem alio transferretur. Res autem eis non successerat, certantibus catholicis ut TITIUS munus suum pro bono civitatis ac catholicae religionis totis viribus retineret.

Nunc vero CALLISTUS medium excogitavit, ut ipse putat certissimum, ad finem suum consequendum. Quid illud sit, facile intelliges. Cum enim per supremum Gubernium lex divortii inducta sit, CALLISTUS, matrimonio canonico ligatus, causam divortii apud TITIUM agitat, non modo ut, relicta legitima uxore, civile matrimonium cum BERTHA concubina contrahat, sed etiam ut TITIUM cogat ad munus suum deponendum: exsistimat enim TITIUM, si catholicus esse velit, sententiam divortii pronuntiare recusaturum, ideoque deponendum esse a suo munere iuxta legis sanctionem.

Igitur improbi de futura victoria laetantur; catholici vero, et imprimis TITIUS, qui deposito munere vix prolem numerosiorem alere poterit, omnem iam spem despondere videntur.

Quare in tantis angustiis theologum interrogant.

---

(1) Cfr. *Ball.-P.*, vol. 2, nn. 574, 593; *Waffelaert*, 2, n. 433; *Tanquerey*, n. 68.

HINC :

QUAER. 1.° *An iudex aliquando ex gravissima causa sententiam divortii pronuntiare queat?*

2.° *Quid consilii in casu capere oporteat?*

SOLUTIO :

6. — *Resp. ad 1.um a)* Quaestio haec post legem hispanam de divortio (2 martii 1932) maiorem attentionem requirit et accuratiorem tractationem.

Ante omnia statuendum est per se recursum ad tribunalia civilia in causis matrimonialibus, nisi agatur de effectibus matrimonii mere civilibus, esse quid illicitum, quia importat usurpationem iurisdictionis ecclesiasticae in causis matrimonialibus aut cooperationem ad dictam usurpationem. Unde, ut licite fieri possit, semper requiritur causa excusans, magis aut minus gravis pro natura dictae usurpationis vel cooperationis.

b) Quaestio de recursu ad tribunalia civilia in causis matrimonialibus, praecipue proponitur de iudice aut de syndico *(el alcalde)* (1), qui debet iuxta legem pronuntiare sententiam divortii.

Plures putant (2) hanc sententiae pronuntiationem esse *intrinsece* malam, quia formaliter tendit ad destructionem vinculi matrimonialis iuris divini, et praeterea ex sententia pleni divortii oritur error in mentibus fidelium, quo putant solubile esse matrimonium, foventur adulteria et concubinatus, quia his coniugibus nova civilia permittuntur matrimonia.

Alii (3) vero iudicant talem sententiae pronuntiationem, si spectetur independenter ab intentione legislatoris et eorum qui eam petunt vel pronuntiant, destruere tantum *vinculum civile*, cuius destructio pendet tantum a lege civili, quae eum induxit, et sine quo bene subsistere potest vinculum matrimoniale iuris divini.

Quia tamen talis sententiae pronuntiatio apta est ad gravissima consectaria adducenda, continet in se materiam cooperationis rei malae, eique applicandae erunt leges de cooperatione.

7. — *a)* Praeter argumentum hoc intrinsecum, afferunt auctores diversa responsa Sacrarum Congregationum aut S. Paenitentiariae, de quibus in genere notandum est quod cum non semel respiciant

---

(1) Indiscriminatim loquimur de iudice ac de syndico, quia in quibusdam regionibus ad iudicem spectat pronuntiare locum esse divortio, ad syndicum autem pronuntiare divortium.

(2) *Gasparri*, Tract. can. de matrim., n. 1243; *Matharan*, Casus de matrim., n. 125; *Buccer.*, n. 983; *Rosset*, n. 4085 seq.; *Aertnys*, l. 6, n. 522, et alii.

(3) *Ball.-P.*, vol. 6, n. 519 seq.; *Lehmk.*, vol. 2, n. 701, not.; *Santi-Leitner*, lib. 4, pag. 436; *Sabetti*, n. 559 seq.; *Génicot*, 2. n. 561; *Theses* ex universa Theologia in Coll. Lovaniensi, S. J. (29 iun. 1904), thes. 67; *Waffelaert*, apud *Nouvelle Rev. Théol.*, vol. 14, pag. 600 seq.; *Haine*, vol. 4, n. 83; *Tanquerey*, De matrim., n. 16; *Prumer*, vol. 3, n. 302, quibus consentire videtur Card. *Gennari*, apud *Il Monitore*, vol. 4, part. 1, pag. 274 seq., vol. 13, pag. 32 seq., et vol. 14, pag. 181 seq.

specialia adiuncta, quae pluries sunt diversa, ideo diversa sunt responsa, unde non semper cohaerent inter se: hinc aliquando prohibent in una regione quod in alia permittunt, ut accidit prohiberi aliquid in Gallia quod permittebatur in Belgio, quia spem fovebat S. Congregatio contra recenter inductam in Gallia legem divortii posse damna illius praecavere per resistentiam catholicorum, ideoque declaratum fuit pro Belgio nihil esse immutatum ex prohibitione pro Gallia (1). Vis responsorum probat pronuntiationem sententiae divortii non esse *intrinsece* malam, nam, si esset intrinsece mala, nunquam illam permitteret S. Sedes.

Atqui illam permisit, ergo non eam habet intrinsece malam.

Duo habemus responsa in quo talis pronuntiatio permittitur aut toleratur: alterum est S. Paenitentiariae 24 sept. 1887, ad Episcopum lucionensem: «Ad quaestionem utrum syndicus pronuntiare possit divortium, ad quod pronuntiandum cogitur sub poena officium dimittendi, in supposito quod sententiam de incompetentia iudicis civilis in re matrimoniali et de inefficacia divortii quoad vinculum palam profiteatur, respondetur tolerari posse «ut syndicus orator ad actum, de quo in precibus, procedat» (apud *De Smet*, De spons. et matr., n. 398). Alterum recentissime publici iuris fecit *Gasparri*, De matr., in editione anni 1932, n. 1324, estque S. Officii; proposito enim dubio in casu particulari «Num permitti possit ut mulier ob gravissimas causas petat divortium a tribunali civili», eadem S. Congregatio, die 6 aug. 1906, respondendum censuit: «Attentis peculiaribus circumstantiis in casu concurrentibus, permitti posse, dummodo mulier oratrix coram Ordinario vel eius delegato ac duobus testibus etiam iureiurando declaret se matrimoniale vinculum nullatenus abrumpere, sed tantummodo a civilis ritus oneribus exsolvi velle; remoto scandalo quo meliori modo iudicio Episcopi fieri poterit» (2). Ut enim bene notat *Gasparri*, quoties licite huiusmodi divortium peti potest, toties licitum est et iudici ferre sententiam et procuratori ac advocato divortii causam sustinere etiam voluntarie et ob lucrum.

b) Causae tamen gravissimae requiruntur ut iudex aut syndicus eam pronuntiare possit.

Inter causas gravissimas recensentur quod iudices aut syndici catholici munus suum deponere cogantur, si nollunt sententias huiusmodi pronuntiare. Gravitas huius causae maxime ex eo apparet, quod, si iudex catholicus eam pronuntiare nequeat, ita ut cogatur munus deponere, hoc valebit in conscientia pro omnibus iudicibus aut syndicis catholicis, et consequenter natio deberet privari omni-

(1) Cfr. *Gasparri*, l. c., nn. 1316-1318; *De Smet*, l. c., n. 212.

(2) Viso hoc responso, Card. *Gasparri* antiquam suam mutavit sententiam et posteriorem ut probabiliorem admisit. Cfr. edit. anni 1932, n. 1324.

bus iudicibus aut syndicis catholicis, quod esset maximum damnum pro illa natione et pro Ecclesia ipsa.

c) Quaestio praecipue proponitur de iudice aut de syndico qui debet iuxta legem pronuntiare sententiam divortii. Sunt et aliae quaestiones cum hac ipsa connexae, quas hic attingo: 1.ª, an coniux catholicus posset petere a tribunali laicali divortium semiplenum? Stante causa proportionate gravi, affirmative, dum, iudicio Episcopi, sint causae sufficientes ad tale divortium; nullum aliud sit tribunal canonicum a quo talem sententiam obtinere possit cum effectu civili, et illa sententia nullum alium habeat effectum. Item, in casu, advocatus, procurator et iudex suum munus exercere possunt.

2.ª An coniux catholicus divortium plenum petere possit? Affirmative ex causa proportionate gravi: quando non adest vinculum quia matrimonium fuit tantum civile, vel fuit ratum et non consummatum, et accessit dispensatio Sedis Apostolicae, vel sollemnis professio religiosa, etc., et recursus fit ad cavendas poenas in quas incurrerent, contrahendo matrimonium cum alio, quin praecesserit sententia divortii a tribunali civili, vel contrahentes, vel parochus eos coniungens.

3.ª An coniux catholicus postulare possit a laico tribunali sententiam divortii pleni? Affirmative, stante causa proportionate gravi, dum a tribunali non possit peti divortium tantum semiplenum quia leges non permittunt (1).

4.ª An coniux catholicus, qui deffertur ad tribunal civile a comparte postulante divortium plenum, comparere possit, et advocatus et procurator suum officium exercere possint in favorem partis conventae? Affirmative ex necessitate legali.

5.ª An iudici liceat coniungere in matrimonio eos quorum unus ligatus vinculo matrimonii canonici a quo per civile tribunal sententia divortii liberatus? Non videtur certo rem esse intrinsece malam, sed multo graviores rationes requiruntur, quia cooperatio ad adulteria vel concubinatum esset magis immediata.

«Num permitti possit ut mulier ob gravissimas causas petat divortium a tribunali civili», eadem S. Congregatio, die 6 aug. 1906, respondendum censuit: «Attentis peculiaribus circumstantiis in casu concurrentibus, permitti posse, dummodo mulier oratrix coram Ordinario vel eius delegato ac duobus testibus etiam iureiurando declaret se matrimoniale vinculum nullatenus abrumpere, sed tantummodo a civilis ritus oneribus exsolvi velle; remoto scandalo quo meliori modo iudicio Episcopi fieri poterit». His responsi

(1) In lege Reipublicae Hispanae permittitur postulatio et concessio divortii semipleni, sed post duos annos convertitur in divortium plenum ex mutuo consensu; vel post tres, postulante uno solo (art. 39).

verbis subiungit *Gasparri*, l. c.: «Quam normam S. Paenitentiaria in sua posteriori praxi recepit».

Et prosequitur ipse *Gasparri:*

«Sequitur inde quoties licite huiusmodi divortium peti potest, toties licitum esse et iudici ferre sententiam et procuratori ac advocato divortii causam sustinere etiam voluntarie et ob lucrum.

»In praxi autem Episcopus, prae oculis habeat decreta et responsa hucusque data; in difficilioribus casibus particularibus consulat aut S. Officium aut S. Paenitentiariam».

Unde ipse *Gasparri*, l. c., ait: «Hodie, S. Officium mitiorem sententiam sequi videtur».

8. — *Resp. ad 2.um* In casu quamvis laudandus forte esset TITIUS, si gravissima haec incommoda subiret, ne pronuntiata divortii sententia videatur contaminari actione quam auctores magni nominis intrinsece malam esse putant, quaeque gravissima habet consectaria; attamen, inspectis rerum adiunctis, non auderemus TITIUM nec de levi damnare culpa, si sententiam proferret intendendo tantum ex parte sua destructionem effectuum civilium. Videtur enim in casu uti posse probabilitate secundae sententiae, cum adsit gravissima causa cooperandi materialiter consectariis quae ex tali sententia oriantur: quia secus ex privatione muneris gravissima mala obvenient tum ipsi, tum publico bono, ut patet; et aperietur via qua omnes probi iudices cogantur ad munus suum deponendum, ita ut impii tantum homines in eorum locum succedant.

N. B. Quod hic dicitur de iudice applicari potest advocatis, et procuratoribus, etc., divortium patrocinantibus.

CASUS III

ADVOCATUS (1)

1.° FLORIMUNDUS causam suscepit tuendam, quam quidem iustam a principio reputabat, sed decursu processus detegit esse falsam. Noluit tamen mentem suam aperire, et putavit se obligationi satisfacere, si nullas alias rationes in medium produceret. Alias, causam valde sibi probabilem defendebat; verum in media discussione advertit probabiliter, immo probabilius, iniustam esse. Nihilominus in ea defendenda prosecutus est.

2.° GERULFUS litem magni momenti tuendam susceperat. Eius

(1) Advocatus est doctor aut licentiatus in iure qui consiliis suis cives adiuvat ad ius suum prosequendum aut in tribunalibus defendendum.
Ut in tribunalibus **ecclesiasticis** admittatur, debet esse approbatus a competente auctoritate ecclesiastica.

cliens 100 aureos ei promiserat, si causam obtineret, et 50 tantum, si eam perderet. Sed ecce, pluribus elapsis mensibus, duo contendentes ante iuridicam discussionem bona pace inter se rem totam composuerunt. GERULFUS autem 100 aureos a cliente reclamat, quia iam laboravit, et fecit quod in ipso erat ad causam lucrandam.

HINC:

QUAER. 1.° *An* FLORIMUNDUS *potuerit tacere quando advertit causam iniustam esse; vel quando detegit partem oppositam solidius fundari?*

2.° *An* GERULFUS, *in secundo casu, pactum iustum cum cliente fecerit circa laboris mercedem?*

3.° *An reclamare possit 100 aureos ipsi in hypothesi victoriae promissos, vel 50 tantum, vel nihil prorsus?*

SOLUTIO:

9. — *Resp. ad 1.um* 1.° FLORIMUNDUS peccavit graviter contra iustitiam, tuendo causam quam cognovit esse falsam, licet ad errorem in media discussione tantum adverterit. Etenim advocatus, statim ac errorem detegit, tenetur causam deserere, ne iniusto damno cooperetur. Neque satis est ut abstineat a novis rationibus proferendis; nec sufficit ut privatim admoneat clientem de causae falsitate, quia damnum iniustum non solum clientis, sed etiam partis adversae impedire debet. *S. Alph.*, n. 225.

2.° FLORIMUNDUS non peccavit contra iustitiam, neque contra caritatem, defendendo causam adhuc vere probabilem, licet oppositam nunc probabiliorem iudicet, quia spem habere potest ut veritas eluceat. Hinc advocati non adstringuntur, ut iudices, ad sectandam tantum opinionem quae probabilior ipsis apparet. *S. Alph.*, nn. 220, 222, et alii *communiter; Gury*, n. 8. **Comp.**, n. 17.

10. — *Resp. ad 2.um* 1.° GERULFUS exigere nequit stipendium ultra consuetum, etiam pro casu in quo causam sit obtenturus. Victoria enim eius labori et curis nihil addit, neque pro victoria, sed pro studio et diligentia mercedem accipit. Ergo id, quod accipit pro victoria obtenta, iniuste accipit et id restituere debet.

2.° Si vero pactum de 100 aureis fuerit labori congruum, non erit iniustum, quia advocatus de mercede iusta remittere non tenetur pro casu quo amittat causam.

3.° Potuisset GERULFUS pacisci de maiori pretio pro casu victoriae obtinendae, si successus futurus apparuisset valde dubius, ita ut aequalitas inter spem et metum servata esset; tunc enim fuisset contractus ex parte aleatorius. *Gury*, n. 9.

11. — *Resp. ad 3.um* GERULFUS reclamare potest stipendium la-

bori congruum. Igitur, si laborem integrum fecerit, v. gr. si clientes rem componant pridie diei qua causa iudicanda erat, ius habet ad totam mercedem in pacto iusto determinatam. Si vero laborem non ad finem perduxerit, id tantum, quod labori congruum est, repetere potest. An autem possit reclamare 100 aureos, unica responsione definiri nequit, sed ad iustitiam contractus, necnon ad maiorem vel minorem impensum laborem attendendum est, iuxta modo dicta. *Gury*, n. 10.

CASUS IV

ADVOCATUS ET PROCURATOR (1)

TITIUS, advocatus, in foro ecclesiastico cum litem SEMPRONII defendendam suscepisset, causae fundamenta parti adversae manifestavit, a qua non levia accepit dona. SEMPRONIUS litem amisit.

CAJUS, procurator, litem a cliente emit, ita ut quandam pecuniae summam ei dederit, sibi reservans totum quod ex iudicis sententia clienti fuerit adiudicatum; quare, victoria obtenta, summam triplo maiorem, quam clienti dederat, reportavit.

HINC:

QUAER. 1.° *Ad quid teneatur* TITIUS, *in primo casu?*

2.° *An et quatenus* CAIUS, *in secundo casu, litem fecerit suam?*

SOLUTIO:

12. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 1666: «Advocati ac procuratores qui ob dona aut pollicitationes aut quamlibet aliam rationem suum officium prodiderint, ab officio repellantur, et, praeter damnorum refectionem, mulcta pecuniaria aliisve congruis poenis plectantur». Tenetur igitur non modo ex iure canonico sed etiam ex iure naturali ad damna reparanda, quae parti adversae ex hac proditione obvenerunt, idque in conscientia, etsi ad hoc a iudice non damnetur. Praeterea ab officio removeri debet, et congrua poena erit puniendus: hanc tamen remotionem et poenam subire non debet, nisi ei a Superiore competenti imponatur. **Comp.**, nn. 16, 21.

13. *Resp. ad 2.um* Ex can. 1665: «Vetatur uterque (tum advocatus, tum procurator) emere litem, aut sibi de immodico emolumento, vel rei litigiosae parte vindicata pacisci. — Quae si fecerint, nulla est pactio, et a iudice vel ab Ordinario poterunt poena pecuniaria mulctari; advocatus praeterea tum ab officio suspendi, tum etiam, si recidivus sit, destitui et titulo privari». Unde

(1) Procurator, in negotiis iudicialibus *procurator ad lites*, est ille qui auctoritate praeditus est, ut *legitime alterius vices agat* in negotio quod in tribunalibus disceptatur

emptio litis fuit nulla, ideoque clienti debetur quidquid ex victoria obtentum fuit; cliens vero CAIO id tantum dare debet quod correspondeat labori ipsius CAII, qui etiam poena pecuniaria poterit a iudice vel ab Ordinario mulctari.

CASUS V

REUS

RUFINUS, a iudice interrogatus, constantissime suum crimen negavit, accusatores et testes dixit reos esse calumniae atque mendacii, crimina eorum occulta pandit; cumque damnatus esset ad graves labores exantlandos, e carcere effractis ianuis fugit, satellites a iudice missos alios occidit, alios pecunia corrupit. Multis post annis iterum capitur et supplicio afficitur, quin tamen suum crimen vel in ipso mortis articulo fateri voluisset.

HINC:

QUAER. 1.° *Utrum reus a iudice legitime interrogatus semper teneatur fateri verum, vel saltem cum iamiam sit mortem subiturus?*

2.° *An aliquando ipsi liceat calumniose se defendere, vel resistere ministris, vel etiam iuste damnatus fugere e carcere etiam effractis ianuis?*

3.° *An amici rei peccent, si eum adiuvent in fuga capienda?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

14. — *Resp. ad 1.um* Reus, etsi legitime interrogatus, nunquam tenetur crimen a se commissum fateri. Ita Codex canonicus, in can. 1743, § 1: «Iudice legitime interroganti partes respondere tenentur et fateri veritatem, *nisi agatur de delicto ab ipsis commisso*». Quare (iuxta can. 1744) nequit iudex iusiurandum deferre *accusato* in causis *criminalibus*. — Pariter *iura civilia recentiora* non imponunt reo obligationem aperiendi proprium crimen, nec iuramentum ei defertur (1). Igitur, in tribunalibus ecclesiasticis et etiam in civilibus ubi viget novum ius, *reo licet semper proprium crimen negare*. Haec enim negatio erit restrictio late mentālis (2). **Comp.**, n. 32.

15. — *Resp. ad 2.um* Calumniose se defendere nequit unquam reus; si innocens sit, poterit quidem ad sui defensionem revelare

(1) Cfr. quoad **Hisp.** Ley de enjuiciamiento crim., a. 387; vide etiam **Const. Columb., a. 25.**

(2) *Ball.-P.*, vol. 4, n. 622 seq.; *Valenzuela*, Comp. del Código civil (*De Colombia*), n. 617. Cfr. Regulam 109 Rotae Romanae ap., *Acta*, II, pag. 819, et *Ferreres*, La Curia Romana, n. 964. **Comp.**, n. 32.

vera crimina occulta testium vel accusatorum, si id omnino necessarium sit ad suae innocentiae defensionem, et aliter grave damnum sit passurus. Resistere iudici vel satellitibus licet reo innocenti, non autem occidendo vel vulnerando: sunt tamen qui dicunt, non improbabiliter, eum posse resistere iudici ac satellitibus tanquam aggressoribus materialiter iniustis. Omnibus, etiam nocentibus, licere videtur fugere e custodia, etiam effractis ianuis. Ratio est, quia reus damnatur non ad *manendum* sponte in carcere, sed ut in illo *detineatur;* quae cura ad alios spectat. Sufficit ergo ut absque resistentia activa poenam subeat. *Ball.-Palm.*, vol. 4, n. 632; *D'Annibale*, vol. 2, n. 601; *Waffelaert*, vol. 2, n. 438; *Génicot*, n. 12.

16. — *Resp. ad 3.um Neg.* Ratio est, quia, si licet aliquando reo fugere, non est illicitum eum in fuga adiuvare, non tantum consilia, sed etiam illi instrumenta suppeditando, v. gr. funes, etc., modo eius fuga non sit *societati perniciosa.* — Graviter tamen peccarent custodes vel alii ministri iustitiae, si fugae rei cooperarentur, siquidem ad reos custodiendos constituuntur. *S. Alph.*, n. 282; *Gury*, n. 15.

17. — *Resp. ad 4.um* RUFINUS bene potuit crimina a se patrata negare, et consequenter dicere accusatores et testes calumniam sibi imponere. Licuit etiam ipsi e carcere fugere. Non licebat ipsi crimina eorum occulta manifestare, cum necessarium hoc non erat ad sui defensionem; nec satellitibus resistere ei licebat, et multo minus eos occidere; immo nec pecunia corrumpere.

CASUS VI

TESTIS IN IUDICIO

BARBANTIUS, cum argenteam supellectilem e domo ARMANDI occultissime sustulisset, in iudicium ob aliquam rei suspicionem compulsus, furtum constantissime negavit. Advocati sunt pariter, die indicta, duo BARBANTII contubernales, qui res oculis viderant, nec ignorabant ubi delicti corpus lateret. Eorum autem unus in dissitam regionem aufugiens, non comparet; alter vero in tribunali se sistit quidem, sed nihil se prorsus scire contestatur, et id iuramento confirmat. Absolvitur proinde BARBANTIUS et dimittitur. ARMANDUS igitur, ad rem suam recuperandam, in perpetuum impotens efficitur.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quo titulo testis teneatur sponte se offerre ad testificandum?*

2.° *An testis se subducens a testimonio ferendo contra*

iustitiam peccaverit, et ad restitutionem teneatur, BARBANTIO *non restituente?*

3.° *An ad restitutionem multo magis teneatur ille alter mendax et periurus, prout in casu?*

4.° *An testis teneatur veritatem aperire, si factum sub secreto commisso noverit?*

5.° *An testis crimen omnino occultum revelare teneatur?*

SOLUTIO :

18. — *Resp. ad 1.*[um] Testis tenetur *sponte se offerre ad testificandum: a)* ex *iustitia commutativa* ille tantum qui ex officio tenetur accusare; *b)* ex *iustitia legali*, si de crimine agatur quod *directe* et *immediate* sit contra bonum publicum, et alia via commune damnum vitari non possit, quo casu etiam tenebitur ad denuntiandum, immo ad accusandum; *c)* ex *caritate*, v. gr. si possit quis testimonio suo innocentem *facile* liberare, gravem iniustitiam impedire, etc. *S. Alph.*, n. 264.

Resp. ad 2.[um] Testis qui citatus aufugit, graviter peccavit contra iustitiam legalem, et contra oboedientiam iudici debitam in re gravi et ad societatem necessaria. Cfr. *Ball.-P.*, vol. 4, nn. 615, 616. Sed probabilius non peccat contra iustitiam commutativam, quia citatis lex non imponit obligationem *strictae* iustitiae, sed tantum iustitiae *legalis*. *S. Alph.*, lib. 4, n. 270.

19. — *Resp. ad 3.*[um] Ille alius testis qui tacuit in iudicio, seu dixit falso se nihil scire, grave peccatum contra oboedientiam iudici debitam et contra iustitiam legalem, et ingens periurium commisit; attamen *probabiliter* contra iustitiam commutativam non peccavit, quia se mere negative habuit, nec fuit causa damni quod ARMANDO obvenit. Testis enim non tenetur veritatem deponere, nisi ex lege et praecepto iudicis, et proinde eam celando contra oboedientiam et iustitiam legalem tantum peccat. Ergo ad restitutionem non tenetur. *S. Alph.*, ibid.; *Gury*, n. 17.

20. — *Resp. ad 4.*[um] *Neg.* Nisi cesset obligatio secreti commissi. Testis enim *per se* non tenetur oboedientiam iudici praestare, quando veritatem sub secreto commisso cognovit; quia iudex, dum obligatio servandi secretum commissum urget, obligare nequit ad praeceptum legis naturalis violandum. Testis igitur in hoc casu dicere potest, se nihil prorsus scire. *S. Alph.*, l. c., n. 268. Recole dicta **Comp.**, vol. 1, n. 436 seq.

Obligatio autem secreti commissi cessat, si eius revelatio necessaria est ad grave damnum publicum cavendum, aut ad avertendam iniustam vexationem innocentis inferendam ab eo qui secretum commisit, aut damnum grave ipsius committentis, aut proprium. Cfr. *Noldin*, De praeceptis, n. 659.

21. — *Resp. ad 5.um Neg., probabilius*, de iure communi, et de iure canonico (can. 1791, §§ 1 et 2), si testis sit omnino certus sibi soli crimen notum esse; quia ad reum damnandum necessario duo testes requiruntur. Hinc axioma: *Testis unus, testis nullus.* Secus vero dicendum, iuxta recentiora iura (v. gr. **hisp.**, a. 741 legis proces. criminal. et art. 659 legis proces. civilis), ex quibus unicus testis sufficere potest ad rei damnationem, si alia indicia accedant, et nihil aliud a iuratis exigitur, nisi ut asserant se intimam facti convictionem habere, quin sententiam suam probare debeant. **Comp.**, n. 37.

CASUS VII

NOTARIUS

1.° Melchior, notarius, haud infrequenter interesse solet testamentis condendis, et aliis contractibus ac litibus diversis; quare vi officii sui instrumenta publica bene multa conficere cogitur. Sed lucri maioris cupidus, exsecutiones instrumentorum de industria in longum protrahit, ut partes salarium maius offerant ad negotia citius promovenda. Insuper tot negotia suscipit simul gerenda, ut omnibus nisi longo tempore satisfacere nequeat. Praeterea ex incuria aliquando nonnullas formas, ex lege praescriptas omittit, ita ut clientium damnum haud semel subsequatur.

2.° Victorinus, debitis pressus, timet ne bonorum cessionem facere cogatur. Victor, eius amicus, opem suam ei promittens, «Fingamus, ait, mutuum 5,000 francorum a me tibi praestitum; sic summa tibi servabitur.» Adeunt Sabinum, notarium, qui, rei haud ignarus, instrumentum conficit. Reapse cessione mox facta, Victor, qui curaverat ut hypothecae privilegio gauderet, 5,000 fr. cum creditorum detrimento obtinet.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quomodo peccent notarii, si incuriosi in officio suo negotia absque necessitate differant?*

2.° *Quid de* Melchiore *statuendum, in primo casu?*

3.° *An* Sabinus, *notarius, in secundo casu, ad restitutionem teneatur, ut in iniustitia participans?*

4.° *An valeat haec excusatio:* Nisi instrumentum tale confecero, ab alio notario conficietur?

Solutio:

22. — *Resp. ad 1.um* Peccant graviter, si negligentia eorum sit gravis, et inde grave damnum alicui eveniat. Idcirco ad restitutionem sub gravi tenentur. **Comp.**, n. 27; *S. Alph.*, nn. 230 et 231.

Resp. ad 2.um Melchior, 1.° peccat graviter *per se*, res sibi

commissas protrahendo, et maius pretium postea ad eas accelerandas accipiendo, ut patet. — 2.° Item peccat graviter, tot negotia simul suscipiens, ut ea omnia tempore debito pertractare nequeat, si inde clientes grave damnum patiantur. Attamen ab iniustitia foret excusandus, varia negotia simul suscipiens, si diligentia extraordinaria uteretur ad ea conficienda, v. gr. si vigiliam protraheret in seram noctem. Ex hac eadem ratione maius stipendium accipere posset ad urgens negotium expediendum. — 3.° Facile peccat graviter, formas legales in scriptis omittendo, quia id facile in magnum detrimentum clientium suorum cedere potest, v. gr. si propterea actus invalidi declarentur, si contractus corruant. *Gury*, n. 20.

23. — *Resp. ad 3.*[um] Agendi ratio SABINI est iniquitatis plena; cooperatur enim scienter iniustitiae gravi VICTORINI debitoris et VICTORIS ficti mutuatoris, qua damnum notabile creditoribus prioris infertur. Ergo SABINUS, deficientibus aliis damnificatoribus, utpote cooperator positivus, seu in iniustitia participans, ad restitutionem obligatur. *Gury*, n. 21.

Resp. ad 4.[um] Minime gentium. Haec enim excusatio sic sonat: «Nisi iniustitiam hanc fecero, alius faciet». Quin inde? Si alius furetur, ipse damnum resarcire debebit; si autem tu prior hanc iniquitatem patres, tu ipsissimus, et non alius, onus restitutionis subibis. Ergo, si tu coopereris furto aliorum, actum iniustum conficiendo, teneris, his deficientibus, damnum resarcire, sicut alius quilibet ad id teneretur, si loco tui hoc fecisset. *Gury*, ibid.

CASUS VIII

CUSTOS

BARBATIANUS, custos agrorum et vinearum, rite quidem solet officio suo fungi; an vero in omnibus? hoc tibi perpendendum nunc venit. Hinc: 1.° pluries incuriosum in invigilando se habet, sed nescit utrum damnum inde fuerit subsecutum; 2.° non raro se abscondit, ut incautos damnificatores ex latebris prosiliendo, facilius deprehendat; 3.° aliquando denuntiationem praetermittit, quia negotium tanti momenti non est; 4.° pluries pecuniam accepit ne damnificantes proderet, atque etiam ad cenam a damnificatoribus invitatus, vel ab eis muneribus cumulatus, se minus rigidum exhibuit, cum damno tum privatorum qui indemnes effecti non sunt, tum fisci qui, ratione mulctae infligendae, lucro privatus est; 5.° quandoque etiam, dum alios a damnificando arcebat, ipse damnificavit, nec officii circumstantiam in confessione aperuit.

HINC :

QUAER. 1.° *An vel quatenus in singulis peccaverit* BARBATIANUS, *et utrum ad restitutionem teneatur?*

2.° *An fiscum indemnem facere debeat pro mulctis quibus caruit, ob denuntiationis defectum?*

3.° *An debuerit circumstantiam officii sui aperire, furta propria confitendo?*

SOLUTIO :

24. — *Resp. ad 1.um* 1.° BARBATIANUS peccavit quidem contra iustitiam pro ratione negligentiae in officio suo adimplendo; attamen non tenetur ad restitutionem, quando, facta inquisitione, non ipsi constat damnum inde subsecutum esse, quia obligatio restituendi non potest esse certa, si damnificatio incerta est. Quando autem *damnificatio*, proveniens ex negligenti custodia, moraliter certa est, quamvis adsit dubium circa *quotitatem* eius, tunc restitutio etiam certa est quoad radicem, et incerta secundum *quotitatem*. Restituendum est igitur pro rata dubii; nam certum est custodem debere aliquid restituere. — 2.° Minime peccat dum se abscondit ut facilius damnificatores deprehendat, quia non est causa damni ab eis patrati, et insuper iustam habet rationem damnificationem permittendi, ut melius delinquentes corrigat, et maiora damna in futurum avertat. — 3.° Non videtur arguendus ex hoc quod delicta minoris momenti praetermittat, seria tamen admonitione praemissa, ne iterent; sicut aliquando faceret ipse dominus, cuius intentio recte praesumitur. — 4.° Peccat graviter *per se*, pecuniam a damnificatoribus accipiendo ne eos denuntiet, et ipse pro illis damnum resarcire debet. — An vero accepta munera reddere debeat? *Neg.*, *probabiliter*, post factum, iuxta dicta de iudice (**Comp.**, n. 6), et de contractu in materia turpi, vol. 1, n. 937. *Gury*, n. 24.

25. — *Resp. ad 2.um* *Probabilius* non tenetur restituere pro mulctis quae a delinquentibus solutae fuissent, si eos denuntiasset, quia non constituitur ut fiscum adaugeat. Recole dicta **Comp.**, vol. 1, nn. 904, 910.

Resp. ad 3.um *Probabiliter* confessionis integritati satisfecit, licet praefatam circumstantiam reticuerit, quia ipse, furando, non duplex sed unicum fecit peccatum, scilicet furtum; non fuit enim constitutus ad seipsum, sed ad alios a damnificatione impediendos.

CASUS IX

MEDICUS 1.°

TITIUS, medicus cuiusdam civitatis, pactum habet (quod *dichotomiam* appellant) cum aliis medicis ac chirurgis specialistis,

nec non cum his qui praepositi sunt balneis, ut quoties eis aliquem clientem remittat, illi medici TITIO ipsi dent partem aliquotam honorariorum a cliente perceptorum (v. gr. quartam vel quintam partem), unde non semel pro uno cliente ad chirurgum ut difficilem operationem subiret remisso, quingentos vel plures francos accepit. Simile pactum habet cum quodam pharmacopola. Nunc vero scrupulis angitur de sua hac agendi ratione, eo vel maxime quod sibi videatur pluries remisisse clientes sive ad balnea quae eis minus erant indicata, sive ad specialistam pro operatione minus eis necessaria vel etiam inutili, sive pro medicinis maioris pretii, cum medicina vulgaris ac domestica sufficeret.

HINC:

QUAER. 1.° *An liceat medico exigere ab alio medico pro clientibus, quos ei remittat, partem aliquam honorariorum ex dictis clientibus perceptorum?*

2.° *An liceat hanc partem percipere, si haec ab alio liberaliter offeratur?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

26. — *Resp. ad 1.um Neg.* Etenim remittere suum clientem ad alium medicum, cum ipse ei non possit subvenire, est pars sui officii, posita consultatione vel visitatione. Ergo nihil potest exigere sive a cliente sive ab alio ultra id quod ei debetur pro consultatione ipsa vel visitatione. Unde nec alius, v. gr. specialista, a tali cliente exigere quidquam potest quod alii medico remittat ultra id quod iuste exigeret ab eodem cliente, si hic ad eum directe recurrisset absque alterius medici interventu. Secus adest onus restitutionis quoad excessum perceptum.

27. — *Resp. ad 2.um* In hac hypothesi non peccabit contra iustitiam, dummodo hic alius nihil iniuste exigat a cliente, ut dictum est in Resp. ad 1.um quaes.

28. — *Resp. ad 3.um* TITIUS: *a)* tenetur ad restitutionem quoties clientes remisit ad specialistas vel ad balnea absque necessitate vel utilitate expensis faciendis vel molestiis subeundis proportionata. Et tenetur restituere non modo partem a se perceptam, sed etiam omnes expensas a cliente inutiliter factas: fuit enim causa damni iniusta, clientem inducens in errorem; *b)* debet etiam restituere quidquid per excessum ex cliente perceptum est, iuxta dicta in Resp. ad 1.um et 2.um, si ei constat de tali excessu; secus alii restituent qui a cliente exegerunt; *c)* item gravatur onere restitutionis quoties *exegerit* quasi sibi debitam partem aliquam honorariorum ab aliis perceptorum, non vero si alii sponte sua ei dederunt. Haec tamen ratio agendi, etiam in hoc ultimo casu, plena periculis est, ut patet ex iis quae dicuntur de muneribus perceptis

a iudicibus, minusque honesta vocatur a cl. medico *Surbled* in opere L'Honneur médical, pag. 75 seq.

CASUS X

MEDICUS 2.°

Cum rumor percrebuisset in quadam civitate quod vir quidam conspicuus paulo antea sepultus fuerat vivus etsi mortuus videbatur, ut apparuit, reserato sepulcro, ex dispositione cadaveris diversa ab ea in qua iacebat dum illic depositum fuit; tantus tremor plures invasit ne simile quid sibi vel suis obveniat, ut plures in testamento disponant ut antequam sepeliantur medicus cor eorum perfodiat aut venae sectionem faciat, ita ut de facto moriantur si forte tantum morte apparenti correpti sint. Quandoque id ipsum petunt aliqui de familia defuncti, quamvis hic nihil huiusmodi disposuerit.

Cum vero recenter casus huiusmodi occurrerit TITIO medico, hic anxius est an et quatenus possit clientis sui NAZARII defuncti iussa exsequi.

HINC:

QUAER. 1.° *An liceat praecipere sive in testamento sive aliter, ut sibi vel aliis talis punctio cordis vel sectio venae fiat?*

2.° *An medico liceat tales operationes peragere?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

29. — *Resp. ad 1.um Negative*, quia intentio huc tendit ut directe occidatur ille qui mortuus apparet, si forte vivus adhuc sit. Iam vero velle directe occidere hominem, est intrinsece malum, et *non sunt facienda mala ut eveniant bona.*

30. — *Resp. ad 2.um* Ex hac intentione nec medico licet praedictas peragere operationes propter eandem rationem.

31. — *Resp. ad 3.um* In casu, si certo iam constet de morte reali, poterit TITIUS illas perficere operationes, aperte declarando ideo se ita procedere quia certissimus est de morte reali NAZARII, secus illas non peracturus. Etenim cum iam certo de morte constet, operatio per se est indifferens et poterit adhiberi ut familia defuncti liberetur ab inani timore, sicut propter alias causas licet discindere cadaver anatomice, aut illud in mare proiicere, aut sub terra sepelire, ubi certo morietur si iam mortuus non sit.

CASUS XI

MEDICUS 3.°

PANTENUS vellet matrimonium contrahere cum CECILIA, honestissima puella, quam ardenter amat; sed cum praeteritis temporibus ipse PANTENUS minus caste vixerit, cum feminis vitae liberioris luem blenorragicam contraxit. Timet ergo nunc terribilem hanc luem futurae uxori communicare et eo ipso eam ac futuros filios reddere infelicissimos, si non sit perfecte sanatus. Quare accedit ad medicum NAZARIUM, specialistam, cuius officium est examinare an adsit vel non perfecta curatio. Hic, examine peracto, testatur adhuc morbum perseverare. Curatio perfecta, de qua certo constet, difficilis valde est, praesertim eo quod microbium, huius infirmitatis causa *(gonococcum* vocant), in ipsis vesiculis seminalibus sedem suam aliquando figit (cum ab aliis locis expellatur), et ibi vix attingi potest. His in angustiis PANTENUS (sicut alii plures) recursum habuit ad medicum electricistam ALBERTUM, non minus doctum quam pium, qui, adhibito remedio suae artis honestissimo, luem exstinguere conatus est. Non tamen media habet quibus certo cognoscere possit an sanatio sit necne perfecta, et ita significavit PANTENO, sicut et aliis significare solet. Habet tamen dubia non levia circa modum quo procedere debeat iis in casibus: etenim medici ad sanitatem perfectam ab hac lue comprobandam postulant ab ipso cliente seminis particulam et quidem recentis: timet ergo ALBERTUS ne hanc particulam clientes procurent medio intrinsece malo, v. gr. masturbatione.

HINC:

QUAER. 1.° *An* ALBERTUS *possit admittere tales clientes, qui probabiliter aut certo ab alio medico examinati sunt et consequenter ad hoc adhibuerunt medium illud intrinsece malum?*

2.° *An possit clientes remittere ad examen medicorum, ut comprobent sitne perfecta curatio, cum probabiliter aut moraliter certo constet examen faciendum esse praevio illo medio illicito?*

3.° *Quid si clientes* ALBERTUM *ipsum interrogent an licite possit recurrere ad tale examen, quia medicus exigit id quod sine actu illo praevio haberi nequit?*

4.° *Poterit* ALBERTUS *clienti indicare ut, dum dormiat, habeat membrum virile involucro ita tectum ut,*

si nocturnam inculpabilem pollutionem patiatur, tunc semen involucro collectum possit medico exhibere?

SOLUTIO :

32. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Agitur enim de infirmo cui remedio honestissimo subvenire potest. Ergo nihil est cur eum non admittat vel ei non opituletur. Quid antea fecerit non pertinet ad ALBERTUM investigare, nec per se esset causa ut ei auxilium medicinae negaret.

33. — *Resp. ad 2.um* Certe ALBERTUS potest et debet declarare se non posse affirmare perfectam iam esse curationem, nam hoc certum est, et necessarium pro cliente ut ei hoc significetur, ne forte putet hic se esse sanum, et non ita sit; et consequenter cliens bona fide contrahat matrimonium et inficiat uxorem et, qui ex ea nascantur, filios. Quid postea faciat cliens, non pertinet ad ALBERTUM.

34. — *Resp. ad 3.um* Si clientes interrogent simpliciter an necesse sit iterum recurrere ad examen, potest simpliciter id affirmare; si vero expresse addant se dubitare, quia medicus ad examen exigit illam particulam quae non poterit obtineri nisi per masturbationem, expresse dicere debet, hoc medium esse intrinsece malum (1).

Resp. ad 4.um Affirmative. Videtur enim medium necessarium, et ex se honestum.

CASUS XII

MEDICUS 4.°

TITIUS, medicus catholicus, plura dubia habet, quorum solutionem petit ad licitum usum suae professionis.

HINC :

QUAER. 1.° a) *An licitum sit obturare oviducta, ut concipere non possit mulier, cui ex praegnantia oriatur mortis periculum;* b) *quid vero si obturatio ita fiat ut medicus postea, v. gr. quando cesset probabilitas conceptionis, eam auferre possit?*

2.° BERTHA *habet cancrum internum, quod auferri potest duplici modo, nempe aut matricem exstirpando, aut alio modo difficiliori ac periculosiori: licebit in casu exstirpare matricem?*

---

(1) Haec quae scripsimus anno 1926 (cfr. edit. 5 horum Casuum) confirmata sunt a S. Officio 26 iul. 1929: *Acta*, XXI, pag. 490.

SOLUTIO :

35. — *Resp. ad 1.um Negative* in utraque hypothesi : in *a)*, quia aequivaleret gravi mutilationi ; in *b)*, quia esset medium onanisticum, intrinsece ac graviter illicitum. Notandum tamen quod, si obturatio illa sit omnino irreparabilis, obturatio est graviter illicita, sed post factam obturationem licita est copula ; si autem obturatio auferri potest per operationem, non modo obturatio est graviter illicita, sed etiam graviter intrinsece illicita erit copula, singulis vicibus iam ab initio copulae, donec obturatio de facto sublata sit. Cfr. **Comp.**, n. 1011, 1151.

36. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, si alius modus afferat proximum *mortis periculum*, et ille alius cum ablatione matricis non afferat. — *Negative*, si alius modus non afferat mortis periculum. Ratio est, quia non licet exstirpare matricem nisi talis exstirpatio necessaria omnino sit ad salvandam feminae vitam *proximumve* vitae periculum avertendum. **Comp.**, n. 1009, q. 3.°.

CASUS XIII

MEDICUS 5.°

DAMIANUS, doctus ac pientissimus medicus, quoad praxim suae professionis circa monendos infirmos in ordine ad susceptionem Sacramentorum plura dubia proponit.

HINC :

QUAER. 1.° *An quoad infirmos qui, etsi graviter decumbant, non tamen ita mors urgere videtur ut tempus non suppetat receptioni omnium Sacramentorum, satisfaciat medicus eos monendo tantum de opportunitate confessionis peragendae, ne forte, si de aliis Sacramentis mentionem faciat, nimis infirmi perturbentur, timentes mortem viciniorem esse?*

2.° *An recte agat alios infirmos graviores, de quibus timetur ne recusent Sacramenta, monendo de sola confessione, ut sic saltem, ad confessionem acceptandam ipsi praeparentur, et postea, sive ab ipso medico sive a confessario sive a familia, ad alia Sacramenta admittenda disponantur?*

3.° *Ad quem spectet infirmum monere de necessitate Sacramenta recipiendi: an ad medicum qui statum aegrotationis cognoscit, an ad parochum ad quem cura rerum spiritualium spectat?*

QUAER. 4.° *An parochus obligetur sub gravi ad absolvendum et extrema unctione donandum hominem in statu mortis apparentis, qui antea Sacramenta suscipere non potuit?*

SOLUTIO:

37. — *Resp. ad 1.um et 2.um* Optime faciet DAMIANUS tam in *primo* quam in *secundo* casu infirmum monendo de sola confessione. Postea per gradus, prout rerum adiuncta et infirmi dispositio patiatur, poterit hic sive a confessario, sive ab ipso medico, sive a familia, vel ab alio amico disponi ad alia Sacramenta suscipienda.

38. — *Resp. ad 3.um* Haec obligatio urget in solidum tum medicum, tum parochum, tum familiam: sed ex adiunctis pendet an medicus immediate ipsum infirmum monere debeat, aut satis sit ut moneat familiam et parochum de gravitate infirmi, quos certe monere debet. Sunt enim qui facilius audiunt medicum eiusque iussa faciunt etiam quoad ultima Sacramenta; alii forte monita parochi, aut amici, aut familiae pluris facient quoad res spirituales.

39. — *Resp. ad 4.um Affirmative*, iuxta sententiam quae exponitur infra, nn. 824-854; sed forte plures, eo quod argumenta quae probant statum vitae probabilis post momentum vulgare mortis, non satis perpenderunt, non videant hanc obligationem.

CASUS XIV

MEDICUS 6.°

1.° CANTIANUS, iuvenis ad militiam vocatus, infirmitatem quandam patitur, ex qua iuxta leges illic vigentes eximendus est a servitio militari, sive absolute, sive ad tempus; non tamen certo constat an status illius infirmitatis clare reperiatur inter exceptiones absolutas seu perpetuas, aut inter temporales. Si primum a medicis declaretur, CANTIANUS statim licentia absoluta donabitur; secus singulis annis iterum novae inspectioni erit subiiciendus. Accedit igitur CANTIANUS ad medicum LINUM, eique offert quandam pecuniae summam, si eum declaret exemptum absolute.

2.° Ad eundem LINUM accedit etiam PAULUS, cuius infirmitas certe inter exceptiones perpetuas continetur, quique ei offert etiam certam pecuniae quantitatem, ut perpetuo inutilis ad militiam declaretur.

In neutro casu damnum obvenit aliis ad militiam vocatis. LINUS autem dubitat an in hisce casibus sibi liceat hanc pecuniam acceptare.

HINC :

QUAER. 1.° *An* LINO *liceat pecuniam accipere in hisce casibus?*
2.° *An, si accipiat, teneatur ad restitutionem?*

SOLUTIO :

40. — *Resp. ad 1.um Negative*, sed in *utroque* casu illicitum est quidquam accipere. Ratio est periculum ne iniusta feratur sententia, quae damnum saltem Statui creare poterit. Quare dona offerre in hisce casibus, aut donorum promissiones acceptare prohibetur, non modo iure positivo per Codices poenales, sed etiam naturali iure. In huiusmodi casibus medicus iudici aequiparatur. **Comp.**, n. 6.

41. — *Resp. ad 2.um* In *secundo* casu pecunia acepta restituenda est, quia declaratio exceptionis perpetuae et absolutae debetur ex iustitia, et consequenter pecuniam pro tali declaratione accipere est vendere PAULO id quod ipsius est, quodque ei ex iustitia debetur. Ergo pretium acceptum restituendum est.

Minus clarum est an in *primo* casu, in quo probabile tantum est an exceptio sit absoluta, an vero tantum temporalis, pecunia sit CANTIANO restituenda. *S. Alphonsus*, lib. 4, n. 216, affirmat pecuniam acceptam esse restituendam; nam sententia sive pro perpetua sive pro temporali debetur etiam ex iustitia. — Alii tamen aliter sentiunt. — Unde in casu pecuniam accipere certe illicitum est, obligatio autem acceptam pecuniam restituendi non est certa sed tantum probabilior. **Comp.**, l. c.

42. — Attamen, si medicus in hoc casu laborem aliquem extraordinarium, ad quem aliunde non teneretur, adhiberet ad scientifice demonstrandam perpetuitatem exceptionis, pro hoc labore mercedem congruam licite accipere posset.

CASUS XV

MEDICUS 7.°

CARTERIUS, medicus, ad fovendos progressus in arte medica, ut sic remedia inveniri possint pro morbis curandis, plura facit experimenta sive tentamina in suis clientibus, et maxime in aegrotis pauperibus qui in publicis hospitalibus decumbunt, praesertim si infirmitate aliqua insanabili afficiuntur. Sic BERTHAE, quae in pectoris parte sinistra afficiebatur cancro insanabili, particulam partis infectae abstulit, eamque inseruit in parte dextera, ubi etiam cancer radices egit: unde certitudinem obtinuit cancrum contagione propagari. DIDYMO iniecit suerum infirmorum syphiliticorum, ut experiretur an haec iniectio inserviret ad praeca-

vendam luem syphiliticam, sed e contra vi illius iniectionis infirmus ille DYDIMUS horrendam luem syphiliticam contraxit. PAULO, aegrotanti, remedium propinabat, quo infirmitas lente levior redderetur, cum certa spe ut, etsi post multum temporis, sanitatem recuperaret, prout in arte medica res explorata erat; sed experimenti causa, ut sanatio rapidior esset, dosim praescriptam multo auxit, et infelix aegrotus non curationem sed mortem post paucas horas invenit: unde CARTERIUS scribere potuit: «Tale remedium nequit propinari ultra talem dosim» (1).

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus medicis liceat remedia periculosa nec satis explorata adhibere?*

2.° *An medicis liceat ex amore scientiae alia tentamina adhibere quae damnum afferre infirmo possunt, quin ulla spes probabilis sit ut infirmo faveant, etsi forte postea aliis prodesse possint?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

43. — *Resp. ad 1.um Negative* etiam si agatur de infirmo desperato, et quamvis medicus intendat ut semel explorata virtus remedii saltem aliis infirmis prodesse possit. Non enim licet experimenta facere cum alienae vitae periculo: non enim sunt facienda mala ut eveniant bona. Nullus enim dominium habet in alienam vitam, neque in propriam. Peccaret, non modo contra quintum Decalogi praeceptum, sed etiam contra iustitiam commutativam et ad damna reparanda teneretur.

44. — *Resp. ad 2.um Negative* a fortiori in hoc casu, sed gravissime peccant et quidem, ut in superiori responso dictum est, contra quintum Decalogi praeceptum et contra iustitiam. Nam infirmus fidenter se tradit medico ex quasi-contractu, ut hic ab eo auferat infirmitatem meliori ac securiori modo; medicus vero suo officio abutitur impune, et non modo non satagit pro viribus sanare infirmum, sed novum ei morbum sciens volens superaddit. Quod maxime est contra bonum societatis et contra medicam professionem, a qua retraherentur homines, si haec facere medico liceret. **Comp.**, n. 44.

45. — *Resp. ad 3.um* CARTERIUS gravissime peccavit in singulis casibus; et, in ultimo, reus fuit homicidii, saltem ex imprudentia temeraria erga PAULUM. Nec ullo modo excusatur, sed magis reus efficitur, ex eo quod haec tentamina faciat in hospitalibus cum pauperibus ac miserabilibus, quibus ex publica caritate vel ex publico aerario necessaria pro eorum assistentia tribuuntur. Nec

(1) Abusus hisce similes recensentur apud *Las Ciencias Médicas*, vol. 20, pag. 120-128. Cfr. etiam Drem. *Blanc* in op. Un comentario médico al *No matarás*, Barcelona, 1917.

Status nec ullus alius vult nec potest medicis hanc potestatem tribuere in vitam aut valetudinem infirmorum. Et si abusus facultatis medicae semper sint gravissima reprehensione digni, multo magis si exercentur contra pauperes ac miserabiles aegrotantes. Certe delictum est in caelum clamans, ad Deum patrem pauperum et miserabilium.

CASUS XVI

DE INSTAURANDA IN HOMINE IUVENTUTE

CANDIDIANUS, coniugatus et iam senex, audivit NESTOREM, medicum, multa mirabilia peragere ad instaurandam, ut aiunt, in homine iuventutem. Hunc medicum quaesivit ab eoque postulavit ut in ipso instauraret potentiam et desideria genesica qualia in sua habuerat iuventute. Et, sive vi operationum a NESTORE peractarum, sive ex autosuggestione, CANDIDIANUS sibi visus est illam antiquam potentiam et desideria recuperare. Cum vero uxor eius senex esset nec in ea illam desideriorum satisfactionem, quam CANDIDIANUS quaerebat, inveniret, domum hic quandam publicam adivit, sed infelici successu, nam in ipso actu peccati repentino ictu morte turpissima correptus est.

HINC:

QUAER. 1.° *In quo consistit praxis instaurandi in homine iuventutem?*

2.° *Quinam sint effectus huius praxis?*

3.° *An medicus licite has operationes peragere poterit?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

46. — *Resp. ad 1.um* Generatim reducitur vel ad inserendas in homine quasdam glandulas, quae suis internis secretionibus (1) suppleant defectum aut insufficientiam propriarum ipsius subiecti, cui inseruntur, dentque ipsi veluti novum vigorem; vel ad excidendam ex toto vel ex parte glandulam aliquam, cuius functiones propter redundantiam nocivae evadant; vel denique ad moderandas dictas functiones, auferendo ab ipsis defectum aut redundantiam.

47. — *Resp. ad 2.um* Res adhuc satis explorata non est, sicut nec satis cognitae sunt functiones naturales harum glandularum; boni autem effectus, qui aliquando visi sunt oriri ex his operationibus, forte sint ad breve tantum tempus duraturi et ex parte sint tribuendi suggestioni.

(1) Vocantur *glandulae secretionis internae* seu incretionis, illae quae substantiam quam segregant effundunt in sanguinem, quo pacto magnum sua actione exercent influxum in reliquas organismi functiones.

Per se improbabile non est hanc praxim posse iuvare ad vitam intra certos limites protrahendam, functiones organismi meliores efficiendo, sicut et ad hoc iuvant operationes aliae, medicinae, praescriptiones hygienicae iam ab antiquo tempore in usum deductae, si sapienter ac prudenter adhibeantur, ex quo fit ut aliquando homo veluti iuvenescere videatur.

Possunt, e contra, illae operationes periculum creare et harmoniam necessariam inter diversas organismi functiones destruere, influxum nimis praepotentem quibusdam functionibus tribuendo cum aliarum detrimento, ex quo gravissimae perturbationes in homine excitentur et vel ipsa mors sequatur, ut constat iam aliquando accidisse.

48. — *Resp. ad 3.um* Medicus licite has operationes peragere poterit, si debita scientia ac dexteritate praeditus sit; secus ab his operationibus tentandis abstinere debet.

Generatim: *a)* nullus medicus aut chirurgus has operationes, utpote periculosas, aggredi potest, nisi cognoscat effectum harum operationum et naturam subiecti in quo peragendae sint; neque si ignoret an utiles futurae sint, aut potius graviter damnosae physice vel moraliter: et hoc quamvis in utroque casu consentiat ille in quo peragendae proponuntur. Neque ullam aliam operationem peragere poterit nisi de ipsius subiecti consensu, aut (si de puero aut amente agitur) suorum parentum aut tutorum, etc.

b) Nullam peragere potest operationem quae non exigatur *necessitate* aut *utilitate* proportionata *periculo* quod clienti talis operatio creare potest, et *dispendiis necessariis*, nisi quoad dispendia subiectum consentiat sciens volens.

c) Cum vero gravius periculum reperiatur in operationibus quae tendunt ad excitandum desideria *venerea* et *potentiam generatricem*, in huiusmodi operationibus cautius est procedendum.

49. — *Resp. ad 4.um* Nestor in casu gravissime peccavit excitando in Candidiano propensiones ac desideria quibus sine gravissimo periculo corporis et animae satisfacere non poterat, ut casus monstravit. Debuit perpendere an cor, arteriae, centri nervorum et reliquae partes organismi potentes essent ad resistentiam necessariam pro his desideriis satisfaciendis vel e contra hac operatione auferretur in organismo harmonia necessaria: nam forte nulla est materia periculosior pro valetudine clientis, si harmonia totius functionum organismi perturbetur. Perpendendum etiam erat an uxor potens esset ad satisfacienda praedicta desideria, vel contrarium esset timendum, ita ut Candidianus veluti impetu passionis impellendus videretur ad satisfactionem quaerendam extra legitimum coniugium, cum magna pacis domesticae perturbatione, cum detrimento honoris Candidiani et

suae honestae familiae, ut de facto tristis probavit eventus. **Comp.**, n. 47 bis.

CASUS XVII

MEDICUS ET PHARMACOPOLA

TIBURTIUS, medicus, non semel accipit specifica quaedam gratis, clientibus pariter gratis distribuenda, ut hi ea experiantur et postea emant. Unde in thecis, ubi specifica includuntur, habetur inscriptio: «Distribuatur gratis, et nullo modo divendatur». TIBURTIUS thecas huiusmodi dat VENANTIO, pharmacopolae, qui, deleta inscriptione, specifica illa vendit pretio currenti, et pretium per aequas partes distribuit cum TIBURTIO. VENANTIUS est unicus qui in illa civitate huiusmodi specifica venalia habet.

HINC:

QUAER. *An licite procedant* TIBURTIUS *et* VENANTIUS?

SOLUTIO:

50. — *Resp. Negandum* videtur. *Primo*, quia medicus specifica illa obtinet non ita ut absolute sua faciat, sed sub conditione ut gratis ea distribuat hunc in finem ut infirmi illa cognoscant et experiantur maiori illa facilitate qua acquiruntur et probantur res quae gratis distribuuntur. — *Secundo*, quia lucrum quod obtinent est in detrimentum lucri quod dominus specifici obtinuisset, si pharmacopola vendidisset non illa a TIBURTIO accepta sed alia a domino empta, et aliud damnum huic etiam inferunt quatenus cognitio et diffusio specifici retardatur et consequenter etiam venditio illius. Lucrum ergo sic obtentum restituere debent domino specifici pro ratione damni huic illati. Si tamen domino speciale aliquod servitium praebeant, poterunt aliquid, quod servitio respondeat, sibi retinere.

51. — Periculum etiam adest ne TIBURTIUS specificum praescribat clientibus non propter horum necessitatem, sed propter lucrum quod sperat; quod si ita faceret, etiam ex hoc capite ad restitutionem erga clientes teneretur.

CASUS XVIII

PHARMACOPOLA

CAIUS, pharmacopola, remedium invenit contra conceptionem, vi cuius omnia spermatozoida in vagina occiduntur antequam fecundatio fieri possit. Ipse dicit hoc remedium non esse illicitum

sed humanitarium, quia ex mente sua hoc remedium non tendit contra conceptionem simpliciter (immo ipse dicit se multum amare generationem, quia ex generationis multiplicatione magnitudo et prosperitas uniuscuiusque nationis pendet), sed remedium tendit tantum contra conceptionem illis in casibus in quibus femina, si concipiat, et ipsa et fetus necessario perire debent. Ipse fatetur posse aliquos hoc remedio abuti, sed addit se omnia media iam adhibuisse ut hoc remedium non expendatur nisi ex medici praescripto, neque venale prostet nisi apud pharmacopolas.

HINC:

QUAER. *An* CAIO *liceat hoc remedium expendere, et quid de eius verbis iudicandum est?*

SOLUTIO:

52. — *Resp. Negative.* Remedia haec, a quacumque femina sumantur, tendunt natura sua ad putidum onanismum, quod est graviter intrinsece malum, sive remedium adhibeatur ex praescriptione medici, qui graviter etiam peccabit si tale remedium praescribat, sive absque tali praescriptione adhibeatur; et graviter etiam peccabunt qui illud vendant, sive pharmacopolae sint sive non, sive expendant ex medici praescripto sive absque tali praescriptione.

Quod ipse CAIUS amet conceptionem, quod nolit ut remedium expendatur nisi ex praescripto medici, etc., sunt verba inania quae malitiam talis usus non tollunt, etiamsi usus restringeretur ad casus de quibus CAIUS loquitur: sunt verba ad decipiendos incautos sub fucata quadam specie honestatis, ne tam clare appareat se crimen hoc sociale onanismi nimis crude fovere. De cetero CAIUS ipse scit quod hoc remedium quaeretur et vendetur etiam sine praescripto medici, et quaeretur ab omnibus qui onanistice coniugio uti velint, et quod insuper non deerunt medici qui illud praescribant passim pro quibuscumque onanistis. Quicumque sit status valetudinis feminae, non datur medium: aut abstinere debet a copula coniugali, aut ab usu mediorum conceptioni adversantium. Usus enim horum mediorum in omni casu gravissimum peccatum constituit.

53. — CAIUS ergo absolvi nullo modo potest nisi remedium retrahat ex publico commercio et nisi publice retractetur dicens tale remedium esse intrinsece malum in omni casu, et consequenter se illum iam nunquam illud venditurum.

CASUS

DE STATU CLERICALI

CASUS I

VOCATIO CLERICALIS

1.° Albinus, peractis studiis, statum clericalem suscipere proponit. Sed confessarius, cognita eius vita, perpensisque dispositionibus, dubius et anceps non audet paenitentis propositum approbare. Albinus pergit ad alium, a quo nec certum responsum obtinere potest. Interea vero, cum a Superioribus ad sacros ordines advocatur, dubium omne excutit ipse, resoluto animo ad subdiaconatum accedendo.

2.° Davius, absoluto sacrae theologiae curriculo, repente spreto confessarii monito, et Seminario et vocationi valedicens, subridenti mundo et subridet ipse. Sed paulo post, cum confiteretur, acriter increpatur a confessario, eo quod graviter peccaverit derelinquendo vocationem, et ei denegatur absolutio, nisi statim redire ad Seminarium promittat. Davius autem recusat obtemperare, quia vocatio est de *consilio*, non vero de *praecepto*.

Hinc:

Quaer. 1.° *An detur vocatio graviter obligans ad clericalem statum amplectendum; et quomodo dignoscatur?*

2.° *Quomodo peccet ille qui ordines sine vocatione suscipit?*

3.° *Quid agendum foret erga eum qui sine vocatione ordines sacros suscepisset?*

4.° *Quid ad utrumque casum?*

Solutio:

54. — *Resp. ad 1.um* 1.° Certo datur vocatio divina ad sacerdotium. Constat ex clarissimis Scripturae sacrae testimoniis. Sic (Hebr. 5, 4): *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Et (Ioann. 15, 16): *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* — An vero haec vocatio obliget *sub gravi? Affirmandum* aliquibus videtur, quando signa indubia vocationis habentur, id est, ob maxima salutis pericula, in quibus versabitur ille qui, spreta vocatione divina, proprio marte aliquem statum mundanum amplectitur. Hinc ait *S. Alph.*, hanc vocationem tanti

esse momenti, ut ab ea pendeat aeterna salus tam ordinandorum, quam multorum fidelium. Alii tamen *distinguunt* inter vocationem *imperativam*, qua Deus vocans imponit obligationem parendi, et vocationem invitativam tantum, qua Deus invitat ad statum clericalem, sed obligationem strictam non imponit. Priorem dicunt obligare sub gravi, posteriorem non ita, ideoque hoc secundo modo vocatus, si renuat obtemperare, non videtur posse reprehendi de culpa saltem *gravi* (1).

Bene tamen nota: «1.° Vocari a Deo dicuntur, qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur *(Catech. Conc. Trid.*, p. 2, De ord. sacram., cap. 3); 2.° conditio, quae ex parte ordinandi debet attendi, quaeque *vocatio sacerdotalis* appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subiecti, seu invitamentis Spiritus Sancti, ad sacerdotium ineundum. Sed, e contra, nihil plus in ordinando, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri, quam **rectam intentionem** simul cum **idoneitate** in iis *gratiae* et *naturae dotibus* reposita et per eam *vitae probitatem* ac *doctrinae sufficientiam* comprobata, quae *spem fundatam* faciant fore, ut *sacerdotii munere recte obire* eiusdemque *obligationes sancte servare* queat» (2).

Unde Codex canonicus statuit: «Sacram ordinationem licite recipit qui ad normam sacrorum canonum debitis qualitatibus, iudicio proprii Ordinarii, praeditus sit, neque ulla detineatur irregularitate, aliove impedimento» (can. 968, § 1).

2.° Signa autem praecipua divinae vocationis sunt: aptitudo candidati a Superioribus agnita, vitae probitas, et recta intentio, seu desiderium vacandi divinae gloriae et saluti animarum. *S. Alphonsus*, n. 802.

55. — *Resp. ad 2.um* Gravissime peccat, quia ille non pastor ovium, sed fur est et latro, qui non intrat in ovile per ostium ovium. «*Illi igitur*, ait S. Alph., *qui*, *non vocati a Deo*, *in sacra ministeria se intrudunt*, ipsi sunt de quibus per Ieremiam (23, 21): *Non mittebam prophetas*, *et ipsi currebant*, quo quidem hominum genere, ait Catechismus romanus, nihil infelicius ac miserius, nihil Ecclesiae calamitosius esse potest.» *S. Alph.*, n. 803; *Gasparri*, l. c., n. 112. — Haec tamen fac intelligas de eo qui ordines suscipit *sine vitae probitate* ac sine requisita *aptitudine*. Etenim si haec habeat, ac simul sincere proponat onera sacro ordini adnexa adimplere, non videtur damnandus de culpa saltem *gravi*. *Génicot*, 2, n. 25. **Comp.**, n. 921 seq.

---

(1) Cfr. *Gasparri*, De sacra ordinatione, vol. 1, nn. 110 et 114; *Icard*, Prael. iur. can. ad S. Sulpit., nn. 318, 319; *Génicot*, vol. 2, n. 25.

(2) Ita Commiss. Cardinal. in exam. op. canonici *Lahitton*, La vocation sacerdotale. Cfr. Epist. Card. Secret. Status, 7 iul. 1912: *Acta*, IV, pag. 485.

56. — *Resp. ad 3.*um Seriam agat paenitentiam, ita ut, si non sit absolute inhabilis, gratias vocationi divinae adnexas a piissima Dei misericordia obtineat, et sacra ministeria obire valeat cum sui et aliorum spirituali profectu. Praestantius foret, si seipsum integre Superiori manifestaret; sed saltem conscientiam integre confessario aperire debet. In casu vero in quo nullo modo sit habilis ad sacras functiones, nec evadere possit, res deferenda erit Episcopo, qui pro sua prudentia, secluso in quantum fieri poterit fidelium scandalo, hunc clericum a sacris ministeriis amovebit. Casus autem istiusmodi rarissimus erit, siquidem difficile est ut quis omnino inhabilis a Superioribus admittatur, nisi ille per fraudem inter ordinandos irrepserit. Cfr. nn. 864-869.

57. — *Resp. ad 4.*um 1.° Peccavit, et forte graviter, ALBINUS, sponte sua, posito tanto dubio, in statum clericalem se ingerendo. Exspectare debuisset, donec difficultas saltem ab uno confessario soluta fuisset. Post factum vero paenitentiam agat, et dotes, praesertim vitae sanctitatem, sacris ordinibus congruas, acquirere satagat.

2.° DAVIUS sane male egit, confessarii monita contemnendo, posita morali certitudine vocationis; et magno salutis periculo exponetur. Attamen rigidius egit confessarius secundus, absolutionem ei denegando. Satius fuisset eum adhortari, ut ad Seminarium rediret; quia difficile constat de vera vocatione in tali casu, et minus erit malum si DAVIUS malus sit laicus, quam si pravus sacerdos evadat.

CASUS II

OFFICII DIVINI RECITATIO

1.° ADAMUS, sacerdos, matutinum recitavit in vigilia, hora licita, ex mera devotione, cum intentione illud repetendi ipsa die ante Missam praecepto satisfaciendi causa. Sed, mutata voluntate, alteram recitationem praetermittit.

2.° ANATOLIUS, ad officium obligatus, aliquando *ex errore* et alias *scienter*, officium aliquod pro altero recitavit, v. gr. officium alicuius Sancti pro feria, aut vice versa, vel unius Sancti pro alio, nec recitationem iteravit, hoc inixus axiomate: *Officium pro officio valet.* Postea tamen, cum rem ad confessarium detulisset, de peccato gravi ab illo arguitur.

3.° BARNABAS, sacerdos, aliquando abstinet ab anticipanda recitatione officii in vigilia, quamvis illud facile recitare possit, et insuper impedimentum pro die sequenti integra praevideat.

4.° CLAUDIUS, sacerdos dioeceseos Barcinonensis, Tarracone

commorari debet, studiis incumbens per integrum curriculum ad doctoratus lauream obtinendam, et nescit utrum proprium calendarium sequi debeat, an vero Tarraconense.

HINC:

QUAER. 1.° *An* ADAMUS, *in primo casu, sub gravi ad officii recitationem iterandam obligatus fuerit?*

2.° *An, in secundo casu, peccati mortalis reus fuerit* ANATOLIUS, *ex eo quod in praedictis casibus officium non iteravit? et quid tenendum?*

3.° *An advertens ad errorem in media recitatione, reliqua de officio diei persolvere debeat?*

4.° *An* BARNABAS, *in tertio casu, a recitatione excusatus fuerit?*

5.° *An* CLAUDIUS, *in quarto casu, proprium calendarium quoad recitationem officii sequi debeat?*

SOLUTIO:

58. — *Resp. ad 1.um Nego prorsus.* Ratio est, quia vere obligationi suae satisfecit, licet satisfacere minime intenderit; intentio enim praescriptum adimplendi non requiritur, sed sufficit ut opus praescriptum tempore debito ponatur. Ergo ADAMUS non peccavit, iterationem matutini officii omittendo, nisi forte ex conscientia erronea; immo etiam nolens satisfecisset, et per ipsum non stabat quominus non satisfaceret. **Comp.**, De legibus, n. 172. — Ita *S. Alph.*, De legibus, n. 163; *Pontas*, v. Officium, cas. 16, contra *Collet* adnotatorem, ibid.

59. — *Resp. ad 2.um* 1.° ANATOLIUS minime peccavit, ne venialiter quidem, quando ex errore officium indebitum recitavit, quia nemo peccati ignarus peccat; nec tenetur officium iterare, tunc enim valet axioma: *Officium valet pro officio.* — 2.° Secluso autem errore et *rationabili* causa, ANATOLIUS peccavit quidem, sed *venialiter* tantum, nisi id saepe fecerit. Ratio est, quia praeceptum quoad substantiam implevit. Nec contra hanc doctrinam videtur esse sequens decretum: «*Dub.* III. An satisfaciat obligationi suae clericus in ordinibus sacris constitutus, qui sponte vel invitatus se adiungit clero officium ab officio ipsius clerici diversum canenti vel recitanti? — *Resp.* ad III: Generaliter *Negative*». S. R. C., 27 ian. 1899: *Decr. auth.*, n. 4011. — Quamvis decretum dicat GENERALITER *non satisfacere;* non eo ipso debemus admittere peccatum grave: sufficit quod dicamus adesse peccatum leve, vel nullum, iuxta diversos casus. Ita etiam post hoc decretum, *Bucceroni*, Inst. mor., 2, n. 133 (Romae, 1908); *Lehmk.*, Comp., n. 979 (Friburg. Brisg., 1907); *Noldin*, De praeceptis, n. 752 (Oeniponte, 1906); *Soláns*, Prontuario litúrgico, n. 1447 (Barcelona, 1906). Peccavit autem graviter, si saepe saepius id fecerit,

quia huiusmodi consuetudo contemptum legis involvere videtur. **Comp.**, nn. 83-85.

60. — *Resp. ad 3.*[um] Potest vel errorem corrigere statim ac ad illum advertit, vel officium inceptum prosequi. Ita *communiter*. Attamen melius est officium mutare, iuxta effatum: *Error corrigitur ubi deprehenditur*. *S. Alph.*, n. 160, q. 6.°

Resp. ad 4.[um] *Affirmative*. Ratio est, quia officium matutinum, licet pridie recitari possit, non tamen necessario recitari debet. Etenim anticipatio matutini est veluti *privilegium*, quo nemo uti tenetur ex generali regula. Ergo obligatio stricta non urget ante mediam noctem sequentem. Ergo non est ei antea necessario satisfaciendum. Ergo, stante impedimento a media nocte ad mediam noctem, BARNABAS ab obligatione officii persolvendi excusatur. Attamen, si vir pius sit, recitationem in vigilia anticipare non omittet. **Comp.**, n. 76.

61. — *Resp. ad 5.*[um] Clerici *non* beneficiati ad officium obligati et degentes extra dioecesim per notabile tempus, v. gr. ratione studiorum, *possunt* retinere proprium calendarium, sed *praestat* ut se conforment calendario loci ubi commorantur (praesertim si sacerdotes sint, ut Missa officio correspondeat). S. R. C., 12 nov. 1831, ad 46: *Decr. auth.*, n. 2682; *Berardi*, Praxis, 3, n. 215. **Comp.**, n. 69.

Praestat igitur ut CLAUDIUS in recitatione officii Calendario Tarraconensi se conformet, si beneficiatus non sit: secus proprium sequi deberet.

CASUS III

TEMPUS HORAS RECITANDI

AMELINUS, sacerdos, parum curans de servando tempore singulis horis proprio, utitur hoc principio: *Parum est, dummodo officium intra 24 horas recitetur*, nempe a media nocte ad mediam noctem, addito etiam privilegio de anticipatione matutini. Hinc, alias recitat parvas horas summo mane, et vesperas cum completorio ante meridiem; alias matutinum remittit ad unam vel alteram horam noctis vel diei; alias etiam, dictis vesperis hora secunda pomeridiana, incepit statim matutinum diei sequentis, licet hora aut semihora desit ad tempus requisitum in tabella calendarii pro initio recitationis, quia, ait, *parvum pro nihilo reputatur*. Contrahit etiam consuetudinem matutinum et laudes, peracto iam Sacro, recitandi.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo peccet* AMELINUS, *mutando tempus horis recitandis affixum?*

QUAER. 2.° *An peccaverit, matutinum semihora, antequam sol medium cursum teneat inter meridiem, recitando?*

3.° *An peccatum mortale commiserit ex consuetudine matutinum et laudes post Missae celebrationem recitando?*

SOLUTIO:

62. — *Resp. ad 1.um* 1.° AMELINUS sane peccat venialiter, toties quoties sine rationabili causa ordinem temporis invertit, quia violat leges Ecclesiae modum recitandi breviarium determinantes. — 2.° Non peccat nisi venialiter, *per se*, modo in die, seu a media nocte ad mediam noctem, pensum persolvat, addito privilegio matutinum in vigilia hora debita anticipandi. Ita *communiter*.

63. — *Resp. ad 2.um* *Negative*. Etenim iam certum est licere *in privata recitatione* matutinum dicere hora secunda pomeridiana. Etenim cum hac de re S. R. C. interrogaretur: «I. Utrum, in privata recitatione, matutinum pro insequenti die incipi possit hora secunda pomeridiana, aut standum sit tabellae Directorii dioecesani, omni tempore?» respondit: Consulantur probati auctores» (12 maii 1905). Immo dum publici iuris factum est VI volumen *Decr. auth. S. R. C.*, posita est responsio: «Ad I. *affirmative* ad primam partem, *negative* ad secundam». *Decr. auth.*, n. 4158 (1).

N. B. In Hispania habentes Cruciatam, recitatis *legitimo tempore* vesperis et completorio, matutinum recitare possunt statim post meridiem. **Comp.**, nn. 74 et 1356, IV.

64. — *Resp. ad 3.um* *Negative* saltem *probabilius*. Ratio est, quia nulla est connexio necessaria inter officium et Missam, et

---

(1) Iam antea probati auctores passim hanc sententiam docebant: v. gr. inter **antiquos** *Sánchez*, Cons., l. 7, c. 2, dub. 37 n. 4; *Diana*, part. 4, tr. 4, res. 9; *Trullench*, l. 1, c. 7, dub. 18, n. 8; *Quintanadueñas*, tr. 8, sing. 2, n. 1; *Salmant.*, tr. 17, part. 3, n. 15; *Viva*, Curs. theol., part. 2, q. 7, a. 5, n. 31 etc.; inter recentiores vero *Acta S. Sedis*, vol. 37, pag. 713, nota, vol. 40, pag. 112; *Ephem. liturg.*, vol. 11, pag. 323 seq., 383 seq., vol. 19, pag. 389; *Il Monitore*, vol. 12, pag. 233; vol. 17, pag. 275 seq.; *Razón y Fe*, vol. 4, pag. 98 seq.; *La Ciudad de Dios*, vol. 67, pag. 690 seq.; *Ball.-P.*, vol. 4, pag. 407; *D'Annibale*, 3, n. 150, nota 32; *Bucceroni*, 2, n. 133; *Frasinetti*, 2, n. 538; *Sabetti*, n. 576; *Génicot*, 2, n. 55; *Delama*, 2, n. 819; *Haine*, 2, pag. 291; *Tanquerey*, De statibus, n. 152; *Noldin*, n. 763; *Ojetti*, Synopsis, v. Horae can.; *Bulot*, 2, n. 75; *Angel. a SS. Corde*, n. 420; *Mocchegiani*, Iurisprud., 2, n. 24, 9.°; *Villada*, De confess., n. 21, et apud *Nouv. Rev. Théol.*, vol. 20, pag. 510 seq.

Ratio est, quia iuxta S. Thom. (Quodlib. 5, a. 28), «quantum ad ecclesiasticum officium..., incipit dies a vesperis: unde si aliquis post dictas vesperas et completorium dicat matutinum, iam hoc pertinet ad diem sequentem»: atqui hodie ex consuetudine etiam Romae recepta (*Beringer*, Les indulgences, etc., pag. 105) tempus aptum ad *recitationem publicam vesperarum in ecclesiis*, etiam in aestate, est hora secunda pomeridiana; ergo qui hora secunda post meridiem recitet matutinum, iam recitat in ipso die ecclesiastico, ideoque satisfacit. Cfr. *Ferreres*, in Eph. *Razón y Fe*, l. c.

Nec dicas: ergo etiam satisfaceret si recitaret horas minores et 2.as vesperas. Negatur enim consequentia; quia haec anticipatio *consuetudine* inducta est tantum pro matutino cum laudibus, non pro aliis horis.

proinde recitatio matutini non videtur dispositio ad celebrandum, cum sacerdos etiam aliter orando possit sese pie ad Sacrum disponere; nec apparet gravis obligatio ex rubrica supra relata, neque sub gravi generatim apprehenditur. — Ita *communiter* cum *S. Alph.*, De Euch., n. 347, et *Bened. XIV* in opere De sacrificio Missae, lib. 3, c. 13. Immo *Ball.-P.*, vol. 4, n. 405 (cui consentire videtur *Génicot)*, etiam levem culpam abesse probabile putat. Cfr. etiam *S. Alph.*, l. 6, n. 347. Nec obstat quod ex consuetudine ita peragat, quia consuetudo violandi obligationem levem peccatum grave non constituit, siquidem peccata venialia multiplicata peccatum mortale non efficiunt. *S. Alph.*, De Euch., n. 347.

CASUS IV

DE RECITATIONE OFFICII DIVINI IUXTA NOVUM PSALTERIUM

TITIUS, ex quadam inadvertentia, recitavit officium feriale in Quadragesima cum suis precibus et suffragio, die quo iuxta calendarium debuisset recitare de Sancto Patritio Ep. et Conf. Cum vero die sequenti ad horas minores recitandas se accingeret, errorem advertit, ideoque horas minores de Sancto Patritio recitavit, cum solis tribus psalmis in prima, et addidit commemorationem de Sancto Patritio quam in laudibus omiserat, non autem quam omiserat in I vesperis.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte se gesserit* TITIUS *in casu?*

2.° *Quid si, die quo debuisset recitare de feria, ex distractione recitasset de Sancto; vel si recitaturus de Sancto psalmos sumpsisset de communi, cum de Psalterio recitandi essent?*

SOLUTIO:

65. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, quia cum ex errore aliquid huiusmodi accidit, *officium valet pro officio et error corrigitur ubi deprehenditur*, iuxta antiqua principia quae hodie totam suam vim retinent, maxime cum post reformationem Pii X omnia fere officia sint eiusdem brevitatis; commemorationem pro laudibus bene potuit addere, etsi non tenebatur, quia officium feriale *per se* non admittit commemorationem *duplicis*, sed huius officium esse debet cum commemoratione de feria. Commemorationem pro vesperis, nullo modo addere debebat, quia tempus vesperarum iam effluxerat. Nec in prima debuit quatuor psalmos dicere sed tres, iuxta ritum festivum. Si tamen quartum addidisset ne psalmus ille tali die praetermitteretur, non videretur reprehendendus TITIUS.

66. — *Resp. ad 2.um* Etiam in hoc casu valent antiqua principia, cum officium festivum et feriale hodie sint fere eiusdem brevitatis, et psalmos et antiphonas magna ex parte eosdem habeant. Nec in officiis festivis desumere psalmos ex communi, loco eos recitandi de psalterio, habet maiorem diversitatem quam in breviariis S. Pii V habuisset, si officium de Communi Confessorum aliquis recitasset, loco recitandi de Communi Apostolorum.

N. B. Si quis recitaturus de feria non haberet novum Psalterii ordinem nec illud memoriter sciret, non teneretur recitare, quia antiquus Psalterii ordo a Pio X abolitus est in Const. *Divino afflatu*, ad finem. Unde si ex distractione recitaret iuxta antiquum ordinem, iterum teneretur repetere recitationem.

CASUS V

DE RECITATIONE DIVINI OFFICII IUXTA NOVAS RUBRICAS A PIO X PRAESCRIPTAS

Bertha, monialis Ordinis Sancti Augustini, post Constitutionem *Divino afflatu* plura dubia habet circa recitationem divini officii in choro, nempe: *a)* an omnes simul ac semel debeant recitare *Confiteor* ad *primam* et *completorium;* an vero prius hebdomadaria et postea reliquae; *b)* an teneantur adhuc ad recitandum feria II, quoties officium classicum non occurrit, vesperas defunctorum; et Officium parvum, quoties recitandum sit officium feriale prout Regula ipsis praescribit.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid* Berthae *quoad singula dubia respondendum sit?*

Solutio:

67. — *Resp. a)* Semel omnes simul, omissis verbis *tibi Pater, te Pater, vobis fratres, vos fratres*, eodem modo ac dicitur quoties aliquis solus recitet extra chorum. Sic enim legitur in Rubrica novi Psalterii sive ad primam (quando preces dici debent) sive ad completorium: «Extra chorum, si unus vel duo tantum recitent officium, et *in choro monialium*, semel tantum ac simul ab omnibus ita fit confessio», etc.; *b)* iam non videntur teneri neque ad vesperas defunctorum neque ad Officium parvum, quia Regula in casu tantum videtur expositio antiquae Rubricae. Pius X utramque obligationem pro omnibus sustulit quae ex rubricis ad hanc recitationem tenebantur. Qui vero ex peculiari constitutione aut ex legato tenebantur, debent petere commutationem a Sede Apostolica; sed in casu hoc non videtur necessarium; quia verba

Pii X videntur referri ad constitutionem quae imponat obligationem ex iustitia (1).

CASUS VI

DE NOVIS RUBRICIS SERVANDIS IN RECITATIONE OFFICII DIVINI AC IN MINISTRANDA EUCHARISTIA

TITIUS, parochus: *a)* quoties in privata recitatione separat matutinum a laudibus, semper ante laudes omittit *Pater* et *Ave; b)* dum ministrat communionem extra Missam non semper dicit antiph. *O sacrum convivium*, et tempore paschali in oratione *Spiritum nobis* adhibet conclusionem brevem, et si longam, omittit verba «in unitate eiusdem» nec in fine antiphonae addit *alleluia; c)* post ministratum Viaticum abluit digitos et dat infirmo aquam ablutionis; *d)* dum infirmis ministrat Eucharistiam non per modum Viatici, adhibet formulam in plurali «Misereatur *vestri*» etc.; *e)* in officio defunctorum omittit nomen defuncti quoties in oratione non reperitur littera N., adhibet semper conclusionem longam, et semper praemittit *Pater* et *Ave*.

HINC:

QUAER. *Quid de ratione agendi* TITII?

SOLUTIO:

68. — *Resp.* TITIO consulendum est ut legat novas dispositiones liturgicas, ex quibus perspiciet in quantis errat. Etenim: *a)* in Ordinario novi Psalterii praescribitur initio ut «ante laudes a matutino extra chorum separatas» dicatur *Pater* et *Ave; b)* in editione typica Ritualis anni 1925, tit. 4, c. 2, n. 6, praescribitur dicenda antiphona *O sacrum convivium* et quod tempore paschali et per octavam *Corporis Christi* addatur *alleluia* tum in fine ipsius antiphonae, tum in fine ℣. et ℟.; et ibid., n. 7, additur ut in oratione semper dicatur conclusio longa etiam in ea quae dicitur tempore paschali quae debet ita concludi: *Spiritum nobis... in unitate eiusdem Spiritus Sancti...; c)* ex l. c. Rit., n. 22, ablutio iam non debet dari infirmo, sed aqua ablutionis suo tempore mittitur in sacrarium, vel, si hoc desit, in ignem; *d)* in cap. 4 eiusdem tit. 4, n. 17, praescribitur ut in communione infirmorum, etiamsi non sit per modum Viatici, adhibeatur formula singularis in plurali (et semel pro omnibus, *si in eodem cubiculo plures sint infirmi)* Mi-

(1) Haec suppressio habetur in Const. *Divino afflatu* (1 nov. 1911) in tit. VIII, n. 2, ubi haec statuta fuerunt: «Cessat pariter obligatio recitandi in choro, diebus a Rubricis hucusque vigentibus praescriptis, Officium parvum B. Mariae Virginis, officium defunctorum, nec non psalmos graduales ac paenitentiales. Capitula vero quae ad ista officia additicia ex peculiari constitutione aut legato tenentur, a Sancta Sede eorum commutationem impetrabunt». Cfr. *Ferreres*, El Breviario y las nuevas Rúbricas, vol. 2, n. 327 seq.

sereatur *tui*... Indulgentiam... *tuorum*, tribuat *tibi*, etc., et oratio dicenda dum perventum fuerit ad ecclesiam (ibid., n. 24) semper est, etiam tempore paschali, *Deus qui nobis* (quae hic habet conclusionem brevem); *e)* iuxta tit. 6, c. 3, n. 5: «Conclusio longa orationum *(defunctorum)* adhibetur tantummodo in Missa et officio, extra vero semper brevis»; omnes omnino orationes dicuntur *cum nomine* et titulo *(sacerdotis, Episcopi, Cardinalis*, etc.) defuncti (1). Quoad vero commune officium defunctorum legitur cap. 4, ad Vesperas: «Quoties vesperae vel delationem cadaveris ad ecclesiam ac responsorium *Subvenite*, vel officium diei currentis immediate non sequantur, dicitur secreto *Pater* et *Ave;* secus absolute incipitur a sequenti 1 antiphona» (pag. 253). Et ad Matutinum: «Quoties Matutinum vel delationem cadaveris ad ecclesiam ac responsorium *Subvenite*, vel officium diei currentis immediate non sequantur, dicitur secreto *Pater*, *Ave* et *Credo;* secus absolute incipitur ab Invitatorio vel ab Antiphona nocturni» (pag. 269).

CASUS VII

RECITATIO CUM SOCIO

Balbus, sacerdos, a puero linguam balbutientem sortitus, breviarium recitando, mirum in modum verba syncopare et quodammodo deglutire solet. Cum, die quadam, ab Hadriano ad matutinum secum persolvendum invitatus fuisset, ita praecipitanter legere coepit et syllabas plurimas praetermittere, ut vix aliquis sensus lectionis aut psalmi a socio percipi potuerit. Immo, vix alter mediam versiculi partem recitaverat, cum ipse iam versiculum sequentem psalmi incipere festinabat. «Tardius, quaeso, carissime», saepius aiebat Hadrianus, Balbum blande admonendo, «tardius, carissime, tardius, inquam, nec ita properanter recites, quia nihil intelligere, vel etiam audire possum». Sed surdo canebat. Tunc, ut maiori occurreret incommodo, cum Balbo statuit ut psalmis quidem alternative recitatis, ipse solus cetera omnia legeret.

Hinc:

Quaer. 1.° *An praecepto recitandi horas satisfaciat ille qui socium non intelligit, immo saepius neque audit?*

2.° *An praecepto satisfecerint* Balbus *et* Hadrianus?

3.° *An satisfaceret ille qui cum surdo officium persolveret, et an ipse surdus legem adimpleret?*

(1) Excipe, ut patet, orationem pro omnibus defunctis, pro patre et matre sacerdotis, etc.

SOLUTIO :

69. — *Resp. ad 1.um* 1.° Satisfacit obligationi suae qui socium non intelligit, quia nulla est obligatio intelligendi, sed recitandi suam partem, et audiendi alteram ; secus enim moniales et etiam religiosi multi, linguam latinam non capientes, non satisfacerent : non potest autem iis imponi obligatio impossibilis. Insuper, qui idioma latinum sciunt, obligationem ab aliis diversam non habent : ergo satisfacit qui socium non intelligit, siquidem ea quae ipsemet legit intelligere non tenetur.

2.° Quid vero, si socium tuum ne audias quidem? *Controvertitur*. Alii dicunt te non satisfacere, quia oratio non potest fieri communis inter te et alterum, et proinde idem est ac si dimidiam partem breviarii recitares, nisi submissa voce recites id quod non percipis, vel nisi pars non audita modica sit. *Reuter*, *Lacroix*. — Alii tamen non pauci censent te satisfacere, si attendis quantum potes, et ob defectum chori, vel socii, non percipis quae dicuntur. Sic *Elbel*, n. 446 ; *Tamburinius*, *Sporer*, *Roncaglia*, etc., etc. Ratio eorum est, quia tunc per societatem ipsam, et per tuam attentionem, censeris moraliter communicare in oratione, dum intendis Deo exhibere omnes laudes et preces quas chorus vel socius profert. Hanc opinionem satis probabilem dicit *S. Alph.*, n. 163, ubi haec addit : «Praeceptum enim hoc officii ex benignitate Ecclesiae benigne est interpretandum. E converso, valde erit anxietatibus obnoxium, quod socii in officio semper solliciti esse debeant ad quamnam quantitatem pervenerit omissio auditus, ut teneantur, vel non, repetere».

70. — *Resp. ad 2.um* 1.° BALBUS *probabilius* satisfecit suae obligationi. Ratio est, quia, cum a puero habuerit linguam blaesam, defectus pronuntiationis videtur potius naturalis quam moralis, nec proinde ad culpam gravem imputari potest. Etenim huiusmodi hominibus balbutientibus tam naturale est verba syncopare, ut generatim aliter facere nequeant. Immo, *saepius quo magis recte pronuntiare conabuntur*, *eo peius pronuntiabunt*. BALBUS igitur a peccato saltem gravi excusandus videtur, neque quivis alius similis, noxae mortalis reus habendus est, nisi defectus sit certo corrigibilis, et excessus sit enormis. *Elbel*, ibid. ; *Gobat*, *Laymann*, etc.

2.° HADRIANUS quoque satisfecisse censetur, licet valde imperfecte socium audiverit. Ratio patet ex modo dictis. Etenim fecit quidquid moraliter potuit ad BALBUM audiendum, tum aures attentas praebendo, tum etiam socium hunc admonendo, ne citius procederet. Ergo eius recitationem rite sibi fecit communem, seu in oratione cum eo communicavit.

3.° An vero HADRIANUS potuerit solus omnes lectiones et alia

omnia, praeter psalmos, legere, altero audiente tantum? — *Resp. Affirmative.* Socius enim satisfacit, quia haec audiendo sufficienter in oratione communicat, cum iam partem suam psalmorum recitaverit. Hoc praesertim valet in nostro casu, in quo melius est pro utroque ut BALBUS audiat, quam si legat. *S. Alph.*, n. 162, et cetera, contra *Reuter.*

71. — *Resp. ad 3.um* 1.° Satisfaceret sane ille qui cum surdo officium recitaret; quia ex ipsius parte nihil deesset ad debitam recitationem, cum recte pronuntiet et audiat.

2.° *Surdus* vero minime satisfaceret, quia, nihil omnino audiendo, in oratione communicare non potest. Hinc surdus assistens choro debet omnia submisse recitare. *S. Alph.*, n. 163, q. 3, et *alii* contra *Suárez.* — Secus vero *probabiliter* dici potest de *surdastro*, seu de eo qui difficulter audit, si attentionem praestet, et audiat in quantum potest, saltem si advertat in breviario ea quae in confuso audit, ita ut bene percipiat ea quae dicuntur. *S. Alph.*, ibid.

CASUS VIII

PRONUNTIATIO IN DIVINO OFFICIO ET MISSA RECITANDIS

GERONTIUS, sacerdos, dum recitat divinum officium et etiam dum Missam celebrat, semper post duo verba brevem aliquam pausam interponit, ne nimis festinet; quem morem servat ab initio suae ordinationis, etsi nunc plane iam videat hunc dicendi modum sensum orationis turpiter deformare. Ob contractum hunc habitum, plus quam duo verba, non interposita mora, pronuntiare non valet; quod si singulis binis verbis aliud addat, hoc repetit ut coniungat cum subsequenti, quia eius intentio non se extendebat nisi ad duo verba. Nunc anxius est, sed putat iam impossibile aliter agere.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de more agendi* GERONTII *iudicandum est?*
2.° *Quid consilii ipsi dandum?*

SOLUTIO:

72. — *Resp. ad 1.um* Certe bona fuit intentio GERONTII, ne nimis properaret in divino officio et Missa dicendis; sed medium ineptum elegit, ex quo ridiculam pronuntiationem contraxit: oportebat dicere prudenti morositate, sed non nimia, neque sensum orationis abrumpere et perturbare, ad quod opus est prudentem moram facere non post duo vel tria verba vel post aliud determinatum fixumque numerum verborum, sed ubi sensus orationis illam morulam postulet, prout facit absque dubio GERONTIUS in ordinaria ac familiari conversatione.

73. — *Resp. ad 2.um* Nunc oportet ut GERONTIUS intentionem faciat morulas interponendi tantum ubi sensus orationis postulet, nec ullum verbum repetat, et sensim sine sensu, cum magna pace, sibique tormentum non inferens, curet pronuntiare naturaliter sicut si colloquium familiare haberet cum persona aliqua gravi. Et sic fiet ut nova consuetudine antiquam depellat.

CASUS IX

CAUSAE A RECITATIONE EXCUSANTES

NAZARIUS, parochus, versus mediam noctem ad aegrotum administrandum advocatus, recordatur se vesperas non recitavisse, easque omittit, ut aegroto succurrat. Idem non raro totum praetermittit officium ob urgentes occupationes, v. gr. ad confessiones excipiendas in vigilia vel die festo, tempore missionis, et cetera. Iterum, officium quoque omittere solet ex mediocri dolore capitis, etc.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sint causae a breviario excusantes?*
2.° *An* NAZARIUS *legitime fuerit excusatus?*

SOLUTIO:

74. — *Resp. ad 1.um* Causae a recitatione horarum excusantes ad triplicem classem referuntur, quae sunt: 1.° Impossibilitas, sive physica, sive moralis, quae consistit in difficultate valde gravi officium persolvendi; 2.° caritas erga proximum, id est gravis et repentina occupatio, quae sine detrimento proximi omitti nequit; 3.° dispensatio legitima, seu a legitimo Superiore, cognita causa, concessa. **Comp.**, n. 104.

75. — *Resp. ad 2.um* 1.° NAZARIUS sane legitime excusatus fuit ratione caritatis, seu necessitate aegroto succurrendi. Sed praecavere debet ne, absque rationabili causa, vesperarum recitationem adeo differat, ut forte, in simili casu, eam omittere debeat.

2.° Non videtur facile excusandus NAZARIUS ex eo quod non raro officium ob urgentes occupationes posthabeat, quia in praxi rari videntur adesse casus in quibus propter negotia pertractanda omitti possit. Etenim pii sacerdotes, etiam occupatissimi, hac obligatione funguntur, quin res necessario peragendas derelinquant. Si consuetudinem haberet NAZARIUS, maturius, seu primo tempore opportuno, pium pensum persolvendi, difficultates eius plerumque evanescerent. Quare horarum recitationem ad ultimum tempus remittit, velut minoris momenti negotium? «Sed, ait, urgent aliquando confessiones audiendae». Generatim non valet haec excusatio, quia vesperas recitare facile potest, saltem or-

dinarie, antequam operi se accingat, et elapsa una vel altera aut tertia hora, facultas etiam dabitur ut matutinum diei sequentis interponat. Qui fit, quaeso, ut innumeri missionarii fere nunquam, neque ob gravissimas occupationes, officium omittant? Attamen *S. Alph.*, n. 156, supponit missionarios quandoque legitime excusatos esse.

3.° Nec valet ultima ratio a NAZARIO adducta, seu ob mediocrem capitis dolorem. Requiritur enim incommodum vere grave ad te ab officio excusandum; dolor autem mediocris grave incommodum non inducit. *S. Alph.*, n. 95.

CASUS X

DE NEGOTIATIONE CLERICIS INTERDICTA

GENESIUS, sacerdos, fratri suo ADALBERTO, viro laico, magnam pecuniae quantitatem tribuit, ut eam impendat in commercium vini instaurandum, ea lege ut dimidia lucri pars ipsi GENESIO obtingat. Item GENESIUS nomine proprio plures *actiones* possidet societatis anonymae ad vias ferreas, multasque *obligationes;* easque vendere solet dum carius emuntur; novasque opportuno tempore emit. Quae cum suo exponat confessario, obligatur ad quaecumque lucra sic percepta Camerae Apostolicae spoliorum subiicienda.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit negotiatio clericis interdicta?*

2.° *An liceat clericis tum obligationes, tum actiones acquirere, sive ad constituendam societatem, sive societate iam constituta, etiam si societas sit commercialis?*

3.° *An liceat negotiari circa ipsas actiones vel obligationes?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

76. — *Resp. ad 1.um Negotiatio* prohibetur **omnibus clericis.** Ita Codex canonicus: «Prohibentur clerici per se vel per alios *negotiationem* aut *mercaturam* exercere, sive in propriam sive in aliorum utilitatem» (can. 142).

Negotiatio alia est QUAESTUOSA seu mercatura, qua res ea intentione: *a)* emitur, ut *b)* vendatur, *c)* carius, *d)* non mutata; si emitur, ut *mutata* carius vendatur, tunc datur negotiatio INDUSTRIALIS.

Interdicitur omnibus clericis negotiatio *quaestuosa*, seu mercatura.

Etiam iisdem clericis erit illicita negotiatio *industrialis*, quando res empta *non proprio labore*, sed per operarios conductos est transmutanda.

77. — *Resp. ad 2.um* 1.° Certum omnino est licere hodie clericis accipere *obligationes* quarumcumque huiusmodi societatum: hoc enim nihil aliud est quam mutuo pecuniam dare, quod clericis non interdicitur.

2.° Quoad *actiones* (1) acriter *controvertitur*, sed *probabilis* est sententia *affirmativa*, tam si agatur de actionibus societatum industrialium, quam commercialium, tam societatum erectarum, quam erigendarum: dummodo clericus nullam partem habeat in agendis negotiis societatis, ideoque conventibus generalibus sociorum, in quibus negotia aguntur, non intersit (nec per se, nec per alium illius nomine). Tunc enim nequit dici quod negotietur *per se*, ut patet; nec *per alium* in sensu prohibito, *cum efficaciter non influat in negotiationem* (2). Contrarium tamen tenent *Brabandère*, Iur. can. comp., n. 544, et *plures alii*. *Wernz*, Ius Decretal., vol. 2, n. 219, et *Chelodi*, De poenis, n. 97, nostram sententiam admittunt quoad *aliquas* societates *industriales*, negant vero quoad reliquas, et a fortiori quoad *commerciales*. *Villada*, Casus, vol. 3, pag. 66 seq., praes. pag. 74 (ed. 1) id concedit quoad omnes societates *industriales*, negat quoad *commerciales*, etc. — *Berardi*, Praxis, 3, n. 511, videtur id concedere etiam pro societatibus commercialibus, nisi de societate *constituenda* agatur.

Consilium tamen esse potest, ut clericus actiones non emat, quae emittantur ad novam societatem erigendam; propter *speciem* nimiae lucri cupiditatis. **Comp.**, n. 116 seq.

Resp. ad 3.um *Neg.* ad utrumque, *saltem si habitualiter* fiat, ut patet ex dictis ad 1.um quaes.

78. — *Resp. ad 4.um* GENESIUS graviter peccavit vetitam nego-

---

(1) *Actiones* in huiusmodi societatibus sunt *tituli* (sive papyri signatae signo societatis) repraesentantes ius ad partem aliquotam *capitalis socialis* et, consequenter, ad participandum pro rata in beneficiis seu lucris ipsius societatis. Quia vero haec lucra vel beneficia ab exitu rei pendent quam sibi societas proponit, aliquando maiora, aliquando minora vel nulla sunt, atque inde est etiam quod dicta participatio (*dividendum* appellant) nullos habet per se definitos limites.

Obligationes vero sunt tituli (sive papyri signatae signo societatis) repraesentantes creditum contra societatem, seu pecuniam ipsi societati mutuatam, iusque conferunt ad lucrum *certum* et *determinatum* a societate percipiendum, v. gr. 4 % pecuniae mutuatae.

Per actiones societatis constituitur, qui eas possidet, *socius* sive membrum illius; per obligationes vero, illius fit tantum *creditor*, non socius.

(2) Ita *Sanguineti*, Iuris eccles. instit., n. 220; *Aichner*, Comp. iur. eccles., § 73, nota 5; *Bargilliat*, Prael. iur. can., n. 371; *Mocchegiani*, Iurisprud., vol. 1, n. 1585; *Aertnys*, lib. 5, n. 70; *Tanquerey*, n. 102; *Melata*, Man. Theol. mor., pag. 163; *Palmieri* (in adnot. edit. rom. P. Gury); *Génicot*, 2, n. 41, IX; *Icard*, Praelect. iur. can. in Sem. S. Sulpitii, n. 356; *Zitelli*, Apparatus iur. eccles., lib. 1, tit. 2, cap. 6, a. 1, d. 2; *Laurentius*, Inst. iur. eccles., n. 116, etc.; *Maroto*, Inst. iur. can., vol. 1, n. 572; *Wernz-Vidal*, vol. 2, n. 128; *Verm.-Creus.*, vol. 1, n. 260, etc.

tiationem exercendo, licet *per alium*, i. e. per fratrem (cum quo, ut patet, verum societatis contractum inivit) hoc fecerit. Nullum peccatum admisit, *saltem probabiliter*, actiones et obligationes emendo societatis anonymae ad vias ferreas; sed peccavit graviter negotiationem circa eas exercendo, saltem si id frequenter egerit. **Comp.**, l. c.

Confessarius vero in omnibus errat: 1.° quia GENESIUS licite percepit lucrum ex pensionibus pro actionibus et obligationibus societatis ad viam ferream.

2.° Quia etsi GENESIUS peccavit, sive negotiationem per fratrem exercendo, sive etiam actiones et obligationes emendo ut carius eas vendat, lucrum tamen inde proveniens iniustum non fuit: restitutio autem Camerae Apostolicae facienda, erat poena quae respiciebat bona acquisita per illicitam negotiationem, quae exstabant *post mortem* ipsius clerici; nec tunc obligabat, nisi post iudicis sententiam (cfr. *Wernz*, l. c.); sed post Codicem haec poena abrogata esse videtur, cum omnino non memoretur in Codice. Cfr. can. 2380 et can. 6, 5.°

CASUS XI

PAROCHI MUNUS 1.°

Parochus quoad praedicationem

ONESIMUS, sacerdos, quem Episcopus oeconomum vacantis cuiusdem paroeciae constituere volebat, interrogatus ab examinatoribus in examine ad renovandas licentias ministeriales, ad quid teneretur sub gravi parochus aut oeconomus ratione praedicationis respondit: «Ad cavendum mortale peccatum satis est ut singulis mensibus, aut in unoquoque bimestri, habeat unam concionem homileticam». Cum vero ab examinatoribus argueretur quasi de laxitate doctrinae, respondit, suam doctrinam non esse suam sed Patrum Ballerini et Génicot, Soc. Iesu, qui dicunt peccatum grave non committi nisi praedicatio omittatur per tres menses continuos; et alii per duos saltem menses.

HINC:

QUAER. 1.° *Ad quid teneatur parochus ratione praedicationis?*

2.° *Quaenam omissiones in hac materia peccatum grave constituant?*

3.° *Quinam alii tenentur ad praedicationem, non secus ac parochi?*

4.° *Quid de* ONESIMO *sentiendum est?*

SOLUTIO:

79. — *Resp. ad 1.*[um] Omnes parochi (et oeconomi) tenentur die-

bus *dominicis* ac aliis *festis* de praecepto verbum Dei populo nuntiare consueta *homilia*, praesertim intra Missam, in qua maior soleat esse populi frequentia (can. 1344, § 1). Vide etiam *Trid.*, sess. 5, De reform., cap. 2. — Ordinarius permittere potest ut sollemnioribus quibusdam festis aut etiam, ex iusta causa, aliquibus diebus dominicis concio omittatur (can. 1344, § 3).

80. — *Resp. ad 2.um* Omnes conveniunt in eo quod parochus graviter peccat, si praedicationem omittat *per tempus notabile;* nam omittere partem notabilem gravissimae obligationis grave est. Quodnam vero tempus notabile dici queat, non omnes conveniunt. Sententia quae praeferenda videtur dicit omitti per tempus notabile, si omissio habeatur per integrum continuumque *mensem;* aut per tres menses non continuos seu in anno divisos. Ita *S. Alph.*, lib. 3, n. 269; *Bonacina*, disp. 5, De 3.° praec., q. un., punct. 2, n. 31; *Palaus*, tr. 9, disp. un., punct. 4, n. 56; *Marc-Gestermann*, n. 2269; *Tanquerey-Quévastre*, n. 712; *Aertnys-Damen*, vol. 1, n. 1153. Alii exigunt ut omittatur per *duos* menses continuos aut notabiliter ultra *tres* discontinuos. Ita *Lehmkuhl*, n. 820 (alias 645); *Villada*, Casus, 3, n. 13; *Verm.*, vol. 3, n. 94.

Tertia vero sententia, quae paulo laxior videtur, requirit omissionem per tres menses continuos (cfr. *Busquet*, n. 515, VIII), aut per quatuor discontinuos. Ita *Ball.-P.*, vol. 4, n. 505; *Génicot*, Casus, vol. 2, tr. 10, sect. 2, c. 3, § 1, cas. 4.

81. — *Resp. ad 3.um* Eandem obligationem ac parochi habent quasi-parochi, et vicarii paroeciales si plenam potestatem paroecialem habeant: *oeconomi*, vicarii adiutores (hispanice *regentes* coadiutores *in capite)*, vicarii independentes, etc. Quod clare apparet: *a)* ex can. 451, § 2, ubi statuitur: «Parochis aequiparantur *cum omnibus iuribus* et obligationibus paroecialibus et *parochorum nomine in iure veniunt:* 1.° Quasi-parochi, qui quasi-paroecias regunt, de quibus in can. 216, § 3.—2.° Vicarii paroeciales, si *plena potestate paroeciali* sint praediti»; *b)* quoad oeconomum, ex can. 473, § 1: «Vicarius oeconomus iisdem iuribus gaudet iisdemque officiis adstringitur, ac parochus, in iis quae animarum curam spectant»; *c)* quoad adiutorem *(regente)*, ex can. 475, § 2: «Adiutori, si *in omnibus suppleat* parochi vicem, *iura omnia* et officia *competunt parochorum propria*, excepta Missae applicatione pro populo, quae parochum gravat».

82. — *Resp. ad 4.um* Ex dictis apparet quam longe a vero aberret ONESIMUS noster. Nam si tantum concionem habeat semel in unoquoque bimestre, sexies tantum in anno concionabitur: ergo omittet plus minus quinquaginta et quatuor conciones, ergo omittet plus quam per decem menses in annum divisos, supponendo quod plus minus quinquies singulis mensibus concionari debeat,

aut sexaginta vicibus per annum. Iam vero qui laxiores sunt, damnant de mortali omissionem per quatuor menses discontinuos, seu omissionem *viginti concionum* per annum. Error Onesimi oritur ex eo quod non bene intellexit sententiam auctorum, qui non dicunt graviter peccare ille tantum qui per duos aut tres aut quatuor menses continuos concionem omittit, sed disiunctive dicunt peccaturum graviter qui **aut** omittat per duos vel tres menses continuos, **aut** omittat per tres vel quatuor discontinuos. Ergo, iuxta omnes, etsi quis non omittat, neque per unum mensem continuum, si tamen omittat per tres quatuorve discontinuos, graviter peccabit. Unde si quis singulis mensibus duas conciones tantum omittat, iam graviter peccabit.

CASUS XII

PAROCHI MUNUS 2.°

Parochus quoad instructionem catecheticam ad adultos

1.° Galdinus, parochus, in Missa paroeciali homiliam ad populum diebus dominicis ac festis habet; in alia autem Missa (nam binare debet) explicat adultis catechismum. Damasus vero in eadem Missa utramque praedicationem habet, primum quidem homiliam, statim vero explicationem catecheticam pro adultis.

2.° Gaudentius vero catechismum pro adultis habere solet tempore vespertino; nam id ipsi necessarium videtur, ut praeceptum Codicis adimpleatur.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam sit parochorum obligatio doctrinam christianam adultis explicandi?*

2.° *Quid ad casum?*

Solutio:

83. — *Resp. ad 1.um* «Diebus dominicis aliisque festis de praecepto, ea hora quae suo iudicio magis apta sit ad populi frequentiam, debet insuper parochus catechismum fidelibus adultis, sermone ad eorum captum accommodato, explicare» (can. 1332) (1).

Hoc munus parochus personaliter exercere debet, nisi legitime impediatur (2).

Tam in Codice quam in encyclica *Acerbo nimis*, nihil aliud

(1) Hic canon fere ad litteram desumptus est ex n. VI encyclicae *Acerbo nimis*, ubi legebatur: «Parochi universi ceterique animarum curam gerentes, praeter consuetam homiliam de Evangelio, quae festis diebus omnibus in paroeciali Sacro est habenda, ea *hora quam opportuniorem duxerint ad populi frequentiam*, illa tantum excepta qua pueri eruduntur, catechesim ad fideles instituant, facili quidem sermone et ad captum accommodato».

(2) Innoc. XIII, Const. *Apostolici ministerii*, § 2; Conc. Prov. *Vallisol.*, p. 6, tit. 7, § 3, n. 1; *Wernz*, Ius Decret., vol. 3, n. 45. Cfr. *Ferreres*, La enseñanza del catecismo, etc., n. 29 seq.

requiritur nisi ut explicatio catechismi ad adultos fiat in hora magis apta ad populi frequentiam: determinare autem horam magis aptam ad populi frequentiam relinquitur iudicio ipsius parochi. In encyclica *Acerbo nimis* exigebatur ut haec explicatio fieret hora distincta ab ea in qua pueri erudiuntur; in Codice tamen haec limitatio sublata est. Etsi enim communius hora aptior erit distincta ab ea in qua pueri erudiuntur, vel quia parochus utrique obligationi satisfacere eodem tempore non poterit, vel quia adulti erubescent convenire eadem hora qua pueri accedunt, fieri tamen poterit ut quibusdam in locis haec hora aptior videatur, dummodo adulti in loco separato ab eo, in quo pueri coadunantur, conveniant; et parochus, qui pro pueris adiutores alios habeat, adultis catechismum explicet per brevius tempus, v. gr. per tertiam aut dimidiam horae partem, et reliquum tempus horae pueris destinatae, horum catechismum invigilet, et promoveat (1).

84. — *Resp. ad 2.um* Igitur ex Codice nihil prohibet quominus GALDINUS, DAMASUS et GAUDENTIUS in suo modo explicandi adultis catechismum perseverent, si haec hora ipsis aptior videatur, non quidem pro commoditate propria parochi sed pro maiori concursu fidelium. Certe contra GALDINUM poterit quis obiicere quod illi qui in una Missa homiliam audiant, non venient ad audiendam explicationem catechisticam in alia Missa, et viceversa quoad homiliam; et sic magna pars populi vel homiliam non audiet vel instructionem catecheticam; sed forte ille respondebit quod, si omnia faciat in eadem Missa vel vespere, nullus fere conveniet, vel quia res nimis longa in eadem Missa deveniet, et fideles non ad illam audiendam sed ad aliam accedent, vel quia fideles suae paroeciae facile in Missam conveniunt, vix tamen adduci poterunt ut vespere iterum ecclesiam frequentent. Et similes difficultates et responsa occurrere possunt respectu DAMASI et GAUDENTII. Igitur ipsi imprimis iudices esse debent, et adiuncta temporis, loci et personarum perpendere, prae oculis habentes non propria commoda, sed id quod magis conducat ad salvationem animarum, quarum cura ipsis ab Ecclesia commissa est (2).

---

(1) Quoad materiam id exigebat encyclica *Acerbo nimis*, n. VI: «Qua in re Catechismo Tridentino utentur, eo utique ordine ut *quadriennii* vel *quinquennii* spatio totam materiam pertractent quae de Symbolo est, de Sacramentis, de Decalogo, de Oratione et de praeceptis Ecclesiae». Optime faciet parochus, si huic praescripto sese accommodet.

(2) Conc. Prov. *Valentinum*, anni 1565, sess. 1, c. 5, iam hanc disciplinam e Concilio Tridentino ortam, ita explanabat: «Synodus omnibus huius provinciae *parochis, et altis* quibus *animarum cura incumbit*, ecclesias quomodocumque obtinentibus praecipit, ut per se, vel si legitime impediti fuerint, per alios, *diebus saltem dominicis et festis sollemnibus*, temporibus autem ieiuniorum, Quadragesimae et Adventus frequentius, plebes sibi commissas salutaribus eloquiis ac monitis pro eorum captu pascant, Sacram Scripturam, divinamque Legem annuntiando et explanando...

»*Parochi* etiam teneantur dominicis ac festis diebus post prandium *per se*, vel per alium, pueros ac puellas Fidei rudimenta, ac oboedientiam erga Deum et parentes do-

Ordinarii tamen erit eos corrigere, si in aliquo hac in re aberrent. Cfr. can. 1336.

CASUS XIII

PAROCHI MUNUS 3.°

Parochus quoad catechismum puerorum

CYRILUS, parochus, catechismum pueros docere solebat singulis diebus dominicis ac festis, nullo excepto, ut ex antiqua disciplina praescriptum erat; sed post promulgatum Codicem canonicum remissius agere coepit, ita ut tantum dominicis diebus, omissis aliis festis, catechismum pueros doceat, immo per duos menses aestivos ex toto illud omittat. Si ab ipso rationem quaeras, respondet quod Codex non cum tanto rigore loquitur, sed mitiorem disciplinam induxit.

HINC:

QUAER. *An et quatenus parochus teneatur pueros docere catechismum, iuxta disciplinam Codicis canonici?*

SOLUTIO:

85. — *Resp.* Parochus in docendo pueros doctrinam christianam debet tenere *quoad substantiam* disciplinam ante ipsum vigentem, quae expressa reperitur in Const. *Acerbo nimis* (15 aprilis 1905), vi cuius parochi et quotquot animarum curam gerunt, tenebantur diebus dominicis ac festis per annum *nullo excepto*, *per integrae horae spatium*, pueros et puellas catechismum docere. Ratio cur illa disciplina servanda sit, saltem quoad substantiam, est quia Codex substantialiter retinet antiquam disciplinam in memorato decreto expressam; ergo *saltem* quoad substantiam haec disciplina servanda est. Aliunde mens Codicis non est aliquid relaxare de necessaria instructione catechetica, hodie tam necessaria. Quod conservet antiquam disciplinam apparet ex canone 1330, 1.° 2.°, ubi fere ad litteram exprimitur praescriptum nn. II et III Const. *Acerbo nimis;* item ex can. 1332, qui refert praescriptum n. VI memoratae Constitutionis; can. 1333, qui exprimit n. IV. Ergo etiam can. 1331 debet intelligi saltem quoad substan-

---

cere; et aliis doctrinae christianae institutis lingua etiam vernacula erudire. Cumque non desint etiam *adulti* qui Dominicam Orationem et alia Fidei rudimenta ignorent, *erubescantque cum pueris institui ac doceri*, dent operam parochi ut *dominicis ac festis diebus*, tempore praesertim Quadragesimae et Adventus, *inter Missarum sollemnia*, aliquid e doctrina christiana publice explicetur; *ita tamen ut ob id ordinaria verbi Dei doctrina* non omittatur. Quod si *tempus pomeridianum instruendis adultis aptius pro qualitate loci* ac personarum videbitur, id curatorum arbitrio relinquimus. Negligentes argenteo uno singulis vicibus mulctentur. Cuius rei examinandae cura penes visitatores erit». *Aguirre*, Collect. Max. Conc. Hisp., vol. 6, pag. 413, 414. Cfr. *Ferreres*, La enseñanza del Catecismo, prescrita por Pío X, n. 139 seq

13376

tiam ad normam n. I dictae Constitutionis, qui inter fontes huius canonis recensetur.

86. — Quod confirmatur ex interpretatione Concilii Plenarii *Siculi* anni 1920, cui praefuit Card. De Lai, ubi in can. 8 decernitur: «Uberior et perfectior catechetica puerorum institutio, de qua in can. 1331 Cod. I. C., fiat a parochis *per horam integram singulis dominicis* et *festis* de praecepto», aliave per hebdomadam deligenda die, *exceptis diebus festis sollemnioribus*, iudicio Ordinarii loci».

Item ex interpretatione Conc. Prov. *Mechlinensis* anni 1923, n. 192: Pueris qui septennium compleverunt, per totum annum, exceptis dumtaxat feriis, *semel* vel *bis in hebdomada*, hora magis convenienti, doctrina christiana seu catechismus tradatur oportet... A nono circiter aetatis anno, pueris *per biennium catechesis frequentior* et *accuratior fiat*, ad normam statutorum quae singulis Ordinariis praescribuntur».

87. — Quoad substantiam intellige ut tantum temporis catecheticae puerorum instructioni tribuatur, ut instructio puerorum ita perfecta evadat ac si ipsis traderetur tempore et forma determinata in n. I Constitutionis *Acerbo nimis*.

In encyclica *Acerbo nimis* praescribitur modus qui abs dubio fere ubique aptior est ad finem melius obtinendum; si tamen alicubi propter specialia adiuncta finis ille debitae instructionis catecheticae puerorum efficacius aliter obtineri possit, hic modus efficacior per se non esset contra Codicem, sed iuxta ipsum.

88. — Verum integra ipsa forma in dicta encyclica praescripta absolute servanda erit, si ita Ordinarius praescripserit, ut patet ex can. 1336: «Ordinarii loci est omnia in sua dioecesi edicere quae ad populum in christiana doctrina instituendum spectent; et etiam religiosi exempti, quoties non exemptos docent, eadem servare tenentur».

CASUS XIV

PAROCHI MUNUS 4.°

Parochus quoad residentiam

1.° PHILETUS, parochus, extra tempus paschale confessiones paroecianorum audire abnuit, nisi prima cuiusque mensis dominica, modo tamen festum sollemne interea non occurrat.

2.° PHILONICUS, etiam animarum pastor, in loco insalubri degens, et saepe capite laborans, non monito Episcopo, sed relicto, sui loco, sacerdote idoneo qui eius vices supplere valeat, solet mensibus iulio et augusto abesse, et in alio loco non procul

distanti, sed salubriori commorari. Praeterea, saepe tota die discedit, nullo ibi idoneo sacerdote relicto, certus tamen nullum infirmum in paroecia tunc temporis reperiri.

HINC:

QUAER. 1.° *An* PHILETUS *possit indicere raros dies ad confessiones excipiendas, praesertim si vicarium habeat?*

2.° *An* PHILONICUS *abesse queat, prout in secundo casu?*

SOLUTIO:

89. — *Resp. ad 1.um* Nequaquam. Pastor enim se debet praebere plerumque ovibus suis pascendis. Fideles igitur omnimoda libertate gaudere debent parochum ipsum adeundi. Quot paroeciani a confessione arcerentur, si una die per mensem tantum ad parochum accedere valerent! Numquid, aliis etiam temporibus, gravi necessitate spirituali premi nequeunt? Et etiam, stante mera utilitate, nonne ius habent ut generatim audiri, atque ad Sacramenta admitti possint? Pastor sui non est, sed Dei, Ecclesiae, gregis.

90. — *Resp. ad 2.um* 1.° PHILONICUS abesse nequit, prout dicitur in primo casu, licet capite laboret, et idoneum vicarium, sui loco relinquat. Ratio enim illa non sufficit ad excusandum a residentia, non monito Episcopo, etenim ex can. 465, § 4, «cum absentia ultra hebdomadam est duratura, parochus, praeter legitimam causam, habere debet *Ordinarii scriptam licentiam* et vicarium substitutum sui loco relinquere *ab eodem Ordinario probandum;* quod si parochus sit religiosus, indiget praeterea consensu Superioris, et substitutus tum ab Ordinario tum a Superiore probari debet». Constat etiam ex decretis a S. Congr. datis annis 1573 et 1646, iuxta Conc. *Trid.* mentem. Cfr. etiam Conc. Plen. **Amer. lat.**, n. 259, et *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, vol. 2, n. 113 seq.

2.° Bene potest autem PHILONICUS abesse die integra, immo et altera, absque licentia Episcopi, modo idoneo vicario paroeciam commendet. Quoad triduum *controvertitur*. Immo iure particulari caveri solet ne unquam discedant neque ad duos tresve dies sine licentia saltem archipresbyteri seu vicarii foranei. Conc. Plen. **Amer. lat.**, n. 259; Conc. Prov. *Vallisolet.*, part. 2, tit. 12, n. 7. Cfr. *Mach-Ferreres*, l. c.

In **Philipp.**, pro absentia a biduo ad 14 dies sufficit et requiritur licentia vicarii foranei. Conc. **Manil.**, n. 303.

An vero vicarius, constitutus pro parochi absentia unius vel alterius diei, residere debeat in ipsa paroecia, vel sacerdos versans in paroecia vicina parum distanti supplere possit? Hoc posterius tantum ex praxi sat generali videtur teneri posse, nisi Epi-

scopus prohibeat. Hac autem in re, specialiter ad statuta synodalia attendendum est. **Comp.**, n. 127.

CASUS XV

REMOTIO PAROCHI

NAZARIUS, parochus, infirmitatem *epilepsiam* contraxit, ex qua iam minus aptus videtur ad munus paroeciale gerendum. Hinc Episcopus eum invitavit ad paroeciae renuntiationem et ad petendam dispensationem a titulo ordinationis. NAZARIUS vero anxius est, quia, si paroeciae renuntiet, non habebit unde sustentetur; si non renuntiet, oves suae detrimentum capient, ob malam NAZARII valetudinem.

HINC:

QUAER. *Quid* NAZARIO *dicendum est?*

SOLUTIO:

91. — *Resp.* NAZARIUS poterit Episcopo obtemperare, nec timeat sibi defutura necessaria ad suam sustentationem, nam Episcopus, iuxta Codicis praescripta, ipsi assignabit in paroeciae substitutionem beneficium aliquod sine animarum cura, aut capellaniam, aut pensionem aliquam iuxta can. 2145, § 1, ubi in § 2 etiam notatur quod ceteris paribus in provisione favendum magis est renuntianti quam amoto. Quod si haec valeant etiam pro casu in quo parochus ex aliqua culpa sua removeatur, a fortiori, si haec accidant ex infirmitate, ne afflicto addatur afflictio. Immo ipse NAZARIUS renuntiationem sub conditione facere poterit ad normam can. 2150, § 3.

CASUS XVI

CONFESSARIUS INTRICATUS!

Seu de libera confessarii electione

LIBORIUS, sacerdos, renuit confessionem BERTHAE audire, non obstantibus iteratis eius precibus... Sed quare, quaeso? Numquid deficit in eo zelus, caritas, pietas? Numquid aliquo rancore movetur? Minime gentium. Quare igitur? Rem tibi subiiciam: renuit eam audire, quia novit eam solere ALBINO confiteri, et ipsum ALBINUM paenitentibus suis, praesertim mulieribus, adeo adhaerere, ut, siquando ab aliqua deseratur, id aegerrime ferat, perinde ac si pupillam oculi sui erutam cerneret. Proinde valde reformidat ne socium graviter contristet, et ne ipse ab eo in posterum oculo torvo aspiciatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte* LIBORIUS *egerit? seu an potuerit repellere paenitentem, ne* ALBINO *eius confessario vel etiam parocho, displiceat?*

2.° *Quid de* ALBINO *et aliis huiusmodi sentiendum?*

SOLUTIO:

92. — *Resp. ad 1.um* Minime laudandus est LIBORIUS, saltem *per se*, ex eo quod paenitentem alterius admittere noluerit. Ratio est: 1.° quia ALBINUS in hac sua generali ratione agendi male agit, libertatem confessionis fidelibus adimendo, et LIBORIUS ipsi connivere videtur; 2.° quia non raro, gravi de causa, duci possunt paenitentes ad mutandum confessarium. Minime igitur LIBORIUS attendere debebat ad oculum torvum socii, neque ad eius indebitam, immo et stultam tristitiam. Nec temperanda foret haec solutio, si ALBINUS non simplex LIBORII socius sed eius parochus esset. Attamen prudenter aget LIBORIUS, si perpendat rationes quibus paenitentes ad mutandum confessarium ducuntur. Quod si animadvertat id fieri ex inconstantia, levitate, inoboedientia, enixe et *blande* eos *adhortetur* ut ad suum confessarium redeant, et se ipsi subiiciant; si obtemperare nolint, eos quidem excipiat, sed caute et prudenter cum eis agat: non pauci enim confessarii a novis paenitentibus decipiuntur. *Gury*, 70.

93. — *Resp. ad 2.um* Damnandus est ALBINUS, quia paenitentes suos exuit libertate conscientiae, qua ab ipso Christo donati sunt, ut eos ferrea catena sibi devinciat, sicque causa est cur tot sacrilegia, defectu integritatis, in confessione patrentur. Damnandus est, quia invidia in tam sacro ministerio regi et moveri videtur, dum unice ad gloriam Dei et animarum sanctificationem promovendam attendere deberet (1).

Nonne vides, o ALBINE! hanc tuam agendi rationem ab aliis intelligi, circumferri, vituperari, despici? Ecce! gregis tui pecora ad alia pascua dilabuntur! Quo maiori autem conatu et clamore satagis ea cohibere ac reducere, eo maiori impetu huc et illuc disperguntur. Sine, quaeso, pro divino amore, oves tuas interdum alios adire, si cupiant, et libentius redibunt. Verum, etiamsi in alieno ovili commorarentur, numquid tibi lugendum erit? Numquid indissolubili vinculo tibi sunt desponsatae? Numquid eas velut oves perditas conclamare debebis? Cures in posterum ut

(1) Querer encadenar a su confesonario a todos sus parroquianos, mostrarse resentido con los que se separan, *spargere grana exquisita loco granorum communium cum intentione attrahendi columbas vicinorum*, ¡qué pequeñez y qué origen de sacrilegios! ¿Qué diría ese sacerdote si a él le negasen la libre elección de médico o confesor? ¿Cree ser más sabio, dice *San Francisco de Sales*, que el Concilio de Trento, que quiere que *bis aut ter in anno* se conceda un confesor extraordinario a las religiosas? ¿O son quizás las religiosas más sospechosas que los demás? *P. Valuy.* Manual del sacerdote en ejercicios.

oves tuas soli iugo Christi devincias et eas teque ipsum salvabis. Audi hac de re divum *Thomam:*

«Ad sextum, dicendum quod in hoc quod oportet confiteri proprio sacerdoti, non arctatur via salutis, sed sufficiens ad salutem via statuitur. Peccaret autem sacerdos, si non esset facilis ad praebendam licentiam confitendi alteri; quia **multi sunt adeo infirmi, quod potius sine confessione morerentur, quam tali sacerdoti confiterentur.** Unde illi qui sunt nimis solliciti ut conscientias subditorum per confessionem sciant, multis laqueum damnationis iniiciunt, et per consequens sibi ipsis». *S. Thom.*, in 3 lib. Sent., dist. 17, q. 3, a. 3, ad 6.[m]

Quid igitur sentiendum de confessariis qui aegre ferunt si paenitentes alios confessarios interdum adeant, et de illis qui *selecta ac exquisita grana spargunt cum intentione alienas columbas alliciendi?* Nescio an in tam praeclaro ac divino munere, nempe animas in caelestem patriam deducendi, tantum Dei laudem, fideliumque salutem quantum propriam gloriolam requirant. Nescio an *spargant cum Christo Domino*, vel num potius, motivo mere humano ducti, *dispergant.* Nescio an vero animas salvandi zelo, vel potius animo turpis invidiae, aut inanis superbiae moveantur. Quare enim tantum gregem paenitentium congregare ambiunt? Quare adeo moleste ferunt, si a nonnullis, praesertim conspicuis, deserantur? Respicite, o confessarii, animas sanguine Christi intinctas, et omnis sensus naturalis et humanus a vobis procul erit, et libertas a Christo Domino concessa a vobis non coarctabitur. *Gury*, 71.

CASUS XVII

CANONICORUM OBLIGATIO

1.° Becanus, canonicus, saepe abest non solum a sociorum religiosis conventibus, sed etiam, absque ulla Capituli vel Praelati licentia, ab urbe episcopali, immo ab ipsa dioecesi, tum ad negotia pia peragenda, tum ad animum relaxandum quolibet anni tempore. Non existimat se ullius culpae reum esse, cum tres menses vacationum a Concilio Trident. canonicis concessos non praetergrediatur.

2.° Mitivius parvis horis in choro persolvendis ordinarie non intervenit, ut studio indulgeat. Non raro in ceteris horis voce demissa officium legit, quia numero sufficientes adsunt alii cantantes, sive canonici, sive alii stipendio conducti, nec tunc partem ab adverso choro persolutam recitat, sed audit tantum. Aliquando officium divinum cum aliis decantans, submissa voce non legit

psalmorum aut hymnorum versiculos qui sollemniter cum organo canuntur.

HINC :

QUAER. 1.° *Quatenus abesse possint canonici sive a choro, sive a residentia? et quid de* BECANO *statuendum?*

2.° *An vel quomodo peccaverit* MITIVIUS *non interveniendo choro pro horis minoribus recitandis, vel officium submissa voce legendo, prout in secundo casu?*

SOLUTIO :

94. — *Resp. ad 1.um* Canonici *quotidiano choro adstricti*, abesse possunt sive a choro, sive a residentia, absque speciali ratione, seu ad meras vacationes, per tres menses, decurrente anno, sive continuos, sive interruptos, modo ecclesiae suae statutis aut consuetudine tempus illud restrictum non fuerit. Sed vacatio ista incidere non debet, sine causa legitima et speciali Episcopi licentia, in tempus *Adventus*, *Quadragesimae*, neque in festa *Paschae*, *Pentecostes*, *Nativitatis Domini* et *Corporis Christi* (can. 418, § 2). Canonici autem simul abesse nequeunt ultra tertiam Capituli partem. Si limites dioecesis excedere velint, licentiam ab Episcopo petere debent; secus nulla facultate indigent. *Mach-Ferreres*, vol. 1, n. 103. **Comp.**, n. 139.

2.° BECANUS ex dictis iudicandus est. *Per se* non est inculpandus, scilicet ratione absentiae, quae ultra tres menses non producitur. Sed ad exceptiones et restrictiones modo memoratas sedulo attendendum est.

95. — *Resp. ad 2.um* MITIVIUS, in praefatis casibus, minime obligationi suae satisfacit. 1.° Peccat non interveniendo parvis horis in choro persolvendis; nec ratione studii, ab illa obligatione excusari potest.

2.° Peccat recitando officium demissa voce, licet cum aliis in choro assistat; quia canonicus, in quantum moraliter potest, cantare debet. Neque excusatur ex eo quod adsint alii ad chorum sufficientes; quia non satis est ut chorus haberi possit, sed requiritur ut singuli canonici pensum suum persolvant. *Gury*, 73.

3.° Quid de hoc, quod suam partem submissa voce recitet, et alteram audiat tantum? — *Resp.* Si ageretur de choro in genere, *probabiliter* satisfaceret, quia per chorum videtur sufficienter communicare cum aliis in orationibus; sed hoc admittendum non est de canonicis, qui, si non canunt, amittunt distributiones quotidianas. Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, vol. 2, pag. 259, n. 68, auctoresque ibi citatos; necnon *Mach-Ferreres*, vol. 1, n. 103, *a)*.

4.° Neque satisfacit MITIVIUS, omittendo recitare submissa

voce ea quae a nemine assistentium pronuntiantur; etenim nulla est communicatio moralis in recitatione, vi cuius liceat illi partem suam tantum pronuntiare. Deberet saltem aliquis clericus deputari, ut, nomine omnium canonicorum, alta voce recitaret ea quae cum organo canuntur, ut rubrica praescribit. *Gury*, ibid.

CASUS XVIII

DE RESIDENTIA CANONICORUM

TITIUS, canonicus in Hispania, ita assistit choro ut singulis diebus per mensem integrum, duabus tantum horis canonicis praesens sit. In fine mensis accepit quidem omnes totius mensis fructus, et praeterea distributiones respondentes illis duabus horis, sed dictum est ei mensem integrum ei computandum fore non ut mensem servitii *sed ut mensem vacationum*. Ast ille non acquievit, sed die sequenti perrexit in suam villam extra dioecesim vacationis gratia, ibique remansit per tres menses, non obstantibus monitionibus Praesidis Capituli. Regressus ad suam residentiam postulat fructus huius tertii mensis, sed respondetur eum utpote illegitime absentem eos ipso facto amisisse ad normam can. 2381. Ille vero dicit ex consuetudine centenaria, immo immemorabili, mensem illum, quo ipse adstitit choro per duas horas singulis diebus, sibi computandum esse ut mensem servitii et ita ut omnes fructus quotidianos suos faciat: ideoque legitime usum esse tribus vacationum mensibus, in quibus ipsi fructus debentur, eo vel magis quod ex tribus hisce mensibus, per unum, qui fuit secundus, ipse infirmus fuit, ideoque excusatus a choro et cum iure percipiendi non solum fructus sed etiam distributiones; aliunde se non posse fructibus privari nisi accedat saltem sententia declaratoria, semperque sibi relinquendos esse fructus respondentes recitationi privatae, cui fideliter quotidie satisfecit.

HINC:

QUAER. 1.° *Utrum sustineri, vel tolerari, possit centenaria et immemorabilis hispanica consuetudo lucrandi* fructus *praebendae quotidianos, etiamsi una tantum vel duabus horis canonicis praebendatus choro assistat in die naturali vel liturgico?*

2.° *An ille mensis debuit* TITIO *computari ut mensis servitii, an vero vacationum?*

3.° *An infirmitatis tempus computandum sit inter menses servitii choralis, an vero inter menses vacationum?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

96. — *Resp. ad 1.um Negative* (S. C. Conc., 10 iul. 1920: *Acta*, XII, pag. 357-365). Ratio est, quia talis consuetudo reprobatur canone 418, ubi legitur : «Reprobata contraria consuetudine, canonici ac beneficiarii quotidiano choro adstricti, possunt singuli abesse tres tantum menses in anno, sive continuos sive interpolatos», et cetera. Vi illius consuetudinis vel potius corruptelae possent abesse ultra tres menses.

97. — *Resp. ad 2.um* Ut mensis vacationum (S. C. Conc., 10 iul. 1920). Idque confirmatur ex resolutione S. C. Conc. *in Aquilana* (deducitur ex lib. VIII Decret., fol. 92 vers., cit. a Bened. XIV, l. c., n. 37), 17 iun. 1594, iuxta quam non sufficit aliquem puncta seu assistentias ita addere, ut in fine anni toties choro astiterit, ut simul 265 integris diebus aequivaleant; sed 265 dies singuli in se completi esse debent. Unde, si canonicus hodie in choro adest tempore Missae et ad horas minores, reliquis sine iusta causa praetermissis; et crastino die (omissis ex negligentia Missa et horis minoribus) vesperis, completis, matutino et laudibus tantum assistat, non ei licebit, assistentiis utriusque diei simul iunctis, eas tanquam diem integrum servitii computare. Ergo a fortiori ei licitum non erit tanquam duos dies ipsas computare. Itaque, ut computus, non per dies integros, sed per additionem actuum assistentiae fiat, opus est privilegio apostolico.

Ideoque, nequidem licitum erit vacationes per horas sumere, ita ut additis absentiis omnibus eae nonaginta dies non excedant, immo interdum non aequent; sed absentiae totales vel partiales intra solos nonaginta dies distribui debent, ita ut in reliquis diebus singulis servitium integre fiat. Cfr. *Pallottini*, 5, pag. 179, n. 198 seq.

Aliunde certum est in iis diebus quibus solum alicui vel aliquibus horis quis assistit, pro ceteris horis (si dies inter vacationes non computaretur) non solum distributiones, sed etiam fructus annuos pro rata *ipso facto* amissurum. — Hinc tales dies ut vacationis computandos esse patet; atque ita bonae conscientiae absentis consulitur; aliter enim in eo supponenda est culpa contra suum officium choro assistendi. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 708, et apud *Razón y Fe*, vol. 58, pag. 456 seq.

98. — *Resp. ad 3.um* Si infirmitas incidat tempore servitii choralis, excusat a choro, et tempus computatur ut servitii choralis, prout patet ex can. 420, 5.°; si vero incidat tempore vacationum, v. gr. in loco valde remoto ab ecclesia chorali, tunc computatur inter dies vacationum. Quia in casu ratio cur impeditur ab assistentia chorali non est infirmitas, sed vacationes. Cfr. *De Herdt*,

Praxis capit., c. 28, § 10; ibique *Fagnano* (1), qui affert auctoritatem S. C. Conc.

99. — *Resp. ad 4.um* TITIUS, ut ex dictis patet, fuit illegitime absens tertio illo mense, ideoque incidit *ipso facto* in privationem omnium fructuum, quin opus sit sententia declaratoria (S. C. Conc., 10 iul. 1920). Nec retinere potest fructus respondentes privatae recitationi, quia vi can. 2381: «eo ipso privatur omnibus fructibus sui beneficii pro rata illegitimae absentiae». Ergo si privatur omnibus fructibus, nullos potest retinere; nec excusatur ratione infirmitatis, tempore vacationis occurrentis; excusaretur quidem, si infirmitas accidisset in tertio illo mense ab eaque impeditus fuisset volens accedere ad locum suae residentiae.

CASUS XIX

CANONICUS QUOAD DISTRIBUTIONES CHORALES

TIBURTIUS, canonicus, ex onere suae praebendae adnexo, debet docere Theologiam fundamentalem in Seminario, et cum praecise eam docere debeat vespertino tempore, eadem hora ac in choro vesperae et matutinum cani solent, et mane scholam praeparare debeat, choro non assistebat nisi diebus dominicis ac festis, putans se non secus ac canonicus theologus frui privilegio non assistendi choro diebus quibus legere debet; sed magna sua admiratione eum canonici mulctarunt amissione distributionum pro omnibus horis quibus a choro abfuit. Tunc ipse postulavit indultum abessendi a choro *diebus quibus legit*, eique concessum fuit cum clausula «*amissis distributionibus inter praesentes tantum*». Tunc nova iurgia orta sunt, nam Capitulum ei concedebat tantum distributiones quotidianas, quae originem habent ex tertia parte redituum suae praebendae, non autem quae procedunt ex anniversariis aliisque fundationibus, quia hae sunt distributiones *inter praesentes;* ille e contra omnes reclamabat, immo etiam ius *accrescendi.*

HINC:

QUAER. 1.° *Quid veniat nomine choralium distributionum, et quomodo dividantur?*

2.° *An canonicus, qui ex onere adnexo suae praebendae Theologiam doceat in Seminario, ius habeat percipiendi distributiones in absentia?*

3.° *Quaenam distributiones debeantur canonicis fruen-*

(1) In III *Decretal. de praebendis.* c. licet, n. 149; *S. Alph.*, lib. 4, n. 130

tibus indulto cum clausula «amissis distributionibus inter praesentes tantum»?

QUAER. 4.° *An et quatenus vi huius indulti ius accrescendi habeat?*

SOLUTIO:

100. — *Resp. ad 1.um* Nomine distributionum choralium venit illa pecuniae quantitas quam *per se* percipiunt praesentes in choro, absentes autem amittunt. Inductae fuerunt iam saeculo XIII ad fovendam choro assistentiam. Cohaerenter cum antiqua disciplina, canone 395, § 1, statuitur, ut «in ecclesiis, tam cathedralibus quam collegialibus, in quibus nullae sunt quotidianae distributiones, vel ita tenues ut verisimiliter negligantur, Episcopi *tertiam partem* separent *fructuum*, *proventuum*, *obventionum*, quae ex dignitatibus, canonicatibus, officiis aliisque illius ecclesiae beneficiis percipiuntur, et in distributiones *quotidianas* convertant».

Quae separatio fieri debet etsi tenues distributiones originem repetant ex aliquo privilegio Sedis Apostolicae (Comm. Cod., 16 oct. 1919: *Acta*, XI, pag. 477).

101. — Praeter huiusmodi *distributiones quotidianas* a iure assignatas, sunt et aliae, quae a voluntate *privata* fidelium procedunt, eaeque in duas species dividuntur: *a)* aliae enim ob *onera fixa* et *certa* Missarum, anniversariorum, etc., percipiuntur; *b)* aliae vero ex onere item Missarum, anniversariorum, etc., proveniunt, sed quae *incerto et extraordinario tempore* commissa sunt. Ubi distributiones ex privata voluntate fidelium proveniunt, *si clausula insuper addatur*, *eas nonnisi ab assistentibus* actu et personaliter esse percipiendas, tunc stricto sensu vocantur: *c) distributiones inter praesentes;* eaeque, quoniam Ecclesia voluntatem fundatoris aut donantium servari iubet, solum ab iis, qui *physice* et *realiter* praesentes adsint, lucrari possunt. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 689, I.

102. — *Resp. ad 2.um* *Negative*, sed excusatur tantum a choro, amissis distributionibus (can. 421, § 1., 1.°); idque saepius declaravit S. C. Conc., et recentissime die 9 iun. 1923 (*Acta*, XVII, pag. 510, 511). Ratio est principium illud generale iuxta quod omnes absentes a choro amittunt distributiones, nisi privilegio aliquo generali aut particulari contrarium fuerit statutum. Iam vero nullum generale privilegium concessum habetur pro his qui docent in Seminario, uno excepto canonico theologo, cui illud concedit can. 420, § 1, 2.°, pro diebus quibus legit.

103. — *Resp. ad 3.um* Qui huiusmodi indulto fruuntur percipiunt non modo distributiones quotidianas, sed etiam illas de quibus diximus supra, litteris *a)* et *b)*, non vero eas de quibus dicitur sub *c)*, seu eas quae adnexam habeant clausulam a funda-

toribus statutam, ut eas illi tantum percipiant qui *physice* praesentes (non autem si fictione iuris tantum) sint in choro.

104. — *Resp. ad 4.um* Ex iure, distributiones quas amittunt absentes a choro, accrescunt praesentibus.

Etenim «distributiones cedunt diligentibus, quavis collusione aut remissione exclusa (can. 395, § 3). — *Collusio* autem, iuxta *Bened. XIV*, Inst. 107, n. 42, tunc datur, cum ii, qui ad chorum tenentur, inter se conveniunt de non annotandis absentibus; datur vero *remissio*, cum una pars spontanee et sine praevia conventione alteri remittit distributiones quotidianas, quae ab hac secunda amittendae fuerant. Si autem huiusmodi condonationes licitae forent, leges de residentia frustraneae evaderent. Cfr. *Ferreres*, l. c., IV.

105. — Dubitari vero potuit an ius *accrescendi* habeant illi tantum qui *physice* praesentes sunt, aut etiam illi qui **fictione iuris** uti praesentes habentur; et etiam an illud ius se extendat ad omne genus distributionum.

Ex hodierna disciplina videtur dicendum quod ille, qui habet ius percipiendi certum genus distributionum, ius habet etiam accrescendi in eodem genere distributionum, nisi a iure fiat limitatio. Ergo qui memorato indulto fruuntur habent ius accrescendi in omnibus distributionibus, exceptis distributionibus inter praesentes, sensu antea explicato. Et ita declaravit S. C. Conc., 15 ian. 1921 (*Acta*, XIII, pag. 198 seq.).

CASUS XX

DE LICENTIA NECESSARIA IUXTA ENCYCLICAM «PASCENDI» UT CLERICI ET RELIGIOSI, CIVILES UNIVERSITATES FREQUENTARE POSSINT (1)

TITIUS, parochus, facultate ab Episcopo accepta, operam dabat scientiis physico-mathematicis in Universitate Matritensi, relicto in sua paroecia idoneo vicario. Postquam vero publici iuris facta est encyclica Pii X, de Modernismo, Episcopus advocavit TITIUM, eique significavit, se non posse iam ei facultatem concedere ad praedicta studia prosequenda, ideoque iussit ut desisteret a frequentanda Universitate, sed potius privatim studeret, vel incumberet studiis ecclesiasticis ad praebendam canonicalem obtinendam.

TITIUS vero prohibitionem Episcopi aegre tulit, maxime cum inter condiscipulos plures numeraret religiosos, et aliunde gravissimum duceret coeptis iam studiis renuntiare post tantas expen-

(1) Cfr. *Acta*, 1927, pag. 90 seq.

sas tantosque exantlatos labores, nec privatim ea prosequi posset. Unde privabitur cathedra Universitatis, quam suis meritis obtinere, non improbabiliter sperabat.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus Episcopi et Superiores religiosi facultatem concedere frequentandi scholas universitarias possint?*

2.° *An et quatenus clericis liceat cathedras in Universitatibus aut alia similia officia suscipere?*

3.° *An parochi de licentia Episcopi suam residentiam derelinquere possint, ut studiis incumbant?*

4.° *Quid* TITIO *faciendum est?*

SOLUTIO:

106. — *Resp. ad 1.um* Ex decreto Bened. XV per S. C. Consist. 30 apr. 1918: Clerici, tum saeculares, tum religiosi, prohibentur frequentare Universitates civiles sine licentia sui Ordinarii; qui praedictam licentiam concedere nequit nisi: *a)* urgente necessitate vel utilitate dioecesis aut Instituti religiosi, et *b)* iis tantum qui sacerdotio iam aucti sunt quique spem bonam ingerant fore, ut sua agendi ratione ecclesiastico ordini honorem tam ingenii vi ac perspicacia, quam sanctitate morum adiiciant.

Clerici saeculares degere debent in Seminario, aut in aliqua domo religiosa, aut saltem in domo pii sacerdotis, nisi illic parentes habeant, in quorum domo habitare possint.

Si Universitas sit extra dioecesim, dioeceseos Episcopo ubi Universitas reperiatur commendandi sunt, qui eos vigilet, et ipsi eum invisant et obsequium ei praestent.

Ordines et Congregationes quae munus docendi non profitentur, nequeunt alumnos suos ad Universitates Gubernii mittere.

Praeferri debent Universitates ubi habeant sui Instituti domum, in qua praedicti iuvenes habitare debent. Si non habeant, tunc: 1.° scholares debent habitare in alia domo religiosa, aut in Seminario episcopali, aut in alio Instituto ecclesiastico; 2.° nec unus solus mitti potest, sed duo vel plures; 3.° commendari debent Superiori domus vicinioris, qui singularem eorum curam geret; 4.° foveatur commercium epistolare inter ipsos et Generalem; 5.° vacationum tempore scholastici redeant in domum proprii Instituti.

Universitates eligi debent in quibus minora pericula praevideantur, et sufficientes cautelas adhibendae sunt contra pericula ex impiis professoribus et ex libris textus. Si vero Episcopi aut Superiores noverint aliquem ex suis subditis a recto tramite veritatis aut virtutis declinare, aberrantem absque mora ab Universitate revocent; praestat enim eius cursum studiorum abrumpere,

potius quam ita permittere ut animae ille suae detrimentum patiatur. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 51, pag. 494-498.

107. — *Resp. ad 2.um* Sine licentia proprii Ordinarii, nequeunt huiusmodi sacerdotes praeesse, nec ut titulares nec ut auxiliares, alicui cathedrae in civili Universitate, Instituto, liceo... neque habere officium bibliothecarii in publicis bibliothecis... Et ratio est, quia sacri ordines eis collati sunt in utilitatem dioeceseos, et de se talia munera illos removent ab huiusmodi servitio, saltem magna ex parte.

Si quis pro suo lubito, maximeque contra Ordinarii sui voluntatem, talia magisteria vel officia suscipiat, congruis poenis, non exclusa suspensione a divinis, plectatur.

Ad Ordinarium spectat in singulis casibus examinare, num dioecesis possit praescindere ab ecclesiasticis servitiis talis sacerdotis, et quatenus; num bona, quae in cathedra universitaria, etc... praestare potest suo ingenio, virtute et zelo, talia sint ut compensetur detrimentum obveniens ecclesiastico servitio; et num, e contra, sua infirma virtus, suum criterium parum solidum, vel propria fragilitas possint ei ruinam ceteris vero scandalum causare. Et his consideratis, Ordinarius resolvet num expediat, necne, illi concedere ut tales concursus adeat vel munera acceptet.

Decretum S. C. Consist. 30 apr. 1918, quo confirmatur Instructio Leonis XIII sub die 21 iulii 1896, quae incipit *Perspectum*, necnon encyclica *Pascendi* 7 sept. 1907 Pii X, et huius Motu proprio 1 sept. *Sacrorum Antistitum*, vide apud *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, App. VI, ubi exponitur illud decretum.

108. — *Resp. ad 3.um* *Negative*, etiamsi agatur de studiis omnino ecclesiasticis, sed requiritur indultum Sedis Apostolicae S. C. Conc., 1 oct. 1594, 8 mai. 1595. Cfr. *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, vol. 2, n. 120; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 2, n. 484.

Resp. ad 4.um Titius si noluerit studia abrumpere omnino, recurrere debet ad S. C. Concilii, rem totam et sua desideria exponens, et forte S. Congregatio ipsi facultatem concedat, ne tot sacrificia ac factae iam bona fide expensae effectu careant suo.

CASUS XXI

DE LICENTIA NECESSARIA AD SUBEUNDA EXAMINA IN CIVILIBUS UNIVERSITATIBUS

Titius, sacerdos saecularis, cupit studia Universitatis civilis peragere, ita tamen ut scholas universitarias non celebret, sed

tantum textibus praescriptis utatur et examinibus in ipsa Universitate se subiiciat.

HINC:

QUAER. *An ad hoc opus habeat sui Ordinarii licentia?*

SOLUTIO:

109. — *Resp. Affirmative*, nam ratio legis non cessat cessante fine legis, nisi cesset contrarie; neque si cesset ex parte sed non ex toto. Certe res ex decreto S. C. Cons., 30 apr. 1918 (*Acta*, X, pag. 237, 238), non ita clare apparet, quia illic videtur agi de frequentandis ipsis scholis, in quo maius est periculum ob consortium frequentissimum cum alumnis laicis Universitatis, ob orales professorum explicationes, in quibus errores spargi facile possint maioremque influxum in alumni animum exercere, quam in libro textus, qui aliunde examinari posset a viris prudentibus, et hi contra venenum remedia etiam possent suppeditare.

Nihilominus etiam necessitas studendi in quibusdam libris et de horum librorum doctrina examen subeundi coram certis professoribus, periculum afferre potest. Neque in hoc casu utilitate caret praescriptum ipsius decreti, n. 1, nempe ut licentia non concedatur nisi ei qui spem bonam ingerat fore ut sua agendi ratione ecclesiastico ordini honorem tam ingenii vi ac perspicacia, quam sanctitate adiiciat, ad quod oportet ut Ordinarius examinet et videat an licentia concedenda sit, vel non. Idem dicendum videtur ex praescripto sub n. 2: «Episcopus in destinando sacerdotes suos ad laicas studiorum Universitates frequentandas nihil aliud prae oculis habeat, nisi quod dioecesis suae necessitas vel utilitas exigat, ut nempe in Institutis ad iuventutem erudiendam destinatis idonei comparentur magistri».

CASUS XXII

DE FIDEI PROFESSIONE AC DE IURAMENTO CONTRA MODERNISTAS 1.°

TITIUS cum a Gubernio nominatus fuisset canonicus ecclesiae cuiusdam cathedralis, statim possessionem capere per procuratorem curavit, sed non nisi post duos menses accessit ad residendum in sua praebenda et fidei professionem emittendam. Unde, propter omissam fidei professionem et iuramentum contra modernistas, Capitulum eum privavit non modo distributionibus verum etiam fructibus totius praebendae. TITIUS vero respondit se non esse privandum fructibus praebendae, sed amisisse tantum distributiones, quia Concilium Tridentinum ei potestatem facit differendi fidei professionem usque ad duos menses post captam possessionem.

HINC :

QUAER. 1.° *An et quatenus canonici et alii beneficiati teneantur emittere fidei professionem et iuramentum contra modernistas?*

2.° *An omissio professionis fidei secum afferat amissionem fructuum praebendae ab ipso momento possessionis?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

110. — *Resp. ad 1.um* Fidei professionem emittere debent coram loci Ordinario eiusve delegato et coram Capitulo, qui ad dignitatem vel canonicatum promoti sunt (can. 1406, § 1, 5.°). Item coram loci Ordinario eiusve delegato, parochi et ii quibus provisum fuit de beneficiis quibusvis *curam animarum habentibus* (ibid., 7.°). Qui, priori dimisso, aliud officium vel beneficium aut dignitatem etiam eiusdem speciei consequuntur, rursus debent fidei professionem emittere ad normam huius canonis (ibid., § 2). — *Iuramentum antimodernisticum*, iuxta praescriptum Pii X in Motu proprio *Sacrorum Antistitum*, praestandum est ab omnibus qui ex Codice emittere debent fidei professionem (Ita declaravit S. Offic., 22 mart. 1918. Cfr. *Acta*, X, pag. 136).

111. — *Resp. ad 2.um Affirmative.* Etenim antea fructus quidem a canonicis, parochis aliisque beneficiariis non amittebantur nisi post duos menses a capta possessione, sed ideo ita erat quia ex facultate Concilii Tridentini fidei professio differri poterat per duos menses : quare, non violata lege ante duos illos menses, poena non poterat imponi. Nunc vero, cum professio praestanda sit ante captam beneficii possessionem, ut patet ex can. 405, § 2, quoad canonicos et beneficiatos, necnon et ex can. 461 quoad parochos, illa omissio inducit legis violationem ab ipsa possessione, ideoque statim secum affert, ut videtur, privationem fructuum. Sic enim statuit can. 2403 : «Qui contra praescriptum can. 1406 fidei professionem sine iusto impedimento emittere negligat, moneatur, praefinito quoque congruo termino ; quo transacto, contumax, etiam per privationem officii, beneficii, dignitatis, muneris, puniatur ; nec interim beneficii, officii, dignitatis, muneris fructus facit suos.» Privatio incurritur ipso facto, quin opus sit sententia iudiciali. Cfr. *Ferreres*, **Comp.,** 137, et apud *Razón y Fe*, vol. 30, pag. 366 seq. ; vol. 20, pag. 367 seq. ; *Mach-Ferreres*, vol. 2, 46.

112. — *Resp. ad 3.um* TITIUS non potuit admitti ad possessionem non emissis fidei professione et iuramento contra modernistas coram Episcopo et canonicis capitulariter congregatis (non autem coram delegato aliquo), ideoque iam vix dari poterit casus ineundi possessionem beneficii per procuratorem. Iuxta dicta, TI-

TIUS ipso facto amisit fructus praebendae a capta possessione. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 2, pag. 371, n. 28, et **Comp.**, nn. 137, 145.

CASUS XXIII

DE FIDEI PROFESSIONE AC DE IURAMENTO CONTRA MODERNISTAS 2.°

1.° TITIUS, Superior regularis, iubet subditos suos sacros ordines suscepturos ut coram ipso fidei professionem et iuramentum contra modernistas emittant. Cum a diversis Episcopis licentias ministeriales ante praedictum Motum proprium acceptas habeat, nescit an iuramentum coram omnibus illis Episcopis praestare debeat, ita ut non possit aliter uti praedictis licentiis.

2.° VINCENTIUS, Episcopus, iubet ut Superiores regulares iuramentum emittant coram ipso, si in civitate episcopali degant; secus coram parocho ab ipso delegato.

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam praeter parochos, canonicos et alios beneficiarios teneantur emittere iuramentum contra modernistas?*

2.° *An Superiores regulares locales debeant emittere praedictum iuramentum, et coram quo?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

113. — *Resp. ad 1.um* Iuramentum contra modernistas (praemissa Fidei professione) emittere debent praeterea: 1.° coram praeside eiusve delegato, qui Oecumenico vel particulari Concilio, aut Synodo dioecesanae intersunt cum voto seu consultivo seu deliberativo; praeses autem coram eodem Concilio vel Synodo; 2.° coram Sacri Collegii Decano, Cardinalibus primis in ordine presbyterorum et diaconorum et S. R. E. Camerario, promoti ad cardenalitiam dignitatem; 3.° coram delegato ab Apostolica Sede, promoti ad sedem episcopalem etiam non residentialem, vel ad regimen Abbatiae vel Praelaturae *nullius*, Vicariatus Apostolici, Praefecturae Apostolicae; 4.° coram Capitulo cathedrali, Vicarius Capitularis; 5.° coram loci Ordinario eiusve delegato et coram aliis consultoribus, assumpti ad officium consultorum dioecesanorum; 6.° coram loci Ordinario eiusve delegato, Vicarius Generalis; rector, professores sacrae theologiae, iuris canonici et philosophiae in Seminariis, initio cuiuslibet anni scholastici, vel saltem initio suscepti muneris; omnes promovendi ad ordinem subdiaconatus; librorum censores, de quibus in can. 1393; sacerdotes confessionibus excipiendis destinati et sacri concionatores,

antequam facultate donentur ea munia exercendi; 7.° coram Ordinario eiusve delegato, Rector Universitatis vel Facultatis; coram Rectore vero Universitatis vel Facultatis, eiusve delegato, professores omnes in Universitate seu Facultate canonice erecta, initio cuiusque anni scholastici, vel saltem initio suscepti muneris; itemque qui periculo facto academicis gradibus donantur; 8.° coram Capitulo, vel Superiore qui eos nominavit, eorumve delegato, Superiores in religionibus clericalibus (can. 1406, § 1). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 30, pag. 366; vol. 33, pag. 246.

114. — *Resp. ad 2.um* *Affirmative* et quidem coram Capitulo, vel Superiore qui eos nominavit, eorumve delegato, Superiores in religionibus clericalibus, ut patet ex can. 1406, § 1, 9.° Ergo omnes Superiores tam generales quam provinciales et locales, quia lex non distinguit. Praeterea mens aperta Pontificis est obligare ad memoratum iuramentum omnes clericos qui specialem influxum exercent sive in subditos clericos sive in populum fidelem. Illud, quatenus Superiores, emittere debent non coram Episcopo aut eius delegato, sed coram Capitulo vel Superiore qui eos nominavit, ut dictum est.

115. — *Resp. ad 3.um* Subditi TITII subdiaconatum suscepturi, iuramentum emittere debent coram Episcopo ordinante, non coram Superiore regulari. Ipse TITIUS, quatenus superior, non debuit iuramentum emittere coram Episcopo aut eius delegato, sed quidem quatenus licentias habeat audiendi saecularium confessiones aut concionandi. Quatenus occurrat ipsi pergere in aliam dioecesim, in qua iam ante diem 1 sept. 1910 concessas habeat licentias ministeriales, poterit illis uti, etiam non praestito illic iuramento. Si vero Ordinarius huius dioeceseos aliter statuat, satis erit ei mittere testimonium de praestito iam iuramento, v. gr. coram Ordinario loci ubi est monasterium cuius ipse est superior.

CASUS XXIV

DOS BENEFICII

EVENTIUS, parochus, cum legisset canonem 1410, ubi aperte dicitur dotem beneficii constituere «iura stolae», putavit huiusmodi iura mutasse iam suam naturam, nam hucusque haec iura non habebantur uti bona ecclesiastica sed veluti quasi-patrimonialia; nunc vero, si dotem beneficii constituunt, procul dubio iam uti bona ecclesiastica erunt habenda. Haec cum significasset alii parocho, CARPOPHORO, hic respondit: «Ex eo quod haec iura dotem beneficii constituant, non sequitur ea esse bona ecclesiastica, nam,

ex Concordato hispano anni 1851, haec iura constituunt dotem parochi, et nihilominus in Hispania semper habita sunt uti bona quasi-patrimonialia».

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam bona constituant dotem beneficii iuxta Codicem canonicum?*

2.° *An iura stolae inter bona ecclesiastica sint recensenda?*

3.° *Quid dicendum quoad haec iura in Hispania?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

116. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 1410: «Dotem beneficii constituunt sive bona quorum proprietas est penes ipsum ens iuridicum, sive certa et debitae praestationes alicuius familiae vel personae moralis, sive certae et voluntariae fidelium oblationes, quae ad beneficii rectorem spectent, sive iura, ut dicitur, stolae intra fines taxationis dioecesanae vel legitimae consuetudinis, sive chorales distributiones, exclusa tertia earundem parte, si omnes reditus beneficii choralibus distributionibus constent» (1).

Hoc tamen non significat, quaelibet beneficia *constitui* de facto *his omnibus* bonis, sed beneficii dotem *posse* constitui ex his omnibus bonis, vel ex horum uno vel pluribus. **Comp.**, n. 152; *Chelodi*, De poenis, n. 44.

117. — *Resp. ad 2.um* Communiter antiquitus dotem beneficii constituebant tantum bona quorum proprietas erat penes ipsum ens iuridicum, seu beneficium. Unde iura stolae non constituebant dotem beneficii paroecialis, et consequenter non pertinebant ad bona stricte dicta ecclesiastica (**Comp.**, vol. 1, n. 698), et ita aut aequivalenter plurima adhuc beneficia sunt constituta, quae, si paroecialia fuerint iura stolae, retinent naturam antiquam. Aliis vero in locis in quibus paroecialis beneficii dotem constituant iura stolae, haec quidem saltem ex parte bona ecclesiastica stricte dicta habenda esse videntur.

118. — *Resp. ad 3.um* In Hispania specialis aliqua difficultas oriri posse videtur, etsi beneficia paroecialia aequivalenter more antiquo constituta sint, quatenus Gubernium solvit annuos reditus statutis temporibus in substitutionem redituum provenientium ex bonis quorum proprietas erat penes ipsum beneficium et quae a Gubernio divendita fuerunt. Nam in Concordato anni 1851, in

(1) Si ex reditibus beneficii separatur tertia pars pro distributionibus, haec tertia pars non videtur computanda in dotem beneficii; nam si omnes fructus beneficii consistant in distributionibus, tertia pars horum redituum non computatur in dotem: cum ergo in alio casu tertia pars, quae separatur pro distributionibus, dotem constituere debeat? — Contrarium videtur doceri a *Verm.-Creus.*, Epit., II, n. 743.

art. 33 legitur in textu hispano: «La dotación de los curas en las parroquias urbanas será, etc.», quae verba latine ita sonant: «dotem parochorum (i. e. dotem beneficii paroecialis) constituunt», et cetera. Et postea in eodem articulo additur: «Itemque parochi proprii et sui coadiutores ex reditibus stolae et oblationibus vulgo *pie de altar* partem cuique respondentem percipient». Unde posset quis suspicari haec iura etiam constituere dotem beneficii paroecialis. Sed hoc in Concordato satis solidum fundamentum non habet, nam eodem modo loquitur de iis iuribus quoad parochos ac quoad coadiutores, qui certe nullum beneficium habent. Unde in Hispania vi Concordati iura stolae nullo modo dotem beneficii paroecialis constituunt.

Quod si aliqui (1) dicant iura stolae constituere dotem parochi aut cleri paroecialis, loquuntur sensu latiori, quatenus illa iura inter proventus a parocho et coadiutoribus percipiendos recensentur, et vi Concordati etiam in tribunalibus civilibus reclamari possunt, non vero proprie loquuntur de dote *ipsius beneficii.*

119. — *Resp. ad 4.*[um] Ut ex dictis apparet, error Eventii oritur ex eo quod putet iura stolae constituere dotem omnium beneficiorum paroecialium; sed ita non est. Et consequenter illa tantum iura stolae induent naturam bonorum stricte beneficialium, quae revera constituant dotem respectivi beneficii paroecialis. In reliquis retinebunt naturam bonorum quasi-patrimonialium. Etiam Carpophorus errat, dum supponit in Hispania vi Concordati iura stolae constituere dotem beneficiorum paroecialium, quod verum non esse supra probavimus.

---

(1) *Pellicer* y *Guiu*, Derecho civil, etc., vol. 2, pag. 424 seq., 437 seq.; *Elías de Molins*, Manual de Derecho administrativo, etc., vol. 1, pag. 173 et praesertim pag. 176 seq. (edit. 2.ª).

CASUS

DE STATU RELIGIOSO

CASUS I

VOCATIO RELIGIOSA 1.°

FLAVIANUS, cum diuturnam propensionem in statum religiosum expertus fuisset, tandem apud Patres Capuccinos se recepit, et, emenso tirocinii tempore, vota temporalia, et post tres annos etiam vota sollemnia, nuncupavit. Verum, o stupenda humanae voluntatis inconstantia! FLAVIANUS, elapsis pluribus annis in fervoris aestu et cordis laetitia, coepit tedio vitae regularis affici, necnon libertatis desiderio corripi. Tandem invito confessario, et renitente Superiore, indultum saecularizationis obtinuit et monasterio miser et miserabilis valedixit. Sed a Sacramentis a novo confessario arcetur, donec in conventum redire firmiter proponat.

HINC:

QUAER. 1.° *An professus a religione dimissus teneatur sub gravi admissionem suam iterum postulare?*

2.° *An religiosus, a votis ad duritiam cordis dispensatus, ab omni obligatione religiosa liberetur?*

3.° *Quid de* FLAVIANO *sentiendum?*

SOLUTIO:

120. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Affirm.*, si a votis in religione emissis solutus non fuit (1). Etenim ex can. 672, § 1: dimissus, votis in religione emissis *non solutus*, tenetur ad claustra redire (ac proinde in propriam emendationem incumbere, seque dignum facere, qui iterum in religionem recipiatur); et si argumenta plenae emendationis *per triennium* dederit, religio tenetur eum recipere; quod si graves obstent rationes, sive ex parte religiosi, sive ex parte religionis, res est iudicio Sedis Apostolicae subiicienda.

2.° *Neg.*, si solutus fuerit a votis (2). Tunc enim impedimen-

(1) Ita dimitti solent professi qui vota *perpetua*, sive sollemnia sive simplicia, nuncuparunt (can. 669, § 1).

(2) Ita soluti a votis manent religiosi dimissi qui vota tantum temporaria nuncuparunt (can. 648).

tum habet, ita ut in nulla religione, nec in ea a qua exivit, admitti possit, sine licentia Sedis Apostolicae. Ita can. 542, 1.° Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 851

Igitur cum admissio ipsius prohibita sit, non constat de obligatione postulandi id quod est prohibitum facere. Ad summum dici poterit habere obligationem se aptum reddendi et postulandi a Sede Apostolica facultatem ut religio ipsum admittere possit; sed neque de hoc constat. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 32, pag. 108 seq.; et decr. *Ecclesia Christi*, 7 sept. 1909, apud *Razón y Fe*, vol. 27, pag. 69 seq.

121. — *Resp. ad 2.um* 1.° Non est tutus in conscientia, et invalide fuit dispensatus, si ipse per *obreptionem substantialem*, dispensationem a votis extorsit. Ratio patet ex dictis vol. 1, n. 107, et **Comp.**, vol. 1, nn. 183, 186.

2.° Si vero religiosus, nulla prorsus fraude interposita, dispensationem obtinuit aut indultum saecularizationis (1), potest esse immunis ab omni peccato relative ad votorum obligationem, quia ab eorum vinculo *simpliciter* solutus fuit. Quando autem quis, sine iusta causa, et importunis precibus dimissionem a Superioribus quasi extorsit, tunc dispensatio, quae ad duritiam cordis, seu ad vitandum maius malum, conceditur, non omnino coram Deo religiosum liberat. Cum vero etiam hic habeat impedimentum pro nova admissione, de ipso iudicandum est, ut supra, n. 120, 2.°, dictum est. Item dicatur de eo qui, male agendo, curavit ut eiiceretur.

122. — 3.° Religiosus *sollemniter* professus a suis Superioribus solvi nequit, sed ad Papam recurrendum est, cui soli competit concedere indultum saecularizationis, aut etiam exclaustrationis pro religiosis iuris pontificii.

123. — *Resp. ad 3.um* Quid de Flaviano? Si a Summo Pontifice indultum saecularizationis post Codicem obtinuit, non tenetur *per se*, seu ratione praecedentis professionis, religionem repetere; immo nec admitti iterum potest sine licentia Sanctae Sedis. Secus vero, si non fuerit dispensatus absolute, ut ordinarie fieri solet quoad sollemniter professos. Ergo si obtinuit indultum exclaustrationis (2) tempore hoc finito redire ad religionem debet. Si vero *dimissus* fuit, confer dicta, n. 120.

---

(1) «Qui, impetrato *saecularizationis* indulto, religionem relinquit: 1.° a sua religione separatur, habitus eiusdem exteriorem formam debet deponere, et in Missa et horis canonicis, in usu et dispensatione Sacramentorum saecularibus assimilatur; 2.° a votis liberatus manet, firmis oneribus ordini maiori adnexis, si in sacris fuerit; non tenetur obligatione horas canonicas *vi professionis* recitandi nec aliis regulis et constitutionibus adstringitur» (can. 640, § 1).

(2) «Qui indultum *exclaustrationis* ab Apostolica Sede impetravit, votis ceterisque suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt, manet obstrictus;

CASUS II

VOCATIO RELIGIOSA 2.°

Quatenus cognoscenda et dirigenda

1.° PHILOCLES, studiosus animarum moderator, virginibus in monasteria intrudendis totus incumbit. Obvias difficultates facile solvit, dubia quaecumque in religionis favorem dirimit, dicens: «Ite et vos in vineam Domini». Etenim, ait, nonne Christus omnes volentes ad vineam suam vocat? Libenter puellae, sibi in sacro tribunali occurrenti, ipse praeeundo: «Nonne tu, ait, de statu vitae cogitas, necnon de effugiendis pestiferis mundi illecebris?» — Si qua puella sponte mentem de religione amplectenda ipsi aperiat: «Perbene, filia, ait, gratias age Deo optimo pro hac egregia cogitatione, quam animae tuae indidit. Gaude et laetare, filia; Christus, sponsus tuus, ad nuptias te vocat».

2.° ROGERIUS, contra, decisionem nullam circa vocationem afferre valet. A paenitentibus interrogatus, in promptu responsum idem semper habet, scilicet: «Ora Deum, ut lucem accipias. — Sed, pater, quid faciam, ut in cognitionem vocationis meae deveniam? — Exorandus Deus. — Sed a multis annis in ancipiti versor. — Deus exorandus. — Sed a decem annis oravi, et adhuc dubium superest. — *Oportet semper orare et nunquam deficere*».

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sint signa ordinaria vocationis religiosae?*
2.° *Quomodo se gerere debeat confessarius interrogatus de vocatione religiosa?*
3.° *Quid suadendum in dubio de vocatione, seu in casu inclinationis ancipitis?*
4.° *Quid de utroque confessario?*

SOLUTIO:

124. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 538: «In religionem admitti potest quilibet catholicus: *a)* qui nullo legitimo detineatur impedimento, *b)* qui recta intentione ducitur ad postulandum ingressum, et *c)* ad religiosa onera ferenda sit idoneus». Duo igitur signa in providentia *ordinaria* requiruntur et sufficiunt, *generatim* loquendo, scilicet:

---

exteriorem tamen debet habitus religiosi formam deponere; *perdurante tempore indulti* caret voce activa et passiva, sed gaudet privilegiis mere spiritualibus suae religionis, et *Ordinario territorii* ubi commoratur, loco Superiorum propriae religionis, subditur etiam *ratione voti oboedientiae* (can. 639).

1.° Debita aptitudo, tum ad religionem *in genere*, tum ad religionem *particularem cui quis adscribi cupit*, vel ad gradum eiusdem amplectendum.

2.° Inclinatio voluntatis vera, recta seu pura, et constans. **Comp.**, nn. 177-180.

125. — *Resp. ad 2.um* Confessarius ordinarius non statim responsum dare debet, sed rem mature perpendere, et orationem paenitenti commendare. Interim autem investigare debet, an vocationis signa sint certa vel dubia. Si paenitens aptus videatur et generosa voluntate praeditus, si motivis supernaturalibus impulsus, etc., signa certa adsunt, et religionis ingressus suadendus.

Quando autem res ad confessarium extraordinarium defertur, magna circumspectione opus est. Etenim si moderator ordinarius cavere debet ne in re tanti momenti a vero deflectat, a fortiori ille novus, qui cognitione antecedenti de postulatore omnino caret. *Gury*, n. 79.

126. — *Resp. ad 3.um* 1.° Si agatur de eo qui adhuc in saeculo versatur, adhortandus est primo ad orandum et ad rem, praesertim B. Mariae Virgini, commendandam. Dubio permanente si nihil urgeat, v. gr. si paenitens iunior sit, res protrahenda est per examina, orationes et affectuum mortificationem, usquedum signa magis clara evadant.

2.° Quod si tempus tantam moram non permittat, stante successus probabilitate, inducendus videtur ut religionem ingrediatur ad experimentum faciendum. Si dubium perseveret, vel saepe redeat, etiam elapso experimenti tempore, non erit permittenda professio religiosa, sed novitiatus notabiliter erit prorogandus, vel novitius dimittendus.

3.° Si dubium afficiat non quidem paenitentis voluntatem, sed eius qualitates, confessarius eum inducere potest ad religionem amplectendam; melius enim de eius dotibus, decurrente novitiatu, superiores et magistri iudicabunt.

4.° Si dubius de vocatione peracto novitiatu, veras qualitates habere videatur, et sit adhuc titubans hinc et inde, induci potest ad vota emittenda, modo haesitatio ex notabili repugnantia non proveniat. *Gury*, n. 80.

127. — *Resp. ad 4.um* 1.° PHILOCLES imprudenter se gessit, tam facile absque praevio et gravi examine ad religionem plurimos propellendo. Quamvis enim verum sit Christum omnes invitare ad sectanda consilia evangelica, unde, ut ait *S. Thom.*, 2, 2, q. 189, ad 9, «inducentes alios ad religionem capessendam non solum non peccant, sed magnum praemium merentur»; attamen non minus est certum rem tanti ponderis mature et considerate esse capessendam. Secus vix fieri potest quin plures absque debi-

ta aptitudine in monasterium propellantur, non sine magnis eorum molestiis frustra susceptis, nec absque inutilibus curis et expensis ex parte monasterii, cum moraliter certum sit huiusmodi candidatos ad saeculum esse redituros, vel sponte vel per dimissionem. Praeterea alia nec levia incommoda ex multiplici novitiorum ad saeculum reditu oriri solent. Nec satis recte applicat ad vitam religiosam verba Christi, quae ad christianismum, seu ad salutem consequendam, proprie referenda sunt.

2.° ROGERIUS autem limites prudentiae excedit, nec satis adiuvat paenitentes bonae voluntatis, qui, sibi solis relicti, animo deficient. Sed eos interrogare debet, a quo tempore propositum ingrediendi religionem habuerint? an multum vel mediocriter id exoptent? quo fine praesertim ducantur? etc. Si responsis satisfacere videantur, blande eos inducat ad finem hunc attingendum.

CASUS III

DE REQUISITIS PRO ADMISSIONE AD NOVITIATUM

1.° TITIUS venit in domum novitiatus in vigilia festi S. Fundatoris Ordinis, et eo ipso die admissus est ad novitiatum, eo fine ut anno sequenti professionem emittere posset in festo ipsius S. Fundatoris; sed post viginti dies dubia exorta sunt de valore admissionis, nam TITIUS quindecim antea annos natus fuerat in ipsa vigilia S. Fundatoris.

2.° Dum Provincialis visitavit novitiatum, invenit inter novitios DAMIANUM, de cuius confirmatione nullum testimonium exhibitum fuerat, et CANDIDUM, de quo constabat non fuisse confirmatum.

HINC:

QUAER. 1.° *An admissio* TITII *fuerit valida, et quid si professio emissa fuerit anno sequenti in ipso die S. Fundatoris?*

2.° *An admissio* DAMIANI *et* CANDIDI *fuerit valida et licita?*

SOLUTIO:

128. — *Resp. ad 1.um* TITIUS invalide fuit admissus ad novitiatum, etenim ad validam admissionem requiritur aetas 15 annorum completorum (can. 555, § 1, 1.°); in computanda autem aetate, dies quo quis natus est non computatur, et aetas censetur completa finito die eiusdem numeri. Unde, si quis natus est die 4 februarii 1912, aetas 15 annorum non censetur completa nisi *finita* die 4 februarii, et consequenter nisi incepta die 5 februarii

1927. Et cum TITIUS novitiatum incipere non potuit nisi die 5, professionem emittere non posset nisi die 6 eiusdem mensis anni sequentis. Ita ex can. 34, § 3, 3.°. Immo, cum admissio ad novitiatum fuerit invalida (can. 542, 1.°), etiam novitiatus nullus fuit, et professio etiam nulla fuisset (can. 572, § 1, 3.°), quocumque tempore eam emisisset. Unde vel sanationem petere a S. Sede vel de novo incipere novitiatum debuisset. Ergo, ex quo compertum fuit nullam fuisse admissionem, de novo admitti debuit, et incipere novitiatum illo ipso die novae admissionis.

129. — *Resp. ad 2.um* Admissio DAMIANI et CANDIDI fuit valida quidem, cum nullibi dicatur exhibitionem horum documentorum requiri ad validitatem; sed fuit *graviter* illicita, nisi gravis aliqua causa ab illa culpa excusaret. Hinc, ex quo quis postulat admissionem, ipsi significandum est debere exhibere testimonium confirmationis, et consequenter debere suscipere confirmationem antequam in religionem admittatur, si confirmatus non sit. Quod in uno eodemque novitiatu duo habeantur simul quin fuerint confirmati aut saltem quin testimonium exhibuerint confirmationis susceptae, arguit negligentiam in adimplendo can. 544, § 1, qui utique sub gravi obligare videtur. **Comp.**, n. 186 seq.

CASUS IV

IMPEDIMENTA RELIGIOSORUM

1.° CORNELIUS, Romae in collegio N. gratis educatus, iuramento ex instituto S. Sedis se obligavit ad servitium suae dioecesis, ita ut non possit ingredi ullam religionem sine speciali S. Sedis licentia. Sed, post annos quatuor a susceptis sacris ordinibus, tam manifesta suae vocationis signa apparuere, ut Episcopus dioecesis, cui servire debebat, suam licentiam libenter concesserit, ut religiosus fieri posset CORNELIUS noster. Ingressus in novitiatum, postulata fuit etiam licentia S. Sedis, quae non fuit obtenta nisi sub finem anni novitiatus, quo finito professionem emisit.

2.° CANTIANUS sacerdos ordinatus fuerat ad normam canonis 981, titulo perpetui servitii suae dioecesis, sed admissus fuit in quadam Congregatione religiosa, idque non obtenta nec petita licentia sui Ordinarii, cui nihil significatum fuit, quia sedes vacabat et novus Episcopus exspectabatur; qui tandem aliquando suae sedis possessionem cepit, dum iam CANTIANUS professionem emiserat. Ordinarius, qui CANTIANI amicissimus erat, gratum habuit huius ingressum in religionem.

Cum occasione cuiusdam disputationis dubia exorta fuerint de valore utriusque professionis, consultus GABINUS respondit, CORNELII professionem fuisse validam, quia intercessit licentia Ordinarii et postea illa S. Sedis; professionem vero CANTIANI nullam fuisse ob defectum licentiae tum Ordinarii tum Sedis Apostolicae, quia utraque erant necessaria iuxta canones 542, § 1, et 981.

HINC:

QUAER. *Quid de valore utriusque professionis?*

SOLUTIO:

130. — *Resp.* 1.° Professio CORNELII nulla omnino fuit, quia novitiatus fuit nullus, eo quod CORNELIUS detinebatur impedimento dirimente quo, iuxta can. 542, 1.°, afficiuntur «clerici qui *ex instituto Sanctae Sedis* iuramento (1) obligati sunt ad serviendum suae dioecesi vel missioni, toto eo tempore quo haec iurata obligatio perdurat».

Cum vero illud impedimentum sit dirimens et iuris communis, ad illud auferendum non sufficiebat licentia Ordinarii loci, sed omnino necessaria erat specialis licentia Sedis Apostolicae. Iam vero haec non venit nisi sub finem anni novitiatus, ergo admissio, multo antea facta, fuit nulla, et etiam professio nulla fuit, eo quod non praecesserit novitiatus validus. Ergo CORNELIUS nunc de novo novitiatum incipere debet, aut obtinenda erit a S. Sede sanatio in radice. Licentia Ordinarii inservire his in casibus tantum potest ut facilius a Sede Apostolica dispensatio obtineatur. **Comp.**, nn. 184, 193.

131. — 2.° Professio vero CANTIANI sicut eius admissio ad novitiatum illicita fuit, non vero invalida, ut patet ex can. 542, 2.° Fuit illicita, quia ex memorato canone *illicite* admittuntur ad novitiatum clerici in sacris, inconsulto loci Ordinario. **Comp.**, n. 184. Nec obstat quod sedes vacaret, quia non carebat Ordinario, qui tunc erat Vicarius Capitularis. Non tamen fuit invalida, quia illi qui ad normam can. 981 ordinantur titulo servitii suae dioecesis non comprehenduntur in impedimento dirimente can. 542, § 1, de quo supra egimus relate ad CORNELIUM, ut videtur supponere GABINUS cum *Il Monitore* (anno 1924, pag. 311). In casu CANTIANI agitur de mero titulo ordinationis, qui in alium mutari potest sola Ordinarii licentia, non vero de ullo impedimento dirimente quoad vitam religiosam capescendam. Certe ad hoc ut quis ordinari possit servitio dioecesis opus est «ut ordinandus, iureiurando interposito, se devoveat perpetuo dioecesis servitio» (can. 981), sed hoc fit ad perpetuitatem tituli ordinationis, ut

(1) Circa haec iuramenta cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 517; La Curia Romana, n. 544 cum nota.

respondeat obligationi perpetuae quam assumit Ordinarius praebendi ordinando congruam sustentationem, ipsi conferendo beneficium vel officium, vel subsidium ad hoc sufficiens. Iuramentum, de quo can. 981, emittitur ex iure communi; illud vero can. 542, 1.°, «*ex instituto Sanctae Sedis*», id est, dispositione peculiari. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 851; *Cocchi*, lib. 2, part. 2, De relig., n. 64, pag. 130; *De Meester*, Iur. can. comp., vol. 2, n. 991; *Verm.*, Periodica, 1924, pag. (145).

CASUS V

DE ADMISSIONE IN RELIGIONEM

MARTINUS, filius unicus matris viduae, postulavit admitti in quadam Congregatione votorum simplicium, in qua provisorie iam receptus est. Ex informationibus acceptis intellexit Superior, MARTINI matrem vivere fere ex labore manuum suarum. Eam interrogavit Superior per alium an ipsa haberet media subveniendi suae subsistentiae absque auxilio filii sui, si quando laborare ipsa non posset. Respondit mater: *negative*. Tunc ipsi scripsit Superior filium suum MARTINUM quam cito rediturum in domum suam, ut matris necessitatibus subvenire posset. Ipsa vero statim rescripsit: «Si filius meus vult fieri religiosus, voluntas mea est ut ipse maneat in sancto suo statu: si casus postulet, ego, Deo favente, me componam ut absque illius auxilio vivere pergam».

Intellexit ergo Superior MARTINI matrem non versari in necessitate actuali, sed probabiliter posse in futurum, et forte non multo post, in talem necessitatem incidere ob quandam chronicam oculorum affectionem qua, ut dicitur, afficitur.

HINC:

QUAER. 1.° *An memoratus Superior possit admittere ad habitum hunc postulantem, quin obstet can. 542, 2.°?*

2.° *Si postea* MARTINI *mater incidat in gravem necessitatem, et petat auxilium filii sui:* a) *Congregatio erit obligata erga* MARTINI *matrem;* b) MARTINUS *tenebitur egredi e Congregatione, ut matri auxilium ferat?*

SOLUTIO:

132. — *Resp. ad 1.um Affirm.* seu Congregatio videtur posse licite admittere MARTINUM, quin obstet can. 542, 2.° (**Comp.**, n. 184, b). Ratio est, quia necessitas non est praesens, et aliunde mater libere consentit et cedit iuri suo, si quod habeat. Canon prohibet admissionem eorum qui parentibus *in gravi necessitate*

constitutis opitulari *debent;* non autem eorum qui parentibus, qui forte in *futurum* erunt in necessitate constitutis, opitulari *forte* debebunt. Constitutis in gravi necessitate «*de facto*», ait *Blat*, h. l.

133. — *Resp. ad 2.um* Si casus accidat, Congregatio tenebitur vel subsidium conveniens tribuere matri, vel curare ut MARTINUS indultum exclaustrationis obtineat pro tempore necessario ad subveniendum matris necessitatibus. Hoc enim postulat non modo mens Ecclesiae sed etiam ius ipsum naturale.

CASUS VI

CONSENSUS EPISCOPI PRO CLERICO UT RELIGIONEM INGREDIATUR

FIRMINUS, neosacerdos, ut quamplurimorum saluti impendi posset, religioni in qua sacrae missiones peraguntur, nomen dare statuit. Licentiam igitur ab Episcopo, enixis precibus, efflagitat, ut pium propositum assequi valeat. Hic autem absolute obsistit. FIRMINUS, iterato saepius et frustra quidem postulato, quadam intempesta nocte, inscio Praelato aufugit. Indignabundus vero Episcopus in subditum suspensionem fulminat, nisi statim ad dioecesim redeat.

HINC:

QUAER. 1.° *An clericus religionem ingredi possit invito Episcopo?*

2.° *An fuerit valida Episcopi censura? et quid ad casum?*

SOLUTIO:

134. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 542, 2.°: «*Illicite*, sed valide admittuntur ad novitiatum clerici *in sacris* constituti, inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo quod eorum discessus in *grave animarum detrimentum* cedat, quod *aliter vitari* minime possit.» Clerici igitur in minoribus ingredi libere *per se* possunt religionem. Qui vero *in sacris* sunt, consilium sui Ordinarii petere debent, sed hic obstare non potest nisi *clerici discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit.* **Comp.**, n. 184, b). — Praeterea «clerici maiores, munus a proprio Ordinario sibi commissum, *sine eiusdem Ordinarii licentia*, deserere praesumentes, suspendantur a divinis ad tempus ab Ordinario secundum diversos casus praefiniendum» (can. 2399). **Comp.**, n. 920, q. 7.°

Nota tamen quod ex can. 544, § 2: «Adspirantes viri debent praeterea testimoniales litteras exhibere Ordinarii originis ac cu-

iusque loci in quo, post expletum decimum quartum aetatis annum, morati sint ultra annum moraliter continuum, sublato quolibet contrario privilegio». Peccavit, si has litteras non exhibuit, itemque Superiores eum sine illis admittentes, nisi exhibuerit testimoniales Ordinationis, nec post eas ultra annum in dioecesi commoratus sit.

135. — *Resp. ad 2.um* Nequaquam. Censura enim ferri nequit nisi in delinquentem. Porro ex dictis, FIRMINUS non fuit delinquens; quia ille non est delinquens, qui iure suo utitur. Ergo omnino excusandus est FIRMINUS; ergo irrita suspensio, quam fulminavit Episcopus. Supponimus FIRMINUM nullum deseruisse munus ab Ordinario sibi commissum; secus ab Episcopo suspendi quidem poterat.

CASUS VII

DE NECESSITATE NOVITIATUS VALIDI SEU FORMALITER PERACTI

TITIUS, sacerdos, ingressus religionem, per annum integrum peregit novitiatum et vota simplicia emisit, sed postea apparuit admissionem fuisse nullam et consequenter novitiatum iterum inchoare debuit. Hac nova vice per annum integrum et continuum in domo novitiatus commoratus est, sed tantum per quatuor primos menses exercitiis novitiorum propriis incubuit (eis enim iam vacaverat ante admissionem legitimam), ceteris autem mensibus applicatus fuit studio theologiae moralis, quo tempore non cum novitiis sed cum Patribus gravibus vitam egit.

HINC:

QUAER. *An* TITIUS *hac secunda vice novitiatum valide peregerit?*

SOLUTIO:

136. — *Resp.* Res non caret difficultate. Videri quidem poterit, substantialiter praescriptis Codicis canonici, qui non iubet nisi ut primus annus canonicus peragatur in domo novitiatus, satisfactum esse, licet TITIUS vacaret aliis occupationibus nec vitam novitiorum duceret: nam status eius canonicus erat novitiorum proprius. Sed revera hoc non est certum; immo oppositum videtur forte probabilius. Ratio est, quia novitiatum non *formaliter* peregit per annum integrum et continuum, sed ad summum illud peregit materialiter. *Peragere novitiatum* formaliter non est habitare in domo novitiatus, sed vivere cum novitiis sub dependentia magistri novitiorum, assistere novitiorum exercitiis, etc. Id TITIUS non fecit per annum integrum et continuum sed per quatuor menses tantum. Nec satis esse videtur ut sit in conditione canonica novitiorum. Certe si fuisset per totum tempus novitiatus

in domo novitiatus, etsi cum conditione canonica novitii, sed exercitiis novitiorum non astitisset, nec in loco novitiis destinato habitasset, sed in loco ubi Patres graves habitant, nemo forte diceret praedictum Patrem substantialiter aut valide peregisse novitiatum. Idem ergo dicendum esse videtur quoad ultimos octo menses quibus Pater fuit in domo in qua erat novitiatus.

137. — Abs dubio Ecclesia non praescribit ad validitatem ut novitii novitiatum peragant in domo novitiatus, propter materialem habitationem in eodem aedificio, sed ut informentur eorum animi exercitiis novitiorum, etc. Et sicut parochus qui *materialiter* tantum residet in territorio suae paroeciae, sed non residet *formaliter*, id est non exercet officia propter quae exercenda, praescripta est residentia, subiacet poenis non minus gravibus quam non residentes, ita, a pari, videtur subiici nullitati, novitiatus materialiter tantum peractus. Si novitiatus peractus pro una classe non valet pro altera, etsi novitius fuerit in domo novitiatus, in conditione canonica novitii, cum novitiis habitaverit, novitiorum exercitiis adfuerit, a fortiori videtur dicendum novitiatum non valere illius qui nec exercitiis novitiorum astiterit, nec cum novitiis habitaverit in loco ipsis destinato.

Certe in casu Titii dici poterit aliquo modo eum etiam formaliter satisfecisse, quia formationem propriam novitiorum iam antea acceperat. Hoc tamen non videtur difficultatem tollere, sed quidem esse causam ut petatur et a Sede Apostolica concedatur sanatio.

CASUS VIII

VALIDITAS NOVITIATUS

Tryphon, novitius ingressus 1 decembris, per quatuor dies integros absens fuit a domo novitiatus, mense februario, ut medicum specialistam consuleret; postea, sub novo magistro novitiorum, absens fuit a die 3 septembris, quo discessit hora decima matutina, usque ad primum diem octobris, quo regressus est hora quarta vespertina. Hoc tempore gravem chirurgicam operationem subire debuit. Novus magister novitiorum, ignorans primam absentiam, ipsum admisit ad vota temporalia, quae emissa fuerunt die 2 decembris, et statim Tryphon translatus est in aliam domum studiorum causa. Omnes bona fide processerunt. Sed nunc, post duos menses ex quo professio emissa fuit, insurgunt dubia de huius validitate.

Hinc:

Quaer. 1.° *An valida fuerit professio* Tryphonis?

2.° *Quid si prima illa absentia locum non habuisset, aut fuisset tantum trium dierum?*

3.° *Quid nunc faciendum erit?*

SOLUTIO:

138. — *Resp. ad 1.um* Professio TRYPHONIS, etsi bona fide emissa, nulla et irrita fuit, quia non praecessit novitiatus validus, nam hic *interruptus* est, ita ut de novo incipi debuisset, ex quo TRYPHON absens fuit a domo novitiatus ultra triginta dies (etsi discontinuos). Nam mense februario absens fuit per quatuor dies integros; mense autem septembris saltem per viginti et septem dies, in modo computandi sibi favorabiliori, seu non computando nisi dies in quibus absens fuit a media nocte ad mediam noctem. Ergo fuit absens ultra triginta dies, seu per dies triginta et unum. In alio modo computandi dies viginti et quatuor horarum a momento ad momentum, secunda absentia fuisset viginti et octo dierum, nam dies vigesima octava completa fuisset hora decima. Vide vol. 1, n. 145 seq., et **Comp.**, vol. 2, n. 194.

139. — *Resp. ad 2.um* Etiam si prima absentia locum non habuisset, professio fuisset nulla, quia secunda absentia excedit quindecim dies, qui necessario fuerant supplendi ad *validitatem novitiatus;* ergo, cum non fuerint suppleti, novitiatus invalidus fuit. Si absentia fuisset tantum trium dierum, et dies triginta absentiae fuissent suppleti, novitiatus *probabiliter* fuisset validus in modo illo benigniori computandi, et professio, emissa post suppletos illos dies, fuisset valida probabiliter. Sed nunc, non suppletis illis diebus, novitiatus evadit nullus, et novus per se est inchoandus, quia ante completum novitiatum iam fuit absens ultra triginta dies a domo novitiatus, nam statim translatus est in aliam domum ad studia peragenda, et consequenter nunc novitiatus non solum suspensus est sed omnino *interruptus*. **Comp.**, l. c.

140. — *Resp. ad 3.um* Nunc duplex datur via: prima est de novo incipere novitiatum; altera recurrere ad Sanctam Sedem et petere defectuum sanationem.

CASUS IX

VALOR PROFESSIONIS RELIGIOSAE

TERENTIUS anno 1911 admissus fuit ad sollemnem professionem a suo Patre Generali THEODOMIRO, qui TERENTII Superiorem localem delegavit ad professionem recipiendam. Sed aliquot diebus ante emissionem professionis, electus est canonice novus Generalis GU-

MERSINDUS, quod clare innotuit tum TERENTIO, tum eius Superiori locali, IACOBO; et nihilominus in formula professionis posuerunt nomen Generalis antiqui, seu THEODOMIRI, qui iam Generalis non erat, et non actualis Generalis, seu GUMERSINDI; et illius nomen in actu emissionis pronuntiatum fuit. Hoc fecerunt, quia antiquus Generalis fuit qui admissionem et delegationem propria auctoritate perfecerat. Unde formula fuit haec: «Ego voveo Omnipotenti Deo... et tibi, P. IACOBE, locum Dei tenenti pro Patre N. THEODOMIRO Praeposito Generali», etc. Nunc aliqua dubia exorta sunt de valore huius professionis.

HINC:

QUAER. 1.° *An haec professio fuerit valida, vel e contra nulla omnino et irrita?*

2.° *Et quatenus nulla fuerit, an subsistat antiqua professio simplex emissa anno 1908?*

SOLUTIO:

141. — *Resp. ad 1.um* Professio videtur certe valida, sicut omnino valida esset, si Generalis, cuius nomen in formula positum et pronuntiatum fuit, fuisset tunc recenter iam mortuus (qui casus facile accidere potest), et id ignorassent vovens et delegatus. Ergo eodem pacto fuisset *valida*, si id scientes bona fide illius defuncti Generalis nomen positum et prolatum in professione fuerit. Esset error mere materialis, cum de legitima intentione voventis et excipientis, necnon de valida admissione ex parte Generalis cessantis certo constet.

Etiam iure Codicis valida fuisset haec professio, nam habuisset omnia requisita ex canone 572, qui sic se habet: «§ 1. Ad validitatem cuiusvis religiosae professionis requiritur ut: 1.° Qui eam emissurus est, legitimam aetatem habeat ad normam can. 573; 2.° eum ad professionem admittat legitimus Superior secundum constitutiones; 3.° novitiatus validus ad normam can. 555 praecesserit; 4.° professio sine vi aut metu gravi aut dolo emittatur; 5.° sit expressa; 6.° a legitimo Superiore secundum constitutiones per se vel per alium recipiatur. — § 2. Ad validitatem vero professionis perpetuae sive sollemnis sive simplicis, requiritur insuper ut praecesserit professio simplex temporaria ad normam can. 574».

142. — *Resp. ad 2.um* Quod si professio sollemnis fuisset nulla, professio simplex adhuc suam vim retineret, nam talis professio ex iure tunc vigente erat perpetua ex parte voventis (Decl. S. C. super statu Regularium, 10 iun. 1858) et non fuit soluta. Et quamvis statutum erat professionem sollemnem non posse post triennium votorum simplicium differri ultra aetatem 25 annorum expletorum profitentis (S. C. super statu Regularium, 19 mart. 1857), nihilominus, cum illa professio simplex neque nulla et irrita declaretur a

iure post memoratum triennium et expletam aetatem 25 annorum, neque soluta fuerit per dimissionem neque aliter, remansisset in statu quo. Si prima professio fuisset temporaria, ut post Codicem ex iure communi esse debet, tunc, transacto tempore ad quod vota emissa fuerant, illa professio cessasset, et TERENTIUS nunc posset libere recedere ab Ordine.

CASUS X

NOVITIUS AC PROFESSI VOTORUM SIMPLICIUM QUOAD BONA SUA

1.° TATIANUS, novitius iamiam professionem temporariam emissurus, bonorum administrationem, usum et usumfructum non renuntiavit, quia nihil habebat, ut ipse putabat. Secundo anno votorum temporaneorum recordatur se aliqua bona habere, et praeterea alia bona acquisivit ex bonis matris hoc anno defunctae. Postea sub finem huius anni dispositionem bonorum iam factam mutare vellet, sed nescit an et quatenus possit.

2.° MACHUTUS vota sollemnia in Ordine religioso profiteri debet, sed de bonis suis quid agere debeat, ignorat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de bonis suis novitius statuere debeat ante professionem votorum temporaneorum?*

2.° *Quid si illa cessio et dispositio praetermissa fuerit, aut alia bona obvenerint tempore votorum simplicium?*

3.° *Quid si novitius pertineat ad Congregationem votorum simplicium?*

4.° *An cessio ac dispositio iam facta mutari possit?*

5.° *Quid vero circa bona sua agere debeat professus votorum temporaneorum ante emissionem votorum sollemnium?*

6.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

143. — *Resp. ad 1.um a)* Durante novitiatu, nec *licite* nec *valide* suis *beneficiis* aut *bonis* renuntiare valent, nec ea quocumque modo obligare (can. 568), ut si hypotheca, fideiussione, etc., ea gravaverint.

b) Ante emissionem votorum simplicium, sive ea temporaria sint sive perpetua, et pro tempore quo ea perseverent, debent, ad totum tempus quo simplicibus votis adstringentur, *bonorum suorum administrationem cedere* cui maluerint, et, nisi constitutiones aliud ferant, de eorundem *usu* et *usufructu* libere disponere

(can. 569, § 1), etiam in favorem propriae religionis aut monasterii, si ex parte huius nihil obstet (1).

Constitutiones ante promulgationem Codicis approbatae servandae sunt, sive novitiis adimant ius disponendi de usu et usufructu suorum bonorum, sive hoc ius limitent aut praefiniant (Comm. Cod., 16 oct. 1919: *Acta*, XI, pag. 478).

Haec quoad *modum* faciendi renuntiationem aut cessionem usufructus et usus; sed quoad *tempus* faciendi renuntiationem aut cessionem praefatam, in suo robore manet antiqua disciplina (2), iuxta quam praedicta renuntiatio, cessio aut dispositio peragenda est *ante primam emissionem votorum simplicium*, quin obstent constitutiones.

Haec cessio durat tantum, dum religiosus *(vel religiosa)* in Ordine aut Congregatione manet. Quare, per discessum a religione, sive ex votorum dispensatione, sive ex dimissione accepta, plenum suorum dominium iterum acquirit (can. 580, § 3).

144. — *Resp. ad 2.um* Ea cessio ac dispositio, si praetermissa fuerit ob defectum bonorum et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit et postea alia bona quovis titulo obvenerint, *fiat* aut *iteretur* secundum normas § 1 statutas, non obstante *simplici professione emissa* (can. 569, § 2).

145. — *Resp. ad 3.um* *a)* Tunc de bonis praesentibus aut forte obventuris disponere debet ante professionem votorum temporaneorum **per testamentum** libere conditum (ibid., § 3).

b) Post emissam professionem votorum simplicium, sive temporanea sive perpetua, in Congregationibus religiosis non licet: 1.° Per actum inter vivos dominium bonorum suorum *titulo gratioso* abdicare; 2.° *testamentum* conditum ad normam can. 569, § 3, mutare *sine licentia Sanctae Sedis*, vel, si res urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut, si nec ille adiri possit, localis (can. 583).

146. — *Resp. ad 4.um* Cessionem vel dispositionem, de qua in can. 569, § 2, professus mutare potest non quidem proprio arbitrio, nisi constitutiones id sinant, sed de *supremi* Moderatoris licentia, aut, si de monialibus agatur, de licentia *Ordinarii* loci, et, si monasterium regularibus obnoxium sit, *Superioris regularis*, dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte, non fiat in favorem religionis; per discessum autem a religione eiusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit (can. 580, § 3).

---

(1) Ususfructus renuntiatio in favorem Ordinis, a Minoribus observantibus, Recollectis et Capuccinis fieri nequit. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 436, d).

(2) Cfr. decreta S. C. Episc. et Reg., *Sanctissimus*, 12 iun. 1850, art. 9; *Perpensis*, 3 mai. 1902, art. 11; *Normae*, art. 114, 115; *Litterae*, 30 dec. 1882, et decr. S. C. super statu Regularium 1 aug. 1862, quae omnia citantur ut fontes can. 569, § 1.

147. — *Resp. ad 5.um a)* In *Ordinibus* religiosis professus a votis simplicibus *antea* nequit *valide*, sed intra *sexaginta dies* ante professionem sollemnem, salvis peculiaribus indultis a Sancta Sede concessis, debet *omnibus bonis quae actu habet*, cui maluerit, sub conditione secuturae professionis, *renuntiare* (can. 581, § 1); *b)* secuta professione, ea omnia statim fiant, quae necessaria sunt ut renuntiatio etiam iure civili effectum consequatur (ibid., § 2).

148. — *Resp. ad 6.um* Solutio patet ex dictis. TITIANUS, ex quo intellexit se habere bona antea ignorata, debuit de ipsis disponere per cessionem administrationis et per dispositionem de usu et usufructu, ut dictum est in resp. ad 1.um et 2.um. Item dum ad eum bona matris pervenerunt. Pro mutanda dispositione se accommodet dictis in resp. ad 4.um. — MACHUTUS quid agere debeat inveniet in resp. ad 5.um.

CASUS XI

VOTUM PAUPERTATIS

PAMPHILUS, religiosus, nollet quidem unquam sacrum paupertatis votum graviter infringere, sed de culpis levibus vitandis sat incuriosum se habet. Ipsi summopere arrident benigniores theologorum opiniones. Itaque facile sibi persuadet tam amplam materiam ad peccatum grave requiri in religioso ac in filiofamilias, nec unquam dari culpam lethalem in usu rerum sine Superioris facultate, neque in donorum acceptatione, quia in his iustitia non violatur. Praeterea, facile licentiam praesumit ad accipienda vel retribuenda munuscula. Nec existimat ullatenus laedi paupertatem, si ab extraneis pecuniam in pauperes vel causas pias erogandam, inscio Praelato, accipiat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam materia sit gravis contra votum paupertatis?*

2.° *An licentia praesumi possit ad acceptandum vel donandum?*

3.° *An religiosus, seclusa facultate, accipere possit pecuniam in pias causas impendendam?*

SOLUTIO:

149. — *Resp. ad 1.um* 1.° In peccatis quae sunt simul contra iustitiam et contra religionem, materia gravis censetur ea quae in furto peccatum mortale constituit. Plures quidem theologi dicunt, religiosos esse filiisfamilias aequiparandos, et proinde materiam maiorem requiri pro peccato gravi contra votum, quam

ea quae in furto ordinario requiritur. Sed haec sententia sat probabilis non apparet. Superior enim non est dominus rerum conventus, ut paterfamilias bonorum suorum, neque religiosi sunt in spe domini, ut filiifamilias, etc. Attamen quia bona conventus in utilitatem cedunt religiosorum, dicendum videtur requiri maiorem quantitatem quam in furtis extraneorum, minorem vero quam in furtis filiorum. Quod tamen fac intelligas de casu in quo religiosus vel sibi vel alteri domestico, rem monasterii surripiat. Cfr. *Ball.-P.*, vol. 4, n. 87 seq.; *Lugo*, d. 3, n. 173; *Vermeersch*, n. 268; *Angel. a SS. Corde*, Man. iur. reg., n. 274.

Ceterum, ut iudicetur de gravitate materiae in huiusmodi furtis, advertendum est, monasteria mediocriter opulenta communiter dominis privatis sat opulentis aequiparari. Hinc eadem ac pro illis mensura generatim materiam gravem constituit. Si autem sint valde opulenta, maior quantitas requiritur. Maior etiam requirenda est, si religiosus res monasterii in usum proprium usurpet, vel aliis eiusdem communitatis donet, quam si in extraneos easdem erogaret, quia sic ea domi remanent. Maior etiam in furtis minutis, quae insuper interposito notabili intervallo in gravem materiam non coalescunt. Maior iterum in esculentis, ut de famulis diximus in **Comp.**, vol. 1, n. 744. Immo quibusdam videtur semper attendendum esse ad quantitatem *absolute gravem*. Ita *Génicot*, 2, n. 98; *Ball.-P.*, n. 88. **Comp.**, n. 214.

Alii dicunt eam materiam esse gravem, quae constituat *proprietatem notabilem:* notabilem vero habendam, quae gravis censeretur si auferretur furto ab homine illius conditionis in qua ex sua professione versatur religiosus. Unde diversa erit pro diversis Ordinibus, v. gr. Capuccinorum, in quo religiosi versantur in conditione mendici, Iesuitarum, in conditione honesti sacerdotis pauperis, etc. Ita *Vermeersch*, De relig., vol. 2, suppl. 6, c. 1, a. 2; *Appeltern*, Comp. praelect. iur. reg., q. 170.

150. — 2.° In peccatis contra solum votum seu religionem solam commissis, magis *controvertitur*. Alii dicunt eandem materiam quae in furto gravis est, sufficere etiam ad peccatum grave, in culpa contra solum votum. Alii non improbabiliter maiorem quantitatem requirunt. Sic *Angel. a SS. Corde*, l. c., n. 275, qui requirere videtur materiam *absolute* gravem; et *Vermeersch*, l. c., n. 266, et vol. 2, pag. 100, qui in hoc casu requirit ad grave peccatum maiorem quantitatem quam ad furtum *absolute* grave. **Comp.**, n. 214.

Resp. ad 2.[um] Licentia ad acceptandum vel donandum, licite praesumi potest quando Superior adiri nequit, et urget occasio opportuna in qua censeretur Superior facultatem concessurus, si praesens adesset. Sed res acceptata vel data ex praesumpta licen-

tia, postea Superiori manifestari debet, nisi consumpta fuerit. *Lacroix*, n. 109.

151. — *Resp. ad 3.um* Videtur distinguendum cum *Lugone*, De iust. et iure, d. 2, n. 54: «Si ad hoc, ut ego possim dare et donare aliis, sicut si haberem bona propria, daret mihi aliquis pecunias, quas ego pro libito meo pauperibus dare possem; id quidem esset contra votum paupertatis, si absque Praelati consensu fieret, quantumcumque ille diceret, se retinere pecuniae dominium, et solum velle quod ego eius nomine eleemosynam darem: secus tamen dicendum esset, si bona fide et solum ad eleemosynas, et ex earum intentione aliquis mihi pecuniam daret, quam eius nomine pauperibus distribuerem. Si enim hoc fieret, non propter meam commoditatem, sed solum quaereret meum ministerium propter meam fidelitatem, credo quod non esset contra paupertatem, etiamsi dominus pecuniae non determinaret pauperes, sed relinqueret mihi eorum designationem.» Vide etiam d. 3, n. 155; et *Sánchez*, Decal., lib. 7, c. 30.

Hoc tamen in Soc. Iesu prohibitum est ex reg. 22 sacerdotum: erit igitur contra oboedientiam, non vero contra votum paupertatis. **Comp.**, n. 212.

CASUS XII

DOMINIUM RELIGIOSORUM 1.°

ELIGIUS, professionem sollemnem in Ordine religioso facturus, mortua matre, vivente autem adhuc patre, POLYDORUM, fratrem suum, aliis fratribus praetermissis, heredem suum omnium bonorum, tam paternorum, quam maternorum, instituit. Sed, professione vix emissa, ecce infaustam notitiam mortis tum genitoris, tum etiam POLYDORI fratris, accipit. Paulo post MATHURINUS, eius patruus, etiam e vivis excedens, ipsi pinguem reliquit hereditatem. Quid tunc consilii capesset ELIGIUS? Patris hereditatem colligens, eam suo monasterio addixit. Bona autem quae fratri POLYDORO legaverat, PAULINO, alteri fratri, novo testamento donavit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* ELIGIUS *disponere potuerit de bonis paternis, vivente patre, ante professionem?*

2.° *An, emissa professione, hereditatem potuerit accipere, et suae communitati tribuere?*

3.° *An, mortuo fratre* POLYDORO, *bona ipsi legata recuperare potuerit, ut ea alteri fratri daret?*

SOLUTIO:

152. — *Resp. ad 1.um Neg.* Ratio est, quia renuntiatio fit tan-

tummodo de bonis quae actu possidentur, non autem de futuris, haec enim nec sua sunt cum vota sollemnia emittuntur, ut per se patet (quamvis agatur de haereditatibus aut legitimis quae obvenire debent ab eo qui adhuc vivit), nec erunt unquam, quia quando ei obveniant, ille incapax erit possidendi, quae incapacitas provenit a sollemne professione. Professio autem indicat quomodo sit disponendum de his bonis iuxta praescriptiones iuris. Ius vero mutari nequit a privatis. Cfr. can. 582.

153. — Renuntiatio non potest complecti successiones futuras *ab intestato*, nec legitimam, quae speratur v. gr. ad mortem parentum, quia non sunt bona praesentia aut quae *actu* possideantur, sed de futuro incerto, et iuxta omnes fere Codices, ut irriti habentur omnes contractus circa haereditarias successiones, antequam istae sint apertae. Vide Codices *austriacum*, a. 879; **hispanum-philippinum,** 1271; **lusitanum,** 1556; *gallicum*, 1130; *germanicum*, 312; *italum*, 1118; *neerlandicum*, 1370; **argentinum-paraquariense,** 1209, 1210 (1175, 1176); **brasilianum,** 1089; **columbianum,** 1520; **costaricensem,** 520; **chilenum,** 1463; **equatorianum,** 1453; **guatimalensem,** 1421, 708; **nicaraguensem,** 1469; **S. Salvatoris,** 1149; **uruguayum,** 1259; **venezolanum,** 1193 (1090). **Comp.,** vol. 1, n. 891, 2.°

Et quia omnia, quae referuntur ad legitimam et successiones *ab intestato*, sunt exclusive iuris civilis et non canonici, et hoc approbat positive praescriptiones iuris civilis circa contractus, etiam in materia ecclesiastica (can. 1529), praescriptionibus iuris civilis standum est.

Idem dicatur respectu nullitatis abdicationum, translationum dominii, etc.; successionum haereditariarum, ad quas haeres vocatur ad liberam voluntatem testatoris (1).

154. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Etenim si post sollemnem professionem, hereditas aut bona alia quaecumque religioso obvenerint, salvis peculiaribus Apostolicae Sedis indultis, omnia cedunt Ordini, vel provinciae, vel domui, secundum constitutiones, si Ordo *capax sit possidendi* (can. 582, 1.°). — Si Ordo *incapax sit possidendi*, acquiruntur S. Sedi in proprietatem (ibid., 2.°), v. gr. in bonis religiosorum Minorum Observantiae. Hoc sequitur ex principio iuris canonici: *Quidquid monachus acquirit, non sibi, sed monasterio acquirit.* Ergo ELIGIUS non tantum potuit, sed etiam debuit hereditatem a patruo acceptam in monasterium trans-

(1) Cfr. etiam *Buccer.*, Casus, § 107, n. 4; Card. *Gennari*, Quistioni canoniche, n. 412; *Van Gestel*, De iust. et lege civ., pag. 182, 214, 216-218. V. supra, vol. 1, n. 761 h. Cfr. tamen S. C. Ep. et Reg., 16 sept. 1885; *Marres*, lib. 1, n. 175; *Mocchegiani*, Iurispr. eccles., vol. 1, pag. 125; *Vermeersch*, De religiosis, 1, n. 202; *Appeltern*, q. 83; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 242, in fine.

ferre, nisi monasterium iuri suo renuntiet, et aliam dispositionem permittat. Ratio autem convenientiae est, quia decet ut bona quae religioso obveniunt, potius cedant monasterio, a quo alimenta accipere debet, quam aliis, quibus nihil debet et a quibus nihil accipit.

155. — *Resp. ad 3.um Neg.* omnino. Ratio est, quia professus nullam dispositionem facere potest, siquidem per professionem factus est incapax cuiuslibet dominii. Invalidum igitur est ELIGII testamentum in favorem fratris PAULINI conditum. Etenim bona prius POLYDORO ante professionem concessa erant, tum ex hereditate matris mortuae, tum patris adhuc viventis. Porro dispositio bonorum a matre defuncta provenientium, fuit valida; ergo illa bona ab ELIGIO amplius recuperari non potuerunt; sed POLYDORO mortuo, ad eius heredes transire debuerunt, quia illa donatio, facta professione, irrevocabilis evasit. Dispositio autem bonorum patris fuit invalida, ex dictis supra, et nunc ELIGIUS, voto sollemni paupertatis ligatus, non est capax amplius dispositionis faciendae; proinde bona ista ad ipsum ELIGIUM seu ad eius monasterium redire debent. *Gury*, n. 114.

CASUS XIII

DOMINIUM RELIGIOSORUM 2.°

SOPHRONIUS, professionem religiosam in **Hispania** emissurus: 1.° dubitat utrum dispositio bonorum, quam facturus est antequam vota sollemnia emittat, irrevocabiliter firmanda sit, quia testamentum ab ipso condendum, ex natura sua atque ex lege civili, essentialiter revocabile est. — 2.° Emissa professione, dubitat an hereditatem vel legatum sibi delatum acceptare queat, cum ex lege sit adhuc dominii capax. — 3.° Nescit an actum publicum facere possit, iuxta dispositionem aliquam, ante votorum emissionem factam. — 4.° Cum oblitus fuerit de re aliqua statuere ante professionem, postulat utrum, stante eadem lege, adhuc de illa disponere valeat?

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quomodo valeat dispositio bonorum quoad religiosum in Hispania?*

2.° *An, facta professione, aliquam dispositionem facere possit, vel syngraphum conscribere, vel nomen apponere, iuxta dispositionem iam antea determinatam?*

3.° *Quid faciendum, si oblitus fuerit facere aliquam dispositionem de aliqua bonorum parte?*

SOLUTIO:

156. — *Resp. ad 1.um* Dispositio legis civilis est quid omnino indifferens ad obligationes religiosas *iure canonico ortas*. Parvi igitur refert si lex civilis agnoscat statum religiosum, vel non. Lex canonica obligat independenter a lege civili; etenim, si huius dispositiones legi canonicae obstant, irritantur in foro conscientiae. Proinde tum religiosus, tum communitas religiosa iura sua servant. Ergo eaedem urgent obligationes, et eaedem habentur facultates sub lege civili quacumque, quae de iure communi vigent. Nihil est addendum, nihil detrahendum. Ergo religiosus in **Hispania,** sicut alibi, dispositionem irrevocabilem bonorum suorum, quae actu habet (can. 581, § 1), facere debet. Nec obstat quod haberi possit coram lege civili velut proprietarius, vel homo iure proprietatis gaudens. Hoc neque ei nocet, neque favet. Igitur ad actum proprietatis faciendum cogi nequit.

Hereditatem sibi delatam adire nequit, nisi de licentia Superioris, et ita tamen ut hereditas acquiratur monasterio. S. C. de Rel., 3 febr. 1921. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 64, pag. 98 seq. **Comp.,** n. 208, N. B.

157. — *Resp. ad 2.um* Facta professione, bene potest religiosus facere actus civiles externos, conformes dispositionibus statutis coram Deo in foro conscientiae ante professionem, ut subscribere, actum privatum efficere, etc. Tunc enim formam mere externam apponit, non vero denuo disponit, adeoque nullum proprietatis actum facit. Cfr. *Ferreres*, Las religiosas, n. 469, edit. 5.ª; *Vermeersch*, De religiosis, 1, n. 202.

Resp. ad 3.um Nihil agendum, quia professus non amplius de bonis illis disponere potest. Obvenient igitur monasterio, si nihil aliud obstet; vel recurrendum erit ad dispensationem pontificiam, ut alia quaelibet dispositio fiat. Solus enim Papa in effectibus voti sollemnis dispensare potest.

CASUS XIV

VOTUM CASTITATIS

GASPAR, confessarius monialium, facile paenitentes de letali peccato contra castitatem arguit, v. gr. ratione curiositatis, levitatis, aut modestiae defectus. Etenim, ait, ea peccata, quae respectu aliorum levia sunt, respectu eorum qui voto castitatis obstringuntur, facillime gravia evadunt. Hinc pluries novitiae, huiusmodi doctrina perterritae, monasterio valedicunt, cum animam suam aeternae damnationis periculo in claustro exponere nolint.

Ceterum, idem GASPAR docet votum castitatis solis peccatis externis violari posse, sicut alia vota religiosa, paupertatis, scilicet et oboedientiae, quia hoc voto religiosus corpus suum tantum, ut hostiam Deo placentem, donat et dicat. Quare, ait, pecatis internis, v. gr. delectatione morosa, sola virtus castitatis laeditur, non vero votum.

HINC:

QUAER. 1.° *An* GASPAR *recte docuerit, minorem requiri materiam ad peccatum mortale in religiosa, quam in aliis?*

2.° *An recte senserit votum castitatis minime violari posse peccatis internis, sed solam castitatis virtutem?*

3.° *An obiectum voti et virtutis aliquatenus differant quoad castitatem?*

SOLUTIO:

158. — *Resp. ad 1.um* Male docuit GASPAR et graviter erravit statuendo, requiri minorem materiam in religioso, quam in alio ad peccatum mortale contra castitatem. Quomodo huiusmodi doctrinam probat? Est mera assertio, omni prorsus fundamento destituta. Peccata religiosorum *per se* non sunt graviora, neque facilius ad materiam gravem perveniunt, nisi aliquando, *per accidens*, scandalum grave saecularibus praebeant. Sed religiosus peccatum duplex committit, contra virtutem, scilicet, et contra religionem. Si prius sit veniale aut mortale, ita etiam, eadem ratione, de secundo dicendum erit. Proinde nemo unquam (nisi coniugatus sit) damnari ad gehennam potest ob solam violationem voti castitatis, quia nemo graviter peccare potest contra votum, quin prius graviter contra virtutem peccet: peccans autem graviter contra virtutem, eo ipso reatum aeternae damnationis incurrit. Hinc patet quam irrationabiliter agant saeculares voto castitatis ligati, qui voti dispensationem requirunt, metu damnationis, quin matrimonium inire velint; siquidem obtenta dispensatione, non minori periculo obiiciuntur. *Gury*, n. 118. **Comp.**, n. 220.

159. — *Resp. ad 2.um* Neque recte sensit GASPAR, docendo votum castitatis solis peccatis externis violari. Hoc enim pugnat contra communem sententiam theologorum absolute tenendam cum *S. Alph.*, n. 37. — Etenim religiosus, vi voti *castitatis*, tenetur abstinere ab omni voluntaria delectatione venerea, sive externa, sive etiam interna, quia votum emittit ob amorem seu affectum specialem virtutis, quae omnem castitatis laesionem excludit. Secus vero dicendum de voto *paupertatis* et *oboedientiae*, quorum materia est solum obiectum externum, nisi actus inter-

nus actum externum afficiat, ut sunt desideria, vel moeror de voto emisso.

160. — *Resp. ad 3.um* Nullum datur discrimen ratione *obiecti*, quia votum tam late patet quam ipsa virtus. Attamen in aliquo casu peccari posset contra votum et non contra virtutem, v. gr. si quis, voto simplici castitatis ligatus (extra Societatem Iesu), matrimonium contraheret, peccaret quidem contra votum, non vero contra virtutem. Item si coniugatus emiserit votum castitatis, vel fieret religiosus aut sacerdos, et postea cum propria uxore copulam haberet, violaret quidem votum, non autem virtutem castitatis. Cfr. P. *Gautrelet*, Traité de l'état religieux, tom. 1, 2.e partie, c. 2, sect. 2.

CASUS XV

VOTUM OBOEDIENTIAE 1.°

ANASTASIA, monialium Superiorissa, ad oboedientiam strictius urgendam declarat se praecipere sub peccato, ut omnes et singulae regulae adimpleantur. Immo non raro declarat se intendere obligationem sub gravi urgere, atque, ad verba confirmanda, saepe sequentibus utitur formulis, scilicet: *Praecipio in virtute sanctae oboedientiae..., in nomine Christi Iesu*, etc. Quapropter subditae, barathrum gehennae semper prae oculis habent. Huic autem in officio succedit mater CLEMENTINA, quae in via prorsus opposita incedens, mellifluis verbis semper sorores alloquitur, et suadere potius quam praecipere semper videtur.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de ratione agendi utriusque Superiorissae?*

2.° *Quid faciendum sit in dubio de liceitate praecepti Superiorissae, an tunc licitus sit probabilismi usus?*

SOLUTIO:

161. — *Resp. ad 1.um* Neutra Superiorissa in ratione agendi laudanda est. Sed quam maxime prior damnanda et vituperanda; non agit enim iuxta spiritum mansuetudinis Christi Domini, cuius *iugum suave est, et onus leve*. Etenim ANASTASIA iugum Domini, ex se suave, efficit asperum, et onus aggravat, atque auctoritate sibi commissa, non quidem *in aedificationem* sed *in destructionem* utitur. Superior ius non habet *generatim* imponendi sub peccato id quod ex instituto sub peccato non iubetur. Id tantum facere potest, data *speciali ratione*, in casibus quibusdam *particularibus*. Neque potest Superior praecipere *sub gravi* in re quae de se levis est; neque valet frequenter uti in praxi his sol-

lemnioribus formulis: *Ex parte sanctae oboedientiae... In nomine Christi*, etc. Secus enim laqueum animabus iniicit, et auctoritatem suam labefactat, nedum corroboret.

Quare haec statuunt antiquae *Normae* quoad sorores: «Raro, caute ac prudenter Superiorissae praecipiant *in virtute sanctae oboedientiae*, et non nisi ex gravi causa. Expedit praeterea ut formale praeceptum imponant *in scriptis*, vel saltem coram duobus testibus», a. 136. — «Superiorissae *locales*, praesertim parvarum domorum, ab imponendis formalibus praeceptis se abstineant», a. 137. Quae etsi pro sororibus votorum simplicium praescribantur, vim suam directivam pro religiosis votorum sollemnium, proportione servata, habent.

162. — Subditus oboedire debet quoties dubium sit positivum, ideoque probabile sit rem esse licitam, cum certum sit rem tunc fieri posse sine peccato. *Suárez*, De relig., tr. 10, lib. 4, cap. 15, n. 21; *Lugo*, Resp. mor., l. 3, dub. 19, n. 3; *Vermeersch*, l. c., n. 295.

Generatim etiam tenetur oboedire, si dubium sit negativum, in quo scilicet subditus non habet fundamentum probabile ad iudicandum licitum id quod praecipitur, quamvis nec constet evidenter, speculative loquendo, quod sit illicitum. *S. Alph.*, n. 47; *Sánchez*, Dec., lib. 6, c. 3, n. 3, cum comm. Ratio est, quia communiter auctoritas, doctrina, probitas vel prudentia praelati, nec non auxilium divinum quod ei adesse speratur, sufficiunt ad deponendum dubium. Possunt tamen dari exceptiones, quia non semper licet *probabiliter* inferre: Praelatus praecipit, ergo licitum est. *Lugo*, l. c., nn. 9 et 17; *Waffelaert*, De dub. solv., n. 276 seq. **Comp.**, n. 226.

Quod vero ad matrem CLEMENTINAM attinet, nimium discedere videtur a praxi Superiorissae praecedentis. Tanta enim differentia in regimine damnum spirituale in communitate affert, et difficultates innumeras pro sequentibus Superiorissis inducit. Auctoritas sane debet esse paterna vel materna, sed strenua, non vero ignava et mollis.

CASUS XVI

VOTUM OBOEDIENTIAE 2.°

HERMENGAUDIUS, religiosus, parum sollicitus de sua perfectione, non semel oboedientiam negligit, immo quodam die cum officialis, immediate sub totius domus Superiore, aliquid sibi faciendum praecepisset, respondit «nolo oboedire». Cum vero postea a Superiore maiore argueretur de peccato gravi non modo contra

virtutem oboedientiae sed etiam contra votum, ille sese defendit dicens, se nullum peccatum saltem grave contra votum oboedientiae commisisse, nam neque officialis ipsi praeceperat in virtute sanctae oboedientiae, neque ita ei praecipere poterat.

HINC:

QUAER. 1.° *Ad quid teneatur religiosus vi voti oboedientiae?*

2.° *Quinam Superiores praecipere possint in virtute sanctae oboedientiae?*

3.° *An religiosus graviter peccare possit contra votum oboedientiae, etsi praeceptum ei non imponatur in virtute sanctae oboedientiae?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

163. — *Resp. ad 1.um* Religiosus ex voto oboedientiae tenetur ad omnia quae Superior praecipit secundum regulas et constitutiones Ordinis. Ita etiam antiquae *Normae*, a. 132; *S. Alph.*, n. 38. — Attamen, ut sit peccatum contra votum, requiritur ut Superior vere *praecipiat*, et non tantum suadeat; quod quidem ex verbis, modo loquendi variisque rerum adiunctis patebit.

Unde haec statuunt antiquae *Normae:* «Vi voti tenetur soror oboedire tunc tantum, cum legitimus Superior praecipit expresse *in virtute sanctae oboedientiae*, vel *sub formali praecepto*, aut verbis aequivalentibus, iuxta proprias constitutiones» (a. 135).

Superior praecipit secundum regulas et constitutiones, si ea praecipit quae in regulis et constitutionibus habentur sive *explicite*, sive etiam *implicite*. Superior praecipiens potest velle obligare sub levi, vel etiam sub gravi. Ut vero appareat Superiorem velle *grave* praeceptum imponere seu vi voti oboedientiae *graviter* obligare, requiritur ut iis utatur verbis et formis quae ex natura rei et statutis Institutorum religiosorum requiruntur, v. gr. *in virtute sanctae oboedientiae*, *in nomine Iesu Christi*, aut aliis similibus.

164. — *Resp. ad 2.um* Communiter potestas imponendi praecepta in virtute sanctae oboedientiae reservatur Superiori maiori, et Superiori totius domus, non vero iis officialibus qui sub Superiore totius domus sunt. An alii sint Superiores qui haec praecepta imponere possunt eruendum est ex peculiaribus regulis aut constitutionibus cuiusque Ordinis. *Fine*, l. c., pag. 497, n. 13.

Certum etiam est Sedem Apostolicam, nempe Papam et SS. Congregationes, posse etiam religiosis praecipere vi voti oboedientiae. Cfr. *Fine*, Iur. reg. declar., cap. 10 (pag. 497, 498), n. 13.

165. — *Resp. ad 3.um* Religiosus graviter peccare poterit contra votum oboedientiae, etiamsi praeceptum ei non imponatur in vir-

tute sanctae oboedientiae. Nam si Superior *vere praecipiat*, etiamsi non in virtute sanctae oboedientiae, subditus tenetur oboedire: si ergo tunc non oboediat, peccabit contra votum; quod si tunc dicat se *nolle oboedire*, peccabit graviter non modo contra virtutem oboedientiae sed etiam contra votum, quia graviter contemnit auctoritatem praecipientis, cui in casu tenebatur oboedire vi voti (1). Aliunde inoboedientia *expressa*, qua quis negat se velle oboedire, est semper *gravis iniuria* facta Superiori ut tali, dum subditus auctoritati aperte resistit, et ideo semper est grave peccatum, ut fert sententia communis. *Lugo*, De paenitentia, d. 20, n. 49.

«Ergo concludendum videtur... votum oboedientiae, saltem in religionibus proprie dictis, sic communiter accipi, ut quoties Superior praecipiens intendit obligare in conscientia, inferior *vi voti* teneatur *oboedire*, et omne peccatum inoboedientiae sit simul contra virtutem et contra votum. — Ideo quando praeceptum in nomine sanctae oboedientiae aut similibus formulis imponitur, per has formulas non indicatur obligationem imponi *vi voti*, quae secus esset ex *mera virtute*, sed significatur obligationem *sub gravi* imponi.» *Fine*, Iur. regul. decl., pag. 488-490, n. 8. — *Per se* illa inoboedientia expressa continet peccatum grave. *Lugo*, l. c., n. 49 seq.; *Suárez*, De legibus, lib. 3, cap. 28, n. 2; *Génicot*, n. 103.

166. — Addunt etiam auctores *graviter* peccari contra votum quando ex inoboedientia erga *praeceptum* Superioris sequitur grave scandalum aliorum, aut grave incommodum sive pro communitate sive pro aliis: nam in casu tenebatur religiosus oboedire etiam vi voti, et hanc obligationem, qua tenebatur vi voti, ita violavit ut grave peccatum admitteret. Alii dicunt in casu gravitatem reatus non oriri ex violatione voti, sed ex violatione caritatis sive iustitiae. Cfr. *Piat*, l. c., nota; *Fine*, l. c.

167. — *Resp. ad 4.um* Si officialis, etsi praecipere non poterat in virtute sanctae oboedientiae, et consequenter praeceptum *graviter* in conscientia obligans imponere non poterat, si tamen poterat *praecipere* ita ut oriretur *obligatio in conscientia etsi levis tantum*, tunc inoboedientia ex se erit peccatum *leve* contra votum, inoboedientia vero *formalis* et *expressa*, peccatum grave, non ratione praecepti sed ratione contemptus.

In Societate dubium est an minister praecipere possit ita ut oriatur obligatio in conscientia. Si enim praeceptum ministri «obligat in conscientia, inoboedientia contra praeceptum ministri erit peccatum etiam contra votum: non erit peccatum grave, siquidem facultas obligandi sub gravi denegatur ministro eo ipso

(1) Cfr. *Piat*, vol. 1, q. 319; *Fine*, l. c., pag. 498, 499, n. 14; *Verm.*, Theol., vol. 3, n. 139.

quod non valet praecipere in virtute sanctae oboedientiae; sed erit peccatum leve contra votum». Cfr. *Fine*, l. c., pag. 512, 513. — Sententiam affirmativam ita tuetur *Lugo*, l. c., n. 54: «Adverto huiusmodi vicarium seu ministrum, licet in Societate nostra non possit praecipere sub praecepto oboedientiae, esse tamen Superiorem, quasi vicarium et delegatum praelati principalis; a quo non accipit aequalem auctoritatem, accipit tamen eam quam praelatus principalis habet quando ordinat vel iubet sine praecepto oboedientiae. Quare eandem vim habet iussio vicarii seu ministri, quam haberet iussio praelati praecipientis sine praecepto oboedientiae: fundatur enim in voluntate eiusdem praelati volentis ut oboediatur ministro, sicut sibi iubenti sine praecepto oboedientiae» (1).

CASUS XVII

OBLIGATIO OFFICII DIVINI RATIONE RELIGIONIS 1.°

KILIANUS, theologus, tenet atque docet neque religiosos neque moniales ad recitationem breviarii in rigore obligari sub gravi, ratione professionis religiosae, sed tantum ex praecepto instituti, sicut ad ceteras regulas, quae in plerisque Ordinibus sub peccato non urgent. Etenim, ait, si obligatio vi religionis exsisteret, omnes religiosi *sub gravi* ad officium tenerentur, licet in sacris non forent constituti. Porro non desunt Ordines horis recitandis minime addicti. Quare ab omni culpa eximendi sunt non solum novitii, conversi, sed etiam professi, qui choro non interveniunt. Sic KILIANUS.

ARISTUS, alter theologus, contendit contra, omnes religiosos ex instituto suo choro addictos sub gravi ad recitationem breviarii obligari, sive publice cum aliis, sive privatim, licet ad id ratione Ordinis non adstringantur.

HINC:

QUAER. 1.° *An sit gravis obligatio officii pro religioso sive in choro, sive extra chorum?*

2.° *An gravis sit obligatio choro assistendi?*

3.° *An obligationi officii divini satisfaciat religiosus qui submissa voce recitat partem officii, et audit alteram a choro prolatam?*

---

(1) Plura de hac re in Societate vide apud *Lugo*, Resp. mor., lib. 4, d. 22; *Piat*, l. c., q. 320; *Verm.*, De relig., n. 296; *Fine*, l. c., nn. 21-23. In Societate habitum est ut peccatum grave ac reservatum, ministro clare dicere «nolo facere». Cfr. *Ordinat.*, c. 11, n. 18.

SOLUTIO :

168. — *Resp. ad 1.um* 1.° Nulla datur obligatio generatim officium divinum recitandi, vi ipsius professionis religiosae, cum varii sint religiosi Ordines quorum professi nullatenus ad horas obligantur. — 2.° In religionibus autem sive virorum sive mulierum, quibus est chori obligatio, sollemniter professi, qui a choro abfuerunt, debent, exceptis conversis, horas canonicas privatim recitare (can. 610, § 3). Cfr. *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 659.

Haec tamen obligatio etiam in Ordinibus ad chorum deputatis (sive virorum, sive mulierum) non afficit *novitios*, nec fratres laicos, nec *quoad recitationem privatam* eos qui vota simplicia tantum emisere, etiamsi hanc recitationem regula praescribat (can. 578, 2.°) (1). Hi tamen postremi debent choro interesse ut sollemniter professi (ibid.). Item nec afficit religiosos pro quibus non viget obligatio chori, ut sunt, v. gr., regulares Soc. Iesu ; nec eos quibus praescribitur tantum recitatio parvi Officii B. M. V. **Comp.**, nn. 62 et 174.

169. — *Resp. ad 2.um* *Neg.* Obligatio enim chori, licet gravis sit pro communitate, levis reputatur pro singulis privatis, modo tamen chorus de medio non tollatur. Ad chorum autem sufficiunt quatuor expediti, seu validi et liberi, ad cantum sustinendum. Ab hac levi obligatione choro interveniendi, causa mediocris excusare potest. *S. Alph.*, n. 141. — Ergo qui vota tantum simplicia emisere, tenentur *sub levi* ad officium recitandum in choro, modo culpa ipsorum chorus prorsus non tollatur. Tenentur enim choro interesse ut sollemniter professi. S. C. Ep. et Reg., 24 martii 1882, et 3 maii 1902, a. VII. Quod si choro quacumque ex causa non interfuerint, nec *sub levi* tenentur ad privatam recitationem, quia a iure excusantur vi can. 570, 2.° (Cfr. etiam S. C. Ep. et Reg., 18 iul. 1902), nisi ordine sacro fuerint insigniti. — Superiores vero *sub gravi* tenentur *curare* ut officium in choro recitetur. Ex canone enim 610, § 1 : «In religionibus sive virorum sive mulierum, quibus est chori obligatio, in singulis domibus ubi quatuor saltem sint religiosi choro obligati et actu legitime non impediti, et etiam pauciores, si ita ferant constitutiones, debet ad normam constitutionum quotidie divinum officium communiter persolvi». Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 699 ; *Il Monitore*, vol. 4, part. 1, pag. 14, et vol. 8, part. 2, pag. 233 ; *Analecta eccles.*, ann. 10, pag. 204. **Comp.**, nn. 66, 67.

170. — *Resp. ad 3.um* *Controvertitur.* Prima sententia dicit, talem religiosum non satisfacere obligationi suae, quia non com-

(1) Cfr. etiam S. C. Ep. et Reg., 6 aug. 1858 ; 24 martii 1882 ; 3 maii 1902 et 18 iul. 1902 ; *Ferreres*, Las religiosas, n. 699, edit. 5.a ; *Il Monitore*, 3, 2, 3 ; et *Analecta eccles.*, ann. 10, pag. 204.

municat cum aliis canentibus, vel alta voce recitantibus. Secunda vero sententia, *valde probabilis*, et *communior* iuxta *S. Alph.*, affirmat. Ratio est, quia, ad satisfaciendum officio in choro, non est necesse ut quisque audiat omnes voces alterius partis; unaquaeque enim pars cum alia unum corpus constituit, et mutuo communicat. Secus tamen dicendum est de canonicis, officium in choro submisse recitantibus. Ratio discriminis est, quia distributiones debentur solum iis qui choro inserviunt; ministerium autem in eo consistit, ut canonici conveniant ad officium psallendum. Ergo qui non psallunt non possunt dici choro inservire. *S. Alph.*, l. 3, n. 673, et l. 4, n. 163; *Angel. a SS. Corde*, Man. iur. regul., vol. 1, n. 381. *Gury*, n. 127.

CASUS XVIII

OBLIGATIO DIVINI OFFICII RATIONE RELIGIONIS 2.°

DELPHINUS, monialium confessarius in **Mexico**, facillime a peccato gravi excusat religiosas non solum choro non assistentes, sed etiam alias officium privatim omittentes, licet ad Ordinem choro addictum pertineant. Etenim, ait, cum in **Mexico**, aspectis praesentibus circumstantiis, moniales vota sollemnia non emittant, non urgendae sunt obligatione officii, quae ex sollemni professione tantum oritur. *A fortiori*, ab obligatione gravi liberat moniales quae officium Beatae Virginis tantum recitant.

HINC:

QUAER. 1.° *An moniales in Mexico ad officium divinum sub gravi teneantur?*

2.° *An moniales, quae officium B. Virginis tantum recitant, ad illud sub gravi adstringantur?*

SOLUTIO:

171. — *Resp. ad 1.um Neg.*, probabilius *per se*, generatim loquendo, seu ratione legis ecclesiasticae. Ratio est, quia, aspectis praesentium rerum adiunctis, non habentur ut moniales *strictissime* dictae. Ecclesia autem non censetur velle tantam obligationem imponere iis mulieribus quas ut *strictissime* moniales non agnoscit. Constat clare ex resp. S. Paenit. ad Episcopum petrocorensem, die 26 nov. 1852. Sed in praxi expedit ut cum iis hac de re quaestio non moveatur, licet Superiores et confessarii, hac doctrina cognita, facilius cum privatis dispensare, vel scrupulos circa recitationem sedare possint. — Idem tene de monialibus in Statibus Foeder. Amer. sept. (exceptis quatuor monasteriis a Visitatione), in Belgio, et in Gallia (exceptis Sabaudia et ducatu Niciensi). **Comp.**, n. 243.

172. — *Resp. ad 2.um Neg.*, ut dictum est supra, n. 168, licet vota sollemnia in istis Ordinibus emittantur, v. gr. in Ordine Monialium a Visitatione. **Comp.**, l. c.; *Vermeersch*, De relig. instit., vol. 1, n. 316.

CASUS XIX

DISPENSATIO IN VOTIS RELIGIOSIS 1.°

Clara, abhorrens a statu caelibatus, haeret primum inter matrimonium et religionem. Hanc eligit, et ingreditur Congregationem in qua simplicia vota, sed perpetua emittuntur. Elapsis autem pluribus annis, urgente infirma valetudine, aliave gravi causa, Episcopo approbante et super tria vota consueta religionis dispensante, e conventu dimittitur. Redux ad saeculum, Clara statim ad nuptias sibi oblatas convolat.

Hinc:

Quaer. 1.° *An Episcopus dispensare possit a votis simplicibus in religione emissis?*

2.° *An possit solvere vinculum religionis cum omnibus monialibus in Gallia, in praesenti rerum statu?*

3.° *An possit solvere a voto simplici castitatis, quoties a voto paupertatis et oboedientiae dispensare valet?*

4.° *Quid specialiter in casu?*

Solutio:

173. — *Resp. ad 1.um* 1.° Episcopus nequit dispensare in votis simplicibus publicis emissis in *religione* stricte dicta. S. C. Ep. et Reg., 3 maii 1902, a. XII.

2.° In sodalitatibus votorum simplicium «quarum Apostolica Sedes vel leges *recognovit*, vel institutum *commendavit* aut *approbavit*... condonare vota, sive ea temporaria sint, sive perpetua, unius est Romani Pontificis». Leo XIII, Const. *Conditae a Christo*, 26 nov. 1900.

3.° In sodalitatibus vero «quae Sedis Apostolicae commendationem vel approbationem nondum sunt assecutae... Episcopo alumnas sodalitatum dioecesanarum professas dimittendi potestas est, votis perpetuis aeque ac temporariis remissis, *uno dempto* (ex auctoritate saltem propria) *colendae perpetuo castitatis*. Cavendum tamen ne in istiusmodi remissione ius alienum laedatur; laedetur autem, si insciis moderatoribus id fiat iusteque dissentientibus». Ibid., n. 8 (1).

---

(1) Nunc ex Codice religiosus votorum temporalium dimissus ad normam can. 647

174. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Affirm.* quoad *moniales* antiquorum Ordinum ex speciali concessione Sedis Apostolicae (S. Paenit., 23 dec. 1835), *firmo manente voto castitatis.* Hac tamen facultate non fruuntur Episcopi Belgii, **Mexici** nec Stat. Foeder. Amer. sept.

2.° *Neg.* quoad sorores recentiorum Congregationum, quarum Apostolica Sedes vel leges *recognovit* vel institutum *commendavit* aut *approbavit.*

Resp. ad 3.um Neg. iuxta dicta in responsionibus praecedentibus.

175. — *Resp. ad 4.um* Episcopus non poterat CLARAM a votis dispensare, nisi forte sodalitas Sedis Apostolicae commendationem vel approbationem nondum fuerit assecuta. Immo etiam in hoc casu firmum maneret votum castitatis perpetuum.

CASUS XX

DISPENSATIO IN VOTIS RELIGIOSIS 2.°

ZOZIMO, sacerdoti regulari, cum exercitia spiritualia in quadam monialium communitate traderet, inter alias paenitentes occurrit AGATHA novitia, quae, inscio confessario, nec monita Superiorissa, votis privatis religionis se obstrinxerat, et postea, taedio vitae religiosae affecta, de facto lugebat. Ut miserae opem ferat ZOZIMUS, privilegio regularibus concesso vota scilicet simplicia, nec Papae reservata, commutandi utitur, ut vinculum religiosum, quo se ligaverat AGATHA, remanente tamen voto castitatis, dissolvat, et eam in pace dimittat.

HINC:

QUAER. 1.° *An* ZOZIMUS *regularis, vi privilegiorum, vota religionis privata a novitia emissa commutare potuerit?*

2.° *Quid si haec vota de consensu confessarii ordinarii, vel Superiorissae, facta fuerint?*

SOLUTIO:

176. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ratio est, quia haec vota sunt omnino *privata*, neque reservata sunt, neque vinculum religionis proprie constituunt. Nullum enim ius tertii sive Superioris sive communitatis violavit, cum haec vota a Superioribus acceptata non fuerint ut vota vere religiosa, quae publice fiunt, ideoque a Superiore nomine et auctoritate Ecclesiae acceptantur. **Comp.,** n. 166.

---

ipso facto solvitur ab omnibus votis religiosis (can. 648); dimissus vero votorum perpetuorum votis religiosis manet adstrictus, salvis Constitutionibus aut Sedis Apostolicae indultis quae aliud ferant (can. 669).

177. — *Resp. ad 2.um* Idem prorsus dicendum ac in casu praecedenti. Approbatio enim privata confessarii, vel Superiorissae, non impedit quin vota haec omnino privata sint. Non accipiuntur nomine Ecclesiae ut vota religiosa, sed simpliciter ut privata permittuntur, et ex parte voventis, devotionis gratia aut ad virtutis exercitium meritumve maius emittuntur. Ergo a sacerdote quolibet, ad vota privata dispensanda delegato, dispensari possunt.

CASUS XXI

DISPENSATIO IN VOTIS RELIGIOSIS 3.°

PATERNUS, sacerdos regularis, confessionem BARBARAE, saecularis puellae, excipiens, audit eam votum ingrediendi religionem emisisse, nec habere nunc requiem donec ab eo solvatur, ut favorabiles nuptias sibi propositas acceptet, et gravissimis tentationibus contra castitatem viam praecludat. Re mature perpensa, existimavit confessarius se posse valide et licite mulieri succurrere, illiusque votum in aliud pium opus commutavit. Postea vero, anxius quaesivit utrum recte egerit?

HINC:

QUAER. 1.° *An* PATERNUS *commutare potuerit votum ingrediendi religionem a* BARBARA *emissum?*

2.° *Quid, si in Belgio fiat; seu, an votum ingrediendi monasterium monialium sit reservatum in Belgio?*

SOLUTIO:

178. — *Resp. ad 1.um Nego per se.* Ratio est, quia votum illud est Summo Pontifici reservatum, et ne Episcopus quidem ab eo dispensare potest. Attamen attendendum est ad religionem seu communitatem a BARBARA intentam. Etenim, si communitas illa non sit Ordo proprie dictus, seu in quo *vota sollemnia* (can. 1309) emittuntur, absque difficultate a PATERNO votum illud solvi poterit, quia per religionem intelligitur Ordo proprie dictus, seu in quo religiosi *sollemniter* profitentur. Nec esset votum Papae reservatum, etsi ageretur de *Ordine* religioso, nisi votum fuerit emissum *absolute* et post completum decimum octavum aetatis annum (ibid.).

179. — *Resp. ad 2.um Nego*, aspectis praesentibus circumstantiis. Ratio est, quia, uti iam diximus, moniales nunc in Belgio exsistentes non habentur ut moniales in strictissimo sensu, cum vota sollemnia non emittant. Ergo votum ingrediendi in huiusmodi religionem non est reservatum; ergo a regulari aut ab alio delegato quocumque solvi potest.

Idem tene de monialibus in **Mexico** et in Stat. Foeder. Amer. sept. (exceptis quatuor monasteriis a Visitatione) degentibus, quae vota sollemnia non emittunt (nec emittere possunt) propter impossibilitatem servandi clausuram papalem; quamvis pertineant ad antiquos Ordines votorum sollemnium.

CASUS XXII

INDULTUM SAECULARIZATIONIS

TITIUS, regularis, rescriptum saecularizationis petierat et obtinuit. Verum cum Superior aceptum rescriptum ei tradere voluit, TITIUS illud noluit accipere, dixitque se iam nolle e monasterio egredi.

HINC:

QUAER. *An Superior* TITIUM *retinere in monasterio possit aut debeat, an vero illum cogere ad acceptandum rescriptum et ad monasterium relinquendum?*

SOLUTIO:

180. — *Resp.* Si agitur de temporaneo saecularizationis indulto, seu proprie de indulto *exclaustrationis*, certum est TITIUM posse illud non acceptare. Immo, etiam si illud acceptaverit, posse ad monasterium redire, quamvis nondum finitum sit tempus indulti, quandocumque ei placuerit; et Superior tenetur TITIUM admittere (S. C. Ep. et Reg., 22 ian. 1839; 5 iun. 1840; 22 ian. et 17 aug. 1841). Potest tamen Superior exquirere congrua documenta anteactae vitae et morum dum vi indulti in saeculo versabatur TITIUS, et eum obligare ad spiritualia exercitia peragenda (S. C. Ep. et Reg., 30 ian. 1924). Ratio est, quia indultum pro TITIO habet rationem privilegii, quo TITIUS uti non tenetur. Cfr. *Piat*, Praelectiones iur. regul., vol. 1, q. 189; *Vermeersch*, De religiosis, vol. 2, pag. 135, n. 119.

181. — Si indultum sit perpetuum, seu *saecularizationis* proprie dictum, nec vim expulsionis habeat, adhuc TITIUS posset illud non admittere; si admiserit, eo ipso ius amisit redeundi ad religionem, quia desinit esse membrum familiae. Unde tenetur impedimento ingrediendi quamlibet religionem, etiam quae fuit illius propria, nisi dispensationem obtineat a Sede Apostolica. Cfr. can. 640 et 542, 1.°

Quod si praedictum indultum vim habeat expulsionis, cogi potest ad illud admittendum. Tunc enim habet rationem poenae

CASUS XXIII

DE REGULARI ANTE CODICEM SAECULARIZATO IN PERPETUUM

TITIUS, sacerdos regularis, indultum saecularizationis perpetuae obtinuit ante Codicis canonici promulgationem cum clausulis tunc consuetis, ex quibus ipse manebat subiectus suis votis et consequenter sollemni suo voto paupertatis. Professio sua vim nativam retinebat, unde TITIUS poterat redire ad claustra, quin opus esset novo novitiatu nec nova professione.

TITIUS dubitat num ante Codicem ipsi ablata fuerit facultas testandi, ut docet Card. *Vives*, innixus Constitutioni Greg. XIII, *Officii Nostri*, nam alii a TITIO consulti opinantur memoratam Const. valere tantum pro expulsis et apostatis.

Nunc autem, iuxta can. 640, § 2, religiosus saecularizatus «a votis liberatus manet», et consequenter, cum iam liber sit a voto paupertatis, bona acquirere sibi poterit etiam quoad proprietatem. Nec ad religionem redire potest sine dispensatione Sedis Apostolicae (can. 542, 1.°), qua obtenta novus novitiatus et nova professio ipsi erit necessaria (can. 640, § 2). — Putat ergo TITIUS, saltem ex novo iure, sibi competere facultatem testandi, quia, cum nova lex sibi abstulerit sua privilegia, etiam et onera abstulisse dicendum est, nam favores sunt ampliandi, odia vero restringenda; immo id inferri videtur ex can. 4-6.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIUS *de bonis acquisitis disponere per testamentum libere potuerit ante Codicem?*

2.° *An haec facultas ipsi competat saltem post Codicem?*

SOLUTIO:

182. — *Resp. ad 1.um Negative*, ut constat ex citata Const. Greg. XIII, quae data et semper applicata fuit religiosis perpetuo saecularizatis. Sic enim Pius VIII, per Congr. specialem, respondit 26 iun. 1829, circa religiosos e claustris per revolutionem propulsatos: «Si religiosus, de quo est sermo, perpetuae saecularizationis absoluto non fruebatur indulto, *uti in praecedenti*, i. e. hereditatem spectare ad propriam defuncti religionem. Si vero fruebatur, distinguendum esse inter bona ab eo relicta: scilicet bona quae religionis erant secumque e claustro egrediens ipse attulerat, vel ei utcumque obvenerunt, quemadmodum et bona, si quae habebat, ex illis provenientia, eidem religioni manere. Quoad autem cetera bona a tali religioso extra claustra aliter quam

ex bonis ad religionem pertinentibus acquisita, iudicandum de iis esse iuxta Constitutionem Gregorii XIII, *Officii Nostri*», etc. Cfr. *Bizzarri*, Collect., pag. 76; *Vermeersch*, De relig., vol. 2, pag. 266, n. 120. Idem respondit S. C. Ep. et Reg. die 6 iun. 1836: «Ad II. Si indultum temporaneum fuerit, spectare ad propriam defuncti religionem; si perpetuum, ad R. C. Spoliorum, secundum Const. Gregorii XIII, *Officii Nostri*». Cfr. *Wernz*, Ius Decret., vol. 3, n. 121.

183. — Igitur qui ante Codicem indultum perpetuum saecularizationis habebant, acquirebant bona sibi quoad usumfructum et honestam sustentationem, non quoad proprietatem, neque de ipsis disponere poterant per testamentum (salvo indulto speciali S. Sedis, quod raro concedebatur, iuxta *Piat*, l. c., n. 190, 5.°), nec per donationem inter vivos: bona autem relicta pertinebant ad Cameram Apostolicam. Beneficia acquirere non poterant nisi ex privilegio Sedis Apostolicae. Regularis factus Episcopus acquirebat suae ecclesiae (S. C. Conc., 7 dec. 1639) seu dioecesi; factus parochus, suae paroeciae. Cfr. *Mocchegiani*, Iurispr. eccles., vol. 1, nn. 122 seq., 148, 161; *Piat*, Prael. iur. Reg., vol. 1, nn. 189, 192, 214.

184. — *Resp. ad 2.um* Quod Titius possit post Codicem de bonis acquisitis libere disponere constare non videtur, nam rescriptum ipsi concessum constituit pro ipso legem specialem, quae vim obtinet nisi ei derogetur. Iam vero de tali derogatione non constat, sed potius contrarium. Legislatoris mens fuit his rescriptis derogandi? — Neque de hoc constat, quamvis nova disciplina sit introducta. Novam enim disciplinam induxit Codex abrogando impedimentum affinitatis ex copula illicita, et nihilominus matrimonia quae nulliter contracta fuerunt cum tali impedimento, nulla remanent, etsi Sedes Apostolica potuisset ea sanare in radice, sicut alias fecit in casibus similibus, sed non fecit.

185. — Nec ex can. 4-6 constat de tali derogatione. Quod Codex, sicut abstulit privilegia, pariter abstulisse onera dicendus sit, potest argumentum proponi modo contrario. Nempe non abstulit privilegia. Ergo neque onera, sed rescriptum obtentum manet immutatum, et Titius si iterum ingrediatur religionem, nec novo novitiatu indiget nec nova professione; et si non ingrediatur, facultate testandi caret. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 2, n. 921 seq.

En recens rescriptum (25 ian. 1923) directum ad Revmum. P. Procuratorem generalem Ordinis Min. Capuccin., quod sic latine redditur: «Libenter Paternitati Vestrae Revmae. notum facio, religiosos qui, antequam Codex iuris can. vigeret, saecularizati sunt, si regredi in religionem permittantur, nec novo novitiatu nec nova professione teneri, cum indulto quod ante 19 maii 1918 concedi solitum erat, votis non solverentur, sed mere dispensarentur ab obligationibus quae cum

nova eorum conditione componi non possent, ideoque manerent religiosi servandis substantialiter votis astricti. Cum perfecta consideratione me profiteor, etc. (*Verm.*, Periodica, 1925, pag. 78). Cfr. *Analecta Ord. Min. Capuccin.*, 1925, pag. 36 (1).

CASUS XXIV

NULLITAS PROFESSIONIS RELIGIOSAE

BERTHA, monialis votorum sollemnium, a daemone delusa, claustrum dereliquit, et in remota regione, mutato nomine, matrimonium contraxit. Remorsu conscientiae exagitata, rem totam exponit confessario, qui comperit BERTHAM ante sollemnem professionem non explevisse triennium votorum simplicium, sed defuisse aliquot horas, itemque ad annum novitiatus explendum.

HINC:

QUAER. 1.° *An vota simplicia ac sollemnia* BERTHAE *fuerint valida?*

2.° *An saltem vim habeant voti privati castitatis?*

3.° *An validum sit eius matrimonium?*

SOLUTIO:

186. — *Resp. ad 1.um Negative*, nam pluries declaravit S. C. Conc. nullitatem professionis emissae ante completum annum novitiatus, licet duae horae deessent (21 ian. 1617, 1 febr. 1631) vel una tantum (8 ian. 1886), vel quia in anno bisextili non fuit exspectatus dies qui addendus est (5 iul. 1617, 21 aug. 1623). Eodem pacto debet esse completum triennium votorum simplicium vel temporalium (S. C. Ep. et Reg., 8 ian. 1886). — Idipsum constat ex can. 32-35, 555, 572, 574. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, nn. 174, 175, 860, 873, 874; Las religiosas, n. 471, edit. 5.ª — Unde in nostro casu ex duplici capite nulla fuit professio sollemnis: 1.° quia triennium votorum simplicium non fuit expletum; 2.° quia cum professio simplex fuerit nulla, secum affert nullitatem professionis sollemnis.

Quae omnia vim habent tam si casus BERTHAE acciderit ante

---

(1) REVMO. PADRE: Roma, 25 gennaio 1923

Mi pregio significare alla S. V. Rvma. che i religiosi secolarizzati prima d'andare in vigore il nuovo Codice di Diritto Canonico, qualora ottengano di essere riammessi nella religione, non debbano rinnovare il noviziato e la professione, giacché con l'indulto di secolarizzazione, che era solito concedersi prima del 19 maggio 1918, non venivano sciolti dai voti, ma soltanto venivano dispensati da quelle obbligazioni non compatibili col nuovo stato, e rimanevano perciò religiosi ed obbligati ad osservare i voti in quanto alla sostanza.

Con sensi di perfetta stima mi confermo. — Della P. V. Revma. — Devmo. — Vinc. La Puma, *Sottosegretario*.

Codicem canonicum, quam si accidisset postea ex toto vel ex parte.

187. — *Resp. ad 2.um Negative.* Nam quod professio emissa ante completum annum novitiatus ita sit absolute nulla ut neque vim voti privati castitatis habeat, declaravit expresse Conc. *Trid.*, sess. 25, c. 15, de Relig. Et idem videtur dicendum de professione sollemni ante completum triennium votorum simplicium propter eandem rationem.

188. — *Resp. ad 3.um Affirmative*, cum vota sollemnia fuerint nulla. Unde BERTHA nullo detinetur voto, nec privato quidem, castitatis. In foro tamen externo opus esset declaratione nullitatis ipsius professionis lata a S. C. de Religiosis; sed post factum, cum nomen et conditio BERTHAE omnibus sint ignota, poterit confessarius declarare valorem matrimonii et relinquere BERTHAM in hac sua nova bona fide.

CASUS XXV

SOLLEMNITER PROFESSUS DIMISSUS ANTE CODICEM CANONICUM

ANATOLIUS, sacerdos, professus votorum sollemnium, dimissus fuit sub n. 4 Decr. *Auctis admodum.* A S. C. de Religiosis facultatem accepit celebrandi, etc., etiam non invento Episcopo benevolo, tanquam assistens editoris cuiusdam pro rebus liturgicis.

Nunc invenit Episcopum benevolum receptorem et vult relinquere editorem, ut in aliam dioecesim se transferat.

HINC:

QUAER. *Est necessarius ulterior recursus ad S. C., vel sufficit ut Episcopus eum recipiat?*

SOLUTIO:

189. — *Resp.* Praedictus sacerdos ANATOLIUS, dimissus ad normam n. 4 Decr. *Auctis admodum*, incidit in suspensionem perpetuam, quae per se durat post Codicem (cfr. can. 2226, § 3). Ab hac censura solum a Sede Apostolica dispensari poterat, et sub duplici conditione, ut Episcopum benevolum receptorem inveniret et de ecclesiastico beneficio sibi providerit.

Ut videtur, fuit absolutus ita ut possit ministeria (saltem aliqua) exercere etiam non invento Episcopo benevolo receptore, sed sub conditione ut editori illi assistentiam praeberet in re liturgica. Unde videtur absolutionem vel dispensationem fuisse conditionatam et forte limitatam ad illam dioecesim. Ut nunc se transferat in aliam, oporteret absolutam dispensationem vel absolutionem petere, allegando iam haberi Episcopum benevolum.

Attamen res definiri certo non potest, nisi cognoscatur textus rescripti: an absolutio conditionata fuerit, vel ratio unica illius

limitationis sit quia alibi Episcopum benevolum non habebat memoratus sacerdos.

CASUS XXVI

DE RELIGIOSO EGRESSO, QUOAD BENEFICIA; ET DE RELIGIOSO PROMOTO EXTRA SUUM INSTITUTUM

TITIUS, secretarius cancellarius alicuius dioecesis, cum videat edictum alterius dioecesis, quo fit convocatio ad oppositiones pro paroeciis, in eoque clausulam qua edicitur oppositores, si sint aut fuerint religiosi, exhibere debere documentum habilitationis suae ad beneficia curata, dubitat de opportunitate talis clausulae.

PETRUS, Episcopus religiosus cuiusdam Congregationis, vult, ut grati animi significationem ostendat dono, dare cuidam paroeciae calicem valoris quingentarum pesetarum: baculum enim pastoralem, valoris septingentorum aureorum, ipsi Episcopo occasione suae consecrationis episcopalis dicta paroecia obtulerat. Dubitat autem Episcopus an voto suo paupertatis a tali dono faciendo prohibeatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus religiosi a sua religione egressi beneficia ecclesiastica acquirere prohibeantur?*

2.° *An et quatenus religiosi ad episcopatum promoti voto paupertatis detineantur, maxime quoad dona facienda?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

189 bis. — *Resp. ad 1.um a)* Imprimis loqui debemus de his qui a religione egressi sunt per indultum saecularizationis perpetuae post Codicem concesso: hi omnes, sive regulares fuerint sive religiosi votorum simplicium perpetuorum, manent omnino liberi a votis religiosis, excepta castitate si fuerint ordinati in sacris, quo in casu etiam tenentur ad recitationem divini officii. Cum sint liberi a votis, per se beneficia obtinere possunt, item alia bona temporalia, testari possunt, etc. Vide supra, nn. 121, 122. Si ex apostolico indulto iterum in religione recipiantur, novitiatum et professionem instaurare debent, et locum inter professos obtinent a die novae professionis. Cfr. can. 644. Qui indultum obtinuit ante Codicem, manet subiectus suis votis religiosis, ideoque bonorum proprietatem acquirere non potest, nec beneficia ecclesiastica, nec de bonis testari potest; et si admittatur iterum in religione, nec novitiatum instaurare debet nec professionem, retinet antiquitatem, etc. Cfr. supra, nn. 182-185; *Ferreres*, Inst., n. 192.

b) Praeterea omnes egressi a religione sive per saecularizatio-

nem etiam post Codicem concessam, sive aliter, etiam si tantum vota temporanea habuerint, inter alias prohibitiones nequeunt obtinere beneficia in basilicis maioribus vel minoribus neque in ecclesiis cathedralibus. Cfr. can. 642, et *Ferreres*, l. c., n. 623 seq.

c) Neque apostata a religione nec fugitivus solvuntur a votis, ideoque beneficia possidere nequeunt propter votum paupertatis. Cfr. can. 645, et *Ferreres*, l. c., n. 927, III.

d) Neque dimissi votorum perpetuorum, qui pariter manent cum suis votis, exceptis dimissis a Societate Iesu.

189 ter. — *Resp. ad 2.um* Iuxta canonem 627, § 1, religiosus, renuntiatus Cardinalis aut Episcopus sive residentialis sive titularis, manet religiosus, particeps privilegiorum suae religionis, votis ceterisque suae professionis obligationibus adstrictus, exceptis iis quas cum sua dignitate ipse prudenter iudicet componi non posse, salvo praescripto can. 628.

§ 2. Eximitur tamen a potestate Superiorum et, vi voti oboedientiae, uni Romano Pontifici manet obnoxius. Ex can. 828, religiosus ad dignitatem episcopalem vel aliam extra propriam religionem evectus:

1.° Si per professionem dominium bonorum amiserit, bonorum, quae ipsi obveniunt, habet usum, usumfructum et administrationem; proprietatem vero Episcopus residentialis, Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus, acquirit dioecesi, vicariatui, praefecturae; ceteri, Ordini vel Sanctae Sedi, ad normam canonis 582, salvo praescripto can. 238, § 1, n. 19;

2.° Si per professionem dominium bonorum non amiserit, bonorum quae habebat, recuperat usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit;

3.° In utroque autem casu de bonis, quae ipsi obveniunt non intuitu personae, debet disponere secundum offerentium voluntatem.

Tantum qui vota sollemnia emiserunt, amiserunt proprietatem sive dominium suorum bonorum, quam non recuperant, nec nova bona quoad proprietatem acquirere possunt. Religiosi autem votorum simplicium non amittunt proprietatem suorum bonorum, ideoque eam non recuperant promoti ad cardinalatum vel episcopatum, sed eam retinent sicut antea.

189 quater. — *Resp. ad 3.um a)* Cum plures qui fuerunt religiosi prohibeantur a beneficiis acquirendis, ut dictum est in resp. ad 1.um, apparet opportunitas talis clausulae.

b) Cum Episcopus non fuerit regularis, sed e Congregatione votorum simplicium, non amisit proprietatem suorum bonorum, eamque retinet, et recuperat eorum bonorum usumfructum et usum, et plene acquirit sibi bona quae postea ipsi obvenerint,

et in eorum usum et usumfructum exemptus est a potestate Superiorum. Igitur tantum debet cavere expensas inutiles, et superflua bonorum beneficialium impendere debet in pauperes aut causas pias. Donatio illa est remuneratoria, et continet actum virtutis, et consequenter eam tuta conscientia perficere potest.

CASUS XXVII

DE RELIGIOSO APOSTATA

TITIUS, sacerdos Congregationis votorum simplicium perpetuorum, egressus est a sua Congregatione die 18 decembris 1915. Per plures menses extra religionem permansit absque licentia suorum Superiorum, immo contra praeceptum ipsorum, quo ipsi iniungebant ut ipse ad aliquam domum suae Congregationis se redintegraret. Tandem adiutus favore amicorum a Congregatione extraneorum obtinuit indultum exclaustrationis ad annum die 16 novembris 1916.

HINC :

QUAER. 1.° *Est apostata a iure?*

2.° *Debent ipsi imponi paenae canonis 2385?*

3.° *Ante novum Codicem requirebatur processus ut declaratus apostata a religione qui culpam* TITII *commisit?*

4.° *Si* TITIUS, *eo quod Patres Congregationis non haberent eum ut privatum voce activa et passiva, Capitulo interfuisset et in electionibus ad munera partem habuisset, hae electiones essent invalidae iuxta can. 167, § 1, 5.°, vel iuxta can. 165? Et quatenus affirmative, electiones essent convalidandae per recursum ad Sedem Apostolicam?*

SOLUTIO :

189 quinquies. — *Resp. ad 1.um, 2.um et 3.um* Ante Codicem, qui vim habere coepit die 19 maii 1918, delictum apostasiae a religione committebatur tantum ab his qui vota emiserant in *Ordine* proprie dicto, seu votorum sollemnium, non autem in Congregatione votorum simplicium, quamvis in ea vota perpetua emisissent. Cfr. *Wernz*, Ius Decretalium, vol. 6, n. 275. Prati, 1913. Ex quo iam patet solutio ad 2.um et 3.um

189 sexies. — *Resp. ad 4.um* Quamvis ille religiosus partem sumpsisset in electionibus, et privatus fuisset voce activa et passiva, suffragium fuisset nullum, sed electio valida, nisi constet quod dempto illo suffragio electus non habuisset requisitum numerum suffragiorum. Cfr. can. 167.

CASUS

DE SACRAMENTIS IN GENERE

CASUS I

VALOR SACRAMENTORUM 1.°

PARMENIO, parochus, infantem baptizans, strepitu et tumultu nonnullorum puerorum, et baptizandi vagitibus distractus, aquam primum fundit tacens, et postea verba formae proferre festinat. Subinde anxius nescit an possit vel debeat baptismum iterare. Tandem se resolvit ad iterationem omittendam; sed non ideo omni anxietate caret.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid requiratur ad valorem Sacramentorum?*
2.° *Quaenam unio materiae et formae interesse debeat?*
3.° *An* PARMENIO *valide baptizaverit, vel sacramentum iterare debuerit?*

SOLUTIO:

190. — *Resp. ad 1.*um Ad omne sacramentum conficiendum requiritur materia debita, forma propria et applicatio formae ad materiam per legitimum ministrum.

*Resp. ad 2.*um Materia et forma uniri debent vel physice vel saltem moraliter, pro natura singulorum Sacramentorum, ita ut verba formae applicata materiae verificentur et effectum producant. Hinc materia et forma ab eodem ministro necessario sunt applicanda; si unus enim materia poneret et alter formam pronuntiaret, verba formae non verificarentur; v. gr. si PAULUS diceret: *Ego te baptizo*, dum PETRUS aquam effunderet, falsum proferret PAULUS. *Gury*, n. 141.

191. – *Resp. ad 3.*um PARMENIO valide baptizavit, iuxta communem sententiam, apud *S. Alph.*, n. 9. Ratio est, quia videtur sufficere in baptismo unio moralis consistens in hoc quod forma statim subsequatur materiae applicationem, vel eam immediate praecedat. Attamen in praxi, cum plures theologi graves contendant requiri aliquam simultaneitatem inter materiam et formam, seu ut non perficiatur effusio aquae quin forma incepta fuerit, aut non compleatur forma quin effusio inceperit, baptismus ite-

randus est, si res non ita peracta fuerit. Hinc PARMENIO baptismum iterare debuisset, et adhuc iterare debet, sub conditione. Cfr. *Berardi*, Praxis confessar., vol. 3, n. 795; *Marc*, Inst. mor., n. 1402; *Lehmk.*, Casus, vol. 2, n. 14. — Pater *Bucceroni*, Casus, § 108, n. 8, valde dubitat de necessitate vel obligatione iterandi in casu baptismum, quia hic videtur ipsi certe validus; at minime dubitandum videtur, in *praxi* standum esse pro iteratione.

CASUS II

VALOR SACRAMENTORUM 2.°

TITIUS iam sacerdos dubium concepit an tempore suae ordinationis esset irregularis. Praeterea putabat irregularitatem inducere nullitatem ordinationis. Et nihilominus, Missam pluries iis dubiis perdurantibus celebravit, etsi tunc potius Missas validas fuisse crederet.

HINC:

QUAER. *An Missae sic celebratae nullae fuerint, cum* TITIUS *putaret se non esse sacerdotem, aut de hac re saltem dubitare?*

SOLUTIO:

192. — *Resp.* Missae procul dubio validae erant, etenim ordinatio fuit omnino valida, nam irregularitas non opponitur valori ordinationis, et TITIUS intentionem absolutam habuit ordines suscipiendi, cum tunc nec dubium haberet de irregularitate, quod supervenit ordinibus iam susceptis. Unde TITIUS erat sacerdos, et consequenter habebat potestatem consecrandi, et praeterea intentionem consecrandi habuit *saltem praevalentem*, etsi aliquo scrupulo duceretur circa valorem consecrationis. Ergo nihil est cur dubitet de validitate consecrationis nec consequenter de valore Missarum celebratarum.

CASUS III

VALOR SACRAMENTORUM 3.°

TIMOTHEUS, in religione protestantica natus, baptizatus et educatus, matrimonium contraxit anno 1900 in remotissima Indiae regione cum BERTHA, pariter lutherana, et ritu lutherano. Post paucos annos, nempe anno 1906, iuxta leges civiles illic vigentes, divortium obtinuerunt; et paulo post, anno 1907, novum matrimonium contraxit TIMOTHEUS in Europa, cum NATALIA, pariter lutherana. Nunc petunt admitti in religione catholica et con-

trahere matrimonium in facie Ecclesiae. Filios, quos habent, in religione catholica educarunt, omnesque baptizatos habent. Obstat tamen matrimonium TIMOTHEI cum BERTHA, quod validum fuisse videtur, quia in loco ubi contraxerunt publicatum non creditur Caput *Tametsi;* aliunde nunc difficile investigari potest an BERTHA adhuc vivat necne.

HINC:

QUAER. 1.° *An matrimonium inter* TIMOTHEUM *et* NATALIAM *fuerit validum?*

2.° *An* TIMOTHEUS *et* NATALIA *admitti possint ad religionem catholicam, antequam constet utrum* BERTHA *vivat necne?*

3.° *An necesse sit ut statim separentur a thoro et habitatione* TIMOTHEUS *et* NATALIA?

4.° *An filii uti legitimi habendi sint?*

SOLUTIO:

193. — *Resp. ad 1.um Negative*, quia obstat vinculum prioris matrimonii TIMOTHEI cum BERTHA, quod matrimonium validum fuit, si revera ubi contraxerunt non vigebat Caput *Tametsi* Concilii Tridentini. Etiam si contractum fuisset post Codicem, validum fuisset, nam matrimonia haereticorum inter se valida sunt, etsi non contrahantur coram legitimo parocho canonico. Quod si fuit validum, dissolvi nequit nisi per mortem unius coniugis, immo nec Papa dispensare potest ut, vivente uno ex coniugibus, alius novas inire nuptias possit. Aliud esset si primum matrimonium contractum fuisset inter haereticum baptizatum et alium haereticum *non baptizatum*, aut infidelem: tunc esset nullum ob impedimentum disparitatis cultus.

194. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, dummodo promittant se, quatenus necesse sit, invicem discessuros, si constet de validitate prioris matrimonii, et interea vivant tanquam frater et soror. Statim vero inquiratur etiam per Vicarium Apostolicum, si opus fuerit, primo an BERTHA adhuc vivat, vel mortua fuerit. Quod si superstes sit, secundo investigandum erit an primum TIMOTHEI matrimonium validum fuerit, vel nullum, quod dependet ex eo quod in regione, in qua contractum fuerit, non fuerit publicatum Caput *Tametsi:* in hoc casu erit validum, secus nullum.

195. — *Resp. ad 3.um Negative*, quia ab omnibus habentur tanquam legitimi coniuges, et separatio ipsorum potius scandalum gigneret in populo et in filiis. Satis est ut nunc vivant sicut frater et soror. Immo propter easdem rationes, etsi constet quod BERTHA adhuc in vivis sit, et primum matrimonium fuisse validum, non videtur urgenda separatio a cohabitatione, si promittant se victuros sicut frater et soror.

196. — *Resp. ad 4.um Affirmative*, quia nati sunt ex matrimonio *putativo*, seu contracto in bona fide ab utraque vel alterutra parte.

CASUS IV

FORMA SACRAMENTORUM 1.°

CAPRASIUS, scrupulis aliquatenus agitatus, magna cura ac diligentia verba consecrationis dicere conatur, sed aliquando sibi videtur proferre «*Corbus* meum», loco «*Corpus* meum», et statim verba *Corpus meum* repetit. Nec tamen tranquillus remanet post illam repetitionem, et nescit revera quid faciat.

HINC:

QUAER. *Quid* CAPRASIUS *facere debet?*

SOLUTIO:

197. — *Resp.* CAPRASIO dicendum est ut, quamvis sibi videatur dixisse *Corbus* loco *Corpus*, nihil repetat: erit defectus levis pronuntiationis, qui formulam non vitiat. Quod si vi habitus aliquando repetat, tranquillus remaneat et servet animi pacem.

CASUS V

FORMA SACRAMENTORUM 2.°

BERTHA, sexdecim annos nata, repente in periculum mortis incidit, atque, iamiam moritura, a patre suo LIBERTO enixe et cum lacrimis rogat ut baptismum sibi velit conferre. Vivebat sola in domo quadam rusticana ab aliis domibus valde remota, cum patre suo et fratre, qui missus fuerat ut parochum ruralem advocaret. LIBERTUS, vir impius et rerum ad religionem pertinentium plane ignarus, motus filiae lacrimis postulat ab ipsa filia quid ad hoc facere debeat. Tunc illa dicit: «Aquam in caput meum et in frontem effunde, et simul haec verba proferas: Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti». Hoc fecit LIBERTUS, et BERTHA statim usum sensuum amisit, etsi plane respirare videbatur. Accedit sacerdos et a LIBERTO postulat an BERTHA sit baptizata et a quo et quomodo. Explicavit LIBERTUS, sed ex ipsa explicatione intellexit parochus LIBERTUM nomine Patris se ipsum designari putasse, nomine Filii suum filium, et nomine Spiritus Sancti animam suae filiae. His auditis, de valore baptismi dubitavit parochus et sub conditione iterum BERTHAE baptismum contulit, sed ita perturbatus erat ut dixerit aquam fundens: *Ego te absolvo*, et statim errorem advertens, ita prosecutus est: *te baptizavi* (nam aquam iam fuderat) *in nomine Patris*, etc.

HINC:

QUAER. *Quid de valore baptismi* BERTHAE *in utroque casu iudicandum est?*

SOLUTIO:

198. — *Resp.* Baptismus a LIBERTO collatus validus omnino videtur. Nam LIBERTUS morem filiae gerere volens, intendit facere quod fieri debebat, ut filia finem intentum obtineret, et consequenter voluit baptismum conferre ut confert Ecclesia, et error ipsius concomitanter tantum se habuit. Baptismus autem in secundo casu nullus fuit: *primo*, quia obstabat valor prioris baptismi; *secundo*, quia forma in sensu praeterito nullitatem inducit; non tamen defuisset debita connexio inter materiam et formam, si dixisset *te baptizo*, nam unio moralis subsistebat.

CASUS VI

MUTATIO FORMAE 1.°

BERTHUSA, obstetrix, infantem recens natum, et iam iam cum morte luctantem, sequenti formula baptizaverat: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, Spiritus Sancti, atque Beatae V. Mariae.* Parens vero huius prolis, qui ad modum hunc baptizandi advertit, id parocho denuntiavit. Hic autem dubitat utrum proles sit baptizanda, tum propter omissionem duplicem vocis *et*, tum propter additionem nominis *B. M. Virginis.* — Alias, eadem BERTHUSA alium infantem iam iam morientem baptizans, ut citius formam proferret, dixit: *Ego te baptizo in nomine* Sanctissimae Trinitatis.

HINC:

QUAER. *An* BERTHUSA *valide baptizaverit:* 1.° *bis omittendo vocem* et; 2.° *addendo nomen* B. M. Virginis, *et* 3.° *dicendo, in nomine* Sanctissimae Trinitatis.

SOLUTIO:

199. — *Resp.* 1.° BERTHUSA valide baptizavit omittendo *et* ante nomen Filii (S. C. C., 12 sept. 1801), quia ex more loquendi ordinario, in enumeratione ponitur tantum *et* ante ultimam vocem enuntiandam. Dubia autem est forma, si *et* omittatur ante *Spiritus Sancti*, quia tunc non satis videtur exprimi processio Spiritus Sancti, siquidem intelligi potest modo adiectivo, sive Patri, sive Filio referendo. Cfr. *Génicot*, n. 137; *Lehmk.*, n. 64. — Attamen *Berardi*, l. c., n. 839, existimat formam in casu validam esse, nisi particula **et,** *mente haeretica* fuerit omissa, ad excludendam processionem Spiritus Sancti; quod etiam nobis videtur *probabilius*. **Comp., n. 310.**

2.° Valida est forma cum additione *Beatae Mariae Virginis*, quia est completa iam forma cum haec verba adiiciuntur. Excipiunt nisi minister mente haeretica ab initio prolationis formae intendat coniungere *Beatam Virginem* cum tribus personis *SS. Trinitatis*, ita ut valor et efficacia baptismi aeque a Matre Dei pendeat.

3.° Nihil autem valet, saltem probabilius, baptismus collatus *in nomine SS. Trinitatis*, quia in hac forma non sat destincte exprimuntur singulae personae divinae, siquidem vox *Trinitas* confuse et implicite tantum personas significat. *S. Alph.*, n. 111. **Comp.**, n. 311.

CASUS VII

MUTATIO FORMAE 2.°

INDALETIUS in pronuntianda forma baptismi scrupulis angitur: nam, si vult dicere *in nomine Patris*, loco *Patris* sibi videtur quod dicit *Patiris*. Unde non semel curat omittere litteram *r* et dicere *Patis* loco *Patris*. Putat enim melius consulere formae validitati dicendo *Patis* quam *Patiris*. Sed aliquando, cum intenderet dicere *Patis*, dixit *Patris*, et etiam tunc angitur, quia unum dicere volebat et de facto aliud dixit. Nescit ergo an baptismi sic collati validi sint, an vero nulli ac iterandi.

HINC:

QUAER. *Quid* INDALETIO *respondendum sit?*

SOLUTIO:

200. — *Resp.* INDALETIUS curet dicere *Patris*, ut praescriptum est iure divino; sed si aliquando sibi videatur dicere *Patis* aut *Patiris*, nihil repetat, et prosequatur in sacramenti administratione: sunt defectus pronuntiationis ob linguae difficultatem, qui defectus formam non vitiant. Quoad praeteritum nihil amplius cogitet.

CASUS VIII

MUTATIO FORMAE 3.°

1.° CASIANUS, scrupulis agitatus et difficultate aliqua pronuntiationis praepeditus, dum ventum est ad consecrationem panis, distractione aut perturbatione quadam dixit: *Hoc est cor... corpus meum*. Postea anxius est de validitate consecrationis atque adeo de valore sacrificii, et dubitat an iis in casibus formam repetere debeat.

2.° GEORGIUS, ob nimiam sollicitudinem in pronuntianda forma utriusque consecrationis, male sibi videtur formulam pronun-

tiare. Antea sibi videbatur dicere: *benedixite*, *fregite*, *dediteque;* ut autem defectum hunc caveat, sibi nunc videtur dicere quasi in prima persona: *benedixi*, *fregi*, *dedique*, unde magis angitur; pluries verba repetit ut recte pronuntiet, et nescit quo se tandem vertat. Idem ei accidit in secunda, seu calicis consecratione, quoad verba *benedixit*, *deditque*.

HINC:

QUAER. 1.° *An valida fuerit consecratio panis, in primo casu?*
2.° *Quid de* GEORGIO *dicendum?*

SOLUTIO:

201. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, si defectus ille ortus est ex difficultate pronuntiationis, et CASIANUS intentionem expressam habebat dicendi *corpus:* nam in usu ordinario loquendi ita procedunt qui difficili locutione praepediuntur. Unde nec debuit repetere formulam, quia secus forte magis tunc errasset ex illa veluti excitatione et pluries dixisset *cor*, cum novis repetitionibus; nec videtur ulla dubitatio admittenda de valore consecrationis.

202. — *Resp. ad 2.um* GEORGIUS curet verba naturaliter pronuntiare ut faceret in familiari colloquio; curet sine anxietate verba pronuntiare in tertia persona, et postquam pronuntiaverit, non repetat, neque anxius sit; sunt defectus naturales pronuntiationis, qui aliquando communes sunt toti regioni, et formulam per se non vitiant, accedente recte pronuntiandi intentione.

CASUS IX

REPETITIO FORMAE

HENRICUS, sacerdos, scrupulis usque ad dementiam agitatus, videtur sibi nunquam satis exprimere verba consecrationis; quare: 1.° solet ea elate dicere, mirantibus Sacro assistentibus et obstupentibus, ac ter vel quater singula repetit sequenti modo: *Hoc*, *hoc*, *hoc; est*, *est*, *est; corpus*, *corpus*, *corpus; meum*, *meum*, *meum*, *meum.*

2.° Confessiones audiendo saepe dubitat an verba absolutionis protulerit, et ideo ea pronuntiat et repetit.

3.° Aliquando, si videatur sibi lapsu linguae non recte pronuntiasse ultimam syllabam verborum, eam solam repetit, v. gr.: *Te absolvo a peccati tui*, ad errorem corrigendum addit *tis*, *tis*, etc.

4.° Quoties aliquam distractionem in forma sacramenti proferenda patitur, eius verba repetit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quandonam forma repeti possit vel debeat?*
2.° *Quomodo peccet, eam inutiliter repetens?*

3.° *Quid de* HENRICO *iudicandum in variis casibus expositis?*

SOLUTIO :

203.— *Resp. ad 1.um* 1.° Forma sacramenti repeti potest sub conditione, quando est dubium prudens de eius valore ; esset enim incommodum grave, si sacramentum deficeret, quia suscipiens sacramentum eius fructu privaretur ; prudens autem timor huius incommodi, causa sufficiens est formam iterandi. Ratio est, quia *Sacramenta sunt propter homines;* licet igitur sacramentum exponere periculo nullitatis, apposita tamen conditione, si bonum hominis id requirat. — 2.° Forma sacramenti repeti debet, stante prudenti timore de eius valore, si bonum recipientis vel religionis necessario exigit ut repetatur : v. gr. si dubium sit de valore baptismi, vel absolutionis pro mortalibus impertiendae, vel consecrationis, aut ordinationis. *Gury*, n. 156. **Comp.**, n. 266.

Resp. ad 2.um Minister sacramenti repetens formam inutiliter, *per se* graviter peccat, quia gravem iniuriam rei sacrae infert, adhibendo verba formae, cum sciat ea nullum effectum producere posse. Attamen *in praxi* excusandus est a peccato *gravi*, ille qui ex aliqua praecipitatione formam repetit. Etiam scrupulosus, in scrupulis obfirmatus, videtur aliquatenus a peccato, saltem gravi, liberandus, ob defectum libertatis. Sed non difficile est ut, saltem contrahendo repetendi consuetudinem, *per se* mortaliter peccet. Quare igitur, o sacerdos! formam sacramentalem pluries repetis cum tanta sacramenti iniuria? Quare laboras scrupulo inani circa debitam pronuntiationem, et peccatum grave, quod adstruunt theologi communiter ratione repetitionis formae, nullatenus reformidas? Si peccatum times, scito timendum esse ubi est reapse, non vero ubi ne umbra quidem illius apparet. *Gury*, n. 157.

204.— *Resp. ad 3.um* 1.° Peccavit *per se* graviter HENRICUS formam Eucharistiae adeo iniuriose tractando ; *per accidens* tamen, ratione dementiae, a peccato gravi facile excusabitur. — 2.° Idem etiam dicendum de repetitione formae absolutionis ; attamen ratio scandali facilius in hoc casu abesse posset.—3.° Quoad repetitionem ultimae syllabae verborum, hoc insaniam prorsus redolet. — 4.° Peccavit etiam graviter, *per se*, repetendo integram formulam sacramenti ob aliquam distractionem, quia, non obstante distractione, haberi potest certitudo moralis de pronuntiatione debita : atqui repetere formulas cum certitudine morali de valore sacramenti, est profanatio eiusdem gravis : ergo... etc. *Gury*, n. 158.

CASUS X

APPLICATIO MATERIAE ET FORMAE

ELENA, in haeresi nata, a ministro haeretico baptizata fuit in adulta aetate, hoc pacto: minister haereticus protulit formam *Ego te baptizo*, etc., consonam ritui Ecclesiae, at ipse non infudit aquam nec ELENAM submersit; sed ELENA ipsa descendit in piscinam et percurrens aquam ipsa se submersit.

Nunc ELENA conversa est ad fidem catholicam, et dubitatur de valore talis baptismi.

HINC:

QUAER. 1.° *An baptismus* ELENAE *validus fuerit, an nullus?*
2.° *Quibus rationibus nullitas fundari potest?*

SOLUTIO:

205.— *Resp. ad 1.um* Baptismus ELENAE fuit nullus, ut patet ex declaratione S. C. de Sacramentis, 17 nov. 1916 (*Acta*, VIII, pag. 478 seq.). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, volumen 47, pag. 383 seq.

Resp. ad 2.um Triplex fundamentum adduci potest ad probandam nullitatem huius baptismi. Primum est defectus unionis inter formae prolationem et materiae applicationem. Ex hoc capite nullitas fundari poterit in verbis *Ritualis Romani*, tit. II, c. 1, n. 8 (edit. typ. 1925): «Quoniam baptismi forma his verbis expressa: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*, omnino necessaria est; ideo eam nullo modo licet mutare, *sed eadem verba uno et eodem tempore, quo fit ablutio, pronuntianda sunt*». Eadem praescriptio repetitur l. c., n. 10: «Licet baptismus conferri valide possit aut per infusionem aquae, aut per immersionem, aut per aspersionem; primus tamen, vel secundus modus, aut mixtus ex utroque, qui magis sit in usu, pro Ecclesiarum consuetudine retineatur; ita ut trina ablutione caput baptizandi perfundatur, vel *immergatur* in modum crucis *uno et eodem tempore, quo verba proferuntur*...». Atqui in nostro casu prius forma pronuntiata fuit et postea facta est ablutio. Ergo.

Verba tamen illa «eodem tempore» possunt supponere unionem physicam vel moralem, et communiter auctores docent sufficere unionem moralem (1). Cfr. *Suárez*, disp. 2, sect. 2; *Lugo*, Resp. mor., lib. 1, dub. 22; *Laymann*, lib. 5, tr. 1, c. 4, n. 3; *Salmanticenses*, tr. 2, c. 3, n. 44; *S. Alph.*, lib. 6, n. 9. Immo, ut bene

(1) «Unio tam erit moralis, si fiat ablutio *immediate* antequam forma absolvatur, quam si fiat immediate post». *S. Alph.*, l. c.

notat *S. Alph.*, l. c., iuxta praescriptum Ritualis, verba *Ego te baptizo* semper proferenda sunt ante aquae infusionem.

Sunt tamen auctores gravissimi qui putant necessariam esse unionem physicam, nec moralem sufficere ad baptismi validitatem. Ita *Caietanus*, Opusc., tom. 1, tr. 26, ad 2; *Scoto*, In 4 Sent., dist. 6, q. 3, n. 4; *Toletus*, lib. 2, c. 19, n. 1, et alii.

Ipse *S. Alphonsus*, l. c., putat nullum baptismum, si inter formae prolationem et ablutionem intercederet spatium unius *Pater noster*.

Quibus omnibus perpensis, ex hoc capite videtur valor baptismi fuisse dubium, non vero certe nullum. Cfr. S. Off., 2 maii 1858 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 1159, edit. 2.ª).

206. — Altera causa nullitatis afferri potest ex defectu unitatis ministri formam pronuntiantis et aquam adhibentis, nam in *Rit. Romano*, loco ultimo citato, haec verba immediate subsequuntur: «et *idem sit aquam adhibens* et *verba pronuntians*». Atqui in casu minister verba quidem pronuntiavit, sed aquam non adhibuit, seu applicavit: nam nec aquam infudit, nec ELENAM submersit, sed ipsa ELENA sola fuit quae sibi aquam applicavit, nullo autem modo id fecit minister. Ergo. Vide infra, n. 226.

Quod si non sit unus idemque minister qui formam pronuntiat et aquam adhibet, baptismum esse nullum est doctrina communis, quam sic exprimit *S. Thomas*, 3 p., q. 67, a. 6, ad 3: «Dicendum quod integritas baptismi consistit in forma verborum et in usu materiae; et ideo neque ille qui tantum verba profert, baptizat, neque ille qui immergit. Et ideo, si unus verba proferat et alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conveniens».

Eandem doctrinam exprimit *Busembaum*, eamque suam facit *S. Alph.*, lib. 6, n. 119, qui dicit eam esse communem cum *Salmanticensibus*, tr. 2, c. 4, nn. 28 et 30: «Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit baptismus. Quia dicens se abluere cum non abluat, formam habet falsam, etiamsi usurpet Graecorum, *Baptizetur servus Christi*, vel quae putatur illi aequivalere, *Baptizet te Christus:* subintelligitur enim *per me;* alioqui, si excludatur persona ministri, ut sensus sit: Baptizet te Christus, et non ego, sive non per me, forma nulla est».

Nihilominus ipse *S. Alphonsus*, eodem loco, videtur tribuere aliquam probabilitatem valori baptismi in quo alter minister pronuntiet formulam, alter vero applicet materiam. Admittit enim, in casu necessitatis posse ita baptismum conferri, «ut si v. gr. mutus formam nesciens ablueret, caecus autem formam pronuntiaret... additque debere talem, elapso periculo, iterum sub conditione baptizari». Eandem probabilitatem admittere videntur *Suárez*, disp. 23, sent. 3, n. 14; *Caietanus*, in 3 p., q. 67, art. 6:

Bonacina, De bapt., q. 2, punct. 4, n. 23; *Laymann*, lib. 5, tr. 2, c. 7, n. 5.

207. — Tertium fundamentum, idque gravissimum, in nostro casu habetur. Quia non adest unus minister qui proferat formam et alius qui applicet materiam, sed unus solus minister qui formam pronuntiat; nam qui materiam applicavit fuit ipse baptizandus, qui nequit esse minister sui ipsius baptismi: nemo enim potest baptizare se ipsum, ut constat ex Innocentio III *(Decretal.*, lib. 3, tit. 42, c. 4), ubi decernit omnino nullum esse talem baptismum, quia inter baptizantem et baptizatum debet esse distinctio, sicut ex verbis Domini colligitur evidenter dicentis Apostolis: *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Ad hoc significandum ipse Christus non a se ipso, sed a Ioanne voluit baptizari. Praeterea sicut in carnali generatione alius est qui generat, et alius qui gignitur, ita etiam in hac spirituali regeneratione, de qua ait Christus: *Oportet vos nasci denuo.* Vide etiam *S. Thom.*, 3 p., q. 66, n. 5, ad 4, et q. 82, a. 4, ad 2.

CASUS XI

INTENTIO MINISTRI

Lucillus, Sacrum celebraturus, admonetur ab aedituo tres hostias minores in altari appositas esse consecrandas, et tribus laicis petentibus porrigendas. Annuit ille; sed ex oblivione, neque in oblatione, neque in consecratione, de iis recordatus est. Cum autem ad communionem devenisset, obstupuit cernens tres hostias in corporali, et quartam extra corporale. Dubitans autem utrum essent consecratae necne, eas omnes particulas post hostiam maiorem sumpsit, et laicos ad aliam diem dimisit.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam intentio requiratur in ministro ad sacramenti validitatem?*

2.° *An* Lucillus *valide consecraverit omnes hostias in altari positas, necne?*

3.° *An recte egerit?*

Solutio:

208. — *Resp. ad 1.um* 1.° Requiritur in ministro sacramenti intentio vera et seria saltem faciendi id quod facit Ecclesia. *Trid.*, sess. 7.ª, can. 11. — 2.° Non requiritur vero intentio *actualis*, sed *virtualis* sufficit; quia ad hoc perdurat, vel in eadem serie actionum, vel saltem in sua intensitate, ita ut vere in actionem ministri influat, et actio illa vere humana dici possit. — 3.° Intentio

autem habitualis non sufficit, neque a fortiori intentio interpretativa. **Comp.**, n. 269.

Resp. ad 2.um 1.° LUCILLUS valide consecravit tres hostias in corporali appositas et repertas, easque laicis praebere debuisset. Ratio est, quia eius intentio illas consecrandi fuit vere *virtualis*, cum ad istas hostias, ab aedituo monitus, ab initio Missae adverterit. Prior enim intentio consecrandi, non obstante oblivione tempore consecrationis habita, virtualiter perseveravit. *Elbel*, n. 14.

2.° Hostia quarta habenda est ut *dubie* consecrata. Etenim si constet eam ab initio fuisse cum aliis in corporali repositam, constabit etiam de intentione sacerdotis eam consecrandi, et consequenter saltem *probabiliter* vel *probabilius* talis hostia est consecrata. Immo esset *certo* consecrata, si constaret eam etiam tempore consecrationis fuisse inter alias in corporali, et postea aliquo casu, v. g. per manipulum sacerdotis, extra corporale fuisse deiectam. Sed quia hoc postremum non constat, et auctores non consentiunt circa primam quaestionem, scilicet, an censenda sit consecrata hostia vel ciborium quod per oblivionem, vel casu, extra corporale relinquatur, habenda est et illa hostia tanquam *dubie* consecrata. **Comp.**, n. 380.

209. — *Resp. ad 3.um* LUCILLUS male fecit, hanc hostiam statim post maiorem hostiam sumendo; quia hoc est contra rubricas, ubi statuitur, ut, si quid consumendum sit, id post SS. Sanguinis sumptionem fiat. Insuper cum haec hostia *probabiliter* non sit consecrata, sacerdos, eam sumendo ante absumptionem SS. Sanguinis, ieiunium naturale frangit.

CASUS XII

DIGNITAS MINISTRI

ALBERTUS, sacerdos, humanam fragilitatem expertus, letali noxa sese inquinaverat. Cacodaemone victus, integro mense in hoc lugendo statu perseveravit, omnia munia sacerdotalia obeundo, scilicet contionando, Sacrum peragendo, confessiones, sive impertita sive negata absolutione, excipiendo, communionem fidelibus distribuendo, baptismum et extremam unctionem, data occasione, ministrando, et pluries sponsis benedicendo. Die quodam festo, pro populo celebraturus, tanto horrore sacrilegii committendi captus fuit, ut, deficiente confessarii copia, verba utriusque consecrationis praetermiserit, ad profanationem SS. Eucharistiae devitandam. Tandem confessionem dolentissime instituit, sed nescit quomodo de his omnibus sese accusare debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo in singulis peccaverit* ALBERTUS? *et quomodo confiteri vel a confessario interrogari debeat?*

2.° *Quid speciatim iudicandum de omissione consecrationis, prout in casu refertur?*

3.° *An teneatur semper confiteri sacerdos, reus peccati mortalis, ante sacramenti cuiuslibet administrationem; et quid, si necessitas urgeat?*

SOLUTIO:

210. — *Resp. ad 1.um* 1.° ALBERTUS mortaliter peccavit quoties sacramentum in hoc lugendo statu sollemniter *confecit;* quia confectio sacrilega singulorum Sacramentorum constituit actum peccaminosum, in se distinctum et determinatum. Hinc toties graviter peccavit, quoties indigne sollemniter baptizavit, et infirmos sacro oleo inunxit; item quoties absolutionem impertivit, quia tot iudicia diversa et completa peregit. — *Probabile* tamen est *unicum* admisisse peccatum quoties plures paenitentes successive absolvit. Item excusandus est a peccato mortali *probabilius* quando confessiones audivit quin absolveret, quia sacramentum non confecit. Excipe, nisi fuerit animo paratus ad absolvendos omnes sibi occurrentes.

2.° Iuxta plures, peccavit mortaliter Eucharistiam in mortali extra Missam ministrando, proter iniuriam gravem sanctissimo Sacramento irrogatam. *S. Alph.*, n. 35; *Billuart*, *Antoine*, etc. — Plures tamen et graves theologi censent, saltem probabiliter, non peccare graviter ministrantem Eucharistiam in mortali, quia non conficit sacramentum, sed tantum applicat sacramentum actu exsistens, et proinde remote tantum ad productionem gratiae cooperatur. Ita *Lugo*, De Sacram., d. 8, n. 155; *Elbel*, n. 50; *Sporer*, *Sylvius*, *Lacroix*.

In utraque sententia unicum, saltem *probabiliter*, commisit peccatum quoties Eucharistiam fidelibus distribuit, etsi plures simul ad sacramentum accesserint, quia distributio fit per modum convivii, ideoque unica censetur fieri administratio. *S. Alph.*, ibid.; *Billuart*, etc.

3.° Quoties Missam sacrilege celebravit, saltem *duplex* peccatum mortale commisit; scilicet, indigne consecrando et indigne communicando. Utrum tertium vel quartum admiserit sibi indigno sacramentum ministrando, vel etiam aliis in Missa Eucharistiam distribuendo, non satis constat. — Ceterum in praxi parvi refert scire quot peccata faciat sacerdos sacrilege celebrans, cum satis sit si in confessione dicat se in mortali celebrasse.

4.° *Probabilius* graviter non peccavit concionando vel alias

functiones sacras ministerii obeundo, in quibus non intervenit neque confectio, neque administratio sacramenti. Hinc patet quomodo ALBERTUS confiteri vel etiam interrogari debeat.

N. B. Ut similis casus resolvere queas, hanc regulam prae oculis habeas oportet, scilicet, probabilius requiri tres conditiones ut minister, conferens sacramentum in statu peccati mortalis, peccet *graviter: a)* ut *conficiat* sacramentum, *b)* ut sit *minister* ad ea conficienda *ordinatus*, et *c)* ut conficiat *sollemniter*. Et, iis tribus positis, excipitur adhuc casus in quo, urgente necessitate, non suppetat tempus se disponendi ad iustificationem saltem per contritionem. Cfr. *Génicot*, n. 114. **Comp.**, n. 274 seq.

211. — *Resp. ad 2.um* In maximum errorem impegit ille miserrimus sacerdos, dum putavit se a sacrilegio immunem evadere, consecrationem omittendo. Sacrilegium enim multo magis commisit, reliquam seriem orationum et caeremoniarum sacrarum exhibendo, et sanctissimum Missae sacrificium simulando, quin reapse illud conficeret. *Gury*, n. 165.

212. — *Resp. ad 3.um* 1.° Certo tenetur confiteri sacerdos, reus peccati mortalis, ante Missae celebrationem, si copiam confessarii habeat. Constat ex Conc. *Trid.*, sess. 13, c. 7, ubi praescribitur confessio omnibus fidelibus communicaturis, si in statu gratiae non versentur. **Comp.**, n. 428 seq.

2.° *Per se* autem non tenetur confiteri ante administrationem aliorum Sacramentorum, si facile, per actum contritionis perfectae, gratiam divinam recuperare valeat, quia confessio tunc nulla lege praescribitur.

3.° Urgente necessitate celebrandi, et deficiente copia confessarii, satis erit si sacerdos, peccati mortalis reus, actum contritionis perfectae serio eliciat, et confiteri *quamprimum* proponat. *S. Alph.*, n. 255 seq.; *Gury*, n. 166. **Comp.**, nn. 274 seq., 428 seq.

CASUS XIII

SACRAMENTA DENEGANDA AUT CONCEDENDA

CLAUDIUS, parochus, tempore missionis excepit, inter plures alios paenitentes, confessionem THADDAEI, qui in publico concubinatu vivebat. Parochus considerans dolorem THADDAEI sincerumque propositum, eum absolvit sub expressa ac seria THADDAEI promissione se concubinam dimissurum statim ac fieri possit, nam tunc obstabant aliquae difficultates, quae mox cessaturae praevidebantur. Iussit tamen THADDAEO ut ad sacram communionem non accederet, nisi postquam concubinam iam e domo emisisset. Sed paulo post CLAUDIUS, distribuens communionem, vidit inter

communicaturos ipsum THADDAEUM, qui sine dubio ab ecclesia adhuc non exierat post peractam confessionem, nec concubinam dimiserat. Dubitavit parochus an ipsi communionem distribuere deberet vel non, sed tandem eum communicavit, non sine aliquo remorsu.

HINC:

QUAER. *An* CLAUDIUS *recte se gesserit?*

SOLUTIO:

213. — *Resp.* Videtur CLAUDIUS potuisse facere quod fecit, immo prudenter egisse. Nam THADDAEUS iam publicus peccator dici non poterat, nam sincere ad Deum conversus erat, ut CLAUDIO constabat; et etiam aliis publice notum erat ipsum confessionem instituisse. Ergo si CLAUDIUS ei negasset communionem, periculum aderat ne plures scandalizarentur putantes THADDAEUM male confessum esse, et CLAUDIUM revelare sigillum aut se regere ex auditis in confessione ad concedendam vel negandam communionem. Aliunde periculum erat infamandi THADDAEUM quasi malam egisset confessionem. Quod autem hic accesserit contra praescriptum confessarii forte tribuendum sit quod THADDAEUS ex aliqua perturbatione non bene intellexit iussionem CLAUDII, vel etiam quod timuit infamiam ex suspicione malae confessionis, qua alii ducerentur si non vidissent eum communicare, cum viderint eum confessionem instituisse. Potuit ergo CLAUDIUS procedere modo quo fecit.

Nec tamen absolute damnandus visus fuisset si denegasset communionem, et publice dixisset hoc non fieri nisi quia adhuc publice non reparavit scandalum, et ne forte alii scandalicentur si videant eum communicantem, nondum publice reparato scandalo. Sed hoc vix fieri potuit sine aliquo scandalo audientium et sine magno rubore THADDAEI, ac forte hoc exstingueret bonam THADDAEI dispositionem antequam conversio radices ageret.

CASUS XIV

SACRAMENTA DENEGANDA

IULIANUS, *peccator publicus*, matrimonium contracturus, iam publicatis bannis, adit parochum confessiones excipientem, et declarat se nolle confiteri, sed confessionem simulare, ut sponsae complaceat. Negat parochus se matrimonio interventurum esse, nisi seriam confessionem peregerit, cum sacramentum illud statum gratiae requirat. Subinde, cum perrexisset parochus ad Sacrum faciendum, dum communionem fidelibus distribuit, ecce inter alios communicantes cernit adstantem IULIANUM ipsum. Quid

faciet? Haeret anceps... Sed mox recordans praecepti Domini: *Nolite dare sanctum canibus*, hominem praetermittit. Absoluto Sacro, IULIANUS ira percitus adit parochum, imprecationibus eum lacessit, eique mortem minatur, nisi sibi Eucharistiam ministret suoque matrimonio assistat. Perterrefactus parochus existimat praeceptum tunc non urgere, et IULIANO morem gerit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quandonam Sacramenta deneganda sint?*

2.° *An recte egerit parochus abnuendo assistere matrimonio* IULIANI, *et postea metu mortis assistendo?*

3.° *An recte egerit Eucharistiam eidem primum denegando et deinde metu mortis eam ipsi concedendo?*

SOLUTIO:

214. — *Resp. ad 1.um* 1.° Sacramenta deneganda sunt peccatori publico, sive *occulte* sive *publice* ea petenti, quia sancta non sunt indignis tradenda, et scandalum fidelium praecavendum est.

2.° Sacramenta sunt etiam deneganda peccatori *occulto*, *occulte* petenti, quia simpliciter indignus est, et insuper nulla urget ratio ad ministrum excusandum. Secus vero, si *publice* petat, quia tunc Sacramenta denegari nequeunt absque scandalo fidelium et Ecclesiae perturbatione. *S. Alph.*, n. 50.

Hinc Codex: «Publici peccatores a sacra communione repelli debent. Occultos vero, si occulte petant et eos non emendatos agnoverit, minister repellat; non autem, si publice petant et sine scandalo ipsos praeterire nequeat» (can. 855, § 2). Cfr. etiam *Rit. Rom.*, de Euch. **Comp.**, nn. 285, 416, III.

215. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Per se* recte egit primum assistentiam suam matrimonio denegando. Ita Codex: «Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium» (can. 1066). — Ratio est, quia, licet confessio non requiratur lege generali Ecclesiae ad matrimonium, cum Concilium Trid. adhortetur tantum ad confessionem matrimonio praemittendam; attamen generatim parochus assistere nequit matrimonio eorum qui sunt publici peccatores: 1.° quia de iure naturali nemo cooperari potest peccato alterius, etiam materialiter, nisi de causa gravi et proportionata; 2.° quia publici peccatores indigni sunt ut ad Sacramenta admittantur. *S. Alph.*, n. 54; **Comp.**, nn. 285, 929, 931, 987. — Nec obstat quod parochus non sit minister matrimonii; nam eius praesentia necessaria est ad sacramenti validitatem. Adiicias quod parochus ex officio incumbere debet saluti spirituali suarum ovium, eas a

peccatis avertendo. Nec dicas quod sponsi ius habent ad matrimonium contrahendum, et proinde ad parochi assistentiam; nam nemo ius habet ad actionem in qua peccatum committitur.

2.° Parochus potuisset assistere matrimonio IULIANI, in favorem sponsae, si haec non fuisset indigna, quia tunc rationem sufficientem habuisset peccatum eius permittendi. *S. Alph.*, ibid.

3.° Potuit assistere matrimonio metu mortis impulsus, quia parochus non est minister sacramenti, et praeterea gravissima ratione a peccato cooperationis excusatur. Potest etiam parochus excusari in simili casu, propter alia quaecumque incommoda valde gravia, sive propria, sive contrahentium, v. gr. ne in peccato aut in concubinatu perseverent, etc. *S. Alph.*, n. 54.

216. — *Resp. ad 3.um* 1.° Prima vice recte egit parochus communionem IULIANO denegando, quia, ut ipse ait, sancta non sunt canibus seu indignis tradenda. IULIANUS autem, peccator publicus, nulla praemissa paenitentia neque scandali reparatione, est omnino indignus; ergo a communione erat repellendus, seu praetermittendus.

2.° Male egit postea parochus, metu mortis adactus, Eucharistiam IULIANO ministrando. Ratio est, quia damnum quantumlibet compensare nequit summam iniuriam quae in eo casu SS. Eucharistiae advenit. Ita *S. Alph.*, n. 49, cum aliis.

217. — Contradicunt tamen plures cum *Lacroix*, l. 6, part. 1, n. 138; *Gobat*, *Sporer*, etc., dummodo sacramentum non petatur in odium religionis. Ratio eorum est, quia, ut aiunt, si infamia peccatoris occulti publice sacramentum petentis, talem administrationem excusat et irreverentiam sacramenti reparat; cur mors a ministro subeunda non excusaret? Sed neganda est paritas: etenim sacerdos nequit publice communionem negare peccatori occulto, non quidem ad famam eius salvandam, sed propter alia gravissima incommoda quae inde sequerentur, nempe scandala aliorum, qui, licet forte digni, a sacra communione deterrerentur, timentes ne, ob odium vel imprudentiam, a sacerdote arcerentur. Haec autem incommoda non habentur in ministro qui metu cogitur ad communionem peccatori publico ministrandam. Immo aedificationi esset populo minister qui, ad reverentiam sacramento servandam, periculo mortis se exponeret.

CASUS XV

SIMULATIO SACRAMENTI

SYNESIUS, alumnorum in collegio degentium confessarius, LEONARDI confessionem excipiens, audit illum paulo ante contra

castitatem cum ALBERTO graviter deliquisse. De facti veritate ex ipsius narrationis adiunctis procul dubio constabat. Vice sua, confitendi gratia, accedit ALBERTUS, qui rem altissimo premit silentio. Confessarius probe novit eum non potuisse apud alterum suas culpas manifestare, siquidem nullus alius est in collegio pro audiendis confessionibus; nec supponi potest paenitentem ex oblivione aut ignorantia tantum peccatum reticere. Quid faciet SYNESIUS? Id consilii capessit, ne sigilli legem violet, nec sacrilegio paenitentis cooperetur: ALBERTO, prudenter sed frustra interrogato, fingit absolutionem impertire dicendo submissa voce: *Ego te non absolvo*. Cum autem praevideret ALBERTUM ad communionem cum aliis accessurum esse, particulam seorsim ab aliis collocatam in Sacro faciendo minime consecrare intendit, eamque ipsi porrigit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit simulare sacramentum?*

2.° *An aliquando licitum sit?*

3.° *Quid dicendum de ratione agendi* SYNESII, *tum ratione fictae absolutionis, tum ratione hostiae non consecratae* ALBERTO *porrectae?*

4.° *An* SYNESIUS *potuisset proferre verba solita:* Corpus Domini *etc...*, *coram* ALBERTO, *quin hostiam ei porrigeret?*

SOLUTIO:

218. — *Resp. ad 1.um Probabilius* simulatio sacramenti *proprie dicta* consistit in ficta appositione formae ad materiam, aut in ficta formae prolatione, ita ut, cum rigore loquendo, tantum simuletur sacramentum, quando *ficte* ponitur illud quod *essentialiter* pertinet ad rem quae simulatur.

Simulatio *improprie dicta* habetur cum materiae vel formae aliud substituitur, quod earum speciem referat, v. gr. si super paenitentem indispositum orationem recites loco absolutionis. Utraque dicitur *materialis*, si aliorum deceptio permittatur tantum; *formalis* vero, si deceptio fuerit intenta. *Ball.-P.*, vol. 4, n. 694.

Resp. ad 2.um Nunquam licet simulare sacramentum simulatione *proprie* dicta, ne *materialiter* quidem, seu etiam non intendendo *directe* proximi deceptionem; quia omnis simulatio *proprie* dicta est iniuria gravissima in Christum, cui minister illudit, abutendo rebus sacris ab ipso institutis, et sic eum falso operantem inducendo. Constat etiam ex propositione 29 ab Innoc. XI damnata, quae sic iacet: *Urgens metus gravis est causa sacramenti administrationem simulandi*. Plures quidem theologi putant, solam *formalem* simulationem in hac propositione damnari; seu merito alii communiter contradicunt. Etenim non licet simulare simulatione

proprie dicta, sacramentum ex metu gravi, ut constat ex damnatione praefatae propositionis: atqui simulatio ex metu mortis est simulatio *materialis*, non vero *formalis;* ergo... Iuxta alios non damnatur quaelibet simulatio *materialis*, v. gr. si fiat ex metu mortis, cum in praedicta propositione dicatur tantum *ex metu gravi.* Sed respondet *S. Alph.*, n. 59: «Quamvis praefata propositio non loquatur de quocumque metu, attamen commune etiam est apud doctores, non licere administrationem sacramenti simulare etiam ob metum mortis». **Comp.**, n. 287.

219. — *Resp. ad 3.*um 1.° *Quoad absolutionem* controvertitur imprimis, utrum confessarius possit vel debeat in simili casu absolutionem denegare, aut vice versa.

I.ª SENTENTIA dicit absolutionem esse omittendam; quia paenitens, utpote male dispositus, ea prorsus indignus est, et proinde confessarius, eum absolvendo, eius sacrilegio cooperatur. Hanc sententiam suadet *S. Alph.*, n. 631, ubi dicit melius esse si confessarius omittat absolutionem, paenitente non monito, et, loco absolutionis, aliquas orationes recitet.

II.ª SENTENTIA, communior et probabilior, docet paenitentem absolvendum esse quando peccati eius notitia ex sola complicis confessione habetur. Ratio est, quia tota illa notitia resolvitur in testimonium alterius paenitentis; porro in hoc tribunali magis accusanti se in sua causa, quam aliis credendum est; ut enim ait *S. Thom.*, Opusc. 6 (al. 12), q. 6, «In confessione est credendum peccatori confitenti et pro se et contra se; *sed contra alium, nullo modo est ei credendum;* alioquin daretur multis occasio fictae confessionis et fraudulentae infamationis» (1).

Utrum in casu, absolutio dari debeat *absolute*, an vero *sub conditione*, non satis constat: primum tenent *Lugo* et *Billuart*, alterum docetur ab *Elbel.* Cfr. *Casus Romae ad S. Apollinarem*, pag. 185 seq.

2.° *Quoad communionem*, graviter et gravissime peccavit SYNESIUS, hostiam non consecratam ALBERTO porrigendo, quia hostiam hanc ipsi communicanti et ceteris assistentibus adorandam obtulit, et eo ipso ad actum idololatriae eos induxit. Sic neque sacerdos, versans in statu peccati mortalis, consecrationem simulare potest, ad vitandam indignam Missae celebrationem. Remedium igitur malo peius est, ut dicit Innoc. III, c. 7, De homine, De celebratione Missae. *S. Alph.*, n. 61; *Pontas*, v. Communio, cas. 15.

*Resp. ad 4.*um *Nego*, quia usus fuisset notitia confessionis ad sa-

(1) Ita *Lugo*, De paenit., d. 22, n. 21; *Suárez*, De paenit., d. 32, sect. 3, n. 9; *Billuart*, De paenit., d. 6, a. 10, § 2; *Diana, Gobat, Ball.-P., Buccer.*, etc. **Comp.**, nn. 289 et 725.

crementum ei negandum, quod gravamen maximum sigilli induxisset. Dicit autem *S. Alph.*, n. 61, *quod possit*, quis indispositus ad communionem aliquando, ob infamiam vel scandalum vitandum, *cum parocho convenire* ut hic dicat super ipsum verba: *Corpus Domini*, etc., quin sacram hostiam ei praebeat; quia tunc revera non ministrat sacramentum, nec irreverenter Eucharistia tractatur.

CASUS XVI

SUBIECTUM SACRAMENTORUM

PHILEMON, parochus, solet dare sacrum Viaticum, extremam unctionem et absolutionem infirmis delirantibus, fatuis et amentibus, immo et ebriis agonizantibus. Sed eius agendi ratio carpitur a MARCELLINO, alio parocho, qui contendit Sacramenta in his casibus conferenda non esse propter periculum irreverentiae erga res sacras aut etiam invaliditatis sacramenti. Cuinam, quaeso, causa tribuenda sit?

HINC:

QUAER. 1.° *Quid requiratur ad validitatem receptionis Sacramentorum?*

2.° *Quid ad receptionem licitam?*

3.° *An* PHILEMON *recte processerit in omnibus?*

SOLUTIO:

220. — *Resp. ad 1.um* 1.° In adultis requiritur *ad validitatem* intentio aliqua sacramentum suscipiendi, quia non decet ut adultus tantum recipiat beneficium, nisi velit. Sed pro plerisque sacramentis sufficit intentio habitualis: *explicita*, quae fuerit antea expressa et nunquam retractata, pro baptismo et ordine; *implicita*, inclusa in voluntate peragendi omnia ad salutem necessaria, pro confirmatione et extrema unctione. Requiritur vero saltem *virtualis* pro paenitentia et matrimonio. **Comp.**, n. 296. Excepto autem paenitentiae sacramento, non requiritur ad validitatem, etiam in adulto, neque probitas, neque proprie fides. Patet ex praxi Ecclesiae, quae nunquam permisit ut iteraretur baptismus, neque ordo haereticorum vel improborum hominum, quoties de sacramento rite collato constabat. Ratio autem, qua excipiatur paenitentia, est, quia animi dolor ad materiam ipsam sacramenti pertinet.

2.° Nulla requiritur dispositio aut intentio in infantibus aut perpetuo amentibus, ut valide recipiant Sacramenta quorum sunt capaces; quia nullam conditionem adimplere valent, et nihilominus haec Sacramenta pro ipsis sicut pro aliis instituta sunt. Vide tamen infra, n. 318 seq.

221. — *Resp. ad 2.um* 1.° Ad Sacramenta vivorum *licite* recipienda, requiritur status gratiae, quia a Christo ordinata sunt ad augmentum gratiae producendum.

2.° Ad Sacramenta mortuorum ab adultis *licite* recipienda, requiruntur actus fidei et spei, iuxta haec Apost. ad Hebr. 11, 6: *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se remunerator sit.* Requiritur etiam dolor de peccatis, ne effectibus Sacramentorum obstent. In sacramento autem paenitentiae, dolor ille etiam ad validitatem necessarius est. *Gury*, n. 181.

222. — *Resp. ad 3.um* 1.° PHILEMON potuit praedictis extremam unctionem ministrare, si excipiantur perpetuo amentes, utpote incapaces; 2.° potuit etiam Eucharistiam ministrare delirantibus et semifatuis, secluso tamen irreverentiae periculo, non tamen ebriis agonizantibus propter scandalum quod inde sequeretur; 3.° potuit dare absolutionem, sub conditione, iis omnibus quibus extremam unctionem ministrare licet. Etenim, quamvis ad absolutionem requiratur actualis cognitio, aliqualis confessio et doloris actus, non certo constat ea omnino in his deficere, ut infra dicemus in sacramento paenitentiae, de absolutione moribundorum. *Gury*, n. 182. **Comp.**, nn. 540 et 607 seq.

CASUS XVII

INTENTIO REQUISITA AD VALOREM SACRAMENTORUM 1.°

CYRILLUS, parochus, deprehendit, CANDIDUM iuvenem non fuisse valide baptizatum. Advocavit eum ad se, nam CANDIDUS paroecialem ecclesiam frequentabat ut Missis ministraret, eique explicavit necessitatem baptismi et valde expedire ut multi discerent baptizare pro casibus necessitatis; et ut facilius addiscas, addidit, nunc practice modum ostendam tibi. Tu nunc puta te non esse valide baptizatum, et efforma intentionem suscipiendi baptismum, ut tibi prosit eius susceptio pro casu quo valide baptizatus non fueris. Efformasti talem intentionem? Quidem, respondit CANDIDUS. Quo responso accepto, CYRILLUS eum baptizavit. Nunc tamen dubitat de valore illius baptismi, immo invalidum reputat ob defectum intentionis in suscipiente, quia CANDIDUS ignorabat nullitatem sui baptismi.

HINC:

QUAER. *Estne validus hic baptismus?*

SOLUTIO:

223. — *Resp.* Videtur validus dicendus: 1.° quia CANDIDUS efformavit intentionem explicitam suscipiendi baptismum, pro

casu quo praecedens fuisset invalidus; 2.° quia CANDIDUS catholicum se putabat, nec de religione deserenda, in qua baptizatum se esse credebat, cogitabat: hoc autem praesupponit in ipso quandam intentionem habitualem aut virtualem implicitam recipiendi baptismum pro casu quo deprehenderetur invaliditas suscepti baptismi. Etsi pro convalidando matrimonio et professione religiosa requiratur consensus positus post cognitam nullitatem actus praecedentis, hoc est *ex iure positivo*, non ex natura rei. Iam vero pro validitate baptismi talis iuris dispositio non habetur nec haberi potest.

CASUS XVIII

INTENTIO REQUISITA AD VALOREM SACRAMENTORUM 2.°

CASIODORUS DARIUM, puerum sex annorum et probabiliter usum rationis habentem, baptizavit, curando tamen ut ipse non intelligeret de qua re agebatur, ne forte id diceret patri suo, qui nollebat ut filius baptizaretur. Dum puer ad ecclesiam deferretur, dicebant ipsi deferri ad ecclesiam, ut illic confiteretur, in quo ille consentire videbatur. Ante baptismum dixit plus minus confuse se Deum amare, et satis non constat an interrogatus diceret velle baptizari, si baptizatus non esset: statim enim eum distrahebant, ne intelligeret quid ageretur. Cum sacerdos ei aquam baptismi infundebat, dixerunt ei hoc fieri a sacerdote iocando, nec sacerdos contradixit. Nunc pater mortuus est, DARIUS duodecim annos habet, et tum mater tum ipse DARIUS se abstinent ab omni actu religionis, et magna excitaretur admiratio si baptismus repeteretur sub conditione.

HINC:

QUAER. *An baptismus* DARII *repetendus sit, et quomodo?*

SOLUTIO:

224. — *Resp.* Omnino videtur repetendus *sub conditione*. Ratio est, quia baptismi valor est satis dubius et probabiliter vel probabilius invalidus, quia DARIUS probabiliter usum rationis habebat, et consequenter nec *licite* nec *valide* poterat baptizari nisi ipse consentiret, ad quod requiritur ut intelligeret se actu baptizari (cfr. can. 752, § 1); aut saltem ut aliquando elicuisset actum desiderii baptismi et nunquam illum retractasset, quem desiderii actum nunquam, ut videtur, elicuit. Igitur repetendus erit baptismus sub conditione, occulte, iuvene aperte consentiente et obtenta Ordinarii licentia. **Comp.**, nn. 296, 327.

CASUS

DE BAPTISMO

CASUS 1

DE MATERIA BAPTISMI 1.°

1.° NICANDER, degens in domo rusticana multum remota ab ecclesia oppidi, filiolum suum deferebat ad ecclesiam baptizandum: comites habebat socrum suam et obstetricem. Non multo post ab itinere incepto suboritur repente pluvia copiosa ac vehemens. Omnes perterrefacti sunt maxime propter vitam pueruli, qui animam agere visus est. Tunc obstetrix, ne puer absque baptismo decederet, caput eius pluviae subiecit dicens: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Quibus dictis, puer mortuus est.

2.° PANTENUS, sacerdos, infantem baptizavit capillatum, nec tamen cesariem discriminavit dum aquam infudit: putat PANTENUS aquam excurrisse per frontem infantis, quia infusa fuit inter capitis verticem et frontem. Nunc dubitat de valore baptismi et nescit quid agere debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit materia baptismi?*
2.° *An baptismus, in primo casu, fuerit validus?*
3.° *Quid de baptismo, in secundo casu?*
4.° *Quid nunc* PANTENUS *agere debeat?*

SOLUTIO:

225. — *Resp. ad 1.um* Materia baptismi alia est remota, alia proxima.

Materia remota *valida* est aqua vera et naturalis apta ad abluendum; *licita* autem in baptismo *sollemni* est sola aqua ad hoc rite benedicta (can. 757, § 1). — Ob periculum morbi *valide* et *licite* adhibetur aqua permixta bichloruro mercurio *(sublimado corrosivo)* in proportione 1/1000; *illicite* vero extra tale periculum (S. Off., 21 aug. 1901: *Collect. S. C. de P. F.*, 2121); materia valida etiam est aqua naturalis sulphurea vel mineralis. **Comp.**, n. 305.

Materia proxima est ablutio, quae tribus modis valide fieri

potest, scilicet aut per infusionem, aut per immersionem, aut per aspersionem.

226. — *Resp. ad 2.um* Baptismus omnino validus dicendus est, nam aqua pluviae est materia valida; et unica difficultas ex eo oritur quod obstetrix non videatur puerum baptizare seu lavare, quia non ipsa aquam in puerum infudit; sed revera subiiciendo pluviae caput pueri non minus lavit aut abluit quam si caput in aquam immerserit. Ergo valide eum baptizavit. *S. Alph.*, n. 106. Cfr. *Gury*, n. 185. Vide supra, nn. 205-207.

227. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, probabiliter, etiam si aqua capillos tantum tangeret, quia licet capilli non sint animati, sunt tamen partes corporis. Sed in casu nostro cum aqua, ut supponitur, etiam per frontem excurrerit, baptismus validus habendus est. **Comp.**, n. 308.

228. — *Resp. ad 4.um* Si constaret aquam tantum capillos attigisse, baptismus sub conditione esset repetendus; sed cum aqua per frontem excurrerit, repetendus non est, neque sub conditione.

CASUS II

DE MATERIA BAPTISMI 2.°

In aliquo collegio directo a feminis religiosis cuiusdam Instituti, educantur tres puellae filiae parentum haereticorum. Ex his puellis una petiit cum lacrimis admitti in catholicam religionem. CALLISTUS, capellanus collegii, dedit puellae numisma Virginis Miraculosae et iussit ipsi ut petat a matre sua facultatem suscipiendi primam communionem. Etiam religiosae curabunt ut aliqua matrona honestissima matri puellae alloquatur, ut opportunam facultatem concedat. Interea CALLISTUS plura dubia habet circa baptismum puellae, nam, ut ipsa puella testatur, in regione Angliae, ex qua ipsa procedit, ad baptizandum nihil aliud faciunt nisi signum crucis in fronte cum digito aqua intincto.

HINC ipse CALLISTUS:

QUAER. 1.° *An baptismus puellae sit iterandus?*

2.° *An expediat puellam secreto baptizare, nulla facultate a parentibus petita?*

3.° *An expediat ut puella ante baptismum confessionem instituat, saltem ut discat confessionem instituere?*

SOLUTIO:

229. — *Resp. ad 1.um Affirmative, sub conditione.* Ratio est, quia talis baptismus probabiliter non est validus, nam de pueris sic baptizatis «per modum unctionis in fronte cum pollice in

aqua baptismali madefacto» decrevit S. Off. (15 dec. 1898) «curandum ut iterum baptizentur... sub conditione». **Comp.**, n. 309.

230. — *Resp. ad 2.um* *Per se* sufficit petitio puellae (can. 745, § 2, 2.°), quia iam usum rationis habet; praestaret tamen licentiam parentum obtinere, saltem implicitam, si permittunt primam communionem: nec forte hanc facultatem obtinere erit difficile, cum ipsi parentes sponte sua catholico Instituto religioso filias commiserint educandas. CALLISTUS Episcopum de toto hoc negotio certiorem iam facere debet, et eius praescripta observare (can. 744). Poterit baptismus, sic permittente Ordinario, ministrari ritu parvulorum (can. 755, § 2), immo etiam modo privato, omissis caeremoniis (can. 759, §§ 2 et 3).

231. — *Resp. ad 3.um* Praecedat confessio, subsequatur baptismus *sub conditione*, et statim absolutio pariter *sub conditione;* nam si primus baptismus fuit nullus, peccata praecedentia per secundum delerentur et non haberetur materia confessionis: ne igitur sacramentum paenitentiae periculo nullitatis exponatur, nequit administrari nisi *sub conditione*. **Comp.**, nn. 526-528.

CASUS III

DE FORMA BAPTISMI

EUCARPIUS vocatus in alienam paroeciam, cuius parochus in lecto iacebat, baptizavit infantem. Magno animi desiderio rem perfectissime peragendi urgebatur, sed timet ne ex hoc ipso aliquid substantiale omiserit. Recordatur se, antequam infunderet aquam, legisse Rituale, nomen infantis pronuntiasse, et tanta attentione aquam infudisse, ut timeat se omisisse verba *ego te baptizo;* certe tamen recordatur se pronuntiasse verba subsequentia *in nomine Patris, et Filii*, etc. Hoc dubium habuit statim post peractam caeremoniam, sed putavit dubium non fuisse satis fundatum, unde nec baptismum iteravit nec parochum de suo dubio monuit. Nunc autem cum de sacramento agatur tantae necessitatis, et ipsi, ut ait, non faveat principium ex ordinario modo procedendi, anxius est.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit forma baptismi?*

2.° *An baptismus ab* EUCARPIO *administratus censendus sit validus?*

3.° *An, e contra, baptismus sub conditione sit iterandus?*

SOLUTIO:

232. — *Resp. ad 1.um* Forma baptismi est: *Ego te baptizo in*

nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Omissio verbi *ego* non pertinet ad essentiam formae, nec excederet peccatum veniale. *S. Alph.*, n. 111. — Idem dicendum videtur, saltem *probabilius*, de omissione coniunctionis *et;* quod est *certum* (S. C. Conc., 12 sept. 1801), si semel tantum omittatur et ante tertiam personam praeponatur. Item etiam *probabilius* de verbo *in*, licet plures graves theologi contradicant. Cetera autem verba omnino ad validitatem requiruntur. **Comp.**, n. 310.

233. — *Resp. ad 2.um* Baptismus ille certo fuisset nullus, si EUCARPIUS revera omisisset illa verba formae *te baptizo;* sed baptismus videtur fuisse recte administratus, etsi EUCARPIUS *reflexe* non recordetur se protulisse illa verba. Ipsa EUCARPII sollicitudo rem perfectissime peragendi, item quod eo ipso tempore quo illa verba erant pronuntianda aspexerit librum Ritualem, quod *reflexe* recordetur se protulisse verba immediate praecedentia *(nomen infantis)* et immediate subsequentia *(in nomine Patris*, etc.) prudentem praesumptionem afferunt de non omissione verborum formae: *ego te baptizo.* Idem probare videtur tale dubium ab ipso EUCARPIO fuisse iudicatum parum fundatum, statim ac ipsi illic sub finem caeremoniae occurrit. Unde videtur plane validus iudicandus. Illa ipsa anxia sollicitudo EUCARPII in administratione sacramenti, videtur significare esse hominem propensum ad scrupulos et videtur ipsi applicanda illa resolutio Compendii, n. 266, 3.°: «Minister qui leviter dubitat, nescitque cur timeat, aut solum *non recordatur reflexe*, se verba formae pronuntiasse, mortaliter *per se* peccat, si formam iteret, aut etiam verbum unum ter aut quater repetat. Ratio est, quia mutat formam inducitque novum ritum circa actionem omnium gravissimam. Insuper Christum, quem repraesentat, ridicule loquentem exhibet. In praxi tamen scrupulosi, qui formam repetunt, plerumque a peccato mortali, immo saepe etiam a veniali excusantur, quia nimis agitati scrupulis, ex perplexitate, vel sine advertentia, ita stulte agunt. Ita *Voit*, n. 27; *Elbel*, n. 14; *Gobat*, tract. 3, n. 94, etc.

234. — *Resp. ad 3.um* *Negative* per se respondendum videtur, quia, ad hoc ut Sacramenta iterari licite possint, requiritur dubium prudens num valide collata fuerint (can. 732, § 1). Iam vero in casu dubium non videtur satis prudens.

Si tamen EUCARPIUS talis esset homo de quo *certo constet* ipsum solere ita distracte agere ut facile *res substantiales* omittat, tunc baptismus iterandus esset in casu *sub conditione.* Satis esset iteratio privata et tantum quoad partem substantialem materiae et formae (can. 760). **Comp.**, n. 335.

CASUS IV

DE MINISTRO BAPTISMI

TITIUS, Superior regularis, baptizavit in ecclesia sui collegii adultum gentilem, quem catechizaverat, quique aulas illius collegii per duos menses frequentaverat ad linguam hispanicam addiscendam. Erat civis nationis paganae. TITIUS postulavit licentiam Ordinarii loci, et rem etiam tractavit cum parocho in cuius circumscriptione erat collegium, qui parochus ad TITIUM misit sacrum oleum catechumenorum, chrisma, etc., et in eius libris baptismus inscriptus fuit. Catechumenus ipse postulaverat baptizari in ecclesia ipsa collegii. Nunc parochus, in cuius circumscriptione est domus in qua catechumenus hospitatur, reclamationem instituit penes Ordinarium, TITIUM accusans quasi violatorem suae iurisdictionis.

HINC:

QUAER. *Quid* TITIUS *parocho denuntianti respondere debeat?*

SOLUTIO:

235. — *Resp.* Pro sua defensione satis erit ut TITIUS respondeat se licentiam obtinuisse a loci Ordinario, qui eam dare potest, etiamsi causa specialis non occurrat, nam utitur iure suo. Cfr. *Rit Rom.*, tit. 2, c. 1, n. 2, ubi inseritur can. 738: «Minister ordinarius baptismi sollemnis est sacerdos; sed eius collatio reservatur parocho vel *alii sacerdoti de eiusdem parochi vel Ordinarii loci licentia*, quae in casu necessitatis legitime praesumitur.—Etiam *peregrinus* a parocho proprio in sua paroecia sollemniter baptizetur, si id facile et sine mora fieri potest; secus *peregrinum quilibet parochus in suo territorio potest sollemniter baptizare*». Praeterea in eodem tit., c. 3, n. 2, statuitur de baptismo adultorum (de quo in casu nostro): «Adultorum baptismus, ubi commode fieri possit, *ad loci Ordinarium deferatur*, ut, si illi placuerit, *ab eo vel ab eius delegato sollemnius conferatur*, alioquin parochus ipse baptizet, stata caeremonia» (edit. typ. anni 1925).

236. — Satis etiam erat licentia parochi in cuius circumscriptione est collegium, quam aequivalenter obtinuit, nam catechumenus erat peregrinus, cum nec domicilium nec quasi-domicilium in illa civitate haberet; iam vero peregrinum quilibet parochus in suo territorio baptizare potest, si in sua paroecia facile non possit baptizari; in casu autem catechumenus adultus, paganus et filius parentum qui adhuc in paganismo vivunt, paroeciam nullibi habebat.

CASUS V

INFANS QUATER BAPTIZATUS

HONORINA, obstetrix, quae studia omnia et praxim medico-chirurgicam peregerat, ad puerperam vocata, eam reperit in partu dolorosissimo luctantem. Timens rationabiliter ne fetus cum matre simul pereat, eum, per instrumentum, in ipso sinu genitricis baptizat; postea vero cum infans brachium protenderet, et simul periculum cresceret, in isto membro baptismum iteravit. Sed nondum finis; cum enim de valore utriusque praecedentis baptismi ipsa dubitasset, eundem puerum paulo post in lucem editum et agonizantem tertia vice abluit. Adveniens autem parochus, re cognita et perpensa, anxius remansit de baptismi valore, et pro quarta vice sacramentum, conditionaliter tamen, huic proli contulit.

HINC:

QUAER. 1.° *An validus sit baptismus infantis in sinu matris?*

2.° *An valeat baptismus in brachio vel pede collatus?*

3.° *An recte egerit* HONORINA, *baptismum ter conferendo?*

4.° *An recte egerit parochus, pro quarta vice infantem baptizando, et an irregularitatem incurrerit?*

SOLUTIO:

237. — *Resp. ad 1.um* Nemo in utero matris clausus baptizetur, donec probabilis spes sit ut rite editus baptizari possit. Ita ex can. 746, § 1. — Ergo si iam evanuerit probabilis spes ut rite editus baptizari possit, tentandus est baptismus fetus in utero clausi. Ratio est, quia infans, cum exsistat iam homo viator, valide potest baptizari. Sed cum puer in materno utero *secundina* involvatur, et saltem membrana secundinae externa, quae *decidua* vocatur, nullo modo uti pars infantis haberi possit, inde necesse est ut secundina discindatur, et ita aqua, ope siphunculi, ad ipsum corpus fetus attingendum pervenire possit. Hoc tamen facere ad peritos spectat, praesertim cum praematura secundinae destructio, et, quae inde sequitur, necessaria liquoris effusio, plena periculis sit etiam pro salute matris et eius felici partu. Vide infra, n. 241.

Et adhuc remanet aliqua dubitatio de valore huius baptismi, quia, ut plures aiunt, non potest *renasci* qui nondum est natus (1).

---

(1) Cfr. *Eschbach*, Disput. physiol. theol., vol. 3, part. 2, c. 3, n. 4; *Capellmann*, Medicina pastoralis, pag. 103; *Berardi*, Praxis, vol. 3, n. 823. **Comp.**, n. 321.

Unde Codex: «Fetus in utero baptizatus, post ortum denuo sub conditione baptizari debet» (can. 746, § 5).

Resp. ad 2.um Instante periculo mortis: *a)* si infans caput emiserit, baptizari debet in capite; nec postea, si vivus evaserit, erit iterum sub conditione baptizandus; *b)* si aliud membrum emiserit, in illo, si periculum immineat, baptizari debet sub conditione; et postea, si natus vixerit (aut de hoc dubitetur), iterum debet baptizari sub conditione (ibid., §§ 2, 3).

238. — *Resp. ad 3.um* 1.° HONORINA recte egit baptizando prima vice infantem, nondum natum, in utero matris; sed conditionem adiicere debuisset; nempe: *Si possis baptizari, te baptizo*, etc. — 2.° HONORINA pariter recte egit rebaptizando prolem in brachio, licet non sit certus baptismus sic collatus, et baptismus praecedens sit probabiliter validus. *Gury*, n. 210. Ratio est, quia tunc certius aqua attingit partem infantis, quam dum hic adhuc in materno utero totus latet. Igitur, cum media tutiora adhibenda sint, baptismus erat in brachio renovandus, si renovari non poterat in parte certiori ad validitatem. Sed sub conditione, non vero absolute, baptismus ille fuit iterandus. — 3.° Potuit et debuit HONORINA prolem natam sub conditione iterum rebaptizare, cum uterque baptismus praecedens dubius fuerit.

Resp. ad 4.um Distinguendum est, ex dictis supra ad tertium casum: recte egit parochus generatim infantem iam ter baptizatum rebaptizando, si timor fundatus de baptismi invaliditate, in talibus circumstantiis, supererat; nec proinde incurrisset irregularitatem. Secus si moraliter illi constasset de prudentia et peritia obstetricis, et rescivit eam rite processisse. *Elbel*, n. 39. Cfr. *Gury*, n. 211.

CASUS VI

DE BAPTISMO MORIBUNDI IUDAEI AUT INFIDELIS

1.° IOACHIMUS, religione iudaeus, iter agens per catholicam regionem, in gravem morbum incidit, et mox omni sensu destitutus, iam morti proximus est. De re admonitus DAMASUS, loci parochus, festinanter ad moribundum advolans in eo quaerit signum aliquod rationis, et doloris de peccatis, sed incassum. Haeret anceps, nesciens quid sit agendum; denique iudaeum, sub conditione, baptizare statuit.

2.° SYLVINUS, apud infideles missionarius, incidit in moribundum adultum, sed amentem; nec rescire potest utrum, decurrente vita, intervalla lucida rationis habuerit. Quid ei consilii capessendum? Recordatur de axiomate: *Sacramenta propter homines*, et eum aqua baptismali regenerat.

3.° TIBURTIUS, infidelis, de vera fide edoctus, baptismum a missionario postulat. Sed pravo habitu inquinatus, in ipsa sacramenti susceptione, affectum secretum ad peccatum servat.

HINC :

QUAER. 1.° *Quaenam sit dispositio in subiecto adulto, ad baptismum licite et valide suscipiendum?*

2.° *An* DAMASUS, *parochus, recte egerit baptizando iudaeum sensibus destitutum et moribundum, in primo casu?*

3.° *An pariter recte egerit* SYLVINUS, *missionarius, infidelem amentem et moribundum baptizando, in secundo casu?*

4.° *An* TIBURTIUS *effectus baptismi susceperit in tertio casu, et an peccatum originale in eo deletum fuerit?*

SOLUTIO :

239. — *Resp. ad 1.um* In subiecto adulto requiritur, ad baptismi validitatem, voluntas, saltem *habitualis* et *implicita*, illud recipiendi sacramentum. Ad licitam autem susceptionem, requiritur dolor de peccatis, seu attritio cum actibus saltem implicitis fidei. **Comp.**, n. 295 seq.

Resp. ad 2.um Recte egit parochus, si audiverit iudaeum ante morbum, vel in ipso morbo ostendisse voluntatem religionem christianam amplectendi. Secus *controvertitur*. *Negat Moulet*, tom. 2, pag. 389, talem iudaeum posse baptizari, quia in eo casu nulla supponi potest intentio baptismum suscipiendi ; sed sententia opposita absque temeritate teneri potest ; immo est omnino suadenda. Cur enim nulla supponi potest voluntas baptismum suscipiendi? Numquid ex eo quod nullam intentionem manifestaverit, concludi potest eum nullam habuisse? Nequaquam. Nam inter centum vel mille infideles, in simili casu versantes, potest esse unus qui christiane mori velit. Porro satis est, ut singulis baptismus sub conditione conferatur. Excipe, si, paulo ante mortem, in religionem catholicam invectus fuerit ; quia tunc minime censendus est in ea velle cooptari, cum ab ea paulo ante adeo abhorreret. **Comp.**, n. 296.

240. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, modo baptizaverit sub conditione, quia dubitat SYLVINUS utrum infidelis ille intervalla lucida rationis habuerit, necne ; etenim, si non habuit, potuit baptizari absolute, sicut infans ; si vero habuit, et non desideraverit baptismum, baptizari nequit, sed potuit baptismum desiderare, et proinde valide baptizari. De facto non constat utrum habuerit, necne ; ergo sub conditione baptizandus est, quia succurrendum est proximo versanti in extrema necessitate spirituali, quo meliori modo

fieri potest, etiam cum tenui probabilitate efficaciae sacramenti.

Resp. ad 4.um TIBURTIUS valide baptizatus est, non obstante affectu ad peccatum mortale, ut patet; porro si valide baptizatus fuerit, characterem sacramentalem recepit, quia baptismus validus characterem, seu signaculum spirituale et indelebile in animo baptizati imprimit; sed is non recipit hic et nunc effectus sacramenti, qui a gratia divina pendent. Proinde, neque peccatum originale, neque peccata eius actualia deleta sunt; siquidem peccatum deleri nequit, nisi per infusionem gratiae sanctificantis. Sed TIBURTIUS vi baptismi ius habet in eius effectus, qui tantum remanent suspensi, donec obex, seu peccatum, saltem per attritionem removeatur. **Comp.**, n. 259.

CASUS VII

DE BAPTISMO INFANTIS ADHUC IN UTERO MATRIS

TITIUS, Vicarius Apostolicus inter infideles, ubi medici vix inveniuntur, cum pluries legisset in operibus Theologiae moralis (quod can. 746, § 5, confirmare videtur), baptismum, si aliter conferri non possit, posse probabiliter conferri fetibus adhuc in utero matris clausis, adhibito aliquo instrumento, vellet tale instrumentum acquirere, quia putat per tale medium fieri posse ut missionarii pluribus fetibus vitam aeternam cum baptismo conferant.

HINC:

QUAER. *An missionarius possit baptismum medio illo instrumento ministrare; et an hoc instrumentum habeatur in commercio?*

SOLUTIO:

241. — *Resp.* Huic difficultati respondere placet verbis medici doctissimi ac sapientissimi: «Ni fallor, casus in quibus baptismus intrauterinus ministrari posset erunt parum frequentes. Etenim ad hoc requiritur: *a)* ut fetus sit in periculo mortis, idque bene cognoscatur; *b)* praeterea sciri debet os uteri esse dilatatum, secus curandum est ut dilatetur; *c)* si membranae quibus involvitur discissae non sunt, discindi debent: quae omnia simul raro concurrent. Unde medico specialistae, qui partibus assistit, occurrent forte aliqui casus; sacerdos vero nunquam scire poterit sine medici auxilio an haec omnia concurrant, necne.

»Praeterea etiamsi in aliquo casu ipse sacerdos cognosceret has omnes circumstantias concurrere, tunc poterit sacerdos instrumentum introducere in uterum? 1.° Non poterit nec debebit, quia ad hoc requiruntur notiones et praxis technica, quibus ipse caret; 2.° non *decet* ut ipse hoc peragat. Ipsa femina gravida pos-

set sibi introduce in vaginam illud instrumentum, sed difficile est ut sciat aut possit illud introducere in uterum. Instrumentum deberet esse perfecte sterilizatum, itemque manus feminae, ita ut, donec res perfecta sit, neque instrumentum neque manus feminae aliquid non sterilizatum attingat, etc. Quae omnia plane demonstrant, haec omnia reservanda esse perito medico.

»Instrumentum speciale non habetur in commercio. Inservire poterit sipho aqua plenus». Ita quoad omnia Dr. *Blanc* in Epist. ad P. *Ferreres*, 27 maii 1918.

Cohaeret *Antonelli*, Medicina pastoralis, vol. 2, n. 384: «Vix addi oportet huiusmodi baptismum intrauterinum non debere conferri nisi a medico vel obstetrice et nullo modo convenire clerico, sive ob decentiam, sive ob periculum nocendi matri et fetui». Cfr. n. 237 et **Comp.**, n. 321.

CASUS VIII

DE MONSTRIS BAPTIZANDIS, VEL NON

Basilianus legit in quibusdam diariis, recenter monstrum aliquod esse editum a quadam bestia, quod caput referebat hominis, corpus autem simile erat bestiae a qua editum erat. Unde probabile putat edi posse aliquod huiusmodi monstrum a muliere, prout plures antiqui auctores in suis operibus nobis testatum reliquere. Omnes enim hanc probabilitatem admittebant. Dubitat ergo an huiusmodi monstra baptizanda sint saltem *sub conditione*.

Hinc:

Quaer. 1.° *An homo edi possit a bestia, aut bestia a muliere?*
2.° *Quid de baptizandis huiusmodi monstris statuendum est?*

Solutio:

242. — *Resp. ad 1.um Negative.* Hodie pro certo habetur nihil procreari ex nefando congressu sive viri cum bestia, sive bestiae cum muliere (1), et contraria opinio uti res fabulosa habetur. Nec verum est possibilitatem generationis ex homine et bestia admissam fuisse ab omnibus antiquis. Videri enim potest apud *Zacchias*, Quaestiones medico legales. lib, 7, tit. 1, q. 3, quanta

(1) Cfr. C. Prov. *Caesaraug.*, tit. 2, c. 2, V; *Antonelli*, Medicina past., vol. 2, n. 400; *Eschbach*, l. c., d. 3, p. 2, cap. 3, a. 2, n. 2; *Debreyne*, Embriologia, l. 2, § 3, pag. 157; *Noldin*, De Sacram., n. 69; *Capellmann*, Medic. past., pag. 108; *Aertnys*, l. 6, n. 45, nota; *Massana*, Cuestionario médico-teológico, etc., pag. 392; *Surbled*, La morale, etc., vol. 2, pag. 71; *Génicot*, vol. 2, n. 142; *Tanquerey*, vol. 1, append. ad tract. de matr., n. 65; *Villada*, Casus, vol. 3, pag. 254, n. 81; *Depeder*, p. 2, n. 346; *D'Annibale*, 1, n. 27, nota 10; 3, n. 274, nota 38; *Alberti*, Theolog., p. 1, n. 7.

fuerit in hac re opinionum diversitas. Fundamenta recentiorum haec sunt: 1.° nullum hucusque cognosci casum certum talis generationis; 2.° homines et bestias differre non modo genere, sed multo plus, et forte regno (loquimur iuxta classificationes naturalistarum), et probatum est tantum commixtiones inter *species* valde affines *eiusdem generis* esse fecundas, non autem inter animalia ad diversa genera pertinentia, multoque minus si pertineant ad ordines diversos. Antiqui innitebantur narrationibus fabulosis. Sine dubio monstrum de quo recenter diaria scripsere vel factum totum erit falsum, vel agitur de fetu aliquo non bene evoluto, et phantasia popularis supplere potuit quod deerat in re, et inducere aliquos ad suspicandum monstrum originem ducere ex nefando congressu hominis cum bestia.

Resp. ad 2.um Omnes fetus editi vivi a muliere baptizandi sunt, etiamsi ob deformitatem monstra videantur: quidquid enim a muliere vivum editur, homo est. Ob rationem contrariam quidquid a bestia editur non potest nec licite nec valide baptizari, quia homo non est. **Comp.**, n. 323.

CASUS IX

DE BAPTISMO INFANTIUM IN PARTU PERICULOSO

ANSELMUS, parochus, vocatur ad domum EUGENIAE in partu periculoso laborantis. Dum illuc pervenit, iam EUGENIA infantulum ediderat mortuum, qui, statim ac editus est, baptizatus fuit ab obstetrice *sub conditione*. Nōtavit tamen ANSELMUS infantuli corpus totum albescens veluti obductum adipe, maxime in capite, ita ut ab huiusmodi sordibus mundari non posset sola aqua, nisi ope spongiae. Tunc audivit duobus antea annis ipsam EUGENIAM partu valde laborioso edidisse puellulam EULALIAM, quae adhuc vivit, fuitque baptizata a medico dum caput solum emisit: corpus autem puellulae et caput eodem modo ac illud infantuli veluti pinguedine obductum erat. His auditis, ANSELMUS dubitare coepit de valore baptismi EULALIAE, nam sordes illae veluti ex adipe omnino impediunt ne aqua corpus attingat.

HINC:

QUAER. *An* ANSELMUS *teneatur iterum baptizare* EULALIAM, *vel quid ei respondendum sit?*

SOLUTIO:

243. — *Resp.* ANSELMUS non tenetur iterum baptizare EULALIAM: *primo*, quia ex *Rituale Romano*, tit. 2, c. 1, n. 20 (edit. typ. 1925), prohibetur iterum baptizare, nec sub conditione, infantem qui baptizatus fuerit in capite dum in partu periculoso caput tantum

emiserat: «Si infans caput emiserit et periculum mortis immineat, baptizetur in capite; nec postea, si vivus evaserit, est iterum sub conditione baptizandus». Iam vero in huiusmodi casibus urgentissimis credendum non est caput prius fuisse spongia ab illis sordibus mundatum, neque ullibi hoc praescribitur. Obductio illa veluti adiposa satis frequenter corpus infantuli afficit dum ex utero venit in lucem. *Secundo*, quia illae sordes per se non impediunt valorem baptismi, nam qui sordibus obductus est recte dicitur ablui vel lavari, effundendo aquam super sordes. Unde bene *Noldin*, De Sacram., n. 60, *d*, scribit: «Baptismus infanti collatus super caput *sordibus ante lotionem adhuc obductum* validus est: eo enim quod aqua super sordes effunditur, caput infantis ablui dicitur, quod plane ideo abluitur, ut a sordibus purgetur».

CASUS X

DE BAPTISMO PRIVATO

EMILIA in partu periculoso puerum edidit qui videbatur animam agere, ideoque ab obstetrice infans privatim baptizatus est nomine ANTONII. Vixit tamen saltem per octo dies. Post sex dies ab ANTONII nativitate, eius pater vocaverat NARCISSUM, sacerdotem, qui intelligens puerulum fuisse valide baptizatum, dixit se non posse eum iterum baptizare, sed deferendum illum esse ad ecclesiam ut caeremoniae supplerentur. Promiserunt parentes se id facturos ex quo puer robustior evaderet. Sed post duos dies mortuus est antequam ad ecclesiam deferretur pro supplendis caeremoniis.

HINC:

QUAER. 1.° *Cadaver huius pueruli tradi debet ecclesiasticae sepulturae cum omnibus sollemnitatibus Ritualis Romani, an absque ulla sollemnitate?*

2.° *Probari potest mos parochi qui etiam in huiusmodi casibus, ut parvulorum parentibus, qui id petunt, placeat, aes campanum sollemniter sonare praecipit, sollemniter associat cadaver, et Missam de Angelis celebrat sollemniter, cum tamen in oppido in dies consuetudo difundatur baptismum differendi ad sex, octo, decem dies et aliquando ad mensem, eo fine ut mater vires resumere possit et in die baptismi visitationes excipere, et convivio assistere?*

SOLUTIO:

244. — *Resp. ad 1.um Affirm.* ad primam partem; *negative* ad

secundam. Nulla enim in casu est ratio sufficiens ad negandam aliquam sollemnitatem christianae sepulturae in Rituali aut ex legitima consuetudine probatam. Ut casus proponitur, ratio agendi parentum pueruli rationabilis esse videtur tam in permittendo baptismum privatum, quam in exspectando tempus aptum deferendi puerulum infirmum ad ecclesiam pro supplendis caeremoniis.

245. — *Resp. ad 2.um* Ratio agendi parochi non videtur reprehensione digna. Nihil est in iure quod parocho potestatem faciat denegandi ex toto vel ex parte ritus sepulturae huiusmodi puerulis, suscepto iam baptismo, etsi privatim collato, defunctis, et quidem quamvis aliqua parentum negligentia intercesserit.

Satagant parochi aliique sacerdotes et confessarii docere fideles obligationem curandi ut quam citius pueruli baptizentur et gravitatem peccati quod incurrere possunt ex nimia dilatione, necnon eos moneant de periculo ne ipsi pueruli absque baptismo decedant cum amissione illius aeternae gloriae, quam consecuti fuissent, suscepto baptismo; sed aliis mediis parentes urgeant, non denegatione sepulturae, ex toto vel ex parte, puerulis defunctis post susceptum baptismum.

CASUS XI

DE BAPTISMO PRIVATIM A SACERDOTE VEL DIACONO COLLATO

Gordianus, diaconus, vocatus ad baptizandum neonatum, qui iamiam moriturus in domo vicina videbatur, infantem baptizavit ritu privato, aqua communi. Statim recordatur praescriptum § 1, canonis 759, ubi statuitur: «In mortis periculo baptismum privatim conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quae sunt ad baptismi validitatem necessaria; si *a sacerdote vel diacono*, *serventur quoque*, si tempus adsit, *caeremoniae quae baptismum sequuntur*». Cum puer adhuc superviveret, voluit servare caeremonias quae baptismum subsequuntur, sed cum nec chrisma nec cereum ad manum haberet, perrexit ad ecclesiam, quam clausam invenit; deinde ad sacristam, ut hic ecclesiam aperiret ad sumendum chrisma, sed sacrista domi non erat, et interea nuntium accepit puerum iam obiisse.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam sunt facienda ad baptismi validitatem?*

2.° *Quaenam sunt caeremoniae quae baptismum sequuntur, et quae etiam in baptismo privato a sacerdote vel diacono servandae sunt, si tempus adsit?*

3.° *An sacerdos vel diaconus repente vocatus ad baptizandum privatim puerum in periculo mortis constitutum debeat secum afferre chrisma?*

4.° *Quid, si advocetur intempesta nocte, nec chrisma habere possit nisi sacristam vel parochum excitando ut ecclesiam aperiant*, etc.?

5.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

246. — *Resp. ad 1.um* Satis est ut ter vel etiam semel minister infundat aquam super caput baptizandi in modum crucis, dicens : *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Rit. Rom.*, tit. 2, c. 2, n. 29 (edit. typ. ann. 1925). Ex eodem Rituali, l. c., si non habeatur aqua baptismalis, et periculum impendeat, sacerdos (vel diaconus) utatur aqua simplici.

247. — *Resp. ad 2.um* Ita exponit *Rituale*, l. c. : «Deinde si habeat chrisma, liniat eum in vertice, dicens : *Deus omnipotens, Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regeneravit ex aqua et Spiritu Sancto, quique dedit tibi remissionem omnium peccatorum* (hic inungit), *ipse te liniat ✠ chrismate salutis in eodem Christo Iesu Domino nostro in vitam aeternam.* ℟. *Amen.* — Postea dat ei linteolum candidum, dicens : *Accipe vestem candidam, quam perferas immaculatam ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, ut habeas vitam aeternam.* ℟. *Amen.* — Ac demum dat ei ceream candelam accensam, dicens : *Accipe lampadem ardentem, et irreprehensibilis custodi baptismum tuum: serva Dei mandata, ut, cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei una cum omnibus Sanctis in aula caelesti, et vivas in saecula saeculorum.* ℟. *Amen*».

248. — *Resp. ad 3.um* Si casus sit urgens et sacerdos (vel diaconus), dum advocatur, sit in ecclesia vel in loco vicino et *facile* secum chrisma habere possit, secum chrisma afferat, vel curet ut alii sibi afferant, et ipse statim ad domum ubi baptismus sit ministrandus se conferat, ne forte puer moriatur absque baptismo.

Resp. ad 4.um Si advocetur intempesta nocte, sine dubio agitur de casu urgentissimo, et consequenter quam citissime ad baptizandum puerum festinet, et nisi facillime chrisma haberi potuerit, omittat caeremonias subsequentes. Mens Ecclesiae non est ut, post collatum baptismum, longa mora interponatur ad quaerendum chrisma. Rituale simpliciter dicit : «Si habeat chrisma». Ergo, si non habet, non erit multum exspectandum, sed omittendae caeremoniae baptismum subsequentes.

249. — *Resp. ad 5.um* GORDIANUS bene usus est aqua communi cum baptismalem non haberet, sed non debuit illas diligentias in fine ad quaerendum chrisma instituere.

CASUS XII

SUBIECTUM BAPTISMI 1.°

THARSICIUS, IOANNES et ALBERTUS, qui respective aetatem habent 11, 9 et 7 annorum, filii sunt parentum protestanticae religioni adscriptorum. Hi tamen suos filios voluerunt educatos in religione catholica et iam a duobus annis educandos tradiderunt collegiis religiosorum. Nunc et ipsi filii baptizari volunt in Ecclesia catholica (nullum baptismum adhuc susceperunt), et parentes libenter consentiunt, et ipsi parentes iam in eo sunt ut et ipsi convertantur.

HINC:

QUAER. 1.° *An baptizari possint hi tres fratres, etsi remanere debeant in familia protestantica?*

2.° *Quo ritu baptizari debent?*

3.° *Quid, si hi fratres adhuc essent infantes?*

SOLUTIO:

250. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Agitur enim de baptismo adultorum, et satis est ut ipsi petant, etiamsi parentes dissentirent; sic enim in can. 745, § 2: «Cum agitur de baptismo:... adulti censentur qui rationis usu fruuntur, idque satis est ut suo quisque animi motu baptismum petat et ad illum admittatur». Iam vero omnes tres fratres sunt adulti, quia rationis usu fruuntur, et non modo ipsi petunt, sed etiam parentes libenter consentiunt. Nec opus hic est exigere cautelam pro catholica educatione. Hoc exigitur tantum pro baptismo infantium.

251. — *Resp. ad 2.um* Ritu adultorum. Attamen «loci Ordinarius potest gravi et rationabili de causa indulgere ut caeremoniae praescriptae pro baptismo infantium adhibeantur in baptismo adultorum» (can. 755, § 2). Prae oculis habeatur etiam can. 753, § 1: «Tam sacerdotem qui adultos baptizaturus est, quam ipsos adultos qui sani sint, decet esse ieiunos. — § 2. Nisi graves urgentesque causae obsint, adultus baptizatus statim Missae sacrificio assistat et sacram communionem percipiat».

252. — *Resp. ad 3.um* Etiam tunc baptizari possent, quia parentes consentiunt et cautelas offerunt pro eorum catholica educatione. Sic enim in can. 751: «Circa baptismum infantium duorum haereticorum aut schismaticorum, aut duorum catholicorum qui in apostasiam vel haeresim vel schisma prolapsi sint, generatim serventur normae in superiore canone constitutae». In canone autem praecedenti hae normae habentur: «§ 1. Infans infidelium, etiam invitis parentibus, licite baptizatur, cum in eo versatur vitae discrimine, ut prudenter praevideatur moriturus, antequam usum ratio-

nis attingat. — § 2. Extra mortis pariculum, dummodo *catholicae eius educationi cautum sit*, licite baptizatur: 1.° Si *parentes* vel tutores, aut saltem unus eorum, *consentiant;* 2.° si parentes, idest pater, mater, avus, avia, vel tutores desint, aut ius in eum amiserint, vel illud exercere nullo pacto queant».

CASUS XIII

SUBIECTUM BAPTISMI 2.°

CALPURNIUS baptizavit adultum infidelem, qui ignorabat veritates fidei certo sciendas et credendas necessitate medii. De valore huius baptismi auctores in diversas videntur abire sententias. Nunc neophytus ille iam huiusmodi veritates cognoscit et credit.

HINC:

QUAER. 1.° *An baptismus a* CALPURNIO *collatus sit validus?*

2.° *An neophytus ille sit iterum sub conditione baptizandus?*

SOLUTIO:

253. — *Resp. ad 1.um* Praedictus baptismus videtur saltem probabilius validus. Nam *per se* ad validitatem baptismi non requiritur ut subiectum cognoscat multoque minus ut credat veritates necessario credendas necessitate medii, et sic validus est in infantibus ac perpetuo amentibus. In adultis requiritur quidem intentio suscipiendi baptismum, sed natura huius intentionis talis est, ut haberi possit etiam ab iis qui huiusmodi veritates ignorant. Nam «ut certo constet de eius valore requiritur ut homo adultus expresse christianae societati adiungi seu baptismum suscipere voluerit. Cfr. *Lugo*, De Sacr. in genere, disp. 9, n. 130». *Lehmk.*, vol. 2, n. 77, edit. 10.ª Ipse *Lehmk.*, l. c., n. 78, loquens de baptizando moribundo sensibus destituto, scribit: «Bene animadverti debet, in huiusmodi circumstantiis conferri baptismum sub conditione «si capax es», atque eundem sic baptizatum, si postea ad sui conscientiam redierit, etiamsi factum approbaverit, nihilominus sub conditione iterum baptizari debere, nisi certo constiterit, eum prius expressam et explicitam voluntatem baptismi habuisse, atque *veram fidem de iis omnibus mysteriis, quae probabiliter sunt de necessitate medii, iam tum concepisse.*

»Qui autem rationis compos est, antea omnino instrui debet de necessariis fidei articulis pro eius captu et possibilitate, suamque fidem et baptismi suscipiendi voluntatem declarare. De quibus si dubium exstiterit *neque plus possit obtineri*, in extremis *conditionate baptizandus est*, «si es capax».

Validitatem etiam admittere videtur *Noldin*, De Sacram., n. 73,

2, *c.*: «Infideles moribundi sensibus non destituti de intentione quidem ipsi interrogandi sunt, *licite* autem, etiam petentes sacramentum, baptizari non possunt, si careant necessariis dispositionibus, *debita* nempe *scientia* et contritione. Quare de *necessariis necessitate medii* nec non de obligatione contritionis instruendi sunt». Et magis aperte validitatem admittit alibi (De praeceptis, n. 10), si adultus ignoret mysteria Trinitatis et Incarnationis, non autem si ignoret Deum esse aut Deum esse remuneratorem.

254. — *Génicot* aperte profitetur illam cognitionem requiri quidem ad *liceitatem*, minime vero ad *validitatem:* «Si constat indigenam *(qui nesciebat ea quae sunt de necessitate medii, praesertim mysterium SS.ae Trinitatis)* habuisse intentionem recipiendi baptismi, non est cur *iterum sub conditione baptizetur.* Etenim nulla fides ad valorem baptismi requiritur. Sane quandiu non creduntur quae de necessitate medii credenda sunt, baptismus effectus suos producere nequit, cum sine tali fide nunquam detur iustificatio adultis. Sed quam primum illa fides adveniet, sacramentum reviviscet». *Génicot-Salsmans*, Casus, n. 595.

Immo P. *Bucceroni*, qui in prioribus *Casus* editionibus videbatur docere talem scientiam necessariam esse ad *validitatem* (1), in posterioribus plane docet requiri tantum ad *liceitatem;* sic in edit. 5.a: «Ad fidem vero quod spectat, fides proprie talis necessaria quidem non est ad *validitatem* baptismi; necesse tamen est ad eius *liceitatem* noscere et credere ea quae necessaria sunt necessitate medii et praecepti. Quare, si Riculfus iterum sit *sub conditione rebaptizandus*, rite prius instrui debet in rebus fidei. Cfr. *Collect. S. C. de P. F.*, nn. 551, 552, 555». *Bucc.*, Casus, vol. 2, n. 110, 4.°, pag. 29.

Quod dicit «si Riculfus iterum sit sub conditione rebaptizandus» refertur ad casum in quo dubium sit de vera intentione Riculfi recipiendi baptismum.

Quare illa ignorantia, obex erit gratiae suscipiendae, et receptum sacramentum erit validum quidem sed informe, et gratiam producet ex quo obex removeatur. **Comp.**, nn. 298, 299.

255. — Quae omnia clare constare videntur ex can. 752, qui sic se habet: «§ 1. Adultus, nisi sciens et volens probeque instructus, ne baptizetur; insuper admonendus ut de peccatis suis doleat. — § 2. In mortis autem periculo, *si nequeat in praecipuis fidei myste-*

(1) «Ad fidem vero quod spectat, fides proprie talis necessaria quidem non est *ad validitatem* baptismi, *necesse tamen est saltem noscere et credere ea quae sunt necessitate medii.* Quare iterum, cum Riculfus valde rudis sit, examinandus est, utrum saltem haec noverit et crediderit ante susceptionem baptismi; adeoque, stante dubio, ex hoc etiam capite est sub conditione rebaptizandus. Cfr. *Collect. S. C. de P. F.*, nn. 551, 552, 555». *Bucc.*, Casus, n. 294, 3.°, pag. 373, edic. 2.a

riis diligentius instrui, satis est, ad baptismum conferendum, ut aliquo modo ostendat se eisdem assentire serioque promittat se christianae religionis mandata servaturum. — § 3. Quod si baptismum ne petere quidem queat, sed vel antea vel in praesenti statu manifestaverit aliquo probabili modo *intentionem illum suscipiendi*, baptizandus est sub conditione; si deinde convaluerit et dubium de valore baptismi collati permaneat, sub conditione baptismus rursus conferatur» (1).

256. — *Resp. ad 2.*um *Affirmative*, quia omnino certo non constat de valore primi baptismi, et aliunde constat ex doctrina tradita in resp. ad 1.um obligatio iterandi sacramentum sic susceptum.

CASUS XIV

BAPTISMUS PRIVATUS 1.°

Richardus, neoparochus, ab Honorio, nobili ac praepotenti viro, accersitur, ut eius proli recens natae domi privato modo baptismum conferat, sollemnitatem ad aliud tempus, congregatis cognatis et amicis remittendo. Richardus inquirit de infantis valetudine, et audit eum nulla infirmitate laborare. Inde haeret anceps, nesciens utrum, posito tali casu, in aedibus privatis baptizare possit. Tandem puerulum aqua baptismatis abluit, omissis caeremoniis, quas postea in ecclesia suppleturus est.

Hinc:

Quaer. 1.° *In quonam loco baptismus sollemnis conferri debeat?*

2.° *An liceat aliquando baptismum extra ecclesiam conferre, et caeremonias ad aliud tempus remittere?*

3.° *Quid faciendum, praesertim in locis missionum, cum deest sacerdos, vel est eum adeundi difficultas?*

4.° *Quid de parocho dicendum?*

Solutio:

257. — *Resp. ad 1.*um Proprius baptismi sollemnis administrandi locus est baptisterium in ecclesia vel oratorio publico (can. 773). — In domibus autem privatis baptismus sollemnis administrari

(1) Etiam validitas probabiliter infertur ex responso S. Off. 18 sept. 1850: «2. Se un adulto selvaggio *in articulo mortis* per la brevità del tempo, per mancanza di idee e per ignoranza della lingua, non solo non può essere istruito nelle cose necessarie *necessitate medii* ma neppur formare un atto di contrizione o d'attrizione dei personali peccati possa essere battezzato. — *Resp.* ad 2. Si antea dederit signa velle baptizari, vel in praesenti statu aut nutu aut alio modo eandem dispositionem ostenderit, baptizari posse sub conditione, quatenus tamen missionarius, cunctis rerum adiunctis inspectis, ita prudenter iudicaverit (*Collect. S. C. de P. F.*, n. 1050, edit. 2.a).

non debet, nisi hisce in adiunctis: 1.° si baptizandi sint filii aut nepotes eorum qui supremum actu tenent populorum principatum vel ius habent succedendi in thronum, quoties isti id rite poposcerint; 2.° si loci Ordinarius, pro suo prudenti arbitrio et conscientia, iusta ac rationabili de causa, in casu aliquo *extraordinario* id concedendum censuerit (can. 776, § 1, 1.°, 2.°), v. gr. si infans sine periculo transferri nequeat ad ecclesiam (1). — In memoratis casibus baptismus conferendus est in sacello domus aut saltem in alio decenti loco, et aqua baptismali de more benedicta (ibid., § 2). **Comp.**, n. 338.

258. — *Resp. ad 2.um* 1.° Baptismus nunquam conferri potest extra ecclesiam, et quidem paroecialem, excepto casu necessitatis, privilegii, aut facultatis specialis ab Ordinario obtentae. Sequitur ex modo dictis. *Gury*, n. 222.

2.° Quod ad caeremonias attinet, in baptismo domi conferendo in casu necessitatis, omnia sunt omittenda, quae baptismum praecedunt, quaeque postmodum supplenda sunt in ecclesia, ad quam praesentandus est puer cum convalescit. S. R. C., 23 sept. 1820 *(Decr. auth.*, n. 2607). Possunt tamen adhiberi illae caeremoniae quae baptismum subsequuntur. S. Off., 10 april. 1861 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 1213, edit. 2.ª); C. Plen. **Amer. lat.**, n. 498.

In locis tamen, ubi catholici haud raro incolunt procul ab ecclesiis vel oratoriis publicis, et translatio infantium in tenera aetate per tantam locorum distantiam magnis periculis et incommodis est obnoxia, parochis missionariis, de consensu Ordinarii, licet baptismum hisce infantibus, vel extra mortis periculum, ministrare in privatis domibus, servato ritu Ecclesiae consueto. S. R. C., 4 febr. 1871, ad 3 *(Decr. auth.*, n. 3224); C. Plen. **Amer. lat.**, l. c.

Etiam omnes caeremoniae adhiberi possunt dum baptismus domi administretur de licentia Episcopi. S. R. C., 17 ian. 1914 *(Acta*, IV, pag. 32). Cfr. *Ferreres*, l. c., apud *Razón y Fe*, vol. 38, pag. 380.

259. — *Resp. ad 3.um* Tunc (nisi forte sacerdos intra octo dies adfuturus speretur) baptismus a catechistis aliisve probatis laicis illico est administrandus infantibus, bona licet valetudine utentibus, supplente *dein* presbytero, cum adventaverit, baptismi caeremonias; hominum quippe vita, infantium praesertim, continuis est obnoxia periculis. — Synodus *Sutchuensis* mandavit ut baptismus in casu non differatur ultra octo dies ab infantis nativitate. S. C. de P. F., 21 ian. 1788; 16 ian. et 11 febr. 1804; 11 sept. 1841 *(Collect. S. C. de P. F.*, nn. 593, 674, 675, 939, edit. 2.ª; Append. ad C. Plen. **Amer. lat.**, n. 128).

(1) S. C. de Sacr., 22 iul. 1925 *(Acta*, XVII, pag. 452). Cfr. etiam *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 36, pag. 376 seq.

260. — *Resp. ad 4.um* Parochus de peccato gravi damnandus est, quia contra legem Ecclesiae gravem egit. Filii enim nobilium in iure canonico minime ut privilegiati habentur. Parochus igitur non debuisset HONORIO, licet viro nobili ac praecipuo, morem gerere, nisi ab Episcopo facultatem obtinuisset. *Gury*, n. 223.

CASUS XV

BAPTISMUS PRIVATUS 2.°

SALUSTUS, vir nobilis, nova prole beatus, in patrinum requirit RICHARDUM, virum conspicuum, sed absentem, nec ante mensem reversurum. Statuit primum ille baptismum prolis ad RICHARDI adventum remittere; sed subinde timens ne interea periclitetur, petit a parocho suo ut velit nunc infantem domi baptizare, caeremonias postea suppleturus in ecclesia, cum invitatus patrinus advenerit. Illi morem gerit parochus.

HINC:

QUAER. 1.° *An graviter peccent parentes qui baptismum ad mensem differunt, in gratiam patrini adventuri, vel familiae congregandae, sollemnitatisve praeparandae?*

2.° *An graviter peccaverit parochus?*

SOLUTIO:

261. — *Resp. ad 1.um Affirm.* cum *S. Alph.*, n. 118, *Salmantic.* et aliis. Immo etiam dilatio per *hebdomadam* videtur gravis, cum Leo XIII in Epist. ad Episc. *anglonen. et tursien.*, 13 aug. 1899, de consuetudine «S. baptismatis in *hebdomadas*, in menses, immo in annos pueris differendi», dicat: «nil sane hac mala consuetudine iniquius, nil ecclesiasticis sanctionibus magis contrarium: utpote quae non solum tot animarum aeternam salutem, inexcusabili temeritate, in manifestum periculum infert; sed eas insuper, intra id temporis, certo fraudat ineffabilibus gratiae sanctificantis charismatibus, quae per regenerationis lavacrum infunduntur; resque aliquoties eosque deducere potest, ut, quod proprio tempore omissum fuit, nunquam amplius in posterum sit faciendum». «Non possumus quin tam detestabilem usum, in Deum simul impium ac in homines, ubicumque infeliciter invaluerit, ex animo improbemus et execremur.» Cfr. App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, l. c.

Hac de re sic loquitur C. Plen. **Amer. lat.**, n. 491, et C. **Manil.**, n. 574: «Curandum est ut infantes quam citius baptizentur; unde improbamus incuriam parentum, qui, *absque* **gravi** *causa*, ultra *triduum*, et praesertim ultra *octiduum*, filiorum, quamvis minime infirmorum, baptismum differunt: et volumus, ut de hac re paro-

chi et concionatores frequenter commoneant fideles». Cfr. etiam C. Prov. *Valent.*, part. 2, tit. 1, cap. 2, n. 2; Syn. *Aurien.*, Const. 49; *Matriten.*, lib. 2, tit. 1, c. 1.

262. — *Resp. ad 2.um* Graviter peccavit parochus, saltem *per se loquendo*. Ratio deducitur ex dictis in casu praecedenti. Etenim soli filii regum vel principum, domi, praeter casum necessitatis, baptizari possunt. Non licet caeremonias ab ipso baptismo separare, praeter casum necessitatis, vel licentiae specialis. *S. Alph.*, n. 142 seq.; *Voit*, n. 203; *Gury*, n. 225.

CASUS XVI

BAPTISMUS SOLLEMNIS

1.° TROPHIMUS, parochus, advocatus ad infantem de vita periclitantem baptizandum, ibi infantem cum ritu Ecclesiae sollemni baptizavit omniaque peregit praecedentia unctionem scapularum; sed tunc, re perpensa, iudicavit puerulum sine magno periculo in templum deferri posse. Mandat igitur, ut statim deferatur; subsequitur ipse, et in ecclesia reliqua perfecit.

2.° MEDARDUS, parochus, dum casu celebrat in sacello privato, ecce ipsi affertur infans baptizandus, idque rigente hieme, ita ut non possit deferri ad ecclesiam, ab aedibus infantis longe dissitam, et quo per nives adeundum esset. Parochus eum ibi baptizavit, et cum chrisma sub manum non haberet, alio tempore illam unctionem supplevit.

HINC:

QUAER. 1.° *An bene egerit* TROPHIMUS, *in primo casu?*

2.° *An recte* MEDARDUS, *in secundo casu?*

3.° *An repetendae sint caeremoniae quando baptismus, invalide collatus, est iterandus?*

SOLUTIO:

263. — *Resp. ad 1.um* Erravit TROPHIMUS baptizando infantem domi cum sollemnibus Ecclesiae caeremoniis quae baptismum praecedunt, ut constat ex can. 759, § 1: «In mortis periculo baptismum privatim conferre licet; et, si conferatur a ministro qui nec sacerdos sit nec diaconus, ea tantum ponantur, quae sunt ad baptismi validitatem necessaria; si a sacerdote vel diacono, serventur quoque, si tempus adsit, caeremoniae quae baptismum sequuntur». Debuisset enim infantem, de vita periclitantem, domi baptizare, omissis omnibus caeremoniis quae ante baptismum adhiberi solent, et eas remittere ad aliud tempus, donec infans ad ecclesiam deferri posset, et solas reliquas caeremonias perficere. Recte tamen egit caeremonias interrumpendo, cum postea

advertit nullum amplius esse periculum ut eas in ecclesia convenientius perficeret.

264. — *Resp. ad 2.um* Si adhuc hiems saevitura esset, ut ex casu coniicitur, nec parochus illuc redire debebat intra breve tempus, v. gr. intra duas hebdomadas, videtur esse causa sufficiens ad infantem illo modo baptizandum. Incommodum grave, cui infans exponendus est, si ad ecclesiam esset deferendus, est ratio sufficiens illum baptizandi in oratorio, vel etiam in propria domo. Item incommodum subeundum a parocho, si redeat, eum excusat a reliquis baptismi sollemnitatibus tunc adhibendis. Cfr. S. C. de P. F., 21 ian. 1789 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 598, edit. 2.a). Unde MEDARDUS non videtur carpendus. Si redire intra breve tempus debebat, melius fecisset baptismum differendo, ita ut, aqua baptismali et chrismate adhibito, integrum servaret Ecclesiae ritum. Vide dicta supra, nn. 258 et 261. Cfr. *Génicot*, Casus, 2, tr. 12, cap. 4, cas. 2.

265. — *Resp. ad 3.um* «Cum baptismus sub conditione iteratur, caeremoniae, si quidem in priore baptismo omissae fuerunt, suppleantur, salvo praescripto can. 759, § 3; sin autem in priore baptismo adhibitae sunt, repeti in altero aut omitti possunt» (can. 760). Est igitur liberum eas repetere vel non. — «Caeremoniae autem quae in baptismi collatione praetermissae quavis ratione fuerint, quamprimum in ecclesia suppleantur» (can. 759, § 3). **Comp.**, n. 335.

CASUS XVII

PATRINI 1.°

1.° MAURITIUS, vir nobilis, proli suae baptizandae tres patrinos designavit, scilicet virum unum et duas mulieres. Adstant omnes simul coram parocho, infantem deferentes. Parochus quidem id fert aegerrime; sed timens ne MAURITIUM offensum habeat, neminem repellit.

2.° PAULINO, parocho, infans baptizandus offertur; eum concomitantur, praeter obstetricem, vir unus et mulieres duae. Una mulier dicebat se a patre, altera a matre rogatam fuisse, ut prolem in baptismo susciperet. Conatur parochus unam mulierem dimittere, sed incassum. Noluit autem rogare virum, ut discederet. Ideo omnia composuit, omnes admittendo.

HINC:

QUAER. 1.° *Quot patrini requirantur, et quales?*

2.° *An requirantur in baptismo privato? vel, an patrini in baptismo privato adhibiti cognationem contrahant?*

QUAER. 3.° *An graviter peccaverit parochus, in primo et secundo casu, tres patrinos admittendo et utrum omnes cognationem spiritualem contraxerint?*

4.° *An in secundo casu, parochus potuisset, viro dimisso, duas mulieres admittere?*

SOLUTIO:

266. — *Resp. ad 1.um* 1.° Ex praecepto Ecclesiae adhibendus est saltem unus patrinus in baptismo sollemni, sive vir, sive mulier; nec plures quam unus et una adhiberi possunt (can. 764). Conc. *Trid.*, sess. 24, c. 2, De reform. matr.

2.° «Ut quis valide sit patrinus, oportet: 1.° sit baptizatus, rationis usum assecutus, et intentionem habeat id munus gerendi; 2.° ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus aut infamis infamia iuris aut exclusus ab actibus legitimis, nec sit clericus depositus vel degradatus; 3.° nec sit pater vel mater vel coniux baptizandi; 4.° ab ipso baptizando eiusve parentibus vel tutoribus aut, his deficientibus, a ministro sit designatus; 5.° baptizandum in actu baptismi per se vel pel procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis». — «Ut autem quis licite patrinus admittatur, oportet: 1.° decimum quartum suae aetatis annum attigerit, nisi aliud iusta de causa ministro videatur; 2.° non sit propter notorium delictum excommunicatus vel exclusus ab actibus legitimis vel infamis infamia iuris, quin tamen sententia intercesserit, nec sit interdictus aut alias publice criminosus vel infamis infamia facti; 3.° fidei rudimenta noverit; 4.° in nulla religione sit novitius vel professus, nisi necessitas urgeat et expressa habeatur venia Superioris saltem localis; 5.° in sacris ordinibus non sit constitutus, sine expressa Ordinarii proprii licentia» (can. 765, 766). **Comp.**, n. 1045.

Resp. ad 2.um 1.° «Etiam in baptismo privato patrinus, si facile haberi queat, adhibeatur; si non interfuerit, adhibeatur in supplendis baptismi caeremoniis, sed hoc in casu nullam contrahit spiritualem cognationem» (can. 762, § 2).

2.° Can. 762, § 2, videtur supponere in priore casu, seu si adhibeatur in ipso baptismate privato, contrahere cognationem. Aliunde can. 768, nulla facta distinctione inter baptismum privatum et sollemnem, absolute dicit: «Ex baptismo spiritualem contrahunt cognationem tantum cum baptizato, baptizans et patrinus». Res tamen non videtur omnino posita extra omne dubium. **Comp.**, n. 1045, et nota.

267. — *Resp. ad 3.um* 1.° Uterque parochus graviter peccavit, plures quam unum et unam ad levandum baptizatum admit-

tendo; quia uterque in re gravi prohibitionem Ecclesiae violavit. Quando igitur plures patrini, quam duo, a parentibus sunt designati, parochus tenetur non admittere nisi unum et unam ex designatis: ipse enim tunc tenetur designare patrinos admittendos; ad eum spectat providere ut omnia recte fiant. Si parochus non possit aliquos sine offensa dimittere, v. gr. personas illustres, difficiles, dissimulet primum, permittatque ut tanquam testes baptismo assistant, postea vero dicat satis esse si unus vel una infantem tangat; nec permittat ut alii eum tangant, aut saltem ut eo tangant modo qui requiritur ad cognationem spiritualem contrahendam. Etenim, licet primum spectet ad parentes patrinos designare, ad pastorem tamen pertinet eos eligere, ubi parentes id non fecerunt, vel male praestiterunt. *Gury*, n. 231. **Comp.**, n. 1046.

2.° Nullum autem dubium est quin omnes qui munus patrini exercent, et vere infantem tangunt (dummodo designati fuerint), affinitatem spiritualem contrahant, etiamsi contra voluntatem parochi egerint; quia ex dictis, munus designandi patrinos in primis ad parentes pertinet. *Reuter*, n. 124; *Elbel*, n. 35.

268. — *Resp. ad 4.um Neg.* prorsus. Ratio est, quia expresse statuitur in Codice canonico et in Conc. *Trid.* ut vir unus et mulier una tantum adhibeantur. Ergo in casu nostro PAULINUS virum dimittere non debuit. Si vero neutra mulier, utpote durae cervicis, discedere velit, praecipiat parochus ut una sola infantem tangat, iuxta ea quae dicuntur n. 276. *Gury*, n. 232.

CASUS XVIII

PATRINI 2.°

1.° CANTIANO, parocho, exhibita fuit puella baptizanda, cuius pater designavit ut munus patrini gereret MARCUM, amicum suum, qui in remota regione vivebat, et CANTIANO erat ignotus.

2.° Post duos menses, LEONIDES filiam suam baptizandam adduxit ad CANTIANUM, et patrinum designavit THEODOMIRUM: hunc reiecit CANTIANUS, quia THEODOMIRUS publice in concubinatu vivebat. Verum LEONIDES iratus insurgit contra CANTIANUM, dicens: «Paulo ante admisisti ut patrinum MARCUM, qui separatus ab uxore in publico concubinatu vivit, quique ut adulter et publicus concubinarius declaratus fuit a iudice ad uxoris instantiam, et nunc reiicis THEODOMIRUM, qui nec adulter est, nec damnatus ut concubinarius. Num leges Ecclesiae aliae sunt pro divitibus, aliae pro pauperibus?» CANTIANUS reposuit se ignorasse quis esset MARCUS, ideo eum admisisse. Iram tamen LEONIDIS pertimescens, etiam THEODOMIRUM admisit.

HINC :

QUAER. 1.° *An et quatenus publici adulteri aut publici concubinarii munus patrini valide et licite exercere possint?*

2.° *An et quatenus parochus teneatur ipsos excludere a munere patrini?*

3.° *Quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO :

269. — *Resp. ad 1.um* Nullus publicus concubinarius, aut publicus adulter, munus patrini neque in baptismo neque in confirmatione *licite* exercere potest. Ratio est, quia publicus adulter, aut publicus concubinarius, eo ipso exclusus est ab actibus legitimis ecclesiasticis iuxta can. 2357, § 2 (1). Iam vero inter actus legitimos ecclesiasticos recensetur munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis ex can. 2256, 2.° (2). — Immo nec *valide* munus patrini agere poterunt, *si sententia condemnatoria vel declaratoria* de crimine adulterii publici aut publici concubinatus contra ipsos intercesserit. Utrumque constat ex can. 765 et 766. Nam in illo statuitur: «Ut quis sit *(valide)* patrinus, oportet:... 2.° Ad nullam pertineat haereticam aut schismaticam sectam, *nec sententia condemnatoria vel declaratoria sit excommunicatus, aut infamis infamia iuris*, **aut exclusus ab actibus legitimis...**». — In canone autem 766 decernitur: «Ut autem quis *licite* patrinus admittatur, oportet:... 2.° Non sit propter notorium delictum excommunicatus, vel *exclusus ab actibus legitimis*, vel infamis infamia iuris, *quin tamen sententia intercesserit*, nec sit interdictus aut alias *publice criminosus* vel infamis infamia facti...». — Praeterea cum tum adulterium tum concubinatus inter crimina recenseantur in Codice canonico, constat etiam tum MARCUM tum THEODOMIRUM fuisse publice criminosos.

Resp. ad 2.um Per se adest gravis obligatio huiusmodi homines excludendi a munere patrini. Agitur enim de re gravi.

270. — *Resp. ad 3.um* Igitur MARCUS duplici ex titulo excludendus erat a munere patrini, quia publice adulter et publice concubinarius, et quamvis bona fide admissus sit ad munus, duplici ex titulo *invalide* gessit, quia de utroque crimine constabat *sententia condemnatoria;* unde cognationem spiritualem non contraxit.

---

(1) Qui publicum adulterii delictum commiserint, vel in concubinatu publice vivant, vel ob alia delicta contra sextum Decalogi praeceptum legitime fuerint damnati, excludantur ab actibus legitimis ecclesiasticis, donec signa verae resipiscentiae dederint (can. 2357, § 2).

(2) Nomine autem actuum legitimorum ecclesiasticorum significatur... munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis (can. 2256, 2.°).

CASUS XIX

PATRINI 3.°

TITIANUS, parochus, infantem baptizaturus, patrino a parentibus designato moram protrahente, animi impotens, vocavit PANCRATIUM, qui forte in ecclesia aderat, ut patrini officium perageret. Dum autem parochus secundam aquae infusionem ac verba formae *et Filii* proferret, advenit exspectatus patrinus, qui illico aliis se adiunxit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIANUS *graviter peccaverit rogando* PANCRATIUM, *ut patrinum ageret?*

2.° *An tum* PANCRATIUS, *tum alius in medio baptismo adveniens, cognationem spiritualem contraxerit?*

SOLUTIO:

271. — *Resp. ad 1.um* TITIANUS, parochus, a reatu culpae gravis minime excusari potest, ex eo quod, proprio marte, patrinum a parentibus non designatum, sine gravi ratione adhibuerit; etenim ius parentum in re vere gravi, contra praescriptum Codicis canonici et Conc. *Trid.*, violavit. — Si tamen, diu exspectatus, designatus patrinus non advenisset, videtur excusandus parochus, saltem a gravi peccato: nec *rationabiliter* inviti essent parentes propter substitutionem, cum illi hominem negligentem elegerint.

272. — *Resp. ad 2.um* 1.° PANCRATIUS cognationem spiritualem contrahere videtur, licet a parentibus infantis designatus non fuerit. Ratio est, quia fuit designatus a ministro, aliquo modo deficiente designato a parentibus.

2.° Patrinus designatus a parentibus non debet censeri contraxisse cognationem spiritualem, quia proprie baptismo non adfuit, cum ad finem tantum prolationis formae advenerit. Non tamen certa res est eum non contraxisse, si infantem v. gr. suscepit de manibus baptizantis, quia in eo omnes circumstantiae necessariae ad validitatem concurrere videntur.

CASUS XX

COGNATIO SPIRITUALIS 1.°

1.° TITIUS patrinus fuerat designatus, sed, dum baptismus ministrandus erat, TITIUS, monitus de repentino morbo sui patris, in aliam civitatem perrexerat. Unde parentes pueri baptizandi, de-

signarunt SEMPRONIUM, ut nomine TITII patrinum ageret. Consuetudo enim loci fert ut qui patrinum agere vult, nemini mandatum confert expressum, sed, nisi per se officio illo perfungatur patrinus, baptizans vel baptizandi parentes aliam personam invitant, ut pro patrino absente agat.

2.° AUGUSTUS rogatus a TITIO ut puellulae suae patrinus foret, libenter munus illud acceptat, et cum aliis ad ecclesiam tendit. Sed ecce! ibi cernit praesentem SABINUM, virum conspicuum, et, urbanitatis causa, illi munus patrini cedit. Acceptat ille et puellulam e sacro fonte levat. Elapsis vero sexdecim annis, AUGUSTUS puellam ducere intendit; sed ante quaerit, num cognationem spiritualem fortasse contraxerit?

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo, ratione baptismi, contrahatur spiritualis cognatio?*

2.° *An* TITIUS *in casu vere contraxerit cognationem spiritualem?*

3.° *An* AUGUSTUS, *in secundo casu? an vero* SABINUS?

SOLUTIO:

273. — *Resp. ad 1.um* Contrahitur cognatio, seu affinitas spiritualis ratione baptismi, inter baptizantem et baptizatum ex una parte, et inter patrinum et baptizatum ex altera (can. 768). Haec affinitas impedimentum matrimonii dirimens constituit (canon 1079). **Comp., n. 1045.**

Resp. ad 2.um Affirm., si TITIUS, agnoscens huiusmodi consuetudinem, eidem se conformare intenderit; attamen praedicta consuetudo est reprobanda: 1.° quia indubitanter constare debet patrinum in facie Ecclesiae proprium munus suscepisse, quod per dictam consuetudinem manet incertum et aequivocum; 2.° quia patrinus suum munus suscipere debet cum plena notitia et conscientia inde exorientis obligationis ad mentem can. 769, quod excludere videtur praefata consuetudo, quippe quae redigit patrini officium ad quendam inanem ritum; 3.° quia ex tali recepto more facultas fere demitur parocho conditiones explorandi, quae a can. 765 et 766 requiruntur, ut quis valide et licite patrini munus suscipiat (S. C. de Sacr., 24 iul. 1925: *Acta*, XVIII, pag. 43).

274. — *Resp. ad 3.um* AUGUSTUS minime contraxit affinitatem. Ratio est, quia non sufficit, ad contrahendam cognationem, ut quis a parentibus sit designatus, et ipse munus patrini acceptet; sed requiritur omnino, ut baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis (can. 765, 5.°). Atqui nihil horum fecit, siquidem locum suum ex urbanitate alteri cessit. Ergo... An vero SABINUS contraxerit affinitatem?

Affirmandum est. Voluit enim patrinum agere, et reapse egit. Nec obstat quod a parentibus non fuerit designatus, iuxta dicta in casu praecedenti.

CASUS XXI

COGNATIO SPIRITUALIS 2.°

LINA, in partu periculosissimo, vitae valedixit. LUCIA, vicina, prolem eius periclitantem baptizare festinat. BERTRANDUS vero, maritus LINAE defunctae, cum LUCIA matrimonium contrahere intendit; sed ante quaerit, utrum aliquo impedimento laboret.

HINC:

QUAER. *An* LUCIA BERTRANDO, *patri prolis a se baptizatae, nubere possit aut potuerit?*

SOLUTIO:

275. — *Resp.* 1.° *Affirm.*, si baptizavit post Codicem canonicum, ex quo iam baptizans et patrini nullam cognationem contrahunt cum parentibus baptizati, sed tantum cum ipso baptizato. Cfr. can. 768.

2.° *Neg.*, si baptizavit ante Codicem et ante Codicem matrimonium contraxit. Ratio patens est. Etenim LUCIA, baptizando infantem, affinitatem contraxit, ex disciplina tunc vigente, non solum cum infante ipso, sed etiam cum eius patre, seu cum BERTRANDO. Ergo ipsi absque dispensatione nubere non poterat. Nec obstat, quod infantem hunc in casu necessitatis baptizaverit. — Sed post Codicem libere et licite contrahere matrimonium cum BERTRANDO potest, nam impedimentum illud iam abrogatum est per Codicem. Vide dicenda in tractatu de matrimonio, ubi de cognatione spirituali, et in **Comp.**, n. 1046.

CASUS XXII

COGNATIO SPIRITUALIS 3.°

In dioecesi in qua THEOBALDUS munus parochi gerit, consuetudo est ut patrinus puerum aut puellam teneat durante baptismi administratione; matrina autem interea cereum manu tenet, baptizandum autem non tangit nisi ipso momento quo minister aquam super baptizandum effundit, quo tempore huius manus matrina apprehendit. Aliquando distractione accidit ut matrina in praedicto momento puerum non tangat sed tantum dum cereum in manu pueri ponit, quo in casu huius manum matrina propria manu circumplectitur, ne cereus e pueri manu decidat.

In aliquibus ex huiusmodi casibus, THEOBALDUS in actis baptismi omisit nomen matrinae, putans illam cognationem spiritualem non contraxisse, sed nunc dubitat an recte egerit.

Patrinus et matrina iuncti stant, sed nescit THEOBALDUS an semper eorum vestes mutuo sese attingant, quod saltem pluries affirmandum ipsi videtur.

HINC:

QUAER. 1.° *An matrina quae in actu, quo formula baptismi profertur, puerum non tangit, cognationem spiritualem contrahat?*

2.° *An cognationem contrahat, si puerum tangat eo tantum tempore quo baptizandus cereum manu teneat?*

3.° *An* THEOBALDUS *teneatur curare ut parochi nomina matrinarum ab ipso omissa ob rationem memoratam, in actis scribant, ne forte postea aliqua matrimonia nulliter contrahantur ob cognationem spiritualem?*

SOLUTIO:

276. — *Resp. ad 1.*um Iuxta can. 765, ad hoc ut quis munus patrini *valide* gerat, requiritur inter alia ut: «5.° Baptizandum in actu baptismi per se vel per procuratorem physice teneat aut tangat, vel statim levet seu suscipiat de sacro fonte aut de manibus baptizantis». Quod ita explicat *Blat*, De rebus, 1, pag. 59: «Ut *physice a) teneat* parvulum, *b) vel tangat* quando baptizandus est adultus, vel quando parvulus baptizandus ab alio commodius sustentatur, *c) vel statim* post baptismi actum: *levet* baptizatum per *immersionem, seu suscipiat: de sacro fonte* post lavacri salutaris infusionem, *aut de manibus* baptizantis immergentis» (1).

---

(1) Vide quoque ea quae docet *Vlaming*, De matr. n. 384: «Unde in primis munere suo fungatur in actu baptismi. Hinc necesse non est, quinimmo per se solum non sufficit, quod patrinus ad interrogationes baptismum praecedentes pro infante respondeat, sicut quidam olim erronee asseruerunt.

»Quid patrino in actu baptismi pro variis adiunctis agendum incumbat, haec docet paraphrasis can. 765, 5.° Videlicet: «Baptizandum in actu baptismi... physice teneat aut, *licet teneat alius, saltem* tangat; vel, *si nihil praedictorum fiat in ipso baptismi actu, saltem eo peracto* statim levet, *si nempe baptismus fiat per immersionem*, seu, *si per infusionem*, suscipiat de sacro fonte aut, *si nempe baptizetur infans*, de manibus baptizantis...»

»Ulterius requiritur tactus aut in ipso baptismi actu, aut statim post; nec proinde sufficit tactus immediate ante ipsum baptismi actum, uti hucusque nonnulli docebant. Ipsum vero tactum fieri in pellem infantis, communiter non habetur necesse, sed satis habetur si patrinus tangat eius vestes, vel etiam eum teneat in linteo aut in disco; sic enim vere *tenet*.

»Praeterea, si agatur de baptizando ipsius patrini manibus in actu baptismatis non gestato, non sufficit quod patrinus eum de manu alterius gestantis suscipiat, sed requiritur quod suscipiat de *manu baptizantis*. Siquidem vero quodam sensu de sacro fonte

In actu baptismi intellige *in ipso baptismo*, quia non sufficit ut tangat in *solis* caeremoniis. *Busembaum*, lib. 6, tr. 2, c. 1, dub. 5, a. 2, resp. 2; *S. Alph.*, lib. 6, n. 146, 4.°; *Ball.-Palm.*, vol. 4, nn. 771, 772.

Ante Codicem iam requirebatur ut patrinus baptizandum tangeret, sed hoc ita explicabatur: «Per verba (Ritualis) *patrino infantem tenente* (1) haud susceptio absoluta requiritur, cum *tenere* aeque intelligatur ac sufficiat, si patrinus, ut in more est, physico contactu infantis iungat se cum eo cuius manibus ille tenetur, et ad aquae infusionem comitetur deferentem, quin opus sit ut patrinus vel matrina tantum, amoto deferente, infantem suas in manus excipiens, sacerdoti baptizandum exhibeat». S. C. de P. F., 21 ian. 1856: *Collect. S. C. de P. F.*, vol. 1, n. 1119, edit. 2.ª

Gasparri autem post citatum responsum S. C. de P. F., 21 ian. 1856, haec habet: «Nempe si consuetudo est ut obstetrix puerum detineat, dum a sacerdote baptizatur, sufficit ut patrinus vel matrina puerum teneant modo indicato; si consuetudo est ut sacerdos ipse puerum, quem baptizat, detineat, sufficit ut patrinus vel matrina aut puerum sacerdoti praesentent, aut baptizatum immediate de eius manibus recipiant eum tenentes modo indicato.»

Hinc sequitur non absolute requiri ut patrinus vel matrina infantem teneat aut physice tangat in ipso praeciso momento quo super ipsum forma pronuntiatur et aqua infunditur; nam sufficit ex verbis ipsis canonis eum suscipere de sacro fonte *postquam iam baptizatus est*, aut de manibus baptizantis pariter postquam iam est baptizatus.

(seu baptismo) infantem suscipit qui eum accipit ab ipso sacri fontis (baptismi) ministro. Secus vero qui acciperet ab alio aliave, e. g. ab obstetrice, infantem ad fontem tenente. Hinc nunc silere potest controversia ea de re antea agitata».

Etiam *Wernz-Vidal*, vol. 5, n. 397, nota 55: «Qui physicus contactus *immediate in pelle* baptizandi non est necessarius, sed mediantibus vestibus fieri potest. Porro quamvis tutius sit, ut baptizandi physice tangantur a patrinis saltem per manum vel extremitates digitorum *in ipso actu* administrationis baptismi (cfr. S. C. C., 17 apr. 1603 et 18 dec. 1668, et S. C. de P. F., 21 ian. 1856), tamen id absolute non requiritur; nam ex resp. S. C. C., 20 dec. 1653, cognatio spiritualis ab eo contrahitur, qui in patrinum designatus infantem baptizatum de manu sacerdotis, qui baptizaverat (saltem immediate et in continenti), recepit, licet in actu baptismi eundem non tetigerit. Quodsi decisio S. C. C., 18 dec. 1668, v. g. a *Giraldi*, *De Angelis*, *Rosset*, n. 1883, allegetur, ut inde demonstretur etiam *mediatam* susceptionem infantis baptizati e manu obstetricis vel (alterius) patrini vel matrinae sufficere, adhibetur inefficax argumentum; nam ex specie facti illius causae patet patrinum revera infantem e manibus obstetricis acceptum postea *actu in baptismo* tenuisse. Cfr. *Feije*, n. 418; *Leitner*, pag. 257... Magis fundata est illa sententia, quae docet cum Corrado et De Iustis sufficere, ut susceptor *immediate ante* baptismum teneat infantem atque sacerdoti ad baptismum *offerat*; nam, praeter rationem intrinsecam et paritatem cum contactu immediate post baptismum admisso, in favorem huius sententiae militat declar. S. C. C., 27 sept. 1601, a *Barbosa* citata. Cfr. *Feije*, l. c.; *Gasparri*, l. c.».

(1) Ita tum antea tum post Codicem in Rit., tit. 2, c. 2, n. 19.

277. — *Resp. ad 2.*um Non videtur sufficere puerum tangere ipso momento quo puer manu cereum tenet, quia hoc pertinet *ad caeremonias* baptismi. Satis tamen est ut mora aliqua notabili puerum physice tangant durante ipsa administratione baptismi, etsi non tangant eum physice *toto illo tempore*. Satis etiam videtur ut matrina puerum det sacerdoti baptizandum, aut a sacerdote post baptismum suscipiat, etc.

278. — *Resp. ad 3.*um Videtur igitur THEOBALDUM non teneri ad scribendum parochis baptismi, ut nomina matrinarum scribant in actis in quibus illa THEOBALDUS omisit, si matrina puerum non tetigit nisi dum in huius manu cereum posuit, in caeremoniis baptismum subsequentibus.

Quod vestes patrinorum mutuo se attingant vel non, nihil confert ad cognationem contrahendam.

CASUS XXIII

OPERATIO CAESAREA

HORTENSIA, difficili partui propinqua, gravissime periclitabatur. Iam eo devenerat, ut medici de salute tum matris, tum prolis desperarent. Interea occurrit quidam chirurgus peritissimus, qui promittit se latus puerperae secturum esse, prolemque sine periculo extracturum. HORTENSIA, suadente et impellente confessario, in sectionem lateris, licet aegre, consentit. Sed, peracta operatione caesarea, extracta et baptizata prole, obiit mater, et infans etiam paulo post vitae valedixit.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quandonam fieri possit aut debeat operatio caesarea matre iam mortua?*

2.° *An vel quando fieri possit aut debeat vivente matre?*

3.° *An* HORTENSIA *fuerit sub gravi obligata ad sectionem admittendam? et an confessarius huiusmodi obligationem declarare debuerit?*

4.° *An, contra, male egerit confessarius mulierem ad sectionem admittendam adhortando? et an irregularitatem incurrerit?*

SOLUTIO:

279. — *Resp. ad 1.*um Quod fieri *possit* et *debeat* constat ex Codice canonico: «Si mater praegnans mortua fuerit, fetus ab iis, ad quos spectat, extractus, si certo vivat, baptizetur absolute; si dubie, *sub conditione*» (can. 746, § 4). — Ratio est, quia in hoc

casu nullum periculum *matri* creatur, cum ex hypothesi mortua sit et de eius morte certo constet, et aliunde salvari potest vita spiritualis et forte etiam temporalis *infantis*. Ergo ex lege caritatis omni cura et labore salus aeterna infantis *sub gravi* procuranda est, etiam invitis aut reluctantibus patre, aut propinquis, qui hac in re facile graviter peccare poterunt (1).

Hoc *praesertim* valet, si immineat tempus partus, quia cum fetus sit robustior, maior spes illum baptizandi affulget. Non ideo praetermittenda est operatio, si cognoscatur, matrem a brevi tempore esse gravidam; quia ex communi recentiorum sententia animatio fetus habetur in ipso conceptionis seu fecundationis instanti (2). Cfr. n. 782. Omitti poterit sectio *sex primis* graviditatis hebdomadis, ait *Aertnys*, l. 6, n. 42, et n. 297, q. 9, cum *Cangiamila*, l. c., l. 2, c. 11. Ratio, quia tunc fetus est difficilis inventu et vix poterit vivus reperiri. **Comp.**, n. 342.

N. B. 1.° Hodie operatio caesarea facile et fere semper, vivente etiam matre, adhiberi *potest*, cum vix inter proxime periculosas operationes recenseri debeat, sed solum inter eas quae periculum aliquod satis *remotum* secum trahunt: etenim ex *centum* sectis mulieribus, *quinque* aut *sex* tantum pereunt. Aliunde medicorum peritia et artis chirurgicae progressus eousque pervenere ut, iam fere sine sanguinis effusione, et (adhibito chloroformio) absque gravioribus doloribus, operatio caesarea perficiatur. Cfr. *Eschbach*, l. c., c. 4, pag. 341 seq. (edit. 2.ª). Vide etiam *Waffelaert*, De iustitia, vol. 2, n. 96.

2.° Ad vitanda incommoda, quae subsequi possent dum fit operatio in matre mortua, monendus est loci magistratus civilis, et testes ab ipso approbati adhibendi sunt ad mortem matris recognoscendam. Sedula cura adhibenda est, ut regio uteri defunctae servetur calida, usquedum facta fuerit operatio; secus enim infans facilius e vita cederet, antequam baptizari potuerit.

Praeterea duo observentur oportet: 1.° ut praecedat diligentissima inquisitio de reali morte matris; 2.° ut operatio fiat eodem modo eisdemque cautelis, ac fieret, si mater viveret: ratio est, ne mater, quae forte apparenter tantum mortua est, occidatur. Cfr. *Ferreres*, La muerte real, etc., n. 39 d; *Capellmann*, l. c., pag. 28.

Si ita fiat operatio, non modo periculum matri non creabit, sed poterit ei saluti esse, si revera mortua non sit. Cfr. *Eschbach*, l. c., pag. 349; *Geniesse* in editione Gallica operis citati P. Ferreres, pag. 284 seq.; in editione italica, pag. 354 seq.

---

(1) Cfr. etiam *S. Thom.*, p. 3, q. 68, art. 11, ad 3; Statuta S. Edmundi Cantuar., c. 13 (anni 1236), apud *Héfèle*, Histoire des Conciles, vol. 8, pag. 297.

(2) Vide *Embriol. sacra*, lib. 1, c. 7; *Eschbach*, l. c., pag. 363, 377; *Antonelli*, l. c., n. 312; *Debreyne*, l. c., c. 2, § 3, pag. 250; *Haine*, vol. 2, pag. 481 seq.; *Alberti*, Theol. past., p. 1, n. 70.

280. — *Resp. ad 2.um* 1.° VIVENTE MATRE nunquam licite fieri *potest* operatio caesarea, quoties aut fetus adhuc extra uterum vivere non possit, aut adest pro matre *periculum* ita *proximum* mortis ex *ipsa* operatione secuturae, ut nulla probábilis spes adsit vitam matris servandi; quamvis ea non acta mater et proles certo periturae sint. Ratio est, quia esset id perinde ac *directe* prolem aut matrem occidere, quod nunquam licet. Ita *S. Thom.*: *Non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum.* — Hinc fieri non potest operatio, quando deest chirurgus valde peritus, nec quando mater adeo est morbo debilitata, ut operatio, alias non periculosa, sit periculum mortis proximum ex circumstantiis inductura, etc.

Vivente matre licite *fieri potest* operatio caesarea, positis his circumstantiis, scilicet: si 1.° infans iam extra uterum vivere possit, saltem probabiliter; 2.° si mater naturaliter parere non possit, aut moritura sit antequam pariat, cum maximo periculo mortis infantis priusquam baptizari queat; et 3.° ex iudicio chirurgi periti absit proximum mortis matris periculum. — Ratio patet, nullum enim est periculum, vel saltem valde leve et remotum, atque adeo, si forte mors sequatur, *per accidens* tantum sequi videbitur.

Item, si mater et proles sint *certo* periturae, et, operatione caesarea adhibita, adsit aliqua, quamvis tenuis, *probabilis* spes utramque salvandi, licite adhiberi poterit haec operatio. Ratio est, quia sic consulitur utriusque saluti meliori modo quo potest.

2.° *Vivente matre* fieri *debet operatio*, si nec pro matre nec pro fetu afferat proximum mortis periculum, et *infans aliter nequeat baptizari.* **Comp.**, n. 346. — Sed vix unquam mater tenebitur hanc operationem, si ab ea multum abhorreat, subire; quia vix unquam certo constabit caesaream operationem esse medium *necessarium* et *unicum* baptizandi infantem: cum hic generatim possit in utero, ope siphunculi, vel aliter, cum solida probabilitate baptizari. Aliunde constat saepe supervivere fetum per horas, immo aliquando per dies integros, matri defunctae; unde probabilis affulget spes illum, etiam ea mortua, baptizandi. *Dr. Massana*, in eph. *El Criterio católico en las ciencias médicas*, vol. 1, pag. 325 seq.; *Antonelli*, Medicina pastoralis, vol. 1, nn. 310, 311.

Parochus tamen vel missionarii prohibentur ne «*in casibus particularibus se ingerant in demandanda sectione, multoque minus peragenda*». S. Off., 13 dec. 1899; C. Plen. **Amer. lat.**, n. 492; C. **Manil.**, n. 576. **Comp.**, l. c., n. 346.

281. — *Resp. ad 3.um* HORTENSIA, *speculative loquendo*, et si infans aliter baptizari non poterat, obligata fuit *probabilius* ad sectionem lateris permittendam, testante chirurgo perito eam nul-

lum incurrere periculum mortis, quia tenetur quodlibet incommodum temporale pati ad vitam spiritualem infantis procurandam. Sed in praxi cavendum est ne ipsi gravis obligatio declaretur, non modo quia de tali obligatione *certo* non constat, cum spirituali infantis saluti aliter provideri probabiliter possit; sed etiam quia facile mater potest apprehendere magnum periculum, etiam ubi nullum esset, et nihilominus peccare mortaliter, conscientia graviter eam remordente, propter *denegatum consensum*. *Elbel*, n. 259; *Waffelaert*, l. c., n. 98.

282. — *Resp. ad 4.*[um] Confessarius non male egit mulierem adhortando tantum ad id ad quod in se probabilius tenebatur, et proinde nullam incurrit irregularitatem; quod si eventus non successerit, id per accidens tantum evenisse censendum est. Praehabita periti chirurgi declaratione, de nulla imprudentia confessarius arguendus est. **Comp.**, nn. 341-346.

CASUS

DE CONFIRMATIONE

CASUS I

MATERIA CONFIRMATIONIS

Olympius, missionarius in regionibus infidelium, et donatus a Papa facultate sacramentum confirmationis conferendi, oleo ab Episcopo benedicto, cum, decurrente tempore paschali, novum chrisma, seu in ultima Cena Domini consecratum, prae manibus non haberet, ad confirmationem conferendam, chrismate veteri, seu anni praeteriti, utitur. Subinde satagit quidem, ut novum chrisma quantocius obtineat; sed vix obtinuit, cum audivit mercatorem, qui illud subministraverat, oleum quidem olivarum vendidisse, sed oleo nucum in notabili quantitate immixtum. Quare anceps et dubius nescit quid sibi agendum sit. Aliquando vero, deficiente oleo ab Episcopo benedicto, oleo non benedicto utitur.

Hinc:

Quaer. 1.° *An confirmatio, collata in veteri chrismate, valida fuerit et licita, prout in casu?*

2.° *An valida fuerit confirmatio, ratione olei nucum cum oleo olivarum commixti?*

3.° *An oleum seu chrisma debeat esse ab Episcopo benedictum, ad sacramenti validitatem?*

Solutio:

283. — *Resp. ad 1.um* 1.° Confirmatio collata in veteri chrismate fuit certo *valida*, quia novum non requiritur de necessitate sacramenti; siquidem materia non mutatur essentialiter, sive chrisma sit vetus, sive novum, ut patet. — 2.° Collatio sacramenti cum veteri chrismate *illicita* fuit, et quidem *graviter*, quia Olympius grave praeceptum Ecclesiae violavit. Est tamen a peccato excusandus missionarius noster, si aliud chrisma habere non potuerit, atque adfuerit causa urgens confirmationem conferendi, v. gr. si debuit e loco ad tempus diuturnum discedere, ut facile missionario accedere potest. Ita ex can. 734, § 1: «Sacra olea quae quibusdam Sacramentis ministrandis inserviunt, debent esse ab Episcopo benedicta feria V in Cena Domini proxime superiore;

neque adhibeantur vetera, nisi necessitas urgeat». Cfr. etiam *S. Alph.*, n. 162.

Resp. ad 2.um Neg., nisi oleum olivarum quantitate multo sit praestantius. Ratio est, quia oleum olivarum tantum, oleum proprie dicitur. Igitur OLYMPIUS, posito dubio gravi de olei huius validitate, non potuit cum illo sacramentum confirmationis conferre, sed illud ad aliud tempus differre debuit, vel, urgente gravi causa, uti veteri chrismate, si quod adhuc supersit. *Voit*, n. 231.

284. — *Resp. ad 3.um* 1.° Chrisma debet certo esse benedictum ab Episcopo, ratione praecepti. Ita ex canone 734, § 1, nuper citato, necnon ex can. 781, § 1: «Chrisma, in sacramento confirmationis adhibendum, debet esse ab Episcopo consecratum, etiamsi sacramentum a presbytero, ex iure vel ex apostolico indulto, ministretur». Cfr. etiam *S. Thom.*, p. 3, q. 72, art. 3; *S. Alph.*, n. 163.

2.° Chrisma debet etiam certo esse benedictum, saltem a sacerdote ex delegatione Papae, ratione sacramenti; constat ex decreto Clement. VIII apud *Bened. XIV*, De Synodo, l. 8, c. 1; *S. Alph.*, ibid.

Id deducitur a fortiori ex decreto S. Officii iuxta quod «oleum a presbytero benedictum est materia prorsus inepta sacramento extremae unctionis conficiendo», ita ut «nec in extrema necessitate» «valide possit adhiberi». Et tamen presbyteri graeci oleum infirmorum ex delegatione Papae benedicere solent. **Comp.**, n. 833.

3.° *Controvertitur* autem utrum chrisma debeat esse benedictum ab Episcopo, ratione sacramenti, seu ad sacramenti validitatem, ita ut nec Papa simplici sacerdoti delegare valeat potestatem chrisma conficiendi. — *Affirmant* communius, quia id praescribitur decreto Eugenii IV, ubi dicitur, materiam confirmationis esse *chrisma ab Episcopo benedictum*. Idque ut probabilius habent *Suárez*, De conf., disp. 33, sect. 2, nn. 13, 14; *Ball.-P.*, vol. 4, n. 789. — *Negant* tamen theologi non pauci, iuxta quos Papa concedere potest simplici sacerdoti facultatem benedicendi oleum, sicut ei conferre valet potestatem confirmandi. Hanc sententiam ut probabiliorem amplectitur *Wernz*, Ius Decretal., 3, n. 735, nota 94. In praxi tenenda est prima sententia utpote tutior, ait *S. Alph.*, n. 163. Cfr. *Bened. XIV*, l. c.; *Pesch*, vol. 6, n. 506.

CASUS II

DE MATERIA PROXIMA CONFIRMATIONIS

TITIUS, sacerdos, qui per plures annos diversis Episcopis adstiterat in administrando sacramento confirmationis, miratus est

dum alium Episcopum, IANUARIUM, vidit conferentem idem sacramentum. Admirationis causa fuit quod IANUARIUS dum pollice suo confirmandum ungebat sacro chrismate in fronte, et verba formae proferebat *Signo te signo Crucis*, etc., non habebat manum extensam sed clausam, dum reliqui omnes Episcopi, quos confirmantes viderat, extensam habebant manum. Et non modo TITIUS miratus est modum agendi IANUARII, sed putat confirmationes, quas hic administravit, fuisse nullas et irritas, quia impositio manus pertinet ad essentiam confirmationis, ut patet: 1.° quia Apostoli confirmabant per manus impositionem; 2.° quia ex canone 780 confirmatio «conferri debet per manus impositionem et chrismatis unctionem», et ex can. 781 unctio fieri debet «ipsa ministri manu capiti confirmandi *rite* imposita».

Iam vero haec omnia supponunt manum extensam et non clausam dum unctio in fronte fit; idque omnino constat ex doctrina quam tradit theologus *Alsina:* «Materia proxima confirmationis est chrismatis in capite unctio in forma Crucis simul *cum manus extensae impositione* quae naturaliter comitatur unctionem, dum minister verba profert *(Bened. XIV*, Brev. *Ex quo primum; Rit. Rom.)*».

HINC:

QUAER. 1.° *An ad valorem confirmationis requiratur ut minister in actu ungendi confirmandum manum extensam habeat eique imponat?*

2.° *An saltem ita rectius administretur?*

3.° *An necesse sit ut in definitione confirmationis memoretur manus impositio?*

SOLUTIO:

285. — *Resp. ad 1.um* Nullo modo constat unctionem fieri debere manu extensa, et multo minus quod hoc requiratur ad valorem sacramenti. Sic in Pontificali Romano: «Pontifex... summitate pollicis dextrae manus Chrismate intincta, dicit: N. *signo te signo cru✠cis:* quod dum dicit, producit pollice signum crucis in frontem illius; deinde prosequitur: *Et confirmo te Chrismate salutis. In nomine Pa✠tris, et Fi✠lii, et Spiritus✠Sancti.* ℟. *Amen.* — Deinde leviter eum in maxilla caedit, dicens: *Pax tecum*». *(Pont. Rom.*, edit. 1.ª post typicam, Ratisbonae, 1891, pag. 2). Ubi nulla mentio fit manus extensae, quod certe mirum esset, si hoc ad essentiam sacramenti pertineret.

286. — *a)* Benedictus XIV in Epist. Encyclica *Ex quo primum*, data 1 mart. 1756, ad Episcopos ritus graeci, § 52, haec habet: «Quod itaque extra controversiam est, hoc dicatur: nimirum in Ecclesia Latina confirmationis sacramentum conferri adhibito sacro chrismate, sive oleo olivarum balsamo commixto

et ab Episcopo benedicto, *ductoque signo crucis per sacramenti ministrum in fronte suscipientis*, dum idem minister formae verba *pronuntiat*». Ubi pariter nihil invenitur de necessitate ut manus sit extensa.

b) Unde *Suárez*, De confirm., disp. 33, sect. 4, n. 4: «Dicendum est et aliquam manus impositionem esse de essentia huius sacramenti, et *nihil aliud praeter unctionem manu Episcopi factam, quia illa est quaedam manus impositio*, quam esse sufficientem probat satis praesens Ecclesiae usus, a quo ostendimus substantialiter non discrepasse Apostolorum ritum». Et antea dixerat, l. c.: «Ex antiqua traditione habemus, Apostolos usos fuisse chrismate et unctione, et tali manus impositione, qualis est illa qua nunc utitur Ecclesia ad confirmandos fideles, quae solum ea est *quae in ipsa unctione intrinsece includitur*».

Item *Pesch*, De Sacramentis, n. 515, expresse dicit: «*Non requiritur manus impositio quae distinguatur ab ipsa unctione*»; et n. 520: «*Cum unctio chrismatis simul sit impositio manus*, valide non potest fieri instrumento, sed *necessario facienda est ipsa manu Episcopi*».

c) His cohaerent ea quae a Benedicto XIV scripta legimus: «Alii eandem (manus impositionem) agnoscunt in ipso ungendi actu, quo Episcopus signat frontem illius quem confirmat; cum *nequeat alicuius frons unguento liniri, nisi manus eidem imponatur*». *Bened. XIV*, l. c., § 51.

d) Igitur quod confirmatio ministranda sit manu extensa nullibi praescribitur ad validitatem, immo neque expresse praescriptum habetur ad liceitatem, neque auctores hoc exigunt: sed positive supponunt, ad validitatem nullam aliam requiri manus impositionem nisi quae includitur in ipsa unctione quae fiat digito ministri confirmationis.

287. — *Resp. ad 2.um* Bene concedi potest unctionem rectius fieri, si minister manum dexteram extensam habeat dum ungit confirmandum. Idque probatur ex verbis Ritualis Romani in typica editione, anni 1925, ubi in Appendice de confirmatione, legimus: «Postea sacerdos... summitate pollicis dexterae manus Chrismate intincta, confirmat eum dicens: N. *Signo te signo Cru✠cis*, quod dum dicit, **imposita manu dextera super caput confirmandi,** producit pollice signum crucis in fronte illius, deinde prosequitur: *et confirmo te Chrismate salutis. In nomine Pa✠tris, et Fi✠lii, et Spiritus✠Sancti.* ℟. *Amen*». Verba illa: «*imposita manu dextera* super caput *confirmandi*», quae iam reperiebantur in Pontificali Romano, in Appendice «De confirmatione uni tantum conferenda» (cfr. edit. prim. post typicam, 1891, pag. 346), addita in hac editione Rit. Romani sunt prima vice, et pro-

bare videntur unctionem faciendam esse manu extensa, non clausa, idque tantum ad liceitatem.

Etiam huic interpretationi favet aliquo modo decretum S. Rit. Congr., 7 maii 1853 (n. 3012, ad 2), quod sic explicat verba Pontificalis Romani supra citata: «Iuxta Pontificale, dum frontem Chrismate inungit dicere debet: *Signo te signo Crucis*, signum super frontem ipsam pollice producens; quo facto manu extensa versus confirmatum incipit: *In nomine Patris*, etc., ter signum Crucis efformans, more solito» (1).

288. — *Resp. ad 3.*[um] Necessarium non est ut in definitione expresse nominetur manus impositio, quia haec necessario includitur in unctione peracta digito ministri: ergo sufficienter exprimitur exprimendo dictam unctionem, eo vel magis quod definitiones amant brevitatem. Poterit tamen expresse nominari, dummodo postea recte explicetur definitio, ut ansam non det errori credendi illam manus impositionem esse distinctam ab ea quae necessario includitur in unctione digito ministri facta in fronte confirmandi; aut etiam quod ad validitatem pertineat ut, dum unctio fit, manus quae ungit sit extensa.

CASUS III

MINISTER CONFIRMATIONIS

Albertus, missionarius apostolicus, ad extremas Americae plagas abiturus, obtinuit a Summo Pontifice facultatem confirmandi eos omnes quos ipse baptizaturus esset. Intra paucos annos, infideles bene multos in fide baptizat, et confirmat. Dum in festo sollemni sacramentum confirmationis conferret, ecce puer, quem ungere intendebat, inopinate retrospexit; et contigit ut, loco frontis, maxillam confirmandi sacro chrismate unxerit. Alias, dum pollice vulnerato signare frontes confirmandorum non possit, digitum indicem, vel etiam pollicem sinistrum adhibet. Aliam etiam frontem lepra infectam, iuvante penicillo, inungit.

Hinc:

Quaer. 1.° *An simplex sacerdos possit esse minister delegatus confirmationis?*

2.° *An* Albertus *valide confirmaverit in maxilla, indice et manu sinistra?*

3.° *An valide confirmaverit iuvante penicillo?*

(1) Ab ipsa S. Congr. quaesitum fuerat: «2. Triplex signum crucis quod ab Episcopo confirmante fit super confirmatum dum profert verba *In nomine Patris*, fieri debet pollice super frontem confirmati; vel manu simpliciter sine frontis contactu super personam confirmati?».

SOLUTIO :

289. — *Resp. ad 1.um* Simplex sacerdos potest esse minister extraordinarius confirmationis. Ita constat ex can. 782: «Ordinarius confirmationis minister est solus Episcopus. — Extraordinarius minister est presbyter, cui vel iure communi vel peculiari Sedis Apostolicae indulto ea facultas concessa sit. — Hac facultate ipso iure gaudent, praeter S. R. E. Cardinales ad normam can. 239, § 1, n. 23, Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius et Praefectus Apostolicus, qui tamen ea valide uti nequeunt, nisi intra fines sui territorii et durante munere tantum. — Presbyter latini ritus cui, vi indulti, haec facultas competat, confirmationem valide confert solis fidelibus sui ritus, nisi indulto aliud expresse cautum fuerit. — Nefas est presbyteris ritus orientalis, qui facultate vel privilegio gaudent confirmationem una cum baptismo infantibus sui ritus conferendi, eandem ministrare infantibus latini ritus». Constat etiam ex praxi Ecclesiae, et ex constitutione Benedicti XIV, *Eo quamvis tempore*. Sed uti debet chrismate ab Episcopo benedicto. Recole dicta in casu primo, n. 284.

290. — *Resp. ad 2.um* ALBERTUS *invalide* confirmavit puerum in *maxilla*, quia materia proxima confirmationis est unctio chrismatis benedicti *in fronte* confirmandi. Ita aperte ex can. 780: «Sacramentum confirmationis conferri debet per manus impositionem cum unctione chrismatis in fronte et per verba in pontificalibus libris ab Ecclesia probatis praescripta». Eruitur etiam ex decreto Eugenii et ex epistola Benedicti XIV, citata in n. 286. *S. Alph.*, n. 164, in fine, et Homo ap., n. 41. — *Valide* confirmavit indice, vel alio digito, etiam *manus sinistrae*, quia, licet in rituali bus praescribatur ut unctio fiat pollice manus dexterae, hoc tamen non videtur essentiale; sic enim sufficiens manus impositio habetur. Verum *per se* hoc est illicitum et *probabilius* quidem, sub gravi, iuxta communem sententiam. Attamen urgente necessitate, altero digito, vel manu sinistra Episcopus uti posset. *S. Alphonsus*, n. 165, et in Hom. ap., n. 40 et seq. **Comp.**, n. 351.

291. — *Resp. ad 3.um Neg.* Ratio est, quia, in hoc modo confirmandi, nulla habetur impositio manus Episcopi. *S. Alph.*, n. 166, et alii *communiter*. Unde in can. 781, § 2: «Unctio autem ne fiat aliquo instrumento, sed ipsa ministri manu capiti confirmandi rite imposita». **Comp.**, n. 351.

CASUS IV

SUBIECTUM CONFIRMATIONIS 1.°

ELODIA, matrona, christianorum officiorum sat incuriosa, ad provectam aetatem pervenit quin sacramentum confirmationis receperit, licet saepius opportunitatem illud recipiendi habuerit, cum in civitate ipsa episcopali, in qua singulis annis ab Episcopo confertur, semper commorata fuerit. Illam pluries induxit quidem confessarius, ut, data nova opportunitate, tanto sacramento se muniret, veritus est tamen eam sub gravi obligatione urgere, ne, praetermissa lege, gravius inde peccaret; aiebat enim ELODIA: «Quomodo iam senescens ego cum pueris et puellulis, confirmationem receptura, accedere potero? Id sane praestandi tantus mihi non erit animus». Itaque factum est ut mulier paulo post confirmationis auxilio, aliis tamen Sacramentis munita, decederet.

HINC:

QUAER. *An gravis detur obligatio confirmationis sacramentum suscipiendi? seu, an* ELODIA *a gravi peccato excusari potuerit?*

SOLUTIO:

292. — *Resp.* 1.° Non est obligatio de *necessitate medii*. Nam, per baptismum solum, haberi potest remissio peccatorum et vita aeterna. Cfr. *S. Thom.*, 3 p., q. 72, a. 1, ad 3.

2.° An vero sit obligatio de *praecepto?* — *Affirm.*, oblata occasione, ut patet ex Codice: «Quanquam hoc sacramentum non est de necessitate medii ad salutem, nemini tamen licet, oblata occasione, illud negligere; immo parochi curent ut fideles ad illud opportuno tempore accedant» (can. 787). An vero illa obligatio sit gravis, certo non constat, etsi probabiliter gravis sit. Quod certo non constet de gravitate inde eruitur quod plures et graves auctores, tam antiqui, quam recentiores, pro utraque parte afferri ante Codicem poterant. **Comp.**, n. 358.

Codex non videtur imponere fidelibus novum praeceptum suscipiendi hoc sacramentum, sed impliciter exponit doctrinam iam traditam in Catechismo Romano (1). Nec videtur voluisse diri-

(1) «Docendum est hoc sacramentum eiusmodi necessitatem non habere, ut sine eo salvus quis esse non possit. Quanquam vero necessarium non est, a nemine tamen praetermitti debet, sed potius maxime cavendum est, ne in re sanctitatis plena, per quam nobis divina munera tam large impertiuntur, aliqua negligentia committatur; quod enim omnibus communiter ad sanctificationem Deus proposuit, ab omnibus etiam summo studio expetendum est» (*Catech. Rom.*, p. 2, c. 3, n. 16).

mere antiquam controversiam circa gravitatem huius obligationis. Etenim cum verba canonis ferme ad litteram desumpta sint ex Instructione S. C. de Prop. Fide (4 maii 1774), quae reperiebatur in Appendice ad Rituale Romanum, consulto omisit verba quae in tali Instructione videbantur supponere obligationem esse gravem (1). Unde post Codicem ferme omnes auctores tenent non constare de gravitate obligationis suscipiendae confirmationis. Cfr. *Noldin*, n. 92; *Génicot-Salsmans*, n. 164; *Prümer*, n. 161; *Verm.*, 3, n. 270.

Obligatio tum parentum tum parochorum curandi ut filii vel subditi suscipiant hoc sacramentum, gravis esse videtur. **Comp.**, n. 359.

293. — Stante ergo theologorum controversia, ELODIA non fuit *sub gravi* urgenda ad sacramentum confirmationis recipiendum, sed tantum ad hoc *adhortanda*. Recte igitur egit confessarius ab obligatione gravi declaranda abstinendo. Immo, etiamsi de praecepto divino constaret, adhuc prudenter egisset confessarius, cum locus timendi fuerit ne mulier obligationi declaratae non satisfaceret, et maius animae detrimentum caperet. Etenim non sunt statim aperiendae semper omnes obligationes quibus fideles adstringuntur; sed prudenter plures quandoque dissimulandae sunt a confessario, cum praevidetur paenitentem muneri suo satisfacturum non esse. *Gury*, n. 246.

CASUS V

SUBIECTUM CONFIRMATIONIS 2.°

1.° CATHARINA, pia mater, audiens Episcopum ad paroeciam advenisse, confirmationem collaturus, festinat in ecclesiam ducere filiolum suum quinquennem, et illum, propriis sustentans manibus, Praelato confirmandum offerre.

2.° LINUS, peccati mortalis reus, data opportunitate recipiendi sacramentum confirmationis, omissa confessione, sed elicita contritione, illud recepit. MUTIUS vero falso, sed bona fide, existimans se nullo vinculo letali irretitum esse, cum fiducia, absque confessione, etiam confirmandus accedit.

3.° FLACCUS, recepto confirmationis sacramento, in dubium

---

(1) «Ceterum Missionarii non omittant, populos sibi creditos etiam hortari, ut confirmationem debito tempore recipiant, nec non ut parentes filios suos confirmari curent; etsi enim hoc sacramentum non sit de necessitate medii ad salutem, tamen *sine gravis peccati reatu* respui non potest ac negligi, cum illud suscipiendi opportuna adest occasio» (*Rit. Rom.*, Appendix, p. 4, edit. typica, Romae, 1913).

Haec Instructio omissa fuit in edit. typica 1.ª post Codicem, ann. 1925.

venit de baptismi sui validitate. Inquisitione facta, remanenteque dubio, necnon consultis hac de re sapientissimis viris, ipso efflagitante, iterum sub conditione baptizatus est. Sed dubitatur utrum etiam conditionaliter confirmari possit vel debeat?

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis aetas ad confirmationem requiratur?*

2.° *Qualis dispositio in confirmando; et an confessio sacramentalis praemitti debeat?*

3.° *An ille qui, inscienter, peccati mortalis reus existit, effectum sacramenti confirmationis, et peccatorum remissionem consequatur?*

4.° *An* FLACCUS *iterum confirmari possit vel debeat?*

SOLUTIO:

294. — *Resp. ad 1.um* Nulla requiritur aetas ad sacramentum confirmationis *valide* recipiendum. Olim usque ad saeculum XII pueris statim post baptismum conferebatur, et usus, pueros ante usum rationis confirmandi, adhuc in quibusdam locis servatur, ut apud graecos, in **Hispania**, in insulis **Philippinis** et in **Amer. lat.** (C. Plen. **Amer. lat.**, n. 520; C. **Manil.**, n. 609); canon autem 788 statuit: «Licet sacramenti confirmationis administratio convenienter in Ecclesia Latina differatur ad septimum circiter aetatis annum, nihilominus etiam antea conferri potest, si infans in mortis periculo sit constitutus, vel ministro id expedire ob iustas et graves causas videatur». Cfr. etiam Bened. XIV, *Eo quamvis; S. Alph.*, n. 178.

Leo XIII Epistola *Abrogata* ad Episcop. *Massilien.*, die 22 iunii 1897, laudavit cum maxime consuetudinem recipiendi pueros ad confirmationem in minore aetate quam ad primam communionem. Quia «sic confirmati adolescentuli ad capienda praecepta molliores fiunt, suscipiendaeque postmodum Eucharistiae aptiores, atque ex suscepta, uberiora capiunt emolumenta». Cfr. App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, n. XCIX.

295. — *Resp. ad 2.um* Confirmandus debet esse baptizatus, et, si adultus sit, debet praeterea esse in statu gratiae, et sufficienter instructus de rudimentis doctrinae christianae. Non requiritur autem *per se* confessio sacramentalis, *cum rigore loquendo*, quia confirmandus versari potest in statu gratiae, vel eam per contritionem perfectam acquirere. In pluribus locis mos est, ut nullus confirmetur nisi testimonium peractae confessionis exhibeat. «Requiritur, inquit *Billuart*, status gratiae prudenter existimatus per confessionem, vel contritionem perfectam» (art. 8, § 1). «Confirmandus, ait *S. Alph.*, l. 6, n. 179, exsistens in mortali, debet se disponere ad sacramentum confirmationis, vel contritione, vel attritione una cum confessione; confessio enim videtur esse de

consilio, non de praecepto, ut communiter dicunt auctores. Hinc generatim praestat fideles enixe adhortari ad confessionem confirmationi praemittendam, potius quam eos ad eam cogere. Ita etiam *Gousset* (1). *Gury*, n. 248. — «*Conveniens* valde est ut *(confirmandi)* illius susceptioni praemittant sacramentalem confessionem». Ita C. Plen. **Amer. lat.**, n. 513; C. **Manil.**, n. 600.

296. — *Resp. ad 3.um Affirm., probabilius*, modo sit attritus, ut dicitur de quocumque sacramento vivorum. Ratio est, quia Sacramenta vivorum debent *directe* et *per se* gratiae augmentum et alios effectus suos producere in eis qui non ponunt obicem, ut est ille qui bona fide accedit ad sacramentum suscipiendum: atqui non possunt hos effectus producere, quin peccatum mortale deleatur; ergo illud *indirecte* delere debent. *S. Alph.*, l. 6, n. 269. *Gury*, n. 248. **Comp.**, nn. 257, 355 seq.

Resp. ad 4.um Flaccus etiam sub conditione confirmari potuit. Licet enim confirmatio non sit tantae necessitatis quam baptismus, est tamen maximae utilitatis. Verum, etiam supposito praecepto, non videtur esse *gravis* obligatio ut confirmationem denuo suscipiat, quia legi iam probabiliter satisfecit, et proinde illa ligari non potest. *Gury*, l. c. — Patet *a fortiori* ex dictis, n. 292.

---

(1) Los párrocos y vicarios exhortarán a todos los que hayan de ser confirmados a acercarse con tiempo al tribunal de la penitencia; pero el sacerdote celoso según ciencia y caridad los inducirá más eficazmente con la persuasión, que exagerando las obligaciones del cristiano. Hágales entender, cuanto posible fuere, la excelencia del sacramento; inspíreles el deseo de recibirlo y recibirlo dignamente, y con facilidad logrará que se preparen para él con el sacramento de la reconciliación. *Gousset*, n. 152.

CASUS

DE EUCHARISTIA

CASUS I

MATERIA CONSECRATIONIS PRIORIS

1.° VITALIS, sacerdos, habitans in regione ubi triticum non crescit nec facile haberi potest, pro sacramento Eucharistiae perficiendo utitur hostiis ex *spelta*, et aliquando ex *siligine*, seu *secali*, vel ex *hordeo* confectis; et interdum ex his omnibus simul permixtis.

2.° ALBINUS, paroeciae praefectus, summo mane admonitus aliquem paroecianum morti proximum esse, deficientibus hostiis consecratis, se accingit ad Sacrum statim faciendum, ut Viaticum moribundo deferre possit. Sed obstupens advertit deficere quoque hostias non consecratas, quippe quae, ut ipse mox rescit, pridie a pueris, Sacro ministrantibus, manducatae fuerant. Nec farina triticea in promptu habetur. Quid igitur faciet miser? Accepto panis usualis frustulo, cum eo celebrat, et illius partem servat, moribundo tradendam.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit materia primae consecrationis?*
2.° *An valide* VITALIS *consecraverit, in primo casu?*
3.° *An valide et licite* ALBINUS, *in secundo casu?*

SOLUTIO:

297. — *Resp. ad 1.um* Materia primae consecrationis est panis *triticeus*, seu panis qui *vulgo* habetur ut panis proprie dictus. Ad *licitam* consecrationem debet esse mere triticeus et recenter confectus, ita ut nullum sit periculum corruptionis (can. 815, § 1).

Resp. ad 2.um VITALIS non valide consecravit cum pane *hordeaceo*, quia non est verus panis *triticeus*. Utrum valide consecraverit cum pane ex *siligine*, *secali* vel *spelta*, nequit ex iis nominibus definiri, cum eadem nomina non in omnibus regionibus eandem rem significent. Videndum est utrum talis panis ex communi aestimatione habeatur ut verus panis *triticeus*, vel non. In primo casu erit valida consecratio VITALIS, secus in secundo. Commixtio autem a VITALI facta materiam quoque dubiam exhibet; immo

si hordei quantitas praestantior sit, materia prorsus invalida est.

298. — *Resp. ad 3.*um ALBINUS absque dubio *valide* consecravit in pane usuali, ut patet, cum sit verus panis. Sed *illicite* egit, nam iuxta can. 816: «In Missae celebratione sacerdos, secundum proprium ritum, debet panem azymum vel fermentatum adhibere ubicumque Sacrum litet». Ratio est, quia, in hoc casu, praeferenda est reverentia tanto Sacramento debita, utilitati proximi, cui sacramentum non est simpliciter necessarium. In Ecclesia enim latina adhibendus est panis azimus; panis vero usualis est panis fermentatus. *S. Alph.*, n. 203. **Comp.**, n. 375.

CASUS II

DE MATERIA REMOTA PRO CONSECRATIONE CALICIS

TITIUS, sacerdos, non semel in vino acescente consecravit; alias acescentiam correxit immittens vino bicarbonatum sodicum, aut marmoreum pulverem; alias vero, ad eam praecavendam, admiscuit vino, sive recenti sive veteri, sat magnam alcoholici liquoris quantitatem, nec satis attendit ad substantiam ex qua alcohol extractus fuerat. Adhibere etiam solet mustum, aut racemum in ipso calice expressum, et non semel vinum ex uvis passis, aut etiam factum ex musto condensato per evaporationem igneam.

Adhibuit etiam vinum obtentum ex musto sulphurato per additionem anhydridis sulphurosae vel per additionem metabisulphiti potasici.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit materia valida et licita pro consecratione calicis?*

2.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

299. — *Resp. ad 1.*um Vinum de vite est materia necessaria. Nomine autem vini venit illud liquidum quod obtinetur ex fermentatione musti seu succi uvae; hoc vero mustum constat praecipue ex aqua (70 vel 80 %) et ex glucosa seu saccharo uvae (14 vel 26 %); inter alia componentia primum locum obtinent quidam etheres; et numerantur aliquot acida, praesertim tartaricum, citricum et tannicum.

Si mustum relinquitur ad actionem aëris, experitur fermentationem seu magnam seriem phaenomenorum chimicorum, quae producuntur a quibusdam microbyis; hac fermentatione, glucosa resolvitur in ethanol, seu alcohol ethilicum, et vaporem carbonicum. Etiam producitur

aliquantulum acidi acetici seu ethanoici et aliae substantiae. Etheres et acida superius laudata et aliqua alia non amittuntur.

Liquidum quod remanet ex hac fermentatione alcoholica, est vinum, quod dividitur in acidulum, commune, generosum, et vaporosum. Vinum acidulum habet ex alcohol minus quam 8 %; vinum commune, 8 vel 10 %; vinum generosum, etiam 15 vel 16 % et adhuc magis in aliquibus regionibus; vinum vaporosum habet dissolutum vaporem carbonicum ultra quantitatem quam potest habere ad pressionem ordinariam.

Iam vero vinum, sicut omne liquidum continens alcohol sed non ultra 20 %, potest experiri aliam fermentationem, quae vocatur acetica; microbyum enim dictum *mycoderma* aceti iungit alcohol oxigenium aëris, ex qua combinatione efficitur ethanoicum, seu acidum aceticum, et aqua; unde vinum amittens suam naturam convertitur in acetum.

Si vino admiscetur bicarbonatum sodicum vel calcicum, tunc acidum tartaricum, et citricum, et aceticum, et tannicum, etc., mutantur in tartratum, citratum, acetatum et tannatum sodicum vel calcicum; si vinum igitur est acescens, alcohol destructus et mutatus in acidum aceticum non iterum reparatur hac mixtione (istud enim acidum non fit de novo alcohol, sed acetatum) et semper destruuntur alia acida quae sunt propria vini componentia, etsi valde secundaria. Unde talis admixtio est illicita.

300. — Vino debili, ut a corruptione praeservetur, licet addere alcohol, dummodo iste «extractus fuerit ex genimine vitis, et quantitas alcoholica addita una cum ea quam vinum de quo agitur naturaliter continet, non excedat proportionem 12 %, et admixtio fiat quando vinum est valde recens». S. Off., 30 iul. 1890 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 1735, edit. 2.ª). «Quod si vinum naturaliter hanc proportionem excedat, licet eam augere usque ad 18 %, modo admixtio fiat quando fermentatio tumultuosa, ut aiunt, defervescere incipit». S. Off., 5 aug. 1896 *(Collect.*, l. c., n. 1950).

Immo, S. Off., 25 iun. 1891, respondit consultationi cuidam: «Vino pro sacrosancto Missae sacrificio addendum *potius* esse spiritum seu alcohol qui extractus fuerit ex genimine vitis, et cuius quantitas, etc.», nempe *potius* quam si addatur saccharum ex canna *(Collect.*, l. c., nn. 1757, 1949). Unde eruit *Génicot* posse addi vino elementa quae non trahant originem a vite, dummodo aliqua necessitas cogat, et pars addita, si elementum est ex illis quae tribuunt vino dotes proprias, non superet partem eiusdem elementi quae a vite originem ducit, et additio fiat quando vinum est valde recens, ita ut vino conficiendo iuvent, non autem vino iam confecto imperfecte admisceantur. Nec talis mixtio licita esse videtur, nisi in casu verae necessitatis, quando scilicet nullo modo alcohol ex vino obtineri possit: quod vix unquam continget.

Dices: Tam de essentia vini est aqua quam alcohol: atqui S. Off., 22 iul. 1706, approbavit hunc modum conficiendi vinum: «Sumuntur

ex. gr. quatuor librae zebibi (acinarum uvae passae), franguntur, atque in apto vase tunduntur, ac deinde totidem frigidae aquae librae in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo vel ad summum decem horas; extrahitur postea uvae passae materia, eaque ab exteriore aqua purgata panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est» (Cfr. *Collect.*, l. c., nn. 270 et 1518). Ergo, si potest addi aqua quae ex vite non processerit, non apparet cur non possit addi alcohol qui non sit de vite, etiam absque necessitate.

Resp. Dist. mai.: tam aqua, quam alcohol tribuunt vino dotes proprias ipsius, *neg.;* tam aqua quam alcohol sunt constitutiva vini, *subdist.:* ita tamen ut in vino de vite alcohol procedat ex decompositione glucosae productae ab ipsa vite, et aqua solum sit hausta a vite ex humiditate terrae, *conc.;* ita ut in vino de vite tam alcohol, quam aqua ortum ducant ab ipsa vite, *neg.* Tum *conc. min., neg. conseq.;* etenim quod aqua absorbeatur a radicibus vitis, vel ab ipsis acinis iam avulsis non videtur multum referre ad hoc ut illa aqua fiat propria acinarum, ac proinde vinum hoc modo obtentum est revera quoad omnia elementa vinum ex uvis de vite; non ita res se habet si additur alcohol qui non sit de vite, ut patet. Adde quod aqua non tribuit vino dotes proprias ipsius sicut alcohol.

301. — Ut vinum melius et diutius conservetur, licet illud obtinere ex *musto* sulphurato per additionem anhydridis sulphurosae vel per additionem metabisulphiti potassici (S. Off., 2 aug. 1922). Per praedictas additiones suspenditur in musto fermentatio vinica donec opportunum videatur vinum elaborare, etiam post plures menses ab additione facta. Tunc aperto vase, in quo hermetice clauso mustum sulphuratum includebatur, anhydris sulphurosa, quae substantia gassosa est (et in quam convertitur etiam metabisulphitum musto additum, etsi ex se solidum sit) fere ex integro expellitur, et naturaliter incipit fermentatio vinica, et vinum habet qualitates vini recenter facti, et facilius diutius conservatur. Non tamen licitae essent memoratae additiones, si fierent non in musto sed in ipso vino iam fermentato. Cfr. *Vitoria*, El sulfitado en los vinos de Misa, apud *Razón y Fe*, vol. 67, pag. 218 seq.

Vinum debet esse potabile, unde non est materia valida vinum in uva contentum, nec adeo coctum ut ad dimidiam vel tertiam partem reducatur, quia in his casibus non habetur potus, sed cibus. E contrario est materia valida vinum congelatum, quia reipsa est vinum ad potum, non ad cibum inserviens.

302. — *Resp. ad 2.*[um] His positis, respondeamus ad singulos casus:

a) In vino acescente consecravit. Si adeo acescens erat ut evaserit acetum, illicite et invalide consecravit; si vinum erat paulisper acescens, leviter peccavit, nisi aliqua ratione excusaretur; si autem acescentia erat notabilior, valide sed graviter illicite egit.

Quod si agatur non de vera acescentia vini, quae ex eiusdem corruptione provenit, sed de aliquali acrimonia, quae est ex causa naturali eidem vino, v. gr. quia uvae non erant perfecte maturae, certe materia est valida et licita, immo non expedit ut haec naturalis vini acrimonia corrigatur mediante introductione substantiae extraneae (v. gr. tartrati potassici). S. Off., 27 aprilis 1892.

b) Immisit vino bicarbonatum sodicum, vel marmoreum pulverem. Iuxta gradum acescentiae et quantitatem bicarbonati immissi consecratio fuit valida vel invalida, graviter vel leviter illicita.

c) Admiscuit vino sive recenti, sive veteri, alcohol, quin attenderit ad procedentiam huius. Graviter illicitum est miscere alcohol vino veteri; vino autem valde recenti addi potest, dummodo procedat ex vite et non excedatur proportio permissa a S. Congr.

d) Adhibet mustum, aut racemum expressum in ipso calice. In *Missali*, De defect., tit. IV, n. 2, legitur: «Si vinum fuerit aliquantulum acre, vel mustum de uvis tunc expressum... conficitur Sacramentum, sed conficiens graviter peccat».

e) Adhibet vinum ex uvis passis. Licite facit, dummodo liquor ex colore et gustu dignoscatur esse verum vinum. S. Off., 22 iul. 1706 et 10 april. 1889 *(Collect.*, l. c., nn. 270, 1518).

f) Conficit vinum ex musto condensato per evaporationem igneam. Licite etiam, «dummodo decoctio huiusmodi fermentationem alcoholicam haud excludat, ipsaque fermentatio naturaliter obtineri possit et de facto obtineatur». S. Off., 22 maii 1901 *(Collect.*, l. c., n. 2113).

g) Adhibuit etiam vinum obtentum ex musto sulphurato per additionem anhydridis sulphurosae vel per additionem metabisulphiti potassici. Licite facere potuit, ut patet ex decreto S. Off., 2 aug. 1922, nuper citato. Illicite egisset, si additiones factae essent in vino iam fermentato.

CASUS III

CONSECRATIO

1.° IUCUNDUS, sacerdos, dum in Missa legit introitum, advertit ciborium, hostiis minoribus refertum, a sacrista in altari deponi; quapropter intentionem has particulas consecrandi elicit, et Sacrum prosequitur, quin amplius ad illas attendat. Sed, peracta communione, audiens ministrum recitantem orationem *Confiteor*, et communicaturos accedentes, obstupescit, cernens cibo-

rium extra corporale relictum. Haeret anceps, nesciens quid sit faciendum. Tandem praedictas hostias, non sine magna animi anxietate et perturbatione, fidelibus distribuit.

2.° MARIUS, celebraturus, ciborium consecrandum in corporali sedulo reponit. Sed, ubi ad actionem consecrationis pervenit, de ciborio minime recordatur, ideoque illud omnino clausum relinquit. Hinc, anxietate pressus, dubitat utrum hostiae in ciborio contentae velut consecratae habendae sint. Consequenter, non audet eas fidelibus distribuere, sed in tabernaculo depositas, die sequenti sub conditione denuo consecrat.

HINC:

QUAER. 1.° *An valida fuerit consecratio, et recte* IUCUNDUS *egerit, in primo casu; aut quid ei fuisset agendum?*

2.° *Quid de consecratione, et agendi ratione* MARII, *in secundo casu?*

3.° *Si una aut altera hostia sit dubie consecrata, an vel quando ab ipso consecrante sumi possit?*

SOLUTIO:

303. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Probabiliter* (vel forte *probabilius)* valida fuit consecratio, cum IUCUNDUS habuerit intentionem ciborium illud consecrandi, eamque non retractaverit. Sed quia opposita sententia solide probabilis est, consecratio remanet *dubia.* **Comp.**, n. 380.

2.° IUCUNDUS male egit, praedictas hostias fidelibus distribuendo, cum non fuerint certo consecratae. Debuisset igitur eas asservare in tabernaculo, ut in alia Missa sub conditione consecrarentur, vel, deficiente tabernaculo, eas ante primas ablutiones consumere.

304. — *Resp. ad 2.um* MARIUS valide consecravit hostias in ciborio clauso, super corporale posito, quia validitati consecrationis non obstat quod ciborium sit clausum; et insuper, sacerdos semper censetur velle consecrare quidquid, ipso sciente, est super corporale, et honeste consecrabile. Nec obstat quod agat contra legem Ecclesiae, quae mandat ut ciborium aperiatur ante consecrationem, quia hic agitur tantum de rubrica minoris momenti, quae non censetur urgere cum tanto incommodo; proinde, in hoc casu, intentio praedominans sacerdotis merito in favorem consecrationis praesumitur, licet ritus levis momenti praetermittatur. Ita *communiter doctores*, ut asserit *Reuter*, n. 155, et *Pontas*, v. Consecrare, cas. 10. *Gury*, n. 256. **Comp.**, n. 380, q. 2.°

305. — *Resp. ad 3.um* Hostia dubie consecrata a celebrante sumi potest et debet, facta communione sub utraque specie, ante primas ablutiones. Non potest consumi antea, quia si non sit consecrata, ieiunium naturale violaretur; neque postea, quia, si sit con-

secrata, a sacerdote non ieiuno sumeretur. Posset tamen asservari in tabernaculo, ut in alia Missa consecraretur, ut iam supra de ciborio dubie consecrato dictum est. *Gury*, n. 257.

CASUS IV

MINISTER EUCHARISTIAE 1.°

VALERIUS, parochus, graviter aegrotans, cum non adesset alius sacerdos, adrepit ad ecclesiam, et sibimetipsi praebet Viaticum. Interea advenit nuntius, referens GERVASIUM paroecianum morti esse proximum, et enixe sacrum Viaticum postulare. Ingemuit pastor, non valens ipsemet moribundi votis satisfacere; ne tamen absque Viatico ille periret, ludimagistro mandavit ut sui loco hoc munere fungeretur.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis sit minister Eucharistiae distribuendae?*

2.° *An* VALERIUS *potuerit Viaticum sibi ministrare? Quid, si praesens fuisset diaconus?*

3.° *An ludimagistrum committere potuerit?*

SOLUTIO:

306. — *Resp. ad 1.um* 1.° Minister administrationis Eucharistiae *ordinarius*, est solus sacerdos (can. 845, § 1). «*Extraordinarius* est diaconus, de Ordinarii loci vel parochi licentia, gravi de causa concedenda, quae in casu necessitatis legitime praesumitur» (ibid., § 2). *S. Alph.*, n. 237, et Homo ap., n. 9. **Comp.**, n. 386.

2.° «Quilibet sacerdos intra Missam, et si privatim celebret etiam proxime ante et statim post, sacram communionem ministrare potest, salvo praescripto can. 869» (can. 846, § 1). — «Etiam extra Missam quilibet sacerdos eadem facultate pollet ex licentia saltem praesumpta rectoris ecclesiae, si sit extraneus» (ibid., § 2). Igitur sacerdoti adscripto alicui ecclesiae ipsum ius concedit facultatem ministrandi in ipsa Eucharistiam etiam extra Missam, et etiam adimplementum praecepti paschalis. Extraneus seu non adscriptus opus habet in casu licentia parochi vel rectoris ecclesiae, sed sufficit legitime praesumpta.

307. — *Resp. ad 2.um* 1.° VALERIUS certo potuit seipsum communicare, deficiente alio ministro a quo Eucharistiam accipere posset, in gravissima necessitate, seu in mortis periculo. Immo probabiliter potuit seipsum communicare extra mortis periculum, praeciso scandalo, sola devotionis causa. *Suárez*, d. 72, sect. 3, n. 3; *Lugo*, d. 17, n. 28 seq.; *Lacroix*, l. 6, part. 1, n. 471; *Gasparri*, De Euchar., n. 1081; *D'Annibale*, vol. 3, n. 395. Idipsum posse diaconum, ubi desit sacerdos, affirmat *Lugo*, l. c., n. 33 seq.

Quod autem *laicus* communicare possit se ipsum in mortis periculo, deficientibus sacerdote ac diacono, docet *Suárez*, l. c., cum *Caietano* et *aliis*. Item *Gasparri*, l. c.; *D'Annibale*, l. c.; et constat ex S. C. de P. F., 21 iul. 1841 (*Collect.*, n. 928, edit. 2.ª). Cfr. etiam *Lacroix*, l. c., n. 472.

2.° Si diaconus praesens fuerit, dicunt plures VALERIUM seipsum communicare non potuisse, quia, cum diaconus sit minister extraordinarius Eucharistiae distribuendae, et urgente necessitate, vel etiam causa gravi, cum delegatione eam ministrare valeat, iam non fuisset necessitas pro VALERIO seipsum communicandi, siquidem alius sacramenti minister non defuisset. — Sed cum utrumque medium sit in praesenti disciplina extraordinarium, plures et graves auctores probabiliter existimant, etiam praesente diacono, *potuisse* VALERIUM se ipsum communicare. Quare non esset inquietandus. Ita *Lacroix*, l. c. Immo *Durandus*, in 4, dist. 13, q. 4, dicit *debere* in casu seipsum sacerdotem propriis manibus communicare et non accipere e manibus diaconi; quod probat *Suárez*, l. c.

308. — *Resp. ad 3.*um An vero parochus ludimagistrum committere potuerit ad Viatici administrationem, prout in casu? *Controvertitur.* — *Negat S. Thomas* cum *Lugo*, *Voit*, n. 300, et aliis multis; quia hoc est contra consuetudinem Ecclesiae, tum quia sacramentum illud non est tantae necessitatis ad salutem, tum quia administratio Eucharistiae a laico facta magnam admirationem et scandalum apud populum induceret. — *Affirmant* autem plures graves theologi cum *Suárez*, *Laymann*, etc. Hanc sententiam approbare videtur *S. Alph.*, n. 237. Eamque in praxim deduci posse docent *D'Annibale*, l. c.; *Lehmk.*, 2, n. 134; *Aertnys*, l. 6, n. 81; *Gasparri*, l. c., n. 1080, modo vitetur scandalum. Vitari autem potest admonendo circumstantes id in tali necessitate permissum esse. *S. Alph.*, Homo apost., n. 10. Sic in persecutione Parisiensi per feminas deferebatur Eucharistia sacerdotibus in carceribus detentis. Sicut prioribus Ecclesiae saeculis etiam per laicos et pueros martyribus non semel delata fuit. Immo et laici in propriam domum deferebant, ut postea ipsi se propriis manibus communicarent. Die 21 iul. 1841 concessit S. C. de P. F. confessoribus ad mortem propter fidem damnatis. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, nn. 117, 154 seq.; *Devoti*, Inst. can., l. 2, tit. 2, § 47, nota 2.

CASUS V

MINISTER EUCHARISTIAE 2.°

NICAON, sacerdos, in pluribus incuriosum se praebet circa ritum in Eucharistia ministranda servandum. Hinc: 1.° communionem ministrat, uno solo cereo accenso, et omissa oratione *Confiteor*, aut etiam muliere hanc orationem recitante.

2.° Aliquando, cum devenit ad altare, advertit se stolam induere oblitum fuisse; nec tamen revertitur ad eam accipiendam, aut non curat ut ad se ab alio deferatur.

3.° Chiragra laborans, nec indice uti valens, ad communionem distribuendam, hostias inter pollicem et digitum medium accipit et porrigit.

4.° Aliquando etiam, sive casu, sive festinatione nimia, hostia ab eius manu delapsa cadit in terram, in sacra ornamenta, in laicorum vestes, aut in mappam communicantium; nec ipse de loco signando, et postea abluendo, curam habet.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quomodo* NICAON *in singulis peccaverit?*
2.° *An vel quatenus communio extra Missam distribui possit?*
3.° *Qua hora communio dispensari valeat?*

SOLUTIO:

309. — *Resp. ad 1.um* 1.° Peccat *venialiter* NICAON ministrando Eucharistiam cum uno solo cereo accenso, quia licet unicum lumen sufficiat ad SS. Sacramentum de loco in locum transportandum, duplex tamen requiritur ad Eucharistiam ministrandam. Si tamen ratio aliqua urgeret, nec facile duae candelae statim accendi possent, una sola sufficeret. Ita *communiter*. — Peccat quoque *venialiter* omittendo orationem *Confiteor*, quia rubricas in re levi praetermittit. Non est conveniens ut mulierem adhibeat ad orationem hanc recitandam, cum consuetudo Ecclesiae id tantum monialibus permittat. Attamen, cum nulla prohibitio specialis scripta circa haec inveniatur, non videtur de ullo peccato arguendus sacerdos qui mulieri, in loco remoto stanti, praedictam orationem recitandam committeret.

2.° Peccat *venialiter* ministrando Eucharistiam sine stola, si possit *facile* eam accipere, vel ab alio requirere. Secus, si id facile fieri non possit, v. gr. si sacrarium sit clausum, et exspectandum esset ad clavem quaerendam, etc.

3.° Non licet ministrare Eucharistiam aliis digitis praeter pollicem et indicem, qui ad hoc sunt specialiter consecrati et ex ritu

Ecclesiae deputati. Excipe tamen casum necessitatis, nempe si Viaticum moribundo ministrandum sit. Ita *communiter*. *S. Alphonsus*, n. 244, et l. 7, n. 408. — Plures tamen non improbabiliter docent, hanc praescriptionem sub *levi* tantum obligare, ideoque ab ea servanda excusare quamlibet causam rationabilem. Ita *Lacroix*, l. 6, part. 1, n. 480; *Ball.-P.*, n. 896; *Génicot*, Casus, tr. 14, cap. 2, § 3, cas. 1. Quare *probabiliter* NICAON a peccato est excusandus.

4.° *Venialiter* peccat omittendo quod rubricae praescribunt ad locum signandum et abluendum, quando hostia ab eius manibus decidit, sive in terram, sive in mappam, etc., nisi commode vel convenienter quod rubricae praescribunt servari non possit. *S. Alph.*, n. 250. **Comp.**, n. 393.

310. — *Resp. ad 2.um* Praestat, quantum facile fieri potest, communionem distribuere in ipsa Missa post sacerdotis communionem. At nunc ex Codice certo constat eam in Missis privatis distribui posse ante et post Missam et posse etiam distribui extra Missam. Cfr. dicta n. 306, necnon ex *Rit. Romano*, tit. IV, cc. 1 et 2. **Comp.**, n. 395.

311. — *Resp. ad 3.um* Regulariter ministrari potest tantum horis quibus Missam celebrare licet (sive ex consuetudine, sive ex peculiari indulto), nisi aliud rationabilis causa suadeat. Ita can. 867, § 4, necnon *Rit. Rom.*, tit. IV, c. 1, n. 16.

Sacerdotes *Eucharistici Sacerdotalis foederis* communionem distribuere possunt ab una hora ante auroram usque ad solis occasum. Pius X, 30 iul. 1906. Cfr. *Ferreres*, La comunión frecuente, n. 234.

In nocte *Natalis Domini* potest etiam in Missa ministrari Eucharistia absque privilegio apostolico. **Comp.**, n. 394.

N. B. Omnibus diebus licet sanctissimam Eucharistiam distribuere (can. 867, § 1). Feria tamen VI maioris hebdomadae solum licet sacrum Viaticum ad infirmos deferre (ibid., § 2). In sabbato sancto sacra communio nequit fidelibus ministrari nisi inter Missarum sollemnia, vel continuo ac statim ab iis expletis (ibid., § 3. Ita etiam *Rit. Rom.*, l. c.). Igitur sabbato sancto non licet ministrare Eucharistiam: *a)* neque ante Missam, *b)* neque durante Missa, nisi intra ipsam Missam, eo nempe tempore, quo liturgice ab ipso celebrante, sive solo, sive adiuto ab aliis, distribui potest, i. e. statim post communionem celebrantis; *c)* neque post finitam Missam, nisi continuo ac statim, ita ut distributio Eucharistiae sit veluti moralis continuatio Missae. **Comp.**, n. 394.

CASUS VI

QUID DE REPERTIS PARTICULIS?

1.° EUPHEMIUS, sacerdos, Missa iam perfecta, antequam discedat, advertit exiguam particulam hostiae superesse in altari; hanc sumit, licet ablutiones iam acceperit. — Idem praestat alia vice, cum redux in sacrarium, depositis ornamentis sacerdotalibus, admonitus fuisset particulam superesse in altari; statim enim, superpelliceo et stola indutus, recta perrexit ad altare ad particulam colligendam et sumendam. — Alias autem, etiam admonitus, repertam fuisse particulam prope altare, primum dubitat an eam possit sumere, etiam non ieiunus. Statuit dein eam in ciborium reponere; tandem illam in piscinam immittit.

2.° EULALIA, monialis, sacrarii custos, dum die quadam altare adornaret, hostiam minorem in eo repositam conspexit. Obstupescit primum, ingemiscens; subinde quantocius capellanum accersit. Mox adstat ille, sed haeret anceps, nesciens utrum hostia haec consecrata sit, necne. Inito secum consilio, statuit hostiam hanc in piscinam deponere. — Alias autem, EULALIA particulam valde exiguam etiam in altari reperit. Hac autem vice in auxilium advocare nequit capellanum, quippe qui longe abest. Quid igitur faciet sanctimonialis? Cum adhuc sit ieiuna, particulam reverenter manu accipit et ore absumit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid agendum sit de hostiis aut fragmentis, in altari aut extra altare repertis?*

2.° *Quid de agendi ratione* EUPHEMII?

3.° *Quid de capellano et de moniali, in secundo casu?*

SOLUTIO:

312. — *Resp. ad 1.um* 1.° Si sacerdos inveniat fragmenta hostiae pertinentia ad suum praesens Sacrificium, ea sumere debet etiam post ablutiones, sive parva, sive magna sint. *Rubr. Miss.* — Immo hoc tenendum, etiamsi sacerdos iam sit redux in sacristiam, indutus tamen adhuc vestibus sacris. *S. Alph.*, n. 251. Si vero vestibus sacris iam exutus sit, ea asservet in tabernaculo, si adsit, vel reservet alteri sacerdoti eodem mane celebraturo. Si neutrum fieri potest, ipse ea sumat. *S. Alph.*, ibid. — 2.° Si fragmenta pertineant ad aliam Missam, non sunt sumenda a sacerdote non ieiuno, nisi quando in loco decenti reponi nequeunt. *S. Alph.*, ibid. Alii tamen etiam in hoc casu permittunt sumere sacerdoti, qui nondum exuerit vestes. *Génicot*, n. 185. — 3.° Si laicus fragmenta inveniat, moneat primum sacerdotem, siquis

prope sit, vel eum accersat, si fieri possit. Sacerdos autem aget ut modo in secundo loco dictum est. — 4.° Tandem, deficiente sacerdote, laicus fragmenta reverenter acepta reponat in corporali vel in linteolo mundo, aut in vase decenti, donec sacerdos advenerit. **Comp.**, n. 412.

313. — *Resp. ad 2.um* EUPHEMIUS, in *primo* casu, recte egit particulam repertam sumendo, etiam post ablutiones, saltem si putaverit, eam pertinere ad suum sacrificium. — In *secundo* casu, male fecit, ut patet ex dictis, nisi forte sacrarium deesset, nec alius sacerdos eodem mane ibi esset celebraturus. — In *tertio* casu, etiam male egit. Etenim, si hostia certo praesumatur consecrata, reponenda est cum aliis in ciborio; si dubie consecrata appareat, sacerdos eam seponat, et in Missa sequenti consecret, vel sumat eam ante ablutiones. **Comp.**, n. 413.

314. — *Resp. ad 3.um* 1.° Capellanus male fecit; debuisset enim agere ut modo dictum est de hostia dubie consecrata. **Comp.**, n. 413. — 2.° Monialis male fecit; debebat hanc particulam asservare in loco decenti, dummodo id facere potuerit sine periculo irreverentiae erga SS. Eucharistiam. *Gury*, n. 275.

CASUS VII

EUCHARISTIAE SUBIECTUM 1.°

ALBERTUS, parochus, in sua paroecia habet NATALIUM, qui in amentiam incidit octo abhinc annis, cum ipse aetatis erat undeviginti annorum. Erat tunc vir honestissimis moribus ornatus, et nunc fere eodem modo in multis rebus procedit, et ita quidem ut vix cognosceres agi de amente nisi ipsum audires loquentem de certis aliis rebus: in praedicta enim materia absurdissima quaeque credit et dicit, nec poteris eum convincere de veritate, quia absurda illa sunt pro ipso res omnino certissimae, quas ipse se vidisse asserit et propugnat, bona quidem fide. In rebus autem fidei et religionis communiter recte iudicat, sed conscientiam suam pro confessione vix aut ne vix quidem examinare potest, quia, si considerationem suam ad res praeteritas dirigat, magna confusione involvitur, vera cum falsis miscens, nec apte distinguere valens.

ALBERTI antecessor in munere paroeciali nunquam NATALIUM, ex quo hic in amentiam incidit, voluit admittere ad communionem, quia autumabat NATALIUM nulla habere lucida intervalla, quia in quocumque momento, si de quibusdam rebus eum interroges, semper aberrat evidenter. ALBERTUS tamen vellet NATA-

LIUM admittere ad communionem saltem semel in anno tempore paschali.

HINC:

QUAER. 1.° *An* ALBERTUS NATALIUM *ad communionem admittere possit extra mortis periculum, saltem tempore paschali?*

2.° *An et quomodo* NATALII *confessionem accipere possit?*

SOLUTIO:

315. — *Resp. ad 1.um Affirm.* et quidem non modo tempore paschali sed etiam quocumque alio tempore, quia ex *Rit. Rom.*, tit. IV, c. 1. n. 10, amentibus licet communicare, «si quando habeant lucida intervalla et devotionem ostendant, dum in eodem statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit». Iam vero in casu nostro res ita se habent. Etenim NATALIUS fere semper habet lucida intervalla, devotionem ostendit, et nullum adest indignitatis periculum. — *Dices:* NATALIUS nullum habet lucidum intervallum, quia quocumque tempore aberrat ab usu rationis, si de certis rebus interrogetur aut de eis sermo incidat. — *Distinguo:* aberrat in his quae necessaria sunt ut cum fructu ac devotione Eucharistiam suscipiat, *nego;* aberrat in aliis, *concedo.* Ergo potest NATALIUS admitti ad sacram communionem. Cfr. *Lugo*, De paenit., d. 15, n. 153; *Gasparri*, De Eucharistia, nn. 1123, 1124; *Moreau*, v. Communio Euch. apud *Dict. de Théol, cath.; Lacroix*, lib. 6, p. 1, n. 643. **Comp.**, 425.

316. — Accedit quod *in dubio utrum* intervalla sint satis lucida, in favorem amentis iudicandum est, cum iure divino non prohibeatur, augmentum gratiae ex opere operato obtineri possit, nulla irreverentia sacramento sit irroganda, ut supponimus, et lex prohibens huiusmodi sit strictae interpretationis. **Comp.**, n. 425.

317. — *Resp. ad 2.um* Potest eius confessionem accipere, ut saltem accuset se in genere de peccatis ab ultima confessione et etiam de peccatis vitae anteactae. Si accuratiorem accusationem instituere non potest, haec sufficit, quia ad impossibile nemo tenetur; et absolvatur saltem sub conditione.

CASUS VIII

EUCHARISTIAE SUBIECTUM 2.°

TITIUS, capellanus cuiusdam hospitalis, quo amentes excipiuntur, infirmis omnibus qui ante amentiam usum rationis, vel postea intervalla lucida, habuerunt, solet in articulo mortis mi-

nistrare Viaticum, modo absit periculum irreverentiae, et ipsi Titio non constet eos in amentiam incidisse in statu peccati mortalis. Duae enim, ait, conditiones tantum in suscipiente Viaticum requiruntur et sufficiunt: 1.ª ut absit periculum irreverentiae; 2.ª status gratiae praesumptus. Iam vero, cum nemo malus, nisi probetur, ille, de quo non constat esse in statu peccati mortalis, censendus est iustus, ideoque Viatico muniendus, si absit irreverentiae periculum. Quare miratur et acriter invehitur in Caium, alterius hospitalis capellanum, qui huiusmodi infirmos extrema unctione quidem, non autem Viatico, donare solet; quem existimat agere contra unanimem auctorum sententiam.

Hinc:

Quaer. 1.° *An una sit doctorum sententia circa communionem in articulo mortis eorum amentium qui non semper caruerunt usu rationis?*

2.° *Quaenam conditiones requirantur in amentibus pro Viatico suscipiendo, iuxta patronos secundae sententiae?*

3.° *Quid ad casum?*

Solutio:

318. — *Resp. ad 1.um* Certum est huiusmodi amentes, si intentionem saltem implicitam, nec retractatam, suscipiendi Eucharistiam habuerunt, iure *divino* non prohiberi a susceptione Viatici. An vero iure *ecclesiastico* prohibeantur, duplex datur doctorum sententia et duplex est praxis sacerdotum. Tota haec disputatio ad verba Ritualis Romani devolvitur, ubi de sanctissimo Eucharistiae sacramento, in fine Rubricae legimus: «Amentibus praeterea et phreneticis communicare non licet; licebit tamen, si quando habeant lucida intervalla et devotionem ostendant, dum in eo statu manent, si nullum indignitatis periculum adsit». His verbis, iure ecclesiastico, huiusmodi amentes evidenter declarantur incapaces sacrae communionis, saltem extra mortis periculum. Cum vero verba Ritualis videantur absoluta, nec distinguant inter simplicem communionem et Viaticum, plures censent etiam Viaticum interdictum esse iis amentibus, sicut iure pariter ecclesiastico infantibus et perpetuo amentibus interdicitur.

Communius vero et *probabilius* auctores verba Ritualis intelligunt de simplici communione, non de Viatico. Unde docent, in mortis articulo posse et deberi sacram Eucharistiam his amentibus praeberi. *S. Thom.*, 3, q. 80, a. 9; *Suárez*, d. 69, sect. 2, n. 5 seq.; *Lugo*, d. 13, n. 24; *S. Alph.*, l. 6, n. 302.

319. — Iuxta hanc duplicem sententiam, duplicem esse praxim capellanorum in hospitalibus testatur *Gasparri*, De SS. Euch., n. 1124, ubi ait: Nonnulli secundam sententiam «sequuntur et in

illis circumstantiis Viaticum ministrant; plerique verbis *Ritualis* stricte adhaerent et nunquam Viaticum praebent; tacente auctoritate ecclesiastica, nos nec illos nec istos damnare audemus». — Hi postremi existimant praeterea vix unquam abesse periculum irreverentiae. Sic *Baruffaldus*, Rit. de Comm. inf., n. 48: «Si phreneticus est, extra mentem est, nec illi ullo modo fidendum; et ideo... absolute dico non posse praeberi Eucharistiam infirmo phrenesi laboranti, quia nusquam, durante phrenesi, cessat periculum irreverentiae»; et *Emmanuel Sa:* «Non est in usu ut amentibus, *etiam in mortis periculo*, detur Eucharistia, ob irreverentiae periculum». Priores vero saepius tale periculum abesse autumant.

320. — *Resp. ad 2.um* Conditiones requisitae sunt: 1.° ut absit periculum irreverentiae; 2.° ut amens intentionem habuerit Eucharistiam suscipiendi, saltem implicitam et non retractatam; 3.° ut amens sit in statu gratiae prudenter existimato, vel saltem ut attritionem conceperit nec retractaverit.

Ut constet de prima conditione, potest dari ipsi infirmo semel et iterum hostia non consecrata, et si ipsam traiiciat, poterit procedi ad ministrandum ipsi Viaticum.

Ratio secundae conditionis inde petitur, quod in adultis ad Sacramenta suscipienda requiritur iure divino intentio ea recipiendi. Haec intentio potest esse habitualis, nempe aliquando habita et non retractata. Sufficit *implicita* sive contenta in alia intentione generali: sic pia et religiosa vita, aut confessio ante amentiam facta, censentur intentio Eucharistiam saltem in articulo mortis recipiendi. Hanc intentionem sic explicat Catech. Romanus: «Amentibus... si, antequam in amentiam inciderint, piam et religiosam animi voluntatem praesetulerunt, licebit eis *in fine vitae* ex Concilii *Carthaginensis* decreto, Eucharistiam ministrare, modo vomitionis vel alterius indignitatis et incommodi periculum nullum timendum sit». — Et *Lugo*, l. c., n. 24, ait: «Si prius voluntatem habuerunt eam (Eucharistiam) accipiendi». *Navarrus* vero, Man., cap. 26, n. 27, dicit: «Qui antea signa contritionis dedit, tollendo manus, tundendo pectus, etc.».

Requiritur etiam status gratiae, quia de sacramento vivorum agitur. Videtur tamen sufficere attritio, quamvis coniuncta cum peccato gravi, iuxta sententiam quae tenet tunc Eucharistiam per accidens conferre primam gratiam. **Comp.**, n. 257.

321. — *Resp. ad 3.um* Ut patet ex dictis, TITIUS male agit CAII agendi rationem improbando. Non tamen ipse TITIUS est improbandus eo quod amentibus Viaticum praebeat, si revera absit irreverentiae periculum, et aliunde constet de intentione saltem implicita ab huiusmodi amentibus habita et non retractata susci-

piendi Viaticum. De hac intentione constare debet positive. Illa praesumptio generalis *nemo malus nisi probetur*, usui esse poterit cum infirmus nec absolutionem nec sacram unctionem suscipere possit, v. gr. quia solus adest diaconus. Extra hunc casum, videtur aliquid amplius requiri, cum hoc sacramentum non sit tantae necessitatis ut est paenitentia, et sit maioris omnium dignitatis. Maxime cum securius infirmo subveniatur per extremam unctionem. Attamen *Suárez*, l. c., n. 6, scribit: «Dum contrarium non constat, nullus est qui non velit, ut Ecclesia ei in necessitate subveniat remediis ad salutem tam opportunis et quasi necessariis».

322. — At verum non est eas duas conditiones *requiri* et *sufficere*. Non enim *sufficiunt*, cum praeterea requiratur intentio suscipiendi Eucharistiam. Nec *requiruntur*, quia probabiliter sufficit attritio quamvis coniuncta cum peccato mortali. Accidere enim potuit ut hi homines peccarent mortaliter et in amentiam inciderint «tantum attriti et nondum perfecte contriti; unde fieri potest, ut per Eucharistiam efficiantur contriti ex opere operato». *Suárez*, l. c., n. 5. Cfr. *Gasparri*, l. c.; *Berardi*, Praxis, vol. 3, n. 1017.

CASUS IX

EUCHARISTIAE SUBIECTUM 3.°

Admissio ad primam communionem

AUGUSTUS, puer septem annos natus, in domo paterna a privato praeceptore educatus, et rudimentis doctrinae christianae rite imbutus, peracta confessione receptaque absolutione, absque parochi examine et facultate, sed permittente confessario, ex suasione matris, pro prima vice sacrae mensae cum aliis communicaturis assistit. A parocho autem communio ei denegatur. — Nam parochus vult, iuxta canonem 854, § 5, ut nullus puer ad primam communionem accedat sine examine coram ipso peracto, nec ad primo communicandum accedat nisi in communione generali puerorum; quod si familia vult ut puer communicet prima vice solus, id non permittit antequam in paroecia fiat illa communio generalis puerorum et tunc cum magna simplicitate, cum solis duabus candelis in Missa, etc.

HINC:

QUAER. 1.° *Qua aetate pueri ad sacram Eucharistiam sumendam admittendi sint?*

2.° *Ad quem spectet ius pueros admittendi ad primam communionem?*

QUAER. 3.° *Quid de exigentiis* AUGUSTI?
4.° *An recte egerit parochus?*
SOLUTIO:

323. — *Resp. ad 1.um* Ex verbis canonis 859, § 1: *Omnes utriusque sexus* admittendi sunt statim «*postquam ad annos discretionis pervenerint*». Aetas autem discretionis ea est in qua puer incipit ratiocinari, hoc est **circa septimum annum,** *sive* **supra** *sive etiam* **infra.** Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi tum praecepto confessionis tum etiam communionis. Pius X, decr. cit., n. I; ex quo contrariae auctorum sententiae, et Conciliorum quorundam provincialium decreta (cfr. *Ferreres*, La Comunión, etc., n. 343 seq.; La enseñanza del Catecismo, nn. 92-94) manent antiquata.

Ut puer ad primam communionem convenienter se praeparet, exigitur plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio (can. 854, § 3), id est requiritur ut fidei mysteria necessaria necessitate medii pro suo captu percipiat, atque eucharisticum panem a communi et corporali distinguat. Postea tamen debebit integrum catechismum pro modo suae intelligentiae gradatim addiscere (ibid.).

324. — *Resp. ad 2.um* *Per se* iudicium discernendi quinam pueri ad primam communionem sint admittendi spectat *ad parentes*, vel ad eos qui vices eorum gerunt, et ad confessarium (1). Ergo non est ius stricte paroeciale, et contrariae dispositiones, etiam Conciliorum provincialium, aut peculiares consuetudines manent abrogatae. Immo pueri qui in collegiis religiosorum vel aliorum educantur, possunt illic primam communionem etiam sollemniter peragere. Cfr. S. C. Ep. et Reg., 14 mart. 1908; *Il Monitore*, vol. 23, pag. 128; *Ferreres*, l. c., n. 450, V; Conc. **Manil.**, n. 623.

Parocho autem est officium advigilandi, etiam per examen, si opportunum prudenter iudicaverit, ne pueri ad sacram Synaxim accedant ante adeptum usum rationis, vel sine sufficienti dispositione; itemque curandi ut usum rationis assecuti et sufficienter dispositi quamprimum hoc divino cibo reficiantur (can. 854, § 5).

Sed sensus huius canonis 854, § 5, est ut si parochus habeat fundatam et prudentem notitiam quod in aliquo casu particulari irrepant abusus, vel admittendo pueros ante adeptum usum rationis, vel sine debita praeparatione, curet tales abusus eliminare; non vero ut, ubi non illi constat cum solida probabilitate de exsistentia talium abusuum, ille interponat suam actionem limitando liberta-

(1) Ita can. 854, §§ 4 et 5, et antea Pius X, decr. cit., n. IV; S. C. Concil., ordo serv. in relatione de statu ecclesiae, n. 80; *Catech. Conc. Trid.*, l. c., et C. Plen. **Amer. lat.**, n. 528; *Ferreres*, l. c., n. 437 seq.

tem quam Sedes Apostolica concedit parentibus et confessariis (1).

Parochi tamen curare debent indicere et habere *semel aut pluries* in anno communionem generalem puerorum, et ad eam *admittere* non modo eos qui nondum communicaverint, sed etiam eos qui, parentum confessariive consensu, iam primam peregerunt communionem. Pro utrisque dies aliquot instructionis et praeparationis praemitti curare debent. Ibid., n. V. Cfr. C. **Manil.**, n. 620 seq.; et etiam *Mach-Ferreres*, tom. 2, n. 444, edit. 15.ª

*Resp. ad 3.*um Nec AUGUSTUS recte in suis exigentiis procedit. Nam *a)* in primis Codex concedit ius admittendi pueros singulariter vel singillatim ad primam communionem, ut iam apparet ex eo quod ius admittendi concedat parentibus vel confessario; nec limitat hoc ius ita ut haec admissio fiat tantum postquam in paroecia facta sit prima puerorum generalis communio; immo Pius X, decreto *Quam singulari*, art. V, supponit posse fieri antea; nam dicit, ut vidimus, quod parochus in prima communione generali puerorum in paroecia admittat non solum eos qui nondum communicaverunt, sed etiam eos qui parentum confessariive consensu iam primam peregerunt communionem.»

Nec *b)* parochus recte agit in eo quod statuit ut nullus puer possit admitti ad primam communionem nisi coram parocho proprio subeat examen et adprobaverit primum gradum instructionis religiosae. Nullibi apparet necessitas huius examinis, et minus quod debeat fieri coram parocho. Nonne Codex parentibus, tutoribus et confessariis concedit ius discernendi an pueri habeant conditiones cognitionis doctrinae et dispositiones necessarias ad recipiendum prima vice Eucharistiae sacramentum? Cur auferri debet hoc ius a parentibus et confessariis, ut tribuatur exclusive parocho?

Tanta scientia requiritur ad cognoscendum an puer habeat cognitionem sufficientem doctrinae christianae, quae huc reducitur an puer cognoscat pro suo captu mysteria necessaria necessitate medii ad sal-

---

(1) Aliquid simile responsum est occasione canonis 1261, in quo statuitur quod «§ 1, locorum Ordinarii advigilent ut sacrorum canonum praescripta de divino cultu sedulo observentur, et praesertim ne in cultum divinum sive publicum sive privatum aut in quotidianam fidelium vitam superstitiosa ulla praxis inducatur, aut quidquam admittatur a fide alienum vel ab ecclesiastica traditione absonum vel turpis quaestus speciem praeseferens. § 2. Si loci Ordinarius leges pro suo territorio hac in re tulerit, etiam religiosi omnes, exempti quoque, obligatione tenentur easdem servandi; et Ordinarius potest eorundem ecclesias vel publica Oratoria in hunc finem visitare.»

Quare aliquis Ordinarius putavit se posse regularium exemptorum ecclesias visitare sicut ecclesias non exemptorum? Visitavit quidem, non repugnante Rectore, ecclesiam Societatis Iesu; sed, ex quo id intellexit Provincialis, recursum habuit ad Ordinarium quasi hic violasset exemptionem Societatis: verum Ordinarius reposuit se fecisse id quod Codex canonicus ipsi concedit visitandi ecclesias etiam exemptorum. Tunc Provincialis rem detulit ad Commissionem Codicis. Et responsum fuit: «Ordinarius visitationis iure in tantum solum generatim utatur in quantum *positivam habeat notitiam* leges particulares a se latas in ecclesiis regularium exemptorum non observari» (Romae, 8 apr. 1924. Cfr. *Acta Rom.*, vol. V, pag. 41).

vationem? Quaenam sunt haec mysteria? Duo sunt *certo:* exsistentia Dei et quod sit bonorum praemiator et punitor malorum. *Probabiliter* etiam Trinitas personarum, quae sunt Pater, et Filius et Spiritus Sanctus; quod Filius incarnatus est pro salvatione nostra, et propter amorem nostri instituit Eucharistiam, et manet in hostia consecrata; et quod illa hostia, quae ante consecrationem erat panis, post verba consecratoria continet sub suis accidentibus corpus vivum et sanguinem Christi cum sua anima et divinitate sicut est in caelo.

Et per si forte commiserit aliquod peccatum mortale debet etiam scire ea que sunt necessaria ad recipiendum cum fructu sacramentum paenitentiae. Sed haec omnia pro suo captu, ut dicit decretum *Quam singulari.* Et ad examen de hac materia excipiendum, aptus non erit quilibet confessarius approbatus a suo Ordinario ad excipiendas fidelium confessiones, in quibus de tantis rebus gravissimis iudicare debet et ad hoc praeparatus fuit per tot studia et examinatus a pluribus et per plures vices? Et cum praeterea ab ipso Codice designetur tamquam habilis ad iudicium ferendum de ipsis pueris an apti sint ad suscipiendam primam communionem?

Sed dices: aliquando confessarii possunt esse inepti. Sed hoc est contra ipsum Ordinarium qui eos approbavit; et praeterea quando *positive* constet, vel adsit aliqua prudens notitia de alicuius ineptitudine, poterit Ordinarius statuere ut parochus vel alius confessarius instituat examen de pueris a tali inepto confessario praeparatis; sed statuere ut nullus confessarius possit pueros probare nisi solus parochus est contra Codicem.

Quod autem parochus *c)* prohibeat omnem sollemnitatem in prima communione unius pueri, et exigat quod fiat cum maxima simplicitate, cum solis duobus cereis, etc., nullum habet solidum fundamentum.

Quod autem in prima communione sive unius pueri sive plurium possit adhiberi sollemnitas, vel inde patet quod S. Rit. Congregatio, interrogata an sicut in Missa votiva lecta SS. Cordis prima feria VI cuiuslibet mensis omitti possunt preces, etiam aliqua similis Missa lecta, ex. gr. occasione *primae communionis*, aut communionis generalis, sacrae confirmationis aut pro sponsis, haberi possit uti sollemnis quoad preces praedictas omittendas; et respondit: «Affirmative, si Missa cum aliqua sollemnitate celebretur.»

Ergo Missa primae communionis (sive unius sive plurium puerorum, quia S. Congregatio non distinguit) celebrari potest cum sollemnitate, et, si cum aliqua sollemnitate celebretur, conceduntur privilegia.

Ut ex ipso decreto apparet, Missa occasione sacramenti matrimonii potest celebrari cum aliqua sollemnitate, ¿et non potest adhiberi sollemnitas occasione primae communionis, cum hoc sacramentum sit maioris dignitatis?

Et notandum est quod ipse parochus recte ponderat utilitatem magnae sollemnitatis in prima communione, ut dulcis huius diei memoria maneat alta mente reposita in ipsis pueris, et ideo vult ut fiat in communi. Sed praecise ob hunc finem aliquae piae familiae volunt ut puer suus solus et non cum aliis praeparetur, et solus faciat primam communionem et quidem cum magna sollemnitate, ut puer videat quod pro ipso solo et ut cum maiore devotione primo recipiat sacramentum Eucharistiae tantae dignitatis, tot curae adhibentur, et tot expensae libenter fiunt.

325. — *Resp. ad 4.um* Parochus male egit, puerum ad communionem non admittendo; quia, iuxta ius commune Ecclesiae, pueri ad primam communionem accedunt cum sola proprii confessarii licentia. Praeterea non nisi ex gravissimis causis publice deneganda sunt Sacramenta. Prudenter parochus in casu praemonendus esset. **Comp.**, n. 423.

CASUS X

EUCHARISTIAE SUBIECTUM 4.°

Aetas ac ritus pro prima communione

EMETERIA filium habet paucorum mensium, IGNATIOLUM. EMETERIAE frater, ISIDORUS sacerdos, vellet ut IGNATIOLUS quamprimum fieri possit susciperet Eucharistiam, ut Christus animam pueruli secum coniungeret fere ab huius nativitate. Obstat vero praeceptum Ecclesiae, quo pueri arcentur a susceptione Eucharistiae antequam usum rationis attingant, ut patet ex canone 854. Verum ISIDORUS scit, canonem 866 potestatem facere fidelibus ritus latini suscipiendi Eucharistiam ex devotione in quolibet ritu. Iam vero ritu orientali pueris administratur Eucharistia etiam in tenerrima aetate post susceptum baptismum. Unde EMETERIA, a fratre suo ISIDORO edocta, vellet ut IGNATIOLUS hisce diebus communicaret ritu orientali de manu sacerdotis eiusdem ritus, quia ex canone 866 id licere videtur, et prohibitio canonis 854 videtur mere poenalis, non obligans sub peccato. Et haec praxis videtur ISIDORO optima ad fovendam unionem inter utramque Ecclesiam, quod valde proprium est huius sacramenti unionis.

HINC:

QUAER. 1.° *An canon 854 prohibeat ut pueris ministretur Eucharistia ante adeptum usum rationis?*

2.° *An vigeat contraria praxis in Ecclesia Orientali, et cur ipsa non observet prohibitionem canonis 854?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

326. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, ut ex verbis ipsis canonis aperte patet. Dicit enim: «§ 1. Pueris, qui *propter aetatis imbecillitatem* nondum huius sacramenti *cognitionem et gustum* habent, Eucharistia *ne ministretur*. — § 2. In periculo mortis, ut sanctissima Eucharistia pueris ministrari possit ac debeat, *satis est ut sciant Corpus Christi a communi cibo discernere illudque reverenter adorare*. — § 3. Extra mortis periculum *plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio* merito *exigitur*,

ea scilicet, qua ipsi fidei saltem mysteria necessaria necessitate medii ad salutem pro suo captu percipiant, et devote pro suae aetatis modulo ad sanctissimam Eucharistiam accedant». Unde neque in periculo mortis pueris qui usum rationis nondum assecuti sint Eucharistia ministrari potest.

327. — *Resp. ad 2.um* Revera in Ecclesia Orientali contraria viget disciplina, et puerulis etiam recenter natis statim post collatum baptismum Eucharistia ministratur; et eadem disciplina viguit in Ecclesia Occidentali usque ad saeculum X vel XI. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, etc., nn. 313-340.

Ratio huius disciplinae in eo innititur quod Eucharistia gratiam confert ex opere operato, seu ex ipsa susceptione sacramenti, nisi obex gratiae a suscipiente opponatur; puer autem ante usum rationis nullum obicem ponere potest. Ecclesia tamen Latina, propter quaedam incommoda quae ex contraria disciplina oriebantur, iam a pluribus saeculis prohibuit ut pueris ante usum rationis Eucharistia ministretur, quae prohibitio confirmata est per canonem 854 Codicis canonici, ut antea vidimus in resp. ad 1.um Codex autem tantum «respicit Latinam Ecclesiam, neque Orientalem obligat, nisi de iis agatur, quae ex ipsa rei natura etiam Orientalem afficiunt». Cum vero hic agatur de materia mere disciplinari, Codex permittit ut Ecclesia Orientalis possit perseverare in sua disciplina; quare non tenetur observare canonem 854.

328. — *Resp. ad 3.um* Cum familia IGNATIOLI pertineat ad ritum latinum, tenetur prohibitione canonis 854, et consequenter IGNATIOLO dare non licet Eucharistiam ante adeptum usum rationis. Canon autem 866 facultatem concedit ut qui aetatem, ceterasque conditiones a iure requisitas habeant, possint Eucharistiam suscipere quolibet ritu *confectam* seu *consecratam*, non autem qualibet aetate. Notum est Ecclesiam Latinam consecrare panem azimum, Orientalem vero fermentatum.

Prohibitio canonis 854 non est poenalis, sed per se continet prohibitionem, cuius violatio inducit grave peccatum.

CASUS XI

DISPOSITIO ANIMAE 1.°

NABORIUS, sacerdos, peracta confessione, recordatur se peccatum letale inculpabiliter inter confitendum omisisse. Sed, cum proprius confessarius ad plures dies discessisset, et magnae difficultati ipsi esset suam apud alium conscientiam prodere, Missam celebravit, nullo praemisso contritionis actu. Illud autem peccatum post octo dies aperuit, quando apud confessarium ordinarium exomologesim

suam de more instituit. Alias in aliud peccatum grave incidit, et quidem *Episcopo* reservatum. Urgebat *celebrandi necessitas*, erat enim dies festus sollemnis, et, si Missam omisisset, grave scandalum apud fideles oriturum fuisset. Sed non aderat praesens nisi simplex sacerdos, qui nulla potestate super peccata reservata pollebat. Statuit primum NABORIUS hunc adire et apud ipsum confiteri, celato tamen peccato reservato; sed, cum nullo alio peccato gravi inquinaretur, existimavit se ad id non teneri. Quapropter, praemisso contritionis actu, ad altare accessit, Sacrum facturus.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam animae dispositio requiritur ad communicandum vel celebrandum?*

2.° *An* NABORIUS *obligatus fuerit quamprimum confiteri, seu an graviter peccaverit confessarium exspectando, et confessionem ad octo dies differendo?*

3.° *An peccaverit nullum actum contritionis ante Sacrum eliciendo?*

4.° *An potuerit, in secundo casu, Missam absque confessione celebrare; vel, an confitendo potuisset peccatum reservatum omittere?*

SOLUTIO:

329. — *Resp. ad 1.um* In utroque casu requiritur status gratiae. Quod si quis conscientiam habeat peccati mortalis, non satis est ut eliciat actum contritionis perfectae, sed necesse est ut praemittat confessionem, nisi copia confessarii desit et urgeat necessitas communicandi vel celebrandi, quo in casu celebrans tenetur postea confiteri quamprimum. Ita can. 856: «Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione ad sacram communionem accedat; quod si urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectae contritionis prius eliciat»; necnon ex can. 807: «Sacerdos sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione Missam celebrare ne audeat; quod si, deficiente copia confessarii et urgente necessitate, elicito tamen perfectae contritionis actu, celebraverit, quamprimum confiteatur». **Comp.**, n. 429.

Resp. ad 2.um Nego, saltem probabilius. Ratio est, quia NABORIUS non celebravit Missam, omissa confessione; reapse enim confessus est, et peccatum omissum fuit vere deletum, licet indirecte tantum, ideoque eum non gravat conscientia peccati mortalis. *S. Alph.*, n. 257, et alii praesertim recentiores, contra veteres non paucos. Ergo NABORIUS minime peccavit confessionem differendo, et interea celebrando. **Comp.**, nn. 430 et 432.

330. — *Resp. ad 3.um* Neque peccavit NABORIUS nullum contri-

tionis actum celebrationi Missae praemittendo, quia non est conscius peccati mortalis, siquidem per confessionem iam probatus est. Peccatum enim ex oblivione omissum non gravat amplius conscientiam, cum *indirecte* iam remissum fuerit.

331. — *Resp. ad 4.um* NABORIUS potuit Missam absque praemissa confessione celebrare, actu perfectae contritionis emisso, si alia culpa letali careat. Ratio est, quia ad confessionem non tenetur neque ratione peccati Episcopo reservati, quod probabilius *directe* remitti nequit, neque ratione venialium, quae non sunt materia confessionis necessaria. *S. Alph.*, n. 265. Neque si voluit confiteri, debuit necessario peccatum reservatum aperire, saltem *probabiliter;* quia, ut iam dictum est, peccatum probabiliter *directe* remitti non potest, et insuper obligatio daretur bis idem peccatum confitendi, scilicet superiori et inferiori, quod communiter non admittitur. *S. Alph.*, n. 265, *et alii* contra *aliquos*.

Si vero illud peccatum fuisset *Rom. Pontifici* reservatum, debuisset omnino NABORIUS confessionem instituere illudque accusare, quia certum est illud in casu *directe* remitti cum onere intra mensem recurrendi ad Sedem Apostolicam. **Comp.**, nn. 676-680.

CASUS XII

DISPOSITIO ANIMAE 2.°

Parochus intricatissimus

FLORENTINUS, parochus, aetate gravis et apud omnes spectabilis, humanam expertus est fragilitatem. Etenim, cacodaemone impellente, in peccatum grave et probrosum secreto labitur. Mox pro ipso urget celebrandi necessitas, quam nullo praetextu declinare potest. Sed alio adhuc premitur infortunio: longe abest eius confessarius; solus praesens adstat FLAVIANUS, eius vicarius. Sed a pandenda huic conscientia quam maxime abhorret. Est enim FLAVIANUS iunior sacerdos, qui in summam admirationem veniet, si tam putidum peccatum a viro gravi et senescente patratum audiat. Quid exinde fiduciae et bonae existimationis in parochum, animo vicarii inhaerebit? Nonne famam sanctitatis et viri moribus gravis, qua paroeciae rector apud iuniorem sacerdotem gaudet, amissurus est? His secum perpensis, FLORENTINUS, licet aegerrime, praetermissa confessione, elicito tamen contritionis actu, ad altare accedit, Agnum immaculatum oblaturus.

HINC:

QUAER. 1.° *An* FLORENTINUS, *his positis, potuerit Missam celebrare absque praemissa confessione?*

2.° *Quid de rationibus ab ipso allatis?*

SOLUTIO :

332. — *Resp. ad 1.um* Quid dicam de te, o FLORENTINE, venerande quidem, sed infelix sacerdos? Nullatenus tibi indulgere valeo. Etenim praecepto canonis 807 gravissimo ex humana verecundia posthabito, ad altare accedere, et conscientia polluta, Sacrum facere non dubitasti! *Sed*, ais, *contritionem perfectam de peccato elicere non praetermisi.* Minime valet haec conscientiae probatio, et invalidum atque mancum prorsus contritionis actum elicuisti. Nam ille qui perfecte dolet de peccatis, paratus est omnia praecepta in posterum servare; tu vero, eo ipso tempore quo contritionis actum elicere praesumebas, mandatum grave praetermittere statuebas, et legem Ecclesiae conculcabas! Audi Paulum clamantem: *Nolite errare: Deus non irridetur.* Ad Gal. 6, 7.

333. — *Resp. ad 2.um* Allatae rationes minime satisfaciunt; sed *declinasti cor tuum in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis.* Ps. 140, 4. Etenim haec incommoda, quae obiecisti, sunt *ipsi confessioni intrinseca*, nec proinde a praecepto confessionis, celebrationi Missae praemittendae, te excusare possunt, sicut ab integritate confessionis te non excusarent. Si quidpiam valerent ea quae in tui gratiam proponis, iam plerumque actum esset de praecepto Ecclesiae, confitendi ante Missae celebrationem, immo etiam de mandato divino integritatis confessionis. Numquid Episcopus, vel alius Superior ecclesiasticus quilibet in peccatum grave lapsus, a confessione apud inferiorem facienda excusaretur? Sed, durum! ais. Verum, sed nonne durum *et amarum fuit reliquisse te Dominum Deum tuum?* Ier. 2, 19. Durum! Sed haec incommoda perpendere et ponderare debuisses, dum te alliciebat et propellebat tentatio! Eia ergo macte nunc animo, et coram vicario tuo, si alius sacerdos desit, et recurrat celebrandi necessitas, humiliter procumbe, et peccatum tuum humiliter confitere, declarando insuper sacrilegium a te patratum, dum, omissa confessione, Sacrum facere ausus fuisti; nec dubites quin, operante divina gratia, nedum animum iunioris sacerdotis a te avertas, contra, in te sis magis conciliaturus.

N. B. Berardi, Praxis confessar., vol. 3, n. 338; *Génicot*, Inst. mor., vol. 2, n. 193, et Casus, vol. 2, tr. 14, cap. 3, § 2, cas. 2; *Noldin*, De Sacram., n. 141, quibus praeivit *Gousset*, Theol. mor., vol. 2, n. 193, cum *aliis*, existimant excusare verecundiam extraordinariam et moraliter invincibilem, prout videtur adesse in hoc casu; quam ideo existimant non esse intrinsecam confessioni. Quare *Génicot* expresse excusat FLORENTINUM in casu simili ab obligatione confessionis apud vicarium cum tanta ac tam invincibili verecundia peragendae. **Comp.**, n. 429, 3.°

CASUS XIII

DISPOSITIO ANIMAE 3.°

De confessione communioni ad iustificationem praemittenda

ALBERTUS excepit confessionem ARNULPHI, sacerdotis, qui ex officio suo tenetur quotidie Sacrum facere. Cum vero frequenter magna fragilitate in gravia peccata solitaria contra sextum Decalogi praeceptum incidat, neque alium confessarium habeat nisi proprium parochum, cum quo quotidie agere debeat, non audet cum ipso haec peccata confiteri nec potest absque admiratione et infamia Sacrum omittere: unde ipse Sacrum facit quasi non haberet copiam confessarii, praemisso tantum actu contritionis, donec in fine hebdomadae vel post duas hebdomadas iter instituit ad locum sat remotum, ubi ALBERTUS confessarius suus residet, eique confitetur; sed ALBERTUS dubitat an ARNULPHUM absolvere possit.

HINC:

QUAER. *An* ALBERTUS ARNULPHUM *absolvere possit?*

SOLUTIO:

334. — *Resp. Affirmative*, dummodo ARNULPHUS doleat de peccatis praeteritis simulque proponat in posterum, quoties in grave incidat peccatum, aut abstinere a Sacro faciendo non praemissa confessione sacramentali, aut confiteri cum parocho, non obstante quacumque repugnantia: haec ipsa repugnantia frenum erit pro ipso, ne tam facile in illa peccata incidat. Illa enim verecundia sufficiens esse non videtur ad excusandum ALBERTUM a tam gravi Ecclesiae praecepto, idque fere habitualiter. **Comp.**, n. 429.

CASUS XIV

IEIUNIUM REQUISITUM 1.°

ARETHUSA, pia mulier, die festo sollemnissimo erat communicatura cum filiis suis duobus, scilicet BENIAMINO puero annorum septem, qui pro prima vice ad sacram synaxim accessurus erat, et IULIO, octo annorum, qui iterum ad hanc sollemnitatem erat admittendus. Sed ecce! Mater os lavando guttulam unam aut alteram aquae involuntarie deglutiit, et paulo post, micam panis ex distractione, immemor communionis faciendae, in os immisit et edit. BENIAMINUS vero musculam, quae in os eius venerat, et folium

arboris viride, quod ludendo carpserat, traiecit; IULIUS autem, e scala in terram decidens, os et nasum in petras allisit, ita ut guttulas sanguinis, tum e naribus, tum e gingivis diffluentes hauserit. Ad haec omnia attendens ARETHUSA, ocius a parocho postulat an ipsa cum filiis duobus ad sacram mensam accedere possit.

HINC:

QUAER. 1.° *In quo consistat ieiunium ad communionem requisitum?*

2.° *An* ARETHUSA *et eius filii communicare potuerint?*

SOLUTIO:

335. — *Resp. ad 1.um* Ieiunium ad communionem requisitum, consistit in totali abstinentia, *a media nocte*, a quolibet cibo et potu etiam minimo. Sic ex can. 808, ex variis Conciliis et universali Ecclesiae praxi. Ad computandam horam, licet alia sit usualis loci supputatio, potest quis sequi loci tempus aut locale sive verum sive medium, aut legale sive regionale sive aliud extraordinarium. Tempus regionale vocatur etiam *zonarium* (1).

Ad ieiunium autem illud frangendum requiritur: 1.° ut quid sumatur *ab extrinseco*, non vero tantum ex aliqua parte oris, ut esset sanguis ex gingivis fluens; 2.° ut sumatur *per modum comestionis* aut *potationis*, non vero tantum *per modum respirationis* vel *salivae;* 3.° ut res sumpta habeat *rationem cibi* aut *potus:* nemo enim dicitur manducare ferrum, vitrum, lignum. *S. Alph.*, n. 280.

Manet ieiunus cathecumenus, sale in susceptione baptismi praegustato; item *probabiliter*, tum ille qui clysterio nutritur *(Capellmann*, Med. pastor., pag. 123; *Génicot*, 2, n. 200; *Berardi*, Praxis, vol. 3, n. 963), tum etiam probabiliter ille qui ope alicuius canalis aquam sorbet ad *lavandum* sthomachum, iterumque reiicit *(Il Monitore*, vol. 9, part. 2, pag. 182 seq.; *Many*, n. 176, *f*; *Berardi*, l. c., n. 964; *Génicot*, 1, l. c.; *Noldin*, De Sacram., n. 149),

(1) Interrogata Commisio Codicis: «An ubique terrarum, in casibus canonis 33, § 1 expressis, tempus vulgo *zonarium* sequi quis possit», respondit: «Affirmative, dummodo hoc tempus sit legale» (12 nov. 1925: *Acta*, XVII, pag. 582). Notandum est ex conventione internationali anni 1892, ad maiorem uniformitatem praesertim pro viis ferreis, orbis terrarum supponitur divisus ratione longitudinis in gradus 360 et subdivisus in viginti quatuor *zonas* seu regiones horarias *(fusos horarios)* quarum unaquaeque continet quindecim gradus et proinde correspondet tempori unius horae.

Prima zona, seu regio, continet meridianum Greenwichense, quod in duas partes aequales dividit illam zonam. Secunda zona se extendit ad orientem primae, regitur meridiano Aetnensi; tertia ad orientem secundae; et ita porro. Igitur hora meridiani Greenwichensis est hora pro tota prima regione seu zona, et vocatur hora Europae occidentalis, quam sequuntur Hispania, Anglia, Gallia, Belgium, etc. Tempus secundae zonae praecedit una hora tempus primae regionis, et vocatur hora Europae centralis, eamque tenent Italia, Germania, Austria, Hungaria, Helvetia, etc. Tertia zona habet suum tempus regionale quod duabus horis antecedit tempus primae regionis, illudque adoptarunt Bulgaria, Romania, Turchia europea, etc. Est hora Europae orientalis. Cfr. *Many*, De Missa, n. 21.

nisi forte canalis oleo aut glycerina unctus exterius sit. In hoc ultimo casu communiter auctores tenent frangi ieiunium (1). **Comp.**, n. 434, observ. 1.°-3.°

Sed qui vespere decumbens electuaria *(pastillas)* sumeret, v. gr. ad medicinam, si totas non deglutierit ante mediam noctem, sed postea, etiamsi liquefactas et salivae immixtas, violaret ieiunium. Cfr. *Génicot*, Casus, vol. 2, pag. 222, 3.° (edit. 1); *Noldin*, n. 150 *b*.

336. — *Resp. ad 2.um* 1.° ARETHUSA ieiunium non violavit guttulam aquae unam vel alteram hauriendo involuntarie, quia id non fecit *per modum potus*, sed *per modum salivae*. Ieiunium autem fregit micam panis deglutiendo, quia, licet ex distractione egerit, aliquid tamen manducavit, idque per modum *comestionis* evenit, non vero per modum *respirationis* aut *salivae*. Proinde ARETHUSA communionem hac die omittere debet.

2.° BENIAMINUS immunis est a violato ieiunio in *primo* casu, si musculam involuntarie per respirationem hausit, ut fieri solet; non vero in *secundo* casu, quia voluit folium viride deglutire, licet distractus fecerit, et folium illud, utpote digestibile, rationem cibi habet. Ergo infelix BENIAMINUS a sacra synaxi removeri debet.

3.° IULIUS non fregit ieiunium hauriendo sanguinem e gingivis fluentem, quia sanguis ille *ab extrinseco* non provenit. Secus vero, deglutiendo sanguinem e naribus provenientem, licet id involuntarie seu inadvertenter fecerit, nisi forte fuerit tantum una vel altera guttula, salivae immixta et praeter intentionem hausta. Ratio est, quia sanguis ille habet tunc rationem potus et venit *ab extrinseco;* nam dici non potest quod deglutiatur *per modum respirationis* aut *salivae*. Sic etiam violat ieiunium qui sumit aquam licet involuntarie, v. gr. quia labitur in flumen, vel quia alius per vim illam in os eius infundit. *S. Alph.*, n. 279, et alii *communiter*. *Gury*, n. 293.

CASUS XV

IEIUNIUM REQUISITUM 2.°

GERUNTIUS, bonus vir grandaeva aetate, necnon adversa valetudine, non mediocriter molestatus ob stomachi debilitatem, nunquam potuit ecclesiam ieiunus adire quin in via deficeret. Quamobrem, cum ad sacram synaxim ieiunus accedere non posset, solebat, die qua erat communicaturus, parum quid confortativum

(1) *Génicot*, n. 200, 2.a, 2.° (edit. ann. 1898); *Génicot-Salsmans*, edit. ann. 1909; *Many*, l. c.; *Berardi*, l. c.; Card. *Gennari*, Consult. XCIX (vol. 1, pag. 501); *Noldin*, l. c.; *Busquet*, n. 593 (edit. ann. 1920); *Lehmk.*, n. 160 nota, edit. 10.a — Contrarium nunc docent *Salsmans*, l. c. (edit. ann. 1921), et *Noldin*, l. c.

stomachi, per modum potus degustare, antequam iter susciperet. Scrupulo tamen aliquo quondam correptus, rem confessario aperit, quaerens utrum etiam in posterum id agere posset bis vel ter in anno? Confessarius respondet, eum posse id agere.

HINC :

QUAER. 1.° *An communio aliquando permitti possit non ieiunis extra mortis periculum?*

2.° *An* GERUNTIUS, *licet non ieiunus, communicare potuerit, in primo casu? An recte a confessario fuerit responsum?*

SOLUTIO :

337. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ex Codice enim : «Infirmi tamen qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi aliquam medicinam vel aliquid per modum potus antea sumpserint» (can. 858, § 2) (1). Hac facultate uti possunt praedicti infirmi, quamvis in lecto decumbere non possint, aut ex eo aliquibus horis diei surgere queant (S. C. C., 6 mart. 1907).

Concessio supponere videtur infirmum domi consistere. Quid vero si ecclesiam adire possit ad communicandum, quia morbus nullo modo prohibet egressum e domo? Probabilius requiritur in casu speciale indultum, sed non videtur omnino improbabile sufficere etiam in casu facultas Codicis, maxime si agatur de communione annua, aut de infirmo qui raro e domo egredi possit. Mens enim Sanctae Sedis ea esse videtur, ut nemo per longum tempus ob valetudinis defectum a communione impediatur (2). Et quidem nullum dubium est quoad casum communionis annuae seu paschalis, quae non mero iure ecclesiastico, sed etiam divino praecipitur, quia divinum mandatum humano praestantius est. Vide infra, nn. 343, 344 (3).

Verba *per modum potus*, ita interpretatur S. Off., ut liceat sumere iusculum, cafaeum, aliosque cibos liquidos, quibus aliqua substantia mixta sit, v. gr. farina *(sémola)*, panis rasus *(pan rallado)*, etc., dummodo mixtio naturam cibi liquidi non amittat (4 iun. 1893, 7 sept. 1897). *Il Monitore*, vol. 10, part. 1, pag. 22, et part. 2, pag. 4; *Génicot*, l. c. — Per *modum potus* non censentur

(1) Est veluti confirmatio facultatis a Pio X concessae 7 dec. 1906. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, n. 211 seq.

(2) Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, nn. 211 seq., 477 seq.; *Casanueva*, apud *Ilustración del Clero*, vol. 2, pag. 45; *Postius*, ibid., vol. 1, pag. 50; *L'Action eucharistique*, mai. 1912, pag. 289

(3) Ita iam ante decretum Pii X docebant *D'Annib.*, 3, n. 411; *Gasparri*, l. c., n. 1129; *Génicot*, 2, n. 202; *Many*, De Missa, n. 178; *Noldin*, De Sacram., n. 157; *Berardi*, l. c., n. 968, et alii.

sumi electuaria *(pastillas)* nec ova, nisi hae substantiae aqua, vino, etc., diluantur. Videntur tamen sumi posse, si sint medicinae. **Comp.**, n. 348.

338. — *Resp. ad 2.um* 1.° GERUNTIUS minime probandus est, quippe qui in re tanti momenti proprio sensu, inconsulto quidem confessario, egerit. Sola simplicitate et bona fide excusari potest.

2.° Confessarius probabilius non recte egit, boni senis agendi rationem tam facile modo generali probando. Consultius eum remisisset ad R. Pontificem pro dispensatione obtinenda. Absolute tamen eum damnare non audemus.

CASUS XVI

IEIUNIUM REQUISITUM 3.°

IUSTINA, pia mulier, quae singulis fere diebus sacra synaxi refici solebat, morbo diuturno licet non periculoso corripitur, ita ut nunquam omnino ieiuna, neque per quartam horae partem remanere possit. Idcirco exorat supplex parochum ut sibi non ieiunae aliquoties in anno, sacram Eucharistiam deferre dignetur.

HINC:

QUAER. *An parochus potuisset Eucharistiam* IUSTINAE *non ieiunae aliquoties ministrare? Et quid si in domo* IUSTINAE *sit oratorium?*

SOLUTIO:

339. — *Resp. Affirmative*, bis in hebdomada. Si autem in domo IUSTINAE sit oratorium, et cubiculum infirmae ita prope est ut sacerdos celebrans videri possit, intra Missam communio infirmae praeberi poterit; secus, iuxta can. 866, post Missam (S. R. C., 19 dec. 1829, 24 mart. 1860, 7 febr. 1874: *Decr. auth.*, nn. 2672, 3099, 3322). Cfr. tamen *Ferreres*, l. c., n. 208; *Mach-Ferreres*, Tesoro del sacerdote, vol. 2, n. 247, edit. 15.ª

CASUS XVII

IEIUNIUM REQUISITUM 4.°

1.° BERTHA bis in hebdomada refici solet sacra Eucharistia, sumpto antea aliquo per modum potus, iuxta indultum sibi a Sede Apostolica concessum ratione infirmitatis, quae etsi BERTHAM permittat e domo egredi, non nisi cum gravi molestia ieiunium naturale servare sinit. Verum, cum ardenter communicare BERTHA desideret, etiam aliis duobus diebus in hebdomada communicat ieiuna, etsi gravem molestiam experiatur.

2.° TITIUS, sacerdos, nullo modo ieiunium naturale servare potest, etsi quotidie e lectulo surgat et per domum incedat pluribus horis. Communicat non ieiunus bis in hebdomada, et amicus sacerdos illic bis aut ter in hebdomada celebrat. Verum, cum pius aeque ac pauper sit, vellet etiam Sacrum facere.

HINC:

QUAER. 1.° *An* BERTHA *recte se gerat?*

2.° *An amicus* TITII *potuerit in domo privata celebrare sine indulto oratorii domestici?*

3.° *An* TITIUS *posset saltem bis in hebdomada celebrare non ieiunus?*

SOLUTIO:

340. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Indultum enim non prohibet quominus utatur BERTHA iure communi, ideoque possit et aliis diebus ieiuna communicare. Idem tene de eo qui iuxta decretum 7 dec. 1906, bis in hebdomada aut in mense communicare potest non ieiunus.

341. — *Resp. ad 2.um Affirmative* probabiliter, de licentia Episcopi, qui eam concedere potest ex iustis et rationabilibus causis in aliquo extraordinario casu per modum actus ut celebretur privatis in domibus, non tamen in cubiculo, sed in loco decenti, servatis aliis de iure servandis. Haec licentia ab Episcopo concedi debet gratis omnino quocumque titulo (S. C. de Sacr., 23 dec. 1912: *Acta*, IV, pag. 725) et interpretanda est restrictive (Comm. Cod., 16 oct. 1919: *Acta*, XI, pag. 478). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 36, pag. 241 seq.; **Comp.**, n. 492.

342. — *Resp. ad 3.um Negative*, sive ex iure communi, can. 858, § 2, sive ex decreto 7 dec. 1906, quae loquuntur de communione, non vero de Missa celebranda. Neque solet concedi indultum ad hoc nisi Episcopis ad celebrandum pontificaliter (1). Sacerdotibus concedi solet in casu, ut paulo post mediam noctem Sacrum ieiuni faciant. Cfr. Card. *Gennari*, Quistioni Teologico-Morali, n. 255. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, n. 485 seq.

---

(1) Nunquam conceditur indultum ut sacerdos non ieiunus *celebret* tantum ob *privatam suam devotionem*. Verum, si ob spirituale *fidelium bonum* sacerdotes, iuxta can. 806, § 2, Missam eodem die iterare aut etiam tardiore hora ad sacrum altare accedere necesse habeant, tunc concedi solet a S. Officio indultum, sub sequentibus conditionibus: 1.ª ut sacerdos ieiunium eucharisticum sine gravi damno ad rigorem servare nequeat vel causa infirmae valetudinis, vel propter nimium sacri ministerii laborem aliasve rationabiles causas; 2.ª ut nonnisi aliquid per modum potus, exclusis inebriantibus, sumat; 3.ª ut scandalum removeatur. — In casibus autem urgentioribus in quibus tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem etiam locorum Ordinarii hanc facultatem sub iisdem conditionibus concedere poterunt, graviter onerata eorum conscientia; et quamprimum monere debent S. Sedem. Etiam aliquando ipsis locorum Ordinariis habitualem facultatem dispensandi concedit S. Officium (S. Off., 22 mart. 1923: *Acta*, XV, pag. 151). — Qui, *obtento hoc indulto*, binare debeat, poterit sumere ablutiones. Ita S. Off., 16 nov. 1923 (*Acta*, XV, pag. 585).

CASUS XVIII

IEIUNIUM REQUISITUM 5.°

BALBINA iam a pluribus mensibus tali afficitur infirmitate, ut continuo, etiam dum dormit, buccellam aliquam panis in ore cogitur habere, ex quo identidem aliquid deglutire debet; quod si nihil panis in ore habeat, statim urgetur vomitu et magnis convulsionibus. Parochus nescit an BALBINAE defferre possit communionem paschalem, nam infirmitas talis non est ut periculum mortis afferat ut Viaticum BALBINAE ministrari possit. Nec aliunde ipsi videtur applicandum privilegium pro infirmis chronicis, de quo sermo est in canone 858, § 2, nam panis non sumitur per modum potus.

HINC:

QUAER. 1.° *An* BALBINAE *in casu ministrari possit Eucharistia in adimplementum praecepti communionis paschalis?*

2.° *An etiam in casu possit illi ministrari semel aut bis in hebdomada iuxta normam in canone 858, § 2, traditam?*

SOLUTIO:

343. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, etiam praescindendo a canone 858, § 2. Nam auctores iam ante Codicem canonicum et ante privilegium concessum a Pio X, docebant infirmis non periculose decumbentibus probabiliter licere Eucharistiam sumere pro communione paschali, si ieiuni remanere non possent, etiam si communio valde mane afferretur. Et hic praecise est casus noster. Ratio est, quia communio annua profluit ex iure divino, ieiunium vero naturale ex praecepto ecclesiastico, quod consequenter iuri divino cedere debet. Ita iam saeculo XIX docebant *D'Annibale*, vol. 3, n. 411; *Gasparri*, De Euchar., vol. 2, n. 1129; *Génicot*, vol. 2, n. 202. Quod a fortiori patebit ex dicendis in resp. sequenti. Vide dicta n. 337, et dicenda n. 347.

344. — *Resp. ad 2.um Affirmative*. Nam vi praedicti canonis: «Infirmi tamen qui iam a mense decumbunt sine certa spe ut cito convalescant, de prudenti confessarii consilio sanctissimam Eucharistiam sumere possunt semel aut bis in hebdomada, etsi *aliquam medicinam* vel aliquid per modum potus antea sumpserint». In casu autem nostro illa panis buccella, etsi non sumatur per modum potus, ut clarum est, sumitur nihilominus per modum *medicinae*. Ergo BALBINAE communio dari poterit bis in hebdomada. Vide n. 337.

CASUS XIX

IEIUNIUM REQUISITUM 6.°

PAULA oratorium privatum domi legitime habet, ubi Sacrum quotidie celebratur, cui PAULA adesse, infirmitate praepedita, non potest. Vellet in lecto, etsi periculose non decumbat, suscipere Eucharistiam cum aliqua frequentia, etiam non ieiuna, et quamvis Viaticum nunquam susceperit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid* PAULAE *respondendum sit?*

2.° *An* PAULAE *ante communionem dari possint unum aut duo ova ut quid aequivalens medicinae, eo quod elementa medicinae in ipsis melius disposita contineantur?*

3.° *Quid, si elementa medicinae in ovis non melius disposita quam in praescripto medici, sed tamen infirmae stomachus facilius ova quam illam medicinam recipiat?*

SOLUTIO:

345. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, et quidem *bis in hebdomada*, si iam a mense decumbat sine certa spe ut cito convalescat, et dummodo accedat prudens confessarii consilium (can. 858, § 2). His in adiunctis sumere poterit ante communionem aliquid per modum potus vel aliquam medicinam (ibid.). Ut confessarius det prudens consilium, requiritur ut ipse perpendat an PAULA ieiuna spectare nequeat tempus communionis sine notabili incommodo. Cfr. Pii X decr. 7 dec. 1906. Vide *Ferreres*, La Comunión frecuente, n. 211 seq.

346. — *Resp. ad 2.um et 3.um Affirmative* quatenus iudicio medici censeantur aequivalere *medicinae* necessario sumendae ante communionem, ut ex casu erui videtur, maxime si ovum tunc aqua aut vino diluatur; *negative* probabilius, si ovum vel ova sumerentur veluti alimentum.

CASUS XX

IEIUNIUM REQUISITUM 7.°

CANDIDA, ob defectum in glandulis salivaribus, cavitatem buccalem semper siccam habet nisi intra ipsam constanter habeat sacchari crustam vel aliquid huiusmodi ad insalivationem excitandam. Communionem suscipere nequit, ut constat ex experien-

tiis factis cum particulis non consecratis, quia particula statim palato fortiter adhaeret, nisi statim ante hostiae susceptionem liquidum sumat et iterum immediate postea, aut nisi hostia ipsi praebeatur intra vasculum aquae. In ceteris ipsa omnino bene valet, ita ut quacumque hora diei aut noctis domo egredi possit et consuetis laboribus incumbere.

HINC:

QUAER. *An et quatenus* CANDIDAE *communio dari possit?*

SOLUTIO:

347. — *Resp.* Ad hoc ut CANDIDAE communio dari posit requiritur indultum apostolicum. Nequit ipsi applicari privilegium canonis 858, § 2, de quo nn. 337, 344. Etenim clarum est ipsam non decumbere, sed bene valere. Ergo non ieiuna communicare nequit, nisi forte tempore paschali pro annua communione. Praeterea ipsi deferri S. Eucharistia in domum non potest, cum illa optime in ecclesiam possit venire. Nec in ecclesia illi communio conferri poterit sine magna omnium admiratione, praedicto modo. Igitur nullum medium superest nisi petere indultum a Sede Apostolica, quod forte concedatur sub conditione ut CANDIDAE communio tribuatur in aliquo oratorio privato, aut tempore in quo alii fideles non adsint nisi ad summum pauci, quibus privilegium notum sit.

CASUS XXI

IEIUNIUM REQUISITUM 8.°

TITIUS, sacerdos, in mortis periculum duobus abhinc mensibus incidit ob hemiplegiam, et sacro Viatico donatus est. Nunc ab eminenti mortis periculo iam est revelatus, sed hemiplegia perseverat et ita quidem ut TITIUS pluries etiam post mediam noctem medicinam et aliquid per modum potus sumere teneatur. Confessarius putat, TITIUM iam non posse communicare, quia neque est in periculo mortis, nec potest servare ieiunium naturale.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus* TITIUS *in casu communicare possit, non servato naturali ieiunio?*

2.° *Quid, si* TITIUS *adiutus ab aliis per aliquod tempus quotidie e domo egrediatur?*

SOLUTIO:

348. — *Resp. ad 1.um* Certum est TITIUM posse communicare in casu, non servato naturali ieiunio, seu quamvis sumat aliquid per modum potus vel etiam aliquam medicinam, idque saltem bis

in hebdomada, ut aperte constat ex canone 858, § 2, citato in n. 337. **Comp.**, n. 439.

349. — *Resp. ad 2.um* In casu putarem posse etiam bis in hebdomada communicare modo dicto in responsione praecedenti. Parum refert in casu an intra domesticos parietes consistat Titius, aut suum semi-cadaver, ut ita dicam, suffultum alieno adiutorio vel in curru, extra domum circumferatur.

CASUS XXII

ANGORES NEOSACERDOTIS

Prima vice celebraturi

Nicasius, recens inauguratus sacerdos, a pluribus diebus privatim in experimento Sacri faciendo se maxima cura exercuerat, ex intentione ut primitias non solum perfectius, sed etiam maiori devotione publice Deo posset offerre. Id ipsum etiam fecit mane illius diei quo primam hostiam erat sollemniter oblaturus. Sed ecce! dum totus attendit ad ritum recte perficiendum, immemor instantis sollemnitatis, pro more superiorum dierum hostiam non consecratam sumpsit. Infelix ad infaustum errorem advertit, dum pulsantur campanae, indices sollemnis Sacri a neomysta decantandi. Quid faciet miser? Iam cernit pios fideles turmatim confluere; iam coadunata undique ingens et perhonesta cognatio gestiens circumstat, ipsi gratulatura; iam lautum convivium domi fuit instauratum ad consanguineos et amicos festive excipiendos. Angoribus correptus et confectus, Nicasius ad patrem capuccinum confugit, et ab eo petit quid in tam infaustis rerum adiunctis sibi agendum sit? Suadet reverendus pater ut, re tacita, Missam nihilominus celebret.

Hinc:

Quaer. 1.° *An* Nicasius *non ieiunus celebrare potuerit?*

2.° *An celebrare posset quilibet alius, sumpto, ex inadvertentia, aliquo cibo vel potu, ut populus Missam audiat et praecepto satisfaciat?*

3.° *Quid, si sacerdos, incepta Missa, recordetur se non esse ieiunum?*

Solutio:

350. — *Resp. ad 1.um* Infelici Nicasio procul dubio misericordia tribuenda est. Aspectis enim circumstantiis, extremisque rerum angustiis quibus pressus fuit, moraliter a Sacro faciendo abstinere non poterat. Et sane, tanto populo exspectanti res absque magno incommodo explicari nequibat; quanti enim fuissent

multitudinis clamores, quot iudicia temeraria! quot obmurmurationes atque scandala! qualis cognatorum dolor et confusio, neosacerdotis contemptus, omniumque contristatio!!!... Error ex una parte erat occultus, et ex altera circumstantiae omnes, simul sumptae, tantum involvebant incommodum, ut rationabiliter praesumi posset legem Ecclesiae ad talem casum non extendi.

Secus vero dicendum foret, si ille neosacerdos fuisset homo obscurus, vel alienigena; aut si non ipse solus, sed alii plures fuissent pro prima vice celebraturi; tunc enim Sacrum ad aliam diem remittere debuisset. *Gobat*, De Missa, n. 409; *Gury*, n. 299.

351. — *Resp. ad 2.*[um] De hoc non conveniunt omnes theologi. Attamen sola ratio curandi ut populus Missam audiat, non sufficit, iuxta communem sententiam, ad celebrandum ieiunio violato; quia praestat ut populus Missa privetur, quam ut sacerdos celebret non ieiunus. Vide tamen dicta n. 342, nota.

Sed facile accedit alia ratio gravis, scilicet *scandali*, obmurmurationis, offensionis populi; haec autem, si facile impediri non possent, v. gr. monendo populum quod ex aliquo casu sacerdos non sit amplius ieiunus, licita esset Missae celebratio, iuxta multos.

Nunquam tamen licet ratione scandali vel admirationis celebrare secundam Missam post primam non ieiuno. S. Off., 2 dec. 1874 *(Collect. de P. F.*, n. 1425, edit. 2.ª). Ratio videtur esse, quia tunc facile scandalum caveri potest.

352. — *Resp. ad 3.*[um] 1.° Si sacerdos recordatur post consecrationem se non esse ieiunum, non tenetur neque potest Missam deserere, quia praeceptum divinum perficiendi sacrificium praeponderat praecepto ecclesiastico communicandi ieiunio servato.

2.° Si vero recordetur de ieiunio violato ante consecrationem et praesertim ante canonem, a Missa desistere debet, si, *periculo infamiae secluso*, id facere possit. Verum *vix* sacerdos *unquam a Missa inchoata desistere potest* quin scandali periculum incurrat, ut ait *S. Alph.*, n. 288; *Gury*, n. 301.

CASUS XXIII

SACRUM VIATICUM 1.°

Lucanus, parochus, audiens Romarinum, nobilem virum, in gravem incidisse morbum, ad ipsum advolat. Arcetur primum ab aegroti familia. Urgenti vero patet aditus, ea lege ut nec de morte, nec de sacramento mentio fiat, ne contristetur aeger. Quo non obstante, parochus studuit infirmum disponere, et tam felici exitu, ut statim ipsius confessionem exceperit. At vero, cum ulterius

de sumendo sacro Viatico egisset, infirmum et eius uxorem graviter offendit; propterea, velut invisus hospes, domum deserere iussus est. Quapropter evenit ut ROMARINUS, eadem nocte, sine Viatico decederet.

Alias LUCANUS, de invisendo aegroto admonitus media nocte, putat satis esse si ipsum videat summo mane; sed non advenit, nisi ad excipiendum ultimum moribundi flatum.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit obligatio ministrandi et accipiendi Viaticum?*

2.° *An parochus teneatur Viaticum ministrare cum incommodo etiam gravissimo?*

3.° *An* ROMARINUS *et eius uxor peccati gravis rei evaserint?*

4.° *Quid, si medici non iudicassent periculum mortis adeo propinquum?*

5.° *An* LUCANUS, *parochus, graviter peccaverit, in secundo casu?*

SOLUTIO:

353. — *Resp. ad 1.um* Utraque obligatio est gravis *per se*, iuxta omnes. Etenim: 1.° Pastor animarum tenetur Eucharistiam subditis ministrare, ratione officii, in vita, quoties rationabiliter eam petunt, et a fortiori in mortis periculo, qui ad ipsum pertinet iis praebere ea quae sunt ad salutem *necessaria*, vel etiam *valde utilia*. — 2.° Fideles ex praecepto Christi et Ecclesiae communicare debent saepius in vita; tanto magis autem hoc mandato urgentur in mortis periculo, ut contra hostes spirituales hoc divino praesidio muniantur. *Gury*, n. 302. **Comp.**, n. 388 seq. et 420

354. — *Resp. ad 2.um Neg., probabilius*, quia sacramentum illud non est tantae necessitatis, ut a parocho cum gravissimo incommodo administrari debeat. *S. Alph*., n. 233; *Gury*, n. 303. **Comp.**, nn. 389 et 281.

355. — *Resp. ad 3.um Affirm. per se*, quia legem divinam gravissimam posthabent. Attamen in praxi solutio a variis circumstantiis pendet. Etenim, si praeviso periculo mortis propinquo obstitissent, nullum dubium est quin graviter deliquerint. Secus, si mortis periculum omnino remotum visum fuerit. Maxime autem dolendum est ex eo quod innumeri reperiantur catholici qui, diabolica fraude impulsi, nihil de Sacramentis recipiendis audire volunt sub praetextu quod res non urgeat. Immo quot sunt cognati, vel familiares et amici, qui de confessione quidem quaestionem coram aegrotis movere formidant, ne forte eos contristent! Quare fit non raro, ut, neglectis Sacramentis, illi e vita emigrent cum maximo salutis periculo! Nihil intentatum relinquere debent

sacerdotes, Sacramentorum dispensatores, ut huiusmodi vecordiam excutiant, et vanos timores dissipent. *Gury*, n. 304.

356. — *Resp. ad 4.um* Ex hac suppositione non tenebatur ROMARINUS ad Viaticum tunc suscipiendum, et propterea potuit parochus dissimulare admonitionem de illo sumendo, si praevidit se, eum admonendo, nil esse profuturum et offensam aegroti incursurum. *Cavendum* nihilominus est parochis, medicis, et cognatis aut familiaribus, *ne vano timore* et *respectu humano* ducti rem dissimulent, cum salutis aeternae aegrotorum detrimento. *Elbel*, n. 116; *Gury*, n. 305.

Resp. ad 5.um Per se graviter peccavit in secundo casu parochus, *saltem si noverit aegrotum in urgenti periculo versari.* Secus, si ex auditis putaverit, periculum nullum esse in mora. Sed bonus animarum pastor, statim ac admonetur, in ovicularum Christi auxilium advolare debet. *Gury*, l. c.

CASUS XXIV

SACRUM VIATICUM 2.°

EUGENIUS, neosacerdos, ad sequentes moribundos advocatur, ut Ecclesiae Sacramentis eos muniat, scilicet: 1.° ad virum frequenter sputantem, tussientem et interdum vomitum patientem; 2.° ad mulierem delirantem, saltem ex magna parte pene sensibus orbatam, sed quae Viaticum petierat; 3.° ad iuvenem morti proximum, plane quidem sui compotem, sed qui forte sacram Eucharistiam deglutire non valebat; 4.° ad aegrotum, qui, cum nihil deglutire valeret, per fistulam oesophago aut ventri insertam nutriebatur. Dubitat autem EUGENIUS an istis sacrum Viaticum ministrare debeat.

HINC:

QUAER. *An* EUGENIUS *potuerit vel debuerit Viaticum ministrare moribundis in casu relatis?*

SOLUTIO:

357. — *Resp.* 1.° EUGENIUS dare potuit Viaticum aegroto tussienti et sputanti, quia non est periculum proximum reiiciendi sacras species; siquidem phlegma quod eiicitur, e pectore venit; non vero e stomacho, a quo sacrae species receptae sunt. Imprudenter autem Viaticum ministravit aegroto vomitum patienti, si vomitus sit frequens. *S. Alph.*, nn. 283, 292.

2.° Potuit et debuit Viaticum ministrare mulieri deliranti quae illud primo postulaverat, si placida et quieta in delirio fuerit, ita ut periculum irreverentiae erga SS. Eucharistiam abfuerit. *S. Alph.*, n. 292.

3.° Non debuit sacrum Viaticum ministrare in dubio utrum aeger hostiam sacram deglutire posset; sed in hoc casu experiri debuisset antea, utrum eam deglutire valeret, v. gr. hostiam non consecratam, vel alium cibum aeque levem ei primum porrigendo. *S. Alph.*, ibid. — Licet etiam in eo casu ori aegrotantis simul cum hostia paululum aquae aut vini infundere, ut particulam consecratam facilius deglutiat. Immo id aliquando permittitur etiamsi aeger, non periculose decumbens, aliter communicare non posset; quia liquidum, simul cum sacra hostia haustum, ieiunium naturale non violat. *De Herdt*, *Craisson*, etc.; *Gury*, n. 307.

4.° Probabiliter etiam potuit Viaticum per huiusmodi fistulam praebere. Ratio, quia probabiliter fructus sacramenti obtinetur (*Lugo*, De Euch., d. 1, nn. 114 et 115), et non videtur adesse maior irreverentia in modo ministrandi, quam habetur dum medio cochleari praebetur infirmo SS. Sacramentum. *Lehmk.*, n. 143, nota 1; *Génicot*, n. 204, IX; *Berardi*, Praxis, vol. 3, n. 951. **Comp.**, n. 427.

CASUS XXV

SACRUM VIATICUM 3.°

GERMANA, pia mulier, mane optime valens, ex devotione in Beatam Virginem cuius festum celebratur, ad sacram synaxim accessit. Sub vesperum autem, tanta morbi acerbitate correpta est, ut medici iudicio iam iam moritura existimaretur. Petit tunc ipsa instantissime ut Viaticum sibi detur. Admonitus parochus, eius votis satisfacere satagit. Attamen sequenti nocte paululum convaluit, ita ut adhuc ad mensem in perpetuo mortis discrimine vitam protraxerit. Interea vero iterum iterumque, etiam pluries in hebdomada, sacrum Viaticum exoptavit, et toties quoties optimus parochus ipsi morem gerere festinavit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* GERMANA *potuerit et debuerit, eadem die qua SS. Eucharistiam acceperat, sacro Viatico muniri?*

2.° *Quid, si die praecedenti tantum, aut paucis ante diebus, ex devotione communicasset?*

3.° *An Viaticum postea iterum non ieiuna licite potuerit recipere?*

4.° *An etiam singulis hebdomadis, aut pluries in hebdomada, sacro Viatico refici potuerit, aut quodnam intervallum requiratur?*

SOLUTIO:

358. — *Resp. ad 1.um Potuit, sed non tenebatur*, ut apparet ex

can. 864, § 2: «Etiamsi (fideles) eadem die sacra communione fuerint refecti, valde tamen suadendum, ut in vitae discrimen adducti denuo communicent». Ante Codicem triplex erat sententia probabilis. Cfr. *S. Alph.*, n. 285. **Comp.**, n. 421.

359. — *Resp. ad 2.um Probabilius* GERMANA tenetur ad Viaticum, licet paucis ante diebus, vel etiam pridie morbi, ex devotione communicaverit, quia praeceptum communicandi urget in periculo mortis; ergo non impletur per communionem ante morbum factam. Huic sententiae favet omnino Codex: «In periculo mortis, quavis ex causa procedat, fideles sacrae communionis recipiendae praecepto tenentur» (can. 864, § 1). Attamen plures cum *Lugo negant*, quia praeceptum videtur iam impletum. Hoc dicit sat probabile *S. Alph.*, n. 285. *Gury*, n. 311.

360. — *Resp. ad 3.um Affirm.* Ita ex Codice: «Perdurante mortis periculo, sanctum Viaticum, secundum prudens confessarii consilium, pluries, distinctis diebus, administrari et licet et decet» (can. 864, § 3). Ratio est, quia hoc sacramentum aegroto datur in praesidium contra tentationes quae tempore mortis magis urgent, perdurant, vel recurrunt. Ergo etiam licet ad praesidium pluries recurrere. *S. Alph.*, n. 285; *Gury*, ibid. **Comp.**, nn. 405 et 439.

361. — *Resp. ad 4.um Per se* quotidie concedi potest, et laudandus esset parochus qui id praestaret. Non tamen videtur obligandus nisi semel in hebdomada, perdurante, ut supponitur, periculo mortis. — Facilius id concedi potest in communitatibus religiosis in quibus sacra Eucharistia asservatur; et in domibus ubi oratorium habetur.

CASUS XXVI

DE EUCHARISTIA DEFERENDA INFIRMIS QUI E DOMO EGREDI NON POSSUNT

PLACIDUS, sacerdos, matrem suam paralysi affectam habet, quae frequenter communicare desiderat ad solatium animae suae, tot inter tribulationes. Optimus filius carissimae matri hoc solatium procurat ter in hebdomada, afferens ei sacram Eucharistiam privatim e proxima quadam ecclesia monialium, de venia capellani. Tunc, assumpta stola sine superpelliceo propriis cooperta vestibus, sacram pyxidem reconditam defert in sacculo, per funiculos collo appensam et in sinu reconditam; et solus procedit, ne admirationem excitet.

HINC:

QUAER. 1.° *An* PLACIDUS *ita privatim Eucharistiam deferre possit?*

2.° *An et quatenus superpelliceum adhibere debeat?*

SOLUTIO :

362. — *Resp. ad 1.um* Per se *affirmative*, dummodo solus non procedat. Constat ex can. 847, iuxta quem Eucharistia privatim ad infirmos deferri potest «ex iusta et rationabili causa» ; necnon ex can. 849, qui praecipit : «§ 1. Communionem privatim ad infirmos quilibet sacerdos deferre potest, de venia saltem praesumpta sacerdotis, cui custodia sanctissimi Sacramenti commissa est. — § 2. Quando privatim sacra communio infirmis ministratur, reverentiae ac decentiae tanto sacramento debitae sedulo consulatur, *servatis a Sede Apostolica praescriptis normis*». Normae autem praescriptae habentur in *Rit. Rom.*, tit. IV, c. 4, n. 29 (edit. typ. 1925) : «Quando, *ex iusta et rationabili causa*, privatim sacra communio ad infirmos defertur, sacerdos *saltem* stolam semper habeat propriis coopertam vestibus ; in sacculo seu bursa pyxidem recondat, quam per funiculos collo appensam in sinu reponat ; et *nunquam solus procedat*, sed uno saltem fideli, in defectu clerici, associetur». **Comp.**, nn. 385, VI ; 405, q. 9.°

Sufficit igitur *per se* licentia rectoris ecclesiae aut oratorii cum iure aut privilegio asservandi Eucharistiam, sive parochus sit, sive Superior religiosus, sive capellanus monialium. Causa rationabilis haberi videtur, si *plures* infirmi, qui domo egredi nequeant, in aliqua paroecia ob devotionem petant, aut *unus petat frequenter*. **Comp.**, n. 405, q. 9.°

363. — *Resp. ad 2.um* Debet omnino uti superpelliceo saltem dum ad cubiculum infirmi perveniat. Ita *Rit. Rom.*, l. c. : «Cum autem ad infirmi cubiculum pervenerit, sacerdos superpelliceum quoque induat cum stola, si illud antea non induerit».

CASUS XXVII

COMMUNIO FREQUENS

1.° HOMOBONUS, parochus, a ianseniana peste abhorrens, compellit paenitentes ad frequentem communionem iuxta verba evangelica : *Compelle intrare*. Hinc communionem pluries in hebdomada paenitentibus, etiam ex fragilitate recidivis, et quotidianam quidem devotulis facile permittit.

2.° SEVERINUS autem, vicarius, non permittit communionem coniugibus, aut personis negotiis saecularibus addictis, nisi semel in mense, devotioribus vero vix bis aut ter in mense, aut ad summum diebus dominicis, modo nunquam labantur nec in mortale peccatum, nec in veniale deliberatum, et meditationi quotidianae per semihoram saltem vacent. Si autem animadvertat devotulas conqueri de substractis communionibus, aut aegre ferre quod rarius

communicent quam aliae, aut detractionibus aut oblocutionibus aliquatenus indulgere, eas mirum in modum carpit, et a se dimittit, aut saltem frequentiam communionum adhuc minuit. Sed nonnullae obmurmurando reponunt: sacerdotes quotidie celebrare, licet non pauci ex ipsis non videantur laicis sanctiores.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit communio frequens proprie dicta?*
2.° *Quibusdam concedenda sit?*
3.° *An habitus venialium, aut affectus ad ipsa, ei obstet?*
4.° *Quid de* HOMOBONO *et de* SEVERINO *dicendum?*
5.° *An et quatenus consilium confessarii requiratur ad frequentem aut etiam quotidianam communionem?*

SOLUTIO:

364. — *Resp. ad 1.um* Communio frequens dicitur ita *strictiori sensu*, ea quae, praeter dies dominicas, fit decurrente hebdomada, etiam sine praevia confessione. *Scavini*, De Euch., c. 5, a. 2, ubi citat *S. Alph.*, in opusc.: Risposta apologetica sulla materia della communione frequente.

365. — *Resp. ad 2.um* Codex canonicus praecipit ut «Excitentur fideles ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur *ad normas in decretis Apostolicae Sedis traditas;* utque Missae adstantes non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam sanctissimae Eucharistiae perceptione, rite dispositi, communicent» (can. 863). **Comp.**, n. 443

Normae, de quibus loquitur Codex, praecipuae reperiuntur in decreto *Sacra Tridentina Synodus*, iuxta quod: «Communio frequens et quotidiana, utpote a Christo Domino et a Catholica Ecclesia optatissima, omnibus christifidelibus cuiusvis ordinis aut conditionis pateat; ita ut nemo, qui in statu gratiae sit et cum recta piaque mente ad sacram mensam accedat, prohiberi ab ea possit.»

«Recta autem mens in eo est, ut qui ad sacram mensam accedit non usui, aut vanitati, aut humanis rationibus indulgeat, sed Dei placito satisfacere velit, ei arctius caritate coniungi, ac divino illo pharmaco suis infirmitatibus ac defectibus occurrere.» Pius X, per decr. *Sacra Tridentina Synodus*. S. C. C., 20 dec. 1905, a 1 et 2. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, ubi hoc decretum amplio commentario donatur.

366. — *Resp. ad 3.um Negative.* Etenim «Etsi quam maxime expediat ut frequenti et quotidiana communione utentes venialibus peccatis, saltem plene deliberatis, eorumque affectu sint expertes, sufficit nihilominus ut culpis mortalibus vacent, cum proposito se nunquam in posterum peccaturos: quo sincero animi proposito, fieri non potest quin quotidie communicantes a peccatis etiam venialibus, ab eorumque affectu sensim se expediant.» Decr. cit., a. 3.

«Cum vero Sacramenta Novae Legis, etsi effectum suum ex opere operato sortiantur, maiorem tamen producant effectum quo maiores dispositiones in iis suscipiendis adhibeantur, idcirco curandum est ut sedula ad sacram communionem praeparatio antecedat, et congrua gratiarum actio inde sequatur, iuxta uniuscuiusque vires, conditionem ac officia.» Decr. cit., a. 4.

367. — *Resp. ad 4.um* 1.° HOMOBONUS laudandus videtur, quia ad normam decreti praedicti paenitentes dirigit. In ipso enim legimus in a. 6: «Cum autem perspicuum sit ex frequenti seu quotidiana S. Eucharistiae sumptione unionem cum Christo augeri, spiritualem vitam uberius ali, animam virtutibus *effusius* instrui, et aeternae felicitatis pignus vel firmius sumenti donari, idcirco parochi, confessarii et concionatores, iuxta probatam Catechismi Romani doctrinam (part. 2, c. 4, n. 60), christianum populum ad hunc tam pium ac tam salutarem usum crebris admonitionibus multoque studio cohortentur.»

2.° At SEVERINUS omnino culpandus ob nimiam severitatem. Attendat igitur ad Codicem et ad decretum *Sacra Tridentina Synodus*.

368. — *Resp. ad 5.um* «Ut frequens et quotidiana communio maiori prudentia fiat uberiorique merito augeatur, oportet ut confessarii consilium intercedat. Caveant tamen confessarii ne a frequenti seu quotidiana communione quemquam avertant, qui in statu gratiae reperiatur et recta mente accedat». S. C. C., decr. cit., a. 5. **Comp.**, n. 442 seq.; *Ferreres*, l. c., nn. 193, 226.

CASUS XXVIII

COMMUNIO IN INSTITUTIS MONIALIUM, VEL ETIAM VIRORUM OMNINO LAICORUM

BERTHA, monialium Superiorissa, reprehendit MONICAM, eo quod accesserit ad communionem extraordinariam, absque ipsius Superiorissae licentia. Cum vero MONICA exponeret sibi a confessario factam esse potestatem, respondet BERTHA hoc non sufficere, sed requiri ulterius confirmationem facultatis a Superiorissa obtinendam, ut ita omnia ordinate procedant.

Alias NORBERTUS, confessarius extraordinarius, per generalem facultatem ipsi MONICAE concessit frequentiorem ad sacram synaxim accessum; sed BERTHA, edocta a MONICA de hac facultate, prohibuit quominus talis licentia exsecutioni mandetur, nisi de consensu et approbatione SEVERINI, confessarii ordinarii. Hic vero talem facultatem improbavit, cum firmiter statutum habeat, nulli monialium plures communiones per licentiam generalem concedere

praeter eas quae in propriis regulis statutae sunt. Quare MONICA angitur, cum nesciat cui confessariorum obtemperare debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *Ad quem spectat permittere, vel prohibere, sacram communionem in institutis quibusvis religiosis?*

2.° *An et quomodo confessarius numerum communionum in regulis vel constitutionibus statutum augere, vel etiam restringere, possit?*

3.° *Quid vero, si constitutiones ab Apostolica Sede fuerunt approbatae?*

4.° *An et quomodo paenitens licentia a confessario extraordinario sibi concessa uti possit?*

5.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

369. — *Resp. ad 1.um* 1.° Iuxta Codicem: «Superiores suos inter subditos promoveant frequentem, etiam quotidianam, sanctissimi Corporis Christi receptionem; frequens autem, immo etiam quotidianus accessus ad sanctissimam Eucharistiam religiosis rite dispositis libere pateat. — Si autem post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patraverit, donec ad paenitentiae sacramentum denuo accesserit, Superior potest eum, ne ad sacram communionem accedat, prohibere» (can. 595, §§ 2 et 3).

2.° Iam antea in decreto *Quemadmodum*, Sanctitas Sua decrevit: *a)* «Iluiusmodi permissiones vel prohibitiones *dumtaxat ad confessarium ordinarium* vel *extraordinarium* spectare, *quin b) Superiores ullam habeant auctoritatem hac in re sese ingerendi*» (nec per praecepta nec per consilia vel monitiones).

370. — *Resp. ad 2.um* Confessarius in concedenda licentia vel dando consilio se gerere debet iuxta dicta supra, nn. 365, 367.

Haec *licentia*, post decretum *Sacra Tridentina Synodus*, nihil aliud est nisi *merum consilium*, cuius petitionis omissio imperfectionem quidem non autem culpam, nec levem, importat. *Ferreres*, l. c., nn. 193, 226. Ratio est, quia communio frequens et quotidiana his qui in statu gratiae reperiantur, non solum permissa sed etiam commendata est a Pio X et a Codice canonico.

371. — *Resp. ad 3.um* «Si quae sint religiones votorum sive sollemnium sive simplicium, quarum in regulis aut constitutionibus vel etiam calendariis communiones aliquibus diebus affixae aut iussae reperiantur, hae normae vim dumtaxat directivam habent» (can. 595, § 4); «non tanquam *praeceptivae* putandae sunt. Praescriptus vero communionum numerus haberi debet ut quid minimum pro religiosorum pietate. Idcirco *frequentior vel quotidianus accessus ad eucharisticam mensam libere eisdem patere semper*

debebit, iuxta normas superius in hoc decreto traditas. Ut autem omnes utriusque sexus religiosi huius decreti dispositiones rite cognoscere queant, singularum domorum moderatores curabunt, ut illud quotannis vernacula lingua in communi legatur intra Octavam festivitatis Corporis Christi». Decr. *Sacra Trid. Syn.*, a. 8. Cfr. *Ferreres*, La Comunión frecuente, n. 215 seq. **Comp.**, n. 446.

372. — *Resp. ad 4.um* Paenitens uti poterit consilio sibi dato a confessario *extraordinario* ad communicandum frequentius quam ipsi ab ordinario permittebatur, quin hunc debeat de tali consilio certiorem facere, nisi forte circa illud fuerit ab ipso interrogatus. Quod si ordinarius, ab extraordinario hac in re dissideat, probabiliter relinquitur paenitenti optio inter utrumque, si utrique plene conscientiam aperuerit. Generatim tamen videtur potius standum iudicio ordinarii. Cfr. *Génicot*, 2, n. 197, IV, nota; *Vermeersch*, De relig. inst., n. 465; *Ferreres*, Las Religiosas, n. 561, edit. 5.ª

373. — *Resp. ad 5.um* Monica recte se gessit dum extraordinariam communionem de consilio confessarii suscepit, non certiorata Superiorissa. Item dum uti voluit facultate generali frequentioris communionis sibi facta a confessario extraordinario, non monito confessario ordinario, cui sponte nihil hac de re dicere debet; neque exspectata confirmatione Superiorissae.

Bertha in omnibus erravit, sive dum exigit certiorem fieri de communione extraordinaria, sive cum dicit facultatem a confessario concessam (quamvis de facultate generali agatur) a Superiorissa esse *confirmandam;* sive dum postulat approbationem confessarii ordinarii, ut licentia a confessario extraordinario obtenta executioni mandetur.

Severus imprudentissime agit, et expresse contra can. 965, necnon contra articulos 5.°-8.° decreti *Sancta Tridentina Synodus*, si firmiter statutum habet non plures concedere communiones quam quae in regulis statutae sint. Nec minus improbandum videtur quod et ipse et Bertha, coadunatis viribus, conspirare videntur ut subditis non relinquant illam libertatem, cui Romanus Pontifex prospicere optat per confessarios extraordinarios.

In casu, Monica stare potest consilio confessarii extraordinarii, cum ordinarius principiis prorsus irrationabilibus regatur.

CASUS XXIX

EUCHARISTIAE ASSERVATIO

In cuiusdam Ordinis religiosi Collegio pro convictoribus, communitas religiosa exercitia spiritualia quotidiana peragit in oratorio distincto ab eo in quo sua exercitia peragunt convictores simul

cum aliis fidelibus, qui maiori vel minori numero ibi convenire solent; hoc tamen non est ecclesia proprie dicta, sed tantum oratorium semi-publicum. Ante Codicem, vi privilegiorum Ordinis, Eucharistia in utroque oratorio asservabatur; nunc autem post Codicem, cum statuat can. 1267: «Revocato quolibet contrario privilegio, in ipsa religiosa vel pia domo sanctissima Eucharistia custodiri nequit, nisi vel in ecclesia vel in principali oratorio», dubitatur an in utroque oratorio conservari possit, an in alterutro tantum.

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam sit sensus huius canonis?*
2.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

374. — *Resp. ad 1.um* Sensus canonis 1267 hic est: *a)* Si religiosa vel pia domus adnexam habeat publicam ecclesiam, eaque utatur ad ordinaria et quotidiana pietatis exercitia explenda, SS. Sacramentum in ea tantum asservari potest; *b)* secus (i. e. si ea non utatur ad ordinaria exercitia, etc.), in oratorio principali eiusdem religiosae vel piae domus (sine praeiudicio iuris ecclesiae, si quod habet); *c)* in eoque tantum; nisi in eodem materiali aedificio sint distinctae ac separatae familiae, ita ut formaliter sint distinctae religiosae vel piae domus. Comm. Cod., 2-3 iun. 1918: *Acta*, X, pag. 344 seq. Cfr. *Razón y Fe*, vol. 51, pag. 241.

375. — *Resp. ad 2.um* Ex dictis patet certum esse Eucharistiam posse asservari in oratorio interno, in quo communitas religiosa sua ordinaria et quotidiana exercitia peragit: posset enim ibi asservari, etiamsi asservaretur in ecclesia adnexa; ergo etsi non adservetur in tali ecclesia. An possit etiam asservari in oratorio convictorum, ad quod etiam alii fideles concurrant? Videtur *affirmandum*, quia in casu locum ecclesiae illud oratorium habere videtur, estque in illa domo veluti duplex communitas.

CASUS

DE SACRIFICIO MISSAE

CASUS I

OBLIGATIO CELEBRANDI

1.° HUMBERTUS, ex officio rebus quibusdam temporalibus gerendis implicatus, utpote alicuius comitis mandatarius, per annum integrum a Missae celebratione abstinuit. Ad paroeciam autem administrandam, intercedente patrono, nominatus, celebrat tantum diebus festis, et quoties, oblato a fidelibus stipendio, ad Sacrum faciendum inducitur.

2.° COLUMBANUS, a paucis annis ad sacerdotium promotus, usu deprehendit se imparem esse tum ad curam animarum, tum ad conciones e sacro pulpito habendas. Itaque volens e statu adeo intricato se eripere, et vitam perfectiorem amplecti, exuto clericali habitu, in longinquam regionem confugit et in Ordinem religiosum admitti petit, ut totam vitam inter laicos fratres agat. Nec prodit se esse sacerdotem, ut voti compos fiat. Adeoque proponit nunquam in posterum Sacrum celebrare, et tuetur se exemplo aliquorum Sanctorum, qui, licet sacerdotes, nunquam tamen aut fere nunquam Sacrum fecerunt.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quaenam sit pro sacerdote obligatio celebrandi?*

2.° *An vel quomodo peccaverit* HUMBERTUS, *tum celebrare omittendo, tum, accepto tantum stipendio, Sacrum faciendo?*

3.° *An laudandus sit aut graviter vituperandus* COLUMBANUS?

4.° *An neosacerdos exspectare possit ad sex menses vel annum ad Sacrum faciendum, quo melius se praeparet?*

SOLUTIO:

376. — *Resp. ad 1.*[um] Saltem *probabilius* omnes sacerdotes *iure divino, sub gravi*, ratione ipsius sacerdotii, aliquando Missam celebrare tenentur. Constat ex verbis Christi post ultimam cenam:

Hoc facite in meam commemorationem, et ex Conc. *Trid.* — *Probabilis* tamen multis videtur sententia contraria, iuxta quam sacerdos praecise ratione sacerdotii non tenetur, saltem *sub gravi*, ad Missam celebrandam, quamvis concedat posse forte teneri ratione scandali (1).

Iure autem *ecclesiastico* «sacerdotes omnes obligatione tenentur Sacrum litandi pluries per annum» (can. 805). Immo iniungitur Episcopo et Superiori religioso ut curent «ut iidem saltem singulis diebus dominicis aliisque diebus festis de praecepto divinis operentur» (ibid.). Quare *iure ecclesiastico* videntur teneri *sub gravi* ad celebrandum saltem *ter* vel *quater* in anno, nisi adsit causa excusans. *S. Alph.*, n. 313; *Gasparri*, n. 412; *Wernz*, Ius Decret., vol. 3, n. 535; et post Codicem *Vermeersch*, vol. 3, n. 289; *Cappello*, n. 633. Qui tamen *quater* tantum celebraret, a peccato veniali non eximeretur. Immo dicit *S. Alph.*, l. c., non esse excusandum a peccato veniali sacerdotem, qui non celebrat quotidie, si possit, excepta forte una die in hebdomada. **Comp.**, n. 463 seq.

377. — *Resp. ad 2.um* 1.° HUMBERTUS peccavit graviter omittendo Sacrum facere per annum integrum, ut sequitur ex dictis. — 2.° Facile etiam potuit peccare graviter, per accidens, ratione scandali, si, dum esset parochus, visus est saepissime Missam omittere. — 3.° Non peccavit autem graviter *per se* intuitu stipendii celebrando, nisi stipendium, ut verum celebrationis *pretium* habere vellet, quod generatim non accidit. Ratio est, quia non unice neque praecipue censetur celebrare propter stipendium, sed accessorie tantum, licet, secluso stipendio, Missam esset omissurus. Attamen a peccato veniali communiter excusari nequit, quia res odiosa est, quod sacro ministerio ad lucrandam pecuniam utatur. — Dixi *communiter*, quia sacerdos celebrans intuitu stipendii, etiam alias non celebraturus, bene potest omni culpa carere, si v. gr. stipendio indigeat, etc., dummodo non ratione lucri, sed ratione obligationis implendae moveatur. **Comp.**, n. 477.

378. — *Resp. ad 3.um* Minime laudandus est COLUMBANUS, et ob solam eius simplicitatem excusandus. Male enim egit. Ratio est, quia: 1.° sine causa sufficienti se posuit in tali statu, in quo Sacrum facere nunquam posset. Porro hoc non licet, nisi adsit inspiratio divina bene certa, vel circumstantiae adeo extraordinariae ut inspirationi aequivaleant, v. gr. necessitas physica vel moralis. Nec obstat exemplum Sanctorum, quia potuerunt illi inspiratione divina impelli, et insuper hoc non amplius ferunt nostri temporis mores. — 2.° Quia COLUMBANUS nequit praetermit-

(1) Ita *S. Bonavent.*, *Caietanus*, d. 80, sect. 1, r. 2.°; *Lugo*, d. 20, sect. 1; *Ball.-P.*, vol. 4, n. 1005; *Génicot*, 2, n. 224; *Pesch*, l. c., n. 938, *et alii*.

tere recitationem breviarii sine dispensatione Summi Pontificis. Obligatio enim horarum canonicarum gravissima est, et semel contracta relinqui nequit, nisi adsit impossibilitas vel dispensatio. — 3.° Quia non licet Superiores in re tam gravi decipere. Hi enim, sacerdotes inter laicos fratres admittere non solent. *Gobat*, n. 483.

379. — *Resp. ad 4.um Affirm.* Res illa in se optima est, et ratio necsacerdotis, primum Sacrum maioris devotionis et praeparationis gratia differentis, piissima est. Hoc etiam exemplo plurium Sanctorum, v. gr. S. Ignatii de Loyola, confirmatur.

CASUS II

OBLIGATIO SACRUM PERFICIENDI 1.°

1.° TITIUS, sacerdos, post sumptionem Corporis Christi, scrupulis aut furiosa amentia statim agitatus, *daemonium! daemonium!* exclamat, simulque manu calicem proiicit ac pretiosissimum Christi sanguinem effundit per altare atque pavimentum, quin aliquid sanguinis in calice remaneat. Nullus alius sacerdos sacrificium complere visus est.

2.° SEMPRONIUS, pariter sacerdos, post calicis sumptionem animadvertit sibi non vinum sed potionem aliquam mortiferam pro consecratione fuisse exhibitam. Statim corruit, ad proximum hospitale defertur, ubi aliquatenus recreatur; quin nec ipse nec alius sacrificium perficiat. Anno sequenti vi illius potionis mortuus est.

HINC:

QUAER. 1.° *An Missa incepta semper sit perficienda?*
2.° *Quid requiratur ut sacrificium compleri possit?*
3.° *Quinam sunt casus praecipui in quibus sacrificium compleri potest aut debet ab ipso celebrante aut ab alio sacerdote?*
4.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

380. — *Resp. ad 1.um* Sacrificium Missae, quod fuit inchoatum, nec potest ad eodem sacerdote perfici, v. gr. quia moritur, aut repentina infirmitate corripitur, necessario ab alio sacerdote, si quis reperiatur, perficiendum est. Ita, iuxta omnes, *de iure divino;* quia Christus, instituendo sacrificium Missae, voluit ut semper esset integrum in quantum fieri potest; id enim postulat reverentia tanto sacrificio debita. *Rubr. Missalis*, tit. 9.

381. — *Resp. ad 2.um* Ut sacrificium possit compleri, requiritur ut, praeter unitatem moralem temporis, adsit aut unitas *ministri*, aut unitas *victimae* ab uno consecratae et ab alio sumptae.

Unde si nihil remanet ex priore sacrificio, hoc sacrificium compleri ab *alio* ministro nequit. Quantum conferat ad unitatem sacrificii unitas ministri inde deduces quod unus minister *simul* consecrans plures hostias et calicem, *unum* facit sacrificium; e contra plures ministri *simul* consecrantes unam hostiam et unum calicem, *plura* faciunt sacrificia, ut patet in Missa ordinationis sacerdotum.

382. — Unde si post sumptionem hostiae, deficiat sacerdos, et *alius* infra breve tempus *sumat* sanguinem a primo consecratum: datur unitas *victimae*. Si vero post sumptionem hostiae animadvertat consecrasse aquam, ipse ille prior debet consecrare vinum et tunc datur *ministri*. Quod si tunc (postquam advertit consecrasse aquam) deficiat ille minister, *alius* non debet consecrare calicem, quia deficeret unitas cum ministri tum victimae, et haberemus duo sacrificia incompleta; non unum completum.

383. — *Resp. ad 3.*[um] Si sacerdos deficiat ante consecrationem aut post sanguinis sumptionem, ipse, si vires brevi recuperet et adhuc ieiunus sit, prosequatur; alius vero non, quia sacrificium aut non fuit essentialiter inchoatum, aut iam perfectum est.

Si ipse sacerdos prosequi non potest, et panis aut panis et vini iam facta sit oblatio, haec aut in alio sacrificio post ablutionem sumi possunt, a quocumque, tanquam panis et vinum benedicta; aut in sacrarium proiiciantur. *Rubr. Miss.*, tit. 9.

384. — Si sacerdos deficiat post consecrationem hostiae et ante sumptionem sanguinis, ipse, si potest, etiam post horae spatium et quamvis non sit ieiunus perficiat; secus alius, intra horae spatium si inveniatur (etiam non ieiunus, etiam suspensus) perficere debet: post horam ieiunus *potest*, sed *non tenetur* perficere, quia deest unitas moralis temporis. *S. Alph.*, n. 355; *Lacroix*, l. 6, part. 2, n. 549; *De Herdt*, Sacrae liturg. praxis, vol. 2, nn. 167 seq. et 171.

Si nemo perficiat, reliquiae illius sacrificii in alia Missa ante ablutiones sumantur.

385. — Si sacerdos solam hostiam consecraverit, alius consecrare debet vinum tantum et utrumque sumere; si sacerdos utrumque consecraverit et nihil sumpserit, alius utrumque sumere debet nihilque consecrare; si sacerdos utrumque consecraverit et hostiam tantum sumpsit, alius calicem sumat et nihil consecrabit *(Lacroix*, lib. 6, part. 2, n. 548). Alii tamen in hoc ultimo casu dicunt nihil esse supplendum, sed calicem in alia Missa sumi posse, quia substantia sacrificii videtur essentialiter posita. Ita *Bonacina*, apud *Lacroix*, l. c.

386. — «Si (post consecrationem) deficeret utraque species, aut utraque veneno infecta esset, nihil esset supplendum, quia non

remaneret sacrificium, quod suppleri posset, et si celebrans suppleret, bis eadem die sacrificaret, nec consumptio, quae postea fierit, compleret sacrificium praeteritum, sed solum illud, quod de novo esset factum. *Pasq.* sup. *Henao*, n. 1742. — Putant quidem probabile esse *Pasq.*, qq. 300 et 320, et *Quarti*, q. 3, tit. 10, n. 6, dub. et cond. 1, quod possit de novo consecrari utraque species, ne cultus ille ritualis Missae, qui per se ordinatur ad complendum sacrificium, maneat vacuus, et falsus; sed *Henao*, n. 1771, non acquiescit, nam si cultus ille fuit vacuus, et falsus, quando ponebatur, non potest iam reddi alius; si talis non fuit, nec talis fiet licet omittatur consecratio.» *Lacroix*, l. c., n. 539.

387. — Quod «si hoc contingat *(si adverterit hostiam esse corruptam aut non esse triticeam)* post sumptionem Sanguinis, apponi debet rursus novus panis, et vinum cum aqua; et facta prius oblatione, ut supra, sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis: *Qui pridie;* ac statim sumat utrumque, et prosequatur Missam, ne sacramentum remaneat imperfectum, et ut debitus servetur ordo». *Rubr. Miss.*, De defect., tit. 3, n. 6.

«Si hoc advertat *(vinum non esse positum* sed *aquam)* post sumptionem Corporis, vel huiusmodi aquae; apponat etiam hostiam iterum consecrandam, et vinum cum aqua in calice, offerat utrumque, et consecret, et sumat, quamvis non sit ieiunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua, et facta oblatione, ut supra, consecrare, ac statim sumere, et prosequi cetera». *Rubr. Miss.*, l. c., tit. 4, n. 5.

N. B. Qui supplet, aliam Missam eodem die dicere nequit nisi facultatem binandi in illo die habeat, et quamvis magna pars populi debeat remanere absque Missa.

388. — *Resp. ad 4.*[um] In *primo* casu, si nihil remansit ex sanguine, non poterat ullo modo compleri sacrificium: defuisset enim unitas ministri simul et victimae. Si aliquid remansit, nec tunc constat de obligatione complendi illud sacrificium, iuxta dicta, n. 385.

In *secundo* casu, si SEMPRONIUS intra breve tempus potuisset complere, debuisset id facere consecrando vinum, etc. Alius vero complere non poterat, quia nihil remanebat de priori sacrificio, ut dictum est de sacrificio TITII.

CASUS III

OBLIGATIO SACRUM PERFICIENDI 2.°

Consecratio materiae ineptae ad sacrificium

TITIUS, in aliena ecclesia Sacrum quodam die fecit, sed, dum pervenit ad sumptionem secundae speciei, aliquid anormale sibi visum est in ipsa reperiri. Post aliquot horas invenit rectorem ecclesiae, cui significavit in vini sumptione aliquid notasse extraordinarium. Tunc rector rem diligenter investigavit, reperitque acolythum, distractione quadam, loco vini ex vite posuisse vinum ex malis *(de manzanas)*. Tunc stupefactus TITIUS nescit quid agere debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *An sacrificium validum fuerit?*

2.° *Et quatenus negative, an teneatur* TITIUS *ad aliud Sacrum faciendum, aut stipendium restituendum?*

3.° *Quid facere debuisset* TITIUS?

SOLUTIO:

389. — *Resp. ad 1.um* Certe consecratio speciei vini fuit nulla et irrita, et consequenter, iuxta communiorem et probabiliorem sententiam, etiam sacrificium fuit nullum: quia, iuxta hanc sententiam, utraque consecratio requiritur ad essentiam sacrificii (1). Probabilis tamen est sententia quae tenet consecrationem unius speciei sufficere ad sacrificii essentiam. Sic *Lacroix*, l. 6, part. 2, n. 15; *S. Alph.*, lib. 6, n. 306, etc.

390. — *Resp. ad 2.um Negative*, nam egit bona fide, et sacrificium probabiliter est validum. Ergo neque tenetur aliud Sacrum peragere nec restituere stipendium.

391. — *Resp. ad 3.um* TITIUS debuisset interrogare ministrum aut sacristam, ut cognosceret an illud fuerit vinum de vite aut aliquid aliud, etsi ad hoc investigandum debuerit spectare in altare per quadrantem, donec dubium tolleretur; compertoque illud non esse vinum de vite, debuit statim novam hostiam et verum vinum consecrare ad complendum sacrificium, vel saltem consecrare solum vinum et statim sumere. Sic enim ait *Rubrica Missalis:* «Si hoc advertat *(vinum non esse positum* sed *aquam)* post sumptionem Corporis, vel huiusmodi aquae; apponat etiam hostiam iterum consecrandam, et vinum cum aqua in calice, offerat

(1) *S. Alph.*, De Euchar., l. c. Cfr. *Suárez*, De Euch., disp. 75, sect. 6; *Lugo*, De Euch., d. 19, n. 906; *Ball.-P.*, vol. 4, n. 989; *Gasparri*, n. 25.

utrumque, et consecret, et sumat, quamvis non sit ieiunus. Vel, si Missa celebretur in loco publico, ubi plures adsint, ad evitandum scandalum poterit apponere vinum cum aqua, et facta oblatione, ut supra, consecrare, ac statim sumere, et prosequi cetera». *Rubr. Miss.*, De defect., tit. 4, n. 5. Non deberet tamen exspectare per horam.

CASUS IV

INTENTIO ET APPLICATIO SACRIFICII MISSAE

CANDIDUS, sacerdos, usque ad dementiam scrupulosus, dum est celebraturus diu haeret cum variis nutibus capitis et gesticulationibus, iterum iterumque formans intentionem, *volo*, *volo*, *volo celebrare Missam: non volo*, *volas*, *volare; sed volo*, *vis*, *velle*. Magis autem adhuc angitur circa Missae applicationem, quam pluries mente revolvit, et verbis repetit ante Sacrum, in offertorio, et sub ipsam consecrationem, quin animi pacem obtineat.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quaenam requiratur intentio celebrandi?*
2.° *An vel quaenam requiratur applicatio sacrificii?*
3.° *Quid de* CANDIDO *dicendum?*

SOLUTIO:

392. — *Resp. ad 1.um* Nulla celebrandi intentio *actu formali* et *explicito* in sacerdote celebraturo requiritur. Etenim ad agendum humano modo sufficit intentio *virtualis*, iuxta omnes: atqui sacerdos celebraturus, qui tendit ad ecclesiam, in sacristiam se recipit, paramentis sacris induitur, atque ad altare pergit, caeremoniasque sacras incipit ac persequitur, intentionem saltem virtualem seu implicitam celebrandi, et sacrificium perficiendi, habet; ergo necesse non est ut expresse id statuat, dicens: *Volo celebrare*. Ergo inanis et ridiculus est ille scrupulus, qui circa defectum sufficientis intentionis versatur. *Gury*, n. 325.

393. — *Resp. ad 2.um* 1.° Requiritur *aliqua applicatio* sacrificii Missae, etiam non accepto stipendio, ut *fructus specialis* seu *ministerialis* alicui obveniat. Sacerdos enim personam Christi gerit, et proinde, sicut ipse solus in persona Christi sacrificium offert, ita etiam solus praefatum fructum eiusdem applicare debet.

Alii vero fructus sacrificii, seu fructus *generalis et specialissimus*, ex se, id est natura rei, applicantur sive fidelibus omnibus, sive assistentibus, sive ipsi celebranti. Si sacerdos ex oblivione applicationem fructus *specialis* facere omitteret, ille fructus nemini cederet, in Ecclesiae thesauro remanens, ac proinde minus utilis foret. Iuxta plures, ipsi sacerdoti obveniret ex interpretativa eius intentione. Hoc evadet certum, si sacerdos genera-

lem intentionem sibi hunc fructum, recurrente casu, applicandi, semel elicuerit.

2.° Non est necessarium ut applicatio sit *actualis* vel *virtualis*, sed satis est ut sit *habitualis*, seu ut semel facta non fuerit retractata, quia fit per modum donationis, et fructus semel donatus, seu applicatus alicui, isti obvenit, nisi applicatio revocetur. Sed persona cui fit applicatio sufficienter determinata esse debet, licet necessarium non sit ut cognoscatur. *S. Alph.*, n. 335; *Gury*, n. 326. **Comp.**, n. 459.

394. — *Resp. ad 3.*um Res per se perspicua est. Inutiliter et insipienter insistit in elicienda Sacri faciendi intentione. Admonendus igitur est, ut a tantis scrupulis se exuat. Pie vero sacerdos expresse elicit intentionem Missam celebrandi. *Gury*, n. 327.

CASUS V

APPLICATIO MISSAE PRO POPULO RATIONE OFFICII 1.°

Valerius, parochus, licet sufficientes reditus habeat, Missam pro qua stipendium acceperat, celebravit *die dominica*, et, decurrente hebdomada, sacrificium *pro populo* obtulit. Idem etiam alia vice praestitit, celebrando *die dominica* pro defuncto, praesente corpore, et Sacrum *pro populo* faciendum ad alium diem ferialem remittendo. Mutata autem paroecia, cum in novo domicilio non sibi videatur reditus habere ad honestam sustentationem sufficientes, Sacrum diebus festis populo non applicat.

Hinc:

Quaer. 1.° *Qualis sit obligatio pastorum animarum celebrandi diebus festis?*

2.° *An obligatio ad alium diem remitti possit?*

3.° *Quinam teneantur applicare pro populo? an Superiores religiosi? an capellani monialium*, etc.?

4.° *Quid de* Valerio *dicendum?*

Solutio:

395. — *Resp. ad 1.*um Datur obligatio gravis, ad omnes animarum pastores spectans, Missam pro populo celebrandi singulis diebus dominicis et festis de praecepto. Const. Bened. XIV, die 19 aug. 1744: *Cum semper*, etc.

*Resp. ad 2.*um Haec obligatio Missam celebrandi die dominica ad aliam diem *per se* remitti nequit. Constat ex declaratione Bened. XIV *in eadem Constit.* Dispensat enim Pontifex, ut parochi pauperes, qui pecunia hic et nunc indigent, stipendium accipere possint pro Missa die festo celebranda, sed ea conditione ut alia die pro populo celebrent. Ergo, seclusa hac ratione gravi, id est

secluso dispensationis casu, Missa *pro populo*, die festo celebranda, ad alium diem remitti nequit. *Gury*, n. 328.

396. — *Resp. ad 3.um* **Episcopi** (can. 339, § 1), Abbates et Praelati *nullius* (can. 323), Administratores Apostolici permanenter constituti (can. 315, § 1), Vicarii Capitulares (can. 440) ac **parochi** (can. 466) iure ecclesiastico pro ovibus suis celebrare tenentur omnibus *diebus dominicis* et *festis de praecepto*, seu quibus fideles Missam audire debent.

Eadem obligatione ac parochi tenentur vicarii paroeciales sequentes: 1.° qui *actualem* curam animarum exercent in paroecia pleno iure unita personae morali (can. 371, § 4); 2.° vicarii *oeconomi*, seu qui vacantem paroeciam regunt (can. 473); 3.° vicarii *substituti* in absentia parochi, aut pendente recursu contra sententiam firmam privationis paroeciae, *nisi Ordinarius loci vel parochus aliquid exceperint* (can. 474).

Non autem *per se* ad id tenentur: : 1.° vicarii *adiutores* (hispanice *regentes)* (can. 475, § 2), neque 2.° vicarii *cooperatores* (hispanice *coadjutores)* (can. 476, § 6).

Excipe *coadiutores* qui in certis **Hispaniae** regionibus vocantur *independentes*, eo quod nullus parochus in eorum ecclesias iurisdictionem exerceat; non autem alii coadiutores seu vicarii cooperatores, quamvis constituti sint in ecclesia filiali cum territorio separato.

Parochus qui plures forte paroecias regat, aut Episcopus qui plures dioeceses, unam debet Missam pro populo diebus praescriptis applicare (can. 466, § 2; 339, § 5). Igitur abrogata est antiqua obligatio parochorum applicandi duas Missas in casu.

Vicarii Apostolici, Praefecti Apostolici necnon quasi-parochi tenentur applicare paucis tantum diebus dominicis ac festis.

Igitur hi soli Missam *pro populo* diebus festis celebrare tenentur, proinde neque Superiores ecclesiastici vel regulares, neque capellani monasteriorum vel carcerum, aut nosocomiorum, etc., ad Sacrum pro subditis faciendum tenentur. Cfr. *Mach-Ferreres*, Tesoro del sacerdote, vol. 1, n. 673 seq., edit. 15.ª

397. — *Resp. ad 4.um* 1.° VALERIUS peccavit remittendo Missam *pro populo* celebrandam, ad aliam diem absque necessitate, id est secluso dispensationis casu; praeceptum enim Ecclesiae est, ut Missa *pro populo* die dominica a parocho celebretur. — Attamen Ordinarius loci iusta de causa permittere potest ut parochus Missam pro populo alia die applicet ab ea qua iure adstringitur (can. 466, § 3). **Comp.**, n. 469.

2.° Nec valet ratio Missam pro defuncto, etiam praesente cadavere, celebrandi. Constat ex responsione S. Congr. Rit. *in Fesulana*, 26 ian. 1711. Fuit enim expresse postulatum: *An parochi in*

dominicis... praesente cadavere, possint celebrare Missam pro defuncto, et ad aliam diem transferre Missam pro populo applicandam? S. Congr. respondit: *Negative.* Vide *Bouix*, De parocho, pag. 587; *Ephem. liturg.*, ann. 17, n. 2, pag. 78. **Comp.**, n. 471.

3.° Non valet VALERII excusatio, scilicet quod reditus sint tenues, et non sufficiant ad ipsum sustentandum. Urget enim nihilominus obligatio celebrandi diebus festis *pro populo.* Sic pluries *decrevit* S. Congr., potissimum die 29 ian. 1734. Ratio est, quia pastor hanc obligationem suscepit, non obstante redituum insufficientia, et proinde eam adimplere debet. Sicut enim sacerdos acceptans stipendium congruo minus, Missas tamen promissas celebrare tenetur, ut definivit S. Congr., sic etiam acceptans paroeciam cuius reditus sunt sustentationi impares, tenetur diebus festis Missam *pro populo* applicare, nisi accedat legitima dispensatio.

CASUS VI

APPLICATIO MISSAE PRO POPULO RATIONE OFFICII 2.°

1.° SYLVESTER, parochus, dum bene valet, non omittit Sacrum facere *pro populo;* si vero ex morbo vel alio impedimento celebrare nequeat, non curat per alium supplere, quia, ait, *nemo ad impossibile tenetur.* Etenim, cum sit haec obligatio personalis, cessat quoties personaliter impleri nequit.

2.° MARTINUS saepius Missam privatam et etiam extra ecclesiam paroecialem celebratam, die festo, pro populo applicat. Solet etiam non raro intentionem cum vicario die dominica permutare. Vicissim enim Missam sollemnem decantant, ita ut, cum vicarii vices redeunt, hic *pro populo* Sacrum faciat, et parochus Missam privatam ad intentionem vicarii celebret.

HINC:

QUAER. 1.° *An obligatio celebrandi pro populo sit personalis?*
2.° *An cesset, si pastor sit impeditus?*
3.° *An parochus obligationi suae satisfaciat per Missam privatam, vel extra paroeciam celebratam?*
4.° *Quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO:

398. — *Resp. ad 1.*um Praefata obligatio est vere *personalis*, quia ad parochum pertinet, ut pastorem. Hinc parochi debent per se ipsos (can. 339, § 4, et 466) Missam *pro populo* celebrare, nec ulla valet in contrarium consuetudo. Constat ex respons. S. Congr. die 25 sept. 1847. *Bouix*, De parocho, pag. 590. **Comp.**, n. 470.

*Resp. ad 2.*um Minime cessat obligatio celebrandi *pro populo*, etiam accedente impedimento, v. gr. infirmitate. Sed tunc paro-

chus, vel Episcopus, procurare debet ut obligationi huic per alium satisfiat statis diebus; et si neque id praestare possit, quamprimum vel per se ipse vel per alium applicet alia die (can. 339, § 4). Ratio est, quia haec obligatio non est tantum *personalis*, sed etiam *realis;* proinde subsistit adhuc, persona impedita. Ita etiam expresse S. C. C. *in Petrocoricen.*, 14 dec. 1872. *(Thes. resol. S. C. C.*, vol. 131, pag. 568). Cfr. etiam *Casus Romae* in *Academ. liturg.*, 7 ian. 1903 *(Analecta eccl.*, vol. 11, pag. 145). *S. Alph.*, n. 326; *Mach-Ferreres*, l. c., n. 681. **Comp.**, n. 469.

399. — *Resp. ad 3.*um 1.° Parochus omnino satisfacit obligationi suae per Missam privatam, quia reapse praeceptum Ecclesiae adimplet, siquidem nihil aliud ei iniungitur, nisi ut die festo *pro populo* celebret. Nec tenetur Missam sollemnem, neque aliqua certa hora celebrare. *Bouix*, pag. 591. **Comp.**, n. 470.

2.° Parochus celebrans extra ecclesiam paroecialem diebus festis, satisfacit quidem obligationi suae ratione iustitiae, si Missam populo applicet, sed *illicite* agit, nisi aliqua iusta causa excusetur. «Parochus Missam *pro populo* applicandam celebret in ecclesia paroeciali, nisi rerum adiuncta Missam alibi celebrandam exigant aut suadeant. — Legitime absens parochus potest Missam *pro populo* applicare vel ipse *per se* in loco in quo degit, vel per sacerdotem qui eius vices gerat in paroecia» (can. 466, §§ 4, 5). Cfr. etiam S. C. C., 14 dec. 1872; C. Plen. **Amer. lat.**, n. 357; C. **Manil.**, 431; *Bouix*, ibid.

400. — *Resp. ad 4.*um 1.° Sylvester errat graviter. Obligatio enim Missam *pro populo* celebrandi, est simul *personalis* et *realis*. Hoc scire debuisset, si paulo magis ad theologiae studium incubuisset. Sacra igitur omnia quae omisit sedulo supplere debet, ut obligationi iustitiae satisfaciat.

2.° Martinus, iuxta dicta, non peccavit Missam privatam die festo *pro populo* applicando; sed peccavit extra ecclesiam suam celebrando, seclusa necessitate, vel aliqua iusta causa, v. gr. itineris, etc., vel nisi rerum adiuncta aliud suadeant.

Male egit, nisi bona fide excusatus fuerit, intentionem pro Missa sollemni populo applicanda cum vicario vicissim permutans, quia, ut dictum est, obligatio parochi pro subditis celebrandi, est *personalis*, nec requiritur ut Missa sollemnis populo applicetur; haec igitur intentionum permutatio minime facienda est sine iusta causa. Consuetudo igitur opposita, quae in nonnullis locis invaluit, omnino eliminanda est. Constat ex declarationibus S. C. Concilii, die 25 sept. 1847; et S. R. C., 22 iul. 1848 *(Decr. auth.*, n. 2967). Item ex C. Plen. **Amer. lat.**, n. 355; C. **Manil.**, 429. **Comp.**, n. 469 seq.; *Bouix*, De parocho, pag. 590.

CASUS VII

DE MISSARUM MANUALIUM STIPENDIO

TIBURTIUS, laicus, acceperat ex testamento 5,000 libellas *(pesetas)* pro Missis celebrandis, non designato stipendio nec loco celebrationis. Plures Missas dedit ALBERTO, sacerdoti, celebrandas, quin ipsi significaret quaenam esset quantitas quam in Missis celebrandis impendendam haberet, et mutuo consensu TIBURTII et ALBERTI stipendium statutum est 2'50 libellarum, quia ordinarie tale erat stipendium in illa civitate in qua testator obiit, et ubi residebant TIBURTIUS et ALBERTUS. Postea ALBERTO tradita est tota illa quantitas, ut hic curaret omnium Missarum celebrationem et distributionem. Unde diversis in locis 2,000 Missae celebratae sunt stipendio illo 2'50 libellarum. Postea ALBERTUS recogitans taxam dioecesanam esse libellarum 1'25 aut 1'50, et in aliquo casu particulari Episcopum assignasse stipendium 1'50, dubitare cepit an recte se gesserit, vel aliquid restituendum habeat. TIBURTIUS iam mortuus est, unde ab ipso nihil certi exquiri potest.

HINC :

QUAER. *An* ALBERTUS *ad restitutionem teneatur?*

SOLUTIO :

401. — *Resp. Negative*, quia bona fide egit et ex consensu TIBURTII, qui scire poterat voluntatem testatoris. Aliunde in antiquo iure stipendium determinari poterat iuxta morem *civitatis* vel provinciae, et, iuxta Codicem in can. 830, numerus Missarum supputandus est secundum eleemosynam loci in quo oblator morabatur. Iam vero, non obstante taxa synodali, eleemosyna consueta in illa civitate erat 2'50, et probabiliter coniicere potest hanc fuisse mentem testatoris, cum exsecutor in id etiam consenserit. Ergo post factum, cum bona fide actum sit et non constet quidquam esse factum contra mentem testatoris, ALBERTUS aliive celebrantes non sunt inquietandi.

CASUS VIII

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 1.°

LABANUS sic Missae applicationem facit in casibus sequentibus :

1.° Aliquando, ineunte mense, vel saltem hebdomada, intentionem et applicationem specialem de Sacris faciendis determinat pro toto mense vel hebdomada, ita ut de illa habenda minime amplius curet.

2.° Aliquando, accepto stipendio, statuit Missam celebrare die

sabbati sequentis, et occurrente illo die, immemor prioris elicitae intentionis, sibi ad devotionem, vel ad alium finem Sacrum applicat.

3.° Nonnunquam applicationem determinat tantum post primam vel etiam secundam consecrationem.

4.° Interdum Missam offert pro primo stipendium erogaturo, vel pro primo e paroecia morituro. Cum autem haec confessario aperuisset, audit ab ipso invalidam fuisse in omnibus applicationem, et Missas pro stipendio esse iterandas.

HINC :

QUAER. *An valida fuerit applicatio* LABANI *in propositis casibus, et quid de sententia eius confessarii?*

SOLUTIO :

402. — *Resp.* 1.° In *primo* casu, valide et licite egit intentionem efformando pro singulis diebus, ab initio hebdomadae vel mensis. Patet ex dictis. In praxi ordinarie suadendum est ei, ut pro una hebdomada tantum intentionem eliciat, ne frequenter, ob casus impraevisos occurrentes, eam mutare debeat. Prudenter quoque se geret LABANUS, si catalogum accuratum de Missis statuto ordine celebrandis teneat. *Gury*, n. 334.

403. — 2.° In *secundo* casu, valet prior applicatio, quae vere retractata non fuit ; voluntas enim celebrandi iuxta priorem intentionem est *praedominans* et *implicite perseverat*. Non debet igitur LABANUS novam applicationem Missae facere ad eandem intentionem. Recole dicta. *Gury*, n. 335.

404. — 3.° In *tertio* casu. 1.° Non valet applicatio Missae post utramque consecrationem facta. Ratio est, quia non potest offerri actio iam praeterita, sed tantum facienda ; siquidem actio iam facta ad unum finem, vel ad nullum finem, non potest intelligi fieri ad alium finem in genere, vel ad finem postea determinandum. Praeterea sacerdos fructum sui sacrificii conservare, et dein conferre non potest. Ergo applicatio post utramque consecrationem facta invalida est. — 2.° Valet autem applicatio facta ante consecrationem, licet melius sit eam facere ante Missam, vel in principio Missae. Ratio est, quia actio sacrificandi non fit ante consecrationem, sed in ipsa consecratione, saltem quoad praecipuam partem, et probabilius, iuxta multos, in sola consecratione. Ergo ante consecrationem offerri potest in Dei obsequium. — 3.° Immo, iuxta plures, valet etiam *probabiliter* applicatio inter utramque consecrationem. Ratio illorum est, quia sacrificium consecratione calicis perficitur, et consequenter sacerdos dicitur tunc *sacrificare*, atque ideo, ante calicis consecrationem, adhuc sacrificium applicare potest. *Tambur.*, Meth. celebr. Missae, c. 2, § 10, et alii. *Gury*, n. 336.

405. — 4.° In *quarto* casu. Oblatio facta pro primo stipendium erogaturo *illicita est;* hoc enim Codex prohibet: «Nunquam licet Missam applicare ad intentionem illius qui applicationem, oblata eleemosyna, petiturus est, sed nondum petiit, et eleemosynam postea datam retinere pro Missa antea applicata» (can. 825, 1.°) (1).

Aliunde haec praxis *in se ipsa* plura incommoda habet, cum fieri possit ut primus qui petat velit applicari Missam pro recenter defuncto, qui adhuc inter vivos erat, dum Sacrum oblatum fuit: atqui fructus sacrificii nequit suspendi in futurum; ergo...

Si vero scias aliquem obiisse, et prudenter existimes pro ipso a te Missas esse postulandas, videtur alquibus te posse Missam pro ipso celebrare, et postea stipendium recipere. *S. Alph.*, n. 337; *Génicot*, n. 234. Attamen, quamvis in casu *valida* sit applicatio, adhuc videtur comprehendi in prohibitione. *Gasparri*, l. c., n. 537; *Lugo*, De paenit., d. 13, nn. 138 et 139. **Comp.**, n. 484.

CASUS IX

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 2.°

CANUTUS, sacerdos, oblitus aliquando intentionem Missae adnotare in codicillo, quod in sacrario habetur, et in quo multae intentiones Missarum celebrandarum inveniuntur, postea, iam in altari, ita suam efformat intentionem: «Missam celebro pro ea intentione quae, ex multis in codicillo adnotatis, mihi prima occurret libera, quando codicillum assumam ad notandam intentionem».

Postea dubia ipsi occurrunt, an scilicet satis determinata sit illa intentio humano modo, an tantum iuxta divinam scientiam.

HINC:

QUAER. *Quid* CANUTO *sit respondendum?*

SOLUTIO:

406. — *Resp.* Si prima illa libera intentio ita fixa est in codicillo, ut sive CANUTUS nunc sumat codicillum ad eam adnotandam, sive illum sumat post duas horas v. gr., eandem numero liberam reperiet, valida et bene determinata est intentio. Si vero non ita est, sed e contra, si nunc accedat, reperiet unam liberam, si vero post horae dimidium, forte aliam, quia v. gr. pendet ab eo quod interea alii sacerdotes accedant, vel non, ad inscribendas alias intentiones; tunc illa intentio videtur humano modo indeterminata, ita ut a solo Deo cognosci nunc potest, utpote quae pendeat ab

(1) Iam antea hoc prohibuerat Paulus V, 15 nov. 1605. Decretum videre licet apud *Bened. XIV*, Inst. eccles., XCII.

aliquo futuro contingente, ab eo scilicet, utrum interea veniet vel non alius sacerdos qui subscribet intentionem quae nunc est prima.

CASUS X

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 3.°

De applicatione Missae binationis

In dioecesi N. exsistit confraternitas quaedam canonicorum et parochorum totius dioecesis, qui omnes vi statutorum memoratae associationis tenentur unum Sacrum offerre pro quolibet ex associatis defunctis, intra mensem ab uniuscuiusque morte. EUTHYMIUS, parochus, legitime binare solet in ecclesia paroeciali, dum vicarius Missam celebrat in ecclesia filiali, in loco remoto. Parochus ergo, dum binat, unam Missam offert pro populo, aliam vero pro confratribus defunctis. Verum, si quando magis sibi expedire videtur ut ipse celebret in ecclesia filiali, tunc vicarius duas Missas celebrat in ecclesia paroeciali, et EUTHYMIUS rogat suum vicarium ut Missam binationis applicare velit pro confratre defuncto, loco parochi. Haec cum relata fuerint loci Ordinario, dubitavit hic an haec praxis sit contra canonem 824, § 2, ubi prohibetur applicatio Missae binationis ex titulo iustitiae.

HINC:

QUAER. 1.° *An qui pluries in die celebret etiam plura stipendia accipere possit?*

2.° *Pro quibus finibus poterit Missam binationis offerre ille qui pro alia Missa stipendium formaliter aequivalenter accepit?*

3.° *An parochus binans, qui unam Missam applicat pro populo, possit aliam applicare pro confratre defuncto?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

407. — *Resp. ad 1.um* Qui pluries in die celebrat, si unam Missam ex titulo iustitiae applicet, pro alia eleemosynam accipere nequit, excepta aliqua retributione ex titulo extrinseco (can. 824, § 2).

Excipe: 1.° diem *Natalis Domini* (ibid.), in quo: *a) parochus* debet unum Sacrum applicare pro populo, et pro reliquis duobus potest stipendium recipere; *b) reliqui vero sacerdotes* possunt triplici celebratione *per se* tribus obligationibus satisfacere, unde tria stipendia recipere; 2.° diem *Defunctorum* pro antiquo regno Aragoniae, ut dicitur in n. 411.

408. — *Resp. ad 2.um* Ut patet ex primo responso, qui applicat unam Missam ex titulo iustitiae, eleemosynam pro alia accipere nequit; seu, quod in idem recidit, qui accepit eleemosynam pro una Missa, aliam applicare nequit ex titulo iustitiae. Iam vero ex titulo iustitiae applicat parochus ex officio pro populo, et aequivalenter accipit stipendium; ergo pro alia neque stipendium accipere potest neque eam applicare ex titulo iustitiae.

409. — *Resp. ad 3.um* Tota quaestio huc devolvitur: an obligatio applicandi Missam pro confratre sit ex titulo iustitiae, vel non, cum certum sit stipendium in casu non accipi. Nam, si ex titulo iustitiae sit, clarum est talem applicationem esse illicitam, secus in casu contrario. Iam vero S. Congregatio ante Codicem expresse solum prohibebat accipere stipendium pro Missa binata. Ex hac practica aliqui inferebant, per talem Missae applicationem non posse satisfieri obligationi iustitiae; alii vero asserebant posse satisfieri obligationi iustitiae, dummodo haec non oriatur ex eo quod quis directe aut indirecte stipendium acceperit.

In specie quoad nostrum quaesitum an talem Missam possit quis applicare pro confratre defuncto si ad hoc tenetur vi statutorum, aliqui negabant, quia dicebant hanc applicationem deberi ex titulo iustitiae; alii vero permittebant, quia dicebant hanc obligationem non esse ex iustitia, aut saltem non oriri ex accepto stipendio. S. Congregatio pluries interrogata semper respondit posse Missam binatam applicari pro confratre defuncto, ad quam applicationem teneatur quis vi statutorum; nunquam vero declaravit talem obligationem esse ex iustitia commutativa.

In Codice, vi can. 824, § 2, statuitur clare et aperte (quod antea declaratum non fuerat), per talem applicationem satisfieri non posse obligationi iustitiae; nostra autem sententia, antiquae declarationes permittentes applicationem debitam pro confratre defuncto vi statutorum Ordinis, confraternitatis, etc., retinent suam vim. Sacra enim Congregatio nunquam declaravit talem obligationem esse ex iustitia. In causa *Vivarien.* id asseruit Episcopus, sed tam in dubio Congregationi proposito, quam in responso S. Congregationis haec assertio fuit omissa, forte quia eam uti falsam reputavit Congregatio. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, pag. 325-329, edit. 4.ª, 1.ª post Codicem.

410. — *Resp. ad 4.um* Ut ex dictis patet, potest parochus per applicationem Missae binationis satisfacere obligationi, qua vi statutorum tenetur, Missam applicandi pro confratre defuncto. Quod si ipse potest, eodem modo poterit coadiutor ipsius, rogante parocho, hanc applicationem facere, per quam parochus liberabitur a sua obligatione.

CASUS XI

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 4.°

Stipendia in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum

QUINCTINUS, sacerdos dioecesis Hispalensis, cum, quodam anno, die Commemorationis omnium fidelium defunctorum contingeret ipsi versari in civitate Barcinonensi, et celebrare in quadam ecclesia regularium, intellexit sacerdotes illius Ordinis tali die pro tribus Missis percipere tria stipendia. Non sine aliqua admiratione hoc narravit ALBERTO, sacerdoti saeculari eiusdem dioecesis Barcinonensis, qui ei significavit se ceterosque sacerdotes saeculares nunquam percepisse nisi duo stipendia pro tribus Missis. Cui QUINCTINUS dixit: «Cur ergo in nostra Hispalensi dioecesi unum tantum permittitur nobis accipere stipendium? Potuissem ego etiam tria aut saltem duo stipendia percipere?».

HINC:

QUAER. 1.° *Quot Missas celebrare et quot stipendia percipere liceat in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum?*

2.° *Unde haec diversa disciplina ortum duxerit?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

411. — *Resp. ad 1.um* Ex disciplina generali hodie vigente, in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum una e tribus Missis, ad libitum sacerdotis, applicari potest cum perceptione stipendii etiam maioris, si sponte, seclusa quacumque insinuatione, offeratur; ex duabus aliis Missis altera applicanda in suffragium omnium fidelium defunctorum, altera ad mentem Summi Pontificis, stipendio nullo titulo accepto.

Tamen: *a)* in *Aragonia*, *Cathalaunia*, *Valentia* et *Maiorica* licet regularibus tria stipendia recipere, sacerdotibus saecularibus duo; *b)* in reliquis Hispaniae regionibus, in Lusitania, in insulis Philippinis, in universa America latina, in Antillis et ceteris insulis maris caraibici non licet accipere nisi unum stipendium, quod non potest excedere taxam synodalem vel loci consuetudinem, quamvis stipendium maius sponte fuerit oblatum; duae reliquae Missae applicandae sunt in suffragium omnium fidelium defunctorum. Sacerdotes tamen harum regionum possunt se accommodare praxi universalis Ecclesiae.

Ex disciplina generali tam pro prima Missa quam pro duabus aliis potest percipi aliquid vi tituli extrinseci, si vere adsit. Comm.

Cod., 13 dec. 1923 (*Acta*, XVI, pag. 116); *Ferreres*, Misas manuales, n. 83, edit. 4.ª, 1.ª post Codicem.

412. — *Resp. ad 2.*um Ratio huius diversae disciplinae inde habetur, quod iam ex consuetudine antiqua, probata a Iulio III vel Paulo III *vivae vocis oraculo*, ut notat Bened. XIV (Const. *Quod expensis*, 26 aug. 1748), hoc privilegium in dictis regnis antiquae coronae Aragoniae vigebat, ita ut regularibus liceret tria Sacra facere totidemque stipendia percipere, duo vero sacerdotibus saecularibus; Bened. XIV permisit tria Sacra etiam sacerdotibus saecularibus (ita ut in *Aragonia*, *Cathalaunia*, *Valentia* et *Maiorica* percipere possent duo stipendia) et privilegium ad reliquas regiones Hispaniae et Lusitaniae extendit, ita tamen ut tam regulares quam saeculares unum tantum percipere possent stipendium (Const. cit.) cum aliis limitationibus dictis in resp. ad 1.um *b)*, cum quibus etiam extensum fuit ad universam Americam latinam a Leone XIII (Const. *Trans Oceanum*, 18 apr. 1897, n. VII).

Quod autem in reliquis mundi partibus tria Sacra fieri possint debetur originarie Benedicto XV, qui in Const. *Incruentum*, diei 10 aug. 1915 (*Acta*, VII, pag. 403), hanc facultatem concessit cum praedictis limitationibus. **Comp.**, n. 487. Pro ampliore explicatione cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 30-95 (edit. 4.ª).

413. — *Resp. ad 3.*um Ex dictis iam patet cur regulares in antiqua corona Aragoniae percipiant tria stipendia, duo autem tantum sacerdotes saeculares; et cur extra Aragoniam unum tantum stipendium percipi possit sive a regularibus, sive a sacerdotibus saecularibus. Cum vero hoc privilegium sit territoriale et non personale, sequitur QUINCTINUM Barcinone celebrantem potuisse percipere duo stipendia; et, e contra, si ALBERTUS celebrasset Hispali, unum tantum percipere stipendium ipsi licuisset.

CASUS XII

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 5.°

Mira sacerdotis perplexitas!

ROBERTINUS, sacerdos, honorariis ad Missas legendas carens, adit SABINUM, Episcopi scribam, rogans ut sibi subveniat. Ocius ipsi morem gerens SABINUS, ex arca communi, in qua pecunia ex diversis locis collecta pro Sacris faciendis asservabatur, 90 francos extrahit, eidemque tradit ut 30 Sacra faciat. Iam vigesies celebraverat, cum, theologos relegens de necessitate applicationis determinatae, maxima anxietate corripitur. Primo quidem angitur circa Missas iam celebratas, in quibus intentionem vagam tantum et

indeterminatam habuit, nesciens an sint iterandae. Dein, ut tanto malo occurrat, in posterum ad cuiusnam intentionem celebrabit? An iuxta mentem distributoris? Sed removetur difficultas, non solvitur. SABINUS enim scriba nullam aliam intentionem habere debuit; immo de ulla habenda ne cogitavit quidem. An vere ipsi Deo relinquet faciendam applicationem? At non Dei, sed ministri sacrificantis illud munus est. Quid igitur faciet? Prorsus ignorat. Quapropter reliquas Missas alteri sacerdoti legendas committit. Interea ipsi offeruntur 30 franci a diversis fidelibus collecti, ad decem Missas celebrandas.

Recurrit prior difficultas; quo enim ordine legendae erunt? Forte plures eodem tempore stipendia erogarunt. Perplexus iterum ROBERTINUS, re diu perpensa, modum excogitavit *nodum gordianum* solvendi. Statuit decem Missas pro omnibus simul celebrare.

HINC:

QUAER. 1.° *An applicatio fructus Sacri debeat esse* explicite *determinata? vel quomodo determinanda sit, ubi erogantes stipendia ignorantur?*

2.° *An* ROBERTINUS *debuerit circa applicationem suam inquietus esse?*

3.° *An valide et licite egerit in secundo casu, decem Missas simul pro omnibus qui pecuniam tribuerunt celebrando?*

SOLUTIO:

414. — *Resp. ad 1.um* 1.° Intentio celebrandi non debet necessario esse expresse determinata; sed sufficit ut determinetur implicite. Sic valet applicatio, si dicis: «Offero sacrificium pro eo qui dedit stipendium, vel pro quo Superior vult Sacrum fieri, aut pro eo cui applicare teneor, vel pro eo cui promisi Missam hac die celebrandam».

2.° Si multa stipendia a multis fidelibus ignotis acceperis, intentio facienda est iuxta ordinem temporis quo singula stipendia erogata sunt, ita ut, si pro triginta Missis stipendia a diversis fidelibus acceperis, prioribus tempore prius satisfacias, nisi aliquando, ex causa urgente, aliquam intentionem specialem et determinatam praeponas. Uno verbo, satis est si Sacrum facias ad intentionem dantis stipendium iuxta temporis ordinem. Nihil aliud moraliter et communiter fieri potest. *Gury*, n. 345. **Comp.**, n. 461.

415. — *Resp. ad 2.um* ROBERTINUS minime debuit esse inquietus circa Missarum applicationem; plane enim obligationi satisfecerat; nemo autem ad impossibile tenetur. Porro non intelligitur quomodo aliter facere potuisset. Igitur in bona pace dimittendus est.

Resp. ad 3.um Non satisfecit ROBERTINUS, si Sacra fecit cum in-

tentione indeterminata erga eos qui stipendium dederunt. Non esset enim ratio cur Missa uni potius quam alteri applicaretur, et sic nulli applicatio fieret. Secus vero dicendum esset, si quamlibet Missam applicare intenderet illis decem personis, ita ut singulis decima pars sacrificii obveniret. *S. Alph.*, n. 335.

CASUS XIII

APPLICATIO MISSAE RATIONE STIPENDII 6.°

Male providus sacerdos

IULIANUS Missas pro defunctis acceptas ad tres vel quatuor menses protrahit; pro vivis vero ad plures annos differt. Nec satis curat de conficiendo regesto, in qua Sacra facienda per ordinem referantur; sed partim memoriae, partim fragmentis papyraceis male compositis, et signis sibi soli cognitis confidit. Interea IULIANUS, providus simul et *improvidus*, seu *male providus sacerdos*, *repentino* morbo correptus, mox sensibus destituitur, et paulo post morte improvisa perimitur. Stipendia autem Missarum in arca pecuniaria IULIANI minime distincta, neque clare adnotata, in heredum praedam deveniunt. Lugent interea in purgatorio animae, quae a Sacris non dilatis sublevatae vel etiam liberatae fuissent!

HINC:

QUAER. 1.° *Quonam tempore Missae manuales sunt celebrandae?*

2.° *Qualis dilatio sit gravis, quoad Missas pro vivis, accepto stipendio celebrandas?*

3.° *Quid vero quoad Sacra pro recenter defunctis facienda, aut pro causa urgenti?*

4.° *Quid vero tenendum sit quando ignoratur intentio fidelium qui stipendia erogaverunt, scilicet, an pro vivis, aut pro defunctis Missam requirant?*

5.° *An gravis sit omissio Sacri pro tenui stipendio promissi?*

6.° *Quid de* IULIANO *dicendum?*

SOLUTIO:

416. — *Resp. ad 1.um* Si oblator (id est *dominus stipendii)* tempus expresse praescripserit, eo omnino tempore sunt celebrandae (can. 834, § 1). *Ferreres*, Misas manuales, n. 209 seq. — Si vero oblator nullum tempus pro Missarum manualium celebratione expresse praescripserit: 1.° Missae pro *urgenti* causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae; 2.° in aliis casibus

Missae sunt celebrandae *intra modicum tempus* pro maiore vel minore Missarum numero. Quod si oblator arbitrio sacerdotis tempus celebrationis expresse reliquerit, sacerdos poterit tempore, quo sibi magis placuerit, eas celebrare, firmo praescripto can. 835 (can. 834, §§ 2 et 3) (1). — Verba intra *modicum tempus*, intelligenda sunt intra mensem, ut saepius declaravit S. C. C. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 217-220.

Verba illa *pro maiori vel minori Missarum numero* significant quod **utile tempus** ad manualium Missarum obligationes implendas est mensis quidem pro Missa una, semestre pro centum Missis, et aliud longius vel brevius temporis spatium plus minusve, iuxta maiorem vel minorem numerum Missarum. Decr. *Ut debita*, a. 2.

Hoc tamen intelligendum est pro casu in quo plures illae Missae *eidem* sacerdoti simul tradantur ab *uno eodemque* benefactore, qui sit dominus stipendiorum, non autem si traditae fuerint a *pluribus* oblatoribus (S. C. C., *in Leopolien.*, 27 febr. 1905).

Ex quibus hanc regulam generalem licet inferre: quicumque sit numerus Missarum *uni eidemque* sacerdoti ab *eodem* benefactore oblatarum, tempus utile erit *mensis unus*, cui addantur *tres dies* pro *singulis binis Missis* in tali numero comprehensis. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 124-230. **Comp.**, n. 474.

417. — *Resp. ad 2.*[um] Ante decretum *Ut debita* diversimode auctores loquebantur, ut videri licet apud *S. Alph.*, n. 317. Nunc strictius videtur loquendum, cum Pius X *graviter* conscientiam oneraverit super integra et perfecta observantia statuti temporis *unius mensis*. Existimamus tamen brevem dilationem ultra tempus utile a Pontifice assignatum, v. gr. unius hebdomadae, non excedere leve peccatum, quamvis gravis videatur dilatio unius mensis. Ita etiam *Il Monitore*, vol. 16, n. 519. Cfr. *Ferreres*, Misas man., nn. 215 seq., 436, 480.

418. — *Resp. ad 3.*[um] Iuxta *S. Alph.*, *Lugo*, Card. *Gennari*, et alios multos, dilatio unius mensis a die susceptae obligationis ut

---

(1) Hic Codex retinet antiquam disciplinam et iuxta illam est interpretandus, nam ex can. 6: «Codex vigentem hucusque disciplinam, plerumque retinet, licet opportunas immutationes afferat». Itaque: «2.° Canones qui *ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate*, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi; 3.° canones *qui ex parte tantum cum veteri iure congruunt*, qua congruunt, *ex iure antiquo* aestimandi sunt; qua discrepant, sunt ex sua ipsorum sententia diiudicandi; 4.° in dubio num aliquod canonum praescriptum cum veteri iure discrepet, *a veteri iure non est recedendum*». Iam vero disciplina vigens dum Codex promulgatus fuit reperiebatur in decreto *Ut debita* et subsequentibus declarationibus circa ipsum, ex quibus normae interpretationis desumendae sunt. Ita etiam *Marc-Gestermann*, vol. 2, n. 1611 (edit. 1920); *Noldin*, De Sacram., n. 187 (edit. 1920); *Ylla*, O. Pr., El amigo del párroco filipino, n. 322 (edit. 1921); *Agustine*, O. S. B., vol. 4, pag. 197 seq. (edit. 1920); *Blat*, O. Pr., De Sacram., pag. 159 (edit. 1920); *Vermeersch-Creusen*, Epitome iur. can., vol. 2, n. 106 (edit. 1922). Cfr. *Ferreres*, ibid., nota.

gravis reputanda est. Cfr. *Ferreres*, Misas man., n. 223. Certo peccat graviter sacerdos, quoties Missam pro aliqua *gravi et urgente* necessitate ab ipso petitam et promissam celebrare omittit *intra tempus* celebrationi *aptum*. Hinc can. 834, § 2, 1.°: «Missae pro urgenti causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae». *S. Alph.*, ibid.; et iuxta *Ronc.* et Cont. *Tourn*, sacerdos tunc tenetur stipendium acceptum restituere, licet deinceps celebraverit. **Comp.**, n. 476.

419. — *Resp. ad 4.um* Observet utile tempus in decreto *Ut debita* praescriptum, de quo in n. 416.

Resp. ad 5.um ***Affirmative***, nisi stipendium adeo tenue sit ut Missa gratis promissa videatur, quod vix in praxi locum habet. Ratio est, quia solvens pretium, notabile detrimentum patitur. Secus enim, quare peccaret graviter omittens celebrare Missam, uno aut duplici franco tantum pro stipendio accepto, quod tamen certum est et ab omnibus admissum! Nonne tamen hoc materiam levem in se constituit? Non est igitur attendendum ad stipendii quantitatem, sed ad materiam contractus in complexu suo spectatam, quae semper gravis est. *S. Alph.* et alii *communiter*. **Comp.**, n. 476.

420. — *Resp. ad 6.um* IULIANUS fidem vivis debitam in re gravissima infregit et defunctos diris devovit cruciatibus; quapropter aeternam gehennae poenam certo est meritus.

Violavit etiam § 2 can. 844, ubi praescribitur: «Omnes sacerdotes sive saeculares sive religiosi debent accurate adnotare quas quisque Missarum intentiones receperit, quibusve satisfecerit» (1). Debebat etiam in fine anni Missas, quibus non satisfecit, tradere proprio Ordinario, iuxta can. 841, § 1. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 323 seq., 464, 495, 531 seq. **Comp.**, n. 482.

N. B. Rectores cuiuscumque ecclesiae vel loci pii, tam saecularium quam religiosorum, in quibus eleemosynae Missarum recipi solent, librum habere debent, in quo accurate tenentur notare Missarum receptarum numerum, intentionem, eleemosynam, celebrationem (2). Hic liber distinctus esse debet ab eo in quo recensentur Missae piarum fundationum (can. 843, § 1).

---

(1) Concilium Plen. *Sicul.* (anni 1920), can. 244, mandat ut hic liber singulis annis recognoscatur per Ordinarium, seu per vicarium foraneum. Idem Concilium statuit, can. 245, ut in singulis ecclesiis sit liber in quo sacerdos celebrans adnotet suum nomen intentionemque pro qua Missam applicavit. Cfr. *Ferreres*, l. c.

(2) Concilium Plen. *Sicul.* (anni 1920) praecipit, can. 246, ut hic liber duplicibus foliis constet, quorum alterum offerenti stipem tradatur, alterum autem in libro conservetur.

CASUS XIV

DE NUMERO MISSARUM QUEM QUIS ADMITTERE POSSIT

CALPURNIO, parocho, accedit NILUS, eius paroecianus, eique offert stipendia pro tercentis Missis, quas vult ut parochus ipse personaliter celebret pro defunctis familiae ipsius NILI. Monet parochus se eas vix posse celebrare nisi spatio unius anni cum dimidio aut duorum annorum; nam plures Missas debet applicare pro populo, et alias ratione sui officii, v. gr. pro sponsis, pro recenter defunctis. Unde rogat NILUM ut centum tantum stipendia permittat ei accipere et cetera biscentum aliis tradat sacerdotibus, aut saltem sibi permittat aliis tradere in numero sibi bene viso. Insistit NILUS dicens: «Mea voluntas est ut omnes has Missas tu celebres, quocumque tandem tempore possis, etsi finem celebrandi facias post duos aut tres annos: stipendia mea sunt, et has Missas ex mea propria devotione celebrare facio; et sicut his Missis intendo suffragia offerre pro defunctis meae familiae, ita desidero tibi etiam benefacere». Quibus auditis CALPURNIUS dubitat an in conscientia possit desiderio NILI satisfacere, et canonistam consulere statuit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* CALPURNIUS *petitioni* NILI *acquiescere possit?*

2.° *An, si tot illas Missas acceptet et finem celebrandi non faciat nisi post duos tresve annos, peccet contra iustitiam?*

SOLUTIO:

421. — *Resp. ad 1.um* Ante Codicem vi decreti *Ut debita* certe potuisset CALPURNIUS tot illas Missas in casu acceptare. Dicebat enim in n. 3.° memoratum decretum: «Nemini licere tot Missas assumere quibus intra annum a die susceptae obligationis satisfacere probabiliter ipse nequeat; *salva tamen semper contraria offerentium voluntate*, qui aut brevius tempus pro Missarum celebratione sive explicite sive implicite ob urgentem aliquam causam deposcant, aut *longius tempus concedant*, aut maiorem Missarum numerum sponte sua tribuant». Prohibebat ergo tot Missas assumere quibus intra annum a die susceptae obligationis satisfacere probabiliter acceptans non posset; sed *permittebat*, si contraria esset offerentis voluntas, *qui longius tempus concederet.*

Sed post Codicem hoc videtur omnino prohibitum, etsi contrarium offerens expresse permittat. — Dicit enim Codex: «Can. 834, § 1. Missae pro quibus celebrandis tempus ab oblatore expresse praescriptum est, eo omnino tempore sunt celebrandae. — § 2. Si

oblator nullum tempus pro Missarum manualium celebratione expresse praescripserit: 1.° Missae pro urgenti causa oblatae quamprimum tempore utili sunt celebrandae; 2.° in aliis casibus Missae sunt celebrandae intra modicum tempus pro maiore vel minore Missarum numero. — § 3.° Quod si oblator arbitrio sacerdotis tempus celebrationis expresse reliquerit, *sacerdos poterit tempore, quo sibi magis placuerit, eas celebrare*, **firmo praescripto can. 835**».

In can. autem 835 Codex praescribit: «*Nemini licet* tot Missarum onera per se celebrandarum recipere *quibus intra annum satisfacere nequeat*». Ergo, etsi concedat Missas celebrare tempore permisso ab offerente, hoc tamen limitat *salva prohibitione recipiendi tot Missarum onera per se celebrandarum, quibus intra annum satisfacere non possit*. Ergo prohibitio can. 835 retinet suam vim, ita ut ei offerens derogare non possit.

Hanc etiam videntur tueri sententiam *Blat*, De Sacram., pag. 159, 160; *Aertnys-Damen*, vol. 2, n. 210, q. 10; *Génicot-Salsmans*, vol. 2, n. 230, 4.°; *Cappello*, De Sacram., n. 683, 3.°

Ratio legis sic intellectae esse poterit periculum ne, si tot Missae acceptae habeantur, aliquae vel plures, sive morte sacerdotis, sive oblivione vel aliter non celebrentur. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 233-239, edit. 4.ª, 1.ª post Codicem.

422. — *Resp. ad 2.um* Peccasset contra oboedientiam Ecclesiae debitam, non autem contra iustitiam commutativam, dummodo de facto omnes Missas celebrasset.

CASUS XV

PARTEM STIPENDII RETINENS

Anselmus, Superior regularis, multa stipendia accipere solet ab exteris nationibus, ubi habet plures amicos sacerdotes, qui in scholis sui Ordinis studia ecclesiastica perfecerunt, et nunc gratitudinis causa ipsi stipendia mittunt accepta a fidelibus, nam ipsi omnibus acceptis stipendiis satisfacere nequeunt, et aliunde cum haec stipendia ratione cambii in regione, in qua Anselmus habitat, pinguissima evadant, magnum beneficium antiqui illi Ordinis discipuli Anselmo et suis, qui in magna egestate vivunt, praestant.

Non semel accidit, ut tot stipendia Anselmus accipiat ut per suos his satisfacere non possit. Tunc sacerdotibus saecularibus superabundantia stipendia tribuit, retinens sibi dimidiam fere partem uniuscuiusque stipendii. Etenim antiqui illi alumni beneficium Anselmo et suis facere cupiunt et contenti sunt de ra-

tione agendi ANSELMI; aliunde sacerdotes, qui diminuta haec stipendia accipiunt, contentissimi sunt, nam adhuc multum superant taxam synodalem illius regionis.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quomodo peccet qui Missam alteri celebrandam committit, retinens sibi partem stipendii ab ipso accepti?*

2.° *An aliquando liceat partem stipendii sibi retinere?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

423. — *Resp. ad 1.um a)* Certum est apud omnes talem sacerdotem peccare graviter saltem contra prohibitionem Ecclesiae latam per Urbanum VIII (1) et postea saepius innovatam et nunc confirmatam per Codicem, can. 840, § 1.

b) Non modo peccat graviter contra oboedientiam, sed etiam contra iustitiam commutativam, et consequenter tenetur ad restitutionem. Idque probatur: 1.° Ex S. C. Conc. (2) *in Anconitana* (5 iul. 1664), qua declaratur talem sacerdotem peccare mortaliter, non satisfacere muneri suo quoad distributionem eleemosynae et *teneri ad restitutionem;* 2.° ex propositione damnata ab Alexandro VII, 7 dec. 1665, quae sic se habebat: «Potest sacerdos, cui Missae celebrandae traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio; alia parte stipendii sibi retenta» *(Denz.*, n. 1109): ego non potest satisfacere, obligatio autem satisfaciendi est iustitiae commutativae; 3.° ex Benedicto XIV, Const. *Quanta cura*, ubi hanc praxim dicit non esse immunem «*a furti crimine*, unde *restitutioni* subiaceat»; 4.° ex ratione contractus, nam qui retinet partem stipendii agit contra voluntatem dantis: hic enim vult non modo ut Missa celebretur sed ut celebretur pro tali stipendio, nec ullam partem vult gratuito tribuere non celebranti. *S. Alphonsus*, n. 322, dicit hanc sententiam esse tenendam, eamque tuetur maxima pars auctorum. *Many*, De Missa, n. 94, eam vocat probabilissimam et moraliter certam. Restitutio celebranti facienda videtur. *S. Alph.*, l. c.; *Many*, l. c.

Contraria sententia (3) unice innititur voluntati dantis stipendium male interpretatae, quam dicunt esse ut acceptans stipendium teneatur

(1) «Debere absolute integram eleemosynam tribuere sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse». Decr. *Cum saepe*, 21 iun. 1625.

(2) Cfr. *Giraldi*, Expos. iur. pont., part. 2, ad sect. 67, nota 1; *Pignatelli*, Cons. can., vol. 4, cons. 227; *Pallotini*, vol. 13, pag. 589, n. 5; *Ferreres*, Misas man., n. 264, edit. 4.ª

(3) Historiam huius controversiae accuratissime expositam vide apud *Arendt*, in opusculo inscripto *De laesione iustitiae commutativae in Missae manualis stipendio alteri celebranti diminuto* (Prati, 1914), ubi dari in casu ex natura rei laesionem iustitiae commutativae ideoque cum onere restituendi (cum stipendium non detur propter obligationem celebrandi, sed propter ipsam susceptam celebrationem) ita acerrime propugnat, ut oppositae sententiae probabilitatem elidere vix non videatur.

tantum ad celebrandam Missam per se vel per alium, et consequenter ei potestatem facit retinendi partem stipendii, dummodo de facto Missa celebretur (1). Sed si hoc ita esset, Ecclesia, quae semper voluit ut voluntas dantis sit veluti regula et lex in hac materia de stipendiis, non prohibuisset semper et gravissime talem stipendiorum retentionem. Ergo Ecclesia interpretatur contrario modo voluntatem dantis, sicut facit etiam prima sententia. — Unde omnes fere auctores nunc viventes negant probabilitatem secundae sententiae (2).

424. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, si *aut* oblator (qui sit dominus stipendii) expresse permittat aliquid retinere, *aut* certo constet excessum supra taxam dioecesanam datum fuisse intuitu personae (amicitiae, paupertatis, gratitudinis, propinquitatis) (can. 840, § 1).

Item si sacerdos celebrans non rogatus ut condonet, nec interrogatus an velit condonare, sed omnino sponte et libere condonet; *secus* vero si id faciat ex metu aliquo, quia fortasse alias non darentur sibi illae Missae, vel in futurum aliae non dabuntur, aut quid simile. *Lugo*, De Euch., disp. 21, n. 32; *S. Alph.*, l. 6, n. 321; *Bened. XIV*, l. c.; *Ferreres*, l. c., nn. 265, 292, 300.

425. — *Resp. ad 3.um* ANSELMUS non potuit retinere ullam partem stipendiorum, etsi qui ad eum stipendia mittunt hanc facultatem concedant, etenim eam ipsi non possunt concedere, quia *non sunt domini stipendiorum*, cum haec a fidelibus acceperint. Nec valet dicere quod illi stipendia pinguia et consequenter excessum supra taxam mittunt intuitu personae, gratitudinis, amicitiae, paupertatis, nam tunc tantum licite in hoc casu retinetur excessus quando, qui dat intuitu personae, *est dominus stipendii.* Neque excessum supra taxam aut partem quamcumque stipendii retinere potest, eo quod sacerdotes, qui accipiunt et Missas celebrant, sunt contenti minore stipendio, et consequenter condonant excessum retentum; nam requiritur ut condonent non rogati, nec interrogati, nec *ex metu aliquo, quia fortasse alias non darentur sibi illae Missae, vel in futurum aliae non dabuntur*, aut quid simile; sed omnino sponte ac libere. Si ita non est, tenetur ANSELMUS restituere quidquid ex acceptis stipendiis sibi retinuit.

---

(1) Card. *D'Annibale*, 3, n. 190, nota 17; *Génicot*, 2, n. 231; *Noldin*, De Sacram., 191; *Pighi*, vol. 4, n. 194, q. 1.a; *Busquet*, n. 642, in edit. ante Codicem (in 1.a post Codicem sententiam mutasse videtur), et pluribus veteribus, quos refert *S. Alph.*, l. c., *probabilis* videbatur haec secunda sententia, nec *P. Ballerinio* (Opus mor., vol. 4, n. 1017) displicere videbatur.

(2) Cfr. *Gasparri*, De Eucharistia, n. 601; *Arendt*, l. c.; *Vermeersch*, Theol. mor., vol. 3, n. 299; *Cappello*, De Sacram., vol. 1, n. 702; *Prümer*, O. P., Man. Theol. mor., vol. 3, n. 273; *Salsmans* (apud *Génicot-Salsmans*), vol. 2, n. 231 bis; *Gestermann* (apud *Marc-Gestermann*), vol. 2, n. 1619; *Damen* (apud *Aertnys-Damen*), vol. 2, n. 213, q. 50. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, n. 508 *b*, et etiam nn. 261-272.

CASUS XVI

DETRACTIO PARTIS STIPENDII

TITIUS, parochus, Missarum collectorem habet, qui, iuxta consuetudinem a tempore cuius memoria non exstat, sibi retinet duo pro singulis centenis ex omnibus stipendiis quae ipsi tribuuntur ex tertia quam vocant paroecialem. Verum TITIUS anxius est.

HINC:

QUAER. 1.° *An haec praxis licita sint?*

2.° *An 2 % retinere possit etiam ex Missis quae Ordinario in fine anni tradendae sint?*

SOLUTIO:

426. — *Resp. ad 1.um Per se negative*, sed videtur requiri indultum apostolicum prout in causa Tarraconensi, ubi consuetudo retinendi partem stipendii a collectore dicitur viguisse a diuturno tempore. Omnes enim contrariae consuetudines sublatae sunt per decretum *Ut debita*, ut apparet ex clausula finali. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 513-519, et Ap. II, edit. 4.ª, prima post Codicem. Quod in casu agatur de Missis quae ex quasi iure dioecesano debeantur paroeciae, rem non videtur mutare, cum ex una parte revera agatur de Missis manualibus et ex alia collectio facilior sit, seu minus laboriosa.

An et quatenus licita sit haec praxis *tertiae* (vel quartae) *paroecialis* Missarum testamento aut legato relictarum, vide apud *Ferreres*, l. c., nn. 539-550.

427. — *Resp. ad 2.um* Si petatur indultum, facile concedetur etiam pro Missis Episcopo tradendis, ut patet ex Indulto pro Congregatione S. Salvatoris. Cfr. *Ferreres*, l. c., Ap. III, F et G.

CASUS XVII

DE TRANSMISSIONE STIPENDIORUM

1.° TITIUS, sacerdos saecularis dioeceseos N., Missas ex testamento, cuius est exsecutor, tradit amicis, etiam in aliena dioecesi commorantibus, non obstante Episcopi prohibitione ne stipendia extra dioecesim mittantur. Interrogatus de tempore intra quod Missae sunt celebrandae, dicit diversum esse pro diverso Missarum numero, prout constat ex decreto *Ut debita*, iuxta quod Codex canonicus est interpretandus.

2.° SEMPRONIUS, sacerdos regularis, qui in ipsa dioecesi N. commoratur, Missarum stipendia extra illam dioecesim mittit ad

suos confratres etiam commorantes in ecclesiis quae in Oriente sitae sunt. Ita agit ex licentia sui provincialis, non obstante Episcopi prohibitione; quia, ut ait, exemptus ille est.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus Episcopus prohibere possit ut stipendia Missarum extra dioecesim mittantur?*

2.° *An et quatenus liceat Missas a fidelibus acceptas aliis tradere?*

3.° *Intra quod tempus Missae celebrandae sint?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

428. — *Resp. ad 1.um* 1.° Episcopus non videtur posse prohibere subditis suis quominus stipendia Missarum extra dioecesim mittantur. Ratio est, quia R. Pontifex id expresse permittit, nec exigit interventum Ordinarii eorum qui mittunt, sed illius ad quem mittuntur. Sic enim Codex: «Qui habent Missarum numerum de quibus sibi liceat libere disponere, possunt eas tribuere *sacerdotibus* (non laicis nec aliis clericis) sibi acceptis, dummodo probe sibi constet eos esse omni exceptione maiores vel testimonio proprii Ordinarii commendatos» (can. 838). Idem vigebat ante Codicem. «Ut in posterum quicumque Missas celebrandas committere velit sacerdotibus, sive saecularibus, sive regularibus extra dioecesim commorantibus, hoc facere debeat per *eorum* Ordinarium, aut ipso saltem audito atque annuente» (Decretum *Recenti* S. C. C., 22 maii 1907, a. 1). Quod autem ius commune determinat, mutari nequit ab inferiore (1). Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 246-254, 505, 506.

Excipe stipendia quae, iuxta can. 841, et art. 4 decreti *Ut debita*, tradenda sunt proprio Ordinario. Haec enim sacerdotes *saeculares* Ordinario loci tradere debent, nec sine eius licentia aliis mittere possunt, sive intra sive extra dioecesim.

2.° Regulares certum est non subdi Ordinario loci, sed tantum suis Ordinariis regularibus, quoad stipendia Missarum, etiamsi regulares sint parochi. Decr. *Ut debita*, a. 4; S. C. C., 11 maii 1904, 27 febr. 1905; Congr. Spiritus Sancti. Cfr. *Ferreres*, Misas manuales, nn. 338 seq.

429. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, ut constat ex can. 838, num. praeced. citato. Ex can. autem 839, «qui Missas a fidelibus receptas aut quoquo modo suae fidei commissas aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum acceptatae ab eisdem obliga-

(1) Nequit igitur Ordinarius aut Concilium provinciale prohibere quominus Missae manuales mittantur extra dioecesim sine licentia Ordinarii, nisi agatur de Missis fundatis, aut *ad instar manualium*, aut de manualibus datis *intuitu causae piae* (S. C. C., 19 febr. 1921: *Acta*, XIII, pag. 228). *Ferreres*, l. c., n. 251.

tionis et recepti stipendii testimonium obtinuerint». Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 147 seq.

430. — *Resp. ad 3.um* Quoad tempus vide dicta supra, n. 416. Quoties quis Missas celebrandas ab Ordinario acceperit, tempus utile incipit currere a die quo quis eas ab Ordinario acceperit (1).

Nota tamen Missas pro recenter defunctis generatim intra mensem omnes esse celebrandas, nisi qui eas tribuit dominus sit stipendii aut a domino facultates acceperit ut maius tempus concedatur (2).

431. — *Resp. ad 4.um* TITIUS non videtur reprehendendus eo quod Missas tradat sacerdotibus commorantibus in aliena dioecesi, non obstante Ordinarii prohibitione; dummodo tamen observet praescripta Codicis. Quoad tempus, nisi speciales facultates, sive expresse sive saltem implicite acceperit a testatore, Missae videntur celebrandae omnes intra mensem, si moraliter fieri possit, ut dictum est num. praecedenti.

SEMPRONIUS recte agit, etiam cum mittit stipendia ad confratres commorantes in ecclesiis quae in Oriente sitae sunt. Quamvis enim ex art. III decreti *Recenti*, «si qui vel Episcopi vel sacerdotes vèlint in posterum Missas, quarum exuberet copia, ad Antistites aut presbyteros ecclesiarum quae in Oriente sitae sunt, mittere, semper et in singulis casibus id praestare debebunt per S. Congregationem Propagandae Fidei»; attamen, ex declaratione S. C. C., 9 sept. 1907, Superiores regulares possunt stipendia *suis subditis* etiam in Oriente commorantibus mittere directe, *i. e.* sine interventu S. C. de Propaganda Fide. Iam vero SEMPRONIUS mittit de licentia sui provincialis, quod idem est ac si ipse provincialis mitteret. Haec disciplina etiam post Codicem vim suam retinet. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 353 seq.

CASUS XVIII

APPLICATIONIS PERMUTATIO

TITIANUS, parochus, a nobili et piissima femina aureum accepit, ut Sacrum in altari B. M. Virginis die sabbati pro ipsa offerret. Sed hac eadem die debet etiam Sacrum facere propter recens defunctum. Quid faciet? pergit ad TIBURTIUM, sacerdotem sibi amicitia coniunctum: «Visne, ait, celebrare Missam absque

(1) Can. 837; S. C. C., 27 febr. 1905, *in Leopolien.* Cfr. *Ferreres*, Misas man., nn. 243 seq., ap. III, C.

(2) Cfr. Card. *Gennari*, Consultazioni, vol. 1, *Cons.* 92, n. 5; *Il Monitore*, vol. 9, part. I, pag. 15, 16; *Vermersch*, De religiosis, supplementa periodica, vol. 1, pag. 48, n. 4; *Ferreres*, l. c., nn. 223, 231, 232, 457-486.

stipendio, ad meam intentionem, die sabbati proxima, et ego die lunae tibi vicem rependam, Sacrum ad tuam intentionem faciendo?» TITIANI votis annuit TIBURTIUS. Sic utrique oneri eadem die satisfecit parochus, et aureum nummum sibi retinuit.

HINC:

QUAER. 1.° *An licite egerit* TITIANUS *permutationem intentionis cum alio sacerdote faciendo, aureo sibi retento?*

2.° *Quid, si pia mulier, quae aureum erogaverat, conditionem apposuisset ut ipse* TITIANUS *Sacrum ad suam intentionem faceret?*

SOLUTIO:

432. — *Resp. ad 1.um Probabiliter affirm.:* duplex enim datur sententia probabilis: I.a SENTENTIA *negat*, quasi hoc non possit excusari a specie turpis lucri. — Ita *S. Alph.*, n. 332, dub. 4, qui tamen addit, de *gravi* peccato damnandum id non videri. Item etiam *Marc*, Inst. mor., n. 1612; *Berardi*, Praxis, vol. 3, n. 401; *Constantini*, Inst. th. mor., n. 718; *Gasparri*, De Euch., n. 610; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 537, not. 105. Innituntur praesertim decreto Innoc. XII, et sententia S. C. C., *In Volaterrana*, 6 maii 1865, apud *Acta S. Sedis*, vol. 2, pag. 194-205. Cfr. etiam *Thes. resol. S. C. C.*, vol. 123, pag. 142 seq., et vol. 124, pag. 181 seq.

II.a SENTENTIA *affirmat* cum *Lacroix*, n. 134, *et aliis*. Ita etiam *Ball.-P.*, n. 1018; *De Varceno*, cap. 3, a. un.; *D'Annibale*, 3, n. 190, not. 18; *Sabetti*, n. 712, q. 5; *Génicot*, n. 231, VIII; *Noldin*, De Sacram., n. 189, 4; *Many*, De Missa, n. 97; *Pezzani*, Codex, ad can. 817 et 818. Haec sententia probabilitatem retinet etiam post decretum *Ut debita* et post Codicem. Cfr. *Il Monitore*, vol. 16, pag. 468, q. 91; *Noldin*, l. c.; *Verm.*, vol. 3, n. 300, 2; *Cappello*, n. 681, cui sententiae favere videtur praxis timoratorum. Huic adhaeret *Buccer.*, 2, n. 628, sit commutatio fiat pro *occurrente quodam casu;* non autem si id fiat saepe, vel ex industria, studiosa nempe captatione pinguioris stipendii. **Comp.**, n. 479.

433. — *Resp. ad 2.um* Nihilominus TITIANUS obligationi suae satisfecisset. Ratio est, quia huiusmodi conditio minime afficit substantiam contractus, quae est ut Missa celebretur ad altare B. Virginis tali die. Circumstantia enim celebrantis est mere accidentalis, et quidem levissima. Mulier igitur non censeretur voluisse ponere hanc conditionem, velut esset conditio *sine qua non*.

CASUS XIX

DE RUBRICIS 1.°

Quanta sit earum obligatio

PANCRATIUS, sacerdos, rubricistarum non primipilus, facile omnes difficultates in Sacro faciendo solvit, immo saepius servare caeremonias aut rubricas parum curat. Quare: 1.° Saepe celebrat sine amictu, manipulo, cruce, candelis cereis, quia haec non statim sub manu invenit. — 2.° Item celebrat cum primo occurrente paramento cuiusvis coloris, etiam nigri, licet pro vivis celebret. Immo aliquando Missam *de Requiem* legit, eam vivis applicando. — 3.° Sacrum adeo celeriter peragit, ut intra quartam horae partem illud absolvat. — 4.° Facile omittit varia crucis signa, genuflexiones, orationes, seu commemorationes, *Gloria*, *Credo*, plura verba canonis, v. gr. Sanctorum nomina. — 5.° Ordinarie etiam omittit preces ante vel post Missam recitandas, seu in rubrica adnotatas pro praeparatione vel gratiarum actione, necnon preces singulas vestes induendo recitandas.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quomodo obligent rubricae quoad Missam?*
2.° *Quid in genere de* PANCRATIO *sentiendum?*
3.° *An vel quomodo in singulis peccaverit?*

SOLUTIO:

434. — *Resp. ad 1.um* 1.° Omnes rubricae, quae servantur *intra Missam*, sunt *praeceptivae*, iuxta communiorem sententiam, cum rem adeo sacram respiciant. Obligant autem sub gravi, vel sub levi, pro gravitate vel levitate materiae. Id confirmari videtur ex Codice: Reprobata quavis contraria consuetudine, etiam immemorabili, sacerdos celebrans: *a)* accurate ac devote servare debet *rubricas* Missalis proprii ritus, et *b)* cavere ne alias *caeremonias* aut preces proprio arbitrio *adiungat* (can. 818). **Comp.**, n. 513.

2.° Rubricae servandae *extra Missam*, id est, ante vel post Sacrum, communiter habentur ut mere *directivae:* tales sunt v. gr. orationes pro praeparatione vel gratiarum actione. *Ephemerides liturgicae* plane admittunt «non esse obligantes Rubricas *(Missalis)* ante et post Missae actionem, ex communi doctorum sententia, quae non est mutanda, cum hanc semper, acquiescente legislatore, interpretationem habuerint» (vol. 17, pag. 157, 158). — Hoc tamen non est indiscriminatim transferendum ad rubri-

cam aliorum librorum liturgicorum, v. gr. breviarii, ritualis, etc. *Ephemer.*, l. c.

Controvertitur tamen quoad orationes quae recitandae sunt induendo vestes sacras; sed communis sententia tenet cum *S. Alph.* eas, secluso peccato veniali, ommitti non posse. Tenet autem *Suárez*, hanc omissionem omni culpa vacare.

435. — *Resp. ad 2.um* *In genere* PANCRATIUS a peccato mortali excusari nequit, ob maximam incuriam quam in rebus adeo sacris habere videtur. Sane merito censetur incurrere illud anathema: *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter.* Ierem. 48, 10 (1).

436. — *Resp. ad 3.um* 1.° Non peccat graviter celebrando sine amictu, manipulo, cruce; secus, quando celebrat sine ullo lumine. Attamen, si unica sit candela cerea, veniale tantum erit, et, data causa, omni culpa carebit. *S. Alph.*, n. 394. **Comp.**, nn. 500, 507, etc.

2.° Peccat venialiter *per se*, non servando colorem ritui convenientem. Satisfacit vero substantiae obligationis applicando vivis Missam cum colore et ritu defunctis consueto celebratam; sed peccato veniali non caret. *S. Alph.*, n. 378. **Comp.**, nn. 483, 501.

3.° Peccat graviter Sacrum ita celeriter faciendo, ut illud intra quartam horae partem absolvat. Ratio est, quia in tam brevi tempore duos graves defectus committere debet: alterum gravis irreverentiae erga SS. Sacramentum, alterum gravis scandali erga populum. *S. Alph.*, n. 400. **Comp.**, n. 490.

4.° *Per se*, venialiter tantum peccat omittendo seorsim varia crucis signa, genuflexiones, orationes, commemorationes, modo non omittat tres aut etiam duas orationes proprias Missae celebratae. Item, si pauca verba canonis, ut nomen unum vel alterum alicuius Sancti praetermittat, etc. Item, si omittat *Gloria* vel *Credo;* et idem dicendum de qualibet omissione orationum, vel eorum omnium quae sunt *extraordinaria* in Missa occurrente, seu quae non semper in Sacro peraguntur, ut symbolum nicaenum, si haec seorsim sumantur. *S. Alph.*, n. 409. **Comp.**, n. 519.

5.° Minime peccat omittendo rubricas extra Missam servandas, exceptis probabilius orationibus quae induendo vestes sacras recitandae sunt, iuxta dicta supra in responsione ad 1.um

---

(1) Ex Codice: «Clerici maiores, qui in sacro ministerio ritus et caeremonias ab Ecclesia praescriptas graviter negligant et moniti sese non emendaverint, suspendantur pro diversa reatus gravitate» (can. 2378).

CASUS XIX BIS

DE RUBRICIS 2.°

De liturgia in celebratione Missae

TITIUS, sacerdos, dum amicum suum SEMPRONIUM, parochum, in regione sat dissita a sua, visitaret, cum esset octava Corporis Christi, videt Sacrum fieri in altari in quo erat expositum SS. Sacramentum sollemniter.

Cum autem in domo SEMPRONII soli confabularentur, dixit TITIUS: Puto quod Sacrum fieri non potest in altari in quo sollemniter expositum est Sanctissimum Sacramentum; hoc enim pluries prohibuit S. Rituum Congregatio sine ulla exceptione. SEMPRONIUS autem respondit non putare quod sit contra rubricas Missam celebrare in altari in quo sollemniter expositum est Sanctissimum Sacramentum durante octava Corporis Christi.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus Missam celebrare liceat in altari in quo sollemniter expositum est Sanctissimum Sacramentum:* a) *extra octavam Corporis Christi;* b) *intra ipsam octavam.*

2.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

436 a. — *Resp. ad 1.um a)* Extra festum et octavam SS. Corporis Christi, principium generale est quod non licet celebrare Missam nec cantatam nec lectam in altari in quo *sollemniter* expositum est Sanctissimum; immo neque si expositum sit *privatim* intra vel extra tabernaculum.

Excipitur: 1.° casus *necessitatis*, vel iustae et *gravis causae* praesertim publicae, dummodo in utroque casu accedat licentia Ordinarii loci, licet ecclesia ad religionem exemptam pertineat; excipitur etiam 2.° (per se evidens est) casus in quo habeatur speciale indultum Apostolicae Sedis. Cfr. can. 1274, § 1; S. Rit. Congr. 11 maii 1878, n. 3448; 17 apr. 1919, n. 4353; 27 iul. 1927 (*Acta*, XIX, pag. 289); *Vendrell*, n. 246, 1, 2 (1).

436 b. — *Necessitas* esse poterit, si non sit aliud altare in eccle-

(1) *a)* Dubium I. Quid sentiendum de usu in dies semper invalescente celebrandi Missas coram Ssmo. Sacramento publice exposito in ecclesiis, in quibus non desunt alia altaria; item et distribuendi sacram Communionem in iisdem Missis et extra Missas in eodem altari? Et quatenus tolerari possit talis usus?

Resp. ad I. Ad primam partem: non licere sine *necessitate*, vel *gravi causa*, vel ex *speciali indulto;* ad secundam partem: negative. S. Rit. Congr., n. 3448, 11 maii 1878.

b) In nonnullis ecclesiis et oratoriis publicis vel semipublicis, ubi Ssmum. Eucharistiae Sacramentum legitime asservatur, usus quidam introductus est, ut Missae cantatae vel lectae coram Ssmo. Sacramento sollemniter exposito in altari celebrentur, atque intra

sia, aut quod si est, huiusmodi sit, ut, si in ipso celebratur Missa, timeatur ut ad illud attrahatur populus et Sacramentum remaneat sine ullo aut cum paucis adoratoribus. *Vendrell*, l. c.

Gravis causa, v. gr. *onus* aut *legatum* ad implendum; aut *admiratio* et *indignatio* populi si celebratio in altari expositionis omittatur cum *detrimento devotionis* populi.

Consuetudo sufficiet? Ita existimabat *Vendrell*, n. 246, 1, et reputabat consuetudinem habendam esse tanquam causam gravem; sed recentissima habetur declaratio S. Congr. Rituum, 1 febr. 1930, in causa *Toletana et aliarum dioecesium Hispaniae* (1), in qua legitur: «*et ad mentem*. Mens est: *Praefata decreta observanda sunt, non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili*». Praefata decreta sunt illa Sacrae Congr. Rituum 17 apr. 1919, n. 4353, et 27 iul. 1927: *Acta*, XIX, pag. 289.

---

vel extra Missas in eodem altari, durante expositione, sancta Communio Christifidelibus administretur. Hinc idem Archiepiscopus postulavit: Utrum hic usus permitti, vel tolerari **possit?**

Resp. ad primam partem, praefatum usum non licere, *sine necessitate* vel *gravi causa*, vel *speciali indulto;* et ad secundam partem negative iuxta Decreta, et detur Decr. n. 3438, Societatis Iesu, 11 maii 1878, ad I. S. Rit. Congr., 17 apr. 1919, n. 4353.

An liceat Missam cum cantu vel lectam celebrare coram *Ssmo. Sacramento velato vel in pyxide exposito, intra vel extra tabernaculum?* Et quatenus: Negative:

Utrum huiusmodi usus saltem tolerari possit?

Et Sacra eadem Congregatio, audito specialis Commissionis suffragio, respondendum censuit: Negative **ad utrumque.**

Hac nacta occasione ipsa Sacra Rituum Congregatio decreta n. 3448, *Societatis Iesu*, 11 maii 1878, et n. 4353, *Marianopolitana*, 17 aprilis 1919, circa Missam et sacram Communionem in altari expositionis Ssmi. Sacramenti, adhuc in suo robore manere declarat; eorumque observantia a Revmis. locorum Ordinariis peculiari studio curanda est. S. Rit. Congr., 27 iul. 1927: *Acta*, XIX, pag. 289.

(1) SACRA CONGREGATIO RITUUM

Toletana et aliarum dioecesium Hispaniae

Sacrae Rituum Congregationi sequens dubium pro opportuna solutione propositum fuit:

Usus invaluit in quibusdam dioecesibus celebrandi Missam sollemnem coram Sanctissimo Sacramento exposito, occurrentibus festis et novendialibus sollemnioribus, de consensu expresso Ordinarii loci, qui existimat ita favere fidelium devotioni et amori erga Sanctissimam Eucharistiam. Cum vero, post Decretum S. R. Congregationis diei 17 aprilis anni 1919, non una sit praxis: nam nonnulli Ordinarii putant enuntiatum usum causam esse gravem, alii autem id negant, et censent huiusmodi usum non sustineri. Quapropter ad praefatas discrepantes sententias componendas et ambiguitatem tollendam, quaeritur:

«An usus celebrandi Missam sollemnem coram Sanctissimo Sacramento exposito in ipso altari incruenti sacrificii permitti possit quoties, prudenti Ordinarii iudicio, id conferat ad pietatem et devotionem erga Sanctissimum Sacramentum».

Et Sacra eadem Congregatio, audito specialis Commissionis suffragio, praepositae quaestioni, omnibus perpensis, rescribendum censuit: «Negative» iuxta Decreta S. R. C., n. 4343, in una *Marianopolitana*, diei 17 aprilis 1919, et in altera resolutione **dubii,** 27 iulii 1927, et **ad mentem.**

Mens est: praefata Decreta observanda sunt, *non obstante quacumque consuetudine etiam immemorabili.*

Atque ita rescripsit, declaravit et servari mandavit.

Die 1 februarii 1930. — *C. Card. Laurenti*, S. R. C., Praefectus. — *Alfonsus Caricini*, Secretarius S. R. C. — Cfr. *Ilustración del Clero*, 1930, pag. 257; *Eph. lit.*, 1930, pag. 323, 1933, pag. 184.

Qualibet tamen *tertia dominica mensis*, de licentia *Ordinarii* loci, Missa iuxta consuetudinem coram SS. Sacramento palam exposito cani potest, si mane post Missam *processionaliter SS. Sacramentum* per ecclesiam gestetur. S. Rit. Congr. 28 nov. 1902, n. 4104 ad 1 (1) *Ephem. liturg.*, 1929, pag. 1930, pag. 523; 1933, pag. 184.

436 c. — Tempore *Quadraginta Horarum* Romae (2) prima die intra Missam expositionis consecrari debet et exponi hostia pro processione et adoratione. Expositio non interrumpitur neque nocte. Tertia die coram SS. Sacramento exposito celebratur Missa sollemnis pro eo post processionem reponendo. Tam expositio quam repositio fit mane prope meridiem. Secundo die Missa canitur extra altare expositionis. Instr. Clementina, § 12, apud *D. auth.*, vol. 3, pag. 377; vol. 4, pag. 30, cum commentario a Gardellini scripto. *Ephem. liturg.*, 1930; *Vendrell*, 2.°, n. 419, n. 552.

Devotio XL Horarum, prout fit in Hispania et alibi, ita ut interrumpatur qualibet nocte, vocatur *ad instar*. In his non habet locum Missa repositionis (3).

Unde, *si Episcopus absque Apostolico Indulto* concedat ut extra octavam SS. Corporis Christi fiat quibusdam diebus publica SS. Sacramenti expositio inter Missarum sollemnia seu intra Missam, huiusmodi licentia intelligenda est ad normam decretorum S. Rit. Congregationis, quae vetant talem Missae celebrationem sine *necessitate* vel *gravi causa. Ephem. liturg.*, 1932, pag. 294.

436 d. — *In Festo Corporis Christi et in infra octavam.* Iuxta can. 1274, § 1, Codicis Canonici, in ecclesiis quibus datum est asservare Sanctissimam Eucharistiam, fieri potest expositio publica seu cum ostensorio die festo Corporis Christi, in infra octavam, *inter*

---

(1) I. In ecclesia cathedrali de Queretaro, a tempore suae erectionis, *qualibet tertia dominica* mensis, Missa conventualis canitur coram Sanctissimo Sacramento palam exposito, quod processionaliter per ecclesiam gestatur, dictis in Choro, post Missam, sexta et nona. Nunc vero quaeritur: An licite continuari possit mos cantandi Missam praefatam coram Sanctissimo Sacramento?

Resp. ad I. Affirmative, de licentia tamen Ordinarii. S. Rit. Congr., n. 4104, 28 nov. 1902.

(2) Ibi enim viget Instructio Clementina. S. Rit. Congr., 12 iul. 1749, n. 2403, respondit: Praedictam Instructionem extra Urbem non obligare, laudandos tamen esse qui se illi conformare studeant, nisi aliud ab Ordinariis locorum statutum sit.

(3) Demum Pius XI per Sacram Paenitentiariam statuit die 16 iun. 1933: «Confirmatis omnibus et singulis praecedentibus ad rem concessionibus cum relativis praescriptionibus, extensionibus et declarationibus huic Decreto non repugnantibus, impertitas antea indulgentias ita extendere atque augere dignatus est, ut qui, confessi ac sacra Synaxi refecti, in posterum divinam Eucharistiam publicae adorationi, modo quo supra, sive in forma proprie dicta XL Horarum sive in forma (quam vocant) *ad instar*, sollemniter expositam visitaverint ad normam Brevis Ap. *Litteris Nostris*, scilicet recitando quinque *Pater*, *Ave* et *Gloria*, addita quoque unius *Pater*, *Ave* et *Gloria* ad mentem Summi Pontificis recitatione, consequi valeant *Indulgentiam plenariam* semel in die, singulis expositionis diebus: qui autem saltem corde contrito eandem visitationem peregerint, *Indulgentiam partialem quindecim annorum* toties quoties, expositione durante, lucrari queant» *Acta*, XXV, pag. 381, 382.

Missarum sollemnia et *ad vesperas*. Et hoc quidem quin requiratur Ordinarii loci licentia, nam iam dat illam ius commune.

436 e. — Verba «inter Missarum sollemnia» idem significant ac si dicerent «*intra Missam*». Pluraliter usurpatur *Missarum* a duplici missione vel dimissione in Missis antiquis, altera scilicet *catechumenorum*, quae fiebat sermone absoluto post evangelium; altera vero *fidelium*, quae fiebat ubi adhuc nunc fit, ubi diaconus vel celebrans dicit: *Ite Missa est*, quo verbo Sanctum Sacrificium appellari solet Missa. De prima missione vel dimissione dicit S. Augustinus: «Ecce post sermonem *fit missa catechumenis:* manebunt fideles». Cfr. *Migne*, P. L., vol. 36, col. 324. Quasi diceret: Ecce post sermonem dimittuntur aut fit *dimissio* catechumenorum: remanent fideles. Unde verbum *Missa*, quando in fine Sancti Sacrificii dicitur: Ite *Missa* est, non est participium passivum a verbo mitto, quasi dicatur: «Ite, quia Hostia iam missa est», sed est nomen substantivum significans *missio* vel *dimissio* denotans sacram functionem esse finitam et fideles posse recedere. Dicitur missa quasi diceretur *missio*, quod usitatum erat antiquis temporibus sicut *Ascensa* Domini legitur in Sacramentario Leoniano, quod hodie dicitur *Ascensio* Domini. Et alibi *accessa* et *recessa* maris, quasi diceretur *accessio* et *recessio* maris. Cfr. *Ferreres*, Historia del Misal Romano, 1-19, 274, 443, 451-453.

Missarum igitur *sollemnia* idem est ac *Missa* sive *cantata* sive *lecta;* in quo sensu legitur in oratione S. Ambrosii, quae a sacerdotibus pro praeparatione ad Missam die dominica recitatur: «Concede mihi *Missarum sollemnia* mundo corde et pura mente celebrare»; et etiam in homilia S. Gregorii Papae, quae in festo Nativitatis Domini legitur: «*Missarum sollemnia* ter hodie celebraturi sumus» (1).

436 f. — Consequenter toto hoc tempore in altari in quo sollemniter expositum est Sanctissimum Sacramentum cani vel legi potest una tantum Missa (plures autem si conventuales sint: S. Rit. Congr., 27 sept. 1864, n. 3124; 3 aug. 1901, n. 4079 ad V, vel sint celebrandae ex piis fundationibus). Et etiam exponi potest ad vesperas, et hoc sine licentia Ordinarii loci.

Etiamsi illa unica Missa sit conventualis, necesse non est ut sit cantata, sed potest esse lecta; et vesperae esse possunt sine cantu.

Verumtamen in festo Corporis Christi, si processio post Missam agatur, expositio Sanctissimi fieri nequit ante Missam in eodem altari celebrandam, sed intra Missam postquam sacerdos communionem sub utraque specie sumpserit: debet consecrare duas Hostias, nempe illam quam ipse sumere debet, et aliam quam

(1) Cfr. etiam Decret. Gratiani, dist. I, c. 61, ubi loquens de Missa privata vocat eam Missarum sollemnia. Item Conc. Parisien., an. 829, lib. I, cap. 48.

debet exponere in virili. Rit. Rom., tit. 9, c. 5, n. 2. Neque in casu per se licet totam Missam coram Sanctissimo Sacramento exposito celebrare.

Si autem processio non sit facienda, tunc tam in primo die, seu in festo, quam in aliis diebus octavae exponi potest ante Missam in eo altari celebrandam, et reponi post Missam celebratam; reliquae Missae, si dicendae sint, nequeunt *per se* celebrari in altari in quo expositum est SS. Sacramentum.

436 g. — Iam 20 apr. 1641, n. 753, respondebat S. Congr. Rit.: «Regulares infra octavam Corporis Christi et in eiusdem sollemnitate *inter Missarum sollemnia* et ad *vesperas* Sanctissimum Sacramentum exponere posse absque licentia Ordinarii». Cfr. etiam *Decr. auth.*, vol. 5, pag. 328.

Item in Caeremoniali Episcoporum, lib. 2, cap. 33, n. 33 dicitur: «Et quia solitum est per totam hanc octavam ponere super altare tabernaculum cum Sanctissimo discooperto, dum vesperae et officia divina recitantur, ad quae magna populi frequentia solet accedere».

Iam vero nomine divinorum officiorum veniunt non modo reliquae horae canonicae, sed etiam *Missa*, ut expresse dicitur in canone 413, §§ 1 et 2: Divinum Officium comprehendit psalmodiam horarum canonicarum et celebrationem cum cantu Missae conventualis, praeter alias Missas vel secundum Rubricas Missalis vel ex piis fundationibus celebrandas.

CASUS XX

DE RUBRICIS 3.°

De collectis ab Ordinario imperatis

Cum TITIUS, Episcopus, duas imperasset collectas habitualiter (permittente Rubrica) dicendas, CAIUS sacerdos existimavit Episcopum nonnisi unam collectam posse imperare, immo dictitabat ex novis Rubricis nunquam esse locum collectae imperatae, quoties ex rubrica iam quatuor dictae sint orationes.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quot collectas Episcopus possit imperare habitualiter dicendas diebus a Rubrica permissis, et an mandatum renovare debeat?*

2.° *An, quando et quot collectae dici possint?*

SOLUTIO:

437. — *Resp. ad 1.um* Potest Episcopus duas collectas imperare habitualiter dicendas diebus a Rubrica permissis, ut ex n. seq. patebit. Nec opus est mandatum innovare dum Episcopus sedem

retinet. Cfr. *Van der Stappen*, Sacra Liturgia, vol. 2, q. 103 seq.

438. — *Resp. ad 2.um* Ex nov. *Rubr.* (Tit. VI, n. 4): *a)* Orationes seu collectae ab Ordinario imperatae *nunquam plures sint quam duae; b)* eaeque ponuntur, et nunquam sub unica conclusione cum oratione Missae, *ultimo loco post orationes a rubricis praescriptas*, vel loco orationis ad libitum pro diversitate temporum assignatae, quoties nempe tertia oratio ad libitum sit eligenda. *c) Omitti* tamen *debent*, propter respectivam Missam vel commemorationem, in omnibus duplicibus I et II classis, in dominicis maioribus, nisi loco orationis ad libitum prima ex iis eligatur, in feriis, vigiliis et octavis privilegiatis, in Missis votivis pro re gravi et publica simul causa vel ad instar sollemnium, ut supra, celebratis, et quoties in Missa, iuxta Rubricas, *iam quatuor dictae sint orationes;* quinimmo collectae pro Defunctis (quae, secus atque aliae collectae, in Missis etiam de Requiem tres admittentibus orationes, quovis anni tempore, locum habent) omitti insuper debent *tempore paschali*, et in omnibus Missis quae de officio duplici vel semiduplici aut cum alterius commemoratione celebrentur. *d)* Et, si iussa fuerit oratio contra persecutores Ecclesiae vel pro Papa, in diebus in quibus alterutra a Rubricis praescribitur, unica oratione utrumque adimpletur praeceptum. *e)* Si tamen, iubente Ordinario, huiusmodi collectae fuerint pro re gravi dicendae, omittuntur *tantum* in Vigilia Nativitatis et Pentecostes, in Dominica Palmarum, et in omnibus duplicibus I classis. *f)* Quod si expresse eae ordinentur dicendae etiam in duplicibus I classis, tunc omittuntur *tantum* Nativitate Domini, Epiphania Domini, Feria V in Cena Domini, Sabbato Sancto, Dominica Resurrectionis, Ascensione Domini, Pentecostes, Festo Sanctissimae Trinitatis et Festo Sanctissimi Corporis Christi.

439. — Igitur: 1.° quoties non dicantur plus quam tres orationes a Rubrica praescriptae, si dici potest collecta, debent dici etiam duae, si duae sint imperatae (cfr. *Mach-Ferreres*, vol. 1, n. 574 seq., edit. 15.ª, 1920); 2.° collectae imperatae *pro re gravi* dici debent diebus respective non exceptis sub *e)* et *f)*, etiam si ex rubrica quatuor dictae fuerint orationes.

CASUS XXI

DE RUBRICIS 4.°

De iis quae in Missa clara voce aut secreto dicenda sunt

TITIUS, sacerdos, nec parum surdus, dum in Missa verba consecrationis dicere debet, ita elata voce ea profert, ut per totam ecclesiam etiam ad quadraginta vel quinquaginta passus clare

intelligantur. Monitus a parocho, respondet, nisi ita elata voce verba consecrationis proferat, non posse se ipsum consecrantem audire, et consequenter, ait, se licite aliter agere non posse, quia rubrica omnino praecipit ut sacerdos ea, quae in Missa «secreto dicenda sunt, ita pronuntiet, ut et ipsemet se audiat». Urget parochus quod illa ipsa rubrica addit «et a circumstantibus non audiatur». Reponit TITIUS se facturum quod ipsi rubrica praescribit ut ipsemet se audiat, et de reliquis non curare. Subiungit parochus, S. Alphonsum damnare de mortali nimis alte proferre verba consecrationis; sed revera parochus surdo canit, et TITIUS in suo modo agendi imperterrite perseverat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid statuat rubrica Missalis circa ea quae in Missa clara voce aut secreto dicenda sunt?*

2.° *Quaenam sit doctrina S. Alphonsi circa vocem qua proferri debent verba consecrationis aut canonis?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

440. — *Resp. ad 1.um* In Rubricis generalibus Missalis, p. I, tit. 16, n. 2, haec statuuntur: «Sacerdos autem maxime curare debet, ut ea quae clara voce dicenda sunt, distincte et apposite proferat, non admodum festinanter, ut advertere possit quae legit, nec nimis morose, ne audientes taedio afficiat; neque etiam voce nimis elata, *ne perturbet alios, qui fortasse in eadem ecclesia tunc temporis celebrant;* neque tam submissa, ut a circumstantibus audiri non possit, sed mediocri et gravi: quae et devotionem moveat, et audientibus ita sit accommodata, ut quae leguntur intelligant. Quae vero *secreto dicenda sunt*, ita *pronuntiet, ut et ipsemet se audiat, et a circumstantibus non audiatur*».

441. — *Resp. ad 2.um* *S. Alphonsus*, lib. 6, n. 416, interrogat: *An sit mortale alte recitare in Missa quae submisse dicenta sunt;* et relatis diversis aliorum auctorum sententiis, suam ita exprimit: «Dicam circa haec quod sentio: Nulli dubium non posse excusari *a veniali* qui alte in Missa profert quae submisse dicenda sunt; cum sit contra rubricam, quae praescribit ut sacerdos *se audiat et a circumstantibus non audiatur*. Facile insuper assentirem *posse peccare mortaliter* qui *verba consecrationis* vel canonis in magna parte ita alte proferret, ut audiri possent *ad quadraginta passus*. Hic enim tunc deberet toto conatu vocem elevare, ut ad fere tercentos palmos audiatur; et hoc videretur grave scandalum, sapiens revera aliquem contemptum verborum et ritus. *Sed quis mente captus hoc facturus est?* — Extra autem hunc casum, agnoscere non valeo in hoc grave peccatum; cum rationes allatae minime convincant».

442. — *Resp. ad 3.um* TITIUS evidenter male agit et contra rubricam. Nam rubrica duo quidem praecipit, nempe ut celebrans «se audiat et a circumstantibus non audiatur». Haec duo *per se* et regulariter sunt composibilia, et ideo rubrica haec duo simul praecipit. In casu TITII *per accidens* incomposibilia sunt, quare unum servandum est et aliud praetermittendum. Quid erit servandum, quid vero praetermittendum? — Sine dubio illud servandum est quod est normale, nam rubrica normalia praecipit; praetermittendum vero quod est anormale. Ergo TITIUS debet ita pronuntiare *ut posset se ipsum audire, si surdus non esset*, et ita ut a circumstantibus non audiatur. Utrum in casu TITIUS graviter peccet, an leviter tantum, non satis auctores conveniunt. Cfr. *S. Alphonsum*, l. c.; *Noldin*, De Sacram., n. 214; *Cappello*, n. 829. — Praeterea faciet TITIUS contra rubricam alios perturbando, si forte aliquis in eadem ecclesia eodem tempore celebrat.

CASUS XXII

DE RUBRICIS 5.°

De defectibus in ministerio occurrentibus. — Aranea in calicem delapsa. — Prima ablutio in calicem immittitur ante sumptionem sanguinis

PANTALEO, iunior sacerdos, alacriter et fervide Sacrum faciebat, minime praesentiens quid sibi mox futurum esset. Cum ad sanctissimi sanguinis participationem devenit, discooperto calice, dum genuflecteret, ecce, mirabile visu! ingens et horrenda aranea desuper in calicem illabitur. Obstupefactus inhorrescit sacerdos! Sed quid miser faciet? An potus sacer cum invissa bestia absorbendus? An vero, amoto pestifero animali, exhauriendus solus Christi sanguis? Sed forte iam veneno fuit imbutus, et poculum vitae mortem afferet. Tandem, re diu perpensa, accepta ingenti spinula araneam pungit, et ad flammam candelae comburit; subinde, sacro sanguine in vas aliud effuso, postea in sacrarium proiiciendo, iubet novum vinum afferri, et consecationem calicis solam iterat.

TITIUS, sacerdos, celebrans sanctum sacrificium, dum ventum est ad sumptionem sanguinis, distractus ante sumptionem, calicem porrigit puero ministranti ut infunderet primam ablutionem sat copiosam; et statim advertit iam habere in calice sanguinem Christi simul cum aequali aut maiori quantitate vini non consecrati. Nescit quid faciat sed tandem totum illud sumpsit ut erat, ac postea secundam ablutionem.

HINC :

QUAER. 1.° *An recte egerit* PANTALEO, *vel quid faciendum fuisset?*

2.° *Quid si musca in calicem decidat?*

3.° *An validum fuerit sacrificium* TITII?

SOLUTIO :

443. — *Resp. ad 1.*[um] *et 2.*[um] Sic ex *Rubricis Missalis*, De defect., X, n. 5 : «Si musca vel aranea, vel aliquid aliud ceciderit in calicem ante consecrationem, proiiciat vinum in locum decentem, et aliud ponat in calice, misceat parum aquae, offerat, et prosequatur Missam. Si post consecrationem ceciderit musca, aut aliquid eiusmodi, et fiat nausea sacerdoti, extrahat eam, et lavet cum vino ; finita Missa, comburat, et combustio ac lotio eiusmodi in sacrarium proiiciatur. Si autem non fuerit ei nausea, nec ullum periculum timeat, sumat cum sanguine».

Et n. 6 : «Si aliquid venenosum ceciderit in calicem, vel quod provocaret vomitum, vinum consecratum reponendum est in alio calice, et aliud vinum cum aqua apponendum denuo consecrandum. Finita Missa, sanguis repositus in panno lineo, vel stuppa, tandiu servetur, donec species vini fuerint desiccatae, et tunc stuppa comburatur, et combustio in sacrarium proiiciatur». *Gury*, n. 375.

444. — Ex his patet, in quibus erraverit PANTALEO : 1.° Non debuit araneam, sanguine Christi madefactam, comburere, quin prius eam vino lavaret. — 2.° Non debuit bestiolam comburere tunc temporis, sed finita Missa. Potuit tamen eam statim enecare, ne abiret. — 3.° Non debuit vinum consecratum, seu Christi sanguinem proiicere in piscinam, sed debuit curare ut prius exsiccaretur in stuppa eo imbibita, ut in rubricis adnotatur.

Quid vero agendum celebranti, si, sumpto Christi sanguine, particula hostiae in calice remanserit, ut quandoque contingit? — *Resp.* Sic statuitur in Rubricis, ibid. : «Si, sumendo sanguinem, particula remanserit in calice, digito ad labium calicis eam adducat, et sumat ante purificationem, vel infundat vinum, et sumat». *Gury*, n. 376.

Resp. ad 3.[um] Sacrificium TITII validum omnino fuit, nam utraque consecratio fuit valida omnino et etiam utraque sumptio. Tota difficultas esse poterit de perseverantia sanguinis in calice post immissionem vini in aequali vel forte maiori quantitate. Sed imprimis notandum est quod hoc vinum non miscetur cum sanguine Christi. Nam sanguis Christi non est illic in forma liquidi diffusi, sed est sanguis corporis vivi intra venas contentus, et a vino illo ablutionis non attingitur, nec multo minus commiscetur cum illo. Et ideo sanguis Christi illic perseverat donec species vini consecrati

non corrumpantur; aliunde vinum ablutionis, licet attingat species vini consecrati, eas non corrumpit, sicut non corrumperet, si hoc vinum non esset consecratum et cum ipso admisceretur, cum species utriusque sint eiusdem naturae et qualitatis (1).

CASUS XXIII

DE MISSA A COMMUNIONE IN NOCTE NATALIS DOMINI AC DE PRECIBUS POST MISSAM DICENDIS VEL OMITTENDIS

1.° TITIUS, capellanus monialium Sanctae Clarae, Missam quotidie conventualem celebrare debet, et post ipsam, nunquam praescriptas a Leone XIII recitat preces, quamvis Missa non sit cantata. Cum vero hoc anno moniales velint tria Sacra audire nocte Natalis Domini, ipse statuit duo facere (tertium faciet mane hora consueta), et advocare alium sacerdotem, SEMPRONIUM, qui tertium statim post ipsum celebret Sacrum.

2.° SEMPRONIUS vero capellanus est religiosarum votorum simplicium, quae ex constitutionibus quotidie recitant parvum officium B. M. V. In ipsarum sacello faciet unum Sacrum eadem nocte, aliud in ecclesia clarissarum, tertium mane hora octava, ut assistant et communicent sodales mariani, qui cantant, etiam durante Missa, officium parvum B. M. V. Etiam SEMPRONIUS preces omittit post Missam communitatis cum aliqua sollemnitate celebratam, et omittere statuit in Missa illa, cui sodales mariani intersunt.

In omnibus Missis illius noctis communionem quibuscumque petentibus distribuere volunt.

---

(1) En quomodo hanc doctrinam exponebat S. Bonaventura confutans errorem eorum qui putabant vinum additum sanguini converti in sanguinem Christi: «Sanguis ibi contentus nulli humori commiscetur, pro eo quod non est ibi diffusus, sed est sanguis glorificatus, *intra venas contentus, et ideo a nullo liquore attingitur;* et ideo nihil per *commixtionem* vel *contactum* potest *in eum converti*» (Sent., l. IV, dist. 12, p. 1, a. II, q. 2; p. II, dub II: Opera omnia, vol. IV, pag. 279 et pag. 299. Quarachi, 1889). Eandem doctrinam exposuerat Innocentius III in suo tractatu de Eucharistia: «Si vero post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur, sed, accidentibus prioris vini commixtum, corpori quod sub eis latet undique circumfunditur, non madidans circumfusum...

»Quidam autem voluerunt astruere quod, sicut aqua per aquae benedictae contactum efficitur benedicta, sic vinum, per sacramenti contactum, efficitur consecratum et transit in sanguinem, quorum assertioni ratio minime suffragatur». (De sacro altaris mysterio, l. IV, c. 31; *Migne*, P. L., vol. 217, col. 877).

Consonat id quod postea scripsit Gabriel Biel: «...qualiscumque liquor, sive aqua sive vinum, post consecrationem mittatur in calicem, non consecratur nec in sanguinem convertitur, quia tale vinum post consecrationem immissum *non potest Christi sanguinem contingere aut ei commisceri*, quia vinum illud etsi *species sacramenti tangit* quibus immediate iungitur, sed *non sanguinem Christi*, qui non est ibi fluide sicut species, sed *intra venas*, quae semper mediabunt inter vinum de novo infusum et sanguinem Christi in eis inclusum Et ita contingere non potest, sicut nec contingeret sanguinem hominis, si corpori hominis superfunderetur» (Sacri canonis Missae, etc., lect. 53, litt. H, fol. 137 v.: Basilcae, 1510). Cfr. *Ferreres*, Historia del Misal Romano, nn. 909-912.

HINC:

QUAER. 1.° *An, ubi et quot Missas celebrare liceat in nocte Natalis Domini, et an in ipsis Eucharistiam distribuere liceat?*

2.° *Quid sit Missa conventualis, et quibus in Missis dicendae aut omittendae sint preces praescriptae a Leone XIII?*

3.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

445. — *Resp. ad 1.um* Iure communi in nocte Nativitatis Domini inchoari media nocte potest sola Missa conventualis, vel paroecialis, non autem alia sine apostolico indulto (can. 821, § 2) (1). In omnibus Missis quae hac nocte licite celebrantur potest distribui Eucharistia quotiescumque, iudicio saltem Ordinarii, adsit rationabilis causa id faciendi. Comm. Cod., resp. ad Episc. Tuguegaroan. Cfr. **Comp.**, n. 394.

446. — Verum ex speciali privilegio a Pio X concesso 1 aug. 1907, «in omnibus et singulis sacrarum virginum monasteriis clausurae legi subiectis aliisque religiosis Institutis, piis domibus et clericorum Seminariis, publicum aut privatum oratorium habentibus cum facultate sacras species habitualiter ibidem asservandi, sacra nocte Nativitatis D. N. I. Ch. tres rituales Missae vel etiam, pro rerum opportunitate, una tantum, servatis servandis, posthac in perpetuum quotannis celebrari sanctaque communio omnibus pie petentibus ministrari» potest. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, n. 273. Sed hoc intellige clausis ianuis et in oratoriis tantum, non in ecclesiis. S. Off., 26 nov. 1908. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 280 seq.

447. — *Resp. ad 2.um* Missa conventualis est quae *quotidie* in ecclesiis cathedralibus, collegiatis et conventualibus celebratur *secundum ordinem officii. De Herdt*, Sacrae liturg. praxis, vol. 1, n. 13. Igitur ubi non adest officiatura choralis, quamvis quotidie cantetur officium parvum B. M. Virginis, Missa non est conventualis.

448. — Preces omitti debent in omnibus Missis *cum cantu* celebratis, itemque in omnibus Missis *conventualibus* etiam si celebrentur sine cantu (S. R. C., 7 dec. 1888, n. 3697); in Missa votiva lecta de S. Corde Iesu (8 iun. 1911, n. 4271) necnon in similibus Missis lectis, ex. gr. occasione *primae communionis*, aut *communionis generalis*, sacrae *confirmationis* vel *ordinationis* aut *pro sponsis*, si Missa cum aliqua sollemnitate celebretur, vel Missam,

(1) Qui licite celebrare possunt Missam in sacellis navium Societatis Transatlanticae Barcinonensis, in nocte Natalis Domini, celebrationem incipere possunt statim post mediam noctem, ex privilegio concesso ex Audientia Ssmi., die 20 aprii. 1916, *ad decennium*. Dum haec scribimus renovatio petita est, citissime concedenda. **Comp.**, n. 485.

quin celebrans ab altari recedat, immediate ac rite subsequatur aliqua sacra functio seu pium exercitium (S. R. C., 20 ian. 1913: *Decr. auth.*, n. 4305); prima cuiusque mensis feria VI, qualibet ecclesia vel oratorio ubi peculiaria exercitia pietatis in honorem Sacri Cordis, approbante loci Ordinario, *mane* peraguntur, celebrata cum privilegio Missae votivae sollemnis pro re gravi (*Decr. auth.*, n. 3713). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol 36, pag. 509. Quod si duae vel tres Missae ab eodem sacerdote dicuntur quin hic discedat ab altari (ut in festo Natalis Domini, in die Commemorationis omnium fidelium defunctorum), preces dicendae sunt in fine ultimae Missae tantum (S. R. C., 30 apr. 1889); et omnino omittendae, si haec ultima fuerit cantata.

449. — Dicendae vero sunt in reliquis omnibus Missis sine cantu, etiamsi paroeciales fuerint (S. R. C., 28 maii 1897).

450. — *Resp. ad 3.um* TITIUS optime facit omittendo preces post Missam, quia illae Missae monialium Sanctae Clarae utpote quae divinum officium quotidie recitant in choro, vere sunt Missae conventuales; nec male omittit SEMPRONIUS, ut ex dictis patet. Quoad communionem, bene TITIUS potuit eam distribuere in Missis legitime celebratis. Potuit etiam TITIUS illas duas Missas celebrare nocte et tertiam mane; sed SEMPRONIUS illa nocte non potuit Missam celebrare in ecclesia in qua iam TITIUS celebraverat. Decretum Pii X permittit in casu ut celebrentur quidem tres Missae (et consequenter vel duae) sed *rituales*, i. e. permittit ut *unus idemque* sacerdos celebret tres Missas, aut duas, aut unam prout *ritus* illius diei, uni eidemque sacerdoti permittit; non autem concedit ut illa nocte duo aut tres sacerdotes in eadem celebrent ecclesia. Cfr. *Ferreres*, La Comunión, n. 289 seq.; *Vermeersch*, De religiosis, suppl. period., vol. 3, pag. 170.

CASUS XXIV

DE CALICE PRO LICITA MISSAE CELEBRATIONE

TITIUS, sacerdos, dum vinum calici esset infusurus, notat, fundum ipsius calicis vix aut ne vix quidem auraturam conservare in tota ea parte quam quantitas vini pro consecratione occupare solet. Hinc anxius fuit toto tempore quo Sacrum peregit et nunc.

HINC:

QUAER. *Potestne sacerdos licite celebrare in calice, cuius auratura in fundo tota aut fere amissa est?*

SOLUTIO:

451. — *Resp.* Si in ecclesia aliena datur sacerdoti ad celebran-

dum calix huiusmodi, potest in illo Sacrum facere *tuta conscientia*. Ratio est, quia calix ob consumptionem inaurarturae consecrationem non amittit, neque amitteret per renovationem inaurationis. Rector autem ecclesiae obligationem habet curandi ut de novo inauretur, nisi paupertas ecclesiae id non permittat (can. 1305). **Comp.**, n. 502.

CASUS XXV

CASUS LITURGICUS

De Missis in die obitus

1.° TITIANUS, parochus, quoties plures defunctiones occurrunt, uno eodemque die, etiam pluries in ipsa sua ecclesia paroeciali Missas exsequiales celebrare permittit diebus *duplicibus* minoribus et etiam maioribus, unam pro unoquoque defuncto.

2.° Immo etiam iisdem diebus pro uno eodemque defuncto plura officia canuntur et plures Missae de Requiem, quia ita fert consuetudo, et quia cognati defuncti ex dissitis locis veniunt, et grave ipsis esset vel plures dies in illo oppido manere, aut novum iter instituere.

HINC :

QUAER. *An* TITIANUS *recte se gerat in duobus hisce casibus?*

SOLUTIO :

452. — In *primo* casu *affirmative*, quia quilibet ex defunctis ius habet ad suam Missam exsequialem iuxta Rubricas.

In *secundo* autem casu *affirmative* quoad officia; nulla enim rubrica prohibet celebrationem plurium officiorum pro uno eodemque defuncto uno eodemque die; *negative* quoad Missam, quae *unica* esse debet diebus *duplicibus* maioribus aut minoribus. Cfr. *Noviss. Rubr.*, III, 4. Nihil autem obstat quod etiam plures Missae canantur pro eodem defuncto diebus semi-duplicibus. *Noviss. Rubr.*, III, 9. Cfr. *Mach-Ferreres*, vol. 1, nn. 492, 493.

CASUS

DE SACRAMENTO PAENITENTIAE

DE NATURA PAENITENTIAE

CASUS I

MATERIA PAENITENTIAE

GERMANA, senicula, sic confitetur: «Pater, inquit, paenitentiam in ultima confessione mihi iniunctam peregi. Singulis diebus interfui Missae. Nemini male volui. Divinis inspirationibus non sat fidelem me praebui. Fortasse distractiones habui inter orandum, quibus forsan consensi; sed quoties ad illas adverto, quantum possum, repello. Aliud, quod confitear, non habeo. Sumus omnes peccatores et filii Adae, hoc verum est. Promitto emendationem. Timeo iudicium divinum et aeternam damnationem. Humiliter peto paenitentiam peccatis meis proportionatam, et sanctam absolutionem. *Mea culpa, mea maxima culpa*». Rogat et urget confessarius, ut GERMANA peccatum aliquod vitae praeteritae in specie exprimat; sed nullum prorsus ab ea emungere potest, nec aliud responsum obtinet praeter istud: *Pater, nihil mihi superest dicendum.* Confessarius, non parum intricatus, eam absolvit et a se dimittit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit materia sufficiens et necessaria sacramenti paenitentiae?*

2.° *An* GERMANA *valide et licite absolvi potuerit; vel quid fuisset confessario agendum?*

3.° *An peccata iam remissa sint materia huius sacramenti?*

4.° *An necesse sit, vel expediat peccatum vitae praeteritae a paenitente exquirere, ubi materia dubia vel levis tantum ab eo offertur?*

SOLUTIO:

453. — *Resp. ad 1.um* Materia *necessaria* paenitentiae, ratione praecepti confessionis, sunt omnia peccata mortalia post baptismum commissa, nec unquam vi clavium *directe* remissa (can. 901). Ratione vero sacramenti, materia necessaria et *sufficiens* est pec-

catum aliquod etiam levissimum inter venialia, modo sit offensa Dei, et quamvis iam sit confessum et directe remissum (can. 902). Omnia autem venialia (vel mortalia iam directe remissa) quaecumque sint, sigillatim sumpta, materiam *liberam* constituunt. Conc. *Trid.*, sess. 14, c. 5. **Comp.**, n. 525.

Peccatum accusatum tantum in genere est materia sufficiens ad *validitatem* confessionis in casu necessitatis; et probabilius etiam extra hunc casum, si desit materia necessaria. In primo casu erit licita, atque etiam in secundo, saltem probabiliter. **Comp.**, n. 529.

454. — *Resp. ad 2.*um GERMANA beneficio absolutionis ex illa confessione donari non potuit, deficiente sacramenti materia. Proinde peccavit graviter confessarius eam absolvendo, nisi aliqua bona fide, aut potius simplicitate excusatus fuerit. Ratio est, quia praesumere sacramentum conficere, deficiente materia, est velle sacramentum nullum efficere, quod sacrilegum est. Quid igitur fuisset in casu confessario cum GERMANA faciendum? Dimitti debuisset bona mulier cum sola benedictione, facta ei licentia ut ad communionem accederet, siquidem nullum peccatum, neque de vita praesenti, neque de vita praeterita, ab ea emungi potuit. *Gury*, n. 378.

*Resp. ad 3.*um *Affirm.* Hoc est certum, inquit *S. Alph.*, n. 427. Ratio est, quia peccatum iam remissum potest adhuc remitti *per se*, et *per accidens* fit ut non remittatur, cum iam sit remissum; immo est materia remissionis plenioris et abundantioris, quae sufficit ut sacramentum miris effectibus non careat, scilicet remissione poenae, augmento gratiae, etc. *Gury*, n. 379. **Comp.**, n. 525, 1.°-3.°

455. — *Resp. ad 4.*um 1.° Non est necessarium exquirere vitae praeteritae peccatum, si materia sit moraliter certa, licet levissima, ut mendacium officiosum, etc. Hoc tamen expedit ratione tutioris contritionis, cum paenitens difficilius de levissimis culpis dolorem concipiat. — 2.° Quando materia dubia est, generatim exigenda est alicuius peccati certi vitae praeteritae declaratio per hanc vel similem interrogationem: *Praeterea, nonne te accusas de omnibus culpis olim admissis contra talem virtutem?* Satis enim erit tunc ut paenitens *affirmative* respondeat. — Imprudenter tamen interrogationem praedictam faceret confessarius nominando virtutem castitatis. Talis interrogatio subinde paenitentibus molestissima accidit. — Dixi *generatim*, quia in casu necessitatis, vel si paenitens a longo tempore absolutus non fuisset, et difficile ab eo obtineri posset declaratio alicuius peccati praeteriti, iuxta *S. Alph.*, liceret eum absolvere sub conditione, nempe *si tu es capax... Voit*, n. 9.

CASUS II

FORMA PAENITENTIAE 1.°

1.° CELERINUS, confessarius, affluente magna paenitentium turba, sic per compendium absolutionem impertire solet: *Te absolvo a peccatis tuis*, adiecto vel etiam saepe omisso signo crucis; attamen, si occurrant maioris notae peccatores, praesertim aliqua censura ligati, addit: *et a censuris tuis*. Idem saepe negligit manum attollere, formae verba proferens.

2.° LIBAVIUS, missionarius, ex naturali distractione, vel ex aliqua negligentia, et in primis ex nimia defatigatione, saepe dubitat an paenitentibus absolutionem impertierit, aut recte verba formae protulerit. Hinc magna torquetur anxietate. Si absolutionem ad tutius impertire velit, saepe audit paenitentes qui dicunt: *Sed, Pater, iam me absolvisti.* Si, contra, eos in pace dimittat, non raro reponunt: *Sed, Pater, non me absolvisti.* Si ab eis inquirat num absolutionem ipsis contulerit, cernit mirantes. Quare nescit iam quid consilii in tantis angustiis sibi capessendum sit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sint verba formae essentialia in sacramento paenitentiae?*

2.° *An invalide vel illicite in his egerit* CELERINUS? *et an graviter vel leviter tantum peccaverit?*

3.° *Quid faciendum in dubio an verba absolutionis prolata fuerint, necne?*

4.° *Quid* LIBAVIO *faciendum fuisset?*

SOLUTIO:

456. — *Resp. ad 1.*um Verba essentialia formae sunt: *Te absolvo a peccatis tuis;* immo probabilius: *Absolvo te;* aut etiam, speculative loquendo, probabilius, ut videtur: *Absolvo a peccatis tuis.* Cetera ad formam rubricarum tantum. *S. Alph.*, n. 430. **Comp.**, n. 532, I.

*Resp. ad 2.*um 1.° CELERINUS valide absolvit; sed illicite, ut videtur, omisit orationem: *Dominus noster Iesus Christus...* sine iusta causa. Attamen haec omissio peccatum *veniale* non excedit. Cetera vero sunt de mero consilio, licet ordinarie non conveniat omittere ultimam orationem: *Passio Domini nostri*, qua bona opera paenitentis *probabiliter* ad meritum satisfactionis sacramentalis elevantur. *S. Alph.*, ibid.; *Gury*, n. 386. **Comp.**, n. 533.

2.° CELERINUS venialiter peccavit absolvendo a peccatis, priusquam absolveret a censuris. Immo peccavit *graviter*, si revera iudicavit paenitentes *excommunicatione* irretitos esse (non autem

si suspensione tantum vel interdicto fuerint innodati), et eos prius a peccatis quam a censura absolvere voluerit. *S. Alph.*, n. 430. **Comp.**, n. 537.

457. — *Resp. ad 3.*[um] Si paenitens mortalibus caruerit, nihil est faciendum. Si peccata mortalia accusaverit, et dubium sit prudens, absolutio sub conditione repetenda est. Posset etiam confessarius obtinere declarationem alicuius peccati praeteriti, imponere novam (quamvis hoc necesse non sit: cfr. **Comp.**, n. 598) paenitentiam, levem tamen, et novo contritionis actu a paenitente ad tutius obtento, eum monitum absolvere, etiam absolute, siquidem aderunt omnia ad novam absolutionem validam et licitam necessaria.

458. — *Resp. ad 4.*[um] Iam provisum est, responsione ad casum Celerini. Commendanda est Libavio magna attentio quoad absolutionem conferendam, ita ut, si quando ignoret utrum paenitentem absolverit necne, saltem casus ille raro vel rarissime recurrat. Occurrente vero casu, potest generatim absque nimio incommodo petere a paenitente utrum paenitentiam ipsi imposuerit, et postea superaddere, an absolutionem ipsi impertierit? Si nesciat paenitens, potest conditionaliter absolvere, ut supra dictum est. *Gury*, n. 388.

CASUS III

FORMA PAENITENTIAE 2.°

1.° Remigius, confessarius, audita Titii confessione, dum eum pie adhortabatur, motivaque contritionis efficacia ipsi proponebat, postulabatque num esset paratus ad peccatum effugiendum, advertit obstupescens illum nullum dare responsum. Respicit, sed neminem cernit: abiit paenitens, sane se reputans absolutum. Quid faciet Remigius? Numquid absentem absolvet? Sed ecce, dum haec intra se resolvit, hominem aspicit in media fidelium turba, genibus flexis orantem, et laetabundus confestim eum absolvit.

2.° Herculius, sacerdos, dum, ponti innixus, navim secundo amne transeuntem spectaret, subito videt eandem ponti illisam crepuisse mediam, nautas vero cum reliquis in navi contentis iam iam in aquis immersos. Illico manum attollens et vocem elevans, Herculius clamat: *Paenitemini; ego vos absolvo a peccatis vestris, in nomine Patris*, etc.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam praesentia subiecti requiratur ad absolutionem?*

2.° *Quid de absolutione a* Remigio *impertita?*

3.° *An plures simul absolvi possint?*

4.° *An valida sit absolutio naufragis data?*

SOLUTIO :

459. — *Resp. ad 1.um* Talis requiritur, ut verba : *Absolvo te*, censeantur cadere in paenitentem. Hinc dicitur moraliter praesens ille qui censetur posse confessarium, communi voce licet *altiori* loquentem, audire, quamvis ab eo distet. Multi eam extendunt ad 20 passus, praesertim si paenitens non extra confessarii conspectum abierit. *Gury*, n. 387.

Absolutio per **telephonium** probabilissime invalida est, sed *certo* invalida non videtur dicenda. Interrogata S. Paenit., an in casu extremae necessitatis dari possit absolutio per telephonium, censuit sibi nihil esse respondendum (1 iul. 1884). Cfr. *Ball.-P.*, n. 1154 ; *Génicot*, 2, n. 267 ; *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 89 ; *Noldin*, l. c., n. 236, *d*.

460. — *Resp. ad 2.um* Absque dubio valet, quia paenitens est adhuc moraliter praesens ; immo fuisset valida absolutio, licet confessarius paenitentem non amplius vidisset, v. gr. si in media fidelium turba permixtus fuisset. Attamen, si sacerdos absque scandalo, sub aliquo praetextu, hominem ad se revocare potuisset ut eum convenientius absolveret, id recte fecisset. Stante autem gravi incommodo, licite distantem absolvere potuit.

Resp. ad 3.um Affirm., modo sacerdos dicat : *Ego vos absolvo a peccatis vestris*. Ratio est, quia adsunt omnia requisita ad sacramenti validitatem. *Gury*, n. 390. **Comp.**, n. 535.

461. — *Resp. ad 4um* HERCULIUS potuit et debuit ex caritate illos miseros naufragos absolvere sub conditione. Ratio est, quia moribundi illi sunt moraliter praesentes, et supponi possunt velle confiteri et dare signa doloris in casu quo a sacerdote cernerentur. Saltem inter omnes unus vel alter potuit esse vere dispositus, et praebere omnes conditiones requisitas ut sacramentum paenitentiae in tanta extremitate valere et applicari possit. Attamen sacerdos alta voce eos acclamare, et uno verbo adhortari ad contritionem eliciendam, vel potius eam ipsis suggerere debuit. *Elbel*, n. 37.

Quid vero, si sacerdos post naufragium nullum amplius ex submersis vidisset? Nihilominus absolutionem conditionalem adhuc eis impertire potuisset, modo eos adhuc moraliter praesentes prudenter existimaverit ; quia poterat adhuc in eo casu apparere spes validitatis, et fructus inde percipiendi. Secus autem dicendum est, si, ob impetum fluminis, adeo usque dilapsi essent, ut iam sacerdotem ipsis acclamantem non amplius percipere possent. *Gury*, n. 391.

CASUS IV

ABSOLUTIO CONDITIONATA

PAMPHILUS, parochus, dubie dispositos, *adiecta conditione*, absolvit in sequentibus casibus, scilicet: 1.° aegrotos graviter de vita periclitantes; praesertim moribundos, *licet multo probabilius* indispositos; 2.° milites in exercitum vel pugnam profecturos, et nautas vel alios iter maritimum quodlibet suscepturos; 3.° sponsos consuetudinarios, iam iam matrimonio iungendos; 4.° viros extraneos, qui vix aut ne vix quidem ad ipsius tribunal reverti poterunt, et sunt statim discessuri; 5.° paenitentes, qui certo vel probabiliter praevidentur non reversuri, etsi reverti possint, immo etiam iuvenes qui minantur se non reversuros, si non absolvantur; 6.° pueros septennes, et etiam decem annorum, aut semifatuos, qui probabiliter peccaverunt graviter, nec praebent nisi signa dubia dispositionis vel rationis.

HINC:

QUAER. 1.° *An absolutio conditionata concedi potuerit a* PAMPHILO *in praefatis casibus?*

2.° *An etiam conditionaliter absolvi possint paenitentes pii, qui materiam dubiam aut plane insufficientem afferunt?*

SOLUTIO:

462. — *Resp. ad 1.um* Quoad singulos casus, *supposita* PAMPHILI *diligentia in paenitentibus disponendis meliori quo possit modo:*

1.° PAMPHILUS recte egit in primo casu, seu absolvendo *conditionaliter* omnes periculose decumbentes et dubie dispositos, urgente vitae periculo; hoc ultro concedit etiam ipse *Concina.*

2.° Recte egit eodem modo absolvendo milites vel nautas dubie dispositos, sed ad multa pericula subeunda statim profecturos. Numquid enim tutius erit pro ipsis, ut absque absolutione dimittantur, et periculis vitae obiiciantur? Nonne *Sacramenta propter homines?*

3.° Recte egit etiam cum praedictis sponsis; fuit enim ratio gravis eos *conditionaliter* absolvendi, quia sunt *probabiliter dispositi*, vel non constat eos esse indispositos, cum emendationem promittant. Numquid consultius erit eos non absolutos dimittere, ut matrimonii sacramentum in statu certo peccati mortalis suscipiant, atque ad confitendum forte nunquam redeant? Quid igitur proderit?

463. — 4.° Recte pariter egit, peregrinos statim discessuros ab-

solvendo *conditionaliter;* quia ex una parte de eorum indispositione non constat, et insuper, si non absoluti discedant, forte longo tempore in statu peccati perseverabunt, et in ipso tabescent. Quid iterum proderit?

5.° Male egit absolvendo viros vel iuvenes adeo dubie dispositos, ex eo quod minati fuerunt se non esse reversuros, licet facile reverti possint. Hoc enim indispositionis signum indubium videtur. Quoad eos autem qui, seclusis minis, reapse praevidentur non reversuri, si dimittantur absque absolutione, maior datur difficultas. Solutio ex variis personarum circumstantiis pendet; generatim in indulgentiam propendendum esse videtur.

6.° Pamphilus conari debuisset eos disponere in quantum fieri poterat; perseverante autem dubio, paenitentes huiusmodi *conditionaliter* absolvi possunt, saltem urgente praecepto annuae confessionis, iuxta *S. Alph.*, n. 432; *Gury*, n. 396.

464. — *Resp. ad 2.um Affirmat S. Alph.* tales paenitentes posse absolvi *conditionaliter* interdum, immo semel in mense; sed prius confessarius conari debet ut declarationem alicuius peccati vitae praeteritae obtineat, si possit, quia non urget ratio gravis absolutionem conditionatam impertiendi: quod si talem declarationem obtineat, *absolute* eos absolvere debet.

CASUS V

DE NATURA SACRAMENTI PAENITENTIAE

Gundemarus, confessarius, saepe recogitans de natura sacramenti paenitentiae, plura dubia habet, quorum solutio non levem ei facessit difficultatem. Dubia haec sunt: 1.° utrum in sacramento paenitentiae remissio peccatorum et infusio gratiae semper necessario uniantur; 2.° quod si affirmative respondeatur, quomodo probabilis opinio esse poterit eorum qui dicunt sacramentum futurum validum simul et informe, v. gr. si quis committat duplex peccatum, et unius inculpabiliter obliviscatur, et attritionem concipiat tantum de alio ex motivo ipsius proprio, illudque accuset in confessione: nam in hoc casu alterum hoc peccatum deletur, et nihilominus non iustificatur paenitens, quod absurdum videtur, quia peccata non delentur nisi per infusionem gratiae, quae physicam repugnantiam habet cum peccato; quomodo fieri poterit ut iustificetur?; 3.° quomodo explicari possit quod paenitens directe absolutus in casibus urgentioribus a reservato papali a sacerdote iurisdictionem non habente, adhuc teneatur illud peccatum confiteri apud alium sacerdotem habentem iurisdictionem, et non satis sit ad eum recurrere?

HINC :

QUAER. *Quid ad dubia* GUNDEMARI *respondendum sit?*

SOLUTIO :

465. — *Resp.* 1.° In sacramento paenitentiae peccata non remittuntur nisi per infusionem gratiae sanctificantis.

2.° In exemplo illo de paenitente qui commisit duplex peccatum et inculpabiliter de uno tantum dolet ex motivo particulari illudque tantum accusat, nullum ei peccatum remittitur, nec proinde iustificatur, nec consequenter infunditur ipsi gratia sanctificans; sed quia sacramentum est validum et informe, *remittetur* ei *utrumque peccatum*, gratia infundetur, et iustificabitur ex quo paenitens saltem attritionem de altero illo peccato de quo inculpabiliter non doluit, et propositum illud confitendi, concipiat. Tunc illud ipsum sacramentum ante factam novam confessionem reviviscet et talem paenitentem iustificabit.

3.° In illo casu non *tenetur* confiteri illud pecatum, sed ei conceditur ut *possit* facere, si vult hoc pacto liberari ab obligatione recurrendi per epistolam ad S. Sedem, vel ad Episcopum hanc facultatem habentem. **Comp.**, nn. 549, 256, 259, 298, 677 *h*, 680, nota.

CASUS

DE CONTRITIONE ET PROPOSITO

CASUS I

CONTRITIO EXTRA SACRAMENTUM

GETULIUS, patrato peccato mortali, per tres menses in hoc infelici statu permansit. Tandem, remordente conscientia, ad confessarii pedes provolvitur. Eum interrogat confessarius, an statim post commissum peccatum contritionis actum elicuerit? Cum negative respondisset, propterea de novo peccato mortali arguitur. Postulat subinde pater spiritualis, an saltem intra hebdomadam contritus fuerit. Respondet paenitens, se huc usque paenitentiam distulisse. «Pessime egisti, ait confessarius; sic enim peccata mortalia multiplicasti, siquidem toties peccasti graviter quoties ad statum animae attendens, seu de peccato tuo recordans, actum perfectae contritionis elicere omisisti».

HINC:

QUAER. 1.° *An sit obligatio gravis eliciendi actum contritionis statim post peccatum mortale patratum?*

2.° *Quaenam dilatio peccatum grave inducat?*

3.° *An requiratur votum explicitum confessionis ad remissionem mortalium extra sacramentum?*

SOLUTIO:

466. — *Resp. ad 1.um Neg.* contra *paucos* antiquiores, quia praeceptum contritionis est affirmativum, seu est obligatio agendi paenitentiam. Ergo non obligat singulis momentis; ergo non statim urget post patratum peccatum; secus enim peccata multiplicarentur quoties peccator, advertens obligationem et potens eam implere, per actus moraliter distinctos id negligeret; quod sensui communi fidelium et praxi confessariorum adversatur. *S. Alph.*, n. 437; *Medina*, *Navarrus*, *Sylvius*, *Billuart*, etc., contra *S. Antonin.*, *Collet*, etc. **Comp.**, vol. 1, n. 247.

467. — *Resp. ad 2.um Non conveniunt theologi:* admittitur quidem communiter dari gravem contritionis dilationem independenter a praecepto confessionis annuae; quanta autem debeat esse haec dilatio, ut gravis censeatur, *determinari certo non potest;* alii illam

producunt ad annum; alii ad sex menses; alii, cum *S. Alph.*, ad mensem; nulla tamen ratio sive auctoritas huic ultimae sententiae favet. Quin ipse S. Alphonsus peccatores, praesertim rudes, ab hoc peccato dilatae paenitentiae, ob inadvertentiam ut plurimum, immo fere semper excusari posse addit, n. 437.

Unde de hac omissione paenitentiae extra sacramentum «non oportet interrogare paenitentem nec eum admonere in particulari». *Lugo*, De paenit., d. 15, n. 55. **Comp.,** vol. 1, n. 301; vol. 2, n. 545.

468. — *Resp. ad 3.um Neg.* cum sententia *communi*, quia sufficit ad remissionem ut quis iungatur cum Deo per contritionem perfectam; porro fieri potest aliquando ut peccator talem actum perfectae contritionis eliciat, quin de confessione cogitet; ergo... *S. Alph.*, *ut probabilius*, n. 437; *Gury*, n. 400. **Comp.,** n. 556.

CASUS II

CONTRITIO IN SACRAMENTO

ALBERTUS, peracta confessione, interrogatur a confessario quonam motivo ad dolendum de peccatis moveatur. Respondet paenitens: «Doleo de peccatis, quia timeo ne Deus me puniat in hac vita aerumnis, vel morte subitanea, et post mortem aeternis cruciatibus. — Numquid, mi bone, ait confessarius, eodem modo doluisti de peccatis in antecessum, quando ad confitendum accedebas?» Affirmat ALBERTUS. Quapropter iudicat confessarius invalidas fuisse illius confessiones, utpote amore divino destitutas et solo timore peractas. Quare iubet illum discedere absque absolutione, et se parare ad confessionem generalem totius vitae instituendam.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam contritio requiratur in sacramento paenitentiae?*

2.° *An attritio sufficiat?*

3.° *An vel qualis amor in ea requiratur?*

4.° *An dolor ob poenas temporales sufficiat?*

5.° *Quid de casu?*

SOLUTIO:

469. — *Resp. ad 1.um* Contritio requisita in sacramento paenitentiae, talis esse debet qualis in eius definitione exprimitur, siquidem definitio ab ipso Conc. *Trid.* traditur. Hinc debet esse:

1.° *Dolor animi*, quia dolor ille est essentialis in affectu rationali seu in voluntate; dolor enim in appetitu sensitivo, licet laudabilis, si a voluntate imperetur, non est necessarius, immo saepe impossibilis, cum a nobis non semper pendeat.

2.° *Detestatio* seu *odium peccati* efficiens ut paenitens omnino

vellet se non peccasse. Haec detestatio verum animi dolorem arguit, et in ipsa praecipue ratio contritionis consistit.

3.° *De peccato commisso*, non vero de sola poena peccati, quia contritio veram voluntatis mutationem, seu veram cordis conversionem omnino importat; secus enim contritio indirecte tantum peccatum afficeret.

4.° *Cum proposito non peccandi de cetero*, quia nemo dolere potest ex eo quod aliquod fecerit, nisi sincere ex intimo corde proponat se id non amplius facturum esse; secus enim sibi contradiceret.

470. — *Resp. ad 2.um Attritio* sufficit, nec requiritur *contritio perfecta* ad iustificationem in sacramento paenitentiae. Ratio est: 1.° quia attritio est vera conversio ad Deum, et vera aversio a peccato, et proinde gaudet omnibus conditionibus ad verum dolorem in definitione requisitis; 2.° quia certum est peccata interdum remitti per sacramentum paenitentiae; ad hoc enim a Christo institutum est, et ab ipso traditae sunt Apostolis et eorum successoribus, seu Ecclesiae ministris, claves regni caelorum: atqui peccata nunquam per sacramentum delerentur, si contritio perfecta requireretur; paenitens enim semper ad sacramentum accederet iustificatus, cum contritio perfecta semper iustificet *per se* extra sacramentum; et proinde nudum ministerium exerceret sacerdos, quod a Conc. Trid. damnatum est. Eruitur etiam ex verbis Conc. *Trid.*, sess. 14, c. 4, ubi dicit *attritionem disponere ad iustificationem in sacramento*. *Gury*, n. 405.

471. — *Resp. ad 3.um* Nullus amor, nec eius *initium*, requiritur, si per initium amoris intelligatur aliquis gradus caritatis perfectae, qua Deus super omnia diligitur.

Concedi autem potest, initium aliquod amoris requiri, quatenus attritio, ut ad sacramentum disponat, excludere debet (ut sancta Synodus loquitur) peccandi voluntatem; alioquin autem, ut ait *S. Thomas* (2, 2, q. 17, a. 8), *aliquis introducitur ad amandum Deum per hoc, quod timens ab ipso puniri, cessat a peccato, ut Augustinus dicit.* Cfr. *S. Alph.*, n. 440, ubi dicit esse *moraliter certum.*

472. — *Resp. ad 4.um Affirm.*, modo sit supernaturalis. Idque *moraliter certum* videtur. Ratio est: 1.° quia in hoc metu omnes conditiones verae attritionis esse possunt; 2.°, quia id erui videtur ex verbis *Tridentini*, ubi (sess. 14, cap. 6) dicit: *attritio ex gehennae et poenarum metu concipitur;* distinguit enim inter gehennam et alias poenas. *S. Alph.*, n. 443; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 65 seq.; *Berardi*, Praxis confessar., vol. 4, n. 17; *Buccer.*, Inst. theol., 2, n. 687; *Génicot*, 2, n. 273, cum *communi* sententia. **Comp.**, n. 553.

473. — *Resp. ad 5.um* Plura in agendi ratione confessarii re-

prehendenda sunt: 1.° Multo nimis praecipitanter iudicavit insufficientem fuisse ALBERTI attritionem *ex metu gehennae elicitam;* bene potuit enim paenitens illo motivo supernaturali impulsus vere dolere, et sufficientem concipere attritionem in ordine ad iustificationem in sacramento obtinendam; debuisset igitur confessarius, antequam pronuntiaret confessiones fuisse invalidas, diligenter inquirere utrum attritio ALBERTI fuerit *serviliter servilis*, aut *servilis* tantum. In hoc ultimo casu confessiones iterandae non erant, validae essent, ut patet ex dictis. *Gury*, n. 408.

2.° Imprudenter etiam statim declaravit confessarius, praefatas confessiones fuisse invalidas ratione attritionis *ex metu poenarum temporalium* elicitae. Ratio est, quia, ut dictum est, talis attritio non modo *probabilius* sed etiam *moraliter certo* valida est, si ex motivo supernaturali habita fuerit; licet autem forte in praxi tutius sit dolorem excitare ex motivo poenarum post mortem subeundarum, attamen, post factum, de obligatione iterandi confessiones peractas cum attritione ex metu poenarum temporalium, minime constat; ergo paenitens ad illud onus subeundum non est obligandus.

CASUS III

DOLOR ET PROPOSITUM

1.° CAELESTINUS, confessionem peragendo, inter alia declarat quod in ultima confessione, dum intentus fuisset dolori eliciendo, minime de proposito non peccandi de cetero cogitaverit, sicque absolutus fuerit; quapropter circa hanc confessionem magna anxietate laborat. Confessarius, eo audito, statuit confessionem reapse invalidam fuisse, ideoque iterandam esse.

2.° TITIUS, pius iuvenis, qui semel in hebdomada apud eundem confessarium confiteri solet, hoc absente, confessionem apud alium instituit. Peracta accusatione suorum peccatorum, et addita clausula illa, qua uti in fine solet: *accuso me praeterea de omnibus peccatis vitae anteactae*, interrogatur a confessario an elicuerit iam actum contritionis. — Pater, respondet, ego semper elicio actum contritionis postquam recedo a confessionali, absolutione suscepta. — Cur ita te geris? ait confessarius. — Quia in catechismo dioeceseos hoc ordine recensentur conditiones adimplendae a paenitente, nempe: 1.° examen conscientiae; 2.° confiteri omnia peccata; 3.° de ipsis dolere, etc. His auditis, confessarius dubitat an omnes priores TITII confessiones sint invalidae ac repetendae. Interea TITIO imperat ut in posterum semper eliciat dolorem ante susceptam absolutionem.

HINC :

QUAER. 1.° *An requiratur propositum explicitum in confessione?*
2.° *An* TITIUS *iterare debeat omnes praeteritas confessiones?*

SOLUTIO :

474. — *Resp. ad 1.*[um] *Neg.*, saltem *probabilius*, quia propositum necessario includitur in contritione, si vera sit. Ergo propositum implicitum sufficere debet. Ita *communiter*. Quare CAELESTINUS non tenetur iterare suam confessionem. **Comp.**, n. 563.

475. — *Resp. ad 2.*[um] Si revera TITIUS, nullo praecedenti dolore, suscepisset absolutionem, confessiones omnes essent repetendae, utpote invalidae. Et certe videtur in casu adesse motivum sufficiens ut ipsi saltem *permittatur* confessio generalis totius vitae.

476. — Existimamus tamen *probabiliter* praeteritas confessiones non esse *necessario* iterandas.

Etenim : 1.° cum TITIUS elicuerit explicitum et formalem actum doloris post praeteritas confessiones, ille dolor perseveravit quoties non fuit postea retractatus per peccatum grave. Iam vero, cum TITIUS pius sit iuvenis, pluries debuit accedere cum solis venialibus. Tunc per accusationem generalem totius vitae, factam apud confessarium ordinarium, cui satis cognita erant peccata TITII, et perseverante illo dolore non retractato, valida fuit saltem *probabiliter* absolutio ; et *directa* quoad omnia peccata vitae anteactae. Cfr. *Diana*, tom. 1, tr. 3, res. 94, n. 1 ; *Lugo*, d. 14, n. 35 ; *Ball.-P.*, n. 136 seq. **Comp.**, n. 548. Ergo iteratio confessionum, quae hanc praecesserunt, non est necessaria. Ergo si constet cum solis venialibus accessisse ad confessarium ordinarium in ultima apud ipsum facta confessione, iam nihil erit repetendum.

2.° Praeterea probabile est semper TITIUM suscepisse sacramentum cum *formali* actu doloris, licet forte non habuerit actum *reflexum*. Vix enim credi potest *in praxi* iuvenem pium cogitare de suis peccatis, ea confiteri, velle ab iis liberari, absolutionem quaerere, et tamen non dolere de ipsis.

«Quinimmo in casu dolor et detestatio peccati est causa, cur quis velit ope sacramenti ab eo liberari. Quocirca, re bene perpensa, dolor, qui dicitur eliciendus formaliter, reipsa ut plurimum nihil est aliud, nisi actus reflexus, qui oritur ex dolore et detestatione, quae iam in corde residet. Quem tamen actum reflexum (ut alias diximus agentes de intentione ministri in conferendis Sacramentis, De Sacram. in gen., n. 16), in aliis rebus non solemus quaerere. Ita v. gr. satis aversari morbum eos dicimus, qui recurrunt ad medicum, licet de morbo detestando *(formaliter* quidam dicerent, nos dicemus *reflexe)* nihil cogitent». *Ball.-P.*, n. 93.

Pro praxi nunc satis erit in confessione apud confessarium or-

dinarium facta, cum explicito et formali dolore, addere consuetam Titii clausulam: praeterea accuso me de omnibus peccatis vitae anteactae.

CASUS IV

PROPOSITUM

Cornelius, consuetudine peccati turpis laborans, a confessario interrogatur utrum firmiter proponat haec pravae consuetudinis peccata non amplius committere. «Propono quidem, ait paenitens, sed praevideo me certo propositum hoc violaturum esse. Alias enim similiter proposui, et semper infeliciter sum relapsus. Tanta est in me vis consuetudinis, ut me alliciat et pertrahat. — Sed proponisne a lapsu praecavere? reponit confessarius. — Ita, pater, ait Cornelius, sed sum certus de futuro relapsu». Confessarius, huiusmodi responsis intricatus, nescit an paenitentem hunc absolvere possit. Tandem eum absolvere statuit.

Hinc:

Quaer. 1.° *An censeatur firmum propositum habere, qui dicit se esse certum de relapsu futuro?*

2.° *Quid dicendum de consuetudinario qui cito post absolutionem in peccata consueta relabitur?*

3.° *Quid de casu?*

Solutio:

477. — *Resp. ad 1.um* Res difficultate non caret, sed voluntas actualis non amplius peccandi bene stare potest cum timore vel morali persuasione de futura voluntatis mutatione, modo haec persuasio non transeat ad desperationem. Cfr. *Lacroix*, n. 1822. — In praxi horum paenitentium animus erigendus est spe auxilii divini, quod petentibus praesto omnibus est.

478. — *Resp. ad 2.um* Ex tali relapsu post confessionem colligi *per se* nequit propositi insufficientia, sed sola voluntatis mutabilitas. — Attamen *suspicionem aliquando praebere potest*, quod paenitens proposito vere firmo caruerit. **Comp.**, n. 561.

479. — *Resp. ad 3.um* Cornelius videtur satis *probabiliter* validam confessionem fecisse, cum vere et sincere propositum habuisse appareat; quamvis simul moralem relapsus praevisionem, in propria fragilitate fundatam habuerit. Si enim sincere non proponeret, vix apparet cur iis in adiunctis confiteatur. Cfr. *Buccer.*, Casus, n. 347.

CASUS

DE CONFESSIONE

CASUS I

OBLIGATIO CONFESSIONIS

In haeretico ad fidem converso

CHRYSANTUS, ab haeresi lutherana ad fidem catholicam conversus, ob dubium in sua secta susceptum baptismum, sub conditione rebaptizandus est. Hoc quidem summopere exoptat, sed peccatorum confessionem quam maxime reformidat. Est quidem animo dispositus ad futura peccata rite accusanda; verum a praeteritis declarandis excusari vellet. Anxietate pressus, interrogat ROGERIUM theologum. Obligationem confitendi urget ille: 1.° quia hoc exigit obligatio tutiorem partem amplectendi, ubi agitur de re ad salutem necessaria, seu de peccatorum remissione; 2.° quia statuit Christus Dominus nullum peccatum remittendum in lege nova, nisi per paenitentiae sacramentum; 3.° quia sic fert generalis consuetudo; 4.° quia secus periculum foret abusus, si neoconversi ad confitendum non tenerentur; difficulter enim legi confessionis postea subiicerentur. *Ad tutius* CHRYSANTUS interrogat HILARIUM, alium theologum. Hic autem negat prorsus dari in pari casu ullam obligationem confitendi, siquidem, inquit, lex certo obligans ostendi nequit. His hinc et inde auditis, CHRYSANTUS in perplexitate permanet.

HINC:

QUAER. 1.° *An reapse haereticus ad fidem conversus et sub conditione baptizandus, confiteri teneatur?*

2.° *An confessio, si fiat, baptismo praemittenda sit? aut, vice versa, baptismus sit praemittendus?*

3.° *Si confessio sit necessaria, an integra esse debeat, et quomodo paenitens sit absolvendus?*

SOLUTIO:

480. — *Resp ad 1.um Affirmandum* videtur, quamvis controversum hucusque sit inter scriptores (1).

(1) Circa totam controversiam, quae in hoc quaesito agitatur, Disquisitionem theologico-moralem omnibus numeris absolutam scripsit cl. *Mannajoli*, Episcopus Tit. Pomariensis, sub titulo De obligationibus christianorum propriis. Romae, 1913.

Etenim: *a)* plures antiqui *negabant*, quia (inquiebant) posita probabili prioris baptismi invaliditate, peccata ista probabiliter non sunt materia capax sacramenti paenitentiae; ergo etiam probabiliter non sunt clavibus subiicienda, obligatio enim confitendi peccata, sequi non potest nisi consequenter ad baptismum rite collatum. Hinc si forte haec peccata non remittantur per secundum baptismum invalidum ob prioris validitatem, remitti poterunt sive per contritionem perfectam, sive *indirecte* per absolutionem cum attritione (1).

b) Sententia, quae hodie tenenda videtur, *affirmat*, quia urget obligatio confitendi peccata, quoties non constat, ea ante baptismum validum commissa fuisse; etenim, qui per baptismum ingreditur Ecclesiam, societatem visibilem, fit eius subditus, eiusque subest iurisdictioni, *donec certo probetur baptismum fuisse nullum*. Ergo Ecclesia divino iure, quo ipsa constituta est et regitur, cogere eum potest, ut subditorum obligationibus satisfaciat (2). Aliunde dubium tenuissimum, quod (intra fines dubii rationabilis) sufficit ad iterandum sub conditione baptismum, non semper est sufficiens et solida probabilitas, quae excusare possit a confessione peccatorum, de quibus hic quaerimus (3).

Secundam sententiam confirmant responsa S. Officii 27 (4) iun. 1715 et 17 dec. 1868 *(Collect. de P. F.*, nn. 286 et 1338), quorum primum statuerat quendam haereticum germanum neo-conversum «esse rebaptizandum sub conditione, et, collato baptismo, *eius praeteritae vitae peccata confiteatur, et ab iis sub conditione absolvatur*»; alterum vero ad quaesitum «an debeat confessio sacramentalis a neo-conversis in Anglia exigi, et an debeat esse integra, *resp. affirmative;* et dandum esse decretum latum sub fer. V, 27 iun. 1715». Cfr. etiam instr. S. Off. 20 iul. 1859, 2 dec. 1874; decr. S. Off. 16 dec. 1868 *(Collect. de P. F.*, nn. 1178, 1426, 1338, edit. 2.ª). — Praeterea *Analecta ecclesiastica*, ann. 1899, vol. 3, pag. 489, vulgavit responsum S. C. de P. F., hucusque ignotum, quamvis datum iam fuerit 12 iul. 1869, in quo dicitur «responsum elapsi anni licet Episcopis Angliae tantummodo rogantibus datum, universalem legem continere, proindeque non solum in Anglia, sed in

---

(1) *Lacroix*, n. 323, De baptismo, et alii. — Probabilitatem huius sententiae tuentur inter recentiores, *Ball.-P.*, vol. 5, n. 22; *D'Annibale*, 3, n. 301, nota 3; *Bucceroni*, Inst. mor., 2, n. 672 (edit. 5.ª), et Casus, n. 348; *Génicot*, 2, nn. 259 et 483 (edit. 2.ª); *Casus Romae ad S. Apollinarem*, 76 seq., qui responsa S. Officii huic sententiae contraria dicunt valere tantum pro neoconversis *in Anglia*.

(2) Secus dubie baptizatus eximendus esset ab omnibus obligationibus christianorum propriis; unde, ex magno periculo hallucinationis, periclitaretur firmitas status tum baptizatorum in genere, tum clericorum et regularium in specie, cum maxima perturbatione ipsius Ecclesiae: facillime enim etiam, qui certo baptizati sunt, dubia concipierent de valore sui baptismatis. Sic etiam matrimonium certe contractum, professio religiosa certe emissa, ordinatio certe suscepta semper valida praesumuntur, donec invalida certo probentur.

Hanc igitur obligationem adstruere debemus, quando *baptismus* certo possidet, i. e.: «vel quando factum collationis baptismi certo constat, et dubitatur tantummodo de huius valore; vel quando documenta aut testimonia specialia desunt de collatione baptismi olim peracta, verumtamen peculiaria concurrunt adiuncta, quibus collatio olim facta baptismi tanquam certa praesumitur». *Mannajoli*, l. c., n. 170.

(3) Hanc sententiam amplectuntur *Reuter*, p. 4, n. 118; *Lehmk.*, n. 320; *Zitelli*, Apparatus iur. eccles., pag. 347 (edit. 2.ª); *Sabetti*, n. 775, q. 2; *Tanquerey*, De paenit., n. 33; *Haine*, vol. 3, pag. 208; Card. *Vives*, n. 590; *Noldin*, De Sacram., n. 225; Instr. past. *cysletten.*, nn. 83, 355; *Bulot*, n. 435; *Mannajoli*, l. c.; *Arendt*, ap. Nouv. Rev. Théol., 1924, pag. 385 seq., et alii.

(4) Hanc esse veram datam, non autem 17 iunii, ostendit *Mannajoli*, l. c., n 154, ex tabulario S. Officii, nec ulla feria V incidit illo anno 17 iun., sed quidem 27.

aliis etiam regionibus obligare. Hinc patet quod nullatenus permitti possit, ut praedictae decisioni contraria sententia edoceatur». Quod responsum reperitur etiam in *authentica Collectanea S. C. de P. F.*, vol. 2, pag. 19 (edit. 2.ª), ad calcem (Romae, ex Typographia polyglotta S. C. de P. F., 1907) (1).

Quare *P. Lehmk.*, Casus, vol. 2, nn. 290, 292; *Haine*, l. c.; *Tanquerey*, l. c.; *Noldin*, l. c., omnino *certam* dicunt hanc secundam sententiam.

Attamen *P. Bucceroni* adhuc in editione 5.ª ann. 1908 defendit, decretum illud non esse generale (2).

Videtur dicendum, praedicta decreta S. Officii esse quidem formaliter particularia, aequivalenter vero esse generalia, cum innitantur rationibus intrinsecis (cfr. *b)* omnibus casibus communibus, non vero specialibus pro hoc vel illo casu. Cfr. *Mannajoli*, l. c., nn. 158 seq., 201 seq.

Unde secunda haec nostra sententia, cum decretum formaliter generale desit, et ius divinum saltem subiective dubium pluribus appareat, adhuc *omnino certa* dici posse *non videtur* quoad imponendam obligationem pro omnibus indiscriminatim regionibus. Cfr. *Mannajoli*, l. c., n. 242 seq.

Huic conclusioni videtur adhaerere *Vermeersch*, Epitome, 2, n. 184.

In **Amer. lat.** et in Ins. **Philipp.** secunda sententia in praxi tenenda est ex praecepto C. Plen. **Amer. lat.**, n. 559, et C. **Manil.**, n. 661 (3).

481. — *Resp. ad 2.um* Quamvis *per se* ordo parvi intersit, congruentius iuxta responsionem Congr. S. Off., 27 iun. 1715, confessio et absolutio postponendae sunt secundo baptismo: «Poterunt etiam, ad maiorem functionis ecclesiasticae facilitatem, prius

---

(1) Hoc responsum non esse S. C. de P. F., sed tantum ex ipsius *congressu* indicat *Mannajoli* (l. c., n. 206 seq.), ideoque non habere vim quam ius tribuebat decretis S. Congregationis *generalis* de P. F. (Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, n. 569). Unde insertum non fuit in *Collectanea S. C. de P. F.* in prima editione, et in 2.a appositum est ut nota historica. Ita cl. *Mannajoli*, l. c.

(2) En eius verba: «Responsum illud, generale decretum non esse, publice declaravit ad S. Appollinarem Emmus. Card. S. O. Secretarius * ann. 1898, cum ex professo de hac quaestione in consueta Casuum conscientiae collatione disputaretur. Quod etiam *D'Annibale*, S. Off. assessor et deinde Card., explicite affirmat in ed. 3.a, p. 3, n. 301, nota 3. — Ac C. Plen. **Amer. lat.**, eandem agendi regulam adoptans, cum probe nosset, illud responsum non esse generale decretum, scite in nota addit: *prae oculis habita norma* decr. S. Off. 27 iun. 1715 et 2 dec. 1874 *(Collect. S. C. de P. F.*, nn. 644, 957), quae eandem fere continent praescriptionem ac laudatum *resp.* S. Off. 17 dec. 1868, cuius decreti mentio revera omittitur, et citatur loco ipsius aliud adhuc magis particulare decretum 27 iun. 1715, ad quod remittit responsum 17 dec. 1868. Ac illa verba *prae oculis*, etc., addita deinde fuere in nota, hac praecisa ratione, cum in priore schemate desiderarentur, ne locus esset falsae interpretationi mentis Concilii, circa universalitatem decreti citati». — Hoc tamen non videtur cohaerere cum iis quae ipse *Buccer.* tradit in supp. ad Bibl. *Ferraris*, v. Baptismum, n. 15, iuxta Instr. S. Off. 20 iul. 1859.

* De vi huius declarationis Cardinalis Secretarii (Parochi) vide *Mannajoli*, l. c., 191 seq., ibique etiam de auctoritate adducta Cardinalis *D'Annibale*.

(3) An et quatenus Concilia possint haec praecepta imponere, cum controversias inter theologos agitatas dirimere nequeant, exponit *Mannajoli*, l. c., n. 223 seq.

peccatorum accusationem apud designatum confessarium peragere; deinde, post collationem baptismi sub conditione, ab eodem confessario, reassumptis, per summa capita, iis, de quibus iam accusationem fecerint, absolvi sacramentaliter, pariter sub conditione». C. Plen. **Amer. lat.**, n. 559; C. **Manil.**, n. 661; S. Off., 2 dec. 1874 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 1426). **Comp.**, n. 528.

482. — *Resp. ad 3.*[um] Confessio integra esse debet (S. Off., 27 iun. 1715), siquidem fit ex obligatione; paenitens sub conditione absolvendus est, quoniam per secundum baptismum forte peccatorum omnium iam remissionem accepit.

N. B. Quae in hoc casu diximus de haeretico ad fidem converso, eodem modo valerent de catholico dubie baptizato quoad peccata de quibus nondum confessus est ante baptismum sub conditione iterandum. Cfr. *D'Annibale*, 3, n. 352, not. 13; *Mannajoli*, l. c., nn. 144 seq., 194.

CASUS II

CONFESSIO PER EPISTOLAM

Calpurnius scripsit longam suam confessionem generalem, in qua plura aperiebat quae in praecedentibus suis confessionibus prae verecundia reticuerat. Scriptam hanc confessionem per epistolam misit Damiano, confessario, eique indicavit, die proxima dominica se adventurum, ut a peccatis in epistola accusatis absolveretur. Post lectam epistolam Damianus dubitare coepit de valore talis confessionis, quae videtur fieri contra decretum Clementis VIII damnans confessionem in absentia, etiamsi absolutio detur in praesentia: aliunde confessio debet esse vocalis.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid proscripserit Clemens VIII suo decreto anno 1602?*

2.° *An et quatenus talis confessio non sit contra memoratum decretum Clementis VIII?*

3.° *An et quatenus talis confessio licite fieri possit?*

Solutio:

483. — *Resp. ad 1.*[um] Proscripsit hanc propositionem: «Licere per litteras seu internuntium confessario *absenti* peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem absenti absolutionem obtinere... praecepitque, ne... unquam tanquam in aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur». Ex quo infertur absolutionem huiusmodi non modo esse semper illicitam, sed etiam invalidam. — Immo certum est ex declaratione Pauli V, in Congr. S. Off., die 14 iul. 1605, illud decretum

intelligendum esse, non modo *copulative*, quando scilicet tum confessio tum absolutio factae et datae fuerint in *absentia*, sed etiam *disiunctive*, quando nempe alterutra tantum locum habeat in absentia *(Denzinger*, n. 963 : al. 1088).

484. — *Resp. ad 2.um* Ad hoc ut talis confessio non sit contra decretum Clementis VIII et declarationem Pauli V satis est ut CALPURNIUS, iam in praesentia DAMIANI, confessionem suam faciat hoc modo : «Accuso me de omnibus peccatis quae in tradita tibi epistola legisti». Tunc ergo illa confessio fit vocaliter et fit in praesentia.

485. — *Resp. ad 3.um* Ut confessio huiusmodi licite fiat (nam *valide* semper fieri potest) hac forma minus usitata, requiritur causa aliqua gravis. Huiusmodi esse poterit nimia verecundia in peccatis quibusdam exprimendis ; timor fundatus, in eo qui labilis est memoriae, ne plura peccata memoria excidant inter confitendum atque postea necesse sit oblita accusare in alia vel in pluribus aliis confessionibus ; si quis balbutiens sit et confessio longa esse debeat necessario, etc. **Comp.**, n. 568, 6.°

CASUS III

INTEGRITAS CONFESSIONIS 1.°

1.° CRISPINUS, iuvenis, sic confessionem instituit : «1.° Deditus fui intemperantiae, ludo et blasphemiis cum variis sociis. — 2.° Saepius cogitationes impuras in mente volvi circa diversas personas. — 3.° Semel cum puella tota nocte conversatus sum. — 4.° Pluries inimicitias in mente nutrivi, de inimico detraxi, et ipsi malum optavi».

2.° ELODIA, querula mulier, se accusat quod *decies circiter* in maritum imprecata fuerit ; postea vero detegit, se *undecies* vel etiam *quindecies* fuisse imprecatam. Item confitetur peccatum aliquod detractionis, uti dubium, dicendo : *Credo quod detraxerim*, vel *de hoc dubito;* deinde vero reperit, peccatum illud certo a se patratum fuisse ; proinde dubitat utrum in utroque casu confessio horum peccatorum iteranda sit.

HINC :

QUAER. 1.° *Quid requiratur ad integritatem confessionis?*

2.° *Quid dicendum de confessione* CRISPINI, *in primo casu?*

3.° *An* ELODIA *teneatur ad iterandam confessionem peccatorum ut dubie accusatorum, quando comperit ea fuisse certa, prout dicitur in secundo casu?*

4.° *Si quis erraverit, numerum peccatorum notabili-*

ter exaggerando, an id in confessione postea declarare debeat?

SOLUTIO:

486. — *Resp. ad 1.um* Requiritur ad integritatem confessionis, ut omnia peccata mortalia post baptismum commissa et menti occurrentia accusentur iuxta numerum et species, quantum fieri potest. *Gury*, n. 427. **Comp.**, n. 570.

487. — *Resp. ad 2.um* *Confessio* CRISPINI caret integritate in omnibus, quia neque numerum peccatorum, neque eorum species declarat, nec aliquando satis exprimit utrum materia sit gravis vel levis. Confessarius igitur supplere debet interrogando sequenti modo:

1.° Quomodo violasti temperantiam? an excedendo in cibo, vel in potu? an usque ad crapulam vel ad plenam ebrietatem? et quoties? Cuinam ludo vacasti? an ludo prohibito? iniusto? an cum magna prodigalitate? an pluries? Quoties blasphemasti? quomodo? — Haec ultima interrogatio saepe erit necessaria ad dignoscendum utrum revera paenitens blasphemaverit.

2.° Quoties deliberate pravis cogitationibus assensum praebuisti? an etiam prava desideria fovisti? quodnam fuit tuae concupiscentiae obiectum? an personae liberae vel coniugatae? an cognatae, affines? an peccata consummata sint, vel non?
peccasti, vel peccatum consummasti?

4.° Quoties vel quandiu inimicitias favisti? an, vel quoties mala gravia proximo tuo optasti? *Gury*, n. 428.

488. — *Resp. ad 3.um* 1.° ELODIA non tenetur accusare peccatum *undecimum*, utpote comprehensum in hac accusatione *circiter decies*. S. *Alph.*, n. 466; *Voit*, n. 557. — 2.° Tenetur vere exprimere numerum decimum quintum, utpote in praefata locutione non contentum. — 3.° *Probabiliter* non tenetur iterum accusare peccatum detractionis, sicut non tenetur accusare illud *undecimum dubie* accusatum per verba *circiter decies;* praeterea iam fuit directe remissum vi absolutionis, cui ut erat in conscientia subiectum fuit. Ita *Lugo*, d. 16, n. 78; *Sporer*, *Elbel*, *Ball.-P.*, *Lehmk.*, etc. Cfr. tamen *Berardi*, Praxis, vol. 4, n. 123 seq. **Comp.**, nn. 573, 582.

489. — *Resp. ad 4.um* *Nego*, si bona fide egerit, quia plene et integre obligationi confessionis satisfecit, siquidem numerus minor in maiori fuit comprehensus adeoque remissus. Ita *communiter*. *Reuter*, n. 313; *Gury*, n. 430.

CASUS IV

INTEGRITAS CONFESSIONIS 2.°

Venialia uni, et mortalia alteri declarata

LEOCADIA, confessario ut pia mulier nota, si quando graviter peccet, ne apud eum bonam existimationem amittat, extraordinarium confessarium requirit, cui mortalia confiteatur, et venialia tantum moderatori ordinario declarat. Quondam, cum in aliquod mortale lapsa fuisset, et copia confessarii extraordinarii deesset, recurreretque tempus pro confessione statutum, in magna versabatur perplexitate. Adstant undique ambages. Si accedere velit ad confessarium ordinarium, magna verecundia cohibetur; si exspectare statuat donec alium repererit, mirabitur solitus moderator, et postea de causa insolitae morae interrogabit. Quid igitur faciet misera? adit quidem solitum sacerdotem, sed ne sacrilegio inquinetur, oblatam a confessario absolutionem recusat, praetextu insufficientis praeparationis, aut recollectionis, sed reapse ut alium confessarium interea adire queat.

HINC:

QUAER. 1.° *An valide confiteatur ille qui venialia uni confessario, mortalia vero alteri declarat?*

2.° *Quid de* LEOCADIA *dicendum?*

SOLUTIO:

490. — *Resp. ad 1.um Affirm., per se* loquendo, dummodo omnia mortalia alteri prius confiteatur, nec absolutionem recipiat unquam, celato aliquo peccato mortali. Ratio est, quia confessio est vere integra, si omnia peccata mortalia complectatur. Nec in praxi damnandi sunt qui hoc faciunt ne se exponant periculo sacrilege confitendi. *S. Alph.*, n. 471. — Pessime igitur aget confessarius curiose hac de re investigando et importunis interrogationibus, vel displicentiae signis, coarctando amplissimam libertatem, quam Ecclesia permittit. Cfr. supra, n. 93. **Comp.**, n. 578.

491. — *Resp. ad 2.um* LEOCADIA non est arguenda de integritatis defectu in confessione; sed timendum est ne, huc et illuc vagando, et frequenter confessarium de industria mutando, dispositione cordis sufficienti careat. Enixe etiam adhortanda est ut ad confessarium ordinarium non accedat, si nolit mortalia declarare, etiamsi absolvi nollet; quia facile fieri potest ut, urgente confessario, absolutionem sacrilegam recipiat. *Gury*, n. 432.

CASUS V

INTEGRITATIS CONFESSIONIS 3.°

Peccatum recens ut antiquum declaratum

PAULINA, industria mulier, siquando gravius peccet, modum invenit peccatum cum minori verecundia confitendi, ut ex dicendis patebit.

1.° Quondam, cum peccati turpis rea evasisset, confessionem generalem summariam a pluribus annis instituit, et peccatum illud recens commissum, et nondum declaratum, cum aliis peccatis iam in praecedentibus confessionibus accusatis miscet et confundit.

2.° Alias, culpa letali recenti inquinata, accusatis peccatis venialibus, addit: *Me accuso etiam de tali peccato quod anno praeterito infeliciter patravi.*

3.° Alias, recurrente eodem casu, accusatis pariter venialibus sic concludit: *Accuso me de omnibus culpis in tota vita mea commissis, praesertim de tali peccato turpi.*

HINC:

QUAER. 1.° *An peccata nondum accusata, necessario sint distinguenda a peccatis iam declaratis, v. gr. si aliqua confessio generalis instituatur?*

2.° *An satisfaciat integritati confessionis, qui peccatum recens ut antiquum accusat?*

3.° *Quid de variis industriis* PAULINAE?

SOLUTIO:

492. — *Resp. ad 1.um Neg.*, probabilius *per se* (1). — Ratio est, quia peccatum, quatenus commissum, idem est sive iam fuerit declaratum, sive non declaratum. Circumstantia enim temporis quo patratum fuit, non se habet ex parte peccati, sed mere ex parte paenitentis. Quapropter, illa circumstantia non explicata, totum tamen explicatur peccatum secundum suam specificam gravitatem, immo secundum circumstantias ipsum aggravantes.

Hinc: 1.° Qui confitetur peccatum in praecedenti confessione ex oblivione omissum, non tenetur hanc circumstantiam explicare, nisi per accidens hoc requiratur ut sciat confessarius an possit absolvere, necne. *Lacroix*, ibid.

2.° Qui confitetur generaliter, probabilius potest sine alia explicatione admiscere peccata nova cum antiquis, etiamsi id de

(1) Ita *S. Alph.*, n. 425, et clarius in Hom. apost., n. 4; *Lugo*, disp. 16, n. 46; *Tamb.*, Meth conf., l. 2, c. 1, *et alii* contra *Billuart*, diss. 7, art. 2, § 5; *Lacroix*, n. 4181.

industria faciat ad tegendum tempus quo peccatum commisit, quia utitur iure suo. Nec obstat quod dicat se velle confessionem generalem facere; per hoc enim non dicit se velle sola peccata antiqua confiteri, sed velle se etiam illa comprehendere; nam confessio omnia peccata usque ad hanc horam commissa complectitur. Nec refert quod mutetur iudicium confessarii, qui forte putat peccatum iam esse deletum, dum non fuit adhuc declaratum, quia sufficit ut confessarius iudicium ferat de peccato ut in se est; malitia enim peccati non mutatur, sive remissum iam fuerit, necne. Nec refert etiam quod confessarius intelligat illud esse peccatum antiquum; paenitens enim id non dixit, nec intentio absolvendi pendet ab existimatione privata confessarii, qui intendit absolvere ab omnibus peccatis ad iudicium delatis. Ita expressis verbis *Lugo*, ibid., n. 54. Hoc autem probabiliter valet, etiamsi paenitens praevideat confessarium putaturum esse peccatum recens iam fuisse alias declaratum, dummodo ex vi confessionis eum in hunc errorem non inducat, sed tantum errorem permittat (1).

Dixi *per se loquendo*, quia aliquando necessario declaranda est *per accidens* temporis circumstantia, v. gr. si peccati speciem mutet, ut in coniugato, etc., vel si ipsi peccato adnexa sit *reservatio*, etc. In praxi tamen semper *suadendum est* ut discrimen illud fiat. *Lacroix*, n. 1182; *Gury*, n. 433.

493. — *Resp. ad 2.um* Communior sententia negat, quia paenitens dupliciter mentitur, celando nempe peccatum commissum, et accusando aliud, quod non patravit.

Non desunt tamen theologi, qui hoc mendacium leve putant (2). Unde probabiliter satisfacit obligationi confessionis, sicut ille qui accusat percussisse capuccinum, cum percusserit carmelitam; vel detraxisse domi, cum detraxerit in via, etc. **Comp.**, n. 590.

494. — *Resp. ad 3.um* Seu quid de PAULINAE industriis?

In *primo* casu, videtur PAULINA integritati confessionis satisfecisse cum rigore loquendo, quia paenitens, significando se velle declarare peccata totius vitae usque adhuc, nihil excipit, nec confessarium in errorem necessario inducit. Nec obstat, quod peccata non adhuc declarata cum aliis iam confessis misceat.

In *secundo* casu, PAULINA probabilius non satisfecit integritati confessionis, quia negavit se recenter peccasse, quod falsum est, et proinde aequivalenter celavit peccatum, hoc ultimo tempore

(1 *Lugo, Bonacina, Suárez, et alii* apud *Lacroix*, n. 1181

(2) Cfr. *Lugo*, ibid. Ita etiam *Ball.*, h. l. (edit. romana); *D'Annibale*, 3, n. 309, nota 60; *Buccer.*, Inst. Th. mor., 2, n. 715, et Casus, § 123, n. 3; *Génicot*, 2, n. 288; *Noldin*, n. 281.

commissum; sed quia opposita sententia, ut diximus, *probabilis* videtur, nequit obligari ad confessionem iterandam illius peccati.

In *tertio* casu, defuit etiam probabilius integritati confessionis, quia peccatum recens, ut antiquum accusavit, sed probabilis quoque videtur sententia quae stat pro validitate confessionis. Unde certo non constat de obligatione iterandi confessionem. **Comp.**, n. 590.

CASUS VI

INTEGRITAS CONFESSIONIS 4.°

Confessio dimidiata ob infamiae periculum

1.° SIGISMUNDUS, parochus, sacrum Viaticum ad BARBARAM moribundam deferens, magna comitante turba, postulat ab ipsa de more, secreto, an quid conscientiam remordeat? Fatetur illa, se a 40 annis sacrilege confessam esse; timens autem parochus ne mirentur assistentes, si diutius cum aegrota sermonem protrahat, audito uno vel altero peccato, eam absolvit et sacra Eucharistia reficit.

2.° CLAUDINUS, puer, cum pro prima vice ad sacram mensam, multis stipantibus sociis, accederet, timori sacrilegae communionis correptus, statuit declarare peccatum grave a pluribus annis patratum, et hactenus in confessione celatum. Deficiente confessario ordinario, adit sacerdotem primum sibi obvium, et rem ei uno verbo aperit. Hic propter temporis angustiam et infamiae periculum puerum statim absolvit, praecipiendo ut ad sacram synaxim accedat, postea confessionem ratione integritatis completurus.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte processerit* SIGISMUNDUS, *in primo casu?*
2.° *An* CLAUDINUS, *in secundo casu, potuerit absolvi et Eucharistiam accipere, imperfecta confessione?*

SOLUTIO:

495. — *Resp. ad 1.um* SIGISMUNDUS recte processit, nec prudenter alio modo facere potuisset; etenim in tantis rerum angustiis non urget praeceptum integritatis confessionis, proper periculum famae quod incurrisset moribunda. Igitur in eo casu, auditis praecipuis peccatis, mulier absolvi debuit. Deinde confessario quamprimum ad aegrotam redeundum ad maiorem confessionis integritatem obtinendam, in quantum, spectatis circumstantiis, id fieri potuit. *S. Alph.*, n. 484; *Gousset. Gury*, n. 436.

Resp. ad 2.um Affirm. Ratio enim eadem est ac in casu praecedenti, scilicet, quia urgebat periculum grave infamiae excusans

hic et nunc a praecepto divino integritatis confessionis. Recte igitur egit confessarius erga CLAUDINUM. Ita *Gousset*, ibid.; *Gury*, n. 437.

CASUS VII

INTEGRITAS CONFESSIONIS 5.°

PAULUS excepit confessionem EUPHEMIAE, piissimae feminae, quae in illa paroecia ad paucas hebdomadas morabatur. EUPHEMIA manifestavit, se dubium habere de facto aliquo suo num peccatum grave constituat, vel non; vellet illud accusare, sed suus ordinarius confessarius ipsi prohibuit ne quidquam circa illam materiam confiteretur, donec iterum apud ipsum confessionem instituerit. «Ego te securam reddo, dixit ordinarius suus confessarius, non futurum grave peccatum quidquid in hac materia tu facias». Hinc EUPHEMIA veluti inter maleum et incudem reperiebatur: nam ex una parte timebat non accusare actum, de quo dubitabat essetne mortale peccatum; ex alia vero timebat agere contra oboedientiam sui confessarii. Attamen dixit PAULO se esse paratam ad faciendum id quod ipse PAULUS faciendum esse iudicaret in hoc casu. PAULUS, audito nomine illius confessarii, qui revera sacerdos erat valde notus ut doctissimus et venerabilissimus, iussit EUPHEMIAE ut suo oboediret confessario, ne forte aliter agens in multos scrupulos incideret. EUPHEMIA cum magna pace utrique confessario oboedivit, sed PAULUS scrupulis non levibus nunc agitatur, an recte egerit, necne. Etenim viri aliqui consulti illum male egisse pronuntiarunt.

HINC:

QUAER. 1.° *Num* PAULUS *recte se gesserit?*

2.° *Et quatenus negative, quid nunc facere debeat?*

SOLUTIO:

496. — *Resp. ad 1.um* In casu PAULUS non videtur arguendus de imprudentia, maxime postquam intellexit ordinarium illum confessarium esse scientia et virtute commendatum. Potuisset quidem EUPHEMIAE permittere ut dubium exponeret, et si revera grave non erat peccatum, iudicium alterius confessarii confirmare. Sed, postquam intellexit nomen confessarii, hoc minus prudenter forte fecisset, quia videretur de tanto viro aliquid suspicari. Etiam antequam sciret quisnam esset ille confessarius (minime autem postea), potuisset prudenti aliqua interrogatione cognoscere qua de causa confessarius nolebat ut de illa materia accusaretur. Sed cum a parte rei non adsit obligatio confitendi quod probabiliter non est peccatum aut non est grave, et aliunde EUPHEMIA, pientissima, ut videtur, posset sufficienter iudicium efformare,

et hoc iudicium confirmatum sit iudicio docti ac prudentis confessarii, et demum quia accusatio in casu non aufertur sed tantum differtur donec ad suum ordinarium redeat confessarium, bene potest PAULUS tranquillus remanere.

497. — *Resp. ad 2.um* Ut ex dictis patet, nihil PAULUS nunc corrigere debet.

CASUS VIII

MENDACIUM IN CONFESSIONE

DOROTHEA, pia mulier, licet ut filia Adae humanam fragilitatem interdum experiatur, a confessario interrogata utrum ad sacram mensam de more accesserit, affirmavit, non audens declarare, se ob aliquod animi taedium semel iterumve communionem praescriptam omisisse. — Alias interrogata num peccatum aliquod veniale, pluries olim ab ea commissum, iterum admiserit, contra veritatem id negavit. — Tandem, cum generalem confessionem ex mera devotione instituisset, interrogata de aliquo peccato gravi contra castitatem, negavit se illius ream esse, quia illud in praeterita confessione debite declaraverat. Postea timet DOROTHEA, ne propter praefata mendacia, confessionem sacrilegam fecerit.

HINC :

QUAER. 1.° *Quale peccatum sit mentiri in confessione?*
2.° *Quid de* DOROTHEA *iudicandum?*

SOLUTIO :

498. — *Resp. ad 1.um* *Per se* datur tantum peccatum mortale quando mendacium versatur circa materiam necessariam confessionis sine iusta causa celatam, aut materiam gravem suppositam.

Hins : 1.° Peccat *graviter* paenitens qui, non legitime excusatus, negat se commisisse aliquod peccatum *grave* quod scit se patrasse, quia iniuriam gravem sacramento irrogat.

2.° Peccat etiam graviter qui, mentiendo in confessione, accusat peccatum grave quod non commisit, v. gr. ad iactantiam, ad intricandum confessarium, ad curiositatem, ut eliciantur a confessario explicationes circa res ignotas et periculosas, ad complacentiam in interrogationibus a confessario faciendis habendam, etc. Ratio est, quia gravem iniuriam irrogat sacramento ipsi subiiciendo tanquam materiam certam et necessariam peccata non exsistentia. Excusantur tamen a peccato gravi ob bonam fidem rudiores, qui putant melius esse *abundare* quam *deficere* in numero dubio peccatorum exponendo. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, in Hom. apost., n. 28 ; *Gury*, n. 440. Cfr. tamen supra, n. 493.

499. — 3.° Mendacium autem circa peccata *venialia* negata vel

falso affirmata in confessione non est *per se* peccatum mortale, quia tale mendacium non est perniciosum, nec graviter sacramento iniuriosum, cum sit in materia levi et non necessaria. Ita *communiter*, *S. Alph.*, ibid.; *Billuart*, diss. 7, a. 2, § 5, contra *plures*, qui dicunt quod omne mendacium in confessione sit mortale circa materiam quamcumque confessionis versans.

4.° Non est peccatum mortale *per se* negare culpam gravem *confessam*, quia non est materia necessaria sacramenti, et responsio negantis, nisi circumstantiae aliud postulent, intelligenda est ab ultima confessione, vel de peccato non adhuc clavibus subiecto. — *Excipe*, si confessarius ius habeat de peccato illo interrogandi, ad praesentem directionem, v. gr. ad differendam absolutionem, propter relapsum vel consuetudinem, ad iniungendam restitutionem vel satisfactionem, aut ad remedia praescribenda, etc. *S. Alph.*, ibid.; *Billuart*, ibid., et alii *communiter*.

5.° Mendacium circa res ad confessionem seu conscientiam paenitentis non pertinentes, *per se* non est mortale; quia nec est graviter paenitenti damnosum, ut supponitur, nec graviter sacramento iniuriosum, cum ad ipsum non referatur. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, ibid.; *Gury*, n. 441.

500. — *Resp. ad 2.um* DOROTHEA non fecit sacrilegam confessionem, non obstante triplici negatione veritatis, nisi forte ex conscientia erronea, nempe si graviter peccare existimasset.

Etenim: 1.° Non graviter peccavit mulier affirmando se Eucharistiam suscepisse, et negando se commisisse tale peccatum veniale, quia materia duplicis illius mendacii minime gravis est, ut patet ex dictis; nam mendacia illa non reputarentur mortalia extra confessionem; sed circumstantia confessionis non facit ut gravia evadant, cum ad materiam confessionis necessariam non pertineant.

2.° Neque mentita est graviter, immo neque venialiter *per se*, negando se ream esse peccati, quod reapse commisit, sed quod iam alteri confessa est; quia non habet peccati illius *conscientiam;* ergo illius rea non est. Immo potest dicere: *Non commisi illud peccatum*, id est, *ita ut confiteri debeam*, quia iam ad materiam confessionis necessariam non amplius pertinet.

Hoc tamen intelligendum est, nisi confessarius in aliquo casu iuste interroget ad noscendum statum paenitentis. *S. Alph.*, l. 6, nn. 496 et 497. — Sed, si paenitens non peccaverit mortaliter ab ultima confessione, confessarius sufficienter novit statum eius, neque tunc ius ullum habet de vita praeterita interrogandi. *Gury*, n. 442.

CASUS IX

PECCATA DUBIA

HUBERTUS, vir neque timoratae neque laxae conscientiae, varia peccata dubia in confessione praetermisit, ratus se nulla obligatione ea declarandi obstrictum esse, scilicet: 1.° Olim dubitans utrum delectationi morosae consensum praebuerit, et utrum peccatum talis speciei vel in tali numero patraverit, illud reticuit, hoc principio innixus, nempe: *Nulla datur obligatio, nisi de ea certo constet.* — 2.° Alia vice etiam peccatum aliquod omisit inter confitendum, quia causae aderant utrinque dubitandi utrum letaliter deliquisset, vel venialiter tantum. — 3.° Alias sciebat quidem et certo se aliquod peccatum patrasse, nec ignorabat illud esse certo grave; sed graviter dubitabat an illud iam in aliis confessionibus accusavisset, necne; haesit anceps aliquandiu, modo in declarationem faciendam, modo in eam omittendam propendens. Tandem illud peccatum praetermittere statuit, ratus se posse hac in re uti sententia probabili sibi favente.

HINC:

QUAER. 1.° *An adsit obligatio confitendi peccata dubie commissa?*

2.° *An accusanda sint peccata dubie gravia?*

3.° *Quid de peccatis certo commissis et certo gravibus, sed iam probabiliter in confessione declaratis?*

4.° *Quid de* HUBERTO *sentiendum?*

SOLUTIO:

501. — *Resp. ad 1.um Neg., probabilius*, nisi agatur de dubio mere practico, ex quo scilicet conscientia minime efformari potest, nec omissa fuerit seria diligentia ad dubium discutiendum. Ratio est, quia tunc agitur de lege dubia, quae non obligat. Etenim, ex *Trid.*, accusari debent peccata mortalia quorum habetur conscientia: atqui non habetur conscientia peccatorum dubiorum, siquidem conscientia nihil aliud est quam cordis scientia, seu iudicium practicum de peccato commisso. *S. Alph.*, n. 473; *Gury*, n. 445.

502. — *Resp. ad 2.um Neg.*, etiam *probabilius per se*, saltem *speculative loquendo*, ob easdem rationes ac modo supra. Etenim lex peccata mortalia tantum respicit; ergo, si non constat de peccato mortali, de obligatione legis non constat. Sed supponitur paenitens qui, in re de qua agitur, ordinarie discernere possit inter peccatum mortale et veniale, quia secus conscientiam suam efformare non posset. *Gury*, n. 446. **Comp.**, n. 580.

503. — *Resp. ad 3.*um Magis adhuc controvertitur in hoc casu, ac in praecedentibus. Plures doctores urgent obligationem confessionis, quia, ut aiunt cum *S. Alph.*, quando peccata sunt certa, requiritur etiam confessio certa; *non satisfit* enim *obligationi certae per adimpletionem dubiam.* — Attamen *sententia libertati favens vere probabilis* videtur, quia obligatio confessionis in hoc casu probari nequit. Ita *Suárez*, *Lugo*, *Lacroix*, *Noldin*, De Sacram., n. 267; *Constantini*, Inst. Theol. mor., vol. 3, n. 756, VIII, cum *communiori.* **Comp.,** vol. 1, n. 144.

Ceterum, in praxi, stante dubio, tutior pars aliquando *suadenda* est, praesertim ad conscientiae pacem et ad periculum hallucinationis declinandum. Immo, paenitentes laxae conscientiae ad hanc tutiorem partem sequendam adigendi sunt, quia praesumptio contra eos militat. **Comp.,** nn. 579-582.

*Resp. ad 4.*um Quid igitur de HUBERTO? Rigorose loquendo non videtur inquietandus, quia, cum non sit vir laxae conscientiae, atque ex rationibus solidis iudicium suum efformaverit, *opinione sua probabili uti potest. Gury*, n. 446.

CASUS X

CIRCUMSTANTIAE PECCATORUM 1.°

1.° PASCHASIUS, iuvenis, in peccatum turpe semel lapsus est cum propria sorore, cum consobrina germana, et cum uxore fratris sui. Cum autem ad meliorem frugem sese recepisset, ad pedes confessarii provolvitur, et cum magna contritione declarat, se cum tribus mulieribus sibi coniunctis turpiter egisse.

2.° FLAVIA, mulier, pluries imprecata est patri, fratri, consobrino, avunculo, et ipsi confessario; et erga eosdem odium et desiderium vindictae fovit. Confitetur autem quod quoties imprecata fuerit, toties odium et desiderium vindictae habuerit erga varias personas, quin earum qualitatem exprimat.

HINC:

QUAER. 1.° *An* PASCHASIUS *integritati confessionis satisfecerit? vel an gradus consanguinitatis et speciem propinquitatis declarare debuerit?*

2.° *An* FLAVIA *satis peccata sua explicaverit? vel an debuerit dicere, imprecationes, odia et desideria vindictae spectasse ad patrem, ad fratrem*, etc.?

SOLUTIO:

504. — *Resp. ad 1.*um 1.° PASCHASIUS integritati confessionis non satisfecit, quia tacuit circumstantiam *adulterii* cum uxore fratris

sui patrati. Debuisset igitur saltem addere, unam e tribus mulieribus esse matrimonio ligatam. *Gury*, n. 454.

2.° Debuit etiam saltem *probabilius* declarare incestum cum propria sorore, seu in primo gradu lineae collateralis. Ratio est, quia reverentia quae debetur sororibus et fratribus est diversae rationis, ac ea quae aliis consanguineis collateralibus tribuenda est. Id ex eo patet quod Ecclesia nunquam dispenset ab impedimento in illo gradu ad matrimonium contrahendum. Ita *communiter* cum *Lugo* et *Lacroix*. — Attamen *S. Alph.* habet *sententiam oppositam ut probabilem*, ex eo quod talis copula non sit vetita de iure naturali, ut patet, ait, exemplo filiorum Adae. Sed responderi potest copulam hanc prohiberi saltem de iure naturali lato, et magis quam prohibetur polygamia, cum unica exceptio ob necessitatem facta sit.

505. — 3.° *Probabilius* PASCHASIUS non debuit declarare gradum consanguinitatis quoad consobrinam, quia ceteri gradus videntur tantum circumstantiam aggravantem inducere. *S. Alph.*, n. 470, et *alii communius*, contra *Concina*, etc. Neque debuit exprimere gradum affinitatis quoad uxorem fratris sui, quia si excipiatur gradus primus in linea quasi recta, seu inter socerum et nurum *(suegro y nuera)*, et inter privignum et novercam *(hijastro y madrastra)*, probabilius peccatum luxuriae non mutat speciem pro variis gradibus; neque necesse fuit distinguere inter propinquitatem ratione consanguinitatis vel affinitatis. *S. Alph.*, n. 470, ubi testatur esse doctrinam communem theologorum. **Comp.**, n. 588.

N. B. Ad praecavendas practicas difficultates, et anxietates paenitentium sedandas, usui esse poterit sententia, quam S. Alphonsus probabilem vocat, l. 4, n. 448, iuxta quam omnes gradus incestus, sive inter consanguineos, sive inter affines, sunt eiusdem speciei, excepto solo primo gradu lineae rectae *inter consanguineos*. Vide etiam lib. 6, nn. 469 et 470. Cfr. *Ball.-P.*, vol. 2, n. 1018, et vol. 5, n. 210.

Immo probabiliter nec primum gradum consanguinitatis in linea recta debet paenitens exprimere, sed satis est si dicat: *commisi* incestum. Ita *Suárez*, De paenit., d. 22, s. 3, n. 12; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 210; *Ojetti*, v. Incestus; *Noldin*, De sexto, n. 21. **Comp.**, n. 588.

506. — *Resp. ad 2.um* FLAVIA deliquit in integritate confessionis omittendo declarare imprecationes, etc., in patrem vel in fratrem in specie, ob strictum pietatis vinculum. Illae enim iniuriae graves declarandae sunt, saltem quando agitur de propinquitate priori, quia est defectus pietatis omnino specialis, cum opponatur amori reciproco quem sibi invicem debent proxime coniuncti. Hinc praefatae iniuriae declarari debent: 1.° quoad parentes et filios, immo

quoad avos et nepotes, in linea recta ; 2.° quoad coniuges, quia, cum sint una caro, debent esse *cor unum et anima una;* 3.° quoad fratres, quia coniunctione omnino speciali uniuntur (1).

507. — Non autem necesse fuit ut FLAVIA designaret in specie alios quos iniuria gravi affecit, quia iniuriae etiam graves inter alios consanguineos et inter affines *probabilius* specialem malitiam non contrahunt, licet in gradibus pro matrimonio prohibitis versentur. Ratio est, quia, cum sit remotior coniunctio, non tantus amor prae ceteris extraneis, ipsis debetur, ut iniuriae istis illatae diversam malitiae speciem constituant. *Lugo*, d. 16, n. 508, cum *aliis* contra *plures*, qui volunt ut omnes gradus pro matrimonio prohibiti in confessione exprimantur.

Neque debuit FLAVIA circumstantiam confessarii exprimere *per se*. Attamen species in eo casu mutari potest ratione sacerdotii, nempe, si dignitas sacerdotis vel religionis graviter laederetur, aut eius persona male tractaretur, vel desiderium male illud tractandi haberetur.

CASUS XI

CIRCUMSTANTIAE PECCATORUM 2.°

ANATOLIUS, parochus, cum infeliciter in peccatum carnis lapsus esset cum ancilla sua, quae simul erat paroeciana et filia confessionis, seu paenitens, ac postea sacrilege celebrasset, induta laicali veste, ad locum dissitum tendit, confitendi gratia, seque accusat quod, ligatus voto castitatis, cum aliqua muliere peccaverit, et sacrilege communicaverit.

HINC :

QUAER. 1.° *An* ANATOLIUS *integre confessus fuerit, omittendo circumstantiam peccati cum paenitente commissi?*

2.° *An omittendo circumstantiam ancillae?*

3.° *An omittendo circumstantiam paroecianae?*

4.° *An omittendo circumstantiam Missae sacrilegae?*

SOLUTIO :

508. — *Resp. ad 1.*[um] *Affirm.*, probabilius *per se*. Non debuit enim necessario patefacere circumstantiam peccati cum propria paenitente patrati. Ratio est, quia confessarius ex officio stricte tantum tenetur ad rectam directionem in tribunali praebendam, neque ulla spiritualis cognatio inter confessarium et paenitentem

(1) NOTA. Iniuriae in bonis fortunae, parentibus vel aliis propinquiis irrogatae, minime speciem peccati mutant, si excipias casum in quo parentes, pro quantitate furti, amitterent id quod necessarium esset ad vivendum, et proinde id quod filius ex pietate ipsis dare teneretur.

ex confessione oritur. *Lugo*, *Lacroix*, *S. Alph.*, l. 3, n. 451, contra *alios non paucos*.

Dixi *per se*, quia circumstantia specifica daretur, si peccatum cum confessione relationem haberet, v. gr. si adfuisset sollicitatio in confessione, vel occasione confessionis, etc., ob sacrilegium et iniuriam maximam quae tunc sacramento paenitentiae irrogaretur. *Lugo*, n. 351.

509. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, etiam probabilius. Circumstantia enim famulatus speciem peccati non mutat. Ratio est, quia herus, ancillam admittendo ad famulatum, cum ea de re temporali tantum contrahit, nempe de tanto pretio, de servitio annuo vel menstruo solvendo, nec intendit se obligare tanquam ex officio ad spiritualem eius animae curam suscipiendam. Attamen in casibus particularibus facile obligatio specialis intervenire potest pro hero, v. gr. si puella iunior *ipsius custodiae* a *parentibus* committatur, quia tunc *quasi-contractus* intercedit. *Gury*, n. 459.

510. — *Resp. ad 3.um Negant plures*. Ratio est, quia circumstantia peccati cum paroeciana commissi speciem particularem deformitatis inducit. Ad pastorem enim ex officio pertinet oviculam suam sedulo custodire, et periculis avertere. Quid igitur, si pastor, repente in lupum mutatus, eam voraverit? Ita *S. Alph.*, l. 3, n. 451 ; *alii* tamen *oppositam* sententiam tenent. *Gury*, n. 460.

511. — *Resp. ad 4.um Neg.* etiam ; ANATOLIUS enim non satisfecit integritati confessionis praetermittendo Missam in statu peccati mortalis celebratam, quia, dicendo quod communicaverit sacrilege, tacet indignam celebrationem. Seclusa autem celebrationis circumstantia, probabiliter satisfecisset dicendo se voto castitatis ligatum esse. *Lacroix*, n. 1060, et alii graves theologi. Vide dicta supra, n. 210.

CASUS XII

MANIFESTATIO COMPLICIS

Et illius qui fuit occasio peccati

1.° BERTHOLDUS infandum incestus crimen patravit cum sua sorore unica, parocho notissima, huiusque nepoti proxime nuptura. Urget tempus paschale, nec miser alteri quam pastori suo confiteri potest. Haeret diu anxius et dubius, an possit vel debeat peccatum illud cum sorore sua commissum confiteri cum tanta sororis suae apud parochum infamia. Iam iam peccatum erat omissurus, cum, secum cogitando et recogitando, modus invenit sese tantis ambagibus eripiendi, et sic confitetur : *Incestum semel cum consanguinea commisi.*

2.° AEGIDIUS, advertens sororem suam a CAIO, amasio suo,

gravidam esse, actus in rabiem, eam graviter percutit, et sic eius abortum procurat. Facti paenitens, confitetur quidem gravem sororis percussionem, sed circumstantiam eius praegnationis et mortis fetus reticet, ne crimen illius detegat confessario, a quo tam ipse quam tota familia perfecte cognoscitur.

HINC :

QUAER. 1.° *An accusandum sit peccatum quod declarari nequit sine complicis manifestatione?*

2.° *An peccatum declarari possit confessario complicem cognituro, si alius confessarius non desit?*

3.° *An sit obligatio declarandi peccatum mortale quod accusari nequit sine infamia alterius qui fuit occasio aut obiectum peccati?*

4.° *Quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO :

512. — *Resp. ad 1.um* In praxi datur *libertas* (*Buccer.*, 2, n. 720; *Génicot*, n. 499; *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 86); duplex enim exsistit sententia. — Prima, *communior* et *probabilior*, *affirmat.* Ratio est, quia nulla datur ratio legitima a peccato confitendo excusans. Incommodum enim illud quod sequitur ex manifestatione complicis, est ipsi confessioni intrinsecum. Secus enim locis bene multis, ubi fideles omnes a parocho vel etiam eius adiutoribus cognoscuntur, iam rueret ex magna parte confessionis praeceptum. Parentes enim, filii, coniuges, plerumque a peccatis declarandis excusarentur, quod absurdum est. Ita *communiter. S. Alph.*, n. 580; *Billuart*, diss. 7, a. 2, § 2; *Lugo*, d. 16, n. 420.

Altera, vere *probabilis*, *negat*, immo dicit *deberi omitti* circumstantiam, ex qua complex detegatur, donec alius confessarius invenìri possit, cui complex sit ignotus. Ratio, quia praeceptum *naturale* servandi famam proximi praeferendum est praecepto positivo integritatis confessionis; praesertim cum huius observatio tantum differatur. Ita *Busemb.*, *Diana*, *Mazzotta*, *Navarrus*, *Medina*, *Elbel*, *Ball.-P.*, vol. 5, n. 257, etc. **Comp.**, n. 601.

513. — *Resp. ad 2.um Neg.*, si *facile* alius sacerdos adiri possit (*Lugo*, De paenit., d. 16, n. 394; *S. Alph.*, n. 489; *Ball.-P.*, l. c.; *Buccer.*, vol. 2, n. 720; contra *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag 86). Sed facile etiam dantur causae excusantes. Insuper, seclusa quoque causa excusante, generatim grave peccatum non esset, si confessarius ordinarius servaretur. **Comp.**, ibid.

Resp. ad 3.um In praxi datur *libertas*. Sequitur ex dictis in resp. ad primum quaes.

514. — *Resp. ad 4.um* Ad *primum* casum. Cum BERTHOLDUS usus sit sententia, quam *S. Alphonsus* et alii probabilem habent, non videtur inquietandus. Vide dicta n. 505.

515. — Ad *secundum* casum. Nec AEGIDIUS videtur inquietandus, ut apparet ex dictis.

Praeterea, iuxta plures, seorsim utrumque peccatum confiteri valeret, scilicet gravem sororis percussionem, et abortum mulieris procuratum. Nec dicas quod sic omitteret circumstantiam specificam consanguinitatis quoad fetum occisum; nam *probabiliter* mala tractatio cognatorum non inducit speciem novam peccati, nisi agatur de consanguineis lineae rectae in primo et secundo gradu, aut in primo gradu lineae collateralis, ut dictum est supra, n. 507. Porro infans occisus, seu filius sororis, est in secundo gradu consanguinitatis lineae collateralis, et proinde erga eum non specifice laeditur virtus pietatis. *Lugo*, d. 16, n. 208 seq.; *Salmant.*, etc.

CASUS XIII

PECCATA EX OBLIVIONE OMISSA

ROSALIA, recordans de peccato gravi in confessione modo peracta omisso, nihilominus ad sacram synaxim accedit, et in sequenti confessione casum SEVERINO, confessario, exponit. At ille: «Scito, filia, inquit, horrendum esse si quis accedat ad sacram synaxim, conscius peccati gravis in confessione non declarati, teque damnandam fore si tanto salutis discrimini te iterum committas, neque hac vice te absolvere valeo». — Obstupefacta mulier recta pergit ad alium sacerdotem, BENIGNUM scilicet, quaerens utrum revera casus damnationis foret: «Minime gentium, inquit ille, scias te in nullo casu teneri ad confitendum ante communionem quodlibet peccatum involuntarie omissum. — Velis igitur, ait ROSALIA, peccati huius absolutionem mihi impertire. Nequaquam, reponit BENIGNUS; absolutione enim minime indiges, quia iam dimissum est hoc tuum peccatum. Sis igitur bono animo, et perge ad sacram Eucharistiam statim suscipiendam».

HINC:

QUAER. 1.° *An peccata involuntarie omissa sint confitenda?*
2.° *An declaranda sint ante communionem?*
3.° *Quid in praxi tenendum vel suadendum?*
4.° *An nova absolutio pro peccatis ex oblivione omissis impertiri debeat, sive eidem confessario, sive alteri confessio fiat?*
5.° *Quid de utroque confessario dicendum?*

SOLUTIO:

516. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ratio est, quia oblivio a divini praecepti obligatione excusare nequit. Constat ex proposit. 11 ab Alex. VII damnata. Immo confessio praedictorum peccatorum

fieri debet in *prima* futura confessione, quia in omni confessione accusanda sunt omnia peccata gravia nondum subiecta clavibus aut non *directe* remissa. **Comp.**, n. 595 seq.

Resp. ad 2.um Neg., *probabilius*, quia iam remissa sunt indirecte. Remanet tantum obligatio ea confitendi, ad praeceptum divinum adimplendum. Proinde, ratione probationis, peccatum communioni faciendae non obstat. Insuper, cum remissum fuerit in sacramento paenitentiae, etiam legi Concilii Tredentini satisfactum est. *S. Alph.*, *Collet* et nunc alii *communius*. *Gury*, n. 470. **Comp.**, n. 430.

517. — *Resp. ad 3.um Suadendum* est ut peccata haec ex oblivione omissa ante communionem declarentur, *si facilis aditus ad confessarium pateat*, ad maiorem animi consolationem. Praeterea, cum postea sint accusanda, sane praestat in praesentibus huic oneri satisfacere. Quod enim *debes facere*, *fac citius*, et in tuum maius commodum cedet. Insuper, dum te accingis ad communionem faciendam, declaratio peccati tui minus gravis tibi erit. *Gury*, n. 471.

518. — *Resp. ad 4.um* Sententia communis et tenenda *affirmat.* Ratio est, quia omnia peccata mortalia, ex institutione Christi, clavibus subiicienda sunt, ut directe remittantur. Peccata autem inculpabiliter omissa, licet iam *indirecte* remissa sint, non tamen vi sacramenti, seu vi absolutionis, sed tantum vi gratiae, et concomitanter cum aliis peccatis, remissa sunt. *Sporer*, n. 627, etc. *Gury*, n. 472. **Comp.**, n. 597.

519. — *Resp. ad 5.um* Damnandus est SEVERINUS, qui sine causa ROSALIAM damnavit. Ex dictis enim nullus erat pro muliere damnationis casus. Tantum igitur suadere potuisset, ut confessio peccati oblivione omissi communioni praemitteretur, non vero sub gravi *nec sub levi* praecipere. BENIGNUS in doctrina nullatenus reprehendendus est; potuit enim ita ROSALIAM docere, et ei, omissa absolutione, communionem permittere; sed, quoad modum, nimis aperte agendi rationem alterius confessarii damnavit, et ei contradixit. *Est enim modus in rebus... Gury*, n. 433. Immo ROSALIAM absolvere debuit, quia peccatum directe adhuc absolutum non erat, quamvis absolutio non erat ad communicandum necessaria. **Comp.**, n. 597.

CASUS XIV

PAENITENS LINGUAE CONFESSARII IGNARUS

ASCANIUS, natione germanus, linguae gallicae prorsus ignarus, nescio qua de causa, iter per Galliam agebat. Secum vero socium ducebat utriusque idiomatis probe scitum. Sed ecce interea, mox decurrente paschali tempore, obligatio confitendi et communican-

di instat. Quid faciet ille? Dubitat utrum confiteri debeat per interpretem, seu per fidelem suum ACHATEM. Diu haeret anceps, et in dies protrahit utriusque praecepti adimpletionem. Sed, elapso tempore paschali, ecce repentino morbo correptus, de vita valde periclitatur. Tunc recurrit et adaugetur difficultas. Metu mortis pressus et adactus, mandat, licet aegre, ut sacerdos requiratur; et per socium, velut interpretem, integram peragit confessionem.

HINC:

QUAER. 1.° *An ignari idiomatis regionis vel confessarii per interpretem confiteri teneantur?*

2.° *Quomodo confessio per interpretem fieri possit, quin hic peccata accusata cognoscat?*

3.° *Quid de casu?*

SOLUTIO:

520. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Neg.*, si agatur tantum de praecepto *Ecclesiae*, quia confessio per interpretem est onus gravissimum, quod nullatenus sub lege ecclesiastica cadere censetur. Ita *omnes*, ait *Concina*.

2.° *Neg.* etiam, *probabilius*, de praecepto *divino*, etiam *in articulo mortis*. Ratio est, quia confiteri per interpretem est onus gravissimum et multis periculis obnoxium, v. gr. periculo revelationis, irrisionis, etc. Praeter quod nemo tenetur duobus confiteri. Constat enim ex Concilio *Later.*, c. Omnis utriusque sexus fidelis... solus peccata sua confiteatur.

521. — *Resp. ad 2.um* Sic fieri potest: 1.° interpres avertat faciem a paenitente; 2.° recitet ipsi in suo idiomate interrogationes generales a confessario alta voce factas, circa praecepta Decalogi et Ecclesiae; 3.° interea paenitens ad singulas interrogationes nutu significet confessario an peccaverit necne, simulque numerum peccatorum digitis promat, ubi se reum cognoscit. *Voit*, n. 574.

Haec methodus suadenda est peregrinis, qui aliter confiteri nequeunt; sed ex obligatione rigida imponenda non est, quia, licet sic peccata interpretem lateant, est medium extraordinarium, et huiusmodi praxis paenitenti valde repugnare potest, variisque scatet incommodis.

Resp. ad 3.um ASCANIUS non fuit obligatus ad confitendum *per interpretem*, etiam in morte, ne quidem ad solum veniale dicendum. Inducendus tamen est ad confitendum per interpretem, modo praedicto, ad tutius atque solatium maius, necnon ad fructum uberiorem percipiendum. Si vero possit unum mortale exprimere per se solum, ad id tenetur.

CASUS XV

CONFESSARIUS IDIOMATIS LOCI IGNARUS

NICOSTRATUS, sacerdos, magno desiderio saluti animarum se impendendi, in longinquas barbarasque regiones proficiscitur, ut aliis viris apostolicis se comitem adiungat. Sed ecce, mox, ita disponente Providentia, licet linguae regionis ignarus, solus ingenti provinciae praeficitur. Undique requiritur ut moribundis succurrat; sed neque intelligit quid dicant aegrotantes, neque ab ipsis intelligitur. Quid consilii capesset? Ostendit Christi crucifixi imaginem aegrotis deosculandam, signo eos inducit ad veniam a Deo postulandam, et ad pectus in signum doloris et confessionis percutiendum, eosdemque absolvit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo missionarius, ignorans linguam regionis, poterit saltem aliquatenus confessiones excipere?*

2.° *Quid de praxi* NICOSTRATI?

SOLUTIO:

522. — *Resp. ad 1.um* Sequens methodus praedicto missionario suadenda est: discat confessarius ex lingua regionis, si nesciat, nomina praecipuorum peccatorum et frequentiorum, eaque enuntiet coram paenitente, qui, ubi opus erit, nutu capitis, aut affirmatione significabit se deliquisse. Ex hoc colliget quaenam peccata saltem in genere, a paenitente commissa fuerint. Ceterum satisfacient praedicti paenitentes, si confessario manifestent ea pauca peccata quae declarare possunt. Ita *communiter* auctores, agendo de moribundis qui non possunt integre confiteri, quod etiam ceteris casibus urgentis necessitatis convenire potest. *S. Alph.*, n. 480. **Comp.**, n. 607. Vide etiam dicenda in casibus sequentibus. *Gury*, n. 479.

523. — *Resp. ad 2.um* Valet quidem praxis NICOSTRATI, quando absolute alio modo facere non potest. Sed teneat methodum supra indicatam, et res facilius ipsi succedet. *Gury*, n. 480.

CASUS XVI

ABSOLUTIO MORIBUNDI SENSIBUS DESTITUTI

1.° SIGEBERTUS, parochus, advocatur ad PAULINAM, vitae liberioris mulierem, graviter decumbentem. Cum eam invenisset penitus destitutam sensibus, iudicat absolvendam non esse, quamvis, teste ancilla, sacerdotem desideraverit; monitisque adstanti-

bus de iustitia Dei in hanc miseram, suae paroeciae scandalum, domum gemebundus se recipit.

2.° MARIUS, advocatus ad IUSTINAM moribundam, audiensque eam repente apoplexia correptam fuisse, declarat eam absolvi non posse, cum ne de confessione quidem cogitare potuerit. Sed contristatos consolatur parentes, eo quod, cum christiane vixerit, Deus infinite bonus misericordiam illi sit tributurus; mors enim, ait, vitae similis est.

HINC:

QUAER. 1.° *An absolvendi sint quilibet moribundi sensibus destituti, si sacerdotem desideraverint, vel signum doloris ante eius adventum ostenderint?*

2.° *An absolvendi, si christiane vixerint, non tamen signa doloris praebeant?*

3.° *Quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO:

524. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Constat ex Rit. Rom. necnon ex variis Conciliis. Ratio est, quia per testimonium adstantium videtur tunc fieri veluti confessio per interpretem, cum moribundus censeatur continuare priorem confessarii petitionem. *Gury*, n. 481. **Comp.**, n. 608.

525. — *Resp. ad 2.um* Absolvendi sunt etiam *conditionaliter* omnes moribundi sensibus destituti, qui christiane vixerunt, etsi nullum dent signum doloris, aut petitionis confessionis. Ratio esse potest, quia in istis aliquo modo praesumi possunt dolor et confessio peccatorum per suspiria, gemitus, varios motus corporis, per anxiam respirationem, etc. Qui enim christiane vivit, praesumitur velle christiane mori. *S. Alph.*, n. 482.

Immo eodem modo absolvendi sunt etiam illi qui parum christiane vixerunt. Ratio est, quia etiam in istis potest adesse paenitentia, et confessio sensibilis. Peccator enim qui male vixit, se ad extrema perductum sentiens, potest bene mori velle, et donec oppositum probetur, absolutio ipsi impertienda est. Ita recte *Collet* cum aliis. *Gury*, n. 482.

N. B. Non caret difficultate assignare solidam rationem pro absolvendis moribundis sensibus destitutis. Huius difficultatis diversas solutiones vide in **Comp.**, n. 609.

526. — *Obiicies* cum *Concina* decretum *Societatis Iesu* quo damnatur sequens propositio recensita in catalogo propositionum quae in scholis eiusdem Soc. doceri non debent (in Ordinat. pro schol. sup.): *Moribundus etsi nullum signum det aut dederit contritionis, adeo ut sacerdos nec sciat nec prudenter putare possit praecessisse aliquam sensibilem confessionem, absolvi potest.*

Resp. 1.° Societas prohibuit ne doceretur talis doctrina in suis

scholis, quia tunc opposita sententia erat communior. — 2.° Certum est iesuitas communiter etiam Romae absolvere praedictos moribundos, non obstante Societatis decreto, nec reclamante eadem Societate.

527. — *Resp. ad 3.um* 1.° SIGEBERTUS prorsus damnandus est, quippe qui tanta inclementia erga miserrimam Christi oviculam perditam usus est. Numquid cum Christo Domino fas ei erit dicere: *Ego sum pastor bonus?* Sane huic peccatrici succurrere debuisset, in quantum poterat, per conditionatam absolutionem. Etenim evidenter egit contra praescriptum Rit. Romani, quo iubemur absolvere omnes qui sacerdotem postularunt, antequam usu sensuum privarentur.

2.° Neque MARIUS muneri suo satisfecit. Etenim, cum agatur de muliere quae christiane vixit, facile fieri potest ut lucidum intervallum, praesente sacerdote, habuerit et aliquo modo confessa fuerit; ergo absolvenda erat IUSTINA. Bene quidem fecit, consolando parentes puellae, et eius christianam vitam recolendo; sed multo melius fecisset, et meliori modo afflictos parentes consolatus fuisset, si moribundam beneficio absolutionis donasset. *Gury*, n. 484.

CASUS XVII

ABSOLUTIO HAERETICI MORIENTIS 1.°

OLIVARIUS, sacerdos, iter agens per loca haereticorum, cum in hospitium divertisset, ecce! incidit in haereticum moribundum, sensibus destitutum et cum morte iam luctantem. Ignorat an fuerit haereticus materialis vel formalis, an usu rationis gaudeat, necne; quid faciet? perplexitate primum torquetur, sed cum periculum sit in mora, mox insinuato et acclamato actu doloris de peccatis et desiderio confessionis, eum conditionaliter absolvit.

HINC:

QUAER. 1.° *Ab absolvi possit conditionaliter haereticus materialis sensibus destitutus?*

2.° *An recte egerit* OLIVARIUS?

SOLUTIO:

528. — *Resp. ad 1.um Affirm., probabiliter.* Ratio est, quia praesumi potest aliquatenus quod, hic et nunc veritatem agnoscens, velit in religione catholica mori, et consequenter confiteri et absolvi: hoc enim absolute fieri potest. Nonne unus talis inter centum millia potest reperiri? Deinde, in casu necessitatis licet uti opinione etiam tenuiter probabili in favorem hominis periclitantis. Iuxta alios, haereticus materialis absolvi potest, quia vult implicite sacramentum paenitentiae recipere, cum omnia ad sa-

lutem necessaria admittere velit. *Lacroix*, n. 1866; *Elbel*, nn. 212 et 216; *Reuter*, Neoconfessarius, n. 203.

Negant tamen plures cum *S. Alph.*, n. 483 in fine, nisi haereticus absolutionem expresse petat, quia talis homo nunquam praesumi potest dare signa doloris in ordine ad confessionem, a qua summopere abhorret. *Gury*, n. 488. — E contra Card. *Gennari* (apud *Il Monitore*, vol. 6, p. 2, pag. 112) *probabiliter* docet posse absolvi sub conditione etiam haereticum publicum et *formalem*, schismaticum, apostatam, etc., sensibus destitutum.

529. — *Resp. ad 2.um* Laudandus Olivarius, quippe qui, quo meliori modo potuit, saluti haeretici providit. Poterat enim haberi spes aliqua, licet tenuissima, valoris absolutionis ipsi conferendae. *Gury*, n. 489.

CASUS XVIII

ABSOLUTIO HAERETICI MORIENTIS 2.°

Caesarinus, haereticus, homo bene morigeratus, et qui videbatur materialiter tantum errasse, morbo gravissimo correptus, iam ad extrema pervenerat, quin tamen rationis usu fuerit destitutus. Id inaudiens Sylvanus, loci parochus, confestim se ad eum contulit, ut eius saluti aeternae consuleret, et eundem in hunc modum allocutus est: «Dic mihi, mi bone, nonne in religione lutherana permanes, quia illam veram existimas? Nonne illam statim relinqueres, si falsam putares? Nonne confiteris Deo te peccasse, et vis confiteri homini qui te possit absolvere? Nonne mihi confitereris, si scires te debere hoc facere?» Ad singula annuit aeger... et sacerdos ait: «Si est sufficiens ista confessio, ego te absolvo, etc.». Ex *Gobat* et *Elbel*.

Hinc:

Quaer. 1.° *An absolvi possit haereticus materialis, sensibus adhuc gaudens, et bona fide recusans religionem catholicam amplecti?*

2.° *An recte egerit confessarius, in proposito casu?*

Solutio:

530. — *Resp. ad 1.um* Quamvis communius negent theologi cum *S. Alph.*, quia haereticus quilibet recipere nequit sacramentum paenitentiae, quod non vult, et cuius fidem nullam habet; attamen *affirmant Lacroix*, *Reuter*, *Elbel*, supra citati, cum nonnullis aliis, pro casu extremo necessitatis. Ratio est, quia requisita ad sacramentum paenitentiae absolute, aliquo modo implicite adesse possunt. Etenim haereticus ille potest vere de peccatis dolere et implicite velle confessionem, v. gr. si fateatur interroganti sacerdoti quod vellet confiteri, si putaret religionem catholi-

cam esse veram religionem. Haec sententia videtur in praxi tenenda, quia non apparet improbabilis, cum a theologis pluribus magni ponderis defendatur. Praeterea, probabilitas tenuis vel tenuissima valoris sacramenti in huiusmodi casu sane sufficit. *Gury*, n. 490. Confirmatur ex praxi passim vigente in Helvetia et Germania, tales haereticos in articulo mortis absolvendi. Ita etiam *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 99 seq.; *Génicot*, n. 298; *Noldin*, De Sacram., n. 295.

531. — *Resp. ad 2.*um Non videtur damnandus SYLVANUS, qui absolvit haereticum materialem adhuc usu rationis gaudentem. Prudenter enim egit, siquidem in tanta extremitate non suppetebat tempus haereticum instruendi et convincendi. Si autem sacerdos ei dixisset falsam esse religionem eius, incurrisset periculum moribundum a bona fide eruendi, absque certitudine eum ad veram religionem adducendi.

Obiicies: Ad absolutionem validam requiritur actus fidei: atqui in haeretico actus fidei supernaturalis supponi non potest; ergo haereticus absolvi non potest. — *Resp. Dist.* Actus fidei non potest supponi in haeretico *formali*, *conc.*; in haeretico *materiali*, *neg.* — Ratio est, quia haereticus *materialis* pertinet ad animam Ecclesiae, licet a corpore excludatur; ipse igitur habere potest supernaturales actus spei, dilectionis et contritionis in ea fide fundatos. *Lacroix*, ibid.; *Elbel*, n. 214; *Gobat*, etc.; *Gury*, n. 491.

CASUS XIX

EXAMEN CONSCIENTIAE

BERNARDUS, plebeius homo, ad confitendum accedens, vix ecclesiam fuerat ingressus, cum ad sacrum tribunal properavit, et illud sine mora ingressus est. Confessarius, qui hoc animadverterat, interrogavit utrum examen conscientiae confessioni praemiserit. Negative respondit ille. Tunc confessarius cum indignatione eum repulit, mandans ut, conscientia prius debite excussa, denuo rediret. Abiit homo, et nunquam postea reversus est.

HINC:

QUAER. 1.° *Quale examen conscientiae requiratur?*
2.° *Quid de paenitente et confessario?*

SOLUTIO:

532. — *Resp. ad 1.*um 1.° Paenitens tenetur examen diligens conscientiae confessioni praemittere. Etenim omnia peccata, mortalia saltem, declarare debet; porro ad ea declaranda requiritur eorum cognitio; ad cognitionem autem examen serium et diligens praemittendum est.

2.° Obligatio illa examen ante confessionem agendi, *per se* gravis est, quia gravis est obligatio singula peccata secundum speciem et numerum declarandi; qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media necessaria ad finem hunc consequendum. Constat etiam ex Conc. *Trid.*, sess. 14, c. 5. — Dixi *per se*, quia fideles pii, qui frequenter confitentur, nec solent peccata mortalia committere, ad examen adeo accuratum, neque sub gravi tenentur. *Gury*, n. 492. **Comp.**, nn. 610 et 611.

533. — *Resp. ad 2.*[um], seu quid de paenitente et confessario? 1.° Paenitens merito potuit haberi ut suspectus de insufficienti examine conscientiae; homo enim plebeius, qui ab ingressu in ecclesiam mox properat ad confessionale, non praesumitur communiter domi vel in via se ad confessionem praeparasse; ergo recte a confessario fuit de examine interrogatus. Ille autem paenitens, si a multo tempore confessus non sit, vel peccata mortalia committere soleat, a noxa letali, ob examinis defectum, *per se*, *minime* excusandus est. *Gury*, n. 493.

534. — 2.° Confessarius recte primum quidem egit rusticum de examine praemisso interrogando; sed postea male fecit, eum cum indignatione repellendo. Facile enim praevidere poterat id quod subsecutum est, scilicet paenitentem aegre laturum esse huiusmodi obiurgationem, nec amplius reversurum. Debuisset igitur indagare utrum ille plebeius homo, ex gravi negligentia, examen et animi dispositionem omiserit, vel ex negligentia levi, ex simplicitate, memoriae labilitate, ut senibus frequenter contingit. Ratio patens est. Confessarius enim, ut doctor et medicus spiritualis, tenetur paenitentem instruere in his quae sunt necessaria ad debitam sacramenti susceptionem, praesertim quando paenitens sibimet sufficere nequit. Confessarius igitur in casu non adimplevit munus patris, doctoris et medici. Officium eius erat, ut defectus paenitentis suppleret eum interrogando, praeeundo, et cum caritate atque benevolo animo ipsum adhortando, ut alias accuratius se ad confessionem praepararet. *Gury*, n. 494. — Confessarius enim, ut ait *S. Alph.*, n. 607, ordinarie ipsemet examinare debet rudiores, quia hi, sibi solis relicti, non melius se examinabunt; et si dimittantur, nunquam magis dispositi redibunt; immo absterriti difficultate examinandae conscientiae, facile a confessione abstinebunt.

Quod si, facta confessione, non adhuc videatur paenitens ille sufficienter dispositus, et facile reverti possit, tunc amanter ad revertendum alio die inducendus erit. **Comp.**, n. 728.

CASUS XX

CONFESSIO REPETENDA 1.°

1.° AGATHA, senicula, accedit lacrimabunda ad TIBURTINUM, confessarium: «Pater, inquit, agnosco nunc me nunquam habuisse sufficientem contritionem in praeteritis confessionibus, et defectu examinis multa omisisse peccata; insuper in ultima confessione de proposito eliciendo penitus oblita sum. Quid misera faciam, pater? Iube quod vis». — Mandat autem TIBURTINUS, confessarius, ut generalem totius vitae confessionem instituat.

2.° CANUTUS, senex, se accusat de duobus peccatis in pueritia contra castitatem commissis, et nunquam accusatis, quorum unius a iuventute oblitus est; alterius autem etsi memor, confessionem omisit, putans praeteriisse tempus accusationis. Confessarius vero haec audiens, dubitat an a CANUTO generalem confessionem exigere debeat, necne.

HINC:

QUAER. 1.° *Quandonam sit iteranda confessio? an in dubio de contritione, accusatione, vel propositi defectu?*

2.° *Quandonam exigi vel permitti possit confessio generalis?*

3.° *Qualis sit methodus opportunior in confessione generali sequenda?*

4.° *Quid de ratione agendi confessarii, in utroque casu?*

SOLUTIO:

535. — *Resp. ad 1.um* Omnis et sola confessio *certo invalida* repetenda est: 1.° *Omnis invalida*, quia omnia peccata ita clavibus subiicienda sunt, ut vi absolutionis remittantur. — 2.° *Sola invalida*, quia nulla est ratio cur valida repetatur. Non datur unquam praeceptum eadem peccata iterum accusandi, quando semel valide accusata sunt. Si adfuerit defectus in confessione valida, huic tantum supplendum erit. — 3.° *Certo invalida*, quia, in dubio de validitate, ex regula iuris, *standum est pro valore actus*. Insuper non potest dari obligatio *certa* peccata denuo confitendi, nisi *certo de ea constet:* atqui in hypothesi non certo constat de obligatione, cum dubium sit utrum valida fuerit confessio, necne; ergo, in dubio de contritione, de proposito sufficiente, vel de accusatione debita, confessio non est *necessario* repetenda. *S. Alph.*, n. 502 et seq.; *Gury*, n. 497. **Comp.**, n. 614 et seq.

536. — *Resp. ad 2.um* 1.° Confessio generalis a confessario nunquam *exigi* potest, nisi confessiones praecedentes paenitentis moraliter *certo* invalidae fuerint. Constat ex modo dictis. — 2.° *Per-*

mitti potest, aut etiam prudenter *suaderi*, quando, spectatis circumstantiis, paenitens *notabilem fructum* spiritualem ex ea percepturus est, v. gr. ratione humilitatis, devotionis, manifestationis conscientiae ad directionem perfectiorem, etc. *Gury*, n. 498. **Comp.**, n. 620.

537. — *Resp. ad 3.um* 1.° Quoad ordinem confessionis. Plerumque via brevior et facilior est, si fiat declaratio peccatorum iuxta ordinem mandatorum Dei et Ecclesiae, et postea circa status particularis obligationes, si quae particulares habeantur. Attamen, quoad paenitentes pios qui saepe confitentur et paucas culpas habent confitendas, nulla regula statui potest. Attendant ad officia sua quoad Deum, proximum vel seipsos; vel potius dicant primum id quod magis conscientiam suam remordet... etc. — 2.° Quoad modum confessionis. Si paenitens sit *satis instructus* vel confessioni assuetus, inducendus est ut ipse peccata sua exponat, polliceatur tamen confessarius se eum subinde interrogaturum esse, ut omnia recte perficiantur. Si autem paenitens sit *rudis*, fere totum onus confessionis in se assumere debet confessarius, interrogando de praecipuis peccatis quae a paenitentibus talis conditionis committi solent. *Gury*, n. 499. **Comp.**, n. 622.

538. — *Resp. ad 4.um* 1.° TIBURTINUS, AGATHAE confessarius, procul dubio iunior est et experientia caret. Nonne omnes circumstantiae casus suadent hanc seniculam in scrupulos vergere et contritioni plane satisfecisse? Nonne pleraeque devotulae de insufficienti dolore, examine et declaratione iugiter conqueruntur? Quod autem propositum ex oblivione non fuerit elicitum, non est ratio confessionem iterandi, ut saepe dictum est, siquidem *probabilissime* valida fuit. TIBURTINUS igitur incaute et nimis praecipitanter egit, praecipiendo ut AGATHA confessionem totius vitae institueret.

2.° CANUTUS non debuit confessionem generalem retexere ratione peccati illius, quod a iuventute memoriam latuit, quia confessiones ab illo tempore bona fide peregit, ideoque validae sunt. Repetendae igitur tantum sunt eae quae factae sunt, dum memoria peccati occurreret. Neque confessio generalis instituenda fuit a CANUTO ob peccatum aliud non amplius accusatum, quia credebat tempus obligationis praeteriisse, *si reapse in bona fide versatus est*. Sola igitur confessio sacrilega iteranda foret in simili casu. *Gury*, n. 500.

CASUS XXI

CONFESSIO REPETENDA 2.°

POMPONIUS, confessarius, audiendis confessionibus addictissimus, ab omnibus novis paenitentibus generalem totius vitae confessionem exigit, quo melius eorum conscientiam cognoscere et dirigere valeat. *A fortiori* devotulas omnes confessionem generalem instituere aut iterare cupientes libentissime accipit, et per varios menses in ea conficienda detinet.

HINC :

QUAER. *Quid de ratione agendi* POMPONII?

SOLUTIO :

539. — *Resp.* Quam *imprudenter* agat POMPONIUS nemo non videt; confessio enim generalis, ut supra dictum est, exigi non debet, nisi ad praeteritas confessiones reparandas; neque suaderi potest, nisi, spectatis hinc et inde incommodis et commodis, fructus notabilis pro anima paenitentis speretur. Tu vero, o POMPONI, quoties tempus et oleum perdidisti! Quoties in intricatissimas ambages te tuosque paenitentes coniecisti, confessiones totius vitae sine causa sufficienti permittendo vel etiam suadendo? Quare ad hebdomadas et ad menses protraxisti confessiones, quae facile brevissimo tempore perfici poterant? Caveto imprimis, o iunior confessarie, a quibusdam devotulis, quae velut infaustae harpyae, tuae benevolentiae insidiantes, confessiones generales indesinenter iterare et sine fine producere volunt. *Gury*, n. 501.

CASUS

DE SATISFACTIONE

CASUS I

IMPOSITIO PAENITENTIAE 1.°

PHILOMETOR, neoconfessarius, semper anxius est paenitentias sacramentales imponendo, timens ne peccatorum gravitati non sint proportionatae, prout a Conc. *Trid.* requiritur. Illi adstat TITIUS, consuetudinarius, a tribus mensibus non confessus, cui viginti ieiunia iniunguntur facienda, scilicet ieiunium unum pro singulis peccatis mortalibus. Accedit BERTHA materfamilias, quae iubetur ter ieiunare in pane et aqua pro triplici adulterio. Sed cum domi paenitentiam peragit, indignabundus eius maritus exclamat: «Ergo maxima commisisti peccata, cum tanta tibi fuerit paenitentia imposita?» Accedit etiam PHOTINUS, iuvenis, consuetudine blasphemandi et turpia proferendi obstrictus. Huic praescribitur ut ter singulis diebus per mensem lingua crucem in terra efformet, et etiam in posterum quoties similia proferet, toties id faciat.

HINC:

QUAER. 1.° *An semper imponenda sit paenitentia in confessione?*

2.° *Qualis imponenda sit, sive pro levibus, sive pro gravibus peccatis?*

3.° *Quid de ratione agendi* PHILOMETORIS, *in variis casibus?*

4.° *Quid de confessariis qui operum species multiplicant, aut ad longissimum tempus, etiam ad vitam, paenitentias imponunt?*

SOLUTIO:

540. — *Resp. ad 1.um* Paenitentia in omni casu a confessario imponenda est, nisi a paenitente nulla impleri possit. Ratio est, quia confessarius, ut minister sacramenti paenitentiae, eius integritatem, licet accidentalem, in quantum fieri potest, procurare debet. Constat ex Conc. *Trid.*, sess. 14, c. 8. Ad hoc autem tenetur confessarius *sub gravi*, si pro mortalibus iniungenda sit; *probabiliter* vero *sub levi*, si pro venialibus praescribi debeat. *S. Alph.*, n. 508, et Hom. apost., n. 47; *Gury*, n. 502. **Comp.**, n. 625.

541. — *Resp. ad 2.um* Nulla regula praecisa determinari potest. Ex. Conc. *Trid.* confessarius imponere debet paenitentias *convenientes et salutares*, tum *vindicativas*, tum *medicinales*, aliquo modo numero et gravitati peccatorum proportionatas. Sed paenitentia pro peccatis mortalibus gravis in se esse debet, seu talis ut opus iniunctum reputetur obligans sub gravi, si ab Ecclesia praecipiatur. Hinc Missa audienda, ut materia gravis habenda est. *Gury*, n. 503. **Comp.,** nn. 624 et 627.

542. — *Resp. ad 3.um* PHILOMETOR incassum proportionem mathematicam inter paenitentias imponendas statuere satagit; haec enim a Conc. *Trid.* non requiritur, et prorsus impossibilis est. *Debet* enim ex eodem Concilio *attendi ad vires paenitentis;* porro plerumque ii qui plus peccaverunt, generatim aliis debiliores sunt. Quod si paenitentia aliquatenus peccatis proportionata ipsis praescribatur, eam omnino vel ex magna parte omittent. Quid autem proderit? Imprudenter praesertim PHILOMETOR iniunxit BERTHAE, coniugatae et matrifamilias, ut paenitentiam in media familia publicam perageret. Imprudentius adhuc iniunxit PHOTINO, ut terram lingua toties cruce signaret; haec enim et alia similia plerumque praetermittuntur, et paenitentes a Sacramentis avertunt. Quid igitur proderit? *Gury*, n. 504.

543. — *Resp. ad 4.um* Carpendi sunt, quia iugum intolerabile paenitentibus imponunt, et causa sunt cur paenitentiae e memoria excidant, et plerumque omittantur. Quid facerent fideles, si quoties confitentur, paenitentia in totam vitam vel ad longum tempus imponeretur? Quot opera satisfactoria, decursu temporis, simul adimplenda forent! Quid igitur dicendum de illis confessariis? Similes paenitentiae ipsismet confessariis imponendae forent. *Gury*, n. 505.

CASUS II

IMPOSITIO PAENITENTIAE 2.°

In quadam regione Americae meridionalis, paroeciae magnam habent extensionem, ita ut aliquae ad viginti leucas se extendant, nec viae habentur satis perviae, sed valde difficiles. Unde pauci paroeciani sunt qui Sacrum die dominica audire possint, nec multi qui confessionem annuam peragant. Dum missio fit, multi accedunt ad confessionem faciendam; sed, quia valde ignorantes sunt, missionarius eos docet ea quae necessaria sunt ad recte suscipiendum sacramentum paenitentiae, cum eis recitat *Confiteor*, actum contritionis, et eis imponit paenitentiam recitandi decies *Pater et Ave*, quam implere debent nisi alia eis in confessione substituatur, aut etiam si de hac obliviscantur quaenam sit. Igitur

dum singuli accedunt, si multa peccata gravia afferant, imponit ut recitent viginti *Pater et Ave;* si tantum levia, ut recitent *ter* aut *quinquies Pater et Ave;* aliis vero tantum dicit: «Recita paenitentiam».

HINC:

QUAER. *An missionarius recte se gerat?*

SOLUTIO:

544. — *Resp. Affirmative*, nam vix alius modus possibilis est, in tanta rusticitate. Quod imponat illam paenitentiam generalem pro casu quo obliviscantur paenitentiae specialis, est substitutio legitima, cum causa sufficienti, nam tales paenitentes facile aut perturbati in confessione eam non intelligunt, aut postea obliviscuntur et remanent in impossibilitate morali redeundi ad confessarium quemcumque. Quod paenitentiae restringantur tantum ad recitandum per plures vel pauciores vices *Pater et Ave*, probari potest, vel quia tales homines sunt incapaces aliarum, vel quia confessarius reservat sibi ius aliud statuendum in actu confessionis, si adiuncta id suadeant.

Aliunde paenitentia revera imponitur in actu confessionis, post accusationem, nam tunc dicit quaenam sit paenitentia adimplenda, utrum illa generalis vel alia.

CASUS III

IMPOSITIO PAENITENTIAE 3.°

THEOPHILUS, confessarius: 1.° graves quidem imponit paenitentias pro gravibus peccatis, sed sub levi tantum, ne paenitentes graviter peccent, eas omittendo; 2.° saepe non alia praescribit opera, nisi ea quae iam sunt aliunde ex praecepto Ecclesiae peragenda, ut est v. gr. auditio Missae die festo; 3.° paenitentiam, impertita tantum absolutione, iniungere solet; quod si prima vice paenitentem non absolvat, nullam ei paenitentiam praescribit faciendam.

HINC:

QUAER. 1.° *An possit confessarius imponere paenitentiam gravem quidem pro culpis gravibus, sed sub levi tantum obligantem?*

2.° *An imponi possit opus iam aliunde debitum?*

3.° *An eadem paenitentia pro nova absolutione iniungi possit?*

4.° *Quandonam paenitentia iniungenda sit?*

SOLUTIO:

545. — *Resp. ad 1.um Affirm., probabilius*, quia quilibet legislator potest materiam gravem praecipere sub obligatione levi; con-

fessarius autem non tantum fungitur vicibus Christi, sed est vere legislator et iudex a Christo constitutus; quare obligationis gravitas non oritur ex vi sacramenti, sed ex praecepto confessarii. *S. Alph.*, n. 518, *et alii communius.* «Attamen, ait *S. Alph.*, ibid., non probarem, si confessarius vellet totam paenitentiam pro peccatis gravibus imponere sub levi, excepto casu gravis aegritudinis, vel intensissimae contritionis, vel in alio rarissimo casu, in quo videretur omnino expedire, ad salutem paenitentis. Censeo enim, ex praecepto Trid., teneri semper confessarium iniungere aliquod grave opus sub obligatione gravi; praefata igitur sententia inservire potest ad hoc tantum ut confessarius, imposita aliqua paenitentia gravi, aliam graviorem iniungat sub levi, ita ut, si paenitens illam negligat, mortalis culpae reus non fiat». *Gury*, n. 509.

Resp. ad 2.um Affirm. cum sententia communi. *S. Alph.*, n. 513. Ratio est, quia, cum opus illud sit satisfactorium, bene potest per claves ad meritum etiam satisfactionis sacramentalis elevari. Duplex igitur meritum habebitur in adimpletione illius operis, et duplex quoque peccatum in eius omissione; sicut fit in eo qui voto sese obstrinxit ad audiendam Missam de dominica, ad quam praecepto Ecclesiae tenebatur. Hoc tamen non est faciendum, nisi spectata paenitentis fragilitate, vel eius magna negligentia in adimplendo opere praescripto. Censetur autem confessarius opus non aliunde praescriptum imponere semper in paenitentiam, nisi expresse paenitentem admoneat quod per opus iam aliunde debitum satisfacere possit. Hinc, si pro paenitentia auditio Missae tibi iniuncta fuerit, non satisfacies Missam semel die dominica audiendo, nisi id tibi expresse concessum sit. *S. Alph.*, n. 513; *Gury*, n. 510.

546. — *Resp. ad 3.um Affirm., probabiliter*, quia tunc confessarius priorem paenitentiam aequivalenter mutat, quidpiam illi detrahendo, quod imponit pro nova absolutione. Ita *Lacroix*, l. 6, part. 2, n. 1239; *Struggl*, tr. 11, q. 2, n. 46; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 293; *Génicot*, 2, n. 311. — *Contrarium* docet *S. Alph.*, n. 513, cum *Palao*, *Roncaglia*, etc., qui dicunt non posse imponi in paenitentiam opus iam debitum *ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis*. **Comp.**, n. 598.

547. — *Resp. ad 4.um* Paenitentia, generatim loquendo, imponenda est ante absolutionem, quia sic servatur ordo iudicii, qui exigit ut reus spondeat satisfactionem priusquam absolvatur. Si autem confessarius ex oblivione omiserit paenitentiam praescribere ante absolutionem, illam statim post absolutionem imponat. Non est tamen grave hanc inversionem facere; immo culpa vacat, si praesumatur paenitentem opus sibi iniungendum accepturum esse. *S. Alph.*, n. 514. Nulla autem necessario imponenda est paeniten-

tia, quando absolutio non impertitur, quia nullum est sacramentum. *Gury*, n. 511.

Ex dictis satis liquet quid de THEOPHILO dicendum sit.

CASUS IV

PAENITENTIA MEDICINALIS

AQUILINUS, confessarius, satagit ut semper paenitentibus *medicinales* paenitentias imponat, ut ipse praescripto Conc. *Trid.* satisfaciat. Quare: 1.° Occurrit ipsi EUGENIUS, iuvenis, prava consuetudine peccandi contra castitatem inquinatus, et in eadem peccata a pluribus annis recidivus. Confessarius, in medicinalem paenitentiam, ipsi matrimonium intra annum ineundum praescribit. — 2.° Accedit EULALIA, puella ad pietatem valde proclivis, si cum personis devotis versetur, sed valde labilis et infirma, pravo occurrente consortio. Ut eius saluti aeternae prospiciat AQUILINUS, pro salutari paenitentia ingressum in religionem ipsi imponit, et, ut eam firmiori vinculo obstringat, iubet ut statim votum ingrediendi religionem emittat. — 3.° Accedit VERANUS, vino deditus, et saepe ebrius. *Contraria contrariis curantur*, ait confessarius, et ei iniungit ut, in posterum sola aqua contentus, a vino penitus abstineat.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quatenus imponendae sint paenitentiae medicinales ad mentem Conc. Trid.?*

2.° *An matrimonium vel ingressus in religionem in paenitentiam imponi potuerit?*

3.° *An prudenter imponatur bibulo ut aquam solam bibat?*

4.° *Quid de* AQUILINO *dicendum?*

SOLUTIO:

548. — *Resp. ad 1.um* Imponendae sunt paenitentiae *medicinales* peccatoribus in quantum *salutares* et *convenientes* esse possunt pro facultate paenitentium, iuxta verba Conc. Trid. Saepe autem excusantur confessarii ab illis iniungendis, quia difficile a paenitentibus acceptarentur, et difficilius adimplerentur; tunc enim non essent salutares, siquidem non prodessent nisi ad peccatores a Sacramentis arcendos. *Nota*, ait *S. Alph.*, n. 509, verba Trid.: *pro paenitentium facultate*, id est utiles ad salutem paenitentium. Confessarius enim hoc solum ob oculos habere debet, ut paenitentis saluti consulat; salutares autem non sunt satisfactiones quibus prae gravitate vix pares esse paenitentes videantur, ita ut in eorum perniciem vertant. *Gury*, n. 512.

549. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Neg.* quoad matrimonium, quia ex natura sua omnimodam libertatem requirit. *S. Alph.*, n. 511, et alii *communiter* contra paucos.

2.° Quoad religionem, *neg.* pariter ob eandem rationem. Ingressus enim in religionem debet esse omnino liber et voluntarius. Deinde ad religionem amplectendam vocatio specialis requiritur, nec a confessario dari potest. *S. Alph.*, ibid.; *S. Thomas*, etc.; *Gury*, n. 513.

550. — *Resp. ad 3.um Neg.*, saltem generatim loquendo, quia nimium est periculum ne huiusmodi paenitentia omittatur. Satis igitur sit ut confessarius bibulum graviter et enixe adhortetur, vel etiam ad tempus aliquo modo ei praecipiat, ut saltem vinum non bibat nisi aqua delibutum, sed seclusa paenitentiae obligatione.

Resp. ad 4.um Quid igitur de AQUILINO? Maiorem *discat prudentiam* in paenitentia sacramentali iniungenda; ea enim summopere indiget, ne in posterum adeo turpiter erret cum maximo paenitentium detrimento. *Gury*, n. 514.

CASUS V

OBLIGATIO PAENITENTIAE 1.°

HECTOR, de implenda sacramentali paenitentia parum sollicitus, facile praetermittit opera ipsi a confessario praescripta, sive pro peccatis mortalibus, sive pro venialibus. Alias non omittit quidem sacramentalem paenitentiam, sed ad tempus notabile eius adimpletionem protrahit, v. gr. ad plures hebdomadas, vel ad plures menses, vel etiam ad annum. Porro ex illa dilatione saepe fit ut HECTOR paenitentiam peragat in statu peccati mortalis, cum non tandiu in divina gratia perseverare soleat. Quapropter iubetur postea a confessario paenitentiam iterare, utpote invalide peractam.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo peccet omittens paenitentiam pro mortalibus aut venialibus impositam?*

2.° *An graviter peccet omittens paenitentiam quidem gravem, sed iniunctam pro peccatis venialibus? an vice versa?*

3.° *An vel quaenam dilatio paenitentiae sit gravis?*

4.° *An sit valida impletio paenitentiae in mortali?*

SOLUTIO:

551. — *Resp. ad 1.um* Paenitens tenetur sub gravi adimplere paenitentiam pro peccatis mortalibus impositam, quia materia gravis *per se* sub gravi obligat. *Probabiliter* autem sub levi tantum

urget paenitentia pro levibus culpis imposita, quia materia levis non est capax obligationis gravis. *S. Alph.*, n. 517, cum aliis *communius*. *Gury*, n. 515. Cfr. tamen supra, n. 545.

552. — *Resp. ad 2.*um 1.° *Probabilius* non peccat graviter omittens paenitentiam gravem quidem in se, sed pro venialibus impositam, quia tunc satisfactio necessaria non est in quantum gravis; neque fuit, neque potuit esse intentio confessarii sub gravi paenitentem obligandi. — 2.° Neque probabilius obligat sub gravi paenitentia levis in se, sed pro gravibus iniuncta, quia materia levis non est capax obligationis gravis. *S. Alph.*, n. 517, cum *aliis*. — Nec obstat quod haec levis materia locum operis gravis teneat, quia obligatio secundum materiam commensuratur, et magis attenditur ad paenitentiam in se spectatam, quam ad eius causam. Ita *communius*. *S. Alph.*, n. 521; *Gury*, n. 516.

553. — *Resp. ad 3.*um 1.° Dilatio paenitentiae pro *venialibus* peccatis imposita nunquam gravis evadere potest, cum ipsa omissio probabilius veniale non excedat. *Gury*, n. 517.

2.° Dilatio autem paenitentiae *gravis* pro peccatis mortalibus impositae, *probabilius* gravis reputatur, si ad duos vel saltem tres menses protrahatur. Quod tamen intelligendum tantum videtur de paenitentia *medicinali*, aut si adsit periculum oblivionis. Sed de hoc minime consentiunt theologi. *S. Alph.*, n. 521. Ergo non urgeas *sub gravi*, cum certo de gravitate non constet.

554. — *Resp. ad 4.*um *Affirm.*, *probabilius*, quia ad satisfaciendum praecepto sufficit opus iniunctum ponere, licet finis praecepti non obtineatur. *S. Alph.*, n. 521. — An vero peccet, qui implet paenitentiam in statu peccati? Certum est eum non peccare *mortaliter*. Iuxta communiorem sententiam peccat *venialiter*, quia obicem effectui partiali sacramenti voluntarie ponit.

Plures tamen theologi *non improbabiliter* tenent cum *Lugo* illum ab omni culpa eximi, quia nulla est culpa soli poenarum remissioni obicem ponere. *S. Alph.*, n. 523; *Gury*, n. 518.

CASUS VI

OBLIGATIO PAENITENTIAE 2.°

Rufina iussa fuerat pro paenitentia sacramentali Missam audire, et certam eleemosynam pauperibus erogare. Ecce, die sequenti Sacro interfuit, immemor quod ex obligatione paenitentiae ei interesse deberet. Illi vero ex ecclesia exeunti occurrit pauper valde miserabilis, ut adiuvetur supplex postulans. Misericordia mota Rufina eleemosynam largam ipsi erogavit, etiam quin de paenitentia cogitaret. Subinde ad haec animadvertens, dubitat an ad

aliam Missam, et aliam eleemosynam teneatur. Alias cum pro paenitentia coronam B. M. V. recitare deberet, statuit primum eam recitare ex devotione, excludens intentionem satisfaciendi, ut eandem iterum recitet ad paenitentiam implendam. Sed postea secundam hanc recitationem omisit.

HINC:

QUAER. 1.° *An satisfaciat qui ponit opus praescriptum, paenitentiae immemor?*

2.° *An satisfaciat qui, memor obligationis, excludit intentionem satisfaciendi?*

3.° *Quid de* RUFINA *tenendum?*

SOLUTIO:

555. — *Resp. ad 1.um* Satisfacit *probabilius*, quia paenitens, acceptando paenitentiam, habet animum eam adimplendi; ergo, quoties ponit opus iniunctum, illud ponit ex intentione saltem habituali paenitentiae satisfaciendi. Quisque enim, in quolibet opere satisfactorio quod ponit, semper intendit operi debito prius satisfacere quam operi supererogatorio. Ita *Lugo*, d. 24, n. 43, et alii *communius*, contra *alios* qui dicunt intentionem specialem requiri ad sacramentum integrandum. *S. Alph.* utramque dicit sententiam esse probabilem. Hom. apost., n. 58; *Gury*, n. 519.

556. — *Resp. ad 2.um* *Saltem probabiliter* satisfacit. Ratio est, quia paenitentia est privata quaedam lex: atqui ad satisfaciendum legi sufficit quod opus praescriptum ponatur, etiamsi habeatur intentio legi non satisfaciendi; ergo...

Aliunde «per hoc praecise, quod fiat opus impositum a confessario nomine Christi, elevatur illud opus ad effectum sacramentalem causandum per voluntatem sacerdotis praecedentem». *Lugo*, d. 25, n. 34 seq., praes. n. 37. Ita etiam *Sánchez*, in Decal., l. 1, c. 13, n. 17; *Buccer.*, Casus, n. 355; *Génicot*, 1, n. 319, 6.°

557. — *Resp. ad 3.um* RUFINA in neutro casu est inquietanda. Sequitur ex dictis.

CASUS VII

MUTATIO PAENITENTIAE

FELICITAS, peracta generali confessione apud quendam missionarium, pro salutari paenitentia iubetur tria ieiunia peragere. Ast, cum missionarius abiisset, ieiunia praescripta facere nequit, obstante infirma, quae supervenit, valetudine, necnon stricta medici prohibitione. Quid ergo misera! Ad GERARDUM confessarium tendit, paenitentiae mutationem obtinendi gratia: «Nescis quid petas, ait ille. Iudicium sacramentale, nisi ab eodem iudice, immutari nequit». Pergit subinde FELICITAS ad GALDINUM,

alium sacerdotem, qui ait: «Ad nihil teneris, bona mulier; paenitentia impossibilis, qualis tua est, non obligat. Vade igitur in pace». Verum non adhuc ab omni scrupulo solvitur mulier, incidit enim in BASILIUM, qui imperat ut ex integro repetatur generalis confessio, quia sententia sacramentalis nonnisi in sacramento, sive a proprio, sive ab alio confessario, immutari potest.

HINC:

QUAER. 1.° *An paenitentia mutari possit, vel a quonam? an ab ipso paenitente, si in melius fiat, ut in voto?*

2.° *An mutanda sit, si ex aliquo impedimento impossibilis evaserit?*

3.° *An in sola confessione, aut in sacramento mutanda sit, si casus mutationis occurrat?*

4.° *An ad hoc repetenda sit praeterita confessio, vel sufficiat cognitio status paenitentis, vel ipsius paenitentiae?*

5.° *Quid de variis confessariis et eorum sententiis?*

SOLUTIO:

558. — *Resp. ad 1.um* 1.° Paenitentia nunquam ab ipso paenitente commutari potest, nequidem in melius, quia paenitentiae obligatio non oritur ab ipso paenitente, ut in voto; et insuper, opus aliquod nequit ad satisfactionis sacramentalis meritum elevari nisi a ministro ipso paenitentiae impositum fuerit. — 2.° Commutari vero potest a proprio confessario, quia legislator potest propriam legem mutare. — 3.° Potest etiam mutari ab alio confessario, quia alius etiam potest esse eiusdem causae iudex, si paenitens ipsius tribunali se submittat. Excipe, *iuxta aliquos*, nisi paenitentia pro casibus reservatis imposita sit, quia inferior sententiam superioris mutare nequit, si hic facile adiri possit. *Gury*, n. 522. — Alii tamen, non improbabiliter, docent etiam in hoc casu posse inferiorem commutare paenitentiam, quia per priorem absolutionem ablata est ipsa reservatio peccati et aliunde recte praesumitur consensus superioris. Quod a fortiori infertur ex iis quae dicuntur in **Comp.**, n. 681.

Sed in omni casu iusta causa ad licitam paenitentiae mutationem requiritur.

559. — *Resp. ad 2.um Neg.* cum sententia communi et probabiliori. Ratio est, quia paenitens non amplius tenetur ad exsecutionem paenitentiae quae impossibilis facta est. *S. Alph.*, n. 520; *Lugo*, *Lacroix*, et alii innumeri contra *Bonacina*, etc. *Gury*, n. 523.

560. — *Resp. ad 3.um* Non potest mutari paenitentia, nisi in confessione, si commutatio *ab alio* confessario fieri debeat; quia alius confessarius nullam potestatem habere potest, nisi in confessione sacramentali, iuxta omnes. Immo idem etiam videtur te-

nendum, licet commutatio ab eodem confessario fiat, qui extra confessionem non est iudex circa id quod ad integritatem sacramenti spectat. Ita *communius et verius*, ait *S. Alph.*, n. 529. — Attamen confessarius potest hanc commutationem facere post absolutionem, quia praecedens confessarii iudicium adhuc moraliter perseverat. Non requiritur autem ut paenitentia commutetur in ipso sacramento, seu ut paenitens in hac confessione absolvatur; quia confessio est vere sacramentalis, etiam deficiente sacramento, dummodo fiat *in ordine ad sacramentum, alias vel mox recipiendum*, si confessarius id opportunum iudicaverit. *Gury*, n. 524.

Nec sua caret *solida probabilitate* aliorum sententia, quae tenet commutationem paenitentiae fieri posse ab eodem confessario extra confessionem etiam post longum tempus; quia tunc adhuc videtur moraliter uniri cum praecedenti iudicio sacramentali. Nam quemadmodum longius spatium non impedit quominus moraliter uniantur aut dolor aut confessio aut etiam impletio satisfactionis cum absolutione, ita et de mutatione paenitentiae iudicari potest. *Lugo*, d. 25, n. 112. Ita etiam *Ball.-P.*, vol. 5, n. 318; *Génicot*, 2, n. 315; *Noldin*, n. 299; *Voit*, n. 632.

561. — *Resp. ad 4.um* Si paenitens adeat eundem confessarium, non erit necessarium confessionem repetere, dummodo confessarius recordetur adhuc *in confuso* status conscientiae paenitentis. Si vero alium adeat, vel eundem non amplius peccatorum memorem, sufficit ut *summatim* confiteatur, ita ut confessarius confusam illius status notitiam acquirat.

Dixi, SUFFICIT *cognitio confusa status paenitentis;* an vero REQUIRATUR *illa confusa cognitio* ad paenitentiam commutandam, *controvertitur.* — Affirmant, *probabiliter*, *Lacroix*, *Elbel*, etc., quia confessarius nequit paenitentiam commutare, nisi in iudicio sacramentali, quod absque illa notitia exerceri nequit.

Negant autem alii, etiam *probabiliter*, cum *S. Alph.*, etc., quia non agitur de iudicio circa peccata ferendo, sed tantum de paenitentia mutanda, ad quod sufficit prioris paenitentiae cognitio, ut alia circiter aequivalens imponatur. *Gury*, n. 525. **Comp.**, n. 635.

562. — *Resp. ad 5.um* 1.° GERARDUS falso asseruit paenitentiam commutari non posse, nisi a confessario a quo iniuncta est; alius enim confessarius quilibet in foro sacramentali constitutus, et priori succedens relative ad eundem paenitentem, eadem ac ille gaudet potestate, quia novum iudicium ferre potest.

2.° GALDINUS vero recte iudicavit mulierem ab omni obligatione liberandam esse, cum de morali impossibilitate paenitentiam adimplendi ipsi constiterit. BASILIUS vero sub omni respectu

erravit, scilicet, tum quia commutavit paenitentiam quae commutatione non indigebat, tum quia mulierem ad confessionem generalem inutiliter adstrinxit, tum etiam quia iudicavit commutationem in solo sacramento fieri posse; sufficit enim ut paenitens in foro sacramentali constituatur, nec requiritur ut absolutionem recipiat. *Gury*, n. 526.

CASUS VIII

PAENITENTIAE OBLIVIO

Martha, ingratae memoriae mulier, non raro paenitentiae sibi a confessario iniunctae obliviscitur, ideoque pluribus angitur perplexitatibus. Inter alios casus accipe sequentes:

1.° Quondam Martha, paenitentiae sacramentalis immemor, rediit ad confessarium, qui et ipse, iniuncti operis iam non recordans, aliud subrogavit.

2.° Eodem recurrente oblivionis casu, statuit mulier ad confessarium iterum recurrere, sed abierat et iam a paenitente amplius adiri non poterat. Quid igitur faciet misera? Pergit ad alium sacerdotem, a quo iubetur confessionem repetere, ut nova paenitentia praescribi valeat.

3.° Alias Martha, taedio et contristatione affecta propter recurrentem adhuc huiusmodi oblivionem, ipsamet sibi opus subrogatorium imponit, et ad tutius, paenitentiam in praecedenti confessione sibi iniunctam repetit.

4.° Alias nova contorquetur anxietate; postquam enim a confessario recessisset, advertit ipsum hac vice oblitum esse paenitentiam praescribere. Verum, ut ab incommodo illum iterum adeundi liberetur, ipsa aliquod opus adimplendum eligit.

Hinc:

Quaer. 1.° *Sic paenitens oblitus fuerit paenitentiae iniunctae, teneturne confessarium adire, ut eam resciat?*

2.° *Teneturne confessionem repetere, ut aliam accipiat?*

3.° *Si confessarius de paenitentia iniuncta non recordatur, debetne aliam subrogare?*

4.° *Quid de* Martha *in variis casibus?*

Solutio:

563. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Affirm.* in duplici casu, scilicet, si confessarius merito praesumatur adhuc recordari de paenitentia, tali paenitenti imposita, et si confessarius facile, seu absque notabili incommodo adiri possit. Ratio est, quia tunc ignorantia paenitentiae non est neque physice, neque moraliter invincibilis; et insuper, non est ratio sufficiens ab obligatione excusans. Multo

autem facilius excusatur paenitens ab illa obligatione adeundi confessarium ad paenitentiam resciendam, si de materia levi agatur. Hinc paenitentes pii, qui non solent graviter peccare, generatim non tenentur confessarium ea de causa adire, nisi, modo peracta confessione, adhuc iuxta sedem confessionalem maneant.

2.° *Neg.* autem in aliis casibus, *saltem probabilius*, cum sententia communi, contra plures. Ratio est, quia paenitentia, quae e memoria excidit, eo ipso impossibilis facta est, ut infra dicetur. *Gury*, n. 527.

564. — *Resp. ad 2.um Neg.*, saltem cum sententia communi. Ratio est: 1.° quia ubi paenitentia tum a paenitente tum a confessario ignoratur, facta est impossibilis, nec obligare potest; 2.° quia nulla potest esse obligatio ut peccata, semel accusata et directe absoluta, iterum clavibus subiiciantur. — Nec dicas esse repetendam confessionem, ut paenitentia iniungatur ratione sacramenti integrandi; nam praeceptum integrandi sacramenti non potest obligare cum tanto incommodo, ut communiter advertunt auctores. *S. Alph.*, n. 520; *Gury*, n. 528.

565. — *Resp. ad 3.um* Nequaquam. Sequitur ex dictis. Paenitentia enim in eo casu facta est impossibilis, et proinde corruit eius obligatio. Neque tenetur confessarius *probabilius* novam paenitentiam subrogare pro alia oblivioni data, etiamsi de statu paenitentis sufficienter recordaretur, propter eandem rationem. — Attamen, in praxi expedit ut aliquod opus saltem leve imponat, ad satisfaciendum devotioni paenitentis, vel ad eius anxietates compescendas. *Gury*, n. 529.

566. — *Resp. ad 4.um* In *primo* et *secundo* casu, MARTHA non fuit obligata ad novam paenitentiam implendam, nec a fortiori ad confessionem iterandam. — In *tertio* casu debuit adire confessarium, si facile potuit, et praesumpsit illum paenitentiae praescriptae memorem esse; secus in aliis casibus. Opus autem a seipsa susceptum, nunquam vim satisfactionis sacramentalis habere potest. — In *quarto* casu, MARTHA non tenetur adire confessarium, si absolute ab eo recessit; quia tunc est completum iudicium sacramentale, et deficit unio moralis inter illud iudicium et paenitentiam iniunctam. *Gury*, n. 530.

CASUS IX

ADIMPLETIO PAENITENTIAE

UBALDUS, peracta confessione, pro salutari paenitentia iussus est audire semel Missam, semel coronam B. M. Virginis recitare, et SS. Sacramentum semel visitare; verum industrius homo, per

compendium satisfacit: pergit enim ad Missam die dominica, eam audit, SS. Sacramentum simul adorando, et rosarium integrum eodem tempore recitando. Alias, cum duas Missas ex paenitentia audire deberet, tendit ad ecclesiam, advertit felici casu duas simul Missas in duobus altaribus esse iam celebrandas, easque eodem tempore audit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* UBALDUS *obligationi suae satisfecerit simul recitando coronam B. M. V., SS. Sacramentum visitando, et Missam audiendo?*

2.° *An satisfecerit obligationi paenitentiae, assistendo Missae die festo praeceptae?*

3.° *An duabus Missis iniunctis simul interesse potuerit?*

SOLUTIO:

567. — *Resp. ad 1.um* UBALDUS obligationi suae satisfecit recitando coronam B. M. V. dum Missam audiebat, quia illae duae obligationes sunt sociabiles. **Comp.**, vol. 1, n. 175. Non autem satisfecit peragendo simul visitationem SS. Sacramenti et Sacro assistendo; quia evidenter confessarius voluit ut seorsim haec duo opera ponerentur. Quorsum enim praefatam visitationem iniunxisset? cui bono? Ergo supplere debet UBALDUS, denuo ecclesiam petendo ad SS. Sacramentum adorandum. *Gury*, n. 531.

568. — *Resp. ad 2.um Neg.* Ratio nota est. Licet enim opus iam aliunde debitum absolute imponi possit pro paenitentia, requiritur *expressa* confessarii voluntas, ut rationem satisfactionis sacramentalis habeat. In casu autem, nulla habetur circa hoc voluntas confessarii, immo ne implicita quidem est; confessarius enim nunquam aliquid simile intendit, quin illud formaliter manifestet. *Gury*, n. 532.

569. — *Resp. ad 3.um* UBALDUS minime potuit duas Missas ex paenitentia iniunctas simul audire, sed utrique successive assistere debuit. Etenim, quamvis possit quis uno tempore et actu pluribus obligationibus satisfacere, quando sunt sociabiles, et aliud non constat de mente superioris obligationem imponentis, quando tamen aliud constat, nonnisi diverso tempore et repetito actu pluribus obligationibus satisfaciendum est: atqui, in casu nostro, evidenter constat de intentione confessarii, scilicet, ut utrique Missae seorsim interveniat; talis enim est sensus notissimus et communis confessariorum, qui secus mallent unicum Sacrum imponere audiendum quam plura, si scirent haec simul audienda esse; ergo... *S. Alph.*, Homo apost., n. 57; *Lacroix*, n. 1281, et alii *communiter* contra *Busembaum*. *Gury*, n. 533. **Comp.**, l. c., n. 176.

CASUS

DE IURISDICTIONE ET APPROBATIONE

CASUS I

APPROBATIO

1.° DAMIANUS, sacerdos, Episcopi familiaris, commorans paschali tempore apud FLORINUM parochum, se offert ut in audiendis confessionibus ei auxilium praestet, licet approbatione episcopali careat, pro certo habens, fore ut hoc Episcopo non displiceat. Votis DAMIANI libenter annuit parochus.

2.° QUIRINUS, sacerdos, extra dioecesim suam ad breve tempus versans, ab Episcopo loci approbatur ad audiendas virorum confessiones, occurrente magna quadam sollemnitate. QUIRINUS excepit etiam confessiones plurium mulierum. Existimavit enim se id posse facere absque difficultate, cum in propria dioecesi approbatione gaudeat generali, absque ulla restrictione neque temporis, neque personarum.

HINC:

QUAER. 1.° *In quo approbatio et iurisdictio differant?*

2.° *Quando, et a quo Episcopo requiratur approbatio?*

3.° *An Episcopus sacerdotem extraneum approbare possit?*

4.° *An sufficiat approbatio tacita vel praesumpta?*

5.° *An validae fuerint absolutiones in singulis casibus?*

SOLUTIO:

570. — *Resp. ad 1.um* Approbatio est praecipue *iuridicum iudicium Episcopi, aut Superioris ecclesiastici, de idoneitate subditi ad audiendas confessiones;* iurisdictio vero est concessio potestatis excipiendi fidelium confessiones cum determinatione subditorum circa quos haec facultas exerceri potest. Iuxta Codicem canonicum non requiritur approbatio distincta a collatione iurisdictionis, sed ipsa concessio iurisdictionis sub nomine approbationis non semel in ipso Codice designatur (cfr. v. gr. can. 519, 522, 523, 847, § 2; 881, § 1; 882), quod et nos ipsi faciemus. Ordinarii vero locorum et Superiores regulares iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum concedere non debent, nisi iis qui

idonei **per examen** reperti fuerint (can. 877, § 1). — Excipe, si agatur de sacerdote cuius *theologicam doctrinam* aliunde compertam habeant (ibid.). **Comp.**, n. 649.

571. — *Resp. ad 2.um* Approbatio seu concessio iurisdictionis, *ab ipso Episcopo loci, in quo audiuntur confessiones*, danda est; et sub poena nullitatis semper requiritur, nisi adsit casus extremae necessitatis, vel iurisdictio ordinaria erga paenitentem habeatur (can. 874, § 1). **Comp.**, n. 648.

Resp. ad 3.um Affirm. Constat ex praxi universali Ecclesiae, et sententia communi theologorum. **Comp.**, n. 650, q. 8.°

Resp. ad 4.um 1.° Non sufficit approbatio *praesumpta*, quia ex Codice requiritur ad validitatem ut sit *expresse* concessa *scripto* vel *verbis* (can. 879, § 1); ergo requiritur consensus actualis Episcopi, signis certo declaratus. — 2.° Sufficit autem approbatio *tacita*, si *certe* ex circumstantiis colligatur: v. gr. si missionarius ab Episcopo advocetur ad missionem in aliqua paroecia agendam, eo ipso approbatus censetur ad confessiones illic excipiendas. **Comp.**, n. 650, q. 7.°

572. — *Resp. ad 5.um* Ad *primum* casum. DAMIANUS invalide absolvit, ob defectum approbationis, cum approbatio praesumpta non sufficiat, ut patet ex dictis. Graviter igitur erravit DAMIANUS.

Ad *secundum* casum. QUIRINUS invalide absolvit mulieres, cum pro solis viris approbatus fuerit. Nec obstat quod in propria dioecesi approbatione illimitata gaudeat, quia ex sola delegatione Episcopi loci absolvere potest. *S. Alph.*, n. 569. **Comp.**, n. 562. q. 16.

CASUS II

CANDIDATUS MINUS HABENS

CANDIDUS, neosacerdos, vocatus fuit ad examen doctrinae subeundum pro audiendis confessionibus. Peracto examine, vota singulorum examinatorum scripta et signata traduntur Vicario Generali, qui, absente Episcopo, Concilii ecclesiastici praeses et director erat. Is vero non dubitans de sacerdotis idoneitate, statim illum misit velut alicuius parochi cooperatorem, ut, instante proxima festivitate, confessiones exciperet. Verum reseratis postea examinatorum votis in proxima Concilii sessione, CANDIDUS inventus est *minus habens*, seu ab examinatoribus reprobatus. Quamobrem illico revocatus, usquedum in doctrina morali magis proficeret, a munere confessiones audiendi suspensus fuit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* CANDIDUS *valide paenitentes absolverit?*

QUAER. 2.° *Quid, si ipse suum doctrinae defectum noverit, vel etiam se in examine defecisse probe sciverit?*

3.° *Quid, si post suspensionem adhuc plures absolverit?*

4.° *An fideles, detecto errore, teneantur confessiones* CANDIDO *factas apud alium repetere?*

SOLUTIO:

573. — *Resp. ad 1.um* CANDIDUS *valide* absolvit antequam ab audiendis confessionibus prohiberetur. Ratio est, quia fuit simpliciter a Superiore approbatus, licet hic ex errore approbaverit; ergo, etc.

574. — *Resp. ad 2.um* In hac hypothesi *peccasset* quidem ille graviter, suscipiendo tantum munus, licet se incapacem cognovisset; attamen *validae* semper fuissent confessiones, quia approbatio Superioris eodem modo subsisteret.

Resp. ad 3.um Etiam in hoc casu CANDIDUS valide absolvisset, si suspensio populo non innotuisset; quia adfuisset error communis. Error enim *communis* etiam *sine titulo colorato*, probabilius efficit ut Ecclesia, pia mater, supplere velit, ne multi pereant. *S. Alph.*, n. 572. Cfr. can. 209 et **Comp.**, nn. 647, q. 6.°, et 651.

575. — *Resp. ad 4.um Neg. prorsus.* Ratio est, quia ex dictis confessiones illae validae fuerunt. Confessiones autem semel validae, nunquam necessario repetendae sunt. Etenim circumstantia erroris postea detecti, efficere nequit ut invalidum fiat id quod prius validum fuit; ergo, etc. *Elbel*, n. 320; *S. Alph.*, n. 572. **Comp.**, n. 651 seq.

CASUS III

SACERDOS IURISDICTIONE DESTITUTUS

SABELLUS, sacerdos, magna paenitentium caterva circumdatus, per aliquod tempus, expleto approbationis termino, primo quidem ignorantia invincibili laborando, deinde etiam mala fide, confessiones excipere perrexit. Ab Episcopo autem propterea a confessionibus suspensus, nonnullas mulierculas suspensionis ignaras nihilominus absolvit. Deinde, fuga arrepta, simulatisque ab Episcopo litteris, in alio loco consistit, ad quem fama suspensionis nondum pervenerat, et ibi ad audiendas confessiones in magna quadam sollemnitate a parocho admittitur.

HINC:

QUAER. 1.° *An valide absolverit* SABELLUS, *sive bona, sive mala fide, ante suspensionem?*

2.° *An valide absolverit mulierculas post suspensionem, et fideles post fugam?*

SOLUTIO :

576. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ratio est, quia adfuit error communis, ex quo fit ut Ecclesia *probabilius* suppleat, etiam deficiente titulo. Nec obstat quod postea SABELLUS fuerit in mala fide, quia haec mala fides errorem communem non destruxit. Recole dicta **nn.** 573-575. *Gury*, n. 545. **Comp.**, nn. 651, 673.

Prae oculis etiam habeatur quod ex Codice Ecclesia iurisdictionem supplet cum in foro interno per inadvertentiam aliqui actus ponuntur elapso iam tempore, vel exhausto numero casuum pro quo potestas in illo foro concessa erat (can. 207, § 2). **Comp.**, n. 648, q. 6.°

577. — *Resp. ad 2.um* SABELLUS *invalide* absolvit illas paucas mulierculas quae eius suspensionem ignorarunt, quia tunc error *privatus* tantum fuit; Ecclesia autem, iuxta sententiam communem theologorum, in errore privato iurisdictionem non supplet; quia Ecclesia, ut provisor generalis, non censetur supplere nisi ratione boni communis. — Post fugam autem SABELLUS *valide* absolvit, saltem probabiliter, quia adfuit error communis in loco in quem sese recepit. *Gury*, n. 546. **Comp.**, nn. 647 et 651.

CASUS IV

IURISDICTIO DUBIA

CASIMIRUS, confessarius, dum alacriter ad excipiendas confessiones incumbit, dubitare coepit an tempus iurisdictionis sibi concessae iam exspiraverit, necne. Dubium autem resolvere non potest, quia litteras episcopales amisit. Nihilominus indubius pergit confessiones audire et absolvere, hoc innixus principio: *In iurisdictione dubia vel probabili, certo supplet Ecclesia.* Subinde vero, scrupulo motus, statuit a confessionibus abstinere, donec facultatis renovationem obtinuerit. Interea tamen, enixe rogatus, plures adhuc paenitentes absolvit, scilicet parochum die festo celebraturum et anxietate agitatum; mulierem partu difficili laborantem, et a parocho abhorrentem; virum cuius confessionem iam inceperat, et qui diutius in statu peccati mortalis, absque maxima molestia, perseverare non poterat, et alios similes.

HINC :

QUAER. 1.° *An liceat absolvere cum iurisdictione dubia vel probabili, extra mortis periculum?*

2.° *Quid de ratione agendi* CASIMIRI? *an licite egerit, saltem urgente gravi causa, ut in casibus praecedentibus?*

3.° *Quid, si quis dubitet an locus, in quo versatur, sit extra limites suae iurisdictionis, necne?*

SOLUTIO :

578. — *Resp. ad 1.um* 1.° Non licet absolvere cum iurisdictione proprie, id est, *practice dubia*, *excepto casu necessitatis;* quia Ecclesia, sapiens mater, non censetur tunc iurisdictionem supplere. — 2.° Licet vero absolvere cum iurisdictione *probabili.* Ex Codice enim : «In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno» (can. 209). **Comp.,** nn. 647, q. 6.°; 651, q. 10.

579. — *Resp. ad 2.um* 1.° CASIMIRUS male fecit in *primo* casu absolvendo cum iurisdictione *dubia*, cum nulla urgeret necessitas seu gravis causa. Non enim verum est Ecclesiam certo supplere in iurisdictione dubia, seclusa causa gravi, siquidem hoc communius a theologis negatur. — Attamen *valide* absolvit, quia in tali casu Ecclesia iurisdictionem, saltem ob errorem communem, supplet. Licite etiam absolvere potuit, si, efformata conscientia, probabiliter putavit se iurisdictione non destitui, ut patet ex cit. can. 209.

2.° Valide autem et licite egit absolvendo in casibus *posterioribus*, quia causa gravis absolvendi urgebat, et proinde merito Ecclesia censebatur supplere iurisdictionem. Sic docet *S. Alph.*, ibid.

580. — *Resp. ad 3.um* Si quis dubitet an locus, in quo hic et nunc versatur, sit extra limites iurisdictionis suae, inquirere debet, si possit; si non possit, abstineat a confessionibus excipiendis, nisi causa gravi ad id inducatur, iuxta ea quae antecedenter dicta sunt. *Gury*, n. 551.

CASUS V

CONFESSARIUS PEREGRINUS

1.° ANTONINUS, parochus, solet semel in anno, comitante HYDULPHO, vicario suo, tendere cum paroecianis non paucis in piam peregrinationem extra dioecesis fines. Cum ad pium sanctuarium pervenissent, tum ipse, tum adiutor audiendis suorum confessionibus alacriter vacant. Nonnullos alios peregrinos, ad eorum tribunal accedentes, etiam excipiunt et absolvunt.

2.° CARPOPHORUS, animarum pastor, in dioecesis confinibus degens, solet in maiori quadam festivitate parochos vicinos advocare ad confessiones in sua paroecia excipiendas, quibus et ipse quam libentissime vicissim idem quoque praestat officium.

3.° BENITIUS, sacerdos regularis, in collegio quodam moderator, vacationum tempore aliquando alumnorum turmam in dissitas regiones, recreationis causa, perducit, eorumque confessiones, licet extra dioecesim, excipit absque approbatione Episcopi illius loci.

HINC :

QUAER. 1.° *An* ANTONINUS, *parochus, valide absolverit suos paroecianos extra paroeciam, vel etiam extra dioece-*

sim? an eius vicarius suos paenitentes? an uterque alios externos?

2.° *An* CARPOPHORUS *potuerit advocare alios parochos, etiam dioecesi extraneos, ad confessiones in sua ecclesia excipiendas?*

3.° *An* BENITIUS *valide absolverit alumnos suos extra dioecesim, absque approbatione Episcopi illius loci?*

SOLUTIO:

581. — *Resp. ad 1.um* 1.° ANTONINUS, parochus, valide absolvit *suos paroecianos* extra paroeciam et etiam extra dioecesim absque Episcopi loci delegatione; quia parochus gaudet iurisdictione ordinaria: qui autem ordinariam habent absolvendi potestatem, possunt subditos absolvere ubique terrarum (can. 881, § 2).

2.° HYDULPHUS, vicarius, absolvere non potuit suos paenitentes, utpote qui *approbatione* Episcopi loci, ubi audiuntur confessiones, indiget, cum beneficium paroeciale non habeat. Attamen, *stante errore communi*, reapse non invalide absolvit.

3.° Neuter, neque parochus neque vicarius, peregrinos extraneos absolvere potuerunt licite *per se*, ob dictam rationem, nimirum ob deficientem Episcopi loci approbationem (saltem in vicario) et iurisdictionem (in utroque). Attamen, stante errore communi, uterque valide absolvit.

582. — *Resp. ad 2.um* 1.° Quoad parochos dioecesi extraneos hodie *negative* respondendum est, cum iurisdictionem parochus communicare iam non possit neque pro suo territorio. Id probatur: 1.° quia nullibi dicitur parochum posse conferre iurisdictionem; 2.° quia secus posset sibi reservare casus ex can. 893, cum id non possit Vicarius Generalis nec Vicarius Capitularis, quamvis sint Ordinarii. **Comp.**, n. 652, q. 14 (1).

2.° Quoad parochos eiusdem dioecesis *affirm.*, quia ex consuetudine fere universali parochus confessiones in universa dioecesi audire potest, nisi Episcopus aliter decernat. Consule tamen proprias locorum consuetudines.

583. — *Resp. ad 3.um* ***Affirm.*** Quia diu noctuque in religiosa domo religionis clericalis exemptae degentes causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmae valetudinis absolvi possunt

(1) Hoc quod iam scripseramus in prima Compendii editione post Codicem (febr. 1918) confirmatum est per Commissionem Codicis die 16 oct. 1919 hisce verbis: «Utrum ad normam canonum 199, § 1, et 874, parochi, vel vicarii parochorum, aliive sacerdotes ad universitatem causarum delegati, possint sacerdotibus sive saecularibus sive religiosis delegare iurisdictionem ad confessiones recipiendas, aut saltem iisdem iam approbatis iurisdictionem extendere ultra fines loci vel personarum, intra quos ad normam can. 878, § 1, fuerit circumscripta; aut ad id egeant speciali facultate seu mandato Ordinarii loci. — *Resp.: Negative* ad primam partem, *affirmative* ad secundam» (*Acta*, XI, pag. 477, n. 3).

ubique iurisdictione collata a Superiore illius religionis. Aequiparantur enim religiosis exemptis eiusdem domus. Cfr. can. 875, 514. **Comp.**, n. 657.

Ergo BENITIUS valide alumnos absolvisse censetur.

CASUS VI

ABSOLUTIO MORIBUNDI

NABORIUS, subito morbo correptus, iamque ad extrema deductus, sacerdotem requirit. Cum transiret MARIUS capellanus, omni iurisdictione destitutus, advocatur. Exordio confessionis vix praemisso, ecce adstat LUCAS vicarius, qui, MARIO recedente, confessionem aegroti excipit. Sed mox peccatum reservatum inaudiens, nec facultate a reservatis absolvendi gaudens, non mediocriter intricatur, cum, sparso rumore morbi NABORII, et ipse advolat URBANUS parochus. Eo comparente, Deo gratias agit vicarius, et aegrotantem rogat ut pastori, suo amantissimo patri, confiteri velit. Annuit ille; sed cum aperuisset aeger casum cui annexa erat excommunicatio Episcopo reservata, iam nescit parochus quid sit faciendum. Ecce interea advenit Vicarius Generalis, NABORII familiarissimus, cui vice sua pastor libenter locum cessisset, si id facere fuisset ausus, vel si paenitens id gratum habuisset; sed timens aegroti offensionem, eum integre audivit et absolvit. Postea autem NABORIUS convaluit, et in perfectam sanitatem restitutus est.

HINC:

QUAER. 1.° *An sacerdos non approbatus, immo haereticus et excommunicatus, in periculo mortis confessionem audire possit, etiam praesente approbato?*

2.° *An confessarius simplex, in casu mortis, a reservatis absolvere valeat? an a censuris, et quomodo?*

3.° *An recte egerint varii confessarii in praesenti casu, vel quid ipsis fuisset agendum?*

4.° *An* NABORIUS, *recuperata sanitate, confessionem iterare debuerit?*

SOLUTIO:

584. — *Resp. ad 1.um Affirm.*, nam in periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, *valide* et *licite* absolvunt quoslibet paenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvis iis quae circa absolutionem complicis statuta sunt (can. 882). **Comp.**, n. 648, VI.

585. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, ut patet ex can. 882, num. praeced. citato. — Absolutio est *directa*, et paenitens sic absolutus

non tenetur, si convalescat, se sistere Superiori, nisi absolutus fuerit ab aliqua **censura ab homine**, vel a **censura** *reservata* **specialissimo modo** *Romano Pontifici* (can. 2252). Hoc in casu adest obligatio sub poena reincidentiae recurrendi: *a)* ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; *b)* ad S. Paenitentiariam, vel ad Episcopum, aliumve facultate praeditum, ad normam can. 2254, § 1, si de censura a iure; eorumque mandatis parendi (can. 2252). **Comp.**, n. 680.

N. B. Tempore belli omnes milites in statu bellicae convocationis, seu ut aiunt mobilizationis, constituti, aequiparari possunt in ordine ad absolutionem iis qui versantur in periculo mortis. S. Paenit., 18 mart. 1912. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 33, pag. 520.

586. — *Resp. ad 3.um* 1.° MARIUS, primus confessarius, male fecit, locum suum alteri cedendo; licet enim simplex sacerdos esset, confessionem inceptam prosequi debuisset, ut patet ex dictis; ideoque in casu valide absolvere poterat.

2.° LUCAS, vicarius, male fecit et ipse parocho locum cedendo. Non debuisset enim a confessione perficienda cohiberi ob peccatum reservatum, cum in morte nulla sit reservatio.

3.° Quid vero de URBANO, parocho? Primum male fecit confessionem ab alio inceptam peragendo; sed postea bene fecit miserum aegrotum ad Vicarium Generalem non remittendo. *Gury*, n. 557.

587. — *Resp. ad 4.um* NABORIUS, recuperata valetudine, minime confessionem iterare debuit; immo nec tenetur se sistere Superiori, nisi absolutus fuerit a **censura** *specialissimo modo R. Pontifici* reservata, vel a censura *ab homine*, ut dictum est n. 585.

CASUS VII

IURISDICTIO VICARII OECONOMI ET ADIUTORIS AD EXCIPIENDAS CONFESSIONES

CANTIANUS nominatus est vicarius oeconomus (1) vacantis paroeciae. Post tres autem menses finem habuerunt licentiae ministeriales quas antea CANTIANUS habebat, et vocatus est ad eas, praevio examine, renovandas. Miratur CANTIANUS, et scripsit Curiae se vi muneris habere iurisdictionem ordinariam ad exercenda omnia ministeria paroecialia, et consequenter opus ipsi non esse nec licentias renovare neque examen subire; sed ipsi e Curia responsum est oeconomum nullam potestatem habere vi muneris, sed omnem ipsius potestatem venire ipsi aliunde, scil. e voluntate Episcopi:

(1) Quinam sint diversi vicarii paroeciales vide in vol. 1, n. 410. Cfr. etiam **Comp.**, nn. 466, 652, 1073, 1075, et *Ferreres*, Inst. can., vol. 1, n. 766.

unde omnes oeconomos (qui multi sunt in ea dioecesi) teneri ad renovandas licentias finito tempore ad quod ipsis datae fuerunt, et ita omnes faciunt, sicut etiam vicarii adiutores, etsi in omnibus suppleant parochi vices.

HINC:

QUAER. 1.° *An vicarii oeconomi et vicarii adiutores* (regentes) *iurisdictionem vi muneris et consequenter ordinariam habeant ad excipiendas confessiones et cetera ministeria paroecialia exercenda?*

2.° *An Episcopus possit ab ipsis examen exigere?*

SOLUTIO:

588. — *Resp. ad 1.um Affirmative* quoad oeconomum, nam ex can. 473, § 1: «Vicarius oeconomus *iisdem iuribus gaudet* iisdemque officiis adstringitur, ac parochus, in iis quae animarum curam spectant». Item *affirm.* quoad vicarium adiutorem qui plene suppleat in omnibus vicem parochi, ut constat ex can. 475, § 2: «Adiutori, si in omnibus suppleat parochi vicem, *iura omnia* et officia competunt parochorum propria, excepta Missae applicatione pro populo, quae parochum gravat». Utrumque constat etiam ex can. 451, § 2: «Parochis aequiparantur *cum omnibus iuribus* et obligationibus paroecialibus et parochorum nomine in iure veniunt: 1.° quasi-parochi, qui quasi-paroecias regunt, de quibus in can. 216, § 3; 2.° vicarii paroeciales, si plena potestate paroeciali sint praediti». **Comp.**, n. 652. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 70, pag. 218.

589. — *Resp. ad 2.um* Certe Ordinarius antequam alicui munus conferat oeconomi, aut vicarii adiutoris, potest eum examini subiicere, ut de eius idoneitate sibi constet. Etiam examini eum subiicere poterit post muneris concessionem, si prudenter dubitet an vicarius oeconomus aut adiutor pergat esse idoneus, quod a fortiori constat ex eo quod idem ius Ordinario Codex concedit quoad parochos, immo et quoad canonicum paenitentiarium. Sic enim can. 877, § 2: «Si post concessam iurisdictionem aut licentiam prudenter dubitent num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad novum doctrinae periculum adigant, etsi agatur de parocho aut canonico paenitentiario». **Comp.**, n. 649.

CASUS VIII

IURISDICTIO REGULARIUM 1.°

CANTIDIUS, regularis, recenter ordinatus sacerdos, vocatur ab Ordinario loci, IANUARIO, eius amico, ad quasdam conciones habendas in loco remoto a suo monasterio. Loci Ordinarius CANTIDIO, sine ulla licentia huius Superioris regularis, donat iurisdictio-

ne necessaria ad excipiendas confessiones. CANTIDIUS hisce diebus plures excipit saecularium confessiones et etiam confessionem regularis alius Ordinis, qui, inscio proprio Superiore, ad CANTIDIUM venerat irretitus reservatis in ipso Ordine. Reversus CANTIDIUS in domum suam, ea ipsa nocte accedit ad eum etiam CATULINUS, CANTIDII confrater in religione. CANTIDIUS eum audire in confessione ausus non est sine iurisdictione ab Ordinis Superiore accepta, quam non habet.

HINC:

QUAER. 1.° *A quonam accipiant regulares iurisdictionem ad excipiendas confessiones:* a) *saecularium;* b) *religiosorum proprii Ordinis;* c) *aliorum Ordinum?*

2.° *An ad excipiendas saecularium confessiones regulares opus habeant* iurisdictione *accepta ab Ordinario loci, vel eis sufficiat approbatio?*

3.° *An et quatenus regulares teneantur confiteri cum confessariis sibi in Ordine assignatis?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

590. — *Resp. ad 1.um* Iurisdictionem necessariam ad excipiendas confessiones saecularium concedit sacerdotibus regularibus Ordinarius loci, in quo confessiones excipiuntur; qua iurisdictione accepta, possunt etiam excipere confessiones aliorum religiosorum etiam exemptorum, sive proprii Ordinis, sive aliorum Ordinum seu Congregationum (can. 874, § 1). Ordinarius tamen loci, iurisdictionem concedere religiosis non debet nisi praesentatis a suo Superiore, nec praesentatis denegare sine *gravi* causa (ibid., § 2); religiosi vero ea uti *non* possunt *licite*, sine licentia, saltem praesumpta, sui Superioris (ibid., § 1).

Praeterea ad recipiendas confessiones *religiosorum exemptorum* in religione *clericali*, iurisdictionem delegatam confert quoque *proprius eorundem Superior*, ad normam constitutionum; cui fas est eam concedere *etiam* sacerdotibus e clero *saeculari* aut *alterius religionis* (can. 875, § 1).

591. — *Resp. ad 2.um* In *antiqua* disciplina, iuxta magis fundatam sententiam, regulares exempti *iurisdictionem* a Papa accipiebant pro confessionibus saecularium, ab Ordinario vero *approbationem.* Approbatio, quatenus condistinguebatur a concessione iurisdictionis, designabat declarationem iuridicam et efficacem de sacerdotis idoneitate ad hoc ut ei iurisdictio concederetur ad excipiendas confessiones; sed *non* conferebat *iurisdictionem.* Cfr. *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 110 seq. — Hodie certum est necessariam esse iurisdictionem acceptam ab Ordinario loci. Codex vero non semel nomine approbationis designat ipsam concessio-

nem iurisdictionis, ut dictum est supra, n. 570, et, quoties exigit approbationem, exigit concessionem iurisdictionis. Non ergo requiritur approbatio Ordinarii loci distincta a concessione iurisdictionis, etsi Ordinarius loci et Superior religiosus ius et officium habeant exigendi examen tanquam conditionem praeviam ut ipsis constet de idoneitate scientifica sacerdotis ad excipiendas confessiones (can. 877), nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde ipsis cognita sit (ibid.).

592. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, etenim «constitutiones quae confessionem statis temporibus praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, vim suam retinent» (can. 519). Perstat itaque *obligatio ex regula* eis peccata confitendi *statutis temporibus*. **Comp.**, n. 657. — Si tamen religiosus, etiam exemptus, *ad suae conscientiae quietem*, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum: *a)* confessio, revocato quolibet contrario privilegio, *valida* et *licita* est; *b)* et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis (ibid.). — Aliqua causa requiritur, quae raro aberit, ut ad hos confessarios quis *licite* recurrat. Sufficit ut paenitens quietem suae conscientiae quaerat. *Valide* etiam absque causa recurrere potest, quia confessarius iurisdictionem sine restrictione habet. — Haec facultas non liberat paenitentem ab obligatione regulae, de qua antea diximus. **Comp.**, l. c.

593. — *Resp. ad 4.um* CANTIDIUS bene absolvere potuit non modo saeculares sed etiam religiosos aliorum Ordinum, etiam inscio aut contradicente eorum Superiore. Etiam suum consodalem CATULINUM absolvere potuit ac debuit, nam ad eum absolvendum facultatem sibi tributam a Sede Apostolica habebat, et confrater ius strictum ad ipsum recurrendi, quin ullus Superior hac in re obstare possit, nec ullius licentia requiratur, neque ad *validam* neque ad *licitam* absolutionem. CATULINUS tamen liber non esset ab obligatione *regulae* confitendi cum ordinario confessore statutis temporibus. Certe *per se* IANUARIUS non debuit CANTIDIO conferre habitualiter iurisdictionem absque praesentatione sui Superioris, sed in casu ipse sine dubio cognoscebat subditum et Superiorem, et praesentationem legitime praesumebat. Idem dicamus de licentia pro licito exercitio acceptae iurisdictionis ex parte CANTIDII: legitime eam praesumere sine dubio potuit.

CASUS IX

IURISDICTIO REGULARIUM 2.°

1.° THEOPHILUS, missionarius regularis, Lugduni degens, mutata residentia et dioecesi, post varios annos iterum Lugdunum

redit. Statim ac advenit, ad eum confluunt antiqui paenitentes. Ipse vero illico operi se accingit, non cogitans de nova approbatione, neque a Superiore domus, neque ab Ordinario obtinenda.

2.° Norbertus, sacerdos regularis, cum plures annos Tolosae, approbante Archiepiscopo, saluti animarum impensus fuisset, ad aliam domum Ordinis inde valde dissitam a Superioribus mittitur. Anno autem sequenti, transeundo per dioecesim tolosanam, ut ad aliquam missionem remotiorem se conferret, confessiones plures absque nova approbatione excipit.

3.° Tiburtius, pariter regularis, vocatur ab Episcopo alterius dioecesis ad concionandum tempore quadragesimali, et ideo ab eo approbatur. Postea autem pluries per eandem dioecesim transiens, confessiones excipit, quin novam approbationem obtineat.

Hinc:

Quaer. 1.° *An religiosus mutans domicilium, eo ipso amittat iurisdictionem ab Episcopo acceptam, si fuerit simpliciter absque limite temporis ipsi concessa, ita ut nova iurisdictione indigeat, si illuc revertatur?*

2.° *An vero religiosus nova indigeat iurisdictione, si non redeat ad ibidem denuo commorandum, sed per eandem dioecesim transiens, ad audiendas confessiones casu requiratur?*

3.° *Quid vero si approbatus fuerit pro casu particulari?*

4.° *An valide absolverint praedicti missionarii?*

Solutio:

594. — *Resp. ad 1.um Negat.* Ratio est, quia qui approbatur, seu iurisdictione donatur, *indefinite* et *illimitate* remanet approbatus usque ad expressam vel implicitam approbationis revocationem. *Lugo*, d. 21, n. 14; *Lacroix*, n. 1541, ubi haec expresse habet: «Si regularis, Coloniae approbatus, mutet dioecesim, non ideo desinit eius approbatio Coloniae obtenta. Hinc, si Coloniam redeat, potest sine nova approbatione confessiones audire». *Lugo* tamen dicit esse suspensam approbationem tempore absentiae religiosi, et facto ipso reditus recuperari, quia, ait, ratione approbationis fit iterum eiusdem Episcopi subditus.

595. — *Resp. ad 2.um* Negandum etiam videtur, ex rigore principiorum. Ratio est, quia *indefinite* et *illimitate* approbatus, seu iurisdictione donatus, remanet approbatus usquedum approbatio non revocetur, ut patet ex bulla *Superna* Clementis X, apud *Lacroix*, n. 1502; atqui in casu approbatio non fuit revocata, ut supponitur; siquidem non revocatur, nisi religioso revocatio manifestetur; ergo...

Sequitur etiam ex doctrina *Suárez*, De ministro conf., disp. 26,

sect. 3, ubi ait: «Difficultas superest quando delegatio fit absque temporis limitatione, an semper duret, quandiu non revocatur *expresse*. Certum est, quandiu vivit is qui delegavit, durare hanc delegationem in delegato, quandiu non revocatur. Ratio est, quia haec iurisdictio non pendet ex actuali influxu et voluntate continua delegantis, sed solum ex voluntate semel habita moraliter perseverante. Censetur autem moraliter durare quandiu retractata non est, et ideo datur durabiliter et permanenter ex vi prioris concessionis, donec retractetur».

596. — *Resp. ad 3.um* Si regularis pro casu particulari fuerit approbatus, ad hunc casum restringenda est iurisdictio. Sic v. gr. missionarius advocatur et approbatur ab Episcopo alterius dioecesis ut sacram missionem alicubi peragat; approbatio cum ipsa missione cessat, ita ut, si postea per hanc dioecesim transeat, et ad audiendas confessiones requiratur, nova indigeat approbatione. *Gury*, n. 570.

597. — *Resp. ad 4.um* 1.° THEOPHILUS valide quidem absolvit ex prima delegatione, quae fuit illimitata, non vero revocata; sed, ratione recti ordinis et oboedientiae, veniam prius a Superiore suo postulare debuisset.

2.° NORBERTUS videtur valide absolvisse, ob eandem rationem; approbatio enim olim ipsi concessa non censetur revocata.

3.° TIBURTIUS graviter erravit, et invalide sacramentum paenitentiae contulit, quia pro casu omnino particulari approbatus est. *Gury*, n. 571.

CASUS X

ABSOLUTIO REGULARIUM

HIEROTHEUS, regularis, post lectum Codicem canonicum aliqua dubia habet circa poenas et reservationes antea seu tempore promulgationis Codicis vigentes in Ordinibus religiosis: an, scilicet, et quatenus post Codicem vigeant aut abrogatae sint, quae duobus quaesitis proponit.

HINC:

QUAER. 1.° *An poenae et censurae in Ordinibus reservatae, a quibus sacerdotes ab Ordinario loci approbati, etsi saeculares sint, absolvere regulares possunt iuxta canonem 519, intelligantur etiam illae quae reservatae sint Superioribus maioribus et consequenter reservationes sint abrogatae?*

2.° *An poenae et censurae constitutionum religiosorum, etiam a Concilio Tridentino latae, censeantur a Codice abrogatae, non obstante canone 2386?*

SOLUTIO :

598. — *Resp. ad 1.um* Canon 519 loquitur de peccatis et censuris, et non de aliis poenis quae non sint censurae. Peccata autem omnia et censurae in Ordinibus reservatae, cuicumque reservatae sint, etiam quae a constitutionibus reservantur Superioribus maioribus, absolvi possunt a praedictis sacerdotibus. Nec tamen reservationes sunt abrogatae, etsi practice quoad absolutionem fere abrogatae dici possunt. Etenim quae per Codicem praescribuntur in can. 897 circa peccata reservata non videntur attingere regulares, sed relinquunt reservationes in Ordinibus sicut erant ante Codicem. Plures enim sunt rationes dubitandi vel potius credendi memoratum canonem ad Ordines religiosos non referri, sed tantum ad Ordinarios locorum. Etenim durum videtur quod in Ordine religioso non possint reservari peccata gravia contra castitatem quae in actum externum prodeant, v. gr. pollutio, fornicatio, quia non apparet quomodo haec reservatio in Ordine religioso necessaria esse possit ad publicum aliquod inolitum (in Ordine, intelligeretur) vitium exstirpandum, et collapsam forte *christianam* disciplinam instaurandam. Iam vero ex can. 897 reservatio vigorem non servat quando ad hoc necessaria non est; ergo nec introduci potest sine tali necessitate, quia secus statim cessaret. Nec videretur ulla reservatio possibilis v. gr. in Societate Iesu, nec de ambitu, nisi forte ratione censurae, etc. Hoc praeter alias difficultates, nam v. gr. iuxta Codicem quomodo pollutio (ut reservari possit) vocari possit crimen seu delictum, immo ex gravioribus et atrocioribus? Vide infra, n. 608 seq.

Notetur praeterea disciplinam pro reservatis diversam semper fuisse in Ordinibus religiosis ab ea quae viguit pro saecularibus, etsi sacerdotibus.

599. — *Resp. ad 2.um* Quoad censuras aliasque poenas, eas etiam immutatas perseverare putandum est. Etenim poenae in Codice abrogatae illae sunt quae continentur in legibus generalibus, in generali Ecclesiae disciplina, non autem quae habentur in particularibus statutis, etsi datis aut approbatis a suprema S. Sedis auctoritate. Unde clausula illa quae expresse proposita erat in Const. *Apostolicae Sedis*, qua praeservabantur censurae «sive pro *interno regimine* quorumcumque Ordinum et institutorum regularium, necnon quorumcumque collegiorum, congregationum, coetuum, locorumque piorum, cuiuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus» (cfr. *Gury-Ferreres*, vol. 2, n. 978), videtur etiam implicite contineri in Codice; secus enim Codex Ordines religiosos veluti inermes reliquisset. Hinc *Chelodi*, De personis, n. 59: «*b)* ...At cum lex generalis non deroget particulari, leges, statuta, regulae

sive *particulares* sive *speciales*, quae *praeter* ius commune aliquid iubent, per Codicem non sunt abrogatae». — «*c*) ...Quod autem de statutis particularibus praeter ius commune, idem de poenis eisdem forte adnexis, dummodo ex iis sint quas modernum ius admittit, valet». Cfr. etiam *Blat*, vol. 1, n. 55, 5.°

Idem erui videtur ex can. 2386, in quo statuitur: «Cum autem redierit (fugitivus), *puniatur secundum constitutiones*, et si constitutiones nihil de hoc caveant, Superior maior pro gravitate culpae *poenas* infligat». Ergo canon supponit, poenas statutas in constitutionibus non esse abrogatas per Codicem. Idem innuitur etiam in canone 2385: «Si redierit, apostata a religione), perpetuo caret voce activa et passiva, ac praeterea *aliis poenis* pro gravitate culpae a Superioribus puniri debet *ad normam constitutionum*». Cfr. etiam *Monita* pro Iubilaeo anni 1925, ubi nn. IX et X legitur: «Religiosus fugitivus, etiam si ex Constitutionibus suae religionis in excommunicationem inciderit, absolvi poterit... sub reincidentiae poena... Quod si... apostata vel fugitivus dixerint, velle... poenarum mitigationem a Superioribus impetrare...» etc.

CASUS XI

CONFESSARIUS RELIGIOSARUM 1.°

CATHARINA, monialis, etsi in suo magno monasterio sint duo confessarii ordinarii, postulavit confessarium peculiarem, et hoc non obstante aliquando accedit ad confessarios ordinarios, nunc ad unum nunc ad alium, nunquam tamen ad *extraordinarium generalem*. Immo, cum graviter aegrotaret, etsi mortis periculum abesset, postulavit primo sibi concedi unum ex confessariis *ad casum*, distinctum a tribus praecedentibus, postea alium non approbatum pro monialibus, demum, ingravescente morbo cum periculo mortis, alium determinatum confessarium postulavit, CANUTUM, qui noluit accedere, quia erat suspensus ab audiendis confessionibus.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid statuat Codex:* a) *circa confessarios ordinarios religiosarum;* b) *quid vero circa extraordinarium?*
2.° *Quinam sint alii confessarii religiosarum?*
3.° *Quid ius concedat feminis religiosis graviter aegrotantibus?*
4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

600. — *Resp. ad 1.um a)* «Singulis religiosarum domibus unus dumtaxat detur confessarius ordinarius, qui sacramentales confessiones universae communitatis excipiat, nisi propter magnum ipsarum numerum vel aliam iustam causam sit opus altero vel pluri-

bus» (can. 520, § 1). *b)* Praeterea statuit Codex circa confessarium extraordinarium generalem: «Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius, qui *quater* saltem *in anno* ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosae se sistere debent, *saltem benedictionem recepturae*» (can. 521, § 1).

601. — *Resp. ad 2.um* Praeter memoratos confessarios designari debent habitualiter alii confessarii *ad casum*, de quibus haec disponuntur in canone 521, § 2: «Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates exsistunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent, ad quos pro sacramento paenitentiae in casibus particularibus recurrere eae facile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire». Et praeterea «si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem *specialem* confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiae libertate» (can. 520, § 2).

602. — *Resp. ad 3.um* Iuxta can. 523: «Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere». Quod si religiosa incidat in mortis periculum, eius confessionem, non secus ac alius cuiuscumque qui sit in periculo mortis, excipere potest quilibet sacerdos, etsi quacumque approbatione careat aut sit censura irretitus, et quamvis praesens fuerit confessarius alius approbatus.

603. — *Resp. ad 4.um* Ut ex dictis patet, CATHARINA, etsi videatur aliquantisper leviter agere in electione confessariorum, nihilominus in omnibus iure suo *per se* usa est, praeterquam quod male se gessit non se praesentando confessario extraordinario generali saltem benedictionem receptura. Quod habeat confessarium peculiarem non eam privat iure accedendi ad confessarios ordinarios sui monasterii, quoties ipsi placuerit, sicut reliquae religiosae ipsius monasterii, quae possunt accedere in casu tunc ad unum tunc ad alium ex duobus designatis, nisi loci Ordinarius determinaverit sub poena nullitatis quaenam ex monialibus accedere debeat ad unum, quaenam ad alium. Etsi duplex confessarius ordinarius pro uno monasterio minus cum iure cohaereat, non tamen absolute hoc prohibetur, et expresse permittitur sive ob magnum religiosarum numerum ut in casu, sive ob aliam iustam causam. CANUTUS debuisset accedere ad excipiendam CATHARINAE periculose aegrotantis confessionem: etenim Ecclesia, piissima mater, hanc potestatem sibi facit pro quibuscumque periculose aegrotantibus.

CASUS XII

CONFESSARIUS RELIGIOSARUM 2.°

CANDIDA, religiosa cuiusdam Congregationis, scrupulis ac timiditate vexata, repugnantiam habet fere insuperabilem confitendi apud confessarium sive ordinarium sive extraordinarium, unde cum ordinario vix semel aut bis in mense confitetur idque animo satis perturbato. Unde, permittente Superiorissa, semel in hebdomada confitetur extra propriam domum.

HINC:

QUAER. *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

604. — *Resp.* Bene illam libertatem confitendi extra domum semel in hebdomada Superiorissa concedit CANDIDAE; haec tamen debet accedere ad confessarium extraordinarium generalem saltem ad benedictionem recipiendam.

Melius tamen foret ut CANDIDAE ad animi sui quietem concederetur confessarius aliquis specialis, cui fideret, prout permittit can. 520, § 2. Cfr. n. 601.

CASUS XIII

CONFESSARIUS RELIGIOSARUM 3.°

1.° COSMAS, sacerdos, pro feminis religiosis non approbatus, dum in sua ecclesia ad audiendas confessiones incumbit, inter reliquos paenitentes cernit religiosas duas, quae, eleemosynae colligendae gratia, foras missae fuerant. Obstupefactus COSMAS e sede confessionali egreditur, et iubet eas recedere, eo quod pro monialibus aliisque feminis religiosis requiratur specialis approbatio, qua ipse destituitur. Alias pariter dimisit monialem quae valetudinis causa a pluribus hebdomadis extra claustrum degebat, etsi ibidem alius non fuerit sacerdos pro monialibus approbatus.

2.° MANLIUS, contra, absque scrupulo moniales in praedictis casibus excipit et absolvit, quia, ait, extra claustrum sunt oves ab aliis nequaquam absimiles. Immo, cum in Gallia versetur, alias etiam in monasterio degentes, data occasione, facile absolvit, v. gr. quando in sacello alicuius communitatis religiosae Sacrum facit, et ab aliqua sorore rogatur ut ipsi aurem praebeat; quia, ait, in Gallia non sunt moniales *proprie dictae;* a fortiori idem agit ubi de monialibus clausurae non subiectis agitur.

HINC:

QUAER. 1.° *An valide absolvi possint moniales vel aliae religiosae absque speciali Episcopi iurisdictione?*

2.° *An valide et licite absolvi possint tum moniales tum aliae religiosae quae extra propriam domum quavis de causa versari contingat?*

3.° *An specialis requiratur pro monialibus in Mexico, et etiam pro iis quae clausurae non subiacent?*

4.° *Quid de* COSMA *et* MANLIO?

SOLUTIO:

605. — *Resp. ad 1.um Neg.* Etenim ad confessiones quarumcumque religiosarum (etiamsi novitiae sint) excipiendas, sive votorum sollemnium sive simplicium eae sint, etamsi Congregationis dumtaxat dioecesanae et non papalis fuerint, specialis iurisdictio requiritur (can. 876, § 1). Quae disciplina ad ceteras feminarum pias communitates nullo voto adstrictas itemque ad Filias Caritatis extenditur. Cfr. can. 675.

Privilegia ac leges particulares huic praescriptioni contraria omnino revocata manent (can. 876, § 1). **Comp.**, n. 661.

606. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Nam, ex Codice, si aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum *(licet non pro feminis religiosis)*, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio (publico) et etiam semi-publico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio (can. 522). Quod intelligendum est: *a)* etiam de confessione peracta in propria ecclesia vel oratorio, dummodo fiat in sede pro saecularibus destinata; *b)* non vero si fiat in sede (vel in parte sedis) confessionibus religiosarum reservata. **Comp.**, n. 662, q. 1, resp. 1.°

In hoc ultimo casu *b) putamus* confessionem illicitam et probabiliter *invalidam*, sicut etiam si fiat in loco non legitime *designato* ad audiendas mulierum confessiones. Quod religiosa advocet vel non, confessarium, putamus nihil mutare circa validitatem aut invaliditatem. Cfr. *Ferreres*, Derecho sacram., n. 239, N. B.

Resp. ad 3.um Affirmative, ut patet ex dictis n. 605.

607. — *Resp. ad 4.um* 1.° COSMAS omnes praefatas religiosas et moniales absolvere potuisset ex dictis, quia, dum extra monasterium degebant, in prohibitione non continebantur. *Gury*, n. 575.

2.° MANLIUS attendere debet ad litteras quibus delegatio ad confessiones audiendas ipsi concessa fuit. Probabilius in litteris delegationis habebit haec verba: *exceptis monialibus*, quibus verbis Episcopi designare solent etiam sorores votorum simplicium. Quod si ita sit, invalide absolvit MANLIUS tum moniales Mexici, tum sorores recentiorum Congregationum in proprio ipsarum sacello, nisi fiat in sede confessionali saecularibus destinata.

CASUS

DE CASIBUS RESERVATIS

CASUS I

CASUUM RESERVATIO

EUPHRASIUS tempore Quadragesimae confessionem instituit penes EUSEBIUM, parochi coadiutorem, eique accusat peccatum Episcopo reservatum. Nescit EUSEBIUS quid faciat: an EUPHRASIUM non absolvere sed remittere ad parochum, pro alio die, nam tunc aegrotat domi; an vero eum directe absolvere cum onere ut alio die ad ipsum EUSEBIUM recurrat, qui interea ab ipso parocho facultatem postularet absolvendi ab aliquo reservato, seu potius ut monita det pro paenitente ab aliquo reservato dioecesano absoluto. Sed paenitens e remota paroeciae regione venit, nec redire ad confessarium poterit sine gravi incommodo. Quare paenitentem absolute absolvit, sed nunc dubitat an recte egerit, necne.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid statuat Codex canonicus circa reservationes episcopales decernendas?*

2.° *Quinam ab ipsis reservatis episcopalibus absolvere possint?*

3.° *Quandonam reservatio cessat?*

4.° *An in casibus urgentioribus simplex confessarius a reservatis episcopalibus absolvere possit sicut a papalibus?*

5.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

608. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 895: «Locorum Ordinarii peccata *ne reservent*, nisi, re in Synodo dioecesana discussa, vel extra Synodum *auditis* Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatioribus suae dioecesis animarum curatoribus, *vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit*». — Ex canone autem 897: «Casus reservandi sint *pauci* omnino, *tres* scilicet vel, *ad summum*, *quatuor* ex *gravioribus* tantum et *atrocioribus criminibus* externis specifice determinatis; ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam *necesse sit ad publicum aliquod inolitum*

vitium exstirpandum et *collapsam* forte *christianam disciplinam* instaurandam». **Comp.**, n. 668.

609. — *Resp. ad 2.um* Ipso iure facultas absolvendi a reservatis episcopalibus competit: *a)* canonico *paenitentiario* etiam ecclesiae collegiatae (can. 899, § 2); *b) parochis* aliisque qui parochorum nomine in iure censentur, toto *tempore* ad *praeceptum paschale* adimplendum *utili*, necnon *singulis missionariis* quo tempore missiones ad populum haberi contingat (ibid., § 3). — Ordinarius hanc facultatem cuivis et passim ne impertiat, sed eam delegare habitualiter debet saltem vicariis foraneis, addita, praesertim in locis dioecesis sede episcopali remotioribus, *facultate subdelegandi* toties quoties confessarios sui districtus, si et quando *pro urgentiore aliquo determinato* casu ad eos recurrant (ibid., § 2).

610. — *Resp. ad 3.um* Quaevis reservatio omni vi caret: 1.° cum confessionem peragunt sive *aegroti* qui domo egredi non valent, sive *sponsi* matrimonii ineundi causa; 2.° quoties vel legitimus Superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem *denegaverit*, vel, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore *peti nequeat* sine gravi *paenitentis incommodo* aut sine *periculo violationis sigilli* sacramentalis; 3.° *extra territorium reservantis*, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam paenitens ex eo discesserit (can. 900). Hoc intelligendum est de reservatione ratione tantum peccati, non vero ratione censurae, et non solum de reservatione ab Ordinario sed etiam a S. Sede statuta (1).

611. — *Resp. ad 4.um* Etsi canon 2254, quo facultas conceditur absolvendi in casibus urgentioribus, primo et per se agere videatur de censuris reservatis Sedi Apostolicae, putamus tamen probabiliter vi ipsius posse etiam absolvi non modo a censuris Episcopo reservatis sed etiam a peccatis ipsi Episcopo reservatis: nam nec rubrica facultatem restringit ad casus tantum papales, ut faciebat decretum anni 1888, quo primum concessa est facultas pro casibus urgentioribus, et hoc ipsum decretum complectebatur etiam absolutionem a casibus reservatis sine censura, quae absolutio potest esse non minus urgens quam absolutio a censuris reservatis. **Comp.**, n. 679.

612. — *Resp. ad 5.um* Prout casus iacet, potuit Eusebius absolvere Euphrasium directe et absolute, nam probabiliter reservatio in casu cessabat, nam paenitens redire ad confessionem non poterat sine magno incommodo. Si non cessasset reservatio, adhuc Eusebius probabiliter potuisset absolvere Euphrasium directe, sed cum onere vel recurrendi per confessarium ad Episcopum aut ad Vica-

(1) Comm. Cod., 10 nov. 1925: *Acta*, XVII, pag. 583.

rium Generalem, aut ad archipresbyterum, si hic facultatem habet subdelegandi, non autem ad canonicum paenitentiarium neque ad parochum, nam hi facultatem subdelegandi non habent. Potuit quidem EUPHRASIUM remittere ad parochum vel canonicum paenitentiarium, ut cum ipsis confessionem illius peccati iterum perageret. **Comp.**, nn. 429, 4.°, et 679.

CASUS II

RESERVATIONIS EFFICACIA

OLIVARIUS, peccato reservato cum censura episcopali inquinatus, sed reservationis ignarus, vere contritus et optima fide confitetur penes SABELLUM, sacerdotem pro reservatis non approbatum. Confessarius vero, sive ex ignorantia, sive ex inadvertentia, eum absolvit, nec ad errorem attendit, nisi cum paenitens iam longe abierit. Quare haeret anceps, nesciens quid sibi faciendum sit.

HINC:

QUAER. 1.° *An paenitens bona fide reservatum simplici confessario accusans valide absolvatur, sive hic attendat ad reservationem, sive non attendat?*

2.° *An remittatur tunc peccatum reservatum, et quomodo, atque utrum paenitens ab obligatione illud denuo confitendi liberetur?*

3.° *An a reservatione excusetur ille qui peccando eam ignoravit, et quid, si reservationi etiam censura adnectatur?*

4.° *Quid, reservatione post confessionem cognita, paenitenti vel confessario faciendum?*

SOLUTIO:

613. — *Resp. ad 1.um* Paenitens valide absolvitur, si praeter peccatum reservatum clavibus subiiciat aliam materiam non reservatam, in quam absolutio *directe* cadere possit. Adsunt enim omnia requisita ad sacramenti validitatem, scilicet materia idonea, dispositio paenitentis, et absolutio sacerdotis. Nec obstat si confessarius, ad reservationem attendens, nihilominus absolvat; peccatum enim confessarii indebite a peccato reservato absolventis, validitati sacramenti officere nequit, cum praeter peccatum reservatum alia adsit materia, a qua *directe* absolvere potest.

Immo «si confessarius ignorans reservationem, paenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo non sit censura *ab homine*, aut censura *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservata» (can. 2247, § 3). **Comp.**, n. 680.

614. — *Resp. ad 2.um* 1.° Peccatum reservatum cum aliis con-

fessario simplici accusatum, si hic ignorans reservationem absolverit, manet omnino absolutum, quin ulla adsit postea obligatio illud iterum confitendi; si vero confessarius reservationem non ignoraverit, peccatum *probabilius* remittitur tantum *indirecte*, seu consequenter ad remissionem aliorum peccatorum, si reservatum sit *episcopale*, et reservatio non cessat (**Comp.**, n. 677). Etenim, ceteris peccatis vi clavium remissis, necessario peccatum reservatum simul remitti debet, siquidem paenitens bene dispositus cum Deo reconciliatur. — 2.° Si paenitens postea resciat se *indirecte* tantum a peccato reservato absolutum esse, illud alteri confessario pro reservatis approbato iterum confiteri tenetur, ut directe clavibus subiiciatur. **Comp.**, n. 680.

615. — *Resp. ad 3.*um 1.° *a)* Negat *S. Alphonsus* cum *communiori* sententia. Ratio est, quia per reservationem restringitur potestas confessarii a Superiore, qui vult ut causae graviores tractentur dumtaxat a iudicibus peritioribus, vel, ut ait *Trid.*, sess. 14, cap. 7, «atrociora peccata a summis dumtaxat sacerdotibus absolvi». Cfr. *D'Annibale*, 1, n. 344, qui *verissimam* vocat hanc sententiam; *Deshayes*, Memento iuris eccles., n. 1335; *Génicot*, 2, n. 345; Card. *Vives*, n. 624; *Aertnys*, n. 240.

Hinc locutiones has: *incurrere* vel *non incurrere* reservationem, etc., existimamus minus aptas.

b) Verum oppositam sententiam dicebant *probabilem* multi auctores antiqui, quos enumerabat P. Gury. Immo plures recentiores, sed Codice antiquiores, eam vocabant probabiliorem, v. gr. *Ball.-P.*, vol. 5, n. 478 seq. Hi generatim reservationem iudicabant *medicinalem* vel *poenalem:* priores vero, quibus assentimur, dicunt eam *disciplinarem,* ad christiani populi disciplinam, ut loquitur *Trid.* **Comp.**, l. c.

Videbatur etiam affirmandum, cum Sacra Congregatio S. Officii, 13 iul. 1916, dicat reservationem esse omnino inutilem, si ignoretur. Non autem esset inutilis omnino, si etiam ignorata vim exerceret, cum tanden aliquando peccatum esset absolvendum a facultatem habente, qui supponitur doctior et aptior ad vulnus curandum.

c) Codex videtur *noluisse* controversiam dirimere; nihilominus ex ipso potius negandum videtur (ita etiam *Pighi*, n. 302): 1.° quia omittit illa verba: *ne reservatio inutilis evadat;* 2.° quia in can. 894 calumniosa confessarii denuntiatio dicitur *unicum* peccatum *ratione sui* reservatum Sanctae Sedi; sed in can. 2363 tale peccatum adnexam habet excommunicationem *speciali modo* Sedi Apostolicae reservatam, a qua ille falso denuntians nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna paenitentia, «*firmo praescripto* can. 894». Haec verba «firmo praescripto can. 894», vix aliud significare possunt, nisi illud peccatum ideo *ratione sui* esse reservatum (quamvis

habeat adnexam censuram), ut etiam in casibus, in quibus paenitens non incurrat censuram, eo quod illam *ignoraverit*, peccatum maneat nihilominus reservatum *speciali modo* Sedi Apostolicae. Iam vero si ignorantia reservationis ab ea excusaret, vix unquam qui non incurrit censuram, incurreret peccati reservationem, quia non minus immo magis reservatio ignorari solet quam censura (cfr. *Lugo*, De paenit., d. 20, n. 9); 3.° quia ex can. 349, § 1, 1.°, conceditur Episcopis facultas sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtinet... etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos. Haec facultas vix locum haberet, si ignorantia reservationis excusaret. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 51, pag. 235; *Vermeersch-Creusen*, n. 358.

d) Confirmatur ex responso Comm. Cod. 17 aug. 1919, ex quo constat peregrinos teneri reservationibus loci in quo confitentur. Iam vero peregrini ignorare solent reservationes huiusmodi, etsi peccatum hic reservatum commiserint alibi ubi reservatum non est.

e) Sententiam negativam, quam propugnavimus a prima Compendii editione (febr. 1918), postea absolute tenent plures alii (1), eamque iudicamus saltem multo probabiliorem, et oppositam vix iam probabilem.

2.° Si censura adnexa sit peccato reservato, ignorantia censurae excusat ab ea incurrenda; immo nec peccatum, cui adnectitur censura, probabiliter erit reservatum in hoc casu, praesertim si de reservatione papali agatur. **Comp.**, nn. 668, 672.

616. — *Resp. ad 4.um* 1.° Quoad paenitentem: generatim nihil facere debet, quia nesciet an confessarius facultatem habuerit vel saltem bona fide eum absolverit ignorans reservationem. — 2.° Quoad confessarium: si bona fide absolvit, absolutio valet, et nihil aliud facere debet, nec expedit ut faciat; secus confestim petat ab Episcopo facultatem ab illo peccato reservato absolvendi, et curet ut paenitens confitendi gratia iterum accedat, et, obtenta prudenter nova declaratione huius peccati, eum etiam de errore non monitum absolvat. Quod si paenitentem admonere non possit, eum in bona fide relinquat.

CASUS III

RESERVATIONIS SUBIECTUM 1.°

1.° Laurianus, iter agens extra dioecesim suam, penes Iustinum parochum confitetur peccatum onanismi coniugalis. Illico

(1) *Verm.-Creus.*, Epit., vol. 2, n. 174; *Marc-Gestermann*, n. 1170; *Aertnys-Damen*, n. 389; *Génicot-Salsmans*, n. 345; *Noldin*, n. 362, 1.°, *a*; *Prümer*, Vademecum, n. 689.

IUSTINUS eum monet peccatum illud esse reservatum, seque carere facultate absolvendi a reservatis. — Respondet LAURIANUS, rerum moralium non omnino ignarus, peccatum istud in sua dioecesi non esse reservatum, ut probe novit. «At, subiungit parochus, reservatum est hic ubi modo confiteris. — Quid ad me? ait paenitens; non hic ego, sed alibi peccavi; porro reservatum non commisi. — Perge igitur, mi bone, perge ad confitendum eo ubi peccasti; ego autem absolvere te non possum».

2.° IACOBUS, peccato reservato ligatus, tendit ad vicinam paroeciam, extra dioecesis limites, confitendi gratia. Ad hoc autem agendum duplici motivo inducitur, nempe: 1.° ad vitandam verecundiam quam haberet tam grave peccatum parocho suo aperiendi; 2.° spe facilius absolutionem impetrandi; novit enim, peccatum istud in vicina dioecesi minime esse reservatum.

HINC:

QUAER. 1.° *An possit quis absolvi a peccato non reservato in sua dioecesi, ubi fuit patratum, a simplici confessario in alia dioecesi ubi reservatur?*

2.° *An possit quis absolvi a peccato reservato in ipsius dioecesi, sed non reservato in loco confessionis?*

3.° *Si quis ligatus reservatione pergat in fraudem legis ad alium locum ubi non exsistit reservatio, an valide absolvatur?*

SOLUTIO:

617. — *Resp. ad 1.um Neg.*, etenim peregrinus tenetur reservationibus loci in quo est (nempe, ubi confitetur). Ita Comm. Cod., 17 aug. 1919. Ratio est, quia confessarius absolvit iurisdictione accepta a proprio Episcopo, quam ab ipso restrictam habet. — *Affirmabant* tamen alii cum antiquorum communissima sententia. Ratio horum erat, quia confessarius absolvit hunc paenitentem iurisdictione indirecte communicata ab huius Ordinario; et cum hic peccatum illud sibi non reservaverit, eo ipso iurisdictionem quoad illud non restrinxit. Ita multi AA. antiqui, quos retulerat *P. Gury*. Haec tamen ratio post Codicem nihil valet, quia, ut patet ex can. 874, § 1, etiam pro peregrinis iurisdictionem confert Ordinarius loci ubi confessiones audiuntur. Cfr. **Comp.**, n. 648, III.

Resp. ad 2.um Affirm., idque a quovis confessario sive saeculari sive regulari, etiamsi praecise ad absolutionem obtinendam eo accesserit. Cfr. can. 900, 3.°, supra, n. 455, et **Comp.**, nn. 670, 674, q. 9.

Resp. ad 3.um Affirm., ut patet ex resp. ad 2.um Neque tunc pergit in fraudem legis, sed utitur iure suo quod sibi confert can. 900, 3.°

CASUS IV

RESERVATIONIS SUBIECTUM 2.°

TITIUS, sacerdos, legit libros cuiusdam haeretici, in quibus haeresis propugnabatur. Cum accusaret hoc peccatum LIBORIO confessario, hic dixit se non posse a tali censura absolvere, nisi in casibus urgentioribus, cum onere recurrendi, etc., eo quod sit reservata Romano Pontifici *speciali modo*, iuxta can. 2318, § 1 (**Comp.**, vol. 2, n. 1239). Respondet TITIUS se censuram, dum libros illos legit, cognovisse; ignorasse tamen reservationem ipsius et consequenter eam non incurrisse, iuxta probatam doctorum sententiam.

HINC:

QUAER. *An ignorantia reservationis censurae ab ea incurrenda excuset?*

SOLUTIO:

618. — *Resp.* Ignorantia censurae a censura incurrenda excusat, et consequenter, si censura sit reservata, nec censura nec reservatio incurritur, nam peccatum in casibus Papalibus non est reservatum nisi propter censuram, nisi aliud expresse in iure dicatur, ut expresse dicitur in can. 2363 circa casum calumniosae denuntiationis. Idem tene de casibus episcopalibus, quia Codex loquens in genere de censuris ideoque etiam de reservatis Episcopo, ait: «Si quis a censura excusatur..., reservatio peccati penitus cessat» (can. 2246, § 3). Excipe, si Episcopus pro aliquo casu contrarium expresse declaraverit.

Si vero peccans censuram cognoscebat quidem, sed ignorabat esse reservatam, tunc incurrit et censuram et reservationem. **Comp.**, n. 672, q. 5.° et 6.°, necnon n. 1196, q. 2.°

CASUS V

RESERVATIONIS SUBIECTUM 3.°

NIGRITIUS in dioecesi sua patravit peccatum cui adnexa erat non solum reservatio, sed etiam episcopalis excommunicatio. Paulo post extra dioecesim, matrimonii contrahendi causa, adit ALBINUM confessarium et ei conscientiam sincere pandit, atque ab eo absque difficultate absolvitur.

HINC:

QUAER. 1.° *An peregrinus absolvi possit extra dioecesim a censuris episcopalibus, quas in sua dioecesi incurrit?*

2.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

619. — *Resp. ad 1.um a) Affirm.*, quoad peccata, nisi etiam in loco confessionis sint reservata, aut agatur de censura ab homine. Ratio primi est, quia ex can. 900, 3.° quaevis (peccatorum) reservatio omni vi caret extra territorium reservantis, ut supra, n. 610, dictum est. Ratio secundi eruitur ex dictis supra, n. 617. Ratio tertii apparet ex eo quod censura ab homine semper est reservata ei qui eam inflixit aut sententiam tulit, etc. Cfr. can. 2245, § 1, et **Comp.**, nn. 1188, 1197, V, 2.° — *b)* Item *affirm.* quoad censuras, a quibus non solum Episcopus, sed etiam simplices confessarii absolvere poterunt, si censura illa non sit reservata in *loco confessionis*. Ratio, quia peregrini ex Codice confitentur et absolvuntur tanquam incolae loci. Vide n. 617 et **Comp.**, n. 674, q. 9.°

620. — *Resp. ad 2.um* NIGRITIUS valide absolutus est, ergo non tenetur ad confessionem apud proprium Superiorum iterandam. Proinde culpandus non est ALBINUS, a quo absolutus est; idque valet, etsi casus fuisset etiam reservatus in dioecesi ubi facta fuit confessio, nam omnis confessarius a peccatis reservatis absolvere potest eos qui confessionem instituunt matrimonii ineundi causa (n. 610). Excipe, si sermo esset de censura *ab homine*, de qua in casu nostro minime agitur.

CASUS VI

RESERVATIO DUBIA

LEONARDUS, simplex confessarius, cum dubia conscientia in sequentibus casibus absolvit: 1.° BERTHAM, quae peccatum in se quidem reservatum commisit, sed cum advertentia dubia; 2.° CAIAM accusantem peccatum de quo controversia habetur utrum reservatum sit, necne; 3.° ROSALIAM confitentem peccatum de quo ipse dubitat an in tabella reservatorum iaceat, vel in accepta facultate contineatur.

HINC :

QUAER. 1.° *An sacerdos in reservatione dubia absolvere possit licite et valide?*

2.° *Quid faciendum confessario, si, peracta confessione, dubius sit an iurisdictionem in tale peccatum habeat, necne?*

3.° *Quid de* LEONARDO *sentiendum?*

SOLUTIO :

621. — *Resp. ad 1.um Affirm.* tam si dubium sit facti, id est in dubio utrum peccatum fuerit commissum, aut *in se* grave; quam si dubium sit iuris, id est, si dubium versetur circa legem reservantem, vel eius extensionem.

Utrumque enim constat: 1.° ex his quae Codex statuit circa censuras: «in dubio sive iuris sive facti reservatio non urget» (can. 2245, § 4). Reservatio strictam recipit interpretationem (can. 2246, § 2). **Comp.**, n. 673; — 2.° ex can. 209: «in errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno». **Comp.**, n. 647, q. 6.°

622. — *Resp. ad 2.*[um] 1.° Si dubitet an peccatum sit reservatum de iure vel facto, absolvere potest, iuxta modo dicta. — 2.° Si vero dubitet an illud peccatum sit in catalogo reservatorum, vel in litteris quas a Superiore accepit, debet differre absolutionem ad inquirendum. Si autem desint hic et nunc inquisitionis media, et aliqua necessitas urgeat, potest absolvere paenitentem, monendo ut postea, data opportunitate, alium adeat maiori gaudentem potestate, vel ad seipsum redeat, si possit; et interea confessarius rem exploret, et si facultate careat, illam obtineat, ut paenitens alia vice absolvi possit.

Quid si ex inadvertentia absolvisset a peccato reservato absque debita facultate? Tunc valeret absolutio, supplente Ecclesia iurisdictionem, ut constat ex can. 207, § 2. **Comp.**, l. c.

623. — *Resp. ad 3.*[um] LEONARDUS absolvere potuit *licite* et *valide* BERTHAM et CAIAM, praedicto stante dubio, ut dictum est. Potest enim dici: *reservatio dubia*, *reservatio nulla*, sicut dicitur: *lex dubia*, *lex nulla*. Quod vero ad ROSALIAM attinet, LEONARDUS diligenter inquirere debuit, ut sciret num peccatum reservatum esset, necne. Si hoc rescire hic et nunc non potuisset, absolutionem ad aliud tempus remittere debuisset, ut inquirere posset. Urgente tamen gravi causa, ipsi mulierem statim absolvere licuit. Vide supra, n. 612.

CASUS VII

AN SEMPER APERIENDA RESERVATIO?

1.° ALBERICUS, parochus, peccato reservato obstrictus, in celebrandi necessitate versatur, propter frequentiam populi die festo Missam audituri. Non adest praesens alius sacerdos, nisi PAULINUS eius vicarius, qui facultate absolvendi a reservatis destituitur. Quid faciet miser? Neglecta confessione et elicito contritionis actu, ad Sacrum faciendum se accingit. Attamen scrupulo motus, vicarium adit, et sola peccata venialia, relicto mortali reservato, confitetur.

2.° ELIGIUS, penes confessarium pro reservatis approbatum sarcinam peccatorum deponens, omnia peccata letalia quorum conscientiam habet, et inter alia unum reservatum confitetur, sed

alterius reservati inculpabiliter obliviscitur, et insuper, servato affectu ad aliud peccatum mortale declaratum, absolvitur. Paulo post tactus dolore cordis intrinsecus statuit confessionem iterare, eodemque tempore in mentem ipsi venit peccatum illud reservatum, cuius prius non meminerat. Haec omnia simplici confessario sincere et dolenter manifestat.

HINC :

QUAER. 1.° *An* ALBERICUS *ad confitendum fuerit obligatus?*

2.° *Quid, si praeter reservatum* episcopale, *aliud mortale non reservatum habuerit?*

3.° *An peccatum* Episcopo *reservatum in confessione reticere potuerit?*

4.° *An* ELIGIUS *a simplici confessario* directe *potuerit absolvi a peccato* Episcopo *reservato et ei iam in confessione sacrilega accusato, et ab alio pariter reservato et in eadem confessione ex oblivione omisso?*

SOLUTIO :

624. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Affirm.*, si peccatum illud fuisset **Romano Pontifici** reservatum, quia in hoc casu datur absolutio *directe*, ut dicetur infra, n. 627. **Comp.,** nn. 680, q. 3.°, et 677, q. 1.°, *c.*

2.° *Neg., probabiliter*, si peccatum Episcopo fuisset reservatum, quia ad confessionem non tenetur, neque ratione peccati reservati, quod *probabiliter* directe remitti nequit, neque ratione venialium, quae non sunt materia necessaria confessionis. *S. Alphonsus*, n. 265, etc. — Contraria tamen sententia post Codicem videtur *probabilior*. Sed ALBERICUS, iuxta primam sententiam, tenetur ad contritionem perfectam eliciendam, et si de ea dubitet, ad confessionem obligatur. **Comp.,** nn. 429, 4.°; 680, 3.°, 679.

625. — *Resp. ad 2.um* In hoc casu confiteri omnino teneretur, quia urgeret praeceptum divinum praemittendi confessionem communioni, et nulla excusatio a praecepto confessionis daretur. Ita *communissime*, inquit *S. Alph.*

Resp. ad 3.um Affirm. Ratio est, quia huiusmodi peccatum reservatum, ut iam dictum est, a simplici confessario *probabiliter* remitti nequit; ergo ALBERICUS potuit alia mortalia accusare, et peccatum reservatum reticere, quin integritatem confessionis violaret. Recole dicta supra, n. 331.

626. — *Resp. ad 4.um* 1.° Quoad peccatum reservatum in confessione sacrilega accusatum: *probabiliter* absolvi potuit ELIGIUS a reservatione, licet sacrilege ob defectum contritionis confessus sit. Ratio est, quia reservatio principaliter ad hoc ordinatur ut peccata Superiori deferantur: atqui ELIGIUS peccatum reserva-

tum Superiori detulit, licet valide absolutus non fuerit (*S. Alph.*, n. 598); ergo satis erit, si apud simplicem confessarium iteret confessionem.

2.° Quoad peccatum reservatum in confessione ex oblivione omissum, *probabiliter* etiam legi reservationis satisfecit. Ratio est, quia recte praesumittur Superior liberare paenitentem ab omni vinculo, a quo absolvere potest. *Lugo*, *Collet*, etc. — Sed opposita sententia est etiam probabilis. *S. Alph.*, n. 597; *Gury*, n. 592. **Comp.**, n. 682.

CASUS VIII

ABSOLUTIO A RESERVATIS 1.°

LIBORIUS, simplex confessarius, a reservatis etiam extra mortis casum absolvit: 1.° GERMANAM, quae secus per hebdomadam in statu peccati mortalis cum magna anxietate permanere deberet; 2.° CAIUM, cuius confessionem longam ac difficilem exceperat antequam reservationem cognosceret; 3.° GERUNTIUM, senem, qui accedit ad confitendum ultima die temporis paschalis, et valde distat ab urbe episcopali; nec proinde ad Episcopum accedere personaliter potest. Hos paenitentes absolvendo, LIBORIUS enixe profert et ingeminat haec formae sacramentalis verba: *in quantum possum et tu indiges*. Non autem curat ut eos moneat de obligatione haec peccata reservata postea, data occasione, Superiori, vel alicui delegato, confitendi, vel recurrendi ad eos debito modo.

HINC:

QUAER. 1.° *An simplex confessarius absolvere possit quandoque, extra mortis casum, paenitentem reservatis obstrictum? vel quibus de causis?*

2.° *An directe, vel indirecte?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

627. — *Resp. ad 1.um* 1.° A reservatis **papalibus** absolvere potest: *a)* si speciales ad hoc habuerit facultates; *b)* etiam sine specialibus facultatibus, in *casibus urgentioribus*, si nempe censurae latae sententiae exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit paenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat; tunc quilibet confessarius in foro sacramentali ab eisdem, quoquo modo reservatis, absolvere potest, iniuncto onere recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi in-

commodo, reticito nomine, ad S. Paenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate, et standi eius mandatis (can. 2254, § 1).

Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, vol. 1, pag. 257 seq., ubi haec omnia latius explicantur. **Comp.**, n. 677, q. 1.°

628. — *Resp. ad 2.um* A reservatis **papalibus** necnon ab episcopalibus quoties reservatio cesset, absolvit *directe;* at probabiliter *indirecte* tantum in casu urgentiori, in quo reservatio ipso iure non cesset, confessarius absolvere potest a peccatis **Episcopo** reservatis, quamvis ab aliis directe absolvat. Ratio est, quia probabiliter caret iurisdictione in huiusmodi reservata. *S. Alph.*, n. 585. **Comp.**, n. 677, q. 2.°

Cum vero probabilis sit sententia tenens posse confessarium absolvere *directe* a casibus episcopalibus non secus ac posset absolvere si ageretur de papalibus, poterit hac probabilitate uti tuta conscientia. Vide n. 611. **Comp.**, n. 679.

629. — *Resp. ad 3.um* LIBORIUS potuit absolvere a reservatis *papalibus*, cum onere recurrendi intra mensem, etc., prout supra dictum est.

A reservatis autem *episcopalibus* absolvere potuit, probabiliter eodem modo ac si ageretur de papalibus, ideoque *directe*, GERMANAM, quia est magnum incommodum remanere tandiu in statu peccati mortalis pro anima anxietate magna correpta. Absolvere potuit CAIUM, quia magnum ei foret incommodum, si longam confessionem apud alium iterare deberet.

Immo probabiliter in istis casibus reservatio cessavit, ideoque paenitentes monendi non erant de obligatione recurrendi ad Superiorem, quam non habebant. Cfr. supra, n. 610.

CASUS IX

ABSOLUTIO A RESERVATIS 2.°

SAMUEL, religiosus, gaudens facultate absolvendi a casibus reservatis Papae, absolvit quoque a casibus episcopalibus quin fuerit ad hoc specialiter delegatus, praesertim quando duplex reservatio, *papalis* scilicet et *episcopalis*, eidem peccato inhaereat, quia ait: *Qui potest plus, etiam potest minus.*

HINC:

QUAER. 1.° *An religiosus delegatus pro casibus papalibus, etiam ab episcopalibus absolvere possit?*

2.° *Si paenitens sit ligatus duplici reservatione, papali nempe et episcopali, an, sublata priore, posterior maneat?*

QUAER. 3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

630. — *Resp. ad 1.um* Confessarius *quilibet*, etiamsi fuerit *regularis*, absolvere non potest a casibus *proprie episcopalibus*, nisi ab Episcopo ipso facultatem acceperit, etiamsi absolvere possit a quibuscumque casibus Papae reservatis. — Ita Clemens X in bulla *Superna*, ubi dicitur: «Habentes facultatem absolvendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicae reservatis, non ideo in casibus ab Episcopo reservatis possunt absolvere».

Diximus *a casibus proprie episcopalibus*, seu a casibus quos Episcopus vel ipse sibi, vel successoribus, in Synodo, reservavit; nam a casibus Episcopo reservatis a iure communi, v. gr. in Const. *Apostolicae Sedis*, absolvere possunt quicumque facultatem habent absolvendi a casibus *papalibus*, nam illi casus proprie papales sunt. Quid vero si Episcopus sibi reservavit illos casus, qui illi sunt a iure reservati. — Cum huiusmodi casus, ut diximus, sint proprie papales, non videtur Episcopus eos sibi valide posse reservare: unde etiam in hoc casu probabiliter adhuc ab illis possunt absolvere regulares et quicumque habeant facultatem absolvendi a casibus papalibus. Cfr. *Bucceroni*, Comment. in Const. *Apostolicae Sedis*, n. 76; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 514 seq.; *Génicot*, nn. 346 et 607. **Comp.**, n. 676.

631. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Ratio est, quia una reservatio est independens ab altera; et duae reservationes se habent instar duarum catenaram, quarum, una soluta, remanet altera. **Comp.**, n. 1204. — Haec tamen intellige de duplici reservatione quae non inhaereat *eidem* peccato. Quod enim dicitur de reservatione papali et episcopali inhaerente eidem peccato, admitti nequit.

Nam 1.° Episcopus nequit sibi reservare casus qui Rom. Pontifici sunt reservati (can. 898; S. C. Ep. et Reg., 26 nov. 1602; apud *Bizzarri*, Collect., pag. 13): nequit enim sibi avocare causam, in quam nullam habet iurisdictionem. Unde si aliquos sibi reservaverat Episcopus, et illos postea Papa sibi reservet, reservatio episcopalis eo ipso evadit nulla. *Suárez*, De paenit., d. 31, sect. 4, n. 26; *Lugo*, De paenit., d. 20, n. 151; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 514 seq.; *D'Annibale*, 1, n. 339, not. 19. **Comp.**, n. 668.

2.° Si aliquando Episcopus sibi videatur reservare casus, vel quos sibi reservatos habet a iure, vel etiam alios papales, ita intelligenda videtur reservatio, ut valeat tantum pro casibus in quibus paenitens, ob ignorantiam, censuram non incurrerit; qua in hypothesi nemo posset ab hoc casu absolvere sine speciali licentia Episcopi, quamvis haberet facultatem absolvendi a reservatis papalibus. *Génicot*, n. 607, nota, et n. 586.

632. — *Resp. ad 3.um* Erravit admodum P. SAMUEL absolvendo

a casibus episcopalibus absque Episcopi delegatione, ex eo quod pro casibus papalibus approbatus sit. Falso enim applicuit principium: *Qui potest plus, potest minus;* addere debuisset: *in eodem genere*. Hic autem non agitur *de genere eodem*, cum casus papales et episcopales a principio diverso originem ducant. Insuper, si qua foret difficultas, ipso iure dirimitur, iuxta superius dicta, n. 630.

CASUS X

ABSOLUTIO COMPLICIS 1.°

1.° TITIANUS, sacerdos, data lubrica occasione, in peccatum grave contra sextum Decalogi praeceptum cum ANNA infelici casu lapsus est. Mox utrumque complicem huius turpis noxae paenituit. Cum non esset ibi praesens alius sacerdos, TITIANUS statim alium locum adit confitendi gratia. ANNA vero, aliqua infirmitate detenta, alium confessarium adire nequivit. Igitur tristis et moerens TITIANUM enixe rogat, ut suam confessionem excipiat. Hic dubius et anceps primum haeret: ex una parte cohibetur lege Ecclesiae complicem absolvere prohibentis; sed ex alia parte opitulari vellet miserae mulieri, quae secus diu confessario carebit. Tandem, misericordia motus, ANNAM in confessione audit et absolvit, ratus prohibitionem Ecclesiae in hoc arduo casu non urgere.

2.° CALLISTUS, sacerdos, peccato turpi cum IULIA patrato, complicis confessionem excipit quidem, sed absolutionem ei non concedit. Dubitat autem postea, utrum excommunicationem incurrerit.

HINC:

QUAER. 1.° *An aliquando sacerdos complicem in peccato turpi absolvere possit quin excommunicationem incurrat?*

2.° *An valida sit absolutio saltem aliorum peccatorum, si paenitens fuerit in bona fide, ut fit quoties de aliis peccatis reservatis agitur?*

3.° *An incurrat excommunicationem sacerdos complex, qui confessionem audit, non tamen absolvit?*

4.° *Quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO:

633. — *Resp. ad 1.um* Absolutio complicis in peccato turpi invalida est, praeterquam in mortis periculo; et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii illicita ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum paenitentiae*, 1 iun. 1741 (can. 884).

Absolvens vel *fingens* absolvere complicem in peccato turpi:

a) incurrit ipso facto in excommunicationem **specialissimo modo** Sedi Apostolicae reservatam; *b)* idque etiam *in mortis articulo*, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine *gravi alıqua exoritura infamia* et scandalo, possit excipere morientis confessionem, *c) excepto* casu quo moribundus recuset alii confiteri (can. 2367, § 1). — Eandem excommunicationem non effugit *absolvens* vel *fingens* absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, *a quo nondum est absolutus*, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id *a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est* (ibid., § 2). **Comp.**, n. 685.

634. — Excipitur quidem casus in quo alius sacerdos vocari non possit sine infamia vel scandalo. At sacerdos complex talia pericula infamiae vel scandali avertere debet, si possit, sub eadem poena excommunicationis, licet tunc valide absolveret, si non averteret. Sic, ex Bened. XIV, Const. *Apostolici muneris*. Vide *S. Alph.*, n. 553.

Probabiliter absolvere etiam eum poterit, secluso proximi scandali periculo, si ob loci circumstantias (ut in locis missionum contingere potest) neque alius confessarius adsit, *neque spes ulla probabilis sit*, quod sit *unquam* adfuturus: maxime si ex omissa confessione per tantum temporis spatium adsit scandali ac infamiae periculum. Ratio est, quia non censetur Ecclesia velle per hanc legem positivam complici viam reconciliationis praecludere, praesertim cum ex *praecepto divino* teneantur omnes ad confessionem non modo in periculo mortis, sed etiam pluries in vita, et ipsa lex *naturalis* concedat ius ad propriam famam. *Ball-P.*, n. 424; *Buccer.*, Comm. IV, n. 68; *Lehmk.*, n. 637; *Génicot*, n. 354; *Casus Romae ad S. Apoll.*, pag. 154 seq.

Immo *Ball.-P.*, n. 413; *Noldin*, n. 386, et *Génicot*, n. 352, probabilem videntur habere sententiam, quae tenet paenitentem in necessitate communicandi, quando alius confessarius praesto non est, posse instituere confessionem apud confessarium complicem, reticendo complicitatis peccatum, quasi ageretur de peccato Episcopo reservato in similibus adiunctis (1).

635. — *Resp. ad 2.um* *Probabilis* videtur sententia affirmativa, quam tenent *Ball.-P.*, n. 648; *Lehmk.*, 2, 936, nota 2; *Buccer.*, nn. 1291 et 1293, Comm. IV, n. 71, et Casus, § 162, n. 2; *Génicot*, n. 352, 4.° — Favet decisio S. Paenit. 16 maii 1877, in qua dicitur «privationem iurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi... esse in ordine ad ipsum peccatum turpe, in quo idem

(1) Hanc sententiam defendi a *P. Buccerone* dicit *Génicot;* sed *Buccer.* nunquam illam docuit, immo oppositum tradit in Comm. IV, n. 73, nota, et in *Casibus Romae ad S. Apoll.*, pag. 155. — Ipse *Génicot* iam advertit, quod praestaret ut paenitens, elicito actu contritionis, ad communionem accederet.

confessarius complex fuit»; ergo confessarius non caret iurisdictione in alia peccata; ergo absolutio erit valida quoad haec peccata; invalida vero quoad complicitatis crimen, quod tantum indirecte remitteretur, fere sicut accidit in aliis reservatis. *Noldin*, l. c., validitatem admittit, si paenitens complicitatis crimen bona fide non accuset; secus vero si illud complici declaret.

636. — *Resp. ad 3.*um 1.° Si audit confessionem, et ita se gerit ut complex deceptus recedat credens sibi datam absolutionem, tunc omnino incurrit, quia fingit absolutionem. 2.° Si confessionem complicis audit, eique significat se eum absolvere non posse, tunc non incurrit.

637. — *Resp. ad 4.*um 1.° Quoad *primum* casum: TITIANUS graviter peccavit, excommunicationem incurrit specialissimo modo Rom. Pontifici reservatam. *Probabiliter* tamen, cum ANNA fuerit in bona fide, absoluta fuit *indirecte* a peccato complicitatis, *directe* vero ab aliis peccatis. TITIANUS tenetur eam monere de obligatione iterum alii confessario accusandi peccatum complicitatis.

2.° Quoad *secundum* casum: CALLISTUS nullam incurrit excommunicationem, scilicet audiendo quidem confessionem complicis sed eam non absolvendo, *modo complici significaverit se eam absolvere non posse*. Sequitur ex dictis. Illicite autem egit inutiliter audiendo absque facultate confessionem, quae ad absolutionem tantum ordinatur.

CASUS XI

ABSOLUTIO COMPLICIS 2.°

1.° MENANDER, confessarius, MELANIAE confessionem excepit, quae ei accusavit peccatum contra sextum, cuius complex ipse MENANDER erat. Tunc hic dixit aperte MELANIAE se ab illo peccato eam absolvere non posse, sed illud debere apud alium confessarium accusare et ab eo absolutionem petere. Bona tamen fide putavit MENANDER se tunc MELANIAM posse ab aliis peccatis directe absolvere, ab hoc autem indirecte. Postea tamen valde anxius est, num excommunicationem incurrerit. Rem detulit suo MENANDER confessario, qui etiam anceps haesit.

2.° NABOR, confessarius, complicem absolvit reticentem peccata complicitatis. Interrogatus NABOR a suo confessario DIDACO an complex inductus fuerit sive directe sive indirecte ab ipso ad reticenda illa peccata, respondit se ipsi complici dixisse simpliciter: «Ego haec peccata absolvere nequeo, quare inutile est ut ea confitearis». Unde complex antequam ab alio confessario absolveretur, confessionem peregit cum NABORE et illa peccata reticuit.

HINC :

QUAER. 1.° *Quid ad casum primum?*

2.° *An* NABOR *inciderit in excommunicationem specialissimo modo Romano Pontifici reservatam?*

SOLUTIO :

638. — *Resp. ad 1.um* MENANDER non incurrit excommunicationem, quia clare et aperte dixit MELANIAE se ab illo complicitatis peccato non posse absolvere, sed eam debere adire alium confessarium et apud ipsum accusare tale peccatum et ab ipso petere absolutionem. Quod autem putaverit se tunc posse *valide* absolvere ab aliis peccatis *directe* et ab illo complicitatis *indirecte*, videtur opinio probabilis ; quod vero crediderit posse hoc facere *licite*, fuit simplex error (**Comp.**, n. 688, q. 6.°), et cum processerit in bona fide, non peccavit graviter, et consequenter neque incidit in excommunicationem, quae semper grave peccatum supponit.

Memor sit tamen illorum verborum Card. *Gousset:* «Verum, si quis pudor maneat in sacerdote qui miseranda fragilitate peccatum turpe cum alio patraverit, si quis honor sacramento debitus, nunquam in posterum complicis confessionem excipiet». **Comp.**, l. c., q. 5.°

639. — *Resp. ad 2.um* Videtur omnino *affirmandum.* NABOREM saltem indirecte induxisse complicem ad peccata illa reticenda. Non enim reticuit nisi quia NABOR ipsi dixit inutile esse confiteri illa peccata. Debuisset illi dicere : «Neque ab aliis peccatis ego possum te absolvere nisi prius ab illis, quorum complex fui, alius confessarius te absolvat». Illo autem modo ambiguo loquendi induxit paenitentem ad confitendum apud ipsum et non apud alium, et error confirmatus est cum complex accepit absolutionem ab ipso NABORE.

Iam vero illam «excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est» (can. 2367, § 2).

CASUS XII

ABSOLUTIO COMPLICIS 3.°

BERTOLDUS CAIAM paenitentem, pluries extra confessionem amplexatur eamque tangit in partes honestas, et, quia CAIA valde simplex est et infirmitatem quandam in verendis habet, has partes, etiam ostendit BERTOLDO, ut ostendere potuisset medico corporali. BERTOLDUS videns bonam fidem magnamque simplicita-

tem CAIAE, illam audit in confessione eas actiones reticentem, et absolvit; nec monet de gravitate illius actionis.

HINC:

QUAER. 1.° *An debuisset* CAIAM *monere?*

2.° *An inciderit in censuram contra absolventem complicem?*

3.° *An validae fuerint confessiones illae et absolutiones?*

SOLUTIO:

640. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, et debet sub gravi abstinere a praedicta agendi ratione, immo et ab excipiendis CAIAE confessionibus.

641. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, si paenitens ita se gessit, quia BERTOLDUS sic eam edocuit; *negative* vero, si CAIA ducta propria simplicitate putat se non peccare et ideo non accusat in confessione illa facta.

Resp. ad 3.um Affirmative, posita bona fide CAIAE; secus, *negative.*

CASUS XIII

ABSOLUTIO COMPLICIS 4.°

HERMODORUS, parochus, ROSALIAM complicem suam moribundam absolvit, his rationibus inductus: 1.° quia facultate gaudet ab omnibus reservatis absolvendi; 2.° quia in mortis articulo cessat omnis reservatio; 3.° quia non adest praesens alius sacerdos, nisi iunior vicarius, cui sane scandalum ingens creabitur, vel etiam neosacerdos non adhuc approbatus, qui admirationem in populo moveret, si ROSALIAE confessionem audiret.

HINC:

QUAER. *An* HERMODORUS *complicem suam absolvere potuerit, seu, an valeant rationes ab eo allatae?*

SOLUTIO:

642. — *Resp.* Absolutionem in casu esse *per se validam*, certum est apud omnes; sed quoad *liceitatem* nihil prorsus valent pleraeque rationes, quas HERMODORUS affert ad ROSALIAM, complicem suam, in articulo mortis absolvendam.

1.° Non refert quod gaudeat facultate absolvendi a casibus reservatis, quia non agitur de casu proprie reservato, cum iurisdictio quoad illum, tantum ipsi sacerdoti complici auferatur, non *aliis* confessariis. **Comp.**, n. 677, q. 1.° *d).*

2.° Nec refert quod sacerdos praesens sit iunior, aut nondum approbatus, quia ex lege ille alius sacerdos praeferendus est, quicumque sit, etiam non approbatus, suspensus, etc.

3.° Nec refert quod nulla sit reservatio in mortis articulo, quia

ibi expressa lege prohibetur absolvere etiam in morte sub poena excommunicationis, si alius sacerdos reperiri possit.

Sola valeret ratio scandali in extrema necessitate, si vera foret. Sed, cum HERMODORUS tot varios praetextus iam excogitaverit, facile praesumi potest hanc ultimam rationem futilem prorsus et vanam esse. Numquid discedere non potuisset ad breve tempus. ut interea alius sacerdos advocaretur? Numquid iunior vicarius vel alius non potuisset adire aegrotam, sub praetextu caritatis vel urbanitatis, eamque audire et absolvere, ignorante populo? Sane, si ratio infamiae vel scandali non fuerit vera et gravis, HERMODORUS poenam excommunicationis minime effugit. Si homines decipi possint, Deus non decipitur unquam. *Deus* enim *non irridetur*, Galat. 6, 7.

CASUS XIV

ABSOLUTIO COMPLICIS 5.°

DYDIMUS, sacerdos, tempore noctis, laicali veste indutus incidit in EULALIAM, quacum turpe peccatum patrare non dubitat. Postridie mane, EULALIA DYDIMUM adit, eique confitetur de peccato, nocte praecedenti cum viro sibi prorsus ignoto infeliciter commisso. Ex omnibus adiunctis clare intelligit DYDIMUS, mulierem hanc esse complicem suam. Quid igitur faciet miser? Quantae tunc eius angustiae! Si id sciret paenitens, prae dolore exclamaret: *Tu es ille vir!...* Sed nescit illa, nec DYDIMUS se manifestare audet. Insuper praetextu caret ad absolutionem denegandam. Quid faciet igitur? absolvit anxius, et postea inquirit de absolutionis validitate.

HINC:

QUAER. *An* DYDIMUS *valide* EULALIAM *absolverit?*

SOLUTIO:

643. — *Resp. Probabiliter* valide absolvit EULALIAM in bona fide constitutam: *directe* ab aliis peccatis, *indirecte* a peccato complicitatis, prout dictum est supra, nn. 634, 635, 641.

Immo probabiliter *valide*, *licite* ac *directe* eam absolvit etiam a peccato complicitatis, quia confessarius non tenetur se ipsum prodere, et, si paenitentem non absolveret, tum hic tum confessarius, cui paenitens manifestaret negatam sibi absolutionem, facile in suspicionem venirent peccati ab illo perpetrati (*Ball.-P.*, n. 650; *Lehmk.*, 2, n. 935, 2; *Génicot*, n. 353). Nec in casu, ut ait *Lehmk.*, videtur adesse *formaliter* complicis absolutio. «Aliunde periculum infamiae fuit potissima ratio, quae Pontificem induxit ad temperandum legis rigorem (sine gravi aliqua exoritura infamia); ergo si in aliquo casu eiusmodi ratio evidentissime habeatur, arbitror

non agere contra legem, sacerdotem qui complicem absolvat». *Pennachi*, Comm. in Const. *Apost. Sedis*, vol. 1, pag. 332.

644. — Certe excommunicationem incurreret, si absolveret complicem, a quo hic et nunc non agnoscitur, si tamen in actu peccati a complice cognitus fuit.

E contra, si confessarius hic et nunc complicem non agnoscat, quamvis ipsum alias bene noverit, nec excommunicationem incurrit, nec ullo modo peccat; immo absolutio valida erit: quoad alia peccata *directe*, *indirecte* vero quoad peccatum complicitatis.

CASUS XV

ABSOLUTIO COMPLICIS 6.°

NEON, adolescens, tetigit impudice puellam quam dormientem existimabat, sed revera puella vigilans erat. NEON postea factus fuit sacerdos. Dubitatur utrum illud peccatum possit dici peccatum complicitatis ad effectum Bullae *Sacramentum paenitentiae*, ita ut NEON si absolveret ab illo, incurreret excommunicationem latam contra absolventes complicem. — Ratio dubitandi est, quia deesse videtur ex parte puellae consensus *externe manifestatus;* sed auctores dicunt: «Datur complicitas in mutuis tactibus, immo in tactu alterius non mutuo, hoc externe consentiente; at consentire externe regulariter censetur, qui externe non resistit».

HINC:

QUAER. *An in casu adfuerit mutua externa complicitas?*

SOLUTIO:

645. — *Resp.* Si illa puella, etsi vigilans, nullum signum vigiliae dedit, sed quasi dormiens passive se habuit, ita ut NEON eam dum tetigit semper dormientem putavit, non adfuit vera externa complicitas, ad quam requiritur mutuus consensus exterius manifestatus. Qui dormit aut dormiens apparet non manifestat consensum.

CASUS XVI

ABSOLUTIO COMPLICIS 7.°

1.° GELINA, meretrix, quae cum VALERIO sacerdote turpiter egerat, pessimam vitam ex immo corde detestando, ad bonam frugem sincere convertitur. Confessionem diligentem totius vitae apud ALBERTUM instituit; sed peccatum cum VALERIO commissum ex innoxia oblivione praetermittit. Subinde complici confitetur, ipsique peccatum illud declarat et ab eo absolvitur.

2.° THERESIA, repentino morbo correpta, iam iam moritura vi-

detur. Adstat FLAVIANUS, sacerdos suspensus, immo excommunicatus, ad eam absolvendam paratus; huic locum eripit ALBINUS, THERESIAE complex in peccato turpi, et confessionem moribundae excepit, eamque absolvit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* VALERIUS, *in primo casu*, GELINAM, *complicem suam, valide absolverit a peccato complicitatis ex oblivione omisso in confessione penes alium facta?*

2.° *Quis e duobus sacerdotibus praeferendus, in secundo casu? an complex, vel excommunicatus?*

3.° *An vero censuram effugisset* ALBINUS, *si loco* FLAVIANI *indebite accepto, complicisque audita confessione, ipsum facti paenituisset, et deinde tamen ob circumstantiam inchoatae confessionis absolvisset?*

SOLUTIO:

646. — *Resp. ad 1.um* VALERIUS non potuit *directe* absolvere GELINAM a peccato complicitatis, et GELINAE absolutionem attentando excommunicationem incurrit. Opus est igitur ut GELINA per alium confessarium *directe* absolvatur a peccato complicitatis, a quo *directe* adhuc absoluta non fuit, cum illius oblita fuisset in confessione peracta apud ALBERTUM.

647. — *Resp. ad 2.um* *Per se* sacerdos suspensus vel etiam excommunicatus omnino fuit praeferendus; immo, illo praesente, sacerdos complex minime moribundam absolvere *licite* potest; et si absolvat, excommunicationem incurrit. Ratio eruitur ex ipsis verbis canonis 2367, § 1, n. 633 citatis. Neque obstat quod sacerdos suspensus vel excommunicatus iurisdictione careat, quia pro casu mortis facultate absolvendi minime destituitur iuxta omnes, et in ipso canone probatur, quia simpliciter dicitur: si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones: ergo intelligitur de quocumque sacerdote; ergo... *Iturriaga*, t. 5, cas. 50.

648. — Dixi *per se*, quia, praesente excommunicato *publico*, complex valide et licite absolveret, si secus periculum infamiae publicae aut scandali secuturum esset. Periculum autem illud facile evenire posset, si sacerdos complex excommunicato locum cederet; hoc enim esset argumentum non obscurum turpitudinis suae praebere; ergo, si FLAVIANUS fuerit publice *suspensus* vel *excommunicatus*, ALBINUS locum ei praeripere potuit quin excommunicationem incurrerit. *Gury*, n. 627.

649. — *Resp. ad 3.um* Tunc censuram effugisset. Etenim: 1.° Non incurrisset poenam pro sola confessione incepta, quia non incurritur illa poena nisi confessio absolutione compleatur, ut dictum est supra, n. 636.

2.° Neque incurrisset absolvendo post mutatam voluntatem in melius, et contritionem de illo peccato elicitam; nam nemo incurrit excommunicationem per actum qui ex una parte omitti amplius non potest, et ex altera parte omni culpa caret, immo factus est obligatorius. Etenim tunc incurritur excommunicatio quando sine ulla necessitate absolutio a complice impertitur. At ALBINUS, audita THERESIAE confessione, eam absolvere cogitur; ergo excommunicationem non incurrit. *Ituriaga*, t. 5, cas. 50; *Gury*, n. 628.

CASUS XVII

ABSOLUTIO COMPLICIS 8.°

NICETAS munus confessarii exercet in oppido, in quo magna ex parte pueritiam et adolescentiam transegit, ubi puer cum pueris non semel occasione balneorum mutuo se nudi aspexere, verba plus minus turpia habuere, tactus etiam inhonestos et alia huiusmodi. Nunc, post tres annos ex quo illic excipit confessiones, incidit in angustias, ne forte aliquem complicem ex illis absolverit, v. gr. si forte accusarunt illa peccata vitae anteactae sub formula illa generali: «Tandem me accuso de omnibus peccatis vitae anteactae, praesertim contra castitatem», et forte ipse eos absolvit, quin suam intentionem restrinxerit ad sola alia peccata non complicitatis, et timet ne forte propter hoc inciderit in excommunicationem contra absolventes complicem. Nunquam, quod ipse sciat, aliquis accusavit peccata prima vice absolvenda quorum ipse complex esse potuerit, sed tantum forte sub illa formula generali peccata iam directe ab alio remissa, et nihilominus angitur, et solet submissa voce, si quando suspicatur in illa formula complecti aliqua huiusmodi peccata, addere in formula absolutionis: «Exceptis illis peccatis in quibus ego forte fuerim complex». Ipse putabat nomine complicis comprehendi etiam eos cum quibus quis ante sacerdotium peccaverat, sed quidam doctor theologus significavit intelligi tantum de his cum quibus peccavit post susceptum sacerdotium, et tunc magnam animi tranquillitatem concepit et audiebat confessiones omnium, quin apponeret illam restrictionem; sed postea legit revera esse intelligendum de complicibus ante sacerdotium, ex quo magna animi intranquillitate agitatur, timens ne in excommunicationem inciderit, eo quod aliquem absolverit a peccato complicitatis non quidem prima vice absolvendo, quod sibi certum est hoc nunquam accidisse, sed ab alio confessario iam directe remisso et in formula illa generali comprehenso.

HINC:

QUAER. *Quid* NICETAE *dicendum sit?*

SOLUTIO :

650. — *Resp.* NICETAS tranquillo animo sit quoad excommunicationem. Certum enim est illum nullam in his casibus excommunicationem incurrisse. Omnis censura supponit peccatum grave, et nemo actu graviter peccat, quin sciat se actu peccare.

Praeterea si peccata complicitatis iam ab alio confessario directe remissa sint, quamvis deinde paenitens ea peccata simul cum aliis accuset confessario complici, et hic absolvat, nullam incurrit excommunicationem. Excommunicatio enim, fatentibus cunctis, hunc casum non complectitur. Immo *valide* et *per se* licite absolvere potest talis confessarius, ut postea dicemus.

NICETAS sine ullo scrupulo sedeat in confessionali, et si quando aliquis ex illis paenitentibus accusat in genere peccata omnia vitae anteactae, absolvat ipsum sicut reliquos paenitentes, nihilque ab eo exquirat an accuset, necne, aliquod ex peccatis quorum ipse potuerit esse complex, neque in formula absolutionis dicat se talia peccata excludere. Satis est ut semel pro semper faciat intentionem generalem debite absolvendi, quod de cetero necessarium non est, quia iam in ipsa formula habetur: «In quantum *possum* et tu indiges».

651. — Complicem habere iurisdictionem ad absolvenda ipsa peccata complicitatis postquam ab alio confessario directe absoluta sunt, est doctrina probabilis (**Comp.**, n. 688, q. 5.°), et iurisdictio probabilis sufficiens est ad absolvendum valide et etiam licite (can. 209 et **Comp.**, nn. 647, q. 6.°; 651, q. 10). — Insuper cum agatur de peccatis iam a tot annis commissis et tempore pueritiae, nullum est periculum in excipiendis confessionibus talium paenitentium.

Unum prae oculis habeat, si forte aliquando ipsi occurrat aliquis ex his complicibus, qui dicat se tale peccatum complicitatis ob verecundiam hucusque reticuisse, tunc curet eum remittere ad alium confessarium.

CASUS XVIII

ABSOLUTIO COMPLICIS 9.°

1.° TITIUS, sacerdos, CAIUM iuvenem, quem tenero amore prosequebatur, occasione aliqua morosius tetigit in facie et pectore intra vestes, ab eoque vicissim et morosius tactus fuit. Hinc commotionem aliquam carnalem expertus est ipse TITIUS, quae eum ad graviora impellebat, non tamen sibi conscius est an consenserit, necne. Postea CAIUS confitetur apud TITIUM, qui, non videns clare gravitatem peccati, eum absolvit non sine aliqua inquietudine ab aliis peccatis, non vero ab illo complicitatis. Sed nunc anxius est

et dubitat num incurrerit excommunicationem contra absolventem complicem.

2.° TIBURTIUS nunc CLAUDIAM, nunc MARTHAM, nunc BERTHAM amplexatus est et cum ipsis tactus minus honestos habuit, scil. in pectore, quin graviora unquam tentaret nec intenderet. Cum vero unicus esset confessarius in oppido, eas absolvit, putans ipsas externam complicitatem non admisisse. Nunc autem anxius est.

HINC :

QUAER. 1.° *Quid* TITIO *respondendum est?*

2.° *An* TIBURTIUS *inciderit in excommunicationem contra absolventes complicem in peccato turpi?*

SOLUTIO :

652. — *Resp. ad 1.um* Certe TITIUS imprudentissime se gessit in re adeo periculosa, maxime cum tenero illo amore coniungeretur cum suo complice, qui scandalum grave subire poterat. Non tamen constat eum incurrisse excommunicationem contra absolventem complicem, nam actus illi externi, quatenus externi, non videntur *certo* graves. Iam vero ad incurrendam censuram requiritur ut *ex utraque parte* adsit peccatum mortale, non modo internum, sed etiam in ratione actus externi, et cum *formali complicitate*, id est cum *mutuo consensu exterius manifestato. S. Alph.*, n. 554, et alii. **Comp.**, n. 686, q. 1.° Unde si TITIUS et CAIUS nullum signum externum dederunt, quo significaretur illa fieri aut admitti sensu venereo, non videtur adesse complicitas externa gravis. **Comp.**, vol. 1, n. 517 seq.

653. — *Resp. ad 2.um Neg.*, si vere dubium sit an illae complices admiserint complicitatem externam, v. gr. quia restiterunt TIBURTIO amplectenti aut tangenti, vel exterius displicentiam aut indignationem ostenderunt, etsi interius forte consenserint; et consequenter TIBURTIUS absolvi potest, quin opus sit recurrere ad S. Paenitentiariam. Ratio est, quia ad incurrendam praedictam censuram requiritur mutua et formalis complicitas externa, i. e. cum mutuo consensu exterius manifestato et quidem in re gravi. Etiam in casu, gravitas ipsa externa dubia esse potest. **Comp.**, n. 686, et vol. 1, n. 517 seq.

CASUS XIX

ABSOLUTIO COMPLICIS 10

TITIUS BERTHAM, 15 annorum, pluries ac diversis occasionibus amplexatus est atque osculatus, non tamen in partibus inhonestis. Uterque interius prava desideria fovebat, sed TITIUS suspicabatur BERTHAM ipsius TITII malitiam non cognoscere. Cum res ita se haberent, BERTHA pluries confessionem instituit apud TITIUM eique

accusavit cogitationes pravas atque prava desideria quae, dum illa fierent, gerebat ipsa in animo, et ipse eam pluries etiam interrogavit num crederet ipsum TITIUM in illis peragendis peccasse, atque ipsa respondit se id non credere. Cum vero casus saepius repetitus fuerit, in postremis confessionibus BERTHA fassa est, se supponere ipsum etiam peccasse in illis amplexibus et osculis. TITIUS vero dubitans et anxius eam pluries adhuc absolvit, clare non videns se excommunicationem ita agens incurrere.

HINC :

QUAER. *Num in casu adsit complicitas formalis, et consequenter an* TITIUS *excommunionem incurrerit?*

SOLUTIO :

654. — *Resp.* Etsi de primis casibus aliquod dubium remanere possit de formali complicitate, quia absolute ea fieri potuissent sine gravi peccato ex utraque parte, cum actiones illae potuissent tribui etiam imprudentiae ac simplicitati, attamen postquam toties repetitae fuere et praesertim ex quo TITIUS intellexit BERTHAM in illis actibus graviter peccare, iam eo ipso uterque cognovit rem illam esse determinatam ad peccatum grave. Etsi enim in illis actionibus tantum BERTHA graviter peccasset, ex quo TITIUS hoc intellexit ex manifestatione BERTHAE, iam TITIUS in illis repetendis *peccabat* graviter saltem *peccato cooperationis* et *complicitatis*, quod adhuc clarius apparuit ex quo TITIUS non solum intellexit BERTHAM graviter peccare in illis actibus, sed BERTHAM etiam credere TITIUM in illis graviter peccare. Aderat igitur complicitas mutua graviter culpabilis. Actiones enim illae, quae absolute fieri forte potuissent cum peccato levi aut nullo, per pravam intentionem internam mutuo cognitam determinabantur ad grave peccatum externum, contra sextum Decalogi praeceptum. Ita actio sumendi rem alterius est indifferens ut sit bona, vel mala, vel indifferens. Sic erit bona vel indifferens, v. gr. si sumo horologium aureum TITII absentis, ut illud custodiam, ne alii illud furentur ; vel potest esse grave peccatum, si nempe sumo, ut illud mihi servem et furto auferam ; tunc per intentionem actio determinatur.

655. — Immo iam forte ab initio patebat gravitas peccati externi ex modo procedendi sacerdotis osculando feminam et feminam iuniorem, contra morem patrium, in re tam periculosa, cum tam magno scandali periculo, et forte hoc etiam apparebat ex aestu passionis, quo procedebatur ex utraque parte, etc.

Nec dubium est TITIUM incidisse pluries in excommunicationem specialissimo modo Romano Pontifici reservatam (can. 2367), quin eum excusare possit ignorantia, quae esset crassa vel supina, immo affectata, quia dubitans noluisset investigare, ut liberius peccare posset. **Comp.**, nn. 685, 1181.

CASUS XX

ABSOLUTIO COMPLICIS II

Undenam facultas absolvendi repetenda?

1.° BRUNO, sacerdos, aliquo turpi peccato cum MARTHA patrato, per confessarium recurrit ad Episcopum, tacito nomine proprio, atque ab eo facultatem obtinet, qua complicem in confessione audire et absolvere queat. Postea autem de validitate huius absolutionis dubitat, quia audit huiusmodi facultatem ab Episcopo concedi non posse, sed ad S. Sedem recurrendum esse.

2.° ELIGIUS, alter sacerdos, in peccatum grave contra sextum Decalogi praeceptum infeliciter labitur, et infelicius complicem absolvere praesumit, adeoque scienter excommunicationem papalem incurrit. Quid faciet miser? Si celebret et Sacramenta varia ministret, sacrilegium reformidat. Si abstineat, grave periculum infamiae pertimescit. Deficit tempus ad Summum Pontificem recurrendi. Undique angustiis premitur. Verum, re perpensa, recordatur Episcopos absolvere posse a casibus occultis Sanctae Sedi reservatis, si casus *speciali modo* reservati excipiantur. Ocius igitur per confessarium ad Ordinarium loci recurrit, et facultatem obtinet, qua ab illa excommunicatione absolvi possit.

HINC:

QUAER. 1.° *An Episcopus sacerdoti concedere possit facultatem complicem suum absolvendi?*

2.° *An Episcopus absolvere possit a censura quae incurritur per absolutionem complicis, si casus sit occultus, vi privilegiorum* Trident., *c. 6,* Liceat, *sess. 24, confirmatorum per can. 2237, § 2?*

3.° *An saltem id possit, urgente gravi necessitate?*

SOLUTIO:

656. — *Resp. ad 1.um Neg.* Ratio est, quia lex prohibens ne sacerdos complicem absolvat, est lex generalis Ecclesiae et gravissimi momenti. Porro Episcopi nequeunt dispensare in legibus Ecclesiae generalibus, auctoritate propria, nisi in casibus minoris momenti, et in praxi frequenter occurrentibus. Constat etiam in praxi Ecclesiae, quae Episcopis petentibus facultatem absolvendi complices ex indulto particulari, pro quibusdam casibus numero paucis concedere solet; quam utrum, quomodo et quando possint inferioribus confessariis communicare, ex verbis indulti iudicandum est.

657. — *Resp. ad 2.um Neg.*, cum hoc peccatum in Codice.

can. 2367, § 1, reservatum sit *specialissimo modo Rom. Pontifici.* **Comp.,** nn. 676, II et III, 685, II.

658. — *Resp. ad 3.*um *Neg.*, nisi modo exposito quoad casus urgentiores supra, n. 627.

N. B. 1.° S. Off., 17 iun. 1866, decrevit, non comprehendi in generali et amplissima facultate absolvendi ab omnibus casibus S. Sedi etiam *specialiter* reservatis, facultas absolvendi ab hac excommunicatione, nisi *expresse* in concessionis scheda memoretur. Casus est *specialissime* reservatus. **Comp.,** nn. 685 et 1233.

Ab hac tamen excommunicatione, sicut a quibuscumque aliis casibus Rom. Pontifici *quocumque modo* reservatis, poterit simplex confessarius absolvere in casibus urgentioribus cum onere recurrendi intra mensem ad Sedem Apostolicam, etc. **Comp.,** n. 677, q. 1.°

659. — 2.° Quoties a Rom. Pontifice sive occasione iubilaei, sive per S. Paenitentiariam, aut per Nuntios Apostolicos conceditur facultas absolvendi *absolventem complicem*, confessario absolvendo imponitur hoc praeceptum, ut ab audiendis personae complicis confessionibus quantum citra grave scandalum possit, abstineat. Cfr. **Comp.,** n. 688, N. B., et Const. Pii XI, *Si unquam*, 30 iul. 1924, n. 1 (*Acta*, XVI, pag. 310). — Quoad *mutatum* sensum verborum: *semel* aut *bis* complicem absolverit, vide **Comp.,** n. 690.

CASUS XXI

ABSOLUTIO COMPLICIS 12

TITIUS absolutus fuit, ut in casibus urgentioribus, ab excommunicatione ob complicis absolutionem, et per medium confessarium recursum habuit intra mensem ad Sacram Paenitentiariam. Sed quia vel TITIUS non satis clare peccata sua exposuit confessario, vel quia confessarius non bene rem intellexit, in recursu expositum fuit TITIUM absolvisse complicem plus quam ter, et esse parochum; ipsique responsum fuit debere officium confessarii dimittere intra sex menses. Sed revera TITIUS parochus non est, sed tantum vicarius cooperator; nec complicem absolvit plus quam ter, sed semel tantum absolvit complicem accusantem peccatum complicitatis: in reliquis aut peccatum complicitatis reticuerunt, quin directe aut indirecte ad hoc inducti fuerint a TITIO; aut eos non absolvit, fingens tantum absolutionem. Praeterea, si officium confessarii dimittere debeat, etiam cogitur dimittere officium *vicarii*, et cum pauper sit, ac patrem senem et infirmum habeat, non poterit eum sustentare.

HINC :

QUAER. 1.° *Quoties* TITIUS *inciderit in excommunicationem contra absolventem complicem?*

2.° *An et quatenus teneatur* TITIUS *ad exsequenda mandata S. Paenitentiariae?*

SOLUTIO :

660. — *Resp. ad 1.um* Certe incidit in excommunicationem quando absolvit complicem accusantem peccatum complicitatis. In illis casibus, in quibus complicem non absolvit sed *finxit* absolvere, etiam incidit in excommunicationem, si complex peccatum complicitatis accusavit et TITIUS ita finxit absolutionem ut complex crediderit se esse absolutum ; si autem complici dixit se eum non posse absolvere sed recitaturum aliquas preces ut adstantes non intelligant datam non fuisse absolutionem, tunc non incidit.

661. — *Resp. ad 2.um* TITIUS tenetur aut mandata exsequi S. Paenitentiariae, aut ad eam de novo recurrere et exponere difficultates et aequivocationes, si quae sint. Quod sit vicarius cooperator et non parochus, non mutat speciem in favorem TITII : differentia in eo est quod parocho dantur *sex* menses ad dimittendum officium confessarii, ei vero, qui parochus non sit, non dantur nisi *tres* menses. Si semel tantum incidit in excommunicationem, non solet imponi obligatio dimittendi officium confessarii ; verum solet imponi, si ter aut pluries absolvit. (Cfr. **Comp.**, n. 690.) Quoties inciderit TITIUS in excommunicationem, pendet ex sensu illorum verborum : *non absolvit*, sed *finxit* absolvere. Ratio paupertatis et obligatio sustentandi patrem pauperem, senem et infirmum valde erit attendenda, sed tantum ut exprimatur in novis precibus ad S. Paenitentiariam.

CASUS XXII

ABSOLUTIO COMPLICIS ET SOLLICITATIO IN CONFESSIONE

TITIUS, sacerdos, extra confessionem induxit BERTHAM ad carnale commercium cum ipso habendum, ipsi BERTHAE persuadens in casu propter quasdam speciales rationes nullum adesse peccatum sed potius ex parte BERTHAE actum virtutis et caritatis, quem occultum servare debebat. BERTHA, tum antea tum postea, confitebatur frequenter cum ipso TITIO et de huius mandato frequenter communicabat. Aliquoties BERTHA voluit accusare quasdam species impuras quae ex actu carnali ipsi remanserant, sed TITIUS ei dixit, actus illos in casu non esse peccatum, prout iam antea ei significaverat ; sed si illi aliud videbatur, ut confiteatur cum alio. Et ita per plures menses relationes carnales et confessiones prosecutae sunt.

HINC:

QUAER. *An* TITIUS *inciderit in excommunicationem contra absolventem complicem*, a) *si post actionem turpem conatus fuerit persuadere aut de facto persuasisset* BERTHAM, *actionem illam non esse in casu peccatum aut non esse nisi leve;* b) *quid si id fecerit ante positionem operis turpis?*

SOLUTIO:

662. — *Resp.* In casu *a)* nullum dubium est TITIUM incidisse in excommunionem contra absolventem complicem, nam ex canone 2367, § 2: «eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est». Haec verba canonis 2367, § 2, desumpta sunt ex responso S. Paenitentiariae 19 febr. 1896, ubi sensum responsi ita explicat eadem S. Paenitentiaria: «Directe autem confessarius inducit paenitentem, quando positive et explicite eum praemonet *de tacendo peccato complicitatis,* quia v. gr. illud iam novit et declaratio esset inutilis. Indirecte vero inducit, quando confessarius suadere conatur paenitentem, sive quod actio turpis cum *ipso commissa* non est peccatum, sive saltem non tam grave, ut de ipso inquietari debeat; unde paenitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum et ab eo declarando revera abstinet». Tum responsum tum declaratio approbata fuere a Leone XIII, et vim retinent post Codisem, iuxta canonem 6, 2.°: «Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi».

Et hoc haberi in casu inferri videtur ex his quae in casu proponuntur: «Aliquoties BERTHA voluit accusare quasdam species impuras, quae ex actu carnali ipsi remanserant; sed TITIUS ei dixit iam ipsi manifestasse, actus illos in casu non esse peccatum; sed si illi aliud videbatur, ut confiteatur cum alio. Et ita per aliquod tempus relationes carnales et confessiones prosecutae sunt».

Quod autem TITIUS addiderit: «Quod si credis esse peccatum, cum alio confitearis», non impedivit quominus BERTHA *omisisset saltem tunc* confessionem peccati, inducta a TITIO.

Responsum et declaratio S. Paenitentiariae supponunt *post* actionem turpem commissam confessarium conatum esse persuadere complicem quod illa actio non fuisset peccatum vel non grave, ut constat ex sensu obvio verborum, et etiam ex doctrina auctorum qui etiam post tale responsum communiter docebant quod si confessarius *ante* positionem actionis turpis persuadet paenitentem, intra vel extra confessionem, actionem turpem cum ipso *ponendam* non futuram esse peccatum, aut non grave, tum confessarium absolventem paenitentem qui talem actio-

nem non confitetur quia nullo modo peccavit, aut saltem non graviter, non incurrere excommunicationem contra absolventem complicem, quia talis paenitens non est *complex*, cum non admiserit peccatum *formaliter grave* contra sextum Decalogi praeceptum.

Et haec hucusque erat sententia communis. Audiatur v. gr. *Vermeersch:* Nec ex § 2, can. 2367 (vol. 3, n. 501, edit. anni 1923) excommunicationem effugit qui absolvit complicem ideo non accusantem peccatum complicitatis, «quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est». Modus indirectus erit si sacerdos, *post factum*, alteri suaserit peccatum non esse grave, vel inutilem esse accusationem, quia res ipsi iam nota sit. *Post factum*, inquam; nam, attenta communi opinione, casus non habetur si, a sacerdote deceptus, alter revera, propter errorem suum, *graviter* non peccarit.

Idem docebat *Cappello*, De paenitentia (vol. 2, part. 1, n. 612, 4 (edit. anni 1929): «Si sacerdos per summum nefas induceret feminam ad credendum peccato prorsus vacare si turpiter ab ipso tangi se sineret, eaque ab illo decepta *bona omnino fide* (quae tamen perquam raro est admittenda, saltem ad longum tempus), turpiter tangi pateretur, quin formale in se peccatum admitteret, non haberetur complicitas».

Idem dicit, De censuris, n. 176, 4 (edit. ann. 1925).

Nec aliter exprimitur *Bucceroni*, Commentaria (com. IV, n. 69, edit. ann. 1898): «Si sacerdos aliquis per summum nefas induceret feminam ad credendum, peccato prorsus vacare, si turpiter ab ipso tangi se sineret, eaque ab illo decepta bona fide a se turpiter tangi pateretur, quin formale in se peccatum admitteret; *nec complex* esset et posset sese subiicere sacramentali eiusdem sacerdotis iudicio pro absolutione non a venereo, a quo immunem eam ponimus, sed ab aliis peccatis obtinenda». Et haec omnia desumit ad litteram ex *Ithuriaga*, cas. 41, nn. 25, 26. Et addit: «Complicitas item non adest, de qua in lege, si mulier cum qua sacerdos peccat, licet interius consentiat, exterius tamen resistat». *Ithuriaga*, l. c., n, 23; *Alsina*, l. c.

Eandem sententiam tradebat *Busquet*, Thesaurus confessarii, n. 681, Resolves: «Prohibitionem (absolvendi complicem) non incurrit sacerdos... qui inhoneste contrectavit puellam, quam persuasit id peccatum non esse».

Quam sententiam suam fecit eius continuator *García Bayón*, n. 893, Resolves: «Non incurrit... excommunicationem... sacerdos... qui inhoneste contrectavit puellam, quam persuasit id peccatum non esse».

Igitur in casu *b)* ratio dubitandi desumi poterat ex eo quod complex Titii, ut videtur, non peccavit formaliter, cum ipsi ante actionem turpem ponendam persuasum sit in illo nullum adesse peccatum. Ergo non fuit ex parte ipsius peccatum, nec vera complicitas, maxime externa, et hucusque communis auctorum sententia, ut vidimus, excusabat Titium ab incurrenda excommunicatione; sed ex recentissima declaratione S. Officii, diei 14 novembris, anni 1934 (*Acta*, XXVI, pag. 634) apertissime constat Titium incidisse in excommunicationem contra absolventem complicem, nam ex praedicta declaratione S. Officii diei 14 novembris anni 1934, «inter indirecte inducentes, de quibus in canone 2367, § 2, Codicis iuris canonici, adnumerandus etiam est confessarius, qui sive intra sive extra confessionem sacramentalem, alicui persuaserit in turpibus

inter se *patrandis* aut nullum aut certe non grave inesse peccatum, eumque consequenter, de aliis tantum sibi postea confitentem, sacramentaliter absolvit vel fingit absolvere». Et bene nota quod incidit in praedictam excommunicationem specialissimo modo reservatam confessarius qui conatur alium, sive intra confessionem sive extra, persuadere, et consequenter etiam si paenitens revera crediderit se non peccasse aut saltem non graviter, et consequenter de tali actione non se accuset, et ipse confessarius eum ab aliis peccatis absolvat; et nota praeterea talem confessarium debere sub gravi monere paenitentem de illo gravissimo errore in quem eum induxit. Cfr. **Comp.**, n. 748.

663. — Praeterea certissimum est, TITIUM denuntiandum esse et puniendum uti *sollicitantem ad turpia in confessione*, quia in ipsa confessione adhibuit media ad peccandum postea cum sua paenitente contra sextum Decalogi praeceptum; etenim, ut adsit sollicitatio, non requiritur ulla complicitas paenitentis, nec quod paenitens intelligat illud esse peccatum, sed satis est inductio ad turpia ex parte confessarii in actu confessionis, quamvis puella in simplicitate constituta sollicitationem non intellexerit. **Comp.**, n. 691 seq., praes. n. 701, q. 16.

CASUS XXIII

SOLLICITATIO AD TURPIA 1.°

VIBIANA, mulier vitae liberiori dedita, pluries turpiter egit cum ipso confessario, a quo tum in confessione, tum occasione confessionis, ad peccandum sollicitata fuerat. Hoc in variis confessionibus sacrilege reticuit. Nunc vero, audita vehementi concione, et dolore cordis tacta intrinsecus, confessionem generalem apud URBANUM parochum instituit, et omnes animae sordes ei pandit. His auditis, URBANUS urget VIBIANAM ad complicem Superioribus denuntiandum. Mulier autem huic iussioni obtemperare absolute abnuit. Quapropter eam de excommunicatione post mensem incurrenda, nisi oboediat, debite monitam absque absolutione dimittit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam sollicitantes denuntiandi sint?*
2.° *An absolvi possit paenitens sollicitatus, antequam sollicitantem denuntiet, si denuntiare promittat?*
3.° *Quomodo facienda sit denuntiatio?*
4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

664. — *Resp. ad 1.um* De iure communi Superioribus denuntiandi sunt sacerdotes ad peccandum contra sextum Decalogi praeceptum

sollicitantes, aut **inhonestos sermones**, aut **tractatus** habentes, sive *in confessione*, sive *occasione* vel *praetextu confessionis;* aut *ante* vel *post confessionem;* aut *in loco ubi confessiones excipiuntur* aut ad confessionem electo, simulantes ibidem confessiones audire. Sic ex can. 904, necnon ex bulla Gregorii XV, *Universi gregis*, confirmata a Bened. XIV, in bulla *Sacramentum paenitentiae* (1).

Resp. ad 2.[um] *Neg. per se*, quia, semel absolutus, facile onus denuntiationis declinaret, et sic lex fere inutilis redderetur. Excipe si iusta adsit causa, v. gr. si temporis angustiae absolutionem differre non patiantur, et paenitens promittat se brevi obligationi satisfacturum esse. Sic ex bulla Bened. XIV, necnon ex can. 2368, § 2: «*Fidelis* vero, qui *scienter* omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, **intra mensem** denuntiare contra praescriptum can. 904: *a)* incurrit in *excommunicationem* latae sententiae *nemini* reservatam, *b)* non absolvendus, nisi postquam obligationi satisfecerit, **aut** se satisfacturum serio promiserit». Mensis computatur a die cognitae obligationis. *S. Alph.*, n. 693.

665. — *Resp. ad 3.*[um] Denuntiatio plerumque *facienda est voce*, non scripto; adeundus est *loci Ordinarius*, vel *inquisitor*, ubi tribunal Inquisitionis exsistit. Attamen, in quibusdam casibus particularibus, v. gr. quando persona sollicitata nullo modo induci potest ad denuntiationem tali forma peragendam, quia nempe timore cohibetur, vel rubore insuperabili afficitur, tunc Episcopus, de re monitus, delegare potest quemcumque sacerdotem, etiam confessarium, ad denuntiationem accipiendam. Haec facultas Episcopis et inquisitoribus, ex indulto S. Inquisitionis, de consensu S. Pontificis, facta est. Sacerdos autem delegatus iuramentum praestare debet de silentio servando, et de munere sibi commisso fideliter adimplendo. *Scavini*, De paenit., c. 4, a. 5; *Kenrick*, tract. 18, n. 245; *Analecta Iur. pont.*, mense sept. 1855.

In omni autem casu denuntiatio facta *per litteras anonymas* est

---

(1) De iure particulari in nonnullis locis, praesertim in variis Galliarum dioecesibus vigente, datur obligatio denuntiandi sacerdotes ad turpia sollicitantes, etiam extra confessionem et sine occasione confessionis. Verum plures canonistae negant Episcopum huiusmodi statutum ferre posse. Sic *Stremler*, Traité des peines ecclésiastiques, première part., c. 5, § 8, et c. 7, § 1; *Craisson*, Manuale Iuris canonici, nn. 5826, 5828, 5844; *Analecta Iur. Pont.*, tom. 4, pag. 1866 seq.

Inter varias rationes in quibus innititur horum sententia, haec praecipua nec spernenda refertur, scilicet quia Episcopus est incompetens ad puniendum delictum occultum. Etenim, aiunt, Episcopus, quantumvis certioratus de exsistentia delicti sibi manifestati, nullo modo contra reum procedere potest, propter defectum omnis probationis canonicae et iuridicae, quia nemo potest damnari, nisi vel confessus iudicialiter, vel legitimis testibus et probationibus convictus. Quod si aliter statuatur contra confessarios in confessione, vel occasione confessionis ad turpia sollicitantes, hoc fit per exceptionem omnino extraordinariam, quam Summus Pontifex solus facere potest. *Gury*, n. 648, nota.

omnino insufficiens, et a S. Congr. Inquisitionis omnino reprobatur. Instr. S. Off. ann. 1867, § 6.

666. — *Resp. ad 4.um* Recte egit URBANUS parochus, VIBIANAM absolutione vacuam dimittens, eam excommunicatione incurrenda admonendo, nisi *intra mensem obtemperaret*, ex eo quod sacerdotem, a quo in confessione fuerat sollicitata, denuntiare noluerit. Nam constat 1.° de obligatione denuntiandi sollicitantem ante absolutionem, si fieri possit, ex verbis Bened. XIV, in bulla *Sacramentum paenitentiae*, necnon ex can. 2368 nuper citato. 2.° Constat vero de excommunicatione ex ipso canone 2368, § 2. — Excommunicatio autem illa, contracta ob denuntiationem neglectam, non est reservata post factam denuntiationem.

667. — NOTA 1.° In omni casu nulla mentio facienda est in denuntiatione consensus forte a paenitente praestiti, quia nemo tenetur seipsum denuntiare.—«Cavendum quoque, ait Instr. S. Off. ann. 1867, § 6, ne ex denuntiantibus quaeratur, num sollicitationi consenserint: et convenientissimum foret, si de huiusmodi consensu, quantumvis sponte manifestato, nihil notetur in tabulis».—Insuper paenitens, qui consensum sollicitationi praestitit, non ideo excusatur ab onere confessarium sollicitantem denuntiandi, ut constat ex bulla *Sacramentum paenitentiae.*

NOTA 2.° Persona, quae non potest denuntiare voce, *tenetur per epistolam* aut *internuntium*, si absque propria infamia id praestare valeat, aut monere Superiorem, ut delegatum mittat ad denuntiationem accipiendam. Ratio est, quia obligatio denuntiandi sollicitantem non est tam adeundi personaliter Superiorem, quam ei delinquentem deferendi, ut Bened. XIV in sua bulla declarat: *Qui enim tenetur ad finem, etiam ad media tenetur. Ita S. Alph.*, n. 699. — Non tenetur autem confessarius onus illud suscipere, sed muneri suo satisfaciet monendo paenitentem, ut reum opportuno tempore rite denuntiet. Poterit tamen operam suam praestare, si censuerit expedire, notitia rei extra tribunal paenitentiae accepta. *S. Alph.*, ibid.

NOTA 3.° Ubi desunt inquisitores, denuntiatio facienda est Episcopo *loci in quo versatur paenitens.* Ipsius enim est excipere iuratam denuntiationem, eamque ad Episcopum rei, si forte diversus sit, transmittere, quando id necessarium iudicaverit. *Kenrick*, De paenit., n. 245.

668. — NOTA 4.° In regionibus longinquis, ubi sine magno incommodo adiri non possunt inquisitores vel Episcopi aut eorum Vicarii, ut in regionibus haereticorum, schismaticorum, paganorum, etc., absolvi possunt mulieres sollicitatae, quin ad obligationem reum denuntiandi urgeantur; sed, cessante impedimento, v. gr. in Episcopi visitatione, denuntiare tenentur. S. Congr. S. Officii, 22 ian. 1727, et 21 febr. 1630, apud *Kenrick*, ibid. **Comp.**, n. 701.

669. — NOTA 5.° «Accepta denuntiatione non illico proceditur, sed a Superiore ecclesiastico inquiri sedulo debet utrum persona denuntians sit fide digna..., et antequam *contra denuntiatum* procedatur, perspectum exploratumque iudici esse debet, quod mulieres vel viri denuntiantes sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducantur». Instr. S. Off. 20 febr. 1866, § 10 *(Collect. S. C. de P. F.*, vol. 1, n. 1282, edit. 2.a).

NOTA 6.° «Ea est huius supremae Inquisitionis consuetudo, ut post unam alteramve denuntiationem rescribatur, quod denuntiatus *observetur*, ita videlicet super delato crimine suspectus habeatur, ut cum

primum per novas denuntiationes res explorata erit, in iudicium vocandus sit. Ut plurimum nonnisi *a tertia denuntiatione* procedi solet». Ibid., § XI.

670. — Nota 7.° «Ordinarius **toties quoties** aliquam de infando sollicitationis crimine denuntiationem acceperit, **illico** ad diligentias peragendas procedet. Ad quem finem, vel per se vel per sacerdotem **a se** *specialiter* delegatum, advocabit (separatim sc. et qua decet circumspectione) duos testes... qui bene noverint tum denuntiatum, tum omnes et singulos denuntiantes, eosque, sub sanctitate iuramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando, iudicialiter interrogabit, testimonium scripto referens, iuxta insequentem formulam: *utriusque vero testimonii atque una simul respective denuntiationis authenticum exemplum* **directe tutaque via** *ad hanc Supremam Congregationem* **quamprimum** *transmittet*». Instr. S. Off. 6 aug. 1897, § V. «Quod si inveniri nequeant duo tantum testes, qui noverint una simul denuntiatum et omnes et singulos denuntiantes, plures vocari debent. Tot nempe hoc in casu testes, ut supra, vocandi erunt, quot oportebit ut duplex quoad denuntiatum et unumquemque denuntiantem habeatur testimonium». Ibid., § VII.

Nota 8.° Ideo Ordinario praecipitur ut unamquamque denuntiationem transmittat ad S. Officium, «quia denuntiatio quae forsan est prima in Curia episcopali, potest de eodem sacerdote iam iteratis vicibus proposita esse apud S. Officium, ad quod deveniunt etiam per Paenitentiariam Apostolicam. Inde regula generalis haec est, nempe de quacumque denuntiatione ab Ordinario excepta et de qua ipse inquirere incipit, debet ipse S. Congr. S. Officii monere». *Lega*, De iudiciis, vol. 4, n. 542.

Nota 9.° Sacerdoti sollicitanti solet imponi a S. Officio (inter alia) suspensio perpetua ab excipiendis confessionibus. — Ab hac suspensione non dispensatur nisi ab eodem S. Officio, positis precibus sacerdotis et addita commendatione ipsius Ordinarii. Prima vice non solet concedi nisi ad *sex menses* et pro viris ac infirmis mulieribus. Cfr. *Collomiatti*, Addenda, pag. 746 (1).

CASUS XXIV

SOLLICITATIO AD TURPIA 2.°

Cornelia cum lacrimis et suspiriis in confessione fatetur Sulpitio parocho, se confessionis praetextu cum Euraldo, confessario, quem perditissimo prosequebatur amore, turpe facinus commisisse. Prudenter eam interrogat Sulpitius, et rescit Corneliam se graviter aegrotantem simulasse, et confessarium, pravi illius affectus prorsus ignarum, confessionis praetextu advocasse, eumque, licet primo reluctantem, ad crimen patrandum tandem indu-

(1) Cfr. *Acta S. Sedis*, vol. 3, pag. 499 seq.; Instr. (S. Off. 20 febr. 1866) circa observantiam Const. *Sacramentum paenitentiae;* et vol. 25, pag. 451 seq.: Instr. (S. Off. 20 iul. 1890) in qua habentur *Normae pro examinibus paenitentium quae denuntiant sollicitantes;* et vol. 30, pag. 249: Instr. (S. Off. 6 aug. 1897) *quoad sedulam curam adhibendam in causis sollicitationis;* App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, pag. 761; *Collomiatti*, vol. 1, pag. 766 seq., et Addenda, pag. 740-746.

xisse. His auditis, haeret anceps SULPITIUS, nesciens utrum denuntiationem huius confessarii urgere debeat, necne.

HINC :

QUAER. 1.° *An denuntiandus sit confessarius, qui consentit paenitenti sollicitanti, sed ipse non sollicitavit?*

2.° *An* CORNELIA *obliganda sit ad denuntiandum* EURALDUM?

SOLUTIO :

671. — *Resp. ad 1.um Neg.*, si *mere passive* se habuit ; secus, *affirmative*. — Ratio primi est, quia in casu, vel non adest sollicitatio, vel si adest, denuntiatio sollicitationis fieri nequit, quin paenitens se ipsum infamet, ad quod non tenetur. *D'Annibale*, 3, n. 367 ; *Palmieri*, l. c. ; *Génicot*, 2, n. 395.

Ratio secundi est, quia tunc adest sollicitatio mutua. Unde in secundo inter decreta S. Off. 11 febr. 1661, ad questionem, *an confessarius sollicitatus, si metu inductus sollicitanti consentiat, sit denuntiandus*, responsum fuit, *esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem.* A fortiori igitur denuntiandus confessarius est, ubi nulla incussi metus est qualiscumque excusatio. Cfr. etiam Instr. S. Off. nn. 1867, § II : *Acta S. Sedis*, vol. 3, pag. 449.

Resp. ad 2.um Affirm., quia *non mere passive* se habuit, ut erui videtur ex casu.

CASUS XXV

SOLLICITATIO AD TURPIA 3.°

MENANDER, confessarius, praevidens SYLVIAM nunquam obligationi complicem denuntiandi obtemperaturam esse, etiamsi sub poena denegandae absolutionis ipsi declaretur, iudicat eam potius in bona fide relinquendam esse, et, praetermissa admonitione, absolvendam. Postea, vero, dubitans an recte egerit, duos alios sacerdotes hac de re interrogat. Prior affirmat ipsum recte egisse, quia ex regula generali omittenda est monitio, quando fructus ex ea non speratur ; posterior autem prorsus dissentit, quia lex Ecclesiae in casu nostro est adeo absoluta, ut exceptionem nullam admittat. MENANDER igitur dubii solutionem iterum postulat.

HINC :

QUAER. *An monenda sit de obligatione denuntiandi mulier quae certo praevidetur non obtemperatura?*

SOLUTIO :

672. — *Resp. Affirm.* Mulier de obligatione denuntiationis monenda est, licet confessarius praevideat eam certo non esse denun-

tiaturam; et si denuntiare nolit, debet eam non absolutam dimittere. Ratio est, quia ipsi confessario a Pontifice in praedicta bulla et in canone 904 obligatio monendi expresse praecipitur. Etenim, licet generatim loquendo in aliis obligationibus confessarius, praevidens monitionem non profuturam esse, eam omittere debeat, hoc tamen non currit quando de damno communi vitando agitur, ut in praesenti casu evenit. *S. Alph.*, n. 694.

Probabile tamen est posse omitti monitionem, quando ex parte paenitentis nullus speratur fructus et ex alia parte iam non imminet damnum publicum, v. gr. quia ille sacerdos ob surditatem iam nullas audire pergit confessiones. *Ball.-P.*, vol. 5, n. 748; *Génicot*, 2, n. 399.

CASUS XXVI

SOLLICITATIO AD TURPIA 4.°

1.° BRIXIUS, sacerdos, occasione confessionis, RUTILIAM ad quaedam leviter inhonesta sollicitavit. RUTILIA vero alium adit confessarium, cui rem manifestat. Hic, audita mulieris confessione, eam obligat ad sollicitantem denuntiandum, et obnitentem sine absolutione dimittit, donec id peregerit.

2.° SIGOLENA sub secreto naturali committit VALFRIDAE, se a PAULINO confessario suo, occasione confessionis, ad pecatum graviter inhonestum sollicitatam fuisse. VALFRIDA vero anxia, rem confessario proprio exponit. Hic autem eam obligat ad PAULINUM, non obstante secreto promisso, denuntiandum, sub poena denegandae absolutionis.

3.° RIPASIUS, sacerdos, rogatus a BERTHA ut die sequenti eius confessionem excipiat, eam statim ad peccandum sollicitat. BERTHA autem alium adit confessarium, quo obligatur ad RIPASIUM denuntiandum.

HINC:

QUAER. 1.° *An denuntiandus sit confessarius sollicitans ad actus tantum* venialiter *inhonestos?*

2.° *An denuntiare debeat paenitens non tantum sollicitatus, sed quivis alius qui sollicitationem novit?*

3.° *Quid, si sollicitationem sub secreto commisso acceperit?*

4.° *An denuntiandus* RIPASIUS, *in tertio casu?*

SOLUTIO:

673. — *Resp. ad 1.um Neg.*, saltem *probabilius*. Ratio est, quia, ad denuntiandum sollicitantem, requiritur ut actus sollicitationis sit *peccatum grave*, ita ut putetur eum graviter in eo peccasse.

Etenim Benedictus XIV hoc sollicitationis crimen appellat nefariam improbitatem, canon vero 904 illud vocat delictum, quod peccatum certo grave denotat. Praeterea actus in se levis contra castitatem, non fit gravis ex eo quod in confessione vel occasione confessionis ponatur; secus enim quodlibet peccatum veniale in materia veracitatis, humilitatis, patientiae, etc., evaderet grave in sacramento, quod nemo asserit.

Nec obstat dicere quod culpa levis redditur gravis, ob reverentiam sacramento debitam; nam alias omne peccatum leve in confessione fieret grave ob irreverentiam sacramento irrogatam, quod falsum est. Insuper, tota iniuria tunc est quatenus sacramentum ministratur cum actu pravo; ergo, si actus sit leviter pravus, levis etiam erit iniuria sacramento illata. *S. Alph.*, n. 683, et alii *multi* contra *plures*. **Comp., n. 701.**

674. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Ratio est, quia parvi refert quod agatur de ipso sollicitato vel de alio qui rem novit; remanet enim idem adaequatus finis legis, qui est ut sollicitans puniatur. Ceterum casus ille raro occurrit, quia plerumque sollicitatio a solo paenitente sollicitato cognoscitur. *S. Alph.*, n. 695, in fine.

Attamen excommunicationem ob omissionem denuntiationis ille tantum incurrit qui sollicitatus fuerit. Patet ex can. 2368, § 2.

675. — *Resp. ad 3.um* Ille qui sollicitationem sub secreto commisso novit, nihilominus ad denuntiationem faciendam tenetur. Ratio est, quia nemo tenetur ad secretum commissum, etiam cum iuramento promissum, quando secretum illud in damnum commune vergit. *Excipe* tamen, si sollicitatio sit manifestata *ad petendum consilium;* nam propalatio secreti esset tunc contra commercium humanum, et etiam contra bonum publicum, quod in consiliis petendis intervenit. *S. Alph.*, n. 698.

676. — *Resp. ad 4.um Affirm.* ex decreto quarto S. Off. 11 febr. 1661, *si sollicitatio* fiat in confessionario, seu in loco confessionis. Secus si sollicitatio fiat extra locum confessionis, et absque praetextu confessionis.

CASUS XXVII

SOLLICITATIO AD TURPIA 5.°

Adalbertus, confessarius, Euphemiam et Crescentiam, suas paenitentes (cum quarum familia Adalbertus honestam fovebat amicitiam) frequenter post confessionem in sacristia excipiebat, easque amplexabatur et osculabatur. Aliquando etiam in ipso confessionali propensionem suam ad eas tunc osculandas manifestavit. Nec confessarius nec Euphemia aut Crescentia putabant se graviter

in casu peccare. Postea ADALBERTUS magis recogitans putavit, in casu probabiliter grave adfuisse peccatum, unde omnino se correxit. Notandum praeterea est, nullum ex eis intentionem manifestasse ulterius progrediendi.

TITIUS BERTHAM sollicitavit extra confessionem, et post dies aliquot ipsi TITIO intra confessionem BERTHA manifestavit suum timorem et angustiam ne forte ex praecedenti illa copula cum illo praegnans evaderet. Ille statim respondit: «Non timeas. Non notasti me retraxisse ante seminis effusionem?»

Quae omnia cum BERTHA alteri confessario, NAZARIO scilicet, exposuisset, hic valde intricatus et dubius est an TITIUS sit denuntiandus necne, maxime quia vix BERTHA potest denuntiare TITIUM, quin se ipsam infamet; tibique dubium proponit antequam BERTHAM moneat, quae redire iussa est.

HINC:

QUAER. 1.° *An alius confessarius teneatur monere* EUPHEMIAM *et* CRESCENTIAM *de obligatione denuntiandi?*

2.° *Esset ratio sufficiens omittendi denuntiationem spontanea emendatio* ADALBERTI *et propositum habitum non procedendi ad ulteriora?*

3.° *An* TITIUS *sit denuntiandus, et* BERTHA *ad denuntiationem teneatur?*

SOLUTIO:

677. — *Resp. ad 1.um* In casu ut iacet, non satis clare apparet obligatio denuntiandi, cum de gravi peccato non satis constare videatur. Imprudentia tamen clara est, nec mirum esset si aliquis confessarius EUPHEMIAM et CRESCENTIAM obligaret ad denuntiandum ADALBERTUM.

678. — *Resp. ad 2.um* Emendatio spontanea confessarii non liberat paenitentem ab obligatione denuntiandi, quando haec adsit. Nec etiam affirmatio ADALBERTI se non habuisse intentionem procedendi ad ulteriora: testimonium enim ipsius, extra confessionem, suspicione non caret, quia loquitur in causa propria.

Resp. ad 3.um Affirmative ad utrumque. Nam TITIUS intra confessionem habuit cum BERTHA *inhonestos sermones*, *aut tractatus* et *tractatus* turpes, praeparans sibi faciliorem occasionem ad novam fornicationem (Cfr. *Ferreres*, Comp., 2, n. 692). — BERTHA potest denuntiare TITIUM hoc modo: TITIUS extra confessionem ostendit mihi desiderium peccandi mecum contra castitatem, et alio die dixit mihi intra confessionem ex copula carnali non esse timendam praegnantiam si alius se retrahat ante seminis effusionem.

CASUS XXVIII

SOLLICITATIO AD TURPIA 6.°

1.° CALPURNIUS in confessione dicit MELANIAE se eam amare et habere cogitationem se aliquid intentandi contra ipsam, sed hoc facere nolle quia esset dehonoratio et potius mortem vult quam hoc facere, ideoque eam monet ut caveat suam praesentiam, ne peccet. Nunquam tamen magis disserte rem pravam proposuit peragendam.

2.° TITIUS, sacerdos, pluries in confessione sollicitavit NATALIAM, quae semper huc usque hanc sollicitationem reticuit in confessione. TITIUS postea in haeresim protestanticam incidit, nunc concubinarie vivit in remotissima regione, ubi haeresis impune grassatur, cum CLAUDIA, ex qua sex habuit iam filios, nec ulla spes affulget ut redeat ad Ecclesiam catholicam.

HINC:

QUAER. *An* CALPURNIUS *sit denuntiandus, etiamsi iam a multo tempore res huiusmodi acciderint?*

2.° *An* NATALIA *teneatur ad denuntiandum* TITIUM?

SOLUTIO:

679. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Datur enim clara sollicitatio ad turpia, et quasi exploratio animi MELANIAE, et forte ad ulteriora non processit, quia non clare vidit animum MELANIAE paratum ad prava opera. Nec refert quod haec iam a longo tempore acciderint. Obligatio denuntiandi perseverat semper. **Comp.,** n. 694.

680. — *Resp. ad 2.um Negative*, durantibus hisce adiunctis, nam ad inutile nemo tenetur.

CASUS XXIX

SOLLICITATIO AD TURPIA 7.°

1.° SEMPRONIA, coniugata, dicit antiquum suum confessarium MARCELLUM semper audivisse libentissime res ad usum et *abusum* coniugii spectantes, ita ut si ipsa SEMPRONIA ad res alias accusandas transiret, MARCELLUS ad illas de coniugio statim revertere curabat. Videbatur in huiusmodi sermonibus multum delectari (etsi expresse id nunquam significaret), quia quo minus honesta erant verba, quibus has res explicabat SEMPRONIA, magis MARCELLO placere videbantur, nam nunquam eam correxit, et fere per horae dimidium aut per viginti momenta protrahebantur confessiones, et faciebat ille aliquas interrogationes parum honestas et quae ad

confessionem minus necessariae videbantur. Nunquam tamen aliquod verbum protulit quod sollicitationem directe redoleret. Finem autem confessionis semper imponebat MARCELLUS exhortando SEMPRONIAM ut ne amplius res illas accusatas perpetraret.

2.° TITIUS dicit BERTHAE in confessione: «Venias aliquando in domum meam». Post duas hebdomadas venit BERTHA in domum TITII, et peccant contra sextum Decalogi praeceptum, quin verbum ullum proferant circa confessionem.

HINC:

QUAER. 1.° *An* SEMPRONIA *teneatur ad denuntiandum* MARCELLUM?

2.° *Estne* TITIUS *denuntiandus uti sollicitans in confessione?*

SOLUTIO:

681. — *Resp. ad 1.um* Etsi MARCELLUS vehementer suspectus videatur, non tamen clara apparet obligatio eum denuntiandi. Vix enim causa contra ipsum procedere posset nisi interrogando SEMPRONIAM quibus de rebus se accusabat, v. gr. de mediis adhibitis ad impediendam generationem, vel ad sodomitice congrediendum, etc., quibus respondere SEMPRONIA non posset nisi infamando se ipsam, ad quod non tenetur, neque iudex de his rebus interrogare potest.

682. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, si nulla erat causa legitima vocandi BERTHAM, et haec videtur esse sententia communis. Cfr. *S. Alph.*, lib. 6, n. 704; *Génicot*, n. 396; *Noldin*, n. 388; *Bucceroni*, Comm. IV, n. 12. Ratio est, quia illa verba, quae ex se videntur indifferentia, ex facto posteriori apparet fuisse sollicitationem inchoatam.

Si vero adfuisset causa honesta quae iustam redderet invitationem, v. gr. quia BERTHA negotium aliquod honestum tractandum habuisset cum TITIO, res esset dubia, an sollicitatio incepta esset in confessione, aut tantum postea TITIO in mentem venerit pravum illud propositum. Cfr. *Casus Romae ad S. Apoll.*, pag. 160.

CASUS XXX

DENUNTIATIO SOLLICITANTIS 1.°

POLYCARPUS, Episcopus, denuntiationem accepit contra POLYCHRONIUM, sacerdotem regularem, de crimine sollicitationis in confessione. POLYCHRONIUS notus est non ut rigidus in opinionibus, sed potius ut aliquatenus laxus aut benignus. Denuntians est PUBLIA, quae denuntiationi faciendae per annum restiterat, nec

potuit induci ad denuntiationem nisi sub denegatae absolutionis poena. Cognita tamen est uti femina minime gravis sed levis moribus. Est prima denuntiatio quam accipit POLYCARPUS contra POLYCHRONIUM, et timet ne detrimentum capiat Ordo ad quem pertinet POLYCHRONIUS, si advocet testes, ut eos interroget circa POLYCHRONIUM et PUBLIAM.

HINC :

QUAER. *Potest Episcopus non vocare testes nec scribere quidquam de hac re ad S. Officium, sed tantum monere Superiorem regularem, ut suum subditum mittat in alium monasterium alterius dioeceseos?*

SOLUTIO :

683. — *Resp.* Si sollicitatio probabiliter vera est, non potest Episcopus non vocare testes, etc., etenim iuxta Instr. S. Officii, 6 aug. 1897, § V : «Ordinarius toties quoties aliquam de infando sollicitationis crimine denuntiationem acceperit, illico ad diligentias peragendas procedet. Ad quem finem, vel per se vel per sacerdotem a se *specialiter* delegatum advocabit (separatim sc. et qua decet circumspectione) duos testes..., qui bene noverint tum denuntiatum, tum omnes et singulos denuntiantes, eosque, sub sanctitate iuramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando, iudicialiter interrogabit, testimonium scripto referens, iuxta insequentem formulam ; utriusque vero testimonii atque una simul respectivae denuntiationis authenticum exemplum directe tutaque via ad hanc Supremam Congregationem quamprimum transmittet». Et quamvis S. Officium ut plurimum nonnisi a tertia denuntiatione procedere soleat, non obstat quod denuntiatio ab Ordinario accepta sit prima contra POLYCHRONIUM, «quia denuntiatio, quae forsan est prima in Curia episcopali, potest de eodem sacerdote iam iteratis vicibus proposita esse apud S. Officium, ad quod deveniunt etiam per Paenitentiariam Apostolicam. Inde regula generalis haec est, nempe de quacumque denuntiatione ab Ordinario excepta et de qua ipse inquirere incipit, debet ipse S. Congregationem S. Officii monere». *Lega*, De iudiciis, vol. 4, n. 542. **Comp.**, n. 699, 3.°, 4.° Quod PUBLIA per tantum temporis restiterit denuntiationi faciendae potius est signum exstitisse veram sollicitationem ; quod vero sit levioris characteris potuit esse occasio cur POLYCHRONIUS auderet dicere aut facere quae non auderet, si alia esset PUBLIA.

Nec timor ne detrimentum capiat bonum nomen illius Ordinis ad quem pertinet POLYCHRONIUS est ratio sufficiens cur Episcopus non procedat ad vocandos testes, etc. Omnia enim procedunt sub iuramento de veritate dicenda ac de servando *strictissimo secreto S. Officii*. Secus nunquam procedi posset contra sollicitantes per-

tinentes ad Ordines religiosos, quod quantum sit falsum et periculosum nemo non videt.

684. — Attamen si propter specialissima adiuncta Ordinarius putat, in hoc casu aliter esse procedendum, poterit denuntiationem transmittere ad S. Officium eique significare se non processisse ad testes interrogandos ob *tales* rationes, se tamen paratum esse ad exsequenda mandata S. Officii.

CASUS XXXI

DENUNTIATIO SOLLICITANTIS 2.°

MELEUSIPPUS MELANIAM pluries ad turpia sollicitavit in confessione cum eaque per annum integrum turpiter est conversatus. MELANIA vero, monita a CAIO, confessario, de obligatione denuntiandi, nunquam adduci potuit ut obligationi satisfaceret, et reticens illam obligationem non adimpletam, sacrilege Sacramenta frequentabat. Iam a sex mensibus status ille cessavit. Nunc MELEUSIPPUS, volens tum MELANIAE tum propriam animam salvam facere, accedit ad DAMASUM, confessarium, eique significat propositum suum se ipsum denuntiandi Ordinario, ut sic liberet MELANIAM ab obligatione denuntiandi, quam nunquam adimplebit, et ita reparare damnum illatum MELANIAE. Addidit se casum consuluisse cum doctissimo aliquo sacerdote, qui dixit se absoluturum MELANIAM absque onere denuntiandi, innixus doctrinae *Génicot*, qui eam fundat auctoritate *S. Alphonsi* et iuxta quam omitti potest denuntiatio quando agitur de pio sacerdote, etc. Sed sacerdos ille consultus, id quod promiserat, cum a multo tempore in lecto sit aegrotus, perficere non potuit. DAMASUS dubius erat, sed innixus auctoritati illius doctissimi sacerdotis, MELANIAM absolvere promisit, si MELEUSIPPUS MELANIAM ad suum confessionale dirigeret, quod et DAMASUS fecit non sine aliqua anxietate.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte* DAMASUS *se gesserit?*

2.° *Et quatenus negative, ad quid nunc tenetur* DAMASUS?

SOLUTIO:

685. — *Resp. ad 1.um Negative*, neque ex dictis a MELEUSIPPO neque ex auctoritate *Génicot*. In re enim doctrinali gravissima egit ex solo testimonio MELEUSIPPI, qui loquebatur in propria causa, ut MELANIAM liberaret ab onere denuntiandi et liberaret se ipsum a gravissimis molestiis quae ipsum imminebant ex denuntiatione. Paenitenti in confessione credendum est tam pro se quam contra

se in ordine ad *propriam confessionem*, non vero quoad aliorum confessiones et obligationes. Deinde tota auctoritas illius doctissimi sacerdotis in nudo asserto ipsius MELEUSIPPI concludebatur. Quod si ille sacerdos revera dixit ea quae ei attribuit MELEUSIPPUS, ille certe erravit et male applicavit opinionem P. Génicot, qui ad summum opinatur, probabile esse posse in aliquo casu omitti denuntiationem, «si quando, ob plures annos a confessario qui olim sollicitavit in conspicua virtute actos, *morali certitudine* de plena emendatione constat». *Génicot-Salsmans*, vol. 2, n. 397, 3.°

In casu nostro agitur de emendatione quae solum durat per sex menses, et nullibi apparent *plures anni in conspicua* virtute *acti*, nec apparet quomodo constet *morali certitudine* de *plena* emendatione ipsius MELEUSIPPI.

Notare oportet quibus abusibus locum daret ratio agendi DAMASI, et quam facile sollicitantes in fraudem legis ecclesiasticae agere possent fingendo emendationes, ut non denuntiarentur.

686. — Immo neque ob propositum MELEUSIPPI denuntiandi se ipsum Ordinario, neque si iam se denuntiasset, liberatur MELANIA ab obligatione denuntiandi ipsum, nam habemus «decretum S. Officii editum die 26 iulii 1628, quo definitum fuit mulierem sollicitantem teneri ad denuntiationem, etiamsi sciret sollicitantem sponte comparuisse». Apud *Giraldi*, Expos. iur. pont., part. 1, vol. 2, pag. 641, n. 6. — Ratio est, quia secus sollicitantes possent decipere sollicitatos et evadere denuntiationem; item posset quis plures sollicitare, et se sistere Ordinario quasi unum tantum sollicitasset et avertere a denuntiatione omnes sollicitatos.

Poterit MELEUSIPPUS se ipsum denuntiare Ordinario, et postea dicere MELANIAE ut ipsa denuntiet ipsum MELEUSIPPUM, nihil mali pro ipso timens, quia iam ipse satisfecit pro suo peccato.

N. B. Qui *antequam denuntientur* sponte se sistunt Ordinario loci eiusve delegato, et crimen suum fatentur «et veniam petunt, dimitti debent cum congrua adiuratione et paenitentiis dumtaxat salutaribus, adiecto consilio vel praecepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant: nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postmodum denuntiationibus, afficiantur». Instr. S. Officii, ann. 1867, n. 13. **Comp.**, n. 700, q. 13.

687. — *Resp. ad 2.*[um] DAMASUS, si quando iterum audiat MELANIAM in confessione, tenetur eam monere de obligatione denuntiandi MELEUSIPPUM, quia ipse DAMASUS eam non potuit liberare ab obligatione denuntiandi.

CASUS XXXII

DE FALSA DENUNTIATIONE SOLLICITATIONIS

In quadam Collatione casuum conscientiae actum est de interpretandis canonibus 894 et 2363, qui ita se habent: «Can. 894. Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua *sacerdos* innocens accusatur de crimine sollicitationis apud *iudices* ecclesiasticos»; «Can. 2363. Si quis per se ipsum vel per alios *confessarium* de sollicitationis crimine apud *Superiores* falso denuntiaverit, ipso facto incurrit in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna paenitentia, firmo praescripto can. 894».

Titius omnino asserebat de uno eodemque subiecto agi in utroque canone, et consequenter delinquens, de quo can. 894, incidere in censuram de qua in can. 2363, et *sacerdotem* de quo in can. 894, eundem esse ac *confessarium* de quo in can. 2363. Caius autem absolute propugnabat contrarium, quia in can. 894 statuitur «falsa delatio, qua *sacerdos* innocens accusatur de crimine sollicitationis apud *iudices ecclesiasticos*» (est peccatum reservatum ratione sui), et, cum non loquatur de confessario, delator potest non esse paenitens et delatus *non* esse *confessarius;* cur igitur dicemus delatorem in hoc casu incidere in excommunicationem canonis 2363, in quo sermo est de *confessario*, maxime cum poenae sint strictae interpretationis? Praeterea qui incidit in excommunicationem can. 2363 potest non committere peccatum descriptum in can. 894, quia hic can. loquitur de *iudicibus* ecclesiasticis, exigit denuntiationem iuridicam, dum e contra can. 2363 loquitur de *Superioribus* qui possunt non esse iudices, et consequenter sufficere potest denuntiatio non iuridica.

Hinc:

Quaer. *Quaenam sententia vera sit,* Titii *an* Caii?

Solutio:

688. — *Resp.* Sententia Titii vera est, non autem Caii. Ratio est, quia etsi conferendo illos canones inter se discrimen quoddam verborum appareat, de sensu tamen identico nullum dubium haberi potest. Etenim *sacerdos*, de quo in can. 894, nequit non esse *confessarius* verus vel fictus ut in can. 2363, quia crimen, de quo denuntiatur, committi nequit *nisi a confessario*, cum agatur de sollicitatione in confessione, aut cum confessione connexa. *Superiores* autem de quibus in can. 2363, necessario debent esse *iudices*

ecclesiastici, nempe S. Officium, vel loci Ordinarius (ut patet ex can. 904), vel eorum delegatus; nam alii Superiores, etiamsi sint maiores et religionis exemptae, omnino nequeunt se intromittere in causis S. Officii (can. 501, § 2); haec autem omnino pertinet ad S. Officium. **Comp.**, 698, q. 12.

CASUS XXXIII

DE CONFESSARIIS NAVIGANTIBUS

TITIUS, sacerdos regularis, Dertusae sacros ordines suscepit, ubi a proprio loci Ordinario perpetuam approbationem ad excipiendas fidelium confessiones accepit. Postea Caesaraugustae per annum commoratus est ibique litteras docuit; sed licentias non accepit a caesaraugustano Ordinario, verum tantum bis aut ter iussus a suo Superiore audivit saecularium confessiones. Nunc ex praecepto sui provincialis navim Barcinone conscendere debet, ut ad missionem columbianam se conferat, ita ut non modo marinum iter sed etiam fluviale, per Magdalenam flumen, ad plures dies peragere debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *A quo Ordinario accipienda sit approbatio pro audiendis confessionibus in navi?*

2.° *Quorum paenitentium et ubi, vi harum facultatum, confessiones excipi possint ab huiusmodi confessariis?*

3.° *An et quatenus a reservatis absolvere possint praedicti confessarii?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

689. — *Resp. ad 1.um* Iuxta can. 883, § 1, quo confirmatur decretum S. Off. diei 23 aug. 1905: «Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo: *a)* vel a *proprio (loci)* Ordinario, *b)* vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, *c)* vel etiam ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium secum navigantium confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquandiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum iurisdictioni subiectis».

An vero pro regularibus stricte dictis sufficiat sola approbatio accepta a proprio Superiore regulari non videtur satis probabile *(Lehmkuhl*, Casus, n. 444), quamvis hoc sufficiat pro missionariis ad Sinas destinatis. Cfr. infra, n. 693.

Facultates valent pro quocumque itinere maritimo, etiamsi unius diei sit, etsi navis eodem die ad portum, a quo solvit, redire debeat. Cfr. *Vermeersch*, De religiosis, suppl. per. II, pag. 42.

690. — *Resp. ad 2.um* Per § 2, can. 883, quo confirmatur decretum S. Off. diei 12 dec. 1906 concessum est praedictis sacerdotibus: «Quoties vero navis in itinere consistat, possunt confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis». Igitur omnium paenitentium (etiam monialium) ad se confluentium, etsi paenitentes navigantes non sint (v. gr. dum navis in portu consistit) confessiones excipere possunt: in navi semper; extra navim etiam quoties in portu obiter (1) descendant, etiam per integros tres dies, si navis toto hoc tempore consistat, vel sacerdos, relicta priori navi, aliam exspectare debeat: non autem ultra triduum, si loci Ordinarius *facile* adiri possit. (Comm. Cod., 20 maii 1923: *Acta*, XVI, pag. 114). Cfr. *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, vol. 18, pag. 98 seq., n. 56 seq.; pag. 106, nn. 95-97; *Vermeersch*, l. c.

691. — *Resp. ad 3.um* Quoties confessarius navigans legitime excipit confessiones in navi, absolvere potest a casibus Ordinario loci forte reservatis. *Ferreres*, l. c., pag. 100 seq., nn. 60-73; *Vermeersch*, l. c. — A reservatis papalibus absolvere poterit tantum in casibus urgentioribus iuxta vigentem disciplinam; sed frequenter licebit absolvere sine onere recurrendi ad S. Sedem, quia ipse iam amplius paenitentem probabiliter non videbit, hic scribere ad S. Sedem forte nesciat, eique grave erit recurrere ad alium confessarium. **Comp.**, n. 677; *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 18, pag. 102, nn. **74-79.**

692. — *Resp. ad 4.um* Titius videtur habere sufficientem approbationem ad excipiendas confessiones in navi. In primis quia facultatem habet ab Ordinario loci caesaraugustano, e cuius dioecesi discedit. Supponimus enim Superiorem Titii habere ab Ordinario facultatem conferendi iurisdictionem suis subditis. Iam vero eo

---

(1) 1.° Utrum adverbium *obiter* can. 883, § 2, ita intelligendum sit, ut sacerdos rite praeditus facultate, iuxta § 1 eiusdem canonis, audiendi confessiones, possit, quoties navis in portu maneat, terram adire ibique in ecclesia vel sacello confessiones excipere eorum, qui confiteri petant, eosque valide ac licite absolvere, etiam a casibus Ordinario loci reservatis, per integrum diem, vel per integros duos vel tres dies, si tandiu navis in portu maneat.

2.° Utrum id possit per integrum diem, vel per integros duos vel tres dies dictus sacerdos, quoties ad idem iter prosequendum unam navem relinquere debeat ut alteram conscendat, si in portu hanc navem tandiu exspectare debeat.

3.° Utrum in utroque casu idem possit dictus sacerdos etiam ultra triduum.

Resp.: Ad 1.um et 2.um *Affirmative*. — Ad 3.um *Negative*, si loci Ordinarius facile adiri possit. Comm. Cod., 20 maii 1923: *Acta*, XVI, pag. 114.

ipso quod Superior iussit ut TITIUS exciperet confessiones saecularium, ei communicavit approbationem Ordinarii duraturam donec revocetur. Ergo TITIUS retinet praedictam approbationem seu iurisdictionem.

Immo si TITIUS sit iesuita, videtur ei etiam sufficere approbatio Episcopi dertusani, quia cum iesuitae non sint ita affixi alicui domui ut non possint et soleant facillime et frequenter ab una in aliam transferri, omnes Episcopi provinciae regularis TITII, in quorum territorio stabiliter commoratus ipse fuerit, videntur posse dici Ordinarii proprii ipsius, e cuius dioecesi discedit aut immediate aut saltem mediate.

An vero possit etiam Ordinarius dertusanus dici Ordinarius portus intermedii (v. gr. portus Vinarocensis) per quem in itinere transit navis (eo quod per aquas ipsius portus iurisdictionales navis transeat Valentiam versus), quamvis in illo non consistat, res saltem dubia videtur.

Facultatibus uti poterit toto itinere maritimo, et, ut videtur, etiam fluviali (si alia navi sed tractu moraliter uno cum praecedenti vehatur), quia hoc est illius continuatio et pars accessoria.

693. — *N. B.* Die «20 decembris anni 1906, Sanctitas Sua benigne decernere ac declarare dignata est: omnes cuiuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis atque etiam e clero saeculari missionarios seu presbyteros, **ad sinenses Missiones destinatos,** qui duo vel numero plures consociati ad littora sinensia appellunt, durante toto itinere terrestri aut fluviali usque dum pervenerint ad Missionem sibi respective adsignatam, dummodo ad sacramentales confessiones fuerint legitime approbati, regulares scilicet a proprio saltem Superiore regulari, alii autem sacerdotes vel a proprio Ordinario ex cuius dioecesi discesserunt, vel ab Ordinario portus in quo navem conscenderunt, vel etiam ab Ordinario cuiuslibet portus intermedii per quem in itinere transierunt, posse inter se confiteri, eosque item posse confessiones audire clericorum non sacerdotum et fratrum laicorum cum ipsis iter agentium et etiam religiosarum sororum si forte contingat aliquas in eodem comitatu esse ad Missiones destinatas, immo quoque vehicula aut cymbas ducentium vel sarcinas per iter ferentium vel alia quacumque ratione eorum itineris sociorum: non obstante Constitutione fel. rec. Benedicti Pp. XIV incip. *Ex quo*, data die 5 iulii anni 1742, quae vetat missionariis exercitium sacri ministerii ante emissum iuramentum circa ritus sinenses, aliisque quibuscumque non obstantibus».

CASUS

DE OFFICIO CONFESSARII

CASUS I

CONFESSARIUS UT DOCTOR

CURTIUS, confessarius, magna paenitentium turba omnis generis circumdatus, quamplurimis satisfacere cupiens, parum curat de paenitentibus edocendis adhortandisque, et vix unam alteramve interrogationem interiicit, ratus se ad nihil aliud teneri, saltem *sub gravi*. Hinc plerosque absolvit inscius an sufficiente doctrina polleant, necne; plures evidenter ignaros, ut pueros et rudiores, a se facile dimittit, donec per se aut per alios, v. gr. per parentes, instruantur; quod praestat etiam erga eos qui examen neglexisse videntur. Si quando paenitentes videantur ex ignorantia peccasse, eos edocere omittit, ne formaliter saltem gravius peccent.

LONGINUS autem, timens semper ne muneri suo deficiat, ab interrogandis, instruendis, adhortandisque paenitentibus finem non facit, innixus hoc principio, scilicet: *Confessarium respondere coram Deo de solo paenitente nunc confitente, non autem de ceteris exspectantibus*. Hinc sedulo satagit paenitentes examinando perscrutari, ignorantiam ab omnibus excutere, quantumvis invincibilem, licet praevideat eos monitis non esse obtemperaturos; *quia*, inquit, *si non obtemperent, id sibi imputare debent*.

HINC:

QUAER. 1.° *Ad quid teneatur confessarius ut doctor?*
2.° *An ignaros examinare et instruere debeat?*
3.° *Quantum vel quomodo eos instruere teneatur?*
4.° *An semper instruere debeat vel possit paenitentes ex ignorantia sive vincibili sive invincibili peccantes?*
5.° *Quid de utroque confessario sentiendum?*

SOLUTIO:

694. — *Resp. ad 1.um* Confessarius, ut doctor, tenetur paenitentes docere ea omnia quae pertinent ad sacramentum paeniten-

tiae *hic et nunc recipiendum*, quia ut minister sacramenti eius validam et licitam administrationem procurare debet; tenetur etiam doctrinam *ad salutem necessariam* eis tradere. *S. Alph.*, n. 607, etc. **Comp.**, n. 716.

Resp. ad 2.um Affirm. Iuxta modo dicta, confessarius docere debet ignaros tum quae sunt necessaria ad sacramentum paenitentiae recipiendum, tum etiam obligationes christianas necessarias, id est, quibus ignoratis, hic et nunc christiane vivere non possunt et quas ignorare videntur. Non tamen eos instruere debet in particulari *de omnibus* quae illi scire *debent*, et aliunde *scire possunt*. *S. Alph.*, ibid. *Gury*, n. 661. **Comp.**, l. c.

695. — *Resp. ad 3.um* Non requiritur ut confessarius taliter ignaros instruat, ut mysteria fidei *doctrinaliter* vel *memoriter* sciant, sed sufficit si ita illos instruat ut ii rudi quodam modo ea capiant, assensumque praebeant, cum proposito ea melius addiscendi in posterum. Talem autem doctrinam confessarius patiens ac prudens paenitenti ingerere poterit, illi proponendo praecipuos fidei articulos, ita ut ad singulos actum fidei exerceat, v. gr. sequenti modo: *Credis quod Deus sit unus in essentia et trinus in personis*, etc., *sicut Ecclesia credit?... — Credis Filium Dei pro nobis fuisse incarnatum, passum, mortuum, et esse Redemptorem nostrum?... — Credis in genere quidquid credit Sancta Romana Ecclesia?... — Nunc vero doles de peccatis tuis, de incuria tuae salutis..., quia offendisti Deum summe bonum*, etc.? *Proponis vitam emendare, occasiones fugere*, etc., *et insuper melius addiscere a tuo parocho, vel aliis, ea quae sunt saluti necessaria?* Quod si haec promittat, et actus fidei praefatos sincere elicuerit, absolvi poterit. Sic *Elbel*, n. 463, post *Gobat*, *Sporer*, etc. *Gury*, n. 662.

696. — *Resp. ad 4.um* Paenitens semper instrui debet in casu particulari, si eius ignorantia videatur *vincibilis*, quia talis ignorantia eum non eximit a peccato, nec proinde periculum est ne admonitus formaliter peccare incipiat, siquidem iam *formaliter* peccasse censetur. Si vero ignorantia sit *invincibilis*, monendus est *quoties speratur fructus*, secus ubi non speratur, quia inutilis et noxia evadit talis admonitio. — Attamen instruendus est paenitens in omni casu, si ex ignorantia peragat ea quae principiis primariis iuris naturalis, aut eorum conclusionibus immediatis repugnant, quia haec diu ignorari non possunt. Item, si actus ex ignorantia positus in damnum commune redundat. Adde etiam, si paenitens ipse interrogat confessarium, quia interrogans iam in ignorantia invincibili non versatur. — Idem tene quoties, monitione omissa, paenitens in occasione proxima formaliter peccandi remansurus esset, vel etiam quoties paenitens «se obligatum credit, ubi obligatio nulla est, aut etiam gravem obligationem ibi

inesse putat, ubi levis tantummodo inest». *Ball.*, ad n. 611 Comp. *P. Gury; S. Alph.*, nn. 610-616, et l. 1, n. 170. **Comp.**, n. 717.

697. — *Resp. ad 5.um* 1.° CURTIUS muneri suo non satisfecit, nec quatenus *doctor*, nec quatenus *medicus*, ut ex dictis liquido constat; nimis enim praeceps in confessionibus excipiendis, non satis curat de integritate confessionis procurandae, neque de bono paenitentis promovendo. Confessarius generatim attendere debet tantum ad confessionem quam hic et nunc peragit, non vero ad sequentes. Attamen in magno concursu paenitentium piorum, qui frequenter confitentur et noxas leves tantum afferunt, celerius confessiones audire potest. — 2.° CURTIUS magis adhuc arguendus est ex eo quod rudes et pueros ignaros tam praecipitanter et dure a se repellat; auctor enim est quare isti a confessione deterreantur, cum summo salutis periculo. *Gury*, n. 664.

698. — 3.° LONGINUS vero plurimum in alio excessu abundat. Etenim scrupulosius et minutius cum suis paenitentibus agit; sicque seipsum et alios contorquet, atque fideles a Sacramentis amovebit. Valet sane principium quod confessarius attendere debeat ad solum paenitentem, qui hic et nunc confessionem peragit; sed non ideo quaestionibus minutis et taediosa inquisitione, necnon importunis admonitionibus illum obruere et suffocare debet. — Insuper imprudentissime agit, paenitentes in omni casu e bona fide eruendo, quin attendat an fructus ex monitione sperandus sit, necne. *Gury*, n. 665.

CASUS II

CONFESSARIUS UT IUDEX

Dispositiones ad absolutionem

1.° SEVERUS, confessarius, contendit absolutionem paenitentibus difficillime concedendam esse, quia plerumque signa certae dispositionis in illis deprehendi nequeunt, praeter quod non licet uti probabilitate in materia Sacramentorum. Hinc ipse sibi constans in praxi, raro, et quasi invitus, absolutionem impertitur. Nec existimat peccatores prima vice qua accedunt unquam absolvi posse, quoties ab uno aut a pluribus annis a Sacramentis abstinuerint, si solus mortis articulus excipiatur.

2.° BLANDINUS, contra, facillime absolvit quoscumque paenitentes sponte accedentes, quia *ultronea confessio est signum certum dispositionis*, et etiam eos omnes qui tantum affirmant, se vitam in melius mutare velle; quia, iuxta receptum axioma: *Credendum est paenitenti tam pro se quam contra se dicenti.* Quam pra-

xim servat, etiamsi ab aliis fide dignis noverit esse de quibusdam paenitentibus diffidendum.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam certitudo dispositionis paenitentis ad concedendam absolutionem requiratur, et quaenam signa doloris ut sufficientia habenda sint?*

2.° *An spontanea confessio sit testimonium sufficiens dispositionis paenitentis?*

3.° *An liceat, oporteat, vel expediat absolvere prima vice quoslibet paenitentes, qui sat dispositi videntur, licet a multo tempore non fuerint confessi?*

4.° *Quid de utroque confessario, seu quid ad utrumque casum?*

SOLUTIO:

699. — *Resp. ad 1.um* 1.° Sufficit certitudo *moralis lata*, quae in veram probabilitatem resolvitur, seu iudicium prudens innixum in motivo gravi. — 2.° Signa autem doloris *ordinaria per se* sufficiunt, scilicet, si paenitens candide et humiliter confiteatur; si asserat ex corde se dolere; si peccata sincere videatur declarare. *S. Alph.*, n. 461; *Gury*, n. 672. **Comp.**, nn. 729, 730.

700. — *Resp. ad 2.um Affirm.* communiter, si paenitens nullo fine humano duci videatur, nisi specialis ratio contra illum militet; confessio enim spontanea magnam praesumptionem creat in favorem paenitentis. *Gury*, n. 673. **Comp.**, n. 730.

701. — *Resp. ad 3.um* 1.° Semper absolvi possunt prima vice, cum sufficienter dispositi videntur; paenitens enim vere dispositus, seu ille qui talis apparet, semper absolvi potest. — 2.° *Communiter* etiam absolvi *debent*, praesertim stante qualibet causa sat gravi, v. gr. si absolutio facile differri nequat, vel si dilatio eis esset valde gravis, etc. Aliquando tamen ad breve tempus remitti possunt, si iudicet confessarius dilationem absolutionis eis *notabiliter* profuturam esse, ad meliorem nempe praeparationem praemittendam, aut uberiorem fructum ex sacramento percipiendum. *S. Alph.*, nn. 459, 462. **Comp.**, nn. 727, 728, 737, 738.

702. — *Resp. ad 4.um* Ad *primum* casum. SEVERUS in omnibus errat, ut ex dictis liquido constat. Falsum est plerumque signa dispositionis sufficientis deprehendi non posse. Immo praesumi debent in paenitente ad confitendum libere accedente, nisi signa positiva et maiora in contrarium habeantur. Falsum est quoque requiri certitudinem absolutam dispositionis paenitentis ad absolvendum, sed requiritur tantum ea certitudo moralis valde lata, quae naturae sacramenti paenitentiae ab hominibus administrandi congruit. Christus enim illud instituit, ut a ministris hominibus

frequenter conferri posset. Quomodo autem frequenter conferri posset peccatoribus, si rigida certitudo de paenitentium dispositione requireretur? *S. Alph.*, n. 461 et seq. *Gury*, n. 675.

703. — Ad *secundum* casum. BLANDINUS plerumque quidem laudandus est; sed in hoc errat, quod in regulis generalibus adeo inhaereat ut nullas exceptiones admittere videatur, licet quandoque reapse in praxi admittendae sint pro variis rerum circumstantiis. Ex iis enim aliquoties certitudo moralis contra paenitentem erui potest. *Gury*, n. 676.

CASUS III

CONFESSARIUS QUOAD INTERROGATIONES FACIENDAS 1.°

Confessarius memoriae brevis

GUIDO, sacerdos infelicis memoriae (quidquid sit de iudicio), ne paenitentes perturbet, remittere solet ad finem confessionis interrogationes faciendas, remedia praescribenda, oneraque restitutionis imponendae, occasionis derelinquendae, etc. Sed non raro, absoluta paenitentis narratione, de indagandis iniungendisve, immo et de ipsis peccatis penitus oblitus est. Quid tunc miser? Rudiores adigit ad confessionem compendiario repetendam, cultiores vero in pace relinquit, ne illos offendat; et, re dissimulata, confestim absolvit, nesciens quidem quandoque quid absolvat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo et quando faciendae sint interrogationes?*
2.° *Quaenam notitia status paenitentis requiritur ut valide et licite absolvi possit?*
3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

704. — *Resp. ad 1.um* 1.° Quomodo faciendae sint interrogationes? Interrogationes debent esse *moderatae*, *discretae*, *opportunae*, etc. **Comp.**, n. 721. — 2.° Quando autem faciendae sint? Praecipuae interrogationes breviter faciendae sunt post singula peccata, ne e mente excidant; quaedam tamen faciendae sunt plerumque ante confessionem, v. gr. a quo tempore paenitens non sit confessus? an absolutus fuerit? etc., nisi paenitens sponte haec dixerit, etc. **Comp.**, n. 723; *S. Alph.*, Praxis conf., n. 20; *Gury*, n. 677.

705. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Ad validitatem*, sufficit ut confessarius habeat praesentem aliquam materiam etiam minorem, seu satis est si cognoscat paenitentem in aliquo peccasse, sive de vita

praesenti, sive de vita praeterita; quia, hoc posito, habetur quidquid ad rationem sacramenti paenitentiae requiritur.

2.° *Ad liceitatem*, sufficit ut confessarius recordetur, saltem *in confuso*, status paenitentis. — Ita *S. Alph.*, n. 502, ubi haec habet: «Commune est apud doctores non esse repetendam confessionem factam eidem confessario, quando illa fuit prolixa, aut absolutio fuit dilata, et confessarius recordatur, *saltem in confuso*, status paenitentis». Sic etiam *Lacroix*, n. 1216, cum aliis. Ratio est, quia confessarius, in actu confessionis, iam sufficiens iudicium de singulis peccatis tulit. Praeterea, si requireretur notitia integra omnium peccatorum ad absolvendum, onus intolerabile confessariis et paenitentibus imponeretur; Christus autem sapientissimus onus intolerabile in confessione imponere noluit. Recole dicta de satisfactione, n. 561 et seq. **Comp.**, nn. 529 et 615.

Immo, iuxta *Suárez* et *Lugo*, sacerdos, licet oblitus sit status paenitentis, et nesciat qualem paenitentiam imposuerit, dummodo recordetur paenitentem fuisse dispositum et paenitentiam acceptasse, potest postea sine alia notitia absolvere.

Sic enim *Suárez:* «Si iam imposuit paenitentiam, non indiget memoria peccatorum, immo nec paenitentiae impositae, etiamsi Navarrus id dicat; sed satis est ut recordetur hunc paenitentem fuisse rite confessum et bene dispositum, et quod postea nihil grave commiserit, in quo eius testimonio standum est. Si vero paenitentiam non imposuit, et neque in particulari, neque secundum aliquam confusam et moralem rationem recordatur status conscientiae ipsius paenitentis, postulare debet iteratam notitiam, ut imponat paenitentiam condignam». *Suárez*, d. 22, sect. 6, in fine.

Sic autem *Lugo:* «Si prior confessio facta fuit sacerdoti iudici, atque adeo ex se fuit sacramentalis, et sacerdos paenitentiam imposuit; postea, licet oblitus sit status paenitentis, et nesciat qualem paenitentiam imposuerit, sed recordatur paenitentem fuisse dispositum ad absolutionem, et paenitentiam acceptasse, poterit postea sacerdos sine alia notitia absolvere». *Lugo*, De paenit., disp. 16, sect. 15, n. 636; *Gury*, n. 678.

706. — *Resp. ad 3.*[um] Male fecit GUIDO, remittendo ad finem confessionis omnes faciendas interrogationes, praescribendaque onera seu remedia, ob periculum oblivionis. Quivis alius ita agendo imprudens foret; quanto magis GUIDO, qui memoriae infelicis probe se novit esse? *Gury*, n. 679.

CASUS IV

CONFESSARIUS QUOAD INTERROGATIONES FACIENDAS 2.°

TITIUS satis incuriosus est aut valde timidus circa interrogationes faciendas in confessione quoad numerum aut speciem peccatorum, maxime quae complicem supponant.

HINC:

QUAER. *Utrum ratione integritatis confessionis possit aut debeat confessarius interrogare paenitentem circa numerum ac speciem peccatorum, v. gr. in onanismo, vel quoties confessarius complicem cognoscit, vel ex specie et numero dignoscere poterit complicem?*

SOLUTIO:

707. — *Resp.* Confessarius, quoties de gravibus peccatis sit sermo, debet numerum et speciem interrogare (prudenter tamen et circumspecte) quoties paenitens ea non manifestet. Si tamen ex numero aut specie infima peccatorum confessarius poterit venire in cognitionem complicis, paenitens non tenetur ea declarare, donec inveniat alium confessarium, cui complex sit ignotus. **Comp.**, n. 601.

CASUS V

CONFESSARIUS QUOAD INTERROGATIONES FACIENDAS 3.°

LAURENTIUS confessiones excipit ordinarie sui parochi CLAUDII. Dubitat LAURENTIUS num ea quae CLAUDIUS facit ad satisfaciendum suis obligationibus, liberent hunc a peccato gravi; sed quia CLAUDIUS non se accusat, nec eum hac de re interrogat LAURENTIUS. Ut dubium dissolvere possit, aliquando voluit hac de re consulere alium sacerdotem eiusdem oppidi, sed timuit ne id esset contra sigillum, quia alius posset suspicari dubium illud referri ad parochum.

HINC:

QUAER. 1.° *An* LAURENTIUS *debeat de subiecta materia paenitentem suum interrogare?*

2.° *An dubium posset exponere illi alii sacerdoti?*

SOLUTIO:

708. — *Resp. ad 1.*[um] Non constat de obligatione LAURENTII interrogandi, cum agatur de paenitente qui sua officia et naturam sacramenti bene novit. Prudenter tamen, data occasione, posset

eum inflammare in desiderio quotidie perfectius sua officia ex amore perfectionis adimplendi.

709. — *Resp. ad 2.um Negative*, quia alius posset intelligere, CLAUDIUM hac de re non se accusare, quod aliquo modo violationem sigilli inducere poterit. Potest autem LAURENTIUS: *a)* libros consulere agentes de parochorum obligationibus; *b)* consulere alios sacerdotes, quibus parochus sit ignotus et nesciant CLAUDIUM esse paenitentem LAURENTII, et praeterea consultatio proponatur quasi de re speculativa, non vero ut de casu reali.

CASUS VI

OCCASIO PECCATI 1.°

HOMOBONUS, confessarius, absque difficultate sequentes paenitentes absolvit, scilicet: 1.° peregrinum qui concubinam domi adhuc habet; 2.° mercatorem qui pergit semel in anno ad nundinas Bellicadri *(Beaucaire)*, et toties ibi cum eadem muliere peccat; 3.° mulierem quae, etsi ab uno anno cessaverit a consuetudine peccandi, videt tamen interdum amasium honeste, cum ipso litteris honestis communicat, eiusque effigiem servat.

HINC:

QUAER. 1.° *An absolvi possit ille qui in occasione proxima versatur, antequam eam deserat?*

2.° *Quid agendum cum iis qui in occasione proxima quidem sed necessaria versantur?*

3.° *Quid de* HOMOBONO *in singulis casibus?*

SOLUTIO:

710. — *Resp. ad 1.um* 1.° In quacumque occasione sit paenitens constitutus, absolvi quidem potest, si sincere doleat et proponat. Et haec revera est tota difficultas: prudenter iudicare de sinceritate contritionis et propositi. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, pag. 197. Cfr. *Buccer.*, 2, n. 809.

2.° *Affirm. per se*, si agatur de occasione *non in esse*, quando paenitens, ut supponimus, est vere dispositus; periculum vero infringendi propositum non apparet grave.

Dixi *per se*, quia si circumstantiae *conatum aliquem requirant*, v. gr. in fugiendo aliquo socio, aut non adeunda in certis quibusdam circumstantiis temporis, personarum, etc., aliqua domo, tunc ad confessarii prudentiam pertinebit perpendere an expediat ut prius paenitens difficultatem vincat.

3.° *Neg., generatim loquendo*, si agatur de occasione praesente seu *in esse*, quae facile dimitti statim possit. Si tamen paenitens det signa extraordinaria doloris, adeo ut credi possit, abes-

se periculum inconstantiae in proposito, absolvi poterit, praesertim si accedat rationabilis causa, v. gr. notae in omittenda communione, sollemnitatis, indulgentiae, etc. — Idem ex mente *S. Alphonsi* dicendum est, si paenitens ad eundem confessarium redire non possit, vel saltem nonnisi post diuturnum tempus. Tunc enim, ait S. Doctor, non solum absolvi potest, sed ad absolutionem recipiendam *ius habet.*

711. — *Resp. ad 2.um* Possunt et debent absolvi non modo prima vice sed etiam semper, modo firmiter proponant facere occasionem ex proxima remotam, adhibendo media a confessario praescripta. Si vero adhibitis mediis eodem modo semper postea labantur in peccatum, perpendendum est utrum *in praxi difficilius sit occasionem removere, quam vitare peccatum, occasione praesente, an vero facilius.* Si difficilius sit occasionem auferre, decernatur, moraliter impossibile esse eam removere, ideoque paenitens absolvendus, si dispositus appareat, et iuvandus meliori modo quo possit. **Comp.,** nn. 735, 736.

712. — *Resp. ad 3.um* HOMOBONUS, confessarius, in *primo* casu potest et debet absolvere peregrinum firmiter promittentem se concubinam eiecturum esse statim ac in patriam redux erit, nisi non adeo longe distet, et alias sat facile reverti queat.

In *secundo* casu, absolvere potest communiter, si paenitens promittat ab occasione cavere. Si postea semper *eodem modo* peccet, forte expediat absolutionem differre, si paenitens accedat ad confitendum iam iam instante tempore annui itineris instituendi, ut sic firmitatem propositi experimento probet; nisi etiam in hoc casu gratia sacramenti, magis quam dilatio absolutionis, profutura ad victoriam credatur.

In *tertio* casu, absolvere *per se* non potest, nisi prius a muliere firmum obtineat propositum non amplius cum amasio conveniendi, neque litteris, licet honestis, cum eo communicandi, atque eius effigiem dilacerandi, vel saltem non amplius servandi. Ratio est, quia haec omnia amorem humanum fovent, et facile antiqua pericula salutis renovant. — Attamen occurrere possunt rationes cum tali paenitente mitius agendi: igitur ad varias circumstantias attendendum est.

CASUS VII

OCCASIO PECCATI 2.°

IULIANA, puella, cum CAIO patris sui famulo, familiae necessario, saepius peccavit. Confitetur cum signis indubiis contritionis, et semel, iterum, iterumque absolvitur. Relabitur tamen; at quantocius ad confessarii pedes provoluta, cum lacrimis pecca-

tum confitetur. Dubius haeret confessarius, sed misericordia motus, etiam hac quarta vice et pluribus aliis IULIANAM absolvit.

HINC:

QUAER. *An* IULIANA *pluries absolvi potuerit, aspectis iis quae in casu declarantur?*

SOLUTIO:

713. — *Resp.* Stante occasione *necessaria*, et signis indubiis contritionis, potuit IULIANA communiter absolvi, nisi forte aliquando dilatio absolutionis ad breve tempus ei magis profutura videretur.

At si media praescripta neglexerit, sic iudicat *S. Alphonsus*, nn. 454, 456: «Casu quo paenitens iam admonitus media praescripta neglexerit, et eodem modo fuerit relapsus, dico omnino dimittendum esse sine absolutione, nisi forte signa *extraordinaria* exhibeat. Et etiam huic, extraordinaria compunctione donato, *ordinarie loquendo*, absolutionem denegarem quando commode absolutio posset differri. Fortasse alicui hoc tradens nimis rigidus videbor; sed ego cum paenitentes huiusmodi occasionum laqueis irretitos offendissem, sic semper egi et semper agam; hac enim via incedens non me rigidum, sed maxime erga eos benignum esse puto; quandoquidem nullus isto aptior modus mihi videtur ut ipsi a peccatis et a damnatione aeterna eripiantur, et e contrario crederem quod, si benigne agendo absolutionem eis praestarem, causa essem ut misere in vitiis tabescerent. Quisque in sensu suo abundet».

714. — Quod si, adhibitis remediis, semper eodem modo peccet, attendenda ea sunt quae diximus supra, n. 711.

715. — Nec damnat *S. Alph.* hanc praxim, quamvis ipse in aliam severiorem propendat. Sic enim varias refert sententias, n. 455: «An possit quis manere in occasione proxima, si aliter deberet pati notabile detrimentum temporale in vita, fama, aut fortunis?... *Communiter affirmant* doctores non teneri paenitentem occasionem dimittere, si aliter grave damnum temporale passurus sit, dummodo interim sit paratus uti mediis praescriptis... Ratio est, quia occasio peccandi non est in se peccatum, neque affert necessitatem peccandi; quapropter bene potest cum ea consistere vera detestatio peccatorum et firmum propositum non relabendi, ac adhibendi debita remedia. Et quamvis praeceptum vitandi occasionem proximam *per se* obliget ad non permanendum in occasione, tamen illud intelligendum obligare cum quis voluntarie in occasione persistit, non vero *si maneat ex necessitate;* moraliter autem haec necessitas intervenit, quando sine magno detrimento seu incommodo nequit occasio dimitti; etenim tunc periculum formale et proximum, opportunis adhibitis me-

diis ad non relabendum, fit materiale et remotum: non enim qui est in periculo, *sed qui amat periculum, in illo peribit. Elbel*, 3, 27».

716. — «Hinc dicunt *Sporer*, *Busemb.*, cum *communi*, quod ii qui ab officio, negotiatione aut domo in qua peccant, discedere nolunt, quia sine magna difficultate non possunt, absolvendi sunt, si sint parati remedia adhibere...

»Hae sententiae probabilissimae sunt; verum in praxi omnes conveniunt expedire ut iis qui versantur in occasione proxima, etiam necessaria, differatur absolutio.» Haec tamen intelligas oportet de dilatione ad breve tempus, si *aliquando* videatur paenitenti *notabiliter* profutura prae ipsa absolutione.

CASUS VIII

OCCASIO PECCATI 3.°

1.° BERTHA, ancilla, cum CAIO hero peccat. Urget confessarius separationem. Obtemperare recusat famula: 1.° quia herus emendationem adpromittit; 2.° quia a pluribus annis herus stipendium annuum ipsi non persolvit, nec est persoluturus, si discedat. Absolvit confessarius, simul iniungens ut singulis hebdomadis ad confessionem redeat. Sed ecce, nonnisi post sex menses redit BERTHA cum relapsu pluries iterato, easdem afferens rationes, ut a relinquenda occasione excusetur, et adhuc a confessario absolvitur.

2.° PASCHASIUS, iuvenis, solet saepe in vicinam domum se conferre et ibi moras bene longas protrahere cum puellis et feminis facie decoris, genio et indole gratis, necnon lepido hilarique sermone venustis, conversando, licet frequentes tentationes contra castitatem, motusque graviter inordinatos, et interdum ipsam pollutionem experiatur. Confessario autem praecipienti ut ab istis consortiis frequentandis abstineat, abnuit obtemperare PASCHASIUS, quia tentationibus non assentit, saltem plerumque, et quia sua et altera familia foedere amicitiae sunt coniunctissimae. Quare nescit confessarius an eum absolvere possit.

HINC:

QUAER. 1.° *An valeant excusationes* BERTHAE, *in primo casu?*

2.° *Quid, si, facto temporis experimento,* CAIUS *et* BERTHA *emendati fuerint?*

3.° *An vero famula, ab hero vivide sollicitata, teneatur eum derelinquere,* si facile possit, *etiamsi ipsa non consentiat?*

4.° *Quid confessarius facere debeat, in secundo casu?*

SOLUTIO :

717. — *Resp. ad 1.um* BERTHA videtur reperiri in occasione, moraliter saltem, necessaria, ideoque «confessarius bene fecit prima vice eam absolvendo. Nam ex una parte CAIUS emendationem promiserat, ex alia BERTHA etiam emendationem promittit, et serio promittere videtur, quia libenter acceptat frequenter ad confessionem accedere ex optima confessarii monitione et hortatione». *Buccer.*, *Casus Romae ad S. Apollinar.*, pag. 197.

Nec videtur omnino damnandus confessarius secunda vice. Seria enim apparere potest bona voluntas BERTHAE ex confessione sponte facta, vel ex aliis adiunctis. Omnino tamen deberet urgere confessarius frequentiam Sacramentorum, ut tanto periculo remedium afferre possit. Recole dicta supra, nn. 690, 691.

Resp. ad 2.um 1.° Non facile de perfecta emendatione fides adhibenda est, praesertim post productam diu peccandi consuetudinem. — 2.° Etiamsi de perfecta emendatione constaret, *ordinarie* neque permittendum foret ut in eodem contubernio permanerent. Ratio est, quia, ubi prava frequentatio praecessit, mira datur peccandi facilitas, et, praesente semper occasione, ingens relapsus periculum instat.

Verum cum in casu occasio moraliter necessaria dici possit, non videretur urgenda separatio sub interminatione denegatae absolutionis. «Postremo et aliud quoad praxim attendendum est quoad hunc casum, aliosque similes. CAIUS dimittet BERTHAM, BERTHA deseret CAIUM. Sed assumens CAIUS aliam ancillam, nonne novum et peius pro ipso forte esse poterit periculum? Et BERTHA alium reperiens dominum, nonne et ipsa novam reperire forte poterit et peiorem occasionem? Unde nonne esset melius occurrere veteri malo, quam novo forte occasionem praebere? Sed haec certe est in huiusmodi casibus practica difficultas, et magna opus est consideratione omnium circumstantiarum, ut iudicium vere prudens efformetur». *Buccer.*, *Casus Romae*, l. c., pag. 198.

718. — *Resp. ad 3.um* *Affirm. per se.* Ratio est, quia tunc adest occasio proxima pro illa famula. Etenim ille qui *libere* commoratur ubi tam periculose ad malum allicitur, non potest rationabiliter superare tentationem nisi auxiliis gratiae extraordinariae, quae ab eo sine temeritate sperari nequeunt; hoc autem praecipue, si praefata mulier sit fragilis, parum devota, raro accedens ad Sacramenta, praesertim si iunior sit et forma speciosa. Ita *S. Alph.* et alii *communiter.*

Dixi *per se*, quia non est obliganda ad exeundum statim e domo famula iam aetate provecta, valde pietati dedita, a peccato abhorrens, et quae videtur paratissima ad media opportuna adhibenda, ut tentationes repellat. *S. Alph.*, ibid. Idem etiam di-

cendum est pro casu in quo ancilla exire non posset, nisi ut in aequale periculum et forte in maius incideret. Vide dicta n. 717. *Gury*, n. 699.

719. — *Resp. ad 4.um* Confessarius PASCHASIUM absolvere nequit nisi ab istis consortiis, saltem *ex magna parte*, serio abstinere velit. Ratio est, quia PASCHASIUS se exponit saepe et sine causa sufficienti periculo deordinationis valde gravis contra legem naturalem. Licet enim communiter tentationibus non consentiat, nihilominus ponit causam proximam motuum graviter deordinatorum et etiam pollutionis, quod a peccato mortali excusari nequit. Praeterea, quamvis hucusque pravis tentationibus non consenserit, vel raro iis adhaeserit, periculo postea consentiendi exponitur; *qui enim amat periculum, in illo peribit.* Eccli. 3, 17. Neque PASCHASIUS excusari potest ratione necessitudinis, seu amicitiae specialis qua eius familia cum familia vicina coniungitur; haec enim necessitudo non exigit ut tam frequenter mulieres adeat, neque ut tanto tempore cum iis commoretur. — Non est tamen prohibendus ne interdum eas visitet, praesertim in cognatorum societate. Itaque confessarius PASCHASIO proponat has Spiritus Sancti sententias: *In medio mulierum noli commorari.* Eccli. 42, 12. — *Cum aliena muliere ne sedeas.* Eccli. 11, 12. — Subiungat quoque illud Poëtae, lepidis hisce versiculis expressum:

Quid facies, facies Veneris cum veneris ante?
Ne sedeas, sed eas, ne pereas per eas. — *Gury*, n. 700.

CASUS IX

DE CONSUETUDINARIIS 1.°

1.° MAURITIUS, confessarius, benignitatis fama notissimus, semper quoscumque prava consuetudine irretitos absolvit, licet a longo tempore in coeno vitii tabescant, dummodo de peccatis dolere videantur, et emendationem promittant. Innititur praesertim in hac regula in *Catech. Rom.* tradita: *Si, audita confessione, iudicaverit* (sacerdos) *neque in enumerandis peccatis diligentiam, neque in detestandis dolorem* OMNINO DEFUISSE, ABSOLVERE POTEST (De sacram. paenit., n. 82). — Hinc facile absolvit prima vice sequentes paenitentes: 1.° NIGRITIUM, iuvenem a decem annis in mediis impudicitiis immersum, et occasione mortis concubinae ad meliorem frugem conversum; 2.° GAUDENTIUM, bibulum, senem a quadraginta annis non confessum, et occasione iubilaei ad tribunal paenitentiae accedentem; 3.° IUCUNDAM, puellam die sequenti nupturam, et a sex mensibus in prava peccandi consuetudine cum sponso versantem.

2.° Thyrsus autem, diversis prorsus addictus principiis, nunquam consuetudinarios absolvit, quin eos ter aut quater in confessione audierit, et per tres aut quatuor aut etiam sex menses eorum emendationis experimentum fecerit; quia, ait, licet huiusmodi paenitentes dispositi appareant, non constat tamen eos non esse relapsuros; hoc autem solo temporis experimento probari potest.

Hinc:

Quaer. 1.° *An consuetudinarius prima vice absolvi possit? vel utrum experimentum temporis requiratur?*

2.° *An expediat ut statim absolvatur? et an absolutio differri possit, si de eius dispositione constet?*

3.° *Quid de agendi ratione utriusque confessarii?*

Solutio:

720. — *Resp. ad 1.um* Consuetudinarius quilibet semper prima vice absolvi potest, etsi nulla emendatio praecesserit, modo eam serio proponat, et vera signa paenitentiae, licet *ordinaria* tantum, ostendat. Nec proinde temporis experimentum ad propositum eius probandum requiritur. *S. Alph.*, nn. 459, 462. **Comp.,** nn. 737 et seq. — Immo, ut supra innuebamus, paenitens, quicumque ille sit, sive consuetudinarius, sive recidivus, absolvi semper *poterit*, **modo sincere doleat et proponat.** Vel, ut ait *S. Alph.*, l. 6, n. 459, prope finem: «Quoties paenitens affert vera signa doloris et propositi, toties bene absolvi poterit». Tota igitur difficultas erit in efformando prudenti iudicio de sinceritate doloris et propositi. *Casus Romae ad S. Apollinar.*, pag. 200.

721. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Per se* differri *potest* absolutio cuilibet paenitenti bene disposito, *si talis dilatio ipsi paenitenti notabiliter sit profutura* prae absolutione. Sed hoc rarissime contingere credimus cum consuetudinario *prima vice* consuetudinem accusante. — 2.° Generatim non est differenda absolutio paenitenti disposito, nisi ipse libenter id acceptet; etenim, si paenitens dilationem aegre ferat, difficile dilatio ei profutura erit. **Comp.,** n. 739.

722. — *Resp. ad 3.um* 1.° Mauritius nullo modo videtur inquietandus *per se*, si iudicium probabile efformet de dispositione paenitentis. Attendat tamen num, praeter peccandi consuetudinem, in occasione extrinseca versetur.

2.° Thyrsus *errat graviter* existimando consuetudinarios semper et solo temporis experimento probandos esse, et eius directio omnino perniciosa et intolerabilis iudicanda est. *S. Alph.*, n. 459. **Comp.,** nn. 737, 738, 743.

CASUS X

DE CONSUETUDINARIIS 2.°

CAIUS, confessarius, non parvas experitur difficultates in confessionibus iuvenum et maxime consuetudinariorum contra sextum Decalogi praeceptum. Timet eos dimittere inabsolutos ad tempus, et timet etiam eos absolvere, quia dubitat de dolore et proposito, et multum angitur cum videat eos facile reincidere in eadem peccata. TIBURTIUS vero ab his difficultatibus facile se expedit. Dicit enim: «Actus venereus solitarius completus in iuvenibus et praesertim in consuetudinariis theoretice dicitur quidem peccatum grave, sed practice generatim non est grave, cum consuetudo et vehemens libido ordinarie libertatem ad peccatum grave requisitam auferat. Nec obstant definitiones Ecclesiae, quibus declaratur Dei praecepta non esse impossibilia, coelibatum posse a sacerdotibus observari et huiusmodi plura. Nam in his omnibus sermo est de peccato formali quod possit evitari, minime vero de ipso actu materialiter sumpto seu de peccato materiali». Putat enim fere semper agi de peccato vel levi vel nullo ob defectum libertatis saltem ad grave peccatum.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de* CAII *agendi ratione?*

2.° *Quid iudicandum est de* TIBURTIO *eiusque doctrina?*

SOLUTIO:

723. — *Resp. ad 1.um* CAIUS recte se gerit, sed curet angores deponere, paenitentes iuvet ad dolorem et propositum rite efformandum, et potius eos absolvat quam eis differat absolutionem: gratia enim sacramenti paenitentiae, et Eucharistiae susceptio multum eos iuvabit.

724. — *Resp. ad 2.um* TIBURTIUS omnino a veritate aberrat et perniciosissime agit. Modus enim agendi ipsius et falsa sua doctrina nihil aliud obtinent nisi laxare habenas ad peccandum et paenitentes detrudere in damnationem aeternam: paenitentes enim omnes resistentiam contra tentationes omittent et diabolo statim manus vinctas dabunt. **Comp.**, n. 73.

Hinc videat TIBURTIUS quam longe aberret a prudentissima illa regula a *S. Alphonso* tradita (Hom. apost., tr. 9, n. 36): «Denique sedulo hic advertendum, inquit, quod in hac materia sexti praecepti oportet, quantum possibile est, omnem adhibere severitatem, cum in re tam labili nulla cautela unquam nimia existimari debeat, et plures opiniones, quae speculative loquendo sunt probabiles, in praxi improbabiles evadunt. Hinc confessarius, ubi periculum paenitentium inspicit, licet actionem, quam illi velint perpe-

trare, de certo peccato mortali damnare non possit; tamen nullo modo permittat. Hoc medici animarum est, praesertim respectu eorum qui in vitio turpi habitum in praeterito habuerunt; his enim non solum proximas occasiones vitare, sed etiam remotas opus erit; alias, ob fragilitatem contractam, semper in idem recident, cum in hac materia, ad quam homines naturaliter sunt proni, de facili a minoribus ad ulteriora mala ipsi progredientur».

725.— Falsum omnino est consuetudinem peccandi et vehementem libidinem generatim auferre libertatem ad grave peccatum. Forte hoc accidat aliquando, sed falsum est hoc accidere generatim: tentationes permittit Deus ad victoriam, et fidelis est Deus, qui non permittet nos tentari supra id quod possumus, sed faciet cum tentatione proventum, ut possimus sustinere. Non autem tentationes essent ad victoriam, si eis resistere non possemus; si autem resistere possumus, ergo, dum cadimus, libere peccamus, formaliter peccamus et, cum de re gravi agatur, graviter peccamus. Nec fidelis esset Deus, si pateretur nos tentari supra id quod possumus et non faceret proventum ut posset homo sustinere: si ergo non tentamur supra id quod possumus, et Deus facit proventum ut possimus sustinere: si non sustinemus, libere peccamus et consequenter in subiecta materia graviter peccamus, formaliter peccamus et non mere materialiter. Bene notet TIBURTIUS, multoties hanc vehementiam concupiscentiae esse consequentem, quae non modo peccatum non minuit, sed potius auget. **Comp.**, vol. 1, n. 68, II.

Unde in canone 2206 statuitur: «Passio, si fuerit voluntarie et deliberate excitata vel nutrita, imputabilitatem potius auget; secus eam minuit plus minusve pro diverso passionis aestu; et omnino tollit, si omnem mentis deliberationem et voluntatis consensum praecedat et impediat».

Quod autem concupiscentia antecedens tollat omnino voluntarium raro accidit, etsi forte *aliquando* accidat: «si concupiscentia totaliter cognitionem auferret, sicut contingit in illis qui propter concupiscentiam fiunt amentes, sequeretur quod concupiscentia voluntarium tolleret». Sic *S. Thom.*, l. 2, q. 6, a. 7, ad 3. Cfr. *S. Alph.*, lib. 5, tr. praev., n. XXV.

Defectus libertatis aut perfectae libertatis habetur in motibus primo primis aut secundo primis, non autem in aliis.

CASUS XI

DE RECIDIVIS

1.° BONFILIUS, sacerdos, facillime absolvit non semel sed pluries paenitentes qui, accepta absolutione, in eadem consuetudinis

peccata relabuntur, quoties aliquam emendationem, aut signa, licet *mere ordinaria*, doloris in eis deprehendit. Immo absolvit per annum octavo quoque die MARCUM iuvenem, pluries in hebdomada in eadem circiter incontinentiae peccata labentem, sed *extraordinaria* doloris signa afferentem, v. gr. statim post patratum peccatum ad confitendum properantem, et coram confessario gemitus et suspiria ex corde edentem; et postea de perfecta eius emendatione gavisus est.

2.° SEVERINUS, confessarius, oppositam sequens praxim, absolutionem denegat omnibus recidivis, donec perfecte emendentur; immo ad repetendas confessiones praeteritas eos adigit, utpote firmo proposito destitutas, ac proinde sacrilegas; «quia, ait, ille qui firmiter non amplius peccare proposuit, non tam cito relabitur, sicut domus solide aedificata non tam cito corruit». Nec facile movetur signis specialibus doloris, quia signum verius paenitentiae est a peccatis abstinere.

HINC:

QUAER. 1.° *An recidivus absolvi possit cum signis paenitentiae ordinariis? vel saltem cum signis extraordinariis?*

2.° *An absolvi possit recidivus qui redit cum eodem numero peccatorum, si extraordinaria doloris signa prae se ferat?*

3.° *Quid de utroque confessario dicendum?*

SOLUTIO:

726. — *Resp. ad 1.um* 1.° Recidivus semper absolvi potest cum signis paenitentiae *extraordinariis*, siquidem huiusmodi signa argumentum indubium de paenitentis dispositionibus praebent, nec alia probatio ullatenus requiritur. Ita *communissime* theologi. Immo «semper ac confessario *positive* non innotescit, paenitenti *omnino* defuisse dolorem, ipsum absolvere potest». *S. Alph.*, l. 6, n. 461. **Comp.**, nn. 633-738, 741. Cfr. dicta supra, n. 720.

2.° *Recidivus* rediens cum eodem pravo habitu, *nullo adhibito conatu* nulloque impleto medio ex iis quae a confessario praescripta sunt, non potest absolvi, nisi signa *extraordinaria* (i. e. vera) doloris ostendat. Ceterum in omni casu ad bonum spirituale paenitentis quam maxime attendendum est, ut ait *S. Alph.*, n. 459. **Comp.**, n. 741.

727. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, quia signa *extraordinaria* doloris argumentum certum de paenitentis dispositionibus praebent. Nec refert quod totidem peccata aut etiam plura commiserit, quia non de numero peccatorum, sed de dispositionibus paenitentis est inquirendum; dispositiones autem paenitentis ex signis *extraordinariis* certae evadunt. *Gury*, n. 705.

728. — *Resp. ad 3.um* 1.° Non est arguendus *per se* BONFILIUS,

ex eo quod pluries recidivos cum signis *mere ordinariis* absolverit. Etenim, ex *S. Alph.*, n. 454, licet absolvere pluries paenitentem qui versatur in occasione extrinseca peccati, non tamen praesente, etiam seclusis signis *extraordinariis* paenitentiae; ergo *a fortiori*, si agatur de recidivo in consuetudinem *intrinsecam*, seu *solitariam*. Recte autem egit BONFILIUS *toties quoties* praefatum iuvenem absolvendo, quia signa *extraordinaria* doloris, quae afferebat, semper in eius favorem militabant. Sic fertur S. Philippum Nerium, Romae apostolum, absolvisse, singulis hebdomadis per plures annos, iuvenem aliquem in eodem incontinentiae peccato pluries in hebdomada relabentem, at semper postea sincere dolentem; et tandem de perfecta eius emendatione gavisus est. *Gury*, n. 706.

729. — 2.° SEVERINUS, parochus, omnino et damnandus, quippe qui paenitentes excessiva severitate damnat. Numquid huiusmodi confessarius est Christi dignus minister? Eiusne vices gerit? Ipsiusne visceribus induitur? Numquid paenitentes in eo cognoscere valent patrem amantem, medicum prudentem, pium doctorem? Nequaquam: sed tantum severum iudicem et conscientiarum tyrannum! Quantum claudicans sit et absurda comparatio inter propositi et domus constructae firmitatem, nemo non videt. Numquid ignoras, o SEVERINE, ex propria etiam experientia, quanta sit voluntatis humanae mobilitas et fragilitas?

Audi *Chrysostomum* ad Theodorum, l. 2, n. 2: «Lubrica est natura humana; cito decipitur, sed cito a fraude se expedit; et sicut confestim cadit, ita confestim erigitur». *Gousset*, n. 544; *Gury*, n. 707.

730. — *Sed obiicis:* Signum verius paenitentiae est a peccatis abstinere, nam ait *S. Greg.* in Evang., l. 2, hom. 34: «Paenitentiam agere est perpetrata mala plangere, et plangenda non perpetrare». Et *S. Isidorus*, l. 2, de summo Bono: «Irrisor est, non paenitens, qui adhuc agit quod paenitet». — *Resp.* cum *S. Thoma*, Summ., p. 3, q. 84, a. 10: «Paenitere est anteacta peccata deflere et flenda non committere, scilicet, *simul dum flet, actu vel proposito*. Ille enim est irrisor, non paenitens, qui *simul dum paenitet, agit quod paenitet, vel proponit iterum facturum quod gessit...* Quod autem aliquis postea peccat vel actu, vel proposito, non excludit quin prima paenitentia vera fuerit. Nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem. Sicut enim cucurrit, qui postea sedet, *ita vere paenituit, qui postea peccat*». *Gousset*, ibid.; *Gury*, n. 708. **Comp., n. 738.**

CASUS XII

CONFESSARIUS CUM PUERIS

Controversia acerrima agitata est in quodam coetu sacerdotum, de rebus theologicis disputantium, circa pueros nondum ad primam communionem admissos. Alii volebant ut nunquam pueri huiusmodi absolverentur, quia instructionis et contritionis sufficientis non videntur capaces, adeoque exponitur periculo nullitatis sacramentum sine profectu puerorum. Alii contendebant absolvendos esse eos qui peccatorum graviun rei viderentur. Alii vero asserebant omnes esse saltem aliquando absolvendos nisi evidenter absolutionis incapaces apparerent; sed serio ac diligenter esse adlaborandum confessario, ut capaces fiant.

Similes quaestiones agitabantur de aetate in qua pueri ad confessionem essent admittendi, vel in gravi morbo ultimis Sacramentis reficiendi forent, et hinc et inde disputabatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An aliquando absolvi possint vel debeant pueri, etsi dubitetur an peccati gravis sint rei?*

2.° *Quandonam ad confessionem admittendi sint?*

3.° *Quali aetate, urgente mortis periculo, sacro Viatico et extrema unctione donari possint vel debeant?*

4.° *Quomodo generatim cum pueris procedendum?*

SOLUTIO:

731. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Absolvi possunt, et debent, quoties prudenter iudicat confessarius eos reatum peccati mortalis aut saltem venialis contraxisse, vel de hoc fundatam habet suspicionem. Esset enim summa imprudentia et immanis crudelitas tales pueros vinculis Satanae irretitos, et periculo aeternae damnationis expositos relinquere, aut eos privare gratia sacramentali. Nec dicas illos pueros vix esse doloris ad sacramentum requisiti capaces; nam *qui possunt a Deo separari per peccatum, bene etiam reconciliari possunt per paenitentiam.* Si tibi maior difficultas occurrat in iis ad dolorem praeparandis, non est sufficiens excusatio a maiori cura erga ipsos a te adhibenda. *S. Alph.*, nn. 432 et 666; in Praxi conf., n. 90; et Hom. apost., tr. ult., n. 37.

Hinc Pius X in decreto *Quam singulari*, a. VII, ait: «Consuetudo non admittendi ad confessionem pueros, aut nunquam eos absolvendi, cum ad usum rationis pervenerint, est omnino improbanda. Quare Ordinarii locorum, adhibitis etiam remediis iuris, curabunt ut penitus de medio tollatur».

732. — *Resp. ad 2.um* Pueri ad confessionem admittendi sunt quando censentur doli capaces, seu gaudere usu rationis, quia tunc formaliter peccare possunt, et proinde subiecti fiunt legi divinae et ecclesiasticae confessionis; quandonam autem censeantur doli capaces, non potest unica regula definiri; hoc enim non pendet a sola aetate, sed a qualitate ingenii, educationis..., etc., v. gr. si eos pudeat de mendaciis, de aliqua impudicitia commissa, licet septennes nondum sint. «Aetas discretionis tum ad confessionem tum ad sacram communionem ea est, in qua puer incipit ratiocinari, hoc est *circa septimum annum*, sive supra, *sive etiam infra*. Ex hoc tempore incipit obligatio satisfaciendi utrique praecepto confessionis et communionis». *Pius X*, decr. cit., a. I.

Unde pueri tenentur ad communionem paschalem et confessionem annuam ex quo usum rationis habeant, etsi nondum septennium attigerint. Cfr. can. 859, § 1, et 906, necnon resp. Comm. Cod., 3 ian. 1918. **Comp.**, vol. 1, nn. 158, 587.

Expedit autem puerulos, licet absolutionis nondum capaces, ad confitendum admittere, ut sic instruantur et confessioni assuescant. *Lacroix*, n. 1795. **Comp.**, vol. 1, n. 587.

733. — *Resp. ad 3.um* 1.° Reficiendi sunt sacro Viatico pueri de vita periclitantes, qui sunt rationis usum adepti. Ratio est, quia ex una parte pueri in tali periculo constituti ex lege divina communicare debent, et ex alia parte ob magnam utilitatem ex Eucharistia suscipiendam tanta dispositio in suscipiente non requiritur. Graviter igitur errant parochi qui S. Viaticum eiusmodi pueris administrare nolunt. *S. Alph.*, De Euch., n. 301; *Goussèt*, n. 233; *Billuart*, dissert. 6, a. 7.

2.° Etiam pueri nondum septennes, sed ratione praediti, extrema unctione muniendi sunt. Ratio est, quia nulla conditio in ipsis deest, ut eam valide et licite recipere possint; siquidem sunt peccati actualis capaces, et de vita periclitantur. *S. Alph.*, De extr. unct., n. 720, *et alii communius*, quibus consonat *Bened. XIV*, De Syn., l. 8, c. 6, ubi approbat quod tradit Rituale argentinense, nempe non denegandam esse *extremam unctionem* pueris septennibus, nec iis quibus malitia supplet aetatem, licet ad septennium non pervenerint.

Quae omnia confirmantur ex citato decreto Pii X, ubi a. VII legimus: «Detestabilis omnino est abusus non ministrandi Viaticum et extremam unctionem pueris post usum rationis eosque sepeliendi ritu parvulorum. In eos, qui ab huiusmodi more non recedant, Ordinarii locorum severe animadvertant».

734. — *Resp. ad 4.um* Sic generatim agendum videtur: 1.° Permittantur pueri primum ipsi sua peccata explicare; si vero in hoc deficiant, praesertim si notentur doli capaces, iuvandi sunt per has

aut similes quaestiones, v. gr. sequendo ordinem praeceptorum: An diebus dominicis et festis devote Missae interfuerint? An in ea garriverint per notabile tempus? At catechismum neglexerint, an in eo attenderint? An parentibus vel praepositis inoboedientes fuerint? An aliquid a parentibus vel aliis abstulerint? An mentiti sint? etc.

735.— 2.° Si puer appareat audacior, interrogari poterit, caute tamen, an cum sociis indecenter egerit? Si fateatur, interrogari poterit, quid fecerit? Si peccatum veniale ex gravioribus fateatur, v. gr. furtulum, mendacium, expedit interrogare an frequenter fecerit, ut sic paulatim addiscat numerum in gravioribus esse explicandum. In dubio an pueri forte graviter peccaverint, etiam in materia levi, ex conscientia erronea, possunt interrogari an putaverint per id mereri infernum? et tunc *corrigenda est conscientia ubi falsa deprehenditur*. Ceterum caveat confessarius ne *nimius* sit in examinando pueros, et ne *indiscrete* interroget, quo fiat ut pueri horrorem confessionis concipiant. *Gury*, n. 716.

736. — 3.° Si puer appareat satis instructus ad fidem spemque supernaturalem eliciendam, excitari potest, praemisso paucis actu spei et fidei, hoc modo, ad dolorem: «Fili, quo deveniunt qui peccant? Nonne ad infernum qui in gravi peccato moriuntur, et ad purgatorium qui de venialibus non dolent, et paenitentiam non agunt? Patientur in inferno et purgatorio gravissimas poenas, in inferno aeternas, et in purgatorio temporales, saepe durantes per multos annos; possesne illas sustinere? Non posses per horam dimidiam iacere in rogo, vel manum tenere in accensa candela; quid ergo fieret, si deberes totus ardere instar ferri candentis multis annis in purgatorio, vel inferni igne sulphureo in aeternum? Possesne tolerare? Nos posses, deberes tamen». *Reuter*, Neoconf., n. 402 et seq. *Gury*, n. 717.

CASUS XIII

CONFESSIO INFIRMORUM

CLAUDIA, ob infirmitatem degens in quodam hospitali, advocat TITIUM, suum confessarium, ut ipsam audiat in confessione. TITIUS venit ad excipiendam CLAUDIAE confessionem, et per aliquam e religiosis, quae curam infirmorum gerunt, dicit DIDACO, capellano hospitalis, se venisse vocatum a CLAUDIA, ut eius confessionem excipiat, ad quod ipsius DIDACI beneplacitum postulare. Respondet DIDACUS: «Nullo modo hoc permittam, nam CLAUDIA iam a lecto surgit et ambulat, et consequenter confessionis necessitatem

non habet; se autem nolle femineae levitati morem gerere. Aliud esset, si CLAUDIA graviter decumberet».

HINC:

QUAER. *An* DIDACUS *recte se gesserit?*

SOLUTIO:

737. — *Resp.* Per se DIDACUS male se gessit, nam CLAUDIA bene potuit habere necessitatem advocandi suum confessarium ad tranquillitatem suae conscientiae et etiam ad se reconciliandam cum Deo, et forte ad accusandum grave aliquod peccatum quod alteri accusare non audebat; et Ecclesia vult ut plena libertas ad hoc concedatur omnibus fidelibus; praeterea confessarius, qui melius necessitates spirituales CLAUDIAE cognoscere poterat, venit, et forte parum urbane cum ipso egit DIDACUS. Nec CLAUDIA tenebatur manifestare DIDACO, cur vellet confiteri cum suo confessario. Si Ecclesia non permittit ut Superiorissa deneget suis subditis confessarium ad casum dum ipsae petant, nec quod displicentiam ostendant de hac petitione, quanto minus hoc facere poterit capellanus respectu infirmorum!

Dixi *per se;* quia forte in aliquo casu, ob specialia adiuncta (quae in casu adesse non videntur), modus agendi DIDACI damnandus non sit, ideoque audiendus erit.

CASUS XIV

CONFESSARIUS CUM MORIBUNDIS 1.°

LUBINUS, sacerdos, magno zelo erga moribundos accensus saepe saepius eos absolvere solet, etiamsi sensibus iam sint destituti et prius Sacramentis muniti fuerint, dum adhuc usu rationis gauderent. Sed a PAULINO socio reprehenditur, quia contra Ecclesiae praxim superflue sacramentum paenitentiae nullitatis periculo exponit: «moribundi enim, ait, Sacramentis semel muniti, sunt in pace relinquendi et tantum precibus adiuvandi».

HINC:

QUAER. 1.° *An expediat moribundos pluries absolvere, si morbus protrahatur?*

2.° *Quid de praxi utriusque sacerdotis?*

3.° *Quomodo generatim cum moribundis agendum?*

SOLUTIO:

738. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Expedit* sane *pluries absolvere* moribundos qui adhuc usu rationis potiuntur; etenim delinquere possunt, et quidem frequenter; ergo etiam absolvi possunt, licet fortasse venialiter tantum peccent. Insuper absolutio pluries repetita, plurimum inservire potest ad moribundum, contra diaboli

insidias et animi deiectionem praemuniendum et conformandum. *S. Alph.*, n. 480.

Sunt quidem confessarii qui in hoc excedunt, absolutionem decies, v. gr. per semihoram repetendo. Attamen confessarii saepius infirmum invisere debent, si morbus protrahatur, postquam Sacramentis munitus fuerit, ut eum in mediis doloribus et tentationibus extremi agonis solentur, et ad spem fiduciamque erigant (1). *Gury*, n. 718.

2.° Immo expedit pluries iterum absolvere moribundos *sensibus iam destitutos*. Ratio est, quia intervallum lucidum habere possunt pro sequenti absolutione, licet forte in praecedenti nullum habuerint. Nec semel accidit ut qui sensibus omnino destituti videntur, usum plenum rationis adhuc servent. Vide infra, n. 824 seq. — Insuper, si usu rationis, licet brevi tempore, gaudeant, iterum atque iterum peccare possunt, et proinde etiam medicamine spirituali indigere. Ita *S. Alph.*, n. 482, in fine; et Hom. apost., n. 57, ubi dicit, *tales infirmos posse absolvi etiam ter vel quater in die.*

739. — *Resp. ad 2.um* 1.° Magnopere laudanda est agendi ratio LUBINI, et inducendus est ad eam sedulo prosequendam, pro fructu, auxilio ac solatio moribundorum, qui omni modo in tantis angustiis adiuvandi sunt.

2.° Consequenter ipse carpens PAULINUS iure meritoque carpendus est, ex eo quod praxi infirmis adeo salutari obsistat. Praxis autem illa, licet ab Ecclesia non expresse praescribatur, a pluribus theologis et praesertim a S. Alphonso, cuius doctrina ab Ecclesia approbata est, docetur et enixe commendatur, atque a piis confessariis communiter adhibetur. *Gury*, n. 719.

740. — *Resp. ad 3.um* Confessarius, in excipiendis moribundorum confessionibus, non debet tam severe procedere circa numerum et species, quam cum ceteris; quia vires mentis et corporis paenitentis, aut forte instans mortis periculum, id non permittunt. Hoc praesertim valet: 1.° si paenitens aegre confiteatur, et minutis quaestionibus graviter defatigandus esset; 2.° si sacerdos iam accessisset cum sacro Viatico, aut si medicus instaret ut Viaticum cito infirmo ministraretur; tunc enim melius est ad dispositionem paenitentis, quam ad integritatem confessionis attendere; sufficit tunc infirmo imponere ut confessionem repetat cum convaluerit. *Gury*, n. 720.

(1) «Los párrocos y confesores no deben creer que han cumplido todo su ministerio, con haber administrado los últimos sacramentos a sus enfermos. Sigan visitándolos con la mayor frecuencia posible, para sostenerlos y fortalecerlos, cuando están cercanos a la muerte, contra los ataques de los enemigos de la salvación. El Obispo no puede tolerar el comportamiento de un párroco, ecónomo o capellán que descuidare visitar a los enfermos, después de haberlos oleadó». *Gousset*, n. 622.

CASUS XV

CONFESSARIUS CUM MORIBUNDIS 2.°

Casus extremae necessitatis

ALBINUS, neosacerdos, ut vicarius, GERUNDIO, parocho iam senescenti, adiungitur; sed vix ad locum sibi assignatum advenerat imperitus ALBINUS, eique obsequia praestiterat, cum ecce GERUNDIUS audiens TITIUM concubinarium, a pluribus annis cum meretrice cohabitantem, moribundum iacere: «Perge, perge ocius, ait novo suo ministro; tu enim iuvenis velocius ad auxiliandum periclitanti advolabis. Eia, ne timeas, casus quidem gravissimus est qui tibi prima fronte occurrit; sed tales casus ad experientiam, mi bone, viam sternunt». Praesto adest tremebundus vicarius. Iubet statim eiici concubinam. TITIUS parere recusat: 1.° quia ista mulier est sibi et familiae necessaria; 2.° quia plures liberos ab ea suscepit; 3.° quia ab anno integro cum ea non peccavit, et ipse est ex hac vita iam iam discessurus. ALBINUS dubitat utrum possit hunc moribundum absolvere, Eucharistia reficere, sacro oleo perungere. Tandem nullum sacramentum ei concedendum esse statuit, et tristis moerensque recessit. Mox autem TITIUS animam efflavit, ante tribunal tremendi Iudicis compariturus.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIUS *absolvi potuerit, et aliis muniri Sacramentis, non eiecta concubina?*

2.° *Quid de rationibus ab illo allatis?*

3.° *Quid, si ageretur de concubina in domo amasii aegrotante, aut de meretrice in lupanari moribunda?*

4.° *Quid, si concubinatus esset occultus, v. gr. si famula cum hero clam male viveret?*

SOLUTIO:

741. — *Resp. ad 1.um Communiter loquendo* absolvi non potuit, si concubinarius fuit publicus, ut in casu supponitur. Ratio est, quia, praeter occasionem peccati fugiendam, necessaria est satisfactio scandalo proportionata; seu per reparationem publicam, scandalum publicum omnino removendum est.

Dixi *communiter loquendo*, quia, si concubinarius graviter decumbens mulierem dimittere non possit, v. gr. si adeo sit derelictus, ut, ea dimissa, neminem habeat qui ipsi necessaria praestet, tunc absolvendus est, et aliis Sacramentis muniendus, modo vere contritus iudicetur et coram adstantibus promittat, se mu-

lierem eiecturum esse statim ac ad sanitatem redierit; in tali enim necessitate scandalum reparatur eo modo quo reparari potest; nemo quippe ad impossibile tenetur. *Bouvier*, Dissert. in 6.um praecep. Decal., a 2. *Gury*, n. 721.

742. — *Resp. ad 2.um* *Per se* rationes a TITIO allatae non valent ad eum excusandum ab obligatione concubinam dimittendi. Etenim: 1.° *Non valet prima ratio*, scilicet concubinam esse ipsi et familiae necessariam, nisi neminem habeat praeter eam ad sibi auxiliandum, siquidem ratio scandali tollendi quam maxime urget. — 2.° *Nec valet secunda ratio*, nempe eum liberos a concubina suscepisse; urget enim magis inde separationis obligatio, cum scandalum adhuc apertius sit. — 3.° *Nec valet tertia ratio*, scilicet utrumque a concubinatu ab uno anno cessasse, quia ignorant alii an verum sit, et cohabitatio semper scandalum producit. Nec obstat quod TITIUS sit moriturus; scandalum enim prius tollendum est. *Gury*, n. 722.

743. — *Resp. ad 3.um* Absolvenda erit haec concubina vel meretrix, si disposita videatur, et pariter erit oleo sacro ungenda, quia separatio ab occasione in eo casu est impossibilis. Poterit etiam S. Viaticum concubinae ministrari, quia in is circumstantiis facile scandalum cessabit ob evidentem rei necessitatem. Non tamen deferenda esset S. Eucharistia ad meretricem in lupanari ipso morientem, ob publicam decentiam, et quia absolute necessaria non est. *Gury*, n. 723.

744. — *Resp. ad 4.um* Si concubinatus sit occultus, non erit *per se* urgenda separatio sub denegatione absolutionis, ob scandalum quod ordinarie sequeretur, si concubina in his circumstantiis dimitteretur. Sic enim publice manifestaretur commercium quod occultum est. Sed obtinenda erit a moribundo promissio dimittendi ancillam, si convalescat; et interea curandum est ut fiat saltem separatio ab habitaculo, atque ut ancilla ad eum non accedat, nisi urgente necessitate. Si autem mors non immineret, regulariter aegrotus absolvi non deberet, donec prius separatio facta esset, si fieri posset. *Bouvier*, ibid. *Gury*, n. 724.

CASUS XVI

CONFESSARIUS CUM FEMINIS

Amor tener inter patrem et filiam spiritualem

BERTHA, vidua plus quam quadragenaria, multis adversitatibus, occasione immanissimi belli in quo virum et unicum filium simul cum bonis suis amisit, afflicta, solidissima pietate fun-

data, CAROLUM confessarium invenit, qui talis est prout animae BERTHAE amaritudines exigunt, quem ideo ardenter amat quasi filium et a quo vicissim amatur quasi mater. Omnino statutum habent se ab invicem separari, ex quo intelligant periculum esse ne animae detrimentum patiantur. Ex mutuo illo amore quasi matris et filii mutuo manum osculantur, mutuo amplexantur. Hinc aliquae carnales excitationes non semel oriuntur; nunquam tamen in sensualitatem pervenerunt.

HINC:

QUAER. *Quid consilii* BERTHAE *et* CAROLO *dandum sit?*

SOLUTIO:

745. — *Resp.* Haec omnia videntur periculis plena, et consilium utrique dandum est, vel ut mutuo separentur, ut propositum habent, aut saltem ut abstineant ab omni osculo et amplexu, necnon a quibuscumque manifestationibus, etiam verbalibus, quae tenerum amorem significent. CAROLUS in memoriam revocet se non esse sanctiorem quam David et pericula contra castitatem esse subtilissima. BERTHA autem, si «vere vidua est et desolata, speret in Deum, et instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die», spem suam totam in Deo ponat, et memor sit transfixionis ac solitudinis Virginis Mariae. Deus non patietur ut in suis tribulationibus, divino careat solatio, si, propter Dei amorem, ab humanis consolationibus periculosis abstineat. Adversitates et probationes si eas sufferat ex Dei amore patienter, fiduciamque suam in solo Deo ponat, magnam coronam gloriae ipsi praeparabunt in vitam aeternam. Non amittat tam magnum gloriae pondus quod ipsi Deus praeparat et offert.

CASUS XVII

CONFESSARIUS CUM SPONSIS 1.°

Dialogus inter duos confessarios circa absolutionem sponsis dubie dispositis impertiendam

LANDULPHUS: Dic mihi, ROBERTE, dic, amabo, quaenam sit praxis tua cum sponsis pridie nuptiarum, plerumque imparatis ad te accedentibus; vel etiam cum adolescentibus qui, sacramentum confirmationis suscipere cupientes, repente adveniunt cum iam instat caeremoniae peragendae dies, quin de ulla praeparatione facienda curaverint.

ROBERTUS: Praxis haec omnibus difficillima et intricatissima quidem est. Ego tamen methodum propriam inveni; hac cum pace omnium utor; omnibus et mihi suavis et iucunda est. *Ex-*

perto crede Roberto. Omnes huiusmodi ad me accedentes *conditionaliter* absolutos dimitto, et sic innumeris eripior difficultatibus. Tu vero, mi bone, quid in pari casu?

LANDULPHUS: Laxismo plena est praxis tua, ROBERTE; tu vero meam accipe methodum. Dimitto ego absque absolutione omnes paenitentes quos parum dispositos vel prorsus indispositos reperio, ipsis tamen commendando enixe ut actum contritionis perfectae ante sacramentum sive confirmationis sive matrimonii eliciant.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de praxi* LANDULPHI, *seu de contritione perfecta praefatis paenitentibus praescribenda?*

2.° *Quid de praxi* ROBERTI *circa conditionalem absolutionem in simili casu?*

SOLUTIO:

746. — *Resp. ad 1.um* Praxis LANDULPHI minime probanda videtur; est enim insufficiens ad sacrilegium vitandum, illusoria et periculosa: 1.° Est *insufficiens:* etenim contritio perfecta in huiusmodi paenitentibus est valde difficilis, ne dicam moraliter impossibilis. Nam supponuntur iuvenes salutis aeternae prorsus incuriosi, res religiosas fastidientes, Sacramentis et officiis christianorum alieni, in coeno vitiorum immersi, et saepe in ipsa fide dubii. Quandonam, quaeso, tales homines sibi solis relicti actum contritionis perfectae elicient? Nedum de ea solliciti sint antequam sacramentum vivorum recipiant, ne de illa cogitabunt quidem. Insuper, credis contritionis perfectae futurum esse capacem paenitentem qui indicia attritionis sufficientia praebere non potuit, dum a confessario excitaretur atque adiuvaretur? Fictitia erit eius contritio, non vera. *Gury*, n. 730.

747. — 2.° Est *illusoria* et *periculosa:* etenim tales paenitentes moniti de actu contritionis perfectae eliciendo ante sacramentum vivorum suscipiendum, facile existimantes satis esse ad suae obligationi satisfaciendum, si illum qualicumque modo eliciant, ipsius efficaciam minime consequuntur, et fucum sibi facientes, ad confitendum non accedent, et in peccatis tabescent; ergo non apparet qua ratione LANDULPHUS adeo commendet praxim perfectae contritionis paenitentibus, quos absolutione indignos reputat. Melius sane faceret, si sedulius et diligentius adlaboraret ut illas Christi oviculas, ab ovili aberrantes, ad meliorem frugem reduceret. *Gury*, n. 731.

748. — *Resp. ad 2.um* Praxis ROBERTI non est *ex omni parte* laudanda, neque probanda. — *Bona* quidem *est*, immo et enixe commendanda cum paenitentibus *dubie dispositis*, postquam confessarius *omnem sollicitudinem adhibuit ut eos ad dolorem de*

peccatis adduceret. Etenim, cum forte sint sufficienter dispositi, iam habetur spes validitatis absolutionis, et proinde spes de matrimonio ab eis in statu gratiae suscipiendo; dum absque absolutione dimissi et consequenter in malam fidem acti circa propriam dispositionem, certo sacramentum vivorum in statu peccati mortalis suscipient, et animo deiecti, a confessione in posterum se retrahent. *Gury*, n. 732.

749. — *Mala est* vero praxis ROBERTI cum iis qui *prorsus indisposiți* apparent, nec, adhibita omnimoda confessarii cura, magis disponuntur, v. gr. cum iis qui ad confessarium accedunt tantum ut confessionis schedam obtineant, vel integre confiteri nolunt, hoc solum effutientes, nempe quod fecerint id omne quod iuvenes eiusdem conditionis facere solent, et alia huiusmodi. Ratio est, quia absolutio ne conditionalis quidem dari potest, ubi dispositio ad sacramentum paenitentiae recipiendum omnino deficit. — Attamen confessarius nihil intentatum relinquere debet ut homines huiusmodi ad meliorem frugem reducat, et saltem conditionalem absolutionem iis impertire valeat. Recole dicta n. 462, et vide dicenda nn. 1182, 1183.

CASUS XVIII

CONFESSARIUS CUM SPONSIS 2.°

Sedenti SMARAGDO in confessionali accedit ad confitendum CLARA iam matrimonium contractura cum LEONARDO. Fama publica percrebuerat in oppido CLARAM habuisse rem cum LEONARDO et gravidam evasisse. Et revera ipsa CLARA accusat peccatum fornicationis pluries commissum, addens sponte sua, peccata haec commissa fuisse cum LEONARDO. Statim ac recessit CLARA, hic prosternitur ante pedes SMARAGDI et confessionem instituit, sed ne verbum quidem dicit de peccatis contra sextum Decalogi praeceptum. SMARAGDUS verbis generalibus LEONARDUM interrogat an contra castitatem aliquod commiserit peccatum: negative respondet LEONARDUS. SMARAGDUS vero dubitat de sinceritate LEONARDI, sed nihilominus eum absolvit absolute, innixus illo principio: «Credendum est paenitenti, tam pro se quam contra se dicenti».

HINC:

QUAER. *An recte egerit* SMARAGDUS?

SOLUTIO:

750. — *Resp.* Etsi *S. Alphonsus* (lib. 6, n. 631) potius existimet, confessarium in casu paenitentem absolvere non debere, sed aliquam orationem tantum super ipsum pronuntiare ad occultan-

dam denegationem absolutionis; *communior* tamen et *probabilior* sententia tenet, paenitentem in casu esse absolvendum. Cfr. *Suárez*, De paenit., disp. 32, sect. 3, n. 9; *Lugo*, De paenit., d. 22, n. 21; *Billuart*, De paenit., d. 6, art. 10, § 2; *Ball.*, h. l.; *Buccer.*, 2, n. 824; *Génicot*, 2, n. 365; *Casus ad S. Apollinar.*, pag. 185 seq. — Hi tamen auctores non conveniunt inter se, an absolutio sit danda *absolute* aut *sub conditione*. Unde SMARAGDUS bene potuit absolvere LEONARDUM prout fecit. Forte melius fecisset, si hunc in genere adhortatus fuisset ad conscientiam cum omni fiducia aperiendam, modo quidem omnem suspicionem de audito LEONARDI peccato in confessione alterius. **Comp.**, n. 725. Nec tamen absolute repugnat, LEONARDUM iam antea confessum fuisse illa sua peccata apud alium confessarium.

CASUS XIX

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 1.°

NABORIUS, sacerdos, prolixa PETRI confessione excepta, totus impensus in salutaribus monitis ei suggerendis, et difficultatibus exsolvendis, impertiendae absolutionis prorsus oblitus est. Inadvertentiae omissionisque solum meminit, ubi, in sacrarium reversus, se ad Missam celebrandam parabat. Tunc vero secum volvere coepit quidnam remedii afferret, nec ei menti occurrebat. Contigit autem ut, dum Sacrum faceret, paenitens ille Eucharistiam suscepturus ad altare accederet. Quid tunc NABORIUS? Dum hostiam a pixide accepit PETRO porrigendam, secreto, ut adstantes non adverterent, dixit: *Ego te absolvo a peccatis tuis.*

HINC:

QUAER. 1.° *Quid agendum confessario qui absolutionis paenitenti impertiendae oblitus est?*

2.° *An recte se gesserit* NABORIUS?

SOLUTIO:

751. — *Resp. ad 1.um* 1.° Nihil prorsus faciendum est, si paenitens venialia tantum clavibus subiecerit, ut res per se patet.

2.° Si mortalia accusaverit, et sit adhuc moraliter praesens quando confessarius ad oblivionem advertit, statim absolvendus est, licet prae turba non amplius cernatur, nisi facile sine eius offensione vel aliorum scandalo revocari queat.

3.° Si abierit, revocandus est sub aliquo praetextu, si facile fieri possit, nisi mox ad confitendum redire debeat, et postulata prius eius licentia, atque manifestato absolutionis defectu, hic supplendus erit. Quod si res absque gravi incommodo fieri non possit, res tota Deo commendanda erit.—Si autem confessarius ex

gravi sua negligentia absolutionem impertiri oblitus fuerit, etiam cum incommodo suo *gravi*, paenitentem admonere tenetur, supposito *gravi* damno **paenitentis.** Cfr. n. 459 seq. et **Comp.,** n. 748.

752. — *Resp. ad 2.um* Recte egit NABORIUS absolvendo PETRUM, modo secreto, antequam ei sacram Hostiam porrigeret. Paenitens enim est moraliter praesens, adsuntque cetera requisita ad sacramenti validitatem. Neque obstat intervallum inter confessionem PETRI et eius absolutionem; non est enim tantum, ut unio moralis materiae et formae adesse desinat, aspecta sacramenti paenitentiae natura, seu forma iudiciali quae in hoc sacramento servatur. Etenim in paenitentia sufficit unio quam exigit actus iudicialis; porro actus iudicialis sinit ut intercedat aliqua distantia inter accusationem et sententiam, quamvis, ait *S. Alph.*, distantia illa non tanta esse debeat in sacramento paenitentiae, quanta in iudicio forensi. Communiter autem admittunt theologi validam esse absolutionem, licet una hora post confessionem effluxerit. *S. Alph.*, l. 6, n. 9; *Lacroix*, *Tambur.*, etc. Immo, plures auctores intervallum illud magis producunt, ita ut pluribus videatur probabilissima sententia docens posse inter accusationem et absolutionem tantam intercedere distantiam quanta in iudicio forensi saepe intercedit inter examen causae et sententiae prolationem *(Ball.-P.*, vol. 4, n. 649; *Génicot*, vol. 2, n. 109 seq.), ut in casu sequenti dicetur.

CASUS XX

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 2.°

GORDIANUS, sacerdos, audita confessione SABINAE, nescio qua de causa ad alia distractus, eam absolvere oblitus est. Iam paenitens recesserat, quando confessarius ad errorem advertit. Primum obstupuit; sed stupor nullum malo remedium affert. Quid igitur faciet ille? Ecce ei deliberanti suboritur perspicua cogitatio. Novit SABINAM die sequenti venturam esse ad Missam audiendam et SS. Eucharistiam suscipiendam, adeoque occasionem eam absolvendi nanciscetur bonus sacerdos. Alia igitur die SABINAM exspectat, et mox eam cernens in templo, confestim absolvit, licet non monitam.

HINC:

QUAER. *An* GORDIANUS *valide* SABINAM *absolverit, vel quid facere debuisset?*

SOLUTIO:

753. — *Resp.* Iuxta plures, ut dictum est in casu praecedenti, valida videtur absolutio SABINAE a confessario impertita, quia ex

natura sacramenti paenitentiae, intervallum sat notabile intercedere potest inter confessionem et absolutionem, cum per modum iudicii sacramentum illud conferatur. Hoc enim suadet, aiunt, iudiciorum ratio, in quibus absolutio, vel damnatio, etiam longo tempore causae instructionem et rei confessionem sequi potest. Quare valide quis absolvitur a peccatis, quorum confessio pluribus etiam diebus praecessit. Sic *Saettler*, De Sacram. in genere, c. 1, q. 4; *Ball.-P.*, l. c.; *Génicot*, l. c. — Contrarium videtur sentire *S. Alph.*, l. 6, n. 9, ubi haec habet: «In paenitentia sufficit illa unio (inter materiam et formam sacramenti) quam exigit actus iudicialis, cum inter accusationem et sententiam soleat in*talis distantia non tanta debet esse, quanta fit in iudicio forensi.* tercedere aliqua distantia temporis, quamvis in hoc sacramento Dicit *Lacroix*, l. 6, n. 8, cum *Tambur.*, quod valide absolvetur paenitens *post horam a confessione*». Nota tamen quod neque *Tambur.* nec *Lacroix*, ll. cc., negant id quod asseritur in prima sententia.

Quid vero facere debuisset GORDIANUS? 1.° Nihil ipsi erat faciendum, si paenitens veníalia tantum clavibus subiecerit, ut dictum est in casu praecedenti. — 2.° Si mulier mortale quodpiam accusaverit, confessarius debuisset procurare ut eam die sequenti redeuntem ad confessionale advocaret, si *facile* id fieri potuisset, et manifestato absolutionis defectu, roganda fuisset ad denuo modo generali confitendum, actumque contritionis renovandum, ut absolveretur. Quod si confessarius non potuerit tunc facile paenitentem ad se revocare, eam tunc sub conditione absolvat. *Poterit* etiam eam sinere ut in bona fide Eucharistiam suscipiat, si *mox* habiturus sit aliam occasionem opportuniorem, v. gr. quia SABINA mox ad confitendum redibit. *Génicot*, Casus, vol. 2, tr. 15, sect. 3, cap. 3, cas. 1.

CASUS XXI

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 3.°

DIDYMUS, confessarius, a SYLVIA interrogatur, utrum matrimonium ab ea cum SABINO initum validum sit? Casum dubitandi allegat sequentem, quod, scilicet, saepius cum consanguineo SABINI in secundo gradu peccaverit, licet gravida nunquam evaserit. DIDYMUS vero respondit matrimonium validum esse. Putaverat ille impedimentum affinitatis ex copula illicita non se extendere ultra primum gradum; et insuper credebat copulam non dici perfectam, nisi mulier praegnans evaderet. Paulo post anxius et dubius de veritate huius resolutionis, nescit quid sibi agendum sit.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quomodo* DIDYMUS *erraverit?*

QUAER. 2.° *Si erravit, quomodo errorem emendabit?*
3.° *Quid, si confessarius* SYLVIAM *non noverit, vel nesciat ubi moretur, vel sine gravi incommodo eam advocare nequeat?*
4.° *Unde oriatur affinitas post Codicem et inter quos?*
SOLUTIO:

754. — *Resp. ad 1.um* Si agatur, ut videtur, de matrimonio inito antequam Codex canonicus vim habere inciperet, i. e. ante diem 19 maii 1918, DIDYMUS dupliciter erravit respondendo SYLVIAE matrimonium esse validum, scilicet: 1.° quia dabatur vera affinitas, etsi conceptio non sequeretur, modo copula fuerit perfecta, seu talis ex qua generatio haberi possit; 2.° quia affinitas ex copula illicita dirimebat matrimonium, non tantum ad 1.um sed etiam ad 2.um gradum. Matrimonia autem ante Codicem nulliter contracta ex tali affinitate remanent nulla post Codicem, nisi sanentur. **Comp.**, nn. 1037, 1124 seq. — Igitur DIDYMUS errorem corrigere debet, si copula reapse fuit perfecta. Praesumenda est autem perfecta, nisi de opposito certo constet, v. gr. quia de industria impedita fuit, horrendo crimine *onanismi* patrato.

Si matrimonium contractum fuit post diem 19 maii 1918, validum fuit, etsi affinitas illa contracta fuerit ante memoratum diem, quia impedimentum illud affinitatis ex copula illicita, abrogatum est vi Codicis.

Affinitas est propinquitas quam quis contrahit cum consanguineis personae quacum matrimonium validum contraxit; seu est propinquitas orta ex matrimonio valido inter alterum et consanguineos alterius. Proinde exsurgit affinitas inter virum et consanguineos (etiam *illegitimos)* mulieris, et vice versa.

Affinitas oritur ex *matrimonio valido*, sive rato solummodo, sive rato et consummato (can. 97, § 1). Viget tantum inter virum et mulieris consanguineos, et inter mulierem et viri consanguineos (ibid., § 2). Affinitatis *gradus* ita computantur, ut qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa (ibid., § 3).

755. — *Resp. ad 2.um* Sponsos in bona fide relinquat, et quamprimum petat a SYLVIA facultatem loquendi cum ipsa de re ad confessionem pertinente. Hac autem impetrata, eidem aperiat matrimonii nullitatem, simulque inducat eam ad renovandum consensum, ut dicetur infra de matrimonii revalidatione.

756. — *Resp. ad 3.um* Si DIDYMUS nesciat ubi remaneat SYLVIA, vel eam admonere nequeat absque incommodo gravi, v. gr. periculo infamiae, seclusa ignorantia graviter culpabili, nihil aliud faciendum nisi rem Deo omnino commendare.

757. — *Resp. ad 4.um* Affinitas in linea *recta* dirimit matrimo-

nium in *quolibet gradu*, in linea *collaterali* usque ad *secundum gradum* inclusive (can. 1077, § 1). — Igitur affinitas in linea *collaterali* solum dirimit matrimonium: *a)* inter contrahentem et *fratres defuncti coniugis* illorumque *filios; b)* inter contrahentem et *fratres patrum defuncti coniugis* illorumque filios. — Mutatus ergo est a Codice conceptus canonicus affinitatis. **Comp.**, n. 1036 seq.

CASUS XXII

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 4.°

CHRYSOGONUS, iam moriturus, declarat IGNATIO confessario se iam a pluribus annis non solvisse censum quendam. Tunc IGNATIUS mentaliter summam determinat et dicit CHRYSOGONO: «Debes igitur restituere *talem* pecuniae summam». Cui CHRYSOGONUS statim respondet: «Ita faciam». Reversus in propriam domum IGNATIUS, cogitans de responso a se dato, clare videt se errasse, et summam maiorem determinasse quam ea quae revera debebatur a CHRYSOGONO, sed non ausus est revertere in huius domum ad patefaciendum errorem. CHRYSOGONUS post paucos dies mortuus est. IGNATIUS nescit an ille restituerit necne, nunc versatur in regione remota ab illa in qua obivit CHRYSOGONUS, et huius heredes forte cognoscere quidem posset, etsi non sive gravi difficultate, iter instituendo in illam regionem.

HINC:

QUAER. *Ad quid teneatur* IGNATIUS *in casu?*

SOLUTIO:

758. — *Resp.* In hoc casu culpa theologica in confessione admissa non fuit, sed ad summum postea, dum advertit ad errorem et non monuit paenitentem. At probabilius vel nullo modo tunc peccavit, quia gravis difficultas habebatur in adeundo infirmo eique loquendo de re ad confessionem exspectante, quod probabiliter facere non poterat in casu sine periculo violationis sigilli, nam forte adstantes suspicarentur infirmum accusasse antea aliquid grave, vel quia excessus supra veram quantitatem non perveniebat ad rem gravem. Immo etiam in hypothesi peccati gravis ex parte IGNATII, cum de facto nesciat an restitutio facta fuerit necne, nec multo minus an facta fuerit in tota illa quantitate vel tantum in quantitate realiter debita, eo quod ipse infirmus vel alius ab ipso rogatus exactius rem determinaverit, neque haec investigare nunc possit sine periculo violationis sigilli, IGNATIUS tranquillus esse poterit et liber ab omni onere restitutionis.

CASUS XXIII

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 5.°

TITIUS, parum pius, semel ad summum in anno ad confessarium accedere solet, eique, suadente BERTHA uxore, exponit se habere iam plures filios et filias, uxoremque iam ita male affectam valetudine, ut sine magno valetudinis detrimento concipere non posset. Quare coniugio utitur membrum virile involucro tectum habens ad cavendum periculum conceptionis. Confessarius TITIUM urget ut, in divina providentia confisus, matrimonio recte utatur; sed ille omnino negat hoc fieri posse nec miracula esse exspectanda. Tunc confessarius, desperans de victoria, TITIUM interrogat: «Credis te peccare utendo coniugio hoc pacto?» Negative respondet TITIUS. Unde confessarius confessionem exquirit peccatorum vitae anteactae, et, levi imposita paenitentia, TITIUM absolvit.

Post aliquot dies venit BERTHA, quae octavo quoque die confiteri solet, repetit quae TITIUS dixerat, fatetur se exterius rem non probare, sed interius de re ipsa gaudere, eo quod liberetur a molestiis maternitatis, seque aliter agere non posse, quia TITIUS irascitur eique minitatur, se iturum ad alias feminas, si BERTHA non permittat copulam hoc pacto. Addit se hac de re nihil dixisse in aliis confessionibus, quia non putabat adesse peccatum, et esse rem omnino impossibilem aliter procedere, omnino repugnante TITIO, ideoque eam tacere et permittere actionem TITII. Confessarius, putans BERTHAM versari in bona fide, eam absolvit cum facultate perstandi in quotidiana communione.

HINC:

QUAER. 1.° *An confessarius recte se gesserit in utroque casu?*
2.° *Quid nunc praestare debeat?*

SOLUTIO:

759. — *Resp. ad 1.um Negative*, sed in utroque casu se male gessit. Nullus enim ex coniugibus erat in bona fide, sed saltem dubitabant, et ex responso confessarii inducti sunt in errorem et confirmati in sua prava agendi ratione, et sic causa esse poterunt ut alii errent et inducantur in pravam illam praxim, quia forte aliis dicent se rem detulisse ad confessarium, qui eam rationem agendi non improbavit. **Comp.**, n. 717.

Confessarius enim qui, sive ex spontanea confessione, sive ex prudenti interrogatione, cognoscit, paenitentem esse onanistam, *tenetur* illum de huius peccati gravitate, aeque ac de aliorum peccatorum mortalium, *monere*, eumque, uti ait Rituale Romanum,

paterna caritate reprehendere, eique absolutionem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet, eundem dolere de praeterito et habere propositum non amplius agendi onanistice. Ita S. Paenit., 10 mart. 1886, ad 2. **Comp.**, n. 1153; *Vermeersch*, De castitate, n. 270.

Notandum praeterea est BERTHAM non posse admittere copulam modo adhibito a TITIO, etiamsi hic irascatur et damnum quodcumque intentet, quia agitur de re intrinsece prava. Unde BERTHA tenetur ad resistentiam positivam, ad eam scilicet quam oppressori virgo opponere debet. S. Paenit., 3 iun. 1916. **Comp.**, nn. 1149-1159 et 1165, praesertim VII.ª (1).

760. — *Resp. ad 2.um* Unde confessarius nunc tenetur corrigere errorem utriusque coniugis, in quem eos induxit positive. Poterit hoc facere docendo BERTHAM, eique iniungendo ut TITIUM moneat. **Comp.**, n. 748, II.

CASUS XXIV

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 6.°

BARACHISIUS excipit pluries confessionem BERCHARII, qui fere semper accusat peccata cogitationis, verbi et operis contra sextum Decalogi praeceptum; aliunde BARACHISIUS vehementer suspicatur, BERCHARIUM esse in occasione proxima horum peccatorum in saltationibus quas hic frequentat, sed hac de re BERCHARIUM non interrogavit. Verum nunc paulo attentius recogitans, putat se male egisse, immo iudicat, BERCHARIUM teneri ad omnes praeteritas confessiones repetendas.

HINC:

QUAER. 1.° *Si paenitens accusat plura peccata contra castitatem, et aliunde confessarius scit illum frequentare saltationes, tenetur interrogare an saltationes sint occasio illorum peccatorum, et ei denegare absolutionem, si saltationes non derelinquat?*

2.° *Debet confessarius obligare paenitentem ad repeten-*

---

(1) VII.ª Consultatio. «I. Utrum mulier, casu quo vir ad onanismum exercendum uti velit instrumento, ad positivam resistentiam teneatur?

II. Si negative, utrum sufficiant, ad resistentiam passivam ex parte mulieris cohonestandam, rationes aeque graves ac pro onanismo naturali (sine instrumento), vel potius omnino necessariae sint rationes praegravissimae?

III. Utrum, ut tutiori tramite tota haec materia evolvatur et edoceatur, vir talibus utens instrumentis oppressori vere debeat aequiparari: cui proin mulier eam resistentiam opponere debeat quam virgo invasori?»

Responsio. «Ad primum: *Affirmative.* — Ad secundum: *Provisum in primo.* — Ad tertium: *Affirmative*». Apud *Vermeersch*, De castitate, n. 263.

das omnes confessiones peractas toto tempore quo in illa occasione versatus est?

QUAER. 3.° *Confessarius, qui ita se gessit cum pluribus paenitentibus occasionariis quin hac de re eos interrogasset, ad quid nunc tenetur?*

SOLUTIO:

761. — *Resp. ad 1.um* Confessarius in hisce casibus tenetur interrogare occasionem seu radicem spiritualis infirmitatis paenitentis (est enim medicus), et si inveniat saltationem esse pro ipso occasionem *proximam* et *voluntariam*, et non quodammodo necessariam seu impositam per oboedientiam, aut propter exigentiam sui status socialis, debet ei denegare absolutionem, nisi medium aliquod inveniatur vi cuius occasio proxima fiat remota.

762. — *Resp. ad 2.um* Praeteritas confessiones renovare nemo tenetur nisi certo constet eas fuisse nullas et irritas, v. gr. ex defectu doloris aut propositi, aut ob reticita scienter peccata quae paenitens sciebat esse gravia.

Quod quis reperiatur in occasione proxima peccandi, si paenitens ignorabat se habere gravem obligationem eam relinquendi, non semper nullam et irritam reddit confessionem.

763. — *Resp. ad 3.um* Si confessarius oblitus fuit monere paenitentem de obligatione gravi (si revera eam habebat) derelinquendi saltationes, non eo ipso inquietari debet, neque paenitentem monere extra confessionem. Si paenitens iterum veniat et occasionem iam dereliquerit, nihil ipsi dicat. Quod si paenitens adhuc est in illa occasione et iterum hac occasione peccavit, tunc eum admoneat prout casus requirat.

CASUS XXV

DEFECTUS CONFESSIONIS REPARANDI 7.°

FLAVIUS excepit confessionem FLORENTINAE, quae se accusat de peccato fornicationis commisso anno 1915 cum MARCIANO, qui paucos post menses matrimonium contraxit cum sorore ipsius FLORENTINAE. FLAVIUS distractione quadam non attendit ad impedimentum ortum ex tali peccato, sed nunc recogitans videt tale matrimonium, utpote contractum ante quam Codex vigeret, fuisse omnino nullum; et nescit an et quatenus vel putatos coniuges monere debeat, aut petere dispensationem in radice, vel saltem dicere FLORENTINAE ut ipsa investiget an illi coniuges postulaverint dispensationem.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus illud matrimonium fuerit validum, vel nullum?*

2.° *Ad quid teneatur nunc* FLAVIUS *confessarius?*

SOLUTIO:

764. — *Resp. ad 1.um* Tale matrimonium, si revera copula MARCIANI cum FLORENTINA fuit perfecta, nullum fuit et irritum propter dirimens impedimentum tunc vigens ex affinitate, orta ex copula illicita. Hoc impedimentum abrogatum est per Codicem, sed matrimonia ante Codicem cum tali impedimento nulliter contracta, nulla perseverant, donec, cognito impedimento, consensus renovetur aut obtineatur sanatio in radice.

765. — *Resp. ad 2.um* FLAVIUS ad nihil tunc teneretur. Aliud esset si cum ipso confessus esset MARCIANUS. Res videtur relinquenda in manibus divinae Providentiae, nam agitur de re satis periculosa nec parum incerta, etenim dubium est an copula fuerit perfecta, vel tantum onanistica, quo in casu impedimentum contractum non fuisset; ignoratur an MARCIANUS confessus fuerit, necne, illud peccatum et obtenta fuerit iam dispensatio a Sacra Paenitentiaria, et consequenter illud matrimonium iam sit validum. Aliunde FLAVIUS ad nihil tenetur erga MARCIANUM, sed tantum erga suam paenitentem FLORENTINAM. Nec cum MARCIANO nec cum alio loqui poterit de hac re, quia violaret sigillum confessionis; nec omittendum est paenitenti credendum esse tam pro se quam contra se loquenti, non loquenti contra alios. Ad summum, si FLORENTINA iterum confiteretur cum FLAVIANO et iterum ipsa de hac re sermonem faceret, posset tunc confessarius, si videat expedire, illam docere de convenientia monendi MARCIANUM, sed vix prudens hoc esse crederem post tantum temporis, et forte non careret periculo pro MARCIANO et FLORENTINA hac de re instituere sermonem.

CASUS XXVI

ELEEMOSYNA PRO IUBILAEO

Cum Rom. Pontifex promulgasset iubilaeum generale minus, pro quo lucrando eleemosyna praescripta erat, LAZARUS, pauperrimus, volebat lucrari iubilaeum, sed, cum nihil quod daret haberet, angebatur. Eum visitavit CALPURNIUS, confessarius, qui dixit LAZARO: «Ne angaris; ego dabo pro te eleemosynam, immo eleemosynam nomine tuo do tibi ipsi, et iam habebis illam conditionem impletam».

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam conditiones praescribi solent ad lucrandum iubilaeum generale minus?*

2.° *An revera* LAZARUS *hoc pacto impleverit illam conditionem pro lucrando iubilaeo?*

3.° *Quid fieri debuisset?*

SOLUTIO:

766. — *Resp. ad 1.um* Ad iubilaeum generale **minus**, sequentes generatim requiruntur conditiones: 1.ª *ieiunium;* 2.ª *eleemosyna* aliqua iuxta cuiusque facultatem; 3.ª *visitatio* ecclesiarum, pie orando, ad Summi Pontificis intentionem (1); 4.ª *confessio* peccatorum cum sincero dolore peracta; 5.ª *communio*, in statu gratiae facta. Communionem primus pro iubilaeo praescripsit Bened. XIV, ut ipse testatur (2).

In iubilaeo minori tum anni 1842 tum anni 1904, non fuit praescripta eleemosyna. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 8, pag. 516 seq. **Comp.**, n. 813.

767. — *Resp. ad 2.um* *Negative*, non enim fecit eleemosynam, sed eam accepit.

768. — *Resp. ad 3.um* Debuit ipse dare *alteri* pauperi aliquid ex suo, etsi minimum quid, v. gr. quinque centesimos ex acceptis a CALPURNIO, quos iam suos fecerat; vel curandum esset ut confessarius ipsi mutasset eleemosynam in aliud pium opus. **Comp.**, n. 818.

---

(1) In *Monitis* pro Anno Sancto 1925 legitur: «Ex communi autem sententia, officio huis satisfacit quicumque orationem dominicam, salutationem angelicam, et doxologiam *quinquies* recitaverit». *Acta*, XVI, pag. 342. Cfr. *Ferreres*, El Jubileo, n. 121. — An sufficiant quinque *Pater* et *Ave*, quae recitari solent ob adimplendam Summi Pontificis intentionem, quando praescriptum est ut visitetur ecclesia vel altare, ibique fundantur preces? — *Resp.* Preces requisitae in indulgentiarum concessionibus ad adimplendam Summi Pontificis intentionem sunt ad uniuscuiusque fidelis lubitum, ni peculiariter assignentur. S. C. Indulg., 23 maii 1841 *(Briocen.): Collect. de Prop. F.*, n. 922.

An sit reiicienda opinio docens recitationem devotissimam etiam unius *Pater* et *Ave* cum *Gloria Patri* sufficere ad explendam conditionem orandi pro Summi Pontificis intentione, vel potius admittenda opinio illorum qui requirunt recitationem quinque *Pater et Ave*, aut orationes aequivalentes? — *Resp.* Detur Decretum in una Briocensi, sub die 23 maii 1841 ad dubium III. S. C. Indulg., 13 sept. 1888: *Coll. de P. F.*, n. 1693.

(2) Cfr. Const. *Inter praeteritos* (3 dec. 1749), § II. Vide *Ferreres*, El Jubileo, nn. 68-70.

CASUS

DE SIGILLO CONFESSIONIS

CASUS I

OBLIGATIO SIGILLI

1.° FULBERIUS, confessarius, vir loquax et parum discretus, facile cum aliis, praesertim sacerdotibus, sermonem habet de rebus in confessione auditis, nec ullo cohibetur scrupulo, quia summopere cavet ne paenitentem ullum nominatim prodat. Evenit tamen, nec raro, ut audientes in paenitentium cognitionem deveniant.

2.° LAURENTIUS, olim PONTII famulus, huic centum francos surripuerat. Cum non haberet unde redderet, confessarium rogavit, ut vellet, etiam eo nominato, obtinere a PONTIO debiti condonationem. Remisit quidem debitum PONTIUS; sed pluribus aliis id manifestavit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit obligatio sigilli confessionis?*

2.° *An in ea detur materiae parvitas?*

3.° *An liceat uti opinione probabili in materia sigilli, seu quando probabiliter abest revelationis periculum?*

4.° *An* FULBERIUS *graviter sigillum violaverit, in primo casu?*

5.° *Quas in poenas incurrat confessarius violans sigillum?*

6.° *An* PONTIUS *peccatum grave commiserit contra sigillum confessionis, furtum* LAURENTII *manifestando?*

SOLUTIO:

769. — *Resp. ad 1.um* 1.° Datur strictissima obligatio sub gravi servandi sigillum confessionis, ut constat ex iure naturali, divino positivo et ecclesiastico, necnon ex quasi contractu; 2.° haec obligatio in omni casu urget, ita ut in nullo casu possibili liceat revelare quidquam in confessione auditum. *S. Thom.*, in 4, dist. 21, q. 3, art. 1, Quodl. 1, art. 8; *S. Alph.*, n. 634. **Comp.**, n. 753.

Unde in Codice statuitur: «Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem» (can. 889, § 1).

770. — *Resp. ad 2.um* Nulla datur materiae parvitas saltem in revelatione *directa*, quia materia etiam levissima in se, si revelaretur, maximum totius legis periculum induceret. *S. Alph.*, n. 635. **Comp.**, n. 755.

Resp. ad 3.um *Neg.* Ratio est, quia hic non agitur tantum de licito vel illicito, sed de removendo quolibet periculo offensionis fidelium et iniuriae sacramenti, ad quam remotionem datur obligatio *certa*. *S. Alph.*, n. 663. **Comp.**, n. 756. Cfr. *Buccer.*, Casus, n. 18, et Inst. Th. mor., vol. 1, nn. 216, 217, 221.

771. — *Resp. ad 4.um* *Affirm.*, quia ratio agendi FULBERII inducit, licet indirecte, proximum periculum revelationis. Nec excusatur FULBERIUS ex eo quod neminem nominatim prodat, quia datur revelatio sigilli quoties, ex dictis, proximus in cognitionem paenitentis venire potest. In memoriam revocet FULBERIUS quod, iuxta S. Off. in Instructione data die 9 iun. 1915, confessarii qui sive in privatis collocutionibus sive in publicis ad populum concionibus loquuntur de submissis in sacramentali confessione potestati clavium, etsi reticeant omnia quae paenitentis personam quomodocumque manifestare queant, violant aliquo modo ipsum sigillum.

Quare iubet S. Officium locorum Ordinariis ac Superioribus religiosorum, graviter onerata eorum conscientia, ut in posterum curent *edoceri* sacerdotes sibi subditos, ut (excepto casu necessariae consultationis) *ne quid unquam attingant pertinens ad materiam confessionis* sacramentalis sub nulla forma nulloque praetextu, ne obiter quidem, nec directe nec indirecte, neque in publicis neque in privatis sermonibus, praesertim occasione missionum et exercitiorum spiritualium: sic eos edoceri curent, tam in scholis theologiae moralis, quam in conferentiis pro casibus conscientiae, necnon in publicis ac privatis ad clerum allocutionibus et adhortationibus. Necessariae consultationes fieri debent iuxta regulas traditas a probatis auctoribus; ut in examinibus pro eorum habilitatione ad excipiendas confessiones hac super re peculiari modo examinentur. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 48, pag. 89.

772. — *Resp. ad 5.um* Confessarius qui *directe* sacramentale sigillum violare praesumpserit, incidit *ipso facto* in excommunicationem latae sententiae *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservatam; qui vero *indirecte* tantum, suspendi debet a celebratione Missae et ab audiendis confessionibus, vel etiam, pro delicti

gravitate, inhabilis ad ipsas excipiendas declarari; debet etiam privari omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva et inhabilis declarari ad ea omnia, et in casibus gravioribus *degradationi* subiici debet (can. 2368, § 1; 2369, § 1). **Comp.**, n. 753.

773. — *Resp. ad 6.um Affirm.*, si noverit PONTIUS rem sibi manifestari a proprio famuli confessario, ex obtenta illius facultate. Sic S. *Antoninus*, part. 3, tit. 17, c. 22, § 2, ubi ait: «Ad celandam confessionem tenetur is ad quem confessio pervenit *licite* vel *illicite*, *mediate* vel *immediate*... Item ille, cui de licentia paenitentis confessarius revelat». Consentit *D. Thomas*, qui rationem de hoc reddit, *quia*, ait, *participat aliquo modo actum sacerdotis*. Suppl. ad 3.um p., q. 11, a. 3.

Clarius adhuc ex Codice: «Obligatione servandi sacramentale sigillum tenentur quoque: *a)* interpres, *b)* aliique omnes ad quos notitia confessionis *quoquo modo* pervenerit» (can. 889, § 2). **Comp.**, n. 757.

NOTA. Inauditum fere est sigillum confessionis directe violatum fuisse, etiam a sacerdotibus impiis, apostatis vel amentibus, ut unanimes asserunt theologi, quod sane nonnisi specialissimae Dei providentiae tribuendum est (1). Sed non adeo infrequens est revelatio indirecta, quae ex imprudentia confessarii sequitur. Cavere igitur summopere debet confessarius, ne quidpiam dicat unquam, ex quo gravamen paenitentibus induci queat.

CASUS II

DE SIGILLO CONFESSIONIS

PAULUS anxius satis est ne quid committat contra sacramentale sigillum.

HINC:

QUAER. 1.° *Utrum confessarius possit loqui cum paenitente de ipsius confessionibus praeteritis ratione alicuius utilitatis, in confessione, quamvis gravis causa id non exigat, non ad refricandam memoriam praeteritorum peccatorum, sed ad statum suae conscientiae exponendum?*

2.° *Utrum notitia confessionis illicite utatur confessarius qui ad meliorem directionem, ad profectum paenitentis libros consulat, vel sapientes, absque*

(1) «Las revelaciones directas son de tal manera raras, que bien puede decirse que no se ven jamás. Se han visto sacerdotes apóstatas, y, por un efecto de la especial protección de Dios a su Iglesia, aquellos sacerdotes respetaron el secreto de la confesión; se ven hasta locos, y, en medio de su desvarío, jamas se les escapa nada que pueda poner en peligro el secreto sacramental». *Gousset*, n. 515.

revelationis periculo, etsi paenitens postea intelligat confessarium sua (paenitentis) confessione usum fuisse ad consulendos libros vel sapientes? Vel aliis verbis:

Utrum licitum sit confessario ad meliorem directionem vel profectum paenitentis, studere, consulere sapientes, quamvis paenitens postea intelligat confessarium usum fuisse sua confessione ad studendum, consulendum absque revelatione, neque eiusdem periculo, aliis facta?

QUAER. 3.° *Verba quae apud* Ferreres *in Comp., vol. 2, n. 781, leguntur, confessarium scilicet posse uti notitia confessionis «ad consulendos libros vel sapientes, prudenter tamen, secluso revelationis periculo», intelligenda sunt de periculo revelationis faciendae alii vel ipsi paenitenti extra confessionem, vel etiam esse prohibitum loqui cum paenitente in confessione de consultis sive in libris sive cum sapientibus ad ipsius paenitentis profectum, quamvis paenitentis licentiam confessarius non quaesiverit?*

SOLUTIO:

774. — *Resp. ad 1.um* Ut confessarius loqui possit cum paenitente de anteactis confessionibus, necessitas aut utilitas magnae esse debent, quia generatim hoc gratum esse non solet paenitentibus. Si tamen confessarius *certo* sciret, paenitentem bene accepturum ut ipsi de hac re aliquid dicatur, satis esset quaelibet vera utilitas ipsius paenitentis.

775. — *Resp. ad 2.um* Confessarius potest occasione confessionis consulere libros et etiam (remoto omni periculo revelationis) alios doctos ac prudentes confessarios. In hoc nihil fit contra sigillum, nec cedit in gravamen sed in utilitatem paenitentis. Potest etiam paenitenti dicere: «Magis cogitabo de hac re, et alio die dabo tibi solutionem definitivam».

Extra hunc casum non expedit ut paenitens sciat confessarium cogitare de ipsius rebus. Quod si confessarius de auditis in confessione alios consulere necessarium putat, ita ipsis casum proponere debet, mutatis omnino adiunctis quae ad rei intelligentiam necessaria non sint, ut si paenitens casum audiret vel legeret, clare videat ex tali casus expositione neminem venire posse in suspicionem circa ipsius paenitentis personam. Si ita fiat, nullum fundamentum habebit paenitens rem aegre ferendi.

776. — *Resp. ad 3.um* Sigillum non refertur ad paenitentem sed ad alios, i. e. non prohibet quominus paenitenti sua mani-

festentur, sed ut manifestentur aliis; ad confessarium tamen pertinet nihil imprudenter dicere vel facere quod paenitens moleste sit laturus, ne confessarius faciat legem confessionis difficiliorem quam ipsa est ex natura sua.

CASUS III

DE INTEGRITATE SIGILLI

TITIUS, neoconfessarius religiosus, valde angitur de sigillo, quia, cum in casu aliquo urgentiori absolvisset absolventem *ter* aut *pluries* complicem, et debeat nunc loco paenitentis intra mensem recurrere ad S. Paenitentiariam, nescit quomodo procedere possit, ut sigillum confessionis in periculum non inducatur. Nulla difficultas est in scribendo ad S. Paenitentiariam, cum ad ipsam scribendum sit nominibus fictis, nec Superior illas litteras legere possit. Sed accepto responso S. Paenitentiariae, plures exsurgunt difficultates, quia DAMIANUS, paenitens, parochus est in quodam oppido satis remoto a civitate ubi TITIUS residet: *a)* Quomodo responsum ad ipsum transmittat TITIUS quin Superior videat nomen DAMIANI et consequenter in suspicionem veniat de gravi aliquo peccato, quia ipse Superior prius viderat responsum S. Paenitentiariae ipsi TITIO directum? — *b)* S. Paenitentiaria in suo rescripto imponet, ut solet, illi paenitenti ut ab audiendis confessionibus abstineat: quid tunc iam faciet parochus in paroecia? Quid si ab ipso petant paroeciani ut eos in confessione audiat? Quid si infirmi sint qui confessionem petant? Et si fideles videant, ipsum nolle excipere eorum confessiones? — Quid si audit confessiones, ne cogatur veram causam dicere, aut ne infamiam incurrat? Et hoc abs dubio eveniet saltem per aliquot dies, quibus ipse ad TITIUM rescribet dicens scandalum futurum inter fideles, et quod id intelligent sacerdotes oppidorum vicinorum. Et tunc iterum debebit TITIUS ad Romam scribere significans difficultates expositas a paenitente, et iterum veniet novum responsum S. Paenitentiariae, et iterum debebit scribere TITIUS ad paenitentem, et videbit Superior litteras TITII directas ad eundem parochum, etc. Et respondebit ad TITIUM DAMIANUS, et, cum Superior nesciet quinam sit qui ad TITIUM scribat, aperiet litteras, et sigillum sacramentale violabitur.

HINC:

QUAER. *Quomodo confessarius debeat se gerere his in adiunctis, ne sigillum sacramentale in periculum violatonis veniat?*

SOLUTIO:

777. — *Resp.* Dum TITIUS accipiat responsum S. Paenitentia-

riae DAMIANO transmittendum, tunc petat a Superiore facultatem ut ipse (TITIUS) possit litteras directe deponere in officina tabellaria, quod facile concedet Superior, qui scit TITIUM accepisse responsum S. Paenitentiariae. In ipsis litteris dicat DAMIANO ut quoties ad ipsum TITIUM de hac materia rescribere debeat: *a)* litteras non subscribat, et quantum fieri possit litterarum characterem mutet; *b)* non ponat nomen loci ex quo litteras mittit; *c)* in quantum possit, litteras deponat per se vel per alium in officina tabellaria loci remoti a sua residentia.

Praeterea quoties TITIUS ad S. Paenitentiariam scribat propter absolutionem datam absolventi pluries complicem, si absolvens complicem est parochus hoc clare exponat TITIUS simul cum difficultatibus quibus praepedietur parochus ut paroeciam dimittat, v. gr. quia ille parochus pauper est nec, paroecia dimissa, habebit unde vivat, etc.

N. B. 1.° Cum de parochis agatur qui suum complicem *ter* aut *pluries* absolverint, aut tres aut *plures* complices; tunc dantur illis sex menses (si prius id facere non possint) ad dimittendum officium confessarii, quod idem est ac dimittere etiam paroeciam: unde non sunt in paroecia retinentes munus parochi et confessarii, sed possunt alibi domicilium figere, sine facultate audiendi confessiones, et interea per illos sex menses poterunt res disponere ad dimittendam paroeciam sine infamia, et suscipiendum aliud officium, cui adnexum non sit munus confessarii. His, qui parochi non sunt, dantur tres menses. **Comp.**, n. 690.

2.° Quibus semel tantum aut bis unum complicem absolverint, aut duos semel tantum, non imponitur obligatio dimittendi officium confessarii, sed tantum abstinendi ab audiendis confessionibus complicis.

CASUS IV

VIOLATIO PUBLICA SIGILLI

AUTHBERTUS, confessarius, excipit confessionem BASILISSAE, nobilis matronae. Post fere decem puncta ab incepta confessione, repente surgit BASILISSA clamans contra confessarium, eumque probrosis verbis alta voce increpans, indecentem vocans, et alia huiusmodi. AUTHBERTUS vero ne forte fideles, qui aderant in ecclesia magno numero, putarent eum reum sollicitationis, vel aliquid aliud turpe de eo suspicarentur, surrexit de confessionali et e gradibus altaris maioris dixit populo: «Ne honor meus detrimentum capiat ex his quae nunc audistis et vidistis, sciatis velim confessarium vi officii sui teneri paenitentes reprehendere et corrigere, et quia hoc feci ideo venerunt contra me haec omnia».

HINC :

QUAER. *An* AUTHBERTUS *directe aut indirecte sacramentale sigillum violaverit?*

SOLUTIO :

778. — *Resp. Affirmative.* Ex his enim quae AUTHBERTUS dixit legitime inferri potest BASILISSAM confessam fuisse grave aliquod peccatum. Non enim tantam indignationem concepisset BASILISSA, si reprehensio fuisset ob peccatum aliquod leve : in hoc enim casu suavis fuisset reprehensio, aut nulla. Ergo graviter peccavit confessarius, eiusque peccatum gravius fuit ob magnam publicitatem qua revelatio fuit facta.

Nec dicas haec omnia iam inferri ex his quae dixerat et fecerat BASILISSA cum recessit clamans a confessionali. Hoc confessarium non excusat, nam BASILISSA non tenetur obligatione sigilli, confessarius tenetur, et confessarius saltem confirmavit verba BASILISSAE ex auditis in confessione, quod facere non poterat illaeso sigillo. Praeterea quae BASILISSA fecit et dixit non clare manifestabant ipsam aliquod grave accusasse in confessione : poterant enim intelligi de peccato aliquo solius confessarii, v. gr. de crimine sollicitationis.

CASUS V

USUS EXTERNUS NOTITIAE CONFESSIONIS 1.°

1.° CHRISTOPHORUS, sacerdos, in minori Seminario seu collegio confessarius, notitia in confessione habita utitur, ut occurrentibus extra confessionem paenitentibus magis blandiatur, et sic ipsis animum faciat, necnon ut Superiores seu domus praepositos admoneat de maiori vigilantia et sollicitudine generatim habenda, imprimis in tali loco et tempore determinato.

2.° SATURNINUS, Episcopus, firmiter inter se statuerat proponere NEMESIUM pro cura notabili animarum. Sed, audita casu eius confessione, reperit eum esse indignum atque moribus corruptum et ad corruptionem proclivem. Hinc consilium mutat ad impediendam ruinam spiritualem plurium, et ipsius NEMESII aeternam damnationem.

HINC :

QUAER. 1.° *An liceat uti notitia confessionis ad externam directionem vel gubernationem?*

2.° *An liceat dicere esse invigilandum?*

3.° *Quid in specie ad singulos casus?*

SOLUTIO :

779. — *Resp. ad 1.um Neg.*, quia hoc in odium sacramenti et

in gravamen paenitentis cederet. Constat etiam ex variis decretis S. Sedis. **Comp.**, nn. 780, 781.

Quare Codex: «Omnino prohibitus est confessario usus scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine paenitentis, excluso etiam quovis revelationis periculo. — Tam Superiores pro tempore exsistentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt» (can. 890, §§ 1, 2).

780. — *Resp. ad 2.*um Confessarius minime potest dicere esse invigilandum in tali loco vel tempore, quia ex hoc evidens paenitentis sequeretur gravamen. — *Controvertitur* autem an dicere possit *in genere* Superioribus vel praepositis: *Vigilate.* Refert *S. Alph.*, n. 657, plures qui ita sentiunt cum D. Thoma, sed nullam ipse sententiam profert. Hinc in praxi tutius est ut omnino sileat, perinde ac si nihil prorsus in confessione audivisset. Attamen posset confessarius, si ipse curam invigilandi habeat, uti notitia confessionis, secluso tamen periculo revelationis vel gravaminis paenitentis, ad se cautiorem seu vigilantiorem reddendum, quia semper potest proprios defectus emendare, quando ad eos advertit. *S. Alph.*, n. 657.

781. — *Resp. ad 3.*um 1.° Christophorus violavit *indirecte* sigillum confessionis declarando Superioribus vel praepositis, specialiter invigilandum esse in tali loco et tempore determinato. Non potest autem stricte damnari ex eo quod dixerit tantum modo generali, sollicitudinem in vigilantia habendam esse, quamvis magis expediat ut omnino taceat. Satagere autem bene potest ut se magis amoenum erga paenitentes ostendat, ut iis animum faciat, eorumque fiduciam in se conciliet. Ratio est, quia nulla est in hoc revelatio confessionis, ut patet, neque gravamen paenitentium. *S. Alph.*, l. c.

2.° Saturninus, Episcopus, non potuit uti notitia ex confessione habita in externa gubernatione, ad indignum sacerdotem a munere amovendum. Sed debuisset mentem suam ipsi in confessione aperire, et eum inducere ad renuntiandum praedicto muneri, et quidem sub poena denegandae absolutionis. Quod si ipse renuntiare noluerit, dimitti poterit inabsolutus, sed munus ei erit conferendum. Non datur quidem in ratione agendi Episcopi violatio propria sigilli, cum Episcopus consilium suum nemini manifestaverit, sed adest gravamen paenitentis, et odium sacramenti, ut patentissimum est. *S. Alph.*, n. 657, etc.

CASUS VI

USUS EXTERNUS NOTITIAE CONFESSIONIS 2.°

HUGOLINUS, sacerdos, HADRIANAE, puellae iam iam morituraе, confessionem excipiens, rescit eam esse praegnantem. Eam adhortatur bonus pastor ad statum suum, sive medico, sive mulieri prudenti, aperiendum, ut saluti fetus prospici queat. Sed surdae canit ille. Periculum infamiae reformidans HADRIANA, protestatur hoc nulli mortalium esse declaraturam. Miseram frustra adhortatam moerens sacerdos non absolutam relinquit, velut indispositam. Paulo post HADRIANA animam efflat, et cum fetu non baptizato tumulatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An* HUGOLINUS *recte egerit absolutionem* HADRIANAE *negando, necne?*

2.° *An potuisset procurare ut per prudentem matronam, vel medicum, aperiretur latus puellae defunctae, ut infans baptizaretur?*

3.° *An saltem id potuisset, si rem sub secreto naturali, non vero confessionis, novisset?*

SOLUTIO:

782. — *Resp. ad 1.um* HADRIANA obligari potuit, et debuit *per se*, ad rem alicui matronae prudenti manifestandam, vel melius, si fieri potuit, eidem matronae scriptis et clausis litteris consignandam, non aperiendis nisi HADRIANA moriatur, ipsique restituendis si convalescat. — Dixi *per se*, quia, etiam stante certa obligatione ex parte mulieris rem exterius manifestandi, non semper haec obligatio ipsi declaranda foret, nempe si praevideretur eam admonitioni obtemperaturam non esse. Tunc enim satis erit si confessarius paenitentem enixe adhortetur ut secretum suum mulieri prudenti prodat, quin ad id sub poena denegandae absolutionis urgeatur, ne mater simul cum prole in aeternum pereat. *Elbel*, n. 483.

Obligatio mulieris praegnantis significandi voluntatem ut post mortem incidatur, et extrahatur fetus baptismo regenerandus, datur, quamvis mulier a brevi tempore sit praegnans (1).

Omitti poterit sectio *sex primis* graviditatis hebdomadis, ait *Aertnys*, l. 6, n. 42 et n. 297, q. 9, cum *Cangiamila*, l. c., l. 2,

(1) *Eschbach*, Disp. physiol.-theol., pag. 367 seq. (edit. 2.a); *Antonelli*, Medicina past., vol. 1, n. 313; *Debreyne*, Embriología, c. 2, § 3, pag. 250; *Haine*, vol. 2, pag. 481; *Alberti*, Theol. past., part 1, n. 70; *Dr. Massana*, in ephem. *El Criterio católico en las ciencias médicas*, vol. 1, pag. 354 seq.

cap. 11. Ratio est, quia tunc fetus est difficilis inventu, et vix poterit vivus reperiri.

Vix solidam spem adesse reperiendi fetum vivum, si operatio peragatur ante *quartum* praegnationis mensem, tenent *Capellmann*, l. c., pag. 27; *Génicot*, n. 145, et *Noldin*, De Sacram., n. 68. At, ut bene probat *Antonelli*, vol. 1, nn. 310, 311, complurima habentur exempla a doctoribus collecta de perdurante vita fetus, *quocumque tempore praegnationis*, et etiam multas post horas a morte matris. Cfr. *Ferreres*, La muerte real y la muerte aparente, n. 39 *b*, edit. 4.ª, et **Comp.**, n. 342.

Rituale, tit. 2, c. 1, n. 17, absolute praecipit: «Si mater praegnans mortua fuit, fetus quamprimum extrahatur, ac si vivens fuerit, baptizetur».

783. — *Resp. ad 2.um Neg.* Ratio patet ex dictis in casibus praecedentibus, scilicet, quia, in hac hypothesi, usus externus notitiae ex confessione habitae est prorsus illicitus, quando odium sacramenti, ut in casu, inducere potest.

784. — *Resp. ad 3.um* Confessarius potuisset, defuncta HADRIANA, admonere prudentem mulierem, v. gr. obstetricem, ut baptismo infantis provideretur, quia res ei manifestata fuisset extra omnem confessionem, et ratio procurandi salutem prolis ab obligatione servandi secreti eum eximeret. Nec refert quod secretum commissum fuerit quasi in confessione, quia obligatio sigilli inhaeret *soli confessioni sacramentali*, siquidem non pendet ab arbitrio hominis, sed ex institutione Christi, qui eam soli confessioni sacramentali adnexuit. Prudentius autem in simili casu ageret confessarius, scriptum a puella requirendo, si fieri posset, ne de sigilli violatione accusetur.

CASUS VII

QUID MISSIONARIUS DE SIGILLO

URBITUS, missionarius, ex notitia confessionis narrat quid sit talis regio, talis civitas vel pagus: «Hic, ait, regnat ingens morum corruptio, illic mirabilis morum innocentia; alibi nullus iam adolescens in statu gratiae reperitur; ibi innumerae confessiones generales fiunt, seu sacrilegae confessiones iterantur, alibi pauciores; *hodie in retibus meis captus est piscis ingens*, etc.». Exponit parochis quid de eorum paroecia sentiat, quamvis cum paroecianis non egerit nisi in tribunali paenitentiae. Eos admonet ut invigilent iuvenibus utriusque sexus, ne se mutuo pertrahant ad peccandum; nocturnos conventus aut alia huiusmodi impedire satagant, et mitius aut severius erga paroecianos agant. Faci-

lem etiam sermonem habet inter prandendum de numero et qualitate paenitentium: «Hodie, ait, hum! pinguem feci venationem! Hominem habui qui a triginta annis non erat confessus; accessit amplissima matrona, vir specie externa spectabilis; decem confessiones sacrilegas iterare debui, etc.».

HINC:

QUAER. 1.° *An missionarius ex notitia confessionis dicere possit quid sit talis regio respectu morum? quid talis civitas? quid talis pagus?*

2.° *An possit monere parochos de vitiis et abusibus ex sola confessione cognitis?*

3.° *Quid de* URBITO *dicendum?*

SOLUTIO:

785. — *Resp. ad 1.um Neg.*, si locus sit satis angustus, v. gr. si non constet tribus hominum millibus *circiter;* secus, si oppidum sit valde amplum, *et crimina publica saepius ibi patrentur.* Ratio est, quia, si sit locus angustus, licet tunc non reveletur persona, revelatio tamen redundat in infamiam totius communitatis et proinde cadit etiam in gravamen paenitentis qui illius communitatis membrum est; et ideo ex tali revelatione confessio odiosa ei redderetur. Incommodum autem illud non invenitur, si de magna civitate agatur, *ubi crimina publica* saepius patrentur. *S. Alph.*, n. 654, et alii communissime, contra paucos, quorum alii dicunt sigillum in nullo quantumvis angusto loco violari, et alii rigidiores qui dicunt ubique violari.

786. — *Resp. ad 2.um* Generatim *negandum* est, ob imminens revelationis periculum, praesertim si loca et circumstantiae particulares declarentur. Secus tamen, si paroecia sit amplissima et defectus generales tantum manifestentur, in sensu distinctionis iam modo factae. Verum, si agatur de vitiis generalibus tantum, numquid haec a parocho melius quam a missionario non cognoscuntur? quid igitur proderit manifestatio quam missionarius parocho faciet? *Gury*, n. 764.

787. — *Resp. ad 3.um* URBITUS, missionarius, in pluribus sigillum confessionis *indirecte* violavit, et in aliis imprudenter locutus est. Etenim periculo revelationis sacrilegae se exposuit admonendo parochos ut nocturnos conventus et alia similia impediant, et dicendo aliquem non esse confessum a triginta annis, licet non nominetur, ob revelationis periculum, nisi paroecia sit amplissima, vel paenitentes ex aliis paroeciis etiam confluant. *Gury,* n. 765.

788. — Male etiam fecit loquendo de numero confessionum sacrilegarum quas iterare debuit. In ceteris nulla est sigilli violatio; sed non raro imprudentia, inutilis loquacitas necnon ia-
ctantia, quae in viro apostolico in aedificationem non cedit. Prae-

stat sane omnino silere de iis omnibus quae in confessionibus excipiendis peracta sint, licet sigillum nulli periculo exponatur. Cave praesertim, o missionarie, ne quidpiam dicas de auditis vel peractis quibuscumque in tribunali paenitentiae in mediis sacerdotum coetibus, vel inter prandendum, praesertim coram muliere ad mensam ministrante. **Comp.**, n. 771 seq.

CASUS VIII

LAICUS DE SIGILLO

FERFELLIUS, coniugatus, immediate post uxorem suam confitetur, et inter cetera dicit: «Pater, me miserum! quid faciam? Ecce! modo audivi uxorem meam se accusantem de fornicatione cum fratre meo patrata, priusquam mihi nupserit. Statui iam eam dimittere; nolo illam amplius in uxorem agnoscere». Confessarius, omnino obstupefactus, nescit prorsus quid ipsi respondere possit aut debeat, ne sigillum prodat, et etiam ne falsum dicat. Ut autem e vadis emergat, paenitentem acriter carpit ex eo quod confessionem uxoris auscultaverit. FERFELLIUS vero indignabundus recedit, et uxorem conviciis oppressam a se dimittit, cognatisque de divortio mirantibus, rem totam narravit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* FERFELLIUS *in his graviter sigillum sacramentale violaverit?*

2.° *An obligatus fuerit non solum ad uxorem servandam, sed etiam ad debitum ei reddendum?*

3.° *Quid confessario fuisset agendum?*

SOLUTIO:

789. — *Resp. ad 1.*um 1.° FERFELLIUS graviter peccavit, confessionem uxoris audiendo, ut patet. — 2.° Graviter sigillum sacramentale violavit uxorem increpando, eam dimittendo, et ea quae ex confessione audiverat aliis narrando. Ratio est, quia usus est notitia ex confessione sacramentali acquisita ad agendum externe, cum maximo uxoris gravamine, immo et eius peccatum ex sola confessione cognitum directe revelavit; ergo multipliciter legem sigilli violavit. *Gury*, n. 771.

790. — *Resp. ad 2.*um Nulli dubium esse potest FERFELLIUM obligatum fuisse ad habitationem cum uxore conservandam, quia non potuit eam dimittere quin ageret externe ex notitia confessionis, cum gravamine maximo mulieris. — *Controvertitur* autem utrum obligatus fuerit ad debitum uxori reddendum. *Probabilius* negandum videtur. Ratio est, quia nunquam licet facere quod est intrinsece malum; atqui habere copulam fornicatoriam cum uxore ille-

gitima, seu ex invalido matrimonio sibi coniuncta, est quid *intrinsece* malum; ergo etiamsi cognoscatur aliquid esse tale, ex notitia confessionis, non licet id peragere, utpote intrinsece malum; esset enim formalis fornicatio. Deus autem per sigilli obligationem non potest velle id quod est intrinsece malum; ergo reapse FERFELLIUS non tenetur debitum uxori reddere. *Lacroix*, n. 1978. Vide infra, n. 798. — Aliqui dicunt Deum in hoc casu, ob sigilli reverentiam, concedere viro ius in corpus coniugis, non obstante matrimonii invaliditate. Ita *Lugo*, De iust. et iur., d. 17, n. 47. **Comp.**, n. 779.

N. B. Hic supponitur matrimonium contractum fuisse ante Codicem. Si confessio et reliqua contigerint post Codicem, poterit a FERFELLIO peti sanatio in radice ad cautelam et uxorem reddere certiorem de obtenta sanatione. Cfr. supra, nn. 754-757. FERFELLIUS poterit etiam invitare uxorem ad renovandum consensum, sed forte illa nollet, ne eo ipso suum crimen fateri videatur, ad quod non tenetur.

791. — *Resp. ad 3.*um Confessarius summopere cavere debuisset, ne verbis suis rei veritatem confirmare videretur. Non potuisset igitur ulla monita particularia paenitenti praebere, ex quibus censeretur peccatum uxoris supponere. Sed, praemissa non adeo acri et vehementi obiurgatione ex eo quod aurem uxori confitenti admoverit, dicere debuisset res plerumque male audiri quando submissa voce proferuntur, et insuper ipsi non licitum esse uti notitia ex confessione habita, etiamsi aliquam certo acceperit, quod tamen existimare non debet.

CASUS IX

CONFESSARIUS A PAENITENTE DECLINANS

Ob incommoda ex praecedenti confessione cognita

1.° PASCHALIS, religiosus, in ecclesiam monasterii ad audiendam alicuius mulieris confessionem advocatus, et resciens illam esse BERTHAM, se excusat ab illa audienda, dicens tempus sibi deficere seu aliquo urgenti negotio detineri; alia autem secreta ratione movetur. Cupisne scire quaenam sit? Accipe. Alias eandem BERTHAM iam audivit in confessione, et experientia novit eam esse admodum prolixam, morosam, taediosam, immo et scrupulosam; quapropter tanto oneri se subtrahere satagit.

2.° FAUSTINUS, sacerdos, ad confessionem RUTILLAE excipiendam accersitus, excogitato aliquo praetextu, se ab ea audienda excusat. Quare? Quia graves tentationes iam alias eam audiendo expertus est, et putat sibi periculosum esse si eam iterum audiat; nec existimat se teneri, cum propriae animae periculo huius mulieris

confessionem excipere. Postea tamen timet ne sigillum confessionis violaverit.

HINC :

QUAER. 1.° *An confessarius declinare possit confessionem alicuius paenitentis, quia novit eum ex alia confessione esse intricatum, prolixum, aut male dispositum?*

2.° *An confessarius se excusare possit ab audienda aliqua muliere, quia ex eius confessione scit eam sibi esse periculosam?*

SOLUTIO :

792. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Neg.* quoties alii id animadverterent et in suspicionem de conscientia paenitentis venirent. Item quoties causam repulsae suspicari posset ipse paenitens, quia hoc cederet in eius gravamen ; posset enim id habere ut tacitam exprobrationem suorum peccatorum, aut sui modi confitendi. *S. Alph.*, n. 659 ; *Lugo*, etc. *Gury*, n. 774.

793. — 2.° *Neg.*, etiam *probabilius*, etsi nullus, ne paenitens quidem, suspicari posset eius confessionem a confessario declinari, v. gr. quando praetextus valde legitimus apparet, ut confessarius vocatus non accedat. Ratio est, quia etiam in hoc casu confessarius utitur notitia confessionis ad faciendum externe aliquid in se paenitenti ingratum, licet hic id nesciat. Quare, si confessarius nolit curam spiritualem istius suscipere, hoc ipsi in tribunali paenitentiae declarare debet ; etenim, licet fuga e confessionali, aut excusatio ex praetextu apparenter iusto non redderet confessionem tali paenitenti odiosam, eam tamen fidelibus odiosam redderet ; quia, si scirent fideles posse confessarios ex colorato praetextu aufugere ab ipsis, ob notitiam de statu ipsorum conscientiae in confessione acceptam, facile gravamine afficerentur. *Roncaglia*, c. 2, q. 6 ; *Lugo*, disp. 23, n. 117, etc., contra *plures*. *Gury*, n. 775.

794. — Licite tamen confessarius se celabit, si iustam habeat causam ob quam ab aliis etiam paenitentibus aeque excusari valeret. Nec obstat quod tunc paenitens etiam suspicari posset confessarium se celare ob audita sua peccata ; nam in eo casu eius suspicio temeraria foret, et confessarius eam vitare non teneretur. Itaque potest et debet se gerere erga talem paenitentem, quemadmodum se gereret erga alium cuius confessionem nunquam excepisset. *S. Alph.*, n. 659 ; *Gury*, n. 776.

795. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Affirm.*, si periculum illud proveniat ex eo quod ab ista muliere sollicitatus fuerit ad peccatum in praecedenti confessione. Ratio est, quia provocatio illa ad malum non est peccatum sub sigillo confessionis sacerdoti commissum ; etenim non est peccatum quod paenitens confitetur, sed quod patrat

inter confitendum, absque ulla connexione ad confessionem quatenus sacramentalem. *Gury*, n. 777.

796. — 2.° *Neg.*, si confessarius ex notitia confessionis sciat, talem paenitentem solere extraordinaria confiteri peccata, ex quibus ille vehementer ad libidinem excitetur. Ratio est, quia notitiam huius periculi non habet nisi ex cognitione peccatorum paenitentis, et proinde periculum illud strictam connexionem habet cum eiusdem confessione; quapropter pergere debet ad illam confessionem excipiendam, divino fretus auxilio, a quo sane in his angustiis non destituetur. *Lugo*, disp. 23, n. 116, et alii *communius* contra *plures*, *Gury*, n. 778.

CASUS X

PERPLEXUS CONFESSARIUS RATIONE SIGILLI

1.° Columbinus, parochus, peracto Sacro, excipit Damasi confessionem; sed absolutionem ei ad aliud tempus differt, ut pravae consuetudinis emendationem procuret. Sed ecce, dum parochus solus adstat in ecclesia, horis recitandis intentus, accedit ad eum Damasus, rogans ut communionem sibi ministrare velit. Haeret primum anceps Columbinus, et postea nutu capitis significat se eius petitioni obtemperare nolle.

2.° Siagrius, laicus, accedit ad Remundum, parochum, confessiones excipientem, et ipse, vice sua, conscientiae secreta pandens, ait: «Pater, ego miserrimus hominum, socius fui plurium perversorum hominum, qui de nece tibimetipsi inferenda condixerunt; modo sceleris horrore perculsus, peccatum meum confiteor, et de illo intime doleo». Parochus, his auditis, mirum in modum perturbatur; attamen vehementi nisu secum luctans, religiose exsequi curat quidquid ad suum ministerium pertinet. Dimisso autem illo paenitente, nescit an surgere possit et fugere, ut vitae suae provideat, ceteris paenitentibus derelictis.

Hinc:

Quaer. 1.° *An* Columbinus *violaverit sigillum confessionis denegando communionem* Damaso?

2.° *An* Remundus, *in secundo casu, potuerit, illaeso confessionis sigillo, abire et vitae suae consulere?*

3.° *An liceat confessario recedere a paenitente, mortem ipsi minitante ob absolutionis denegationem?*

Solutio:

797. — *Resp. ad 1.um Affirm.*, quia Columbinus notitia confessionis usus est cum paenitentis gravamine. Nec obstat quod paenitens occulte sacramentum petat, quia violatur sigillum confessionis, non solum aliis manifestando aliquid ex confessione cognitum,

sed etiam aliquid agendo quod paenitenti onerosum esse potest. *S. Alph.*, n. 658; *Lacroix*, l. 6, part. 1, n. 145, et alii *communiter* contra *aliquos*. **Comp.**, n. 777.

798. — *Resp. ad 2.um* 1.° REMUNDUS abire potuit, illaeso confessionis sigillo, si ex tali cautione minime manifestabatur peccatum auditum, nec ullum gravamen pro paenitente sequebatur. *S. Alph.*, n. 659; *Lugo*, d. 23, n. 108; *Billuart*, diss. 8, art. 5, et alii *communiter*. *Gury*, n. 780.

2.° Secus vero dicendum, si fugere nequibat, quin aliquo modo aperiret tale peccatum fuisse sibi revelatum, quia fuga illa fuisset tunc indirecta peccati auditi revelatio. Hinc iuxta *plures* non posset confessarius a celebratione Missae abstinere, quando novit in confessione ex aliquo criminis complice venenum in urceolo vini infusum esse, si alii complices intelligerent crimen ab aliquo sociorum revelatum fuisse. *S. Alph.*, n. 659; *Lugo*, d. 23, n. 110; *Elbel*, n. 524. — Attamen cum sumere calicem veneno infectum idem sit ac *directe* se ipsum occidere, quod est intrinsece malum, communius negant sacerdoti in casu id licere. **Comp.**, n. 779. Cfr. supra, n. 790.

799. — Excipe si confessio non sit sacramentalis, sed simplex communicatio, ut patet. Item si confessarius admoneretur quidem intra confessionem de insidiis sibi praeparatis, sed monitio illa nullatenus ad confessionem pertineret, v. gr. si paenitens non esset complex in proposito confessarium occidendi, sed illud fortuito, vel ex secreto novisset. Sequitur ex dictis.

In casu vero in quo confessio esset vere sacramentalis, paenitens teneretur dare confessario licentiam utendi notitia ipsi in confessione communicata, ut ille a periculo se eximere posset, saltem si hanc absque periculo gravis damni proprii dare posset; quod si eam iniuste deneget, absque absolutione utpote indispositus dimittendus est. *Gury*, n. 781.

800. — *Resp. ad 3.um* *Affirm.*, modo ab aliis non advertatur hoc fieri ob denegatam absolutionem. Ratio est, quia ibi nulla sequitur sigilli violatio; minae enim illae non fuerunt materia illius confessionis, sed peccatum ibi commissum coram ipso confessario. Immo potest aliis dicere quod fugiat ob mortis periculum, et auxilium advocare, licet revelare non possit quod propter negatam absolutionem paenitens sibi mortem minatus sit. Si autem fugere possit quando minae intentantur, proinde similiter poterit postea non redire absque ulla sigilli revelatione, ob eandem rationem. Confessio enim cessat esse sacramentalis ex momento quo mors intentatur. *Lugo*, disp. 23, n. 116; *Gury*, n. 782.

CASUS

DE EXTREMA UNCTIONE

CASUS I

MATERIA EXTREMAE UNCTIONIS 1.°

ARCONTIUS, parochus, repente in medio prandio advocatur ad succurrendum MARCO, qui in subitam agoniam incidit. Dum ipse recta properat ad eum absolvendum, mittit RUFUM, vicarium suum, ut oleum sanctum quam citissime afferat. Vix confessionem morientis quoquo modo excepit, absolutionemque ei impertivit, ecce adest vicarius oleum deferens. Parochus tunc, timens ne tempus deficiat singulis unctionibus ordine peragendis, mandat RUFO ut inferiores partes aegri perliniat, dum ipse superiores inungit. Uterque autem singulas formas unctionum proprias adhibuit. Deinceps, dum MARCUS adhuc viveret, nescio quae dubitatio parochum incessit, utrum scilicet tali modo sacramentum licite et valide fuisset administratum. Ut angoribus finem imponeret, ipse solus sacramentum iterare statuit. Re autem perfecta, ecce nova dubitatio et anxietas maior ipsi supervenit. Etenim, dum attentius in sacrum vasculum oculos converteret, perspexit cum stupore oleum catechumenorum loco olei infirmorum per errorem a vicario fuisse allatum. Quapropter dubitat iterum de valore sacramenti iam bina vice collati. Mandat statim RUFO, ut oleum infirmorum afferat. Properat quidem ille, sed antequam revertatur, moribundus efflat animam, et gemebundus recedit parochus.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis sit materia valida extremae unctionis?*

2.° *An fuerit validum sacramentum cum oleo catechumenorum, aut si collatum fuerit cum chrismate?*

3.° *An fuerit a duobus ministris valide et licite collatum, prout in casu?*

4.° *Quid, si unus formam proferret, dum alter ungeret?*

SOLUTIO:

801. — *Resp. ad 1.um* Materia remota extremae unctionis est oleum ab Episcopo benedictum. Constat ex Conc. *Trid.*, sess. 14, De extrema unctione, necnon ex can. 937, 945. — Materia vero

proxima est unctio quarundam partium corporis, quae sunt saltem quinque sensus (can. 947, §§ 2, 3). **Comp.**, n. 830.

Resp. ad 2.um Probabilius negative. Codex enim ait: «Oleum olivarum, in sacramento extremae unctionis adhibendum, debet esse ad hoc benedictum ab Episcopo, vel a presbytero qui facultatem illud benedicendi a Sede Apostolica obtinuerit» (can. 945). Certo tamen non constat de nullitate, quare in casu necessitatis, deficiente oleo infirmorum, chrisma vel oleum catechumenorum adhibendum est. *S. Alph.*, n. 709. **Comp.**, nn. 833 et 254.

802. — *Resp. ad 3.um* Valide et licite extrema unctio collata est a duobus ministris in casu: 1.° *Valide*, quia sacramentum illud ex pluribus unctionibus et verborum formis dividuis coalescit, ita ut unctio quaelibet cum sua forma particulari habeat significationem integram, et ab alia forma independentem aptamque ad suum effectum producendum; quare nihil obstat quominus vel *successive* vel *simul* a pluribus ministris confici possit.

2.° *Licite*, quia, posito sacramenti valore, periculum ne infirmus decedat antequam omnes unctiones perficiantur, licitum efficit ut eodem tempore minister unus superiores partes inungat, dum alter inferiores inungit; id tamen extra necessitatis casum absque culpa gravi fieri non potest, quia est contra ritum gravem et praxim Ecclesiae. *S. Alph.*, n. 724; *Voit*, n. 906; *Suárez*, *Lugo*, etc. **Comp.**, n. 839; *Gury*, n. 786.

Nihilominus praestaret uti forma breviori, ut ex dicendis infra, n. 805, patebit.

803. — *Resp. ad 4.um* Invalidum foret sacramentum. Ratio est, quia idem sacerdos orare et ungere debet, ut patet ex epistola S. Iacobi: *Orent super eum* (infirmum), *ungentes eum oleo.* Constat etiam ex constanti praxi Ecclesiae. *Voit*, n. 905; *Gury*, n. 787.

CASUS II

MATERIA EXTREMAE UNCTIONIS 2.°

Sabanus, sacerdos, repente ad moribundum vocatus, dum vix unctionem oculorum peregerat, advertit aegrotum ita deficere ut nullum amplius vitae signum in illo appareat. Quapropter reliquas unctiones omittit. Sed ecce! posito aliquo intervallo, exclamant adstantes mulieres: *Vivit! adhuc vivit!* Attonitus respicit sacerdos, et cernit aegrotum reapse respirare et oculos aperire. En nova difficultas. Quid tu ipsius loco? Ipse vero, dubio perpenso, unctiones iam prius factas non sine angore repetit, ceteras subinde adiecturus; sed vix sequentem unctionem inceperat, cum absque ullo dubio aeger decedere *videtur*. Tunc ad tutius Sabanus unctiones reliquas perficit.

HINC :

QUAER. 1.° *An recte* SABANUS *unctiones oculorum iteraverit, cum advertit aegrotum non esse mortuum?*

2.° *An recte ceteras unctiones ultima vice prosecutus sit?*

3.° *Quid agendum fuisset* SABANO, *si advertisset tempus deficere ad omnes unctiones faciendas?*

4.° *An unctio quinque sensuum sit de necessitate sacramenti?*

SOLUTIO :

804. — *Resp. ad 1.um Distinguendum est:* recte egit, si intervallum ab unctione oculorum fuerit longum, v. gr. *unius quadrantis*, quia non potest tunc dari connexio moralis inter praedictas unctiones et sequentes. Licet enim singulae unctiones cum forma propria significationem ab aliis unctionibus independentem habeant, ordinari tamen debent ad earum complementum, et sacramentum, iuxta sententiam inter antiquos communiorem, in ultima tantum unctione perficitur, quia ex omnibus unctionibus simul sumptis constat. Variae igitur partes eiusdem sacramenti nimis distarent a se invicem. Deficiente vero unione morali inter varias unctiones, corruit probabiliter sacramenti validitas. Secus dicendum si breve tempus ab unctionibus oculorum effluxerit, ob oppositam rationem. In dubio tutior pars sequenda est. *Gobat*, n. 878; *Tambur.*, etc. Cfr. infra, n. 805.

805. — *Resp. ad 2.um* Bene egit SABANUS reliquas unctiones ultima vice prosequendo, cum probabiliter omnes homines adhuc vivere pergant per aliquod temporis spatium post instans illud, quod communiter mortis instans esse creditur. Cfr. infra, nn. 824-854.

Resp. ad 3.um SABANUS advertens tempus deficere, aut probabiliter defecturum ad omnes unctiones faciendas, debuisset facere unctionem unicam consultius in capite, e quo omnium sensuum nervi descendunt, ut ait *Benedictus XIV*, et adhibere breviorem formam : *Per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen* (can. 947, § 1; *Rit. Rom.*, tit. V, c. 1, n. 21, edit. typ. 1925). Si autem aeger supervivat, unctiones in singulis sensibus cum forma propria et *absoluta* (non conditionata) fieri debent ad maiorem sacramenti significationem (1). **Comp.**, n. 838.

---

(1) Quod hic iam dicebamus in editione anni 1914, confirmatum fuit per Codicem : «In casu necessitatis sufficit unica unctio in uno sensu seu rectius in fronte cum praescripta forma breviori, salva obligatione singulas unctiones supplendi, cessante periculo» (can. 947, § 1). Cfr. etiam S. Off., 25 apr. 1916.

Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 16, pag. 236; vol. 48, pag. 84, 236; *Vermeersch*, De religiosis, Suppl. per., vol. 3, pag. 58, n. 182; *Coppin-Stimart*, Sacr. lit. Comp., n. 686, edit. 4.a; *Tanquerey-Quévastre*, n. 1260. Supplendas esse tantum orationes, non vero unctiones dicebant Card. *Gennari* apud *Il Monitore*, vol. 19, pag. 232; *Lehmkuhl*, n. 718, et in Comp., n. 938

Ex dictis n. praecedenti patet, quod si unctiones fieri coeptae sint cum infirmus certe viveret, prosequendae semper erunt, saltem sub conditione *si vivis*, donec perficiantur, quamvis infirmus interea obiisse videatur.

806. — *Resp. ad 4.*um Sententia *negativa* dicebatur a *S. Alph.*, n. 710, speculative probabilis; immo post decretum S. Officii 25 apr. 1906 et post novum Codicem (can. 947), videur dicenda certa: quia forma illa brevis unicam exigit unctionem. Hoc dicitur certum ab *Ephem. liturg.*, vol. 20, pag. 451; ab *Il Monitore*, vol. 19, pag. 231, et a *Lehmk.*, n. 718, et in Comp., n. 938. Vide *Razón y Fe*, vol. 16, pag. 236.

In praxi et *extra casum necessitatis*, sub gravi praecepto, unctio quinque sensuum servanda est. Hanc quinque sensuum unctionem ad essentiam probabiliter requiri, *si adhibeatur ritus ordinarius*, tenet adhuc *Lehmkuhl*, ll. cc., licet libenter admittat probabilitatem oppositae sententiae. **Comp.**, n. 834.

CASUS III

MINISTER EXTREMAE UNCTIONIS 1.°

PHILEMON, parochus: 1.° alias ex incuria, alias urgente moribundi periculo, extremam unctionem ministrat sine stola, vel sine superpelliceo, vel sine lumine, aut etiam sine ministro, immo aliquando his omnibus simul pratermissis. — 2.° Facile etiam brevitatis causa, varias omittit orationes, nec inungendo attendit ad cruces efformandas, neque ad servandum unctionum ordinem. — 3.° Si oleum sacrum ipsi deficiat, guttulis illius reliquis magnam copiam olei non benedicti infundit, quia, ait, sicut modicum fermentum totam massam corrumpit, ita etiam modicum oleum sacrum magnam olei copiam consecrat. Alias oleum superfluum anni praeteriti de industria servat, ut eo in casu necessitatis utatur. — 4.° Si Viaticum simul cum extrema unctione ministrandum est, hoc vel illud indiscriminatim praeponit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam ritus in extrema unctione servandus sit?*

2.° *An in necessitate sacerdos aegrum ungere valeat sine veste sacra, et ritu alias praescripto?*

3.° *An Eucharistia prius, aut extrema unctio ministranda sit, quando utrumque sacramentum eodem tempore conferendum est?*

4.° *An vel quomodo in singulis* PHILEMON *peccaverit?*

SOLUTIO:

807. — *Resp. ad 1.*um 1.° Sacerdos debet esse indutus superpelli-

ceo et stola violacea. — 2.° Debet adesse clericus inserviens, saltem unus ad deferendam aquam benedictam, aspersorium, necnon ad variis orationibus respondendum, etc. — 3.° Recitandae sunt orationes a Rituali praescriptae. Sic in *Rituali Romano*. — 4.° Saltem probabilius debet etiam adesse lumen, ad minus tempore collationis sacramenti: sic ex consuetudine universali. — 5.° Unctiones fieri debent per modum crucis, ut iam dictum est.

808. — *Resp. ad 2.um Affirm.* saltem *probabilius*. Ratio est, quia licet illud sacramentum forte non sit necessarium, est tamen valde utile; quare non praesumitur quod Christus, qui illud instituit in subsidium infirmorum in ultimo agone pugnantium, voluerit eos potius tanto bono privari, quam aliquem ritum omitti. Praeterea communiter admittitur posse ministrari Viaticum sine ulla veste sacra, urgente necessitate; ergo a fortiori extrema unctio, quae minorem requirit sollemnitatem, cum minor sit eius dignitas. Ita *communiter* contra *plures*. *Lacroix*, n. 2116; *S. Alph.*, n. 726; *Gury*, n. 794.

809. — *Resp. ad 3.um* Eucharistia priori loco ministranda est, ex praxi Ecclesiae et Rituali Romano; attamen inversio peccatum veniale non excedit, iuxta *Suárez*, *Lacroix et alios*. Stante autem aliqua iusta causa, inversio omni culpa vacabit. *Gury*, n. 795.

810. — *Resp. ad 4.um* 1.° PHILEMON nullum peccatum commisit, varias orationes et varios ritus accidentales et vestes sacras, *urgente necessitate*, omittendo. *S. Alph.*, nn. 724 et 728. — 2.° Peccavit *mortaliter*, praeter casum necessitatis, omittendo sive orationes varias, sive vestes debitas, sive plerosque ritus praescriptos. *S. Alph.*, ibid. — 3.° Peccavit etiam *mortaliter*, magnam quantitatem olei non benedicti cum parva quantitate olei sacri miscendo, et invalide sacramentum ministravit, cum invalidam materiam adhibuerit. Licet quidem oleum non benedictum in oleum sacrum infundere in casu necessitatis, sed semper in minori quantitate, et tunc revera tota olei quantitas est vere consecrata. *S. Alph.*, n. 708; C. Plen. **Amer. lat.**, n. 570; C. **Manil.**, n. 674. **Comp.**, n. 832. — 4.° Peccavit autem *venialiter*, omittendo aliquas breves orationes, aliquosque ritus non essentiales: v. gr. non adhibendo signum crucis, etiam in unctionibus, vel ordinem unctionum invertendo, etc. *S. Alph.*, nn. 726, 727, 728. De peccato veniali etiam arguendus est, ex eo quod extremam unctionem sacro Viatico praemiserit, ut sequitur ex dictis in responsione ad 3.um quaes. Attamen, stante aliqua causa etiam mediocri, id omni peccato vacaret. *Gury*, n. 796.

Probabilius peccavit saltem *leviter* extremam unctionem ministrando, extra necessitatis casus, absque lumine, vel absque ministro; sed *certo* de peccato non constat. **Comp.**, nn. 841, 843.

CASUS IV

MINISTER EXTREMAE UNCTIONIS 2.°

DIONYSIUS vocatur tempore contagionis ad hospitale quoddam, ut extremam unctionem ministraret quinque infirmis, qui in uno eodemque cubiculo gravissime aegrotabant. Accedit libenter, et unicuique ex aegrotantibus sacramentum ita ministravit quasi solus esset, cum omnibus ritibus et orationibus quae unctiones praecedunt et subsequuntur; et, ob periculum contagionis, non pollice dextro usus est sed penicillo ad unctiones peragendas; et cum uno eodemque penicillo omnes unxit infirmos, quem intingebat in oleo contento in vase adhibendo communiter pro omnibus infirmis.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo extrema unctio ministranda est pluribus simul infirmis?*

2.° *Quid omitti possit, si ministranda sit infirmo dum casus urget?*

3.° *An valide et licite* DIONYSIUS *penicillo uti potuerit, et quidem unus pro omnibus modo quo fecit?*

SOLUTIO:

811. — *Resp. ad 1.um* Ex *Rit. Rom.*, tit. V, c. 1, n. 22, edit. typ. 1925, «quando pluribus simul infirmis hoc sacramentum ministratur, sacerdos singulis aegrotis crucem pie deosculandam porrigat, omnes preces quae unctiones praecedunt, plurali numero semper (1) recitet, unctiones cum respectivis formis super singulos aegrotos efficiat, omnes vero preces, quae unctiones subsequuntur, plurali numero semel dicat». Ergo tam preces quae unctiones praecedunt quam illae quae subsequuntur *semel* dicere debuit plurali quidem numero. Cfr. S. Rit. C., 9 aug. 1922: *Acta*, XIV, pag. 506.

812. — *Resp. ad 2.um* Ex ipso *Rituali Rom.*, l. c., n. 6, si tempus non patiatur, ex parte vel in totum omitti possunt orationes quae praecedunt confessionem generalem. Praeterea adhiberi potest formula brevior cum unica unctione, ut supra dictum est.

813. — *Resp. ad 3.um* *Affirmative* ad utrumque, quatenus usus est penicillo loco pollicis manus dexterae; *negative* vero quoad *liceitatem*, quatenus adhibuit unum idemque penicillum pro omnibus infirmis, illudque intingebat in oleo contento in vase adhiberi solito communiter pro infirmis. Etenim ne vas illud inficere-

(1) Videtur legendum «semel» non «semper».

tur, debuit adhibere aliud vas; debuit adhibere novum penicillum vel novam spatulam pro unaquaque unctione, et postea omnes comburere; vel potuit uti virga metallica, eique imponere in summitate pugillus gossipii singulis unctionibus mutandus. Quod valeat et liceat uti penicillo in casu, constat ex can. 947, § 4, ubi statuitur: «*Extra casum gravis necessitatis*, unctiones ipsa ministri manu, nulloque adhibito instrumento, fiant». Ergo in casu *gravis necessitatis*, ut habetur tempore pestis, etc., poterit ministrari adhibito penicillo aut alio instrumento. Item si infirmus sit lepra infectus. **Comp.**, n. 836.

CASUS V

DE EXTREMA UNCTIONE

THARSICIUS, sacerdos, vocatur ad extremam unctionem SEMPRONIO, gravissime aegrotanti, ministrandam. Ex quadam inadvertentia omisit totam narium unctionem. Reversus in ecclesiam, omnino recordatur peractae omissionis, et dubium ipsi occurrit de valore sacramenti. Alios sacerdotes interrogat, qui in diversas abeunt sententias. Quare statim revertitur in domum infirmi et sub conditione totum sacramentum iterat.

HINC:

QUAER. *An* THARSICIUS *recte egerit extremam unctionem iterum ministrando?*

SOLUTIO:

814. — *Resp. Affirmative* quatenus supplevit unctionem narium omissam, nam adhuc probabile est necessarias esse ad validitatem omnes quinque sensuum unctiones, si ritus ordinarius adhibeatur, ut putat *Lehmk.*, vol. 1, n. 938; etsi libenter admittat sententiam oppositam esse probabilem. Unde *in praxi* et *extra casum* necessitatis unctio quinque sensuum adhibenda est sub gravi. Immo, etiam ex gravi Ecclesiae praescripto, in casu quo adhibita fuerit ex urgenti mortis periculo formula brevior, unctiones quinque sensuum, cessante periculo, repetendae sunt et quidem absolute, non autem sub conditione. Quare THARSICIUS debuit unctionem omissam supplere et quidem absolute, non sub conditione; nec supplere debuit unctiones iam factas. Unctiones supplentur ad pleniorem sacramenti significationem. **Comp.**, nn. 834, 838, q. 3.°. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 48, pag. 84, 236.

Praeterea cum ex proprio iudicio et ex diversitate aliorum sententiarum THARSICIUS remansit *in dubio practico* circa id quod debebat facere, oportebat iterare sacramentum.

A parte rei videtur THARSICIUS potuisse sibi efformare iudicium practicum, quo excusaretur a supplenda unctione praetermissa: nam sententia, quae tenet unctionem quinque sensuum non requiri ad validitatem, moraliter certa videtur post Codicem (can. 947); aliunde iteratio non carebat magno incommodo, cum in casu talis iteratio magnam admirationem excitare debebat. Unde potuit teneri excusatus a praecepto Ecclesiae.

CASUS VI

SUBIECTUM EXTREMAE UNCTIONIS

1.° SYLVINUS, parochus, advocatur successive ad plures aegros sacro oleo inungendos, scilicet: 1.° ad TITIUM, qui a tribus annis in amentia versatur; 2.° ad CAIUM, sensibus destitutum, quem scit scientia privata versari in statu peccati mortalis, cuius reus evasit antequam usum rationis amitteret; 3.° ad puerum septennem, de quo dubitat utrum ad rationis usum pervenerit, necne. His omnibus SYLVINUS denegat sacramentum infirmorum, quia non videntur huius sacramenti capaces.

2.° ROGERIUS, sacerdos, cum baptizasset IACOBUM, iudaeum adultum, periculoso morbo laborantem, dubitat an possit eundem oleo infirmorum ungere. Varios interrogat socios, qui in varias abeunt sententias.

HINC:

QUAER. 1.° *Quale sit subiectum capax extremae unctionis?*

2.° *An recte* SYLVINUS *extremam unctionem denegaverit aegris in casu recensitis?*

3.° *An possit dari extrema unctio adulto infirmo statim post baptismum?*

SOLUTIO:

815. — *Resp. ad 1.um* Subiectum extremae unctionis sunt omnes et soli baptizati qui post usum rationis ob infirmitatem vel senium in periculo mortis versantur (Ita in can. 940, § 1). Constat etiam ex verbis S. Iacobi, 5, 14: *Infirmatur quis in vobis...*, et ex Conc. *Trid.*, sess. 14, c. 3.

Resp. ad 2.um SYLVINUS, parochus, in omnibus erravit: 1.° Erravit quoad TITIUM a tribus annis amentem. Amens enim qui non fuit perpetuo talis, est homo qui habuit usum rationis; ergo in vitae periculo est subiectum capax extremae unctionis. — 2.° Erravit quoad CAIUM adultum et sensibus destitutum, ob eandem rationem. Nec obstat quod ille in statu peccati mortalis versatus fuerit, priusquam sensibus destitueretur; nam potuit elicere actum contritionis antequam usu rationis privaretur, et po-

tuit etiam hic et nunc usu rationis gaudere, licet videatur sensibus carens. — 3.° Erravit quoad puerum: ratio est, quia parochus vi sui muneris tenetur Sacramenta praebere ovibus suis quoties oves indigere possunt, et sacramentum sine irreverentia accipere valent; his enim conditionibus positis, oves ius habent ad Sacramenta, vel absolute recipienda, si sint absolute capaces, vel conditionate, si sint dubie capaces: atqui ex una parte extrema unctio potest sine irreverentia puero praedicto conferri, et ex alia parte puer ille potest ea indigere ad abstergendas peccatorum reliquias, cum dubium sit an usum rationis habeat, et proinde an peccaverit, necne; ergo iniuste sacramento infirmorum a parocho privatus est. *S. Alph.*, n. 719. Confirmatur ex can. 941: «Quando dubitatur num infirmus usum rationis attigerit, num in periculo mortis reipsa versetur vel num mortuus sit, hoc sacramentum ministretur sub conditione».

816. — *Resp. ad 3.um Affirm.* Ratio est, quia per baptismum non absterguntur omnes reliquiae actualium peccatorum ante baptismum commissorum, prout sunt torpor, proclivitas ad malum, etc., licet deleantur omnia peccata omnesque peccatorum poenae. *S. Alph.*, n. 721, et alii *communiter.*

«Non tamen conferendum est sacramentum extremae unctionis illis neophytis moribundis, quos missionarius capaces baptismi censuit, nisi saltem habeant *aliquam intentionem* recipiendi *sacram unctionem* in beneficium animae pro mortis tempore ordinatam». S. Off., 10 maii 1703; 10 apr. 1861. C. Plen. **Amer. lat.**, n. 568; C. **Manil.**, n. 672.

CASUS VII

1.° Vetula inuncta. — Achatius, sacerdos, vocatus ad Tersiliam, vetulam octogenariam, annorum pondere potius quam infirmitate gravatam, absolutionem et Eucharistiam ei impertivit. Sed quia longo itinere distabat ecclesia, ne alias eandem viam metiri cogeretur, extremam unctionem ei ministravit, quamvis nullum indicium proximae mortis in ea deprehendi posset.

2.° Puerpera oleo infirmorum roborata. — Blandina, mulier puerpera, partus dolores prima vice patiens, se reputat ad extrema perductam, et enixe rogat parochum ut quam citissime oleo infirmorum ab eo illiniatur. Bonus pastor, illius lacrimis et eiulatibus commotus, eiusdem votis illico morem gessit, et postea dubitavit utrum recte egerit.

3.° Capite damnatus, extrema unctione munitus. — Sifredus, homicidii reus, et ideo capite damnatus, dolore patrati crimi-

nis interius tactus est. Peracta confessione, acceptaque S. Eucharistia, etiam sacramento moribundorum confortari voluit, ideoque instanter beneficium illud postulavit. Votis autem eius annuit carceris capellanus.

HINC:

QUAER. 1.° *An vetula valide et licite potuerit iniungi?*
2.° *An* BLANDINA *puerpera?*
3.° *An* SIFREDUS, *capite damnatus?*

SOLUTIO:

817. — *Resp. ad 1.um Affirm.* 1.° Potuit vetula inungi valide. Ratio est, quia iuxta commune adagium, *senectus ipsa morbus est*, proptereaque magno annorum pondere gravati in continuo mortis periculo versantur. Multiplici enim experientia constat multos, solo senio confectos, absque alio speciali morbo exspirasse. Praeterea, ut sacramentum illud ministretur, sufficit periculum probabile mortis, ut supra, n. 815, dictum est. Multo minus differendum est sacramentum illud usque ad ultimum infirmi halitum, cum ad aegrotos allevandos secundo institutum fuerit. *Elbel*, n. 56. — 2.° Potuit etiam inungi licite, aspectis praesertim casus circumstantiis, scilicet ratione habita ad locorum distantiam et difficultatem. Quod enim est validum, facile fit licitum, imprimis causa gravi urgente; ergo ACHATIUS minime est inquietandus, idque plane patet ex can. 941, supra, n. 815, citato.

Immo ex decr. S. C. de P. F. 20 febr. 1801, «missionariis licere declaretur Viaticum et extremam unctionem ministrare senibus valde debilibus vel aliis infirmis, qui infra annum morituri praevidentur ex debilitate senili, ex ethica febri, vel ex alio morbo, etsi per plures menses duraturo, si, praetermissa occasione accessus vel transitus missionarii, qui locum illum, vix semel aut iterum in anno visitare potest, huiusmodi infirmi privandi essent extremis sacramentorum auxiliis». C. Plen. **Amer. lat.**, n. 565; C. **Manil.**, 669.

818. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Nego*, si mulier in hoc partu communibus tantum doloribus laboraverit, etiamsi prima vice pareret. Ratio est, quia non adhuc periculosa infirmitate laborabat. Ita *communiter* theologi cum *S. Alph.*, n. 713, in fine. — 2.° Secus vero, si mulier iam coeperit gravissimis et extraordinariis doloribus contorqueri, ita ut iam actu in proximo mortis periculo versaretur. Ratio patet; tunc enim revera iam periculose infirma fuisset. *S. Alph.*, ibid.; *Gury*, n. 805.

819. — *Resp. ad 3.um Nego.* Ratio est, quia extrema unctio non fuit instituta pro bene valentibus, sed pro infirmis tantum, ut patet ex verbis S. Iacobi: *Infirmatur quis in vobis...* Porro capite damnatus, licet morti proximus, non tamen est infirmus, nec ob

infirmitatem moriturus. *S. Alph.*, n. 713; *Gury*, n. 806. **Comp.**, n. 844.

CASUS VIII

OBLIGATIO EXTREMAE UNCTIONIS

LAMPRIDIUS, graviter decumbens, renuit suscipere extremam unctionem, licet libenter fuerit confessus et sacro Viatico refectus; credebat enim se moriturum fore, si oleo infirmorum inungeretur. Quapropter cognati LAMPRIDII enixe parochum rogarunt ut exspectaret donec aeger gravi sopore oppressus detineretur, vel usu rationis vi morbi destitueretur. Insulsis eorum votis indulsit plus aequo obsequens sacerdos. Cum LAMPRIDIUS mox in delirium incidisset, se accinxit ad eum oleo sacro liniendum. Verum, ubi propius accessit, infirmus vasculum in quo s. oleum continebatur de eius manibus excussit, et horribiliter eiulans in phrenesi exstinctus est.

HINC:

QUAER. 1.° *An gravis sit obligatio extremam unctionem suscipiendi in gravi mortis periculo?*

2.° *An graviter peccent parentes vel cognati, qui negligunt sacramenti illius recipiendi occasionem suis praestare?*

3.° *An graviter peccet parochus, si ex eius incuria paroeciani absque extrema unctione decedant?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

820. — *Resp. ad 1.um Controvertitur.* Duplex est sententia probabilis. — *Negant S. Thom., Billuart* et alii *communius*, immo *communiter*, ait *S. Alph.*, n. 733. Sed *praxis* conformior opinioni affirmanti, ratione praesertim caritatis erga seipsum, enixe est suadenda. **Comp.**, n. 847.

821. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, saltem quoties aegroti cupiunt illud sacramentum suscipere, vel cuperent, si de gravi suo periculo admonerentur. Ratio ex principio generali caritatis deducitur. Tenemur enim, sub gravi, proximo indigenti auxilium spirituale valde notabile praestare, cum facile possumus. Hoc autem a fortiori valet, quando de proxime cognatis agitur. Constat etiam ex *Catechismo Romano*, De extr. unct., n. 18, ubi dicitur: *Gravissime peccant, qui illud tempus aegroti ungendi* observare *solent, cum, iam omni salutis spe amissa, vita et sensibus carere incipit.* Ita etiam C. Plen. **Amer. lat.**, n. 564; C. **Manil.**, n. 668.

822. — *Resp. ad 3.um Affirm.* Pastor enim ratione officii tene-

tur ministrare sacramentum illud, saltem omnibus qui petunt, nisi iusta causa excuset; secus in re gravi non praestat id ad quod ex iustitia tenetur. Attamen hac obligatione non urgetur cum periculo vitae, v. gr. tempore pestis, si peste infecti iam confessi et absoluti fuerint, vel non censeantur in statu peccati mortalis versari. *S. Alph.*, n. 729; *Gury*, n. 809.

823. — *Resp. ad 4.*[um] 1.° Lampridius graviter peccasse videtur, non quidem contra praeceptum recipiendi extremam unctionem, cum de praecepto non certo constet, sed contra veritatem fidei, scilicet credendo false per hoc sacramentum mortem accelerari, nisi forte aliqua bona fide excusetur. *Elbel*, n. 31.

2.° Parochus non debuisset parentes audire, sed potius curare ut aegrotum suaviter disponeret ad voluntariam sacramenti susceptionem. Hoc autem facile obtinuisset, si Lampridius fuerit bonae voluntatis. Si autem fuerit perversus et suae salutis incuriosus, omittenda fuisset extrema unctio, quia aeger ita dispositus exiguum fructum ex sacramento percepisset. *Elbel,* n. 58. — Quod si aeger non absolute quidem, sed per errorem ex bona fide ortum, visus fuisset nolle sacramentum, potuisset inungi in delirio, quia revera tunc sacramentum velle implicite, seu in quantum mortem non adducit, censeri poterat. *Gury*, n. 810.

CASUS IX

DE IIS QUI PROBABILITER ADHUC VIVUNT, QUAMVIS VULGO RECENTER MORTUI CREDANTUR, SACRAMENTO DONANDIS

Titius, parochus, cum in rebus theologicis, tum etiam in medicis non mediocriter doctus, sacramenta paenitentiae et extremae unctionis, sub conditione administravit in sequentibus casibus: 1.° Caprasio, domum ab oppido sat remotam incolenti diuturnaque infirmitate confecto, quem, dum vocatus ad eius domum ocius se confert, reperit iam, ut praesentes et ipse medicus testantur, ante horae dimidium obiisse. — 2.° Leandro, ad quem repentino morbo correptum venire non potuit, nisi postquam ille iam a duabus horis mortuus videbatur. — 3.° Claudino, qui, fracto dum ipse transiret ponte, aquis suffocatus et impetu fluminis raptatus, nec inveniri nec extrahi potuit, nisi post duas horas, ex quo aquis submersus fuerat. — 4.° Celerino, ictu fulminis, dum iter nocte superiori per montana ageret, exstincto, quique demum summo mane repertus fuerat. — 5.° Demetrio, qui vulnere accepto emissaque magna sanguinis copia, iam a quatuor horis obiisse credebatur.

Immo fetus fere omnes sibi oblatos baptizare solet, quamvis nullum vitae signum edant.

Ita se gerit TITIUS, quia probabile reputat nullum fere hominem mori illo praecise instanti, quo communiter creditur, sed post aliquod temporis spatium, tardius vel maturius pro natura morbi causarumve mortem afferentium. Illos igitur omnes probabiliter adhuc vivere reputabat, quamvis nec peritae auris medicus cordis pulsationes percipere potuerit, nec aliud certum vitae signum in ipsis fuerit repertum.

HINC :

QUAER. 1.° *An detur signum aliquod, vel complexus signorum, vi cuius in homine instans mortis certo dignosci queat?*

2.° *An et quousque probabile sit, hominem adhuc vivere per spatium aliquod temporis post instans illud quod vulgo instans mortis esse creditur?*

3.° *An et quae Sacramenta, et quibus conditionibus, administrari possint vel debeant hominibus probabiliter adhuc viventibus, post illud instans quo mortui ex communi aestimatione creduntur?*

4.° *Quid iudicandum de* TITIO *in singulis casibus?*

SOLUTIO :

824. — *Resp. ad 1.*[um] *Neg.*, saltem si rigiditatem cadavericam et plene comprobatam generalem totius organismi putrefactionem excipias : quod maxime confirmatur ex eo quod, cum propositum fuerit praemium ab Academia parisiensi, conferendum ei qui huiusmodi signum *certum* demonstraret, nulli adiudicatum tale praemium fuerit. Cfr. *Ferreres*, La muerte real y la muerte aparente, etc., nn. 77-102 (1).

825. — Ratio difficultatis in huiusmodi signis inveniendis inde petitur : 1.° quia nescimus quaenam sit ea corporis intima dispositio, qua posita, animam statim a corpore recedere necesse sit ; 2.° quia licet illud nobis esset cognitum, mediis tamen destituimur,

---

(1) Hoc opusculum, *anglice, gallice, germanice, italice, lusitane* et *hungarice* iam translatum est, illudque «nulli sacrorum Pastorum ignorare fas esse», aiunt *Acta S. Sedis* ; classicum esse ac necessarium sacerdoti ac medico catholico, scripsit *The Tablet* ; et adiungendum esse omni cursui Theologiae moralis iudicat *Il Monitore*. Plures dioecesanae Synodi immo et Concilium Provinciale Caesaraug. doctrinam opusculi probarunt et in praxim esse deducendam statuerunt. **Pius vero X** idem opusculum iudicavit utilitate plenum pro humanitate, pro scientia ac pro religione, et ardenter se desiderare dixit ut haec doctrina a medicis praesertim ac sacerdotibus cognoscatur. Clariss. *Antonelli*, in suo praeclaro opere Medicina pastoralis, vol. 2, part. 3, cap. 2 et 3, doctrinam opusculi totam suam fecit.

Dignae sunt ut legantur opusculi nostri versiones gallica, germanica vel italica, ubi auctor versionis. *Dr. Geniesse*, multa documenta magni ponderis diligentissime collegit. Cfr. *Ferreres*, La muerte real, etc., nn. 160-214, edit. 4.a

quibus certo investigare possimus, an talis dispositio iam in organorum intimas partes inducta fuerit. Generatim nos tantum attingimus cessasse quasdam vitae functiones, quae magnis organis aut apparatibus respondent, uti sunt *respiratio pulmonaris*, *sanguinis circulatio*, etc.; non vero eas quae in partibus intimioribus exercentur, uti sunt *respiratio interna*, *cellularum nutritio*, *atque textorum*. Hae autem intimae functiones, etiam postquam externae cessarunt, possunt adhuc exerceri per aliquod temporis spatium, nisi ipsa elementa anatomica laesa atque inepta reddita sint. Quamvis enim priores functiones necessarium nutrimentum pro posterioribus subministrare debeant, ideoque, illis cessantibus, et hae brevi perire debeant, non tamen necesse est ut pereant *statim*, cum nutrimentum in antecessum acceptum ipsis sufficere possit ad tempus aliquod, brevius vel longius pro diversis casibus. Cfr. Dr. *Blanc*, De la muerte aparente con relación a los Sacramentos, in ephem. *El Criterio Católico en las Ciencias Médicas,* vol. 6, pag. 171.

826. — Hoc significant physiologi, cum mortem non *puncto temporis* organismum dicunt invadere, sed *paulatim* ab externis in internas partes ingruendo *(de la periferia al centro)*. Cfr. *Laborde*, Les tractions rythmées de la langue, pag. 11 (Paris, 1897), necnon eius communic. ad Academiam medicam parisien., ubi lecta fuit 23 ian. 1900 (Bulletin, séance du 23 janv. 1900, pag. 64 seq.). Quamquam igitur multis in casibus, si recurrant externa illa consueta mortis signa, possis omnino affirmare, hunc hominem *certo* brevi moriturum, si iam mortuus non sit: eum iam obiisse, ex praedictis signis tibi *certo* non constabit. Cfr. Dr. *Blanc*, l. c., pag. 204; *Béclard*, Physiologie, § 427; Dr. *Coutenot*, apud ephem. *Études franciscaines*, janv. 1901, pag. 44 seq. Hinc Dr. *Coutenot* (laudatus a Dr. *Blanc*, l. c., pag. 207) ait: «Después del paro del corazón la vida existe todavía un tiempo variable, que la experiencia podrá un día determinar; pero que existe». Cfr. etiam *D'Halluin*, La résurrection du coeur, pag. 33; Les étapes de la mort, apud *Revue de Lille*, mars, 1906, pag. 32.

827. — Immo existimat Dr. *Blanc*, cum plurimis aliis DD. medicae Academiae Barcinonensis SS. Cosmae et Damiani, fieri posse ut anima pergat informando hominis corpus, huiusque corruptionem impediendo, quin ullam aliam vitalem operationem exerceat. Cfr. *El Criterio Católico en las Ciencias Médicas*, l. c., pag. 136, 137, 172, 197. Vide etiam conclusionem primam approbatam ab Academia Barcinonensi. Quae quidem omnia iis confirmari videntur, quae de *vita latente* tum in plantis tum etiam in animalibus passim videmus certo accidere. Cfr. *Cosmos*, ann. 1903, vol. 48, pag. 721. — Adde quod saepe saepius nec cessationem omnimodam magna-

rum illarum functionum cognoscere possumus; sed ad summum argumenta tantum *negativa* habemus. Ut enim testatur *Icard* (La mort réelle et la mort apparente, pag. 82-89 seq., Paris, 1897), existunt *plurima* exempla clinica demonstrantia cor pergere in exercitio suarum functionum, quin peritissimae auris medicus, auscultatione quam accuratissime instituta, pulsationem vel minimam percipere possit. Cfr. etiam Dr. *Blanc*, l. c., pag. 204. Quare *pluries* accidit, ut dum medici (peracta auscultatione per horam integram) nec *respirationem*, nec *cordis pulsationes*, nec ullum aliud vitae signum perciperent ideoque ad putatum cadaver anatomice discindendum ventum fuerit, aperto per incisionem pectore, cor adhuc suas pulsationes exercere clarissime fuerit compertum. *Icard*, l. c., pag. 90.

Et haec accidunt cum peritissimi medici, adhibitis accuratissimis observationibus, hominem obiisse credunt; quid vero fiet cum huiusmodi iudicium hominibus imperitis, ut communiter contingit, relinquatur?

828. — Porro, non modo cessatio magnarum illarum functionum, sed nec *maculae* sic dictae *cadavericae*, quaeque a caeruleo rubentes 8-11 horis post mortem in declivibus corporis partibus observari solent, signa sunt mortis absolute certa, cum in *vivis* hominibus vel etiam in illis observatae sint qui e statu asphyxiae ad vitam revocabantur. Ita *Capellmann*, Medicina pastoralis, pag. 183 (edit. 2.ª lat.); Dr. *Blanc*, l. c., pag. 202.

829. — A fortiori id dicendum est de *oculo*, ut aiunt, *cadaverico*, de *facie hypocratica*, etc. Unde P. *Villada*, Casus, vol. 3, sect. 7 (pag. 235 edit. 1.ae): «Constat etiam signa certae mortis non haberi pro omni casu nisi *rigorem cadavericum* et *putredinem*... immo cum admodum difficile sit distinguere rigorem cadavericum, qui observatur ex *Capellmann*, 1-24 horis post mortem et durat per 6-48 horas, et rigorem spasmaticum, asphyxicum, tetanicum, convulsivum, qui in quibusdam morbis ante mortem accidit; in praxi non remanebit certum aliud signum mortis pro omni casu, nisi putrefactio antea dicta, quaeque post tres dies tantum accidere solet» Cfr. etiam *Goggia*, in ephem. *Cosmos* (vol. 44, pag. 145); Dr. *Blanc*, l. c., pag. 201 seq.

830. — Quae omnia quotidie ex factis confirmationem accipiunt, cum innumeri sint iam casus, et quotidie augeantur, in quibus hi, qui ex praedictis signis prorsus iam mortui credebantur, ad vitam fuerint revocati. Et quamquam huiusmodi casus ad illos homines maxima ex parte referri videantur, qui fuerint *accidenti subito correpti*, sive ab extrinseco illud proveniat, ut in *fulminis* ictu, *submersione*, *suffocatione* et aliis bene multis; sive ab intrinseco, ut in *apoplexia*, *epilepsia*, *lethargo*, *hysteria*, *asphyxia*, *haemor-*

rhagia, *narcotismo*, *intoxicatione*, *cholera*, *pestilentia*, etc.; non videntur tamen exclusivi.

831. — Etenim praeter casus, qui in ephemeridibus circumferuntur, fidem faciet vel maxime, id quod nobis scripsit clariss. Dr. *Aloisius Cirera*, quodque iam retulerat in medica Academia SS. Cosmae et Damiani, de muliere quadam 32 annos nata, quae quidem, ut ipse testatur, cum pneumonia duplici et pericarditi coniuncta cum effusione *(derrame)* fuisset affecta, tandem post dies 14, postque duas agoniae horas, *apparenter* occubuit ita ut nullum omnino vitae signum edere videretur. At, tentata ab ipso Dre. *Cirera* per quindecim momenta *(minutos)* artificiali respiratione, primum quidem motus cardiaci perceptibiles fieri coeperunt, tum recuperata fuit naturalis respiratio, non nisi post mucorum bronchialium expulsionem magna cum difficultate obtentam; accessit deinde loquela antequam visus, demum facultatum omnium usus. Nec tamen evanuit gravitas morbi mortisque periculum; altero enim die post 24 horas, simili agonia praeeunte, mortua est. — Ex quo facto Dr. concludit: «Me parece que este relato induce a creer que si en una afección que tan directamente compromete las funciones circulatoria y respiratoria, no sólo la paciente estaba con vida, sino que recobró todas sus funciones; si no se hubiese practicado la respiración artificial, la vida también se hubiera prolongado algún tiempo, aunque sin manifestaciones exteriores de la misma, y que *es probable* que así ocurra en *todos* los enfermos, cuando cesan en sus manifestaciones apreciables de la vida» (Sess. diei 15 ian. 1903). Cfr. etiam Dr. *Blanc*, l. c., pag. 200.

832. — Denique liceat quae hucusque dicta sunt confirmare auctoritate *octodecim* clarissimorum in re medica Doctorum (1), qui in citata Academia Barcinonensi SS. Cosmae et Damiani hanc quaestionem (nobis postulantibus, et nunc amplissimas gratias agentibus) doctissime simul ac diligentissime pertractarunt diebus 8, 15, 22 ian. et 3 febr. 1903, et sequentes conclusiones, disserente egregio Dre. *Blanc*, *unanimiter* post maturam discussionem approbarunt.

«3.ª Los hechos han demostrado que el hombre puede volver a la vida después de permanecer *durante horas enteras* en un estado en el cual habían desaparecido *todas* las manifestaciones de la vida general, como son: el conocimiento, el habla, la sensibilidad, los movimientos musculares, *la respiración*, y en que no se perci-

(1) Doctores Georgius Anguera Caillá, Aloisius Cirera Salse, Isidorus Pujador Faura, Ioannes Rovira Vendrell, Hermenegildus Puig Sais, Linus Jordá, Ioachimus de Riba, Ioannes Ribas Perdigó, Iosephus Boniquet, Antonius Gatell, Alexius Civil, Eusebius Grau Martí, Petrus Nubiola, Iosephus Ruiz Contreras, Iosephus Blanc, Pelagius Fontserè, Augustinus Bassols et Iosephus A. Masip.

bian tampoco los *ruidos del corazón*. A este estado es lógico llamar muerte aparente».

«4.ª El estado de muerte aparente descrito en el párrafo anterior suele ser más frecuente y más largo en los que fallecen de muerte súbita o por accidente; pero es *muy probable* que un estado semejante se produzca durante un tiempo mayor o menor *en todos* los hombres, aunque mueran de enfermedad *común*, sea ella aguda o crónica».

«7.ª Resulta exacta la expresión de Brouardel de que *no tenemos signo alguno ni conjunto de signos*, que baste a precisar en todos los casos con certeza científica el momento de la muerte».

«11. Antes de aparecer la putrefacción no existe signo alguno ni conjunto de signos que baste a dar certeza absoluta del estado cadavérico».

833. — *Resp. ad 2.um* Ex dictis in superiori quaesito iam nova haec responsio veluti corollarium profluit: si enim certum est hominem paulo antea esse vivum, nec ullum habes signum certum de eius morte, sequitur *probabile* esse eum adhuc vivere. Huc facit etiam conclusio Barcinonensis 15.ª *unanimiter* quoque approbata, quae sic se habet:

«De las anteriores conclusiones se deducen *fundadas* sospechas de que *ningún hombre* muere en aquel momento que vulgarmente se juzga ser el último de la vida, sino *algún tiempo* después» (1).

834. — Ut vero res magis pateat, distinguamus oportet inter eos qui repentino aliquo accidenti occumbunt, et illos qui morbo chronico vel aliqua alia infirmitate lente consumpti moriuntur. In prioribus enim probabile omnino esse, eos in *apparente morte* versari per multum temporis, sc. per horas, per diem, reviviscentium hominum passim testantur exempla: quin immo ad vitam revocati sunt milites, postquam per 2, 4 vel etiam 12 integros dies in loco pugnae iacuissent exsangues *(desangrados)*. *Dell Acqua*, quem citat P. *Goggia*, ope cuiusdam electrici apparatus, ad hunc finem a se inventi, post 44 horas restituit vitam *apparenter* mortuo, nullum prorsus vitae signum danti (2).

835. — Idem fere de neonatis ac fetibus dicendum est, qui *frequenter*, praesertim in partu difficili, asphyxia corripi ita soleant, ut qui adhuc vivant et ad vitam et perfectam sanitatem revocari possint, omnino mortui per horas et dies integros appareant,

---

(1) Cfr. etiam *Icard*, apud *La presse médicale*, Paris, 17 aug. 1904; *D'Halluin*, apud *Revue de Lille*, mars. 1906, pag. 32; *Ferreres*, l. c., nn. 129-134, et apud *Razón y Fe*, vol. 18, pag. 245.

(2) Cfr. *Laborde*, Les tractions rythmées; *Bulletin de l'Académie de médecine*, séance du 30 janv. 1900, pag. 99-100; *Ferreres*, l. c., nn. 103-112; *Aimé Witz*, *Revue des Questions Scientif.*, vol. 47, pag. 434; Dr. *Blanc*, l. c., pag. 136, 138; Dr. *Cirera*, etc.

ita ut aliqui sepultura donati fuerint et postea, ab illa extracti, reanimari potuerint (1).

836. — Maior est difficultas pro aliis, qui sc. infirmitate aliqua pereunt. Ratio discriminis obvia est: nam in illis repentinus casus invenit organismum sanum plerumque et robustum; elementa anatomica et texta, quibus organa coalescunt, magna mediorum copia, quibus intima vita illa perduret, provisa *(reserva orgánica)*. Ex quo fit ut, licet per aliquod temporis spatium sistant quae magnae functiones dicuntur, ob organorum vel apparatuum laesionem; pergant nihilominus per plures horas intimae partes et elementa vivere. In aliis vero videntur omnia paulatim consumi; unde cum penitus exterius vita discedit, non multum post temporis discedat interius necesse est.

837. — Quantum vero illud tempus producatur non facile assignari potest: hoc enim cum pendeat a morbi qualitate eiusque duratione ac totius organismi lenta et successiva consumptione, tempus animae discessus non facile assignare audebis. Adde praeterea, te nescire, an repentino accidenti interno alicui, ex illis nempe, quae longiorem mortem *apparentem* solent aliquando inducere, ille status debeatur, quem mortem appellas.

838. — Ex sententia *Capellmann*, l. c., pag. 178, videtur illud tempus probabiliter protendi ad pauca minuta, quae ad *sex* circiter extendi posse dicit P. *Villada*, l. c. At iam saeculo XVII aliqui medici docebant, teste *Lacroix*, l. 6, part. 2, n. 1264 (al. 1164) «animam rationalem manere unitam corpori etiam *uno* vel *altero quadrante* post *mortem* vulgariter existimatam», et P. *Feijoo*, in dis. *Señales de muerte actual*, § X (edit. Rivadeneyra, pag. 257), illud tempus extendit *ad horae dimidium*.

839. — Quod non videtur improbabile legenti conclusiones Barcinonenses, praesertim 5.am, 6.am et 8.am, etiam unanimiter approbatas, et quae sic se habent:

«5.ª Después del momento vulgarmente llamado de la muerte, aun en la consecutiva a enfermedades *agudas* o *crónicas*, según testimonio de la *mayoría de los autores*, tienen lugar en el cuerpo humano unos como restos de vitalidad de los tejidos, que se revelan por contracciones de las fibras musculares lisas y estriadas, absorción, movimientos vibrátiles de las pestañas epiteliales y de los espermatozoides, contracciones del útero, que a veces han determinado la expulsión del feto».

«6.ª Ante un cuerpo humano que presenta los fenómenos que se citan en la conclusión anterior, no tiene hoy por hoy la ciencia

(1) Cfr. *Eschbach*, Disp. phys. theol., c. 3, a. 3; *Icard*, l. c., part. 2, c. 6, a. 19; Dr. *Blanc*, l. c., pag. 209; Dr. *Grau*, in Academia Barcinonensi, die 15 ian. 1903; Dr. *Ruiz Contreras*, Ibid., 22 ian. 1903.

medio alguno para decidir si el principio que mantiene en el organismo la unidad funcional, ha desaparecido».

«8.ª Las pestañas vibrátiles de las vías aéreas, según autores dignos de confianza, vibran todavía de 12 a 15 horas después de lo que vulgarmente se llama el momento de la muerte».

840. — Immo Dr. *Bassols* existimat probabiliter illud tempus esse extendendum usque ad instans in quo appareat rigiditas cadaverica (In citata discussione Barcinon. Academ., 22 ian. 1903).

841. — *Resp. ad 3.um* In antecessum, tamquam principium ab omnibus hodie admissum, statuendum est, hominem sensibus destitutum, *quandiu* **probabiliter** *adhuc vivit*, posse et debere Sacramentis, quibus forte indigeat, sub conditione donari. Cfr. *Lacroix*, l. c., n. 1256 seq. **Comp.**, n. 608. Quod intelligendum est etiam pro casu in quo *tenuis* tantum *probabilitas* habeatur de illius hominis vita. *Lacroix*, l. c., n. 1261, §§ 7 et 9; *Elbel*, part. 9, n. 216. Cfr. *Villada*, l. c., n. 75. Vide infra, n. 845. His igitur suppositis, tres casus distinguamus oportet: vel enim agitur de *neonatis* et *fetibus*, vel de *repentina morte abreptis*, vel demum de *longo morbo consumptis*.

842. — In *primo* casu de *neonatis* et *fetibus*. — Dico I. Infantes recenter natos, vel fetus abortivos plane formatos, licet nullum vitae signum habere videantur, quamvis a plurimis horis videantur mortui, modo corrupti aut putrefacti certo non sint, sine mora baptizari sub conditione, *si vivis*, etc., *posse* et *debere*. Ita Conc. *Caesaraug.*, tit. 2, c. 2; Syn. *Aurien.*, const. 52; *Matriten.*, lib. 2, tit. 1, c. 1; *Eschbach*, Disp. physiol. theol., dist. 3, part. 2, c. 3, a. 3 (edit. 2.ª): in his enim, nisi putredo confirmata fuerit, non videtur de eorum morte signum certum haberi. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 13-39; *Instruc. past. Eystetten.*, n. 85; Dr. *Goggia*, apud Ephem. *Cosmos*, vol. 40, pag. 145. Aliunde agitur de sacramento omnino necessario ad salutem.

843. — Dico II. Fetus abortivos nondum formatos, qui sine motu vitali appareant, et a mola distinguantur, modo non fuerint certo putrefacti, sub conditione, *si vivis*, etc., baptizari *posse* et *debere*. Ita Conc. *Caesaraug.* et Syn. *Aurien.* et *Matriten.*, ll. cc.; *Eschbach*, l. c.; *Ferreres*, l. c.; Conc. Prov. *Vallisol.*, part. 3, tit. 2, n. 6.

844. — In *secundo* casu, de mortuis nempe ex repentino accidente. — Dico: omnes huiusmodi homines, nisi putrefactio confirmata iam illos invaserit, vel certe ille rigor cadavericus ita cum aliis realis mortis signis fuerit coniunctus, ut omne dubium de vera morte, quod vix unquam accidit, tollatur, *posse* et *debere* absolvi sub conditione, *si vivis et es dispositus*, etsi a repentino accidenti plures horae, immo etiam integer dies intercesserit, vel

si simpliciter ignores tempus quod ab illo fluxerit (1). Haec conclusio iam fere ab omnibus admittitur. Ratio: quia in his dantur casus non rari *apparentis mortis* per plures horas, aliquando etiam per integros dies, et aliunde hic et nunc haberi nequit, ut ex disputatis suppono, de reali morte *moralis certitudo*. Cfr. *Villada*, l. c., n. 76; *Noldin*, De Sacram., n. 294, nota; *Alberti*, Theol. past., part. 1, n. 18, VI; *Pighi*, vol. 4, n. 420. Vide *Ferreres*, l. c., nn. 103-112.

845. — In *tertio* casu, quando sc. homines gradatim morbo aliquo exstinguuntur. — Dico: omnes sic in extremis versantes, si *dimidium horae* ab ultima exspiratione nondum fluxerit, et antea non fuerint absoluti vel alio sacramento muniti, vel etsi antea iam fuerint absoluti vel alio sacramento muniti, dubitatur tamen *prudenter* de subiecti dispositione fructuve sacramenti percepti; in talibus, inquam, adiunctis, ordinarie saltem loquendo, absolvi *posse* et *debere* sub conditione, *si vivis et es dispositus* (2). *Noldin*, l. c.; *Kern*, De sacram. extr. unct., lib. 4, in fine (Ratisbonae, 1907); *Génicot-Salsmans*, n. 422; *Sabetti-Barrett*, n. 828; *Pighi*, vol. 4, n. 420. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 190-245.

Quare *Lacroix*, l. c., cum sibi obiecisset: «Aliqui medici tenent animam rationalem manere unitam corpori etiam uno vel altero quadrante post mortem vulgariter existimatam: ergo sacerdos superveniens postquam aliquis ita est in propinquo tempore defunctus, tenebitur eum absolvere, saltem sub conditione». *Respondet:* «Si opinio illa per auctoritatem vel rationem fiat alicui *saltem dubie probabilis, c. seq.*»

846. — Praeterea in secundo et tertio casu potest etiam administrari *conditionate* sacramentum extremae unctionis (3). Hi enim homines, ut sensibus destituti haberi posse videntur, ac proinde, iuxta Rituale, huius sacramenti capaces, modo dolor aliquis et salutis desiderium in eis praesumi possit. Cfr. *Génicot*, n. 422.

847. — Immo huiusmodi hominibus melius subveniri iudicamus per hoc quam per paenitentiae sacramentum (4). Ratio est, quia sacramentum extremae unctionis, licet *secundario*, delet tamen *per se* peccata mortalia, supposita in subiecto aliqua attritione cum bona fide. In paenitentiae vero sacramento, aliqua, ex

---

(1) Ita expresse declararunt Synodi dioecesanae *Matritensis*, lib. 2, tit. 3, const. 6, pag. 194 (Madrid, 1909); *Auriensis*, const. 78, pag. 48 (Orense, 1908).

(2) Ita etiam Synod. *Matrit.*, l. c.; *Auriensis*, l. c.; Conc. Prov. *Caesaraugustan.*, c. 6, tit. 2, pag. 92 (Caesaraug., 1908). Cfr. etiam Synodos citatas in nota ad n. 1214.

(3) Ita etiam Syn. *Matrit.*, l. c. Cfr. etiam Syn. *Corduben.* in America, n. 180; *Malacitan.*, lib. 3, tit. 7, c. 2, n. 9 (Málaga, 1909), pag. 394; *Ancudien.*, part. 2, c. 6, pag. 74 (S. Carlos de Ancud, 1907); *Manilan.*, n. 73 (Manila, 1911); *Cebuen.*, n. 87 (Manila, 1911); *Calbayoyen.*, tit. 2, const. 2.ª, pag. 76 (Manila, 1911); Conc. Prov. *Caesaraug.*, l. c.

(4) Cfr. *Villada*, l. c., n. 75; *Ball.-P.*, vol. 5, n. 235 seq., 861; *Lehmk.*, Casus, 2, n. 624, r 2; *Pesch*, Praelect. dogm., vol. 7, n. 86.

communi sententia, requiritur confessio, quae an et quomodo his in adiunctis haberi possit, res est multis dubitationibus obnoxia. **Comp.**, n. 609. — *Sed dices:* hoc pacto generatur scandalum fidelibus, qui sacerdotem viderint hoc sacramentum mortuo, ut ipsi putant, administrantem. — *Respondeo:* moneat sacerdos, instruat praesentes, et scandalum nullum aderit. Cfr. *Lehmk.*, l. c.; *Ferreres*, l. c., nn. 140-145.

848. — Immo nullum erit scandali periculum, quia pro huiusmodi urgenti necessitate adhibenda est haec forma generalis: *Si vivis, per istam sanctam unctionem indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti. Amen.* Satis est tunc unicam unctionem peragere, v. gr. in fronte, quod fieri poterit ita ut alii non advertant. *Buccer.*, n. 869; *Deshayes*, l. c., n. 1352; *Génicot*, n. 417. Vide supra, n. 805, et **Comp.**, n. 838.

849. — «No es buena práctica, ait Dr. *Cirera*, l. c., la que generalmente se sigue en estos casos, o sea que cuando el paciente exhala el último suspiro, los que le cuidan le dan por muerto y como tal le tratan, antes de llegar el sacerdote; siendo así que *lo más probable* es que viva todavía *algún tiempo*, que se pudiera aprovechar para administrarle la extremaunción. Y adviértase que me refiero *no* a los accidentes *repentinos*, *ni* menos a los *ahogados* y *fulgurados* (pues en éstos es bien sabido que vuelven a veces a la vida después de muchas horas de muerte aparente); *me refiero a los que mueren, pasando por las fases ordinarias que presentan las enfermedades graves*, y en los que suele admitirse el testimonio del más imperito de los enferméros para declarar la muerte.» Postea afferebat ad confirmandam assertionem ea quae supra retulimus, n. 831.

850. — Igitur in praxi semper (vel fere) poterit sacerdos absolvere et extrema unctione munire adultum, qui *vulgo* recenter mortuus absque ultimis Sacramentis credatur, nisi mors per generalem cadaveris corruptionem fuerit certo comprobata.

851. — Etenim eos, qui repentino accidente correpti exstinguuntur, probabilissimum est per *plures horas* et aliquando per integros dies versari in statu mortis apparentis.

852. — Quoad illos vero, qui longa infirmitate vexati, vel chronico morbo pereunt, res adhuc facilius expeditur: 1.° quia hi generatim, dum certe adhuc vivunt, solent Sacramentis donari; 2.° quia saltem statim ac illi credantur mortui advocabitur sacerdos, ideoque ante horae dimidium ab instanti quod vulgo mortis appellatur.

853. — Immo his in casibus, etiam si adveniat sacerdos post illud horae dimidium, poterit *generatim* adhuc absolvere apparenter mortuum: 1.° quia multoties etiam iis in adiunctis mors debe-

tur repentino alicui accidenti, quod mortem attulit citius quam sperabatur, et tunc status mortis apparentis plus temporis protenditur, probabiliter ad duas vel tres horas (cfr. *Feijoo*, l. c., §§ IX et XI); 2.° quia generatim saltem sacerdoti non constabit illum statum non deberi repentino illi accidenti; 3.° quia illud horae dimidium intelligitur postquam *peritus* medicus, adhibitis *accuratissimis* auscultationibus et aliis observationibus, iam nullum vitae vestigium percipit: atqui saepe saepius vel non adest *peritus* medicus, vel non adhibentur illae accuratissimae observationes; ergo saltem in hac hypothesi, etiam post horae dimidium ex quo vulgo creditur mortuus, poterit adultus absolvi, vel extrema unctione donari. **Comp.**, n. 852; *Ferreres*, l. c., n. 146 seq.

854. — *Resp. ad 4.*[um] TITIUS non inutiliter videtur pollere aliqua de rebus medicis notitia, cum ea ad aeternam animarum salutem utatur, nec imprudenter. Igitur recte iudicandus est in primo casu egisse, CAPRASIUM nempe absolvendo, eique sacramentum extremae unctionis conferendo, modo monuerit, ut suppono, ne mirarentur adstantes: neque enim ipsi certo constabat eum *re* et *veritate* efflasse animam. Neque reprehendendus in secundo, eadem officia LEANDRO praestando post duas horas a morte repentina; neminem namque mortalium latet, plures in simili casu rediisse ad vitam. Pari ratione *potuit* et *debuit*, ut fecit, miserrimo CLAUDINO meliori quo potuit modo, subvenire (Cfr. Dr. *Blanc.*, l. c., pag. 136, 138). Laudanda etiam in 4.° casu eius cura et diligentia in mediis aeternae salutis concedendis ei quem medicus facile forte potuisset ad vitam revocare. In 5.° casu bene etiam se gessit TITIUS noster, cum milites nonnulli, in iisdem fere adiunctis, post plures etiam dies revixisse dicantur. — Quod additur de fetibus, nihil habet difficultatis; nisi enim corrupti aut putrefacti fuerint, etsi nullum vitae signum dederint, de eorum morte reali nulla habetur certitudo: quo posito, non solum potuit, sed gravissime tenebatur TITIUS memoratos fetus sub conditione baptizare.

CASUS

DE SACRAMENTO ORDINIS

CASUS I

ORDINIS MATERIA

1.° Vitalis, ordinandus sacerdos, studiose curat ut omnia adimpleat, quae ad sacram ordinationem ex parte sua requiruntur. Quando autem devenit ad instrumenta ordinis tangenda, tetigit quidem immediate et physice hostiam, conatusque est tangere immediate patenam, sed dubitat an hanc immediate tetigerit; hinc ab aliquot annis eius animum pulsat haec anxia cogitatio: «Forte non es ordinatus sacerdos! forte invalide consecras, invalide absolvis!...».

2.° Basilius, magister caeremoniarum in ordinatione, dum quinque ordinandi diaconi ad tangendum librum advocarentur, advertit ultimum extendisse quidem dextram, sed ob distantiam non realiter tetigisse, et cum aliis recessisse. Tunc iubet eum mox redire, et realiter tangere. Subinde, peracta sacra caeremonia, exorta est controversia an necesse fuerit hunc revocare.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam sit materia sacrorum ordinum?*
2.° *An requiratur tactus physicus instrumentorum?*
3.° *Quid ad utrumque casum?*

Solutio:

855. — *Resp. ad 1.um* Materia sacrorum ordinum est: 1.° *Pro sacerdotio*, impositio manuum, et traditio calicis cum vino, et patenae cum hostia superposita, saltem de praecepto; an vero de essentia, *controvertitur*. Apud graecos prior, seu sola manuum impositio, adhibetur.

2.° *Pro diaconatu*, impositio manuum et traditio libri evangeliorum. De necessitate utriusque pariter disputatur.

3.° *Pro subdiaconatu*, traditio calicis vacui cum patena vacua, et traditio libri epistolarum; neque constat an utraque sit essentialis. **Comp.,** nn. 863, 864. *S. Alph.*, n. 739. *Gury*, n. 811.

Cardinali *Vives* (Comp., n. 650) tuta certaque videtur sententia tenens solam traditionem calicis vacui cum patena vacua esse materiam proximam subdiaconatus.

856. — *Resp. ad 2.*um Dicit *S. Alph.*, n. 743, duplicem dari sententiam probabilem, et consequenter tutiorem in praxi sequendam esse. Verumtamen sententia negativa non bene probatur ex resp. S. R. C. 3 dec. 1661 *(Decr. auth.*, n. 2143), in qua «Ad *scrupulum* fratris Ephrem... se non tetigisse *tactu physico* calicem in sua ordinatione ad presbyteratum», S. C. respondit «posse continuare celebrationem SS. Sacrificii absque ullo scrupulo, ac tuta prorsus conscientia». — Diximus non bene probari negativam sententiam ex hac responsione, quia hic videtur agi tantum de mero scrupulo. *Palmieri*, h. l.; *Buccer.*, n. 884. Sufficit contactus mediatus, v. gr. medio aliquo velo vel chirotheca. S. Off., 22 ian. 1890. **Comp.**, n. 922. Cfr. *Mach-Ferreres*, vol. 1, n. 13.

857. — *Resp. ad 3.*um Ad *primum* casum. Pacem bonam habeat Vitalis, quia satis est quod immediate hostiam tetigerit, etiam in sententia eorum qui tactum physicum instrumentorum requirunt; hostia enim et vinum sunt materia substantialis sacerdotii, quibus principaliter significatur potestas in corpus Christi, et propter solam decentiam ex praecepto Ecclesiae calix et patena usurpantur. *Gobat*, n. 109. *Gury*, n. 813. Ita etiam S. Off., 8 maii 1895. **Comp.**, n. 866; *Mach-Ferreres*, l. c.

Ad *secundum* casum. Diaconus ille fuit necessario revocandus, ut librum evangeliorum physice tangeret. Hoc ex modo dictis sequitur.

CASUS II

MINISTER ORDINIS

1.° Helladius, Episcopus, senio et invaletudine gravatus, nequit nisi difficillime vacare simul Missae dicendae et conferendis ordinibus, solos tamen ordines conferre valet. Quid faciet? Id consilii capessit. Rogat Vicarium Generalem ut Sacrum faciat et praevias recitet orationes; ipse vero ea omnia, quae ad ordines essentialiter spectant, peragit.

2.° Natalis, diaconus, iter trium dierum susceperat, ut ad civitatem perveniret ante sabbatum Quatuor Temporum, ordinis presbyteratus recipiendi causa. Sed variis detentus impedimentis, non advenit nisi ipso sabbato, hora decima matutina, scilicet iam absoluto Sacro. Perfecta erat generalis ordinatio. Nihilominus Natalis enixe rogavit Episcopum ut in sui gratiam, spectata itineris difficultate, ordinationem iterare vellet. Iussit itaque Episcopus ut unus e neosacerdotibus Sacrum faceret, dum ipse sacerdotium novo huic candidato conferret.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid de ratione agendi* Helladii, *in primo casu?*

2.° *An licita fuerit ordinatio* NATALIS, *in secundo casu?*
SOLUTIO :

858. — *Resp. ad 1.um* HELLADIUS, Episcopus, *valide* quidem ordines contulit, cum ea quae ad ordinationem essentialia sunt adhibuerit; sed, *per se loquendo*, *illicite* egit, alteri celebrationem Missae committendo, contra Ecclesiae consuetudinem et Pontificalis rubricam, necnon contra canonem 1003, expresse statuentem: «Missa ordinationis vel consecrationis episcopalis semper debet ab ipsomet ordinationis vel consecrationis ministro celebrari». **Comp.**, n. 917. — Itaque HELLADIUS, senio confectus, non valens Missam simul celebrare et ordines conferre, neque facile alium Episcopum accersere, debuisset a Summo Pontifice dispensationem a lege Ecclesiae impetrare.

Dixi *per se loquendo*, quia, accedente gravissima causa quae praevideri non potuit, lex praefata Ecclesiae cessare censeretur; v. gr. si Episcopus huiusmodi infirmitate corriperetur instante Quatuor Temporum ordinatione, dum multi ordinandi ex variis locis, sat dissitis, congregati sacros ordines requirunt, nec adesset alius Episcopus, qui sacram ordinationem obire posset; tunc enim propter magna incommoda, quae evenirent, si candidati sacris ordinibus non insigniti dimitterentur, absque scrupulo epikeia sane uti licitum foret. *Gobat*, n. 254. Ceterum, hodie rarissime casus occurrere potest, cum, gravi interveniente causa, Episcopus sacros ordines quolibet die dominico aut festo de praecepto conferre possit, iuxta can. 1006, § 3. **Comp.**, l. c.

859. — *Resp. ad 2.um* De validitate ordinationis NATALIS minime ambigendum est, cum Episcopus materiam et formam sacramenti propriam adhibuerit; verum Episcopus ille omnino illicite ordinem presbyteratus praedicto diacono contulit. Ratio est, quia praetermisit sine sufficiente causa praeceptum Ecclesiae de Missa ab ipso ordinante celebranda, ut iam ad 1.um casum dictum est. *Gobat*, n. 260. Praeterea egit contra Ecclesiae consuetudinem iniungendo neosacerdoti modo ordinato ut Missam hac ipsa die celebraret, et proinde denuo consecraret et communicaret. Etenim pro commodo unius ordinandi tanta derogatio consuetudini et praescriptioni Ecclesiae non erat admittenda. *Gury*, n. 817.

CASUS III

MINISTER RATIONE IURISDICTIONIS

1.° THEOPHILUS, Lugduni natus, perrexit Tolosam ut perpetuo ibi habitaret, et ibi ab Ordinario loci absque litteris dimissoriis ordinatus est, licet a parvo tempore ibi degeret.

2.° NILUS, Burdigalae natus, dum eius parentes ad modicum tempus, alicuius negotii peragendi causa, ibi degerent, postea educatus fuit Tolosae, ubi prius habitabant genitores, et quo, mense elapso, reversi sunt. Perfecto autem studiorum curriculo, NILUS ad ordines candidatus nescit a quonam Episcopo ordinari possit; sed mox dubium solvit Archiepiscopum Burdigalensem adeundo, et ab ipso ordinationem requirendo. Sed repulsam passus est.

HINC:

QUAER. 1.° *Quisnam censendus sit proprius ordinandi Episcopus?*

2.° *Quinam litteras dimissorias concedere possint?*

3.° *An* THEOPHILUS, *in primo casu, licite ordinatus fuerit?*

4.° *An valida fuisset ordinatio* NILI, *in secundo casu?*

SOLUTIO:

860. — *Resp. ad 1.*[um] Episcopus proprius, quod attinet ad ordinationem saecularium, est tantum Episcopus dioecesis in qua promovendus habeat domicilium una cum origine, aut simplex domicilium sine origine; sed in hoc altero casu promovendus debet animum in dioecesi perpetuo manendi iureiurando firmare (can. 956).

Excipe: a) si agatur de promovendo ad ordines clerico qui dioecesi per primam tonsuram iam incardinatus est; *b)* vel de promovendo alumno qui servitio alius dioecesis destinatur; *c)* vel de promovendo religioso professo (can. 956).

In tribus hisce casibus non est praestandum iuramentum: non in *a)*, quia per susceptionem primae tonsurae iam est incardinatus cum obligatione perpetua illic permanendi; non in *b)*, quia ex hypothesi destinatur legitime alii dioecesi, v. gr. missionis; neque in *c)*, ut patet. **Comp.,** n. 869.

Igitur, si agatur de suscipienda prima tonsura, Episcopus proprius pro saecularibus est loci Ordinarius in cuius territorio ordinandus habet originem simul cum domicilio; vel, si tantum habet domicilium, iurare debet, se animum habere illic perpetuo commorandi, ut hic dictum est. Per susceptionem tonsurae, incardinatur clericus dioecesi pro cuius servitio promotus fuit; unde Ordinarius huius dioecesis erit Episcopus proprius pro subsequentibus ordinibus, nisi ordinandus legitime excardinetur et alteri dioecesi incardinetur. Tunc Episcopus proprius erit Ordinarius novae dioecesis.

Quare Episcopus pro ordinatione illorum qui nullum habent domicilium erit Episcopus loci in quo fit ordinatio, modo tamen ordinandus praevie acquirat ibi domicilium cum iuramento ad normam can. 956 (Comm. Cod., 17 aug. 1919). Qui autem a pro-

prio Episcopo ordinatur servitio alius dioecesis, huic aliae dioecesi incardinatur ipsa ordinatione. Ibid.

N. B. Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, si *charactere episcopali polleant*, Episcopo dioecesano aequiparantur, quod pertinet ad ordinationem (can. 957, § 1). — Si episcopali charactere careant, possunt nihilominus in proprio territorio et durante tantum munere, conferre primam *tonsuram* et *ordines minores*, tum propriis subditis saecularibus ad normam can. 956, tum aliis qui litteras dimissorias iure requisitas exhibeant; ordinatio extra hos fines ab eisdem peracta irrita est (ibid., § 2). — Formulas *excardinationis* et *incardinationis* vide in **Comp.**, nn. 1413, 1414, et in App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, n. 131. **Comp.**, n. 869.

861. — *Resp. ad 2.*um Possunt eas dare sequentes, quandiu iurisdictionem in territorio retinent: 1.° Episcopus proprius, postquam possessionem suae dioecesis legitime ceperit ad normam can. 334, § 3, licet nondum consecratus. — 2.° Vicarius Generalis, ex speciali tamen Episcopi mandato. — 3.° De Capituli consensu Vicarius Capitularis post annum a sede vacante; intra annum vero solis arctatis ratione beneficii recepti, vel recipiendi, aut ratione certi alicuius officii, cui propter necessitatem dioecesis sine dilatione sit providendum. — 4.° Vicarius ac Praefectus Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, licet episcopali charactere careant, etiam ad ordines maiores (can. 958, § 1). Vicarius tamen Capitularis eas concedere licite non potest iis qui ab Episcopo reiecti fuerunt (ibid., § 2). **Comp.**, nn. 871, 872.

862. — *Resp. ad 3.*um Theophilus *illicite* ab Archiepiscopo Tolosano ordinatus est, nisi iuramento firmaret animum perpetuo manendi in hac dioecesi, ut patet ex can. 956, supra, n. 860, citato.

863. — *Resp. ad 4.*um Nilus *illicite* ab Archiepiscopo Burdigalensi ordinatus fuisset. Ratio est, quia spectari nequit ut locus originis, dioecesis in qua quis ex fortuita occasione, v. gr. itineris matris, officii vel negotii parentum, nascitur. Ex Decr. Innoc. XII, 14 nov. 1694. Quapropter Nilus Tolosae ordinandus erat. *Reuter*, n. 456; *Lacroix*, n. 2169; *Gasparri*, De sacr. ordinat., n. 821 seq. — Ut posset ordinari ab Archiepiscopo Burdigalensi opus esset ut in hac dioecesi domicilium prius acquireret, et praeterea emitteret iuramentum de quo supra dictum est. **Comp.**, n. 869.

CASUS IV

CLERICUS HABITUATUS

Tiburtius, iamiam subdiaconatum suscepturus, properantibus ad finem exercitiis spiritualibus, accedit ad confessarium Paulum,

et ita se accusat: «Pater, octo abhinc diebus confessus sum, nunc post ultimam confessionem accuso me de silentio pluries violato durantibus exercitiis, de imminuto tempore meditationis aliquoties, de quibusdam cogitationibus pravis, quibus obsistere curavi: de vita anteacta accuso me de omnibus peccatis contra caritatem et castitatem». PAULUS, confessarius, TIBURTIUM interrogat an in ultimis sex mensibus aut saltem in ultimis tribus, aliquod peccatum admiserit contra castitatem; hic vero respondet: «Pater, ab ultima confessione nihil amplius habeo accusandum, reliqua omnia peccata iam suo tempore accusavi et ab ipsis absolutus sum, nec videor teneri ea iterum accusare». Insistit confessarius: «Non agitur de peccatis iterum accusandis, sed de cognoscendo statu tuae animae, an habeas dispositionem necessariam et consequenter castitatem satis firmam ad suscipiendam obligationem perpetuam servandi castitatem, ne secus temere assumas onus perpetuae castitatis, cum periculo propriae salutis et scandali alieni». Cum vero TIBURTIUS noluisset quidquam addere de peccatis iam alias accusatis, dixeritque doctrinam confessarii esse meram opinionem quorundam contra alios, confessarius TIBURTIUM inabsolutum dimisit.

HINC:

QUAER. 1.° *An confessarius recte se gesserit in casu?*

2.° *Quanto tempore probandi sint huiusmodi habituati, et an admittenda sit aliqua exceptio?*

SOLUTIO:

864. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Etenim ad suscipiendum subdiaconatum candidatus habere debet «rectam intentionem simul cum *idoneitate* in iis gratiae et naturae dotibus reposita, et per *eam vitae probitatem* ac doctrinae sufficientiam *comprobata,* quae spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque *obligationes sancte servare queat*», ut declaravit Commissio Cardinalitia, cuius declarationem probavit Pius X (*Acta*, IV, pag. 485).

Ergo confessarius cognoscere debet an candidatus donetur *idoneitate* in iis gratiae ac naturae dotibus *reposita* et per eam vitae *probitatem* comprobata, quae *spem fundatam* faciant fore ut sacerdotii munera recte obire eiusdemque *obligationes sancte* servare queat. Non satis est esse in statu gratiae, sed requiritur *positiva probitas* idoneo *experimento comprobata*, quae eum liberet a pravis habitibus: secus, quomodo habebit eam vitae probitatem, quae spem *fundatam* faciat ut obligationes status sacerdotalis, inter quae est obligatio perpetuae castitatis voto sollemni consecrata, sancte servare queat? Iam vero, si talem requisitam probitatem non habeat, graviter peccabit ex quo vult temeritate gravi assumere illud onus perpetuae castitatis cum periculo propriae salutis ac scandali alieni. Ergo ut confessarius absolvat candidatum volentem

hoc onus assumere, requiritur ut sciat an habeat «**mores ordini recipiendo congruentes**», ut exigit can. 974, § 1, 2.°; an in hac intentione suscipiendi subdiaconatum grave peccatum contineatur. Ergo potest hoc interrogare, si ipsi sponte hoc non dicatur a paenitente. Et si hoc cognoscere non potest, potest abstinere a danda absolutione ac dimittere paenitentem inabsolutum. De cetero haec est hodie fere omnium auctorum doctrina, et confessarius potest non dare absolutionem quando ipse putat sibi non licere absolvere paenitentem: agitur hic proprie non de iis quae facere debet paenitens, sed de iis quae facienda sint a confessario, qui non se constituit iudicem opinionum, sed attendit ad ea quae ipse iuxta suam conscientiam facere debet. Cfr. Inst. S. C. de Sacram., 27 dic. 1930: *Acta*, XXIII, pag. 120 seq.

Etenim, cum quaestio sit possitne confessarius talem habituatum absolvere, iudex ipse confessarius de sua actione esse potest et debet, et si probabile vel probabilius sit posse in casu aut teneri denegare absolutionem, suo iure utitur denegando absolutionem. Cfr. *Casus Romae*, pag. 20 seq., 277 seq. **Comp.**, n. 876.

865. — *Resp. ad 2.*[um] Non facile erit regula aliqua generali determinare; sed potius res erit decidenda in singulis casibus, mature inspectis rerum, personae et casuum adiunctis.

Attamen quamvis difficillimum sit regulam generalem statuere, perpensis tamen probatorum auctorum locutionibus, haec non incongrue dicenda forte videntur: 1.° Si quis exquirat a nobis *consilium*, id nostrum erit, ut non audeat ad ordines sacros accedere nisi post longam unius saltem anni probationem castitatis. — 2.° Si de *praecepto* sit sermo, vix unquam prohibendum accessum ad sacros ordines ei qui per *sex menses* perfectam servaverit castitatem; vix unquam concedendum, nisi saltem post *tres menses* probationis; minus vero difficilem poterit quis se exhibere erga eos qui per *quatuor* vel *quinque* menses illibatam servaverunt castitatem. Cfr. omnino *Villada*, l. c., et *Casus Rom. ad S. Apollin.*, l. c. **Comp.**, n. 876.

Nec multum ab hac norma discrepare videntur ea quae postea scripsit *Lehmkuhl* in Cas., vol. 2, n. 697: «Vix unquam ad sacros ordines admitti potest, nisi qui per tempus omnino notabile, v. gr. sex menses, ab omni labe turpi se custodierit. Idque valet imprimis ante suscipiendum subdiaconatum, sed etiam omnino ante presbyteratum. Nam etsi in presbyteratu nova obligatio non assumitur, tamen periculum multiplicandi sacrilegia omnino multum augetur. Severum in hac parte esse est misericordem se gerere et providum erga candidatum et erga Ecclesiam».

866. — *S. Alph.* (1), post *S. Thom.*, excipit casum compunctio-

(1) De Sacram. in gen., n. 64, et in Praxi confess., n. 78.

nis tam extraordinariae, quae illum ordinandum ab antiqua fragilitate liberaret, ita ut subito sanctitatem perfecte consequeretur. Sed etiam in hoc casu «confessarius toto conatu curare debet, persuasum reddere huiusmodi initiandum, quamvis *extraordinarie compunctum*, ut differat ordines suscipere, quoadusque, probatione alicuius notabilis morae (iuxta dicta in resp. ad 2.um), magis purgatum se praebeat a sceleribus patratis» (1). Nam, ut notat *Lehmkuhl*, l. c., «propter extraordinariam conversionem habituatum statim vel cito admittere posse, est tanta exceptio, ut in regula id notari vix mereatur».

CASUS V

CLERICUS HABITUATUS SACROS ORDINES SUSCIPERE VULT

CALPURNIUS, aliquot diebus ante subdiaconatum suscipiendum, genuflexus ante confessarium, sic lacrimis oppletus confitetur: «Pater, venio ex alio confessario, qui heri dimisit me absque absolutione, eo quod irretitus per totam meam vitam fui habitu peccandi contra castitatem, ita ut fere singulis hebdomadis aliquem relapsum habuerim, etsi aliquando me continuerim per quindecim dies et nonnunquam, raro tamen, per mensem. Nullus confessarius hucusque me monuit de necessitate deponendi hunc habitum, ut ad sacros ordines ascendere possim. Post denegatam mihi absolutionem legi in theologia morali hanc obligationem, sed haec materia in schola omittebatur. Nunc, Pater, cum iam omnia sint parata, omnes in meo oppido sciunt me debere suscipere sacros ordines; quid de me iudicabunt? Quid accidet patri meo, qui calamitatibus obrutus occasione ultimi belli fere omnia sua amisit, totamque spem posuit in ordinatione unici filii sui? Si mihi opportuno tempore haec dicta fuerint, iam ego attulissem probatam castitatem. Nunc tibi promitto, me cum divina gratia omnia peracturum, ut nunquam amplius in haec peccata recidam, omnes occasiones fugiam, et cetera praestabo. Rogo ut miserearis mei patrisque mei senis ac infelicissimi». His praecibus, promissionibus et calamitatibus imminentibus motus confessarius, etsi nonnihil haesitans CALPURNIUM absolvit.

---

(1) Ita *S. Alph.*, l. 6, n. 77. Cum *S. Alph.*, praeter *P. Gury*, sentiunt *Benedictus XIV* (De Synodo, l. 11, c. 2), laudans doctrinam ligorianam; Card. *Gasparri*, De sacr. ordin., nn. 573-576; *Many*, De sacr. ordin., n. 90, 3.°; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 87; *Haine*, vol. 2, pag. 411; vol. 3, pag. 464; *Van der Velden*, vol. 2, n. 74; *Aertnys*, lib. 6, nn. 314 et 910; *Lehmk.*, n. 602; *Villada*, Casus, vol. 3, pag. 8 seq. (edit. 1.ª); Card. *Vives*, n. 654; *Mach*, Tesoro del sacerdote, n. 600; *Buccer.*, 2, n. 247; *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 227 seq.; *Il Monitore*, vol. 24, pag. 767, nota, vol. 25, pag. 74 seq.; *Scavini*, *Gousset*, *Casaj.*, h. l.; *Vermeersch*, Theol. mor., vol. 3, n. 32, etc., contra *alios*.

HINC :

QUAER. *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

867. — *Resp.* In casu notandum primo venit confessarios debere admonere omnes incumbentes studiis clericalibus de necessitate servandi castitatem, eosque, quos parum idoneos videant ad caelibatum, omnino consiliis suis removeant a studiis ecclesiasticis, iam antequam philosophiam aut theologiam aggrediantur. Tunc res componi potest suaviter, sine ulla nota et sine amissione temporis, quod utiliter impendi poterit in aliis studiis ; quod quidem omnino facere expedit, si antea factum non fuit, ex quo theologiae studium susceptum aut suscipiendum est. Si enim res differatur ad paucos dies praecedentes sacram ordinationem, in quot et quantas difficultates incidendum est! Cfr. S. C. de Sacr., Instr. citata, § 1, n. 3; § 3, n. 4.

868. — Nunc in casu nostro, non obstantibus promissionibus ac propositis CALPURNII, quid faciet homo per tot annos implexus in pravo illo habitu? Num repente catenas infringet? Nonne per tot annos sciebat clericos in sacris teneri ad servandam castitatem sub voto? Nonne sciebat sub gravi prohibita esse omnibus hominibus peccata contra castitatem? Nonne probabiliter post tempus aliquod vivet plus minus sicut hucusque vixit, immo peius propter frequentiores occasiones? Nonne post tempus aliquod forte reputet se tanquam hominum infelicissimum, eo quod confessarius eum non removerit absolute a sacris ordinibus? Nonne periculum probabile est ne scandala ipse det fidelibus sitque causa ruinae multarum animarum?

Haec reputent secum confessarii, et intelligant severum se ostendi in hac re esse misericordem se gerere et providum erga candidatum et erga Ecclesiam. **Comp.,** n. 876.

CASUS VI

DIACONUS HABITUATUS QUI VULT FIERI SACERDOS

Ad TIBURTII, confessarii, pedes venit TITIANUS, diaconus, accusans quaedam peccata contra castitatem. Confessarius interrogat TITIANUM de tota vita circa castitatem, ab eoque intelligit, eum fere per totam vitam in lapsus frequentes incidisse. Dum sacrum subdiaconatum suscepit, firmissime statuit servare perfectissime castitatem, sed post unum alterumve mensem in eosdem fere lapsus incidit. «Novo proposito concepto, ait TITIANUS, diaconatum suscepi, rosarium recito quotidie, orationi mentali per dimidium horae insisto quotidie, examino conscientiam meam singulis noctibus, et

nihilominus continuam sustineo luctam, vehementer motibus carnalibus exagitor, donec post luctam fere continuam per integram hebdomadam tandem succumbo tentationi, ita ut vix unquam hebdomadam integram sine mortali vulnere transigere obtinuerim». Tum TIBURTIUS dixit TITIANO : «Mea sententia tu non potes presbyteratum suscipere nisi per quinque vel sex menses castitatem plane illibatam serves. Habes habitum pravum profunde radicatum, tu ipse expertus es tuam magnam et continuam fragilitatem etiam postquam sollemni voto Deo promisisti castitatem. Nunc si sacerdos fias, in graviora pericula incides cum maiori adhuc damno non solum animae tuae sed aliarum animarum. Exposuisti te prius periculo proximo tot sacrilegia committendi contra castitatem, prout tristis experientia comprobavit. Nunc novo et graviori periculo te expones, cui novo periculo sine gravi peccato te exponere non potes, neque ego possum te absolvere nisi mihi promittas te non suscepturum sacerdotium donec per quinque vel sex menses perfectam serves castitatem Deo favente, cuius adiutorium tibi non deerit, si in ipso, non in te, confidas et tu quantum ex te est facias». «Sed, Pater, si hoc dixissent mihi ante subdiaconatum! nunc retro abire non possum, nec sine magna infamia non suscipere sacerdotium in proximis ordinationibus». — «Certe, reponit confessarius, magna temeritas et imprudentia fuit vel tua vel illius qui te non monuit de obligatione abstinendi illis in adiunctis a subdiaconatu suscipiendo, sed nunc non possumus nova temeritate et imprudentia antiquam temeritatem et imprudentiam consummare».

HINC :

QUAER. *Quid de ratione agendi* TIBURTII *iudicandum est?*

SOLUTIO :

869. — *Resp.* Omnino recte se gessit TIBURTIUS. TITIANUS probavit se magna fragilitate, habitu firmata valde radicato, et opus est ut non quacumque probatione castitatis sed longa satis probet, se idoneum ad servandam castitatem in sacerdotio : pericula enim erunt multo graviora quam in diaconatu, et consectaria luctuosiora erunt pro Ecclesia ac pro fidelium animabus, ut paulisper consideranti, res ipsa patebit. Velle autem temere se exponere his periculis atque tot damnis Ecclesiam exponere, est peccatum gravissimum. Ergo, dum TITIANUS propositum non mutet, absolvi non poterit. Sed vae illis quorum causa aut negligentia TITIANUS et Ecclesia ad has angustias redacti sunt.

Expediret forte ut TITIANUS dispensationem a voto castitatis ordini sacro adnexo peteret et reductionem ad statum laicalem, in quo matrimonium contrahere possit.

CASUS VII

SUBIECTUM RATIONE AETATIS

1.° PASCHASIUS, diaconus, cupit ordinationem presbyteratus suscipere; sed pridie ordinationis publicae advertit sibi deesse diem unam ad aetatem viginti quatuor annorum complendam. Inde graviter dubitat an propterea promoveri nequeat. Procedit tamen hoc innixus principio: *Parum pro nihilo reputatur.*

2.° HYACINTHUS, religiosus, licet deessent octo dies ad aetatem viginti quatuor annorum complendam, iubente Superiore, suscepit presbyteratum. Dubitat proinde utrum non suspensionem incurrerit et celebrando post suspensionem irregularis evaserit.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis aetas ad singulos maiores ordines requiratur?*

2.° *An* PASCHASIUS *licite ordinatus fuerit? An suspensionem incurrerit?*

3.° *An* HYACINTHUS *reapse suspensus et irregularis factus sit?*

SOLUTIO:

870. — *Resp. ad 1.um* Pro subdiaconatu requiritur annus *vicesimus primus* completus; pro diaconatu, *vicesimus secundus* completus; pro presbyteratu, *vicesimus quartus* completus (can. 975). **Comp.**, n. 884; *S. Alph.*, n. 799.

871. — *Resp. ad 2.um* PASCHASIUS *graviter illicite* ordinem presbyteratus suscepit et, iuxta can. 2374, manet a recepto ordine suspensus, quia ordinem suscepit anno requisito non integre completo. **Comp.**, n. 1308. — Quare falso applicavit principium: *Parum pro nihilo reputatur.* Tempus enim praescriptum physice completum esse debet, ita ut nec hora desit ad inchoandum annum sequentem. Immo nec admittitur Episcopum pro tam exigua temporis parte dispensationem concedere posse. *Gobat*, nn. 528, 531; *Many*, De sacra ordin., n. 85; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 2, n. 113.

872. — *Resp. ad 3.um* HYACINTHUS *per se* graviter peccavit, nisi bona fide fuerit excusatus. Et si bona fide fuit ordinatus, probabilius nequit absque Pontificis dispensatione in suscepto presbyteratu sollemniter ministrare, donec aetatem canonicam physice completam habeat: lex enim quae prohibet ne quis ante determinatam aetatem ordinetur, eo ipso vetat ante praedictam aetatem in ordine sic suscepto sollemniter ministrare. *Gasparri*, De sacra ordin., nn. 153, 494. Si vero mala fide fuerit ordinatus, suspensionem incurrit HYACINTHUS ad normam can. 2374. Quare si Missam celebret ante completam aetatem, *graviter* peccat, et irregularita-

tem ex delicto contrahit. Defectus aetatis, cessabit absque ulla dispensatione, adveniente canonica aetate. *Gasparri*, n. 494. **Comp.,** nn. 884 et 1308.

CASUS VIII

INTERSTITIA

1.° Iovinus, ad subdiaconatum promotus in Quatuor Temporibus Quadragesimae, seclusa dispensatione qualibet, accessit ad diaconatum suscipiendum sabbato ante Dominicam Passionis, et sabbato sancto ad ordinem presbyteratus promotus est.

2.° Lambertus, religiosus, venit e suo conventu, dissito itinere unius diei, feria sexta Quatuor Temporum, ad urbem in qua celebranda erat postridie sollemnis ordinatio. Venit autem serius, ita ut non potuerit insigniri quatuor minoribus ordinibus quos recepturus erat, et qui ideo differendi fuere in diem sequentem. Verum percupiebat illo sequenti die promoveri ad ordinem subdiaconatus. At dubitatum est utrum eodem die, tum ordines minores, tum subdiaconatum suscipere posset. Negativa fuit solutio, et ideo, acceptis minoribus, ad aliud tempus pro subdiaconatu remissus fuit.

Hinc :

Quaer. 1.° *Quaenam sint interstitia inter diversos ordines servanda?*

2.° *An duo ordines maiores eodem die suscipi possint, aut ordines minores eodem die una cum subdiaconatu?*

3.° *Quid ad utrumque casum?*

Solutio :

873. — *Resp. ad 1.um Interstitia: a)* primam *tonsuram* inter et *ostiariatum*, vel inter singulos *ordines minores* prudenti Episcopi iudicio committuntur; *b)* acolythus vero ad subdiaconatum, subdiaconus ad diaconatum, diaconus ad presbyteratum nequeunt antea promoveri, quam acolythus *unum saltem* **annum,** subdiaconus et diaconus **tres** *saltem* **menses** in suo quisque ordine fuerint versati, *nisi* necessitas aut utilitas Ecclesiae, *iudicio Episcopi*, aliud exposcat (can. 978, § 2).

874. — *Resp. ad 2.um Neg.* Nunquam tamen, nisi de *peculiari licentia Romani Pontificis: a)* minores ordines cum subdiaconatu, *b)* duove sacri ordines uno eodemque die, *reprobata quavis contraria consuetudine*, conferri possunt; *c)* immo nec primam *tonsuram* conferre licet *una* cum aliquo *ex ordinibus minoribus, d)* neque omnes ordines minores una simul (ibid., § 3).

Igitur in interstitiis dispensare potest Episcopus, sed ex causa *necessitatis* aut *utilitatis Ecclesiae*. Nequit dispensare in his quae

§ 3 prohibentur. — Potest tamen Episcopus ex causis praedictis conferre hodie tonsuram, die sequenti unum, duos, tresve ordines minores, alio die reliquos ordines minores et crastina die subdiaconatum, etc.

In Hispania consuetudo erat conferendi simul tonsuram et omnes ordines minores; quae iam amplius sustineri nequit, quia est abrogata utpote contraria Codici; et tantum posset *tolerari*, si Ordinarius loci iudicaret, eam prudenter submoveri *non posse* (can. 5). **Comp.**, n. 885.

875. — *Resp. ad 3.*um 1.° Iovinus non potuit accedere ad diaconatum et presbyteratum diebus quibus id fecit, ut in casu, sine dispensatione Episcopi, quae facile conceditur. Sequitur ex dictis. — 2.° Lambertus *per se* non potuit admitti ad ordinem subdiaconatus suscipiendum eodem die quo ordinibus minoribus insignitus fuit, ut modo dictum est; immo nec omnes ordines minores uno eodemque die licite suscipere potuit sine dispensatione Romani Pontificis. Cfr. n. 873.

CASUS IX

DE SACERDOTIBUS IN AMERICAM AUT PHILIPPINAS INSULAS DEMIGRANTIBUS 1.°

Titius, sacerdos, facultatem postulat ab Ordinario se transferendi in Americam latinam, ut ibi perpetuo sua ministeria exercere valeat. Cum vero haec facultas sibi denegata fuerit, dicit se tamen velle illuc transferri, ut necessaria ad suam sustentationem obtineat, ad quod ius naturale, ait, mihi potestatem facit. Igitur navem conscendit, in qua etiam vehebatur Caius, eius condiscipulus, eiusdem fere aetatis, eique specie externa valde similis. Casu accidit ut hic in navi moreretur. Tunc Titius litteras Caii discessoriales accepit, et ad Episcopum, qui Caium admiserat, se contulit ficto nomine Caii.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid requiritur ut sacerdotes se transferant in Americam vel in Philippinas insulas in perpetuum vel ad diuturnum tempus?*

2.° *Quomodo, a quo et cum quo effectu litterae discessoriales concedi debent?*

3.° *An et quomodo ex una in aliam Americae et insularum Philippinarum dioecesim transire poterunt?*

4.° *Quid vero si agatur de religiosis dum in sua religione perseverant; aut de religiosis e claustro dimissis?*

QUAER. 5.° *Quaenam sint poenae contra violatores?*
6.° *Quid ad casum?*
SOLUTIO:

876. — *Resp. ad 1.um* Pro sacerdotibus ob longum (ultra semestre) vel indefinitum tempus aut in perpetuum ex Europa vel ex Mediterranei oris ad Americam vel ad insulas Philippinas migraturis, fas esto Episcopis, non vero Vicariis Generalibus aut Capitularibus, litteras discessoriales concedere, hisce tamen servatis conditionibus: *a)* ut agatur de sacerdotibus cleri saecularis ex canonico titulo sibi propriis; — *b)* ut hi post ordinationem suam saltem per aliquot annos dioecesi deservierint; — *c)* et intra hoc tempus, sicut antea in Seminario, intemeratae vitae certum argumentum praestiterint, et sufficienti scientia sint instructi, adeo ut solidam spem praebeant aedificandi verbo et exemplo populos, ad quos transire postulant, et sacerdotalem dignitatem nunquam a se maculatum iri, prout iterato praecedentibus decretis Apostolica Sedes praescripsit; — *d)* dummodo ad migrandum iustam habeant causam, e. gr. desiderium se addicendi spirituali adsistentiae suorum concivium vel aliorum illic commorantium, necessitatem valetudinis curandae, vel aliud simile motivum, cohaerenter ad ea quae canon 116 Codicis in casu excardinationis requirit; — *e)* sub lege, *quae sub gravi ab utroque Ordinario servanda erit,* ut Episcopus dimittens, antequam licentiam ac discessoriales litteras concedat, directe pertractet cum Episcopo *ad quem*, illumque de sacerdotis aetate, vita, moribus, studiis et migrandi motivis doceat, ab eoque requirat, an dispositus sit ad illum acceptandum et ad aliquod ecclesiasticum ministerium eidem tribuendum, quod in simplici Missae celebratione consistere non debet, quoties migrans sacerdos aetate iuvenili et integris viribus polleat; neque licentiam et discessoriales litteras sacerdoti antea concedat quam responsionem ad utrumque affirmativam assecutus sit; — *f)* Episcopus autem *ad quem* exhibitum sacerdotem non acceptet, nisi necessitas aut utilitas Ecclesiae id exigat vel suadeat, aut alia iusta et rationabilis causa intercedat. S. C. Consist., 30 dec. 1918 (Decret., n. 1: *Acta*, XI, pag. 39 seq.).

877. — *Resp. ad 2.um* 1.° Discessoriales litterae non communi sed specifica forma conficiendae erunt, hoc est, exprimere debebunt consensum sive temporaneum, sive perpetuum vel ad beneplacitum Episcopi dimittentis, acceptationem Episcopi *ad quem*, et notas sacerdotis individuas, aetatis scilicet, originis aliasque, quibus persona describatur, adeo ut nemo circa eius *identitatem* decipi possit: aliter autem confectae litterae nihil valeant et nullae habeantur (ibid., n. 2).

2.° Firma manet praescriptio in decreto *Ethnographica stu-*

dia statuta, qua in Italia Ordinarii relevantur ab onere dimissoriales litteras, de quibus in superiori articulo sermo est, conficiendi; sed peractis iis quae sub n. 1 statuta sunt, rem deferent ad Sacram hanc Congregationem, quae licentiam scripto dabit cum utroque Ordinario communicandam (ibid., n. 3).

3.° Idem statuitur pro Episcopis Hispaniae et Lusitaniae, hac una differentia, quod onus licentiam concedendi attribuitur et reservatur Apostolicae Sedis apud eas nationes Legato (ibid., n. 4).

4.° Qui hisce litteris vel licentia carent, ad sacri ministerii exercitium admitti nequibunt: qui vero iis pollent, admittentur etiam in locis transitus, nisi peculiaris aliqua extraordinaria ratio obsistat, si ibidem infirmitatis aut alia iusta causa commorari parumper coacti fuerint (ibid., n. 5).

5.° Hisce servatis normis aliisque quae in tit. I, lib. II Codicis statutae sunt, sacerdotes ex Europae dioecesibus dimissi, in Americae et insularum Philippinarum dioecesibus, utroque Ordinario consentiente, incardinari etiam poterunt (ibid., n. 6).

878. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, Episcopo *a quo* discedere desiderant et Episcopo *ad quem* pergere optant consentientibus, servatis in substantialibus normis sub nn. I et II positis, et docto quamprimum Ordinario sacerdotis proprio, vel, si agatur de sacerdotibus Italis, Hispanis et Lusitanis, S. Sedis Officio a quo prima demigrandi licentia promanavit. Obligatio autem docendi Ordinarium sacerdotis proprium vel S. Sedis Officium spectabit ad Episcopum qui sacerdotem in sua nova demigratione recipit (ibid., n. 7).

N. B. Curae et sollicitudini Ordinariorum Americae et insularum Philippinarum enixe commendatur ut provideant quo emigrati sacerdotes in domibus privatis vel in diversoriis, sive publicis hospitiis, non commorentur, sed in aedibus ecclesiasticis ad rem instructis vel instruendis, aut penes aliquem parochum vel religiosos viros. Quod si absque legitima causa parere recusent, eos post factam monitionem peremptoriam a Missae celebratione interdicant (ibid., n. 8).

879. — *Resp. ad 4.um* Religiosi, dum in sua religione perseverant, trans Oceanum ad alias suae religionis domus mitti a suis Superioribus valebunt, hac una lege servata, super cuius observantia Superiorum conscientia graviter oneratur, ut agatur de religiosis qui sint intemeratae vitae, bonae exploratae que vocationis et studiis ecclesiasticis bene instructi; adeo ut retineri tuto possit in bonum animarum et aedificationem fidelium eorum missionem esse cessuram. — Religiosi exclaustrati, pro tempore quo extra conventum morantur, et religiosi saecularizati eadem tenentur lege ac clerici saeculares (ibid., nn. 9, 10).

880. — *Resp. ad 5.*um Sacerdotes qui, his legibus non servatis, temere arroganterque demigraverint, suspensi a divinis ipso facto maneant: qui nihilominus sacris (quod Deus avertat) operari audeant, in irregularitatem incidant; a quibus poenis absolvi non possint nisi a Sacra hac Congregatione (ibid., n. 16). — Absolutio tam suspensionis quam irregularitatis reservata est S. C. Consistoriali, ita ut neque qui possunt absolvere a reservatis papalibus a tali suspensione absolvere possint (S. C. Consist., 25 mart. 1914, c. 1, a. 8). Ab incurrenda hac censura excusat ignorantia etiam si fuerit gravis et supina.

881. — *Resp. ad 6.*um Titius incidit in suspensionem a divinis reservatam S. C. Consistoriali saltem ex quo descendit in Americam. Actus enim demigrationis non videtur completus nisi post adventum in respectivam regionem. Unde durante itinere, cum ipse suspensus adhuc non sit, poterit in navi confessiones excipere, et etiam Sacrum facere, si ex apostolico indulto ipsi aliunde hoc liceat.

CASUS X

DE SACERDOTIBUS IN AMERICAM AUT PHILIPPINAS INSULAS DEMIGRANTIBUS 2.°

Sempronius, sacerdos hispanus, facultatem petiit se transferendi in Philippinas insulas ad breve tempus pro negotio aliquo sibi urgenti. Data ipsi fuit licentia a proprio Ordinario ad quatuor menses, sed beneplacitum S. Sedis non reportavit. Quatuor illis mensibus finitis, ipse diversis praetextibus moram illic protraxit ad alios quatuor menses, et postea, nulla facultate petita, ad Americam septentrionalem confugit.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid requiratur ut clerici pergere possint ad breve tempus in Americam vel in Philippinas insulas?*
2.° *Quid si agatur de religioso exclaustrato aut saeculari-zato?*
3.° *Quis habet facultatem prorrogandi licentiam?*
4.° *Quaenam sint poenae latae contra transgressores?*
5.° *Quid ad casum?*

Solutio:

882. — *Resp. ad 1.*um Clerici saeculares, qui ex Europa vel ex Mediterranei oris in Americam vel in insulas Philippinas ad breve tempus, semestre non excedens, pergere cupiunt, acceptatione non indigent Ordinarii illius loci, vel illorum locorum ad quae proficiscuntur, prout pro diuturna vel stabili commoratione requiritur. Sed debent: *a)* iustam honestamve causam itineris sus-

cipiendi habere, eamque Ordinario suo patefacere, ut discessorias litteras ab eo impetrare valeant; — *b)* muniri discessorialibus litteris Ordinarii sui, non in forma communi sed in forma specifica, cohaerenter ad ea quae superiori n. 877 praescripta sunt, causa temporanei itineris et spatio temporis in indulto indicatis; — *c)* reportare S. Sedis beneplacitum, quod dandum erit vel ab hac S. Congregatione vel ab Apostolicae Sedis Legatis, in locis ubi hi adsint; nisi urgens aliqua causa discessum absque mora exigat: quo in casu in litteris discessorialibus id erit exprimendum; — *d)* in quolibet casu instrui sufficienti pecuniae summa nedum pro itinere decenter suscipiendo, sed etiam pro regressu: ad quem finem Ordinarius cavere debet ut summa ad revertendum necessaria deponatur penes aliquam nummulariam mensam, aut alio modo tuta sit, ne ulla reversioni obstet pecuniae difficultas. Cfr. *Acta*, XI, pag. 42 seq.

883. — *Resp. ad 2.um* Religiosi exclaustrati durante exclaustrationis tempore, et religiosi saecularizati hac ipsa lege tenentur.

Resp. ad 3.um Exspirato spatio temporanei indulti, si quis ex infirmitate aut alia iusta vel necessaria causa redire non valeat, Ordinarius loci licentiam prorrogare poterit, docto tamen statim Ordinario sacerdotis proprio et S. Sedis Officio, a quo beneplacitum discessus datum fuit.

884. — *Resp. ad 4.um* Poenae sunt eaedem ac in n. 881 dictae sunt.

885. — *Resp. ad 5.um* SEMPRONIUS incidit in suspensionem a divinis S. C. Consistoriali reservatam, ex quo pervenit in Philippinas insulas absque beneplacito S. Sedis. Quod si in Americam Septentrionalem confugit animo illic permanendi sive ad breve, sive ad longum tempus, aut in perpetuum, videtur praeterea incidisse in novam suspensionem pariter reservatam S. C. Consistoriali.

N. B. Leges de sacerdotibus migrantibus latae eos quoque attingunt sacerdotes qui, aut in itinere transmarino aut in exteris commorationis locis, Europa minime excepta, agricolis aliisque operariis demigrantibus suum praestant ministerium, sive curam hanc sponte sua suscipiant, sive ad hoc assumantur officium ab aliquo ex iis *Operibus* quae in migrantium commodum providenter hac nostra aetate instituta sunt.

CASUS XI

VALOR ORDINATIONIS 1.°

1.° TITIUS ordinem sacerdotalem suscepit magna cum laetitia et attentione ad caeremonias: cum iam in eo esset ut tangeret

instrumenta ad presbyteratum, recordatur se expresse quaesisse ab acolyto utrum calix vinum haberet et affirmativum responsum accepit. Tribus vel quatuor mensibus elapsis, inter moralem theologiam recolendum, legit, intentionem actualem vel saltem virtualem requiri ad susceptionem ordinum; et illico anxiatur vel maxime, quia *non meminit se elicuisse talem actualem intentionem; et putat probabilius se illam non elicuisse*, eo quod tunc temporis totus raptus esset consolatione spirituali circa ordinem. Quod supra dixit de interrogatione circa vinum in calice, non ei satisfacit, eo quod tactus calicis sequitur impositionem manus, ac proinde talis impositio recepta est ante quam illa virtualis intentio, in sua interrogatione contenta, haberetur; et cum sit essentialis, aliquid essentiale positum est ante suam intentionem expressam.

2.° TIBURTIUS ordinatus fuit presbyter, et, ut ei dictum postea fuit, Episcopus omisit orationem *Exaudi nos quaesumus*, etc. Dictum etiam ei fuit postea omissionem fuisse suppletam, sed nescit quando aut quomodo; scit tamen manuum impositionem seu elevationem iteratam non fuisse, quod sibi videtur esse contra verba Greg. IX: «Suspensio autem manuum debet fieri cum oratio effunditur super caput ordinandi». *(Decr.*, lib. 1, tit. 16, c. 3).

Nunc post plures annos anxius est de valore suae ordinationis.

HINC:

QUAER. 1.° *Utrum revera ordinatio valida fuerit ex capite intentionis requisitae?*

2.° *An et quatenus repetenda manuum impositio ad orationem* Exaudi nos quaesumus?

SOLUTIO:

886. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* TITIUS habuit intentionem non modo virtualem sed etiam actualem, etsi non *reflexam*, quae nullo modo requiritur neque ad *validam* neque ad *licitam* ordinationem.

887. — *Resp. ad 2.um Negative*, sed standum est resolutioni S. Rit. Congr., quae statuit, in ordinatione presbyterorum praxim servandam esse Ecclesiae Romanae, quae manus ordinandis imponit in prima tantum oratione: *Oremus fratres carissimi.* S. Rit. Congr., 18 febr. 1843, n. 2851.

CASUS XII

VALOR ORDINATIONIS 2.°

TITIUS, sacerdos, valde angitur de valore suae ordinationis: 1.° quia in susceptione ostiariatus una tantum clavis ipsi data

fuit; 2.° quia in ordinatione sacerdotali Episcopus ipsi tradidit instrumenta dicens: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo*, etc., sed nec ipse TITIUS ordinandus, nec ullus alius ex assistentibus, nec ipse Episcopus respondit *Amen*, prout in Pontificali Romano praescribitur. Unde dubitat an valide susceperit, necne, sacrum presbyteratum.

HINC:

QUAER. *Quid* TITIO *respondendum sit?*

SOLUTIO:

888. — *Resp.* TITIUS acquiescat nec amplius hac de re cogitet. Agitur de mero scrupulo, nam nec unicitas clavis nec omissio verbi «Amen» *validitatem* attingunt. «Amen» non pertinet ad formam sacramenti, et ideo non proponitur in Pontificali quasi dicendum ab ordinante, qui unice est minister ordinis, sed ab aliquo ex ordinandis, idque tantum ad liceitatem.

Quoad claves in ostiariorum ordinatione, iam anno 1820, 11 martii, declaraverat S. Rit. Congregatio, ad validitatem sufficere unam clavem, servandam tamen ad liceitatem esse rubricam quae plures praescribit: «2.° In ordinatione pontifex tradit ostiariis claves ecclesiae. In oratorio seu ecclesia, quae unam tantum habet clavem, haec una clavis estne sufficiens pro materia remota ostiariatus». — R. «Ad 2.um Quamvis una clavis esse possit *materia sufficiens* pro ordinatione ostiarii, servandam tamen esse rubricam, quae praecipit *claves* esse tradendas, quae sive argenteae sint, sive ferreae, sive ligneae, *dummodo* aptae *sint ad aperiendum*, constituunt materiam remotam huius ordinis». *Gasparri*, De sacr. ordinatione, vol. 2, n. 1017; *Many*, De sacr. ordinatione, n. 288 (1).

889. — Demum nota, ordinationem sacerdotalem non exigere ad validitatem ut praecesserit valida susceptio ordinum minorum.

CASUS XIII

ORDINES SACRI ABSQUE VOCATIONE SUSCEPTI

TITIUS, studiis ecclesiasticis per plures annos incumbens, dum ventum est ad sacros ordines suscipiendos, familiae suae significavit se vocatione carere ad vitam sacerdotalem, ideoque nolle sacros ordines suscipere. Aderat eius genitor, viduus, senex, qui

(1) Scite adnotat *Many*, l. c.: Haec quidem responsio omissa est in novissima collectione decretorum S. Rit. Congr., sed tamen adhuc valet, cum non sit revocata explicite nec implicite in hac novissima collectione. Responsio enim diei 20 iunii 1899, in *Romana*, ad 5, non loquitur de validitate, sed tantum de *pravi: Decr. auth.*, n. 4035, t. III, pag. 366. — Quoad textum responsionis die 11 martii 1820, vide eum in *Collect. S. C. de Prop. Fide*, n. 1189, pag. 404, vel in *Collect. Gardelliana*, edit. 2.ª, Romae, 1826, t. VII, pag. 11.

totum suum gaudium a multis annis posuerat in spe sibi dulcissima habendi filium sacerdotem. Cum autem verba TITII bonus pater audivit, ita expavit et amaritudine repletus est, ut familia vehementer timeret ne ictu aliquo apoplexiae corriperetur: quare TITII fratres et sorores lacrimantes TITIUM increpant quasi occisorem optimi patris, a quo tam tenero amore diligebatur; increpationibus succedunt preces, eumque rogant, urgent, ut misereatur non modo patris sed etiam fratrum minorum, qui, si tanto patre orbati videantur, infelicissimam vitam ducent. Tunc TITIUS, manum patris osculans, promisit ordines suscipere, ut de facto successive suscepit, etsi clare videret, se non habere vocationem.

Nunc iam ab octo annis sacerdos est, pater iam aliquot abhinc menses obivit in Domino, sed TITIUS se infelicissimum reputat in hoc statu et fere certum habet se damnatum iri nisi ordinatio declaretur nulla quia ob metum suscepta; aut dispensationem obtineat a Sede Apostolica, ut possit transire ad statum laicalem et matrimonium contrahere. TITIUS ante omnia vult salvare animam suam.

HINC:

QUAER. *An* TITII *ordinatio valida fuerit, et, quatenus affirmative, an spes sit obtinendi a Sede Apostolica praedictam dispensationem?*

SOLUTIO:

890. — *Resp.* Certe ordinatio valida est, cum nullum metum iniustum proprie dictum intercesserit. Nulla videtur adesse spes obtinendi talem dispensationem. Curet TITIUS peragere Exercitia spiritualia saltem per octo dies sub ductu optimi directoris et frequentem recursum habeat ad orationem; *petite et accipietis; quaerite et invenietis*. Nemo est in necessitate peccandi, quia Deus facit cum tentatione proventum, ut possimus sustinere: neque unquam gratiam necessariam denegabit, si cum fiducia et humilitate ad eum accedamus et gratiae pro posse nostro cooperemur.

891. — *N. B.* TITIUS imprudenter egit ita repente coram patre suo manifestando mutatam suam intentionem sacros ordines suscipiendi. Debuisset per parochum aut per alium prudentem virum patris animum praeparare et per gradus disponere, donec pater intelligeret tam pro se et pro filio quam pro Ecclesia maius bonum esse, si filius non ordinaretur; et forte iam magna imprudentia fuit rem differre usque ad tempus quo instabat susceptio sacrorum ordinum. Cfr. Instr. S. C. de Sacr., 27 dec. 1930: *Acta*, XXIII, pag. 120 seq.

CASUS XIV

INTENTIO IN ORDINE SACRO SUSCIPIENDO

TITIUS ordines sacros suscepit interne excludens positive susceptionem obligationis caelibatus et officii divini recitandi, nolens sacerdotalem characterem contrahere quasi sibi reservans ius data occasione matrimonium contrahendi et officium sacerdotale relinquendi, quod non suscepit nisi quasi modum vivendi, moraliter coactus a quibusdam difficultatibus oeconomicis. Putabat enim sic fieri sacerdos et retinere libertatem alium statum suscipiendi, quomodo sibi libuerit. Hinc, factus sacerdos et parochus, pluries omisit recitationem officii divini, castitatem multipliciter violavit etiam quasi concubinarie. Nunc divina motus gratia flevit amare, anxius est de valore suae ordinationis et vult omnia componere et se cum Deo reconciliare.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITII *ordinatio valida sit?*

2.° *An contraxerit obligationem caelibatus et recitandi officium divinum?*

3.° *An censuram aut irregularitatem incurrerit?*

4.° *Ad quid teneatur* TITIUS *ratione recitationis omissae?*

4.° *Quid si* TITIUS *tranquillus non sit de valore suae ordinationis?*

SOLUTIO:

892. — *Resp. ad 1.um Affirm.*, intentio enim praevalens fuit ordines sacros suscipere, et obligationes, quas ipse volebat excludere, scil. obligationem caelibatus et officium divinum recitandi, non sunt essentialiter connexae cum ordinibus sacris, sed ab Ecclesia adnexae, et tantum ad has obligationes excludendas nolebat contrahere characterem sacerdotalem. Hinc est quod illi nunquam dubium occurrit de valore sacrificii Missae a se oblati, de valore absolutionum quas impertiebatur, etc.

893. — *Resp. ad 2.um* TITIUS contraxit obligationem servandae castitatis, quae includitur in susceptione ordinis sacri; etsi non teneatur vi voti sed tantum ex praecepto Ecclesiae; et omnia ipsius peccata saltem externa contra sextum Decalogi praeceptum sunt verum sacrilegium, et nunc tenetur sub gravi ad votum emittendum. **Comp.**, nn. 55, 56.

894. — *Resp. ad 3.um* Ex his quae in casu exponuntur, non constat TITIUM incurrisse in censuram aut in irregularitatem. Forte incidit in excommunicationem specialissimo modo Romano

Pontifici reservatam (**Comp.**, n. 685), si absolvit complicem a peccato turpi in quo ipse complex fuit (can. 2367, § 1), et quia violationi huius censurae adnexa est irregularitas (**Comp.**, n. 895), contraxisset irregularitatem quoties Sacramenta confecit vel administravit. **Comp.**, n. 1218.

895. — *Resp. ad 4.um* Teneretur ad restitutionem pro rata omissionum toto tempore quo fuit parochus aut aliud obtinuit beneficium. Ex canone 1476, § 2, quo confirmatur antiqua disciplina: «Beneficiarius tenetur peculiaria onera beneficio adnexa fideliter adimplere et praeterea canonicas horas quotidie recitare. Si, nullo legitimo detentus impedimento, obligationi recitandi horas canonicas non satisfecerit, fructus pro rata omissionis non facit suos, eosque fabricae ecclesiae aut Seminario dioecesano tradat vel in pauperes eroget». Diebus ergo quibus totum officium omisit, omnes fructus illius diei recitationi respondentes restituere debet; si tantum matutinum cum laudibus, dimidiam partem; si reliquas omnes horas, dimidiam partem; si aliquam tantum ex minoribus, sextam partem huius dimidiae partis, seu duodecimam partem omnium fructuum illius diei recitationi respondentium.

Iam vero in parocho recitationi cuiusque diei respondet quarta aut quinta pars fructuum illi diei respondentium ex dote beneficii. Unde si Titius ex dote beneficii percipiebat 4 pesetas, respondet recitationi totius diei fere 1 peseta. Si fuisset simplex beneficiatus et ex dote beneficii percepisset etiam 1.500 pesetas, recitationi cuiusque diei respondissent omnes fructus illius diei, et consequenter 4 omnino pesetae. **Comp.**, n. 63.

896. — *Resp. ad 5.um* Si Titius tranquillus non sit de valore suae ordinationis, poterit per se vel confessarium recurrere nomine ficto ad S. Paenitentiariam casum exponens, et ipsi respondebunt quod acquiescat; vel ad summum decernetur ut iterum ad cautelam ordinetur sub conditione, secreto, et forte uno eodemque die ipsi conferentur omnes sacri ordines (Cfr. can. 1007). Et quoad Missas iam celebratas nihil esset faciendum, quia de invaliditate non constat, sed ad cautelam suppleretur de thesauro Ecclesiae, quatenus opus fuerit.

In foro externo Titius semper tanquam sacerdos habebitur, quia de eius ordinatione constat authentice. Quoad intentionem dictis eius creditur in sacramento confessionis, non autem in foro externo.

CASUS

DE IRREGULARITATE

CASUS I

IRREGULARITAS IN GENERE

ANATOLIUS, puer duodecim annorum, ut solus heres esset parentum suorum, fratrem suum adhuc infantulum, digito in os intromisso, suffocavit anno 1904. Peracta postmodum de hoc crimine paenitentia, operam dedit studiis, ut sacerdos evaderet. Absolutis autem studiis, et iam sacerdos ordinatus, legit in theologia homicidas irregulares esse. Quid tunc faciet miser? a quo dispensationem ab irregularitate impetrabit? Nescit quo se vertat. Donec autem occasionem habeat interrogandi de his theologum sibi notum, Missam celebrare pergit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sint ordinum impedimenta, quid vero irregularitates, et quinam eorum effectus?*

2.° *An impuberes in irregularitatem ex delicto incurrant?*

3.° *An ignorans irregularitatem ex delicto ab ea excusetur? an etiamsi de homicidiis agatur?*

4.° *An* ANATOLIUS *celebrando cum dubio de irregularitate peccaverit, et in poenam incurrerit?*

5.° *Quis ab irregularitate dispensare possit?*

SOLUTIO:

897. — *Resp. ad 1.um a)* Ordinum *impedimenta* prohibent ne quis clero adscribatur, **vel** ad ordinem superiorem ascendat, **vel** functiones ordinis suscepti exerceat. Ordines tamen prohibiti *valide* suscipiuntur, et *valide* sed *illicite exercentur.* — *b)* Impedimenta *perpetua* vocantur *irregularitates.*

Qui *irregularitate* aut alio *impedimento* detinentur, licet **post ordinationem** etiam *sine propria culpa exorto*, prohibentur receptos ordines exercere durante impedimento (can. 968, § 2). — Irregularitates aliae sunt *ex defectu*, aliae *ex delicto.*

Resp. ad 2.um Irregularitas *ex delicto* non contrahitur, nisi peccatum fuerit: *a) grave*, *b) externum* (sive publicum, sive occul-

tum), *c)* et post baptismum commissum (can. 986). *Excipe* quoad *d)* irregularitatem ortam ex mala susceptione baptismi (ibid.), de qua in can. 985, 2.°; haec enim contrahitur in susceptione baptismi.

Hinc patet irregularitatem *ex delicto* contrahi posse etiam ab *impuberibus;* quia in ipsorum delictis hae tres conditiones reperiri possunt (1).

Resp. ad 3.um Negative ad utrumque. Etenim «ignorantia irregularitatum sive ex delicto sive ex defectu atque impedimentorum ab eisdem non excusat» (can. 988). **Comp.**, n. 889.

898. — *Resp. ad 4.um* 1.° ANATOLIUS omnino dicendus esset irregularis, si delictum post Codicem perpetrasset. In casu vero illud commisit antequam Codex suam vim exsereret, ideoque res dubia videtur; putamus nihilominus eum esse irregularem, quia aperte de illo verificatur quod perpetravit voluntarium homicidium. Ergo est irregularis iuxta can. 985, 4.° Ergo nequit exercere receptos ordines, ut indicat can. 968, § 2. **Comp.**, nn. 888, 895. — 2.° An vero peccaverit ANATOLIUS Missam celebrando, pendet a modo quo ipse conscientiam suam efformavit antequam celebraret. Peccavit sane, et quidem graviter, si irregularem se agnovit, nec aliqua necessitate ad Sacrum faciendum impulsus fuit.

899. — *Resp. ad 5.um* 1.° Papa dispensare potest ab irregularitate in omni casu, modo non adsit impedimentum de iure naturali. — 2.° Ordinarii, sive per se, sive per alium, possunt *suos subditos* dispensare ab omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario aut abortu, aliisve deductis ad forum contentiosum (can. 990, § 1). — 3.° Idipsum possunt confessarii quilibet in casibus urgentioribus occultis, in quibus Ordinarius adiri nequeat et periculum immineat gravis damni vel infamiae, sed ad hoc *dumtaxat*, ut paenitens ordines *iam susceptos* exercere valeat (ibid., § 2). Cfr. infra, n. 929 seq., et **Comp.**, n. 907.

---

(1) Ante Codicem communior sententia negabat impuberes contrahere irregularitates ex delicto, quia dicebant huiusmodi irregularitates habere rationem poenae latae sententiae et impuberes excusari a poenis latae sententiae. Cfr. *Wernz*, Ius Decretal. vol. 2, n. 100; *Gasparri*, l. c., n. 202; *Lega*, De iudic., vol. 3, n. 199; *D'Annibale*, n. 312.

Codex vero irregularitates recenset inter *impedimenta*, minime vero inter *poenas*, neque inter medicinales, neque inter vindicativas, neque inter remedia poenalia. Ergo non attendit in ipsis ad rationem poenae, ideoque ipsis applicari non debent canones 2204, 2230, qui ad excusandos impuberes afferri possent, si de veris poenis in sensu Codicis ageretur.

CASUS II

DEFECTUS CORPORIS

GUILLELMUS, sacerdos, dum rheda insidens quiete iter ageret, equis subito in furorem actis, adeo infeliciter delapsus est, ut crus sibi fregerit, faciem non sine notabili macula gravissime alliserit, oculum sinistrum effoderit, et pedem alterum adeo attriverit, ut abscindi debuerit. Postea vero in sanitatem restitutus, nonnisi pede ligneo et baculo suffultus incedere valuit. Nollet pius sacerdos beneficio Missam celebrandi carere, sed nescit an irregularis factus sit. Interrogati ab ipso de hoc varii sacerdotes, alii affirmant, et quidem quadruplici de causa, scilicet propter oculi carentiam, vultus maculam, pedem ligneum, et baculi necessitatem; alii vero quoad omnia negant, fatentes quidem per haec induci irregularitatem ante sacerdotii susceptionem, non vero ordine suscepto.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo contrahatur irregularitas ob defectum corporis ante vel post ordines susceptos?*

2.° *An defectus oculi sinistri, vel potentiae visivae in eo, irregularitatem constituat?*

3.° *An* GUILLELMUS *censeatur irregularis?*

SOLUTIO:

900. — *Resp. ad 1.*um Irregularitatem ob defectum corporis habent «corpore vitiati qui secure propter debilitatem, vel decenter propter deformitatem, altaris ministerio defungi non valeant» (can. 984, 2.°). — Hinc irregulares sunt: 1.° mutilati, crus ligneum gerentes, manu, pollice aut indice uti non valentes; 2.° caeci, vel ita caecutientes ut Missam legere non possint; 3.° surdi, qui vocem ministri audire nequeunt; 4.° muti vel balbutientes, qui verba integra pronuntiare non valeant; 5.° claudi, qui sine baculo ad altare sistere non possunt; 6.° monstruosi, aut enormiter deformes. **Comp.,** nn. 890, 892.

901. — Praedicti defectus impediunt quidem sacrorum ordinum susceptionem, non omnes tamen impediunt eorum exercitium, quando absolute exerceri possunt absque nimia indecentia, seu fidelium admiratione et horrore. Sic enim Codex, l. c.: «Ad impediendum tamen exercitium ordinis legitime recepti, gravior requiritur defectus, neque ob hunc defectum prohibentur actus qui rite poni possunt». Etenim, ut in antiquo iure habebatur, *multa fieri prohibentur, quae tamen facta tenent. C. Ad apostolicam, de Regular.* Non igitur mirandum quod superveniente cor-

poris vitio, praesertim sine culpa vitiati, post susceptos ordines ministrare permittatur, quantum fieri potest (1), quamvis laborans tali defectu ab iis suscipiendis arceatur, quia *turpius eiicitur quam non admittitur hospes*, iuxta vulgatum axioma de *Iure can.* depromptum, *C. Quemadmodum*, 25, *de Iureiurando:* et etiam quia *afflictioni non est addenda afflictio* iuxta *C. Ex parte*, 5, *de Clerico aegrot.* — *Elbel*, *Reiffenstuel*, *Castropalao*, *Lacroix*, *S. Alphonsus*, n. 413. **Comp.**, l. c.

902. — *Resp. ad 2.um Communiter* dicebant theologi defectum oculi sinistri inducere irregularitatem ante ordinum susceptionem; quia canon Missae, hoc oculo deficiente, legi non potest sine magna difficultate. Excipiebant tamen nisi candidatus ad ordines, oculo dextro, sine magna difficultate canonem legere valeret, quod fieri posset attrahendo missale ad medium altaris prope calicem. In dubio, res Episcopi iudicio subiicienda erat. Defectus autem ille exercitium ordinis iam suscepti non impediebat. Vide *S. Alph.*, n. 404; **Comp.**, n. 820; *Lacroix*, l. 7, n. 500; *Elbel*, n. 430; *Gury*, n. 1163.

Hodie certum est carentiam oculi sinistri non inducere irregularitatem, nulla exsistente deformitate aut exercitii difficultate (2).

N. B. Qui uno tantum oculo videre potest et alium habet graviter maculatum aut erutum, videtur dicendus irregularis, nisi haec ultima deformitas oculo vitreo reparetur. Cfr. *Gasparri*, n. 258.

903. — *Resp. ad 3.um* GUILLELMUS non videtur ut irregularis habendus, proinde licite Missam celebrare potest. Ratio est, quia

(1) Anno 1909 die 23 maii concessa fuit dispensatio sacerdoti ob brachii dexteri amputationem irregulari, «dummodo celebret in oratorio privato et, si Episcopo videatur, cum adsistentia alterius sacerdotis vel diaconi». Cfr. *Acta*, I, pag. 521. Vide quoque *Mach-Ferreres*, vol. 1, n. 381, edit. 15.ª

(2) S. C. de Religiosis. — Rescriptum, 28 nov. 1924. — De oculi sinistri defectu (*).

Romae, die 28 novembris 1924

Revme. Pater,

Haec S. Congregatio, mature perpenso exposito dubio utrum, sub iure Codicis, quis, ceteris omnibus dotibus praeditus atque optimi ingenii, dicendus sit irregularis ad recipiendos Sacros Ordines ob solum defectum oculi sinistri, nulla exsistente defformitate vel exercitii difficultate; attentis omnibus ad rem facientibus, rescribendum censuit prout rescribit: «Prout exponitur in casu, non constare de irregularitate».

Haec a me communicanda erat cum Paternitate Tua Revma., cui fausta omnia adprecor a Domino atque permaneo — Addictissimus. — Maurus M. Serafini, Ab. O. S. B., *Secretarius.*

Rdmo. P. Procuratori Generali — Ordinis Minorum Capuccinorum.

Annotatio. — «Dubium, de quo supra, ideo tantum ad Apostolicam Sedem propositum fuerat, quia nuper Rmus. Episcopus cuiusdam dioecesis non audebat ad sacros Ordines admittere clericum Ordinis nostri oculo sinistro carentem, ob antiquam quorundam sententiam de impedimento ex defectu, ut dicebant «oculi canonis».

(*) Ab *Analecta Ord. Min. Capuccinorum*, 1925, pag. 37, rescriptum et annotationem mutuamur. (*Verm.*, Periodica, 1925, pag. 78.)

vitium corporis superveniens alicui iam ordinato, solum impedit usum ordinis qui exerceri nequit sine magna difficultate vel scandalo, aut periculo irreverentiae: atqui celebratio Missae a GUILLELMO haberi potest sine magna difficultate, non obstantibus vitiis supradictis; neque enim est cur fideles inde scandalum capiant, immo potius ad compassionem movebuntur, praesertim cum tales defectus absque culpa sacerdotis iam ordinati advenerint. Attamen, cum nemo in causa sua iudex sit, consultius erit ad Episcopum recurrere. Minor adhuc erit difficultas quoad alia munia paroecialia aut clericalia. GUILLELMUS igitur ea licite obire potest, scilicet: beneficium retinere, verbum Dei praedicare, confessiones excipere, matrimoniis assistere, baptizare, mortuos sepelire, etc. Ratio est, quia haec omnia exercere potest sine scandalo, sine magno incommodo proprio, et dedecore pro rebus sacris. Ita *Suárez*, disp. 51, sect. 2, nn. 13 et 18; *Elbel*, n. 228, et alii plures. *Gury*, n. 1164. **Comp.**, n. 515.

904. — *Obiicies:* Habetur ab omnibus ut irregularis ille qui adeo claudicat, ut ad altare sine baculo accedere nequeat; ergo GUILLELMUS est irregularis.

Resp. Doctrina illa intelligenda est tantum de nondum ordinatis, minime vero de clericis qui iam ordines susceperunt, ut communiter docent theologi, ait *Elbel*, n. 229; ergo GUILLELMO non est applicanda. *Gury*, n. 1165.

CASUS III

DEFECTUS NATALIUM

1.° RUFINUS, derelicta uxore, se in dissitam regionem recipit; et ibi se fingens liberum, aliam ducit uxorem, ex qua suscipit filium RUFINULUM. Hic cupiens statum clericalem amplecti, operam navat studiis, quibus absolutis, ad sacerdotium promovetur, ignarus se illegitimo ex matrimonio natum esse. Rescit autem postea se spurium esse. Quare anxius dubitat an sit irregularis, seu utrum ordines exercere possit.

2.° CRISPINUS, filius illegitimus, non obstante natalium defectu, sacris ordinibus fuit initiatus. Sed ecce: vix ad sacerdotium evectus est, cum eius parentes legitimo foedere coniuncti sunt. Nescit autem CRISPINUS utrum dispensatione indigeat ut Missam celebret, aliasque ordinis functiones obeat. Dubium hoc suum tibi exponit: quid tu de illo?

HINC:

QUAER. 1.° *An* RUFINULUS *sit reipsa irregularis, in primo casu?*
2.° *Quid* CRISPINO *interroganti respondendum?*

SOLUTIO :

905. — *Resp. ad 1.um* RUFINULUS noster non est habendus ut irregularis, licet ex invalido matrimonio natus sit. Ratio est, quia ex iure habetur ut legitimus. Etenim non solum illegitimi legitimantur per matrimonium subsequens parentum, sed censentur legitimi ii qui nati sunt ex matrimonio invalido, bona fide contracto, saltem ex una parte, in facie Ecclesiae. Sic enim in Codice : «Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo» (can. 1114). «Matrimonium invalidum dicitur *putativum*, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat» (can. 1015, § 4). Bona fide contraxisse RUFINULI matrem hic supponimus. Igitur tales, quamvis impedimentum postea detegatur, nihilominus tanquam legitimi reputantur. Ita etiam *ex C. Cum inter, 2, qui filii sint legit.* Ergo RUFINULUS non est irregularis ; et proinde absque dispensatione, ordinis exercitium prosequi potest. *S. Alph.*, n. 424 ; *Reuter*, n. 312. **Comp.,** nn. 1104, 925, 891.

906. — *Resp. ad 2.um* CRISPINUS minime indiget dispensatione, dummodo parentes fuerint habiles ad matrimonium contrahendum tempore conceptionis aut gestationis aut nativitatis illius (can. 1116). Ratio est, quia, licet peccaverit ordines suscipiendo, et irregularitati subiectus tunc fuerit, haec tamen irregularitas ablata est per subsequens matrimonium parentum ; virtus enim legitimandi filios cuique valido matrimonio tribuitur, salva exceptione unica, nempe si genitores non fuerint habiles ad contrahendum tempore conceptionis, nec gestationis aut nec nativitatis prolis. *S. Alph.*, n. 423. **Comp.,** nn. 891, *b*, 1.°, 1105.

CASUS IV

OBSTUPEFACTUS ORDINANDUS

EDMUNDUS, clericus, se itineri accingebat ad ordinem subdiaconatus suscipiendum. Ei valedicendo mater sic ait : «Fili mi, te quidem ego pro filio legitimo habui ; sed quia audivi grande scelus patrari ab illo, qui, natus toro non coniugali, petit ut sacris ordinibus initietur, ne ego huius criminis particeps fiam, maximum pando tibi secretum : pater qui te genuit, nunquam mihi matrimonio iunctus est. Perpende igitur nunc quid tibi sit agendum ; feci ego quod mihi praestandum erat». Obstupefactus et admodum perturbatus EDMUNDUS convenit virum gravem, doctum et sapientem, illi exponit ea quae a matre audivit, atque ab eo consilium petit. Respondit theologus consultus : «Nihil est cur angaris ; etenim, si ita res esset, posses ab Episcopo dispensari ;

praeterea opus tibi nullum est dispensatione, quia matri fidem habere, praesertim in re adeo odiosa, minime teneris; siquidem *testis unus, testis nullus*». EDMUNDUS, his non parum sublevatus, re tacita, ad ordinem suscipiendum perrexit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* EDMUNDUS *possit matri fidem denegare, et non obstante hac revelatione, ordinem suscipere?*

2.° *An Episcopus possit in hoc defectu dispensare?*

SOLUTIO:

907. — *Resp. ad 1.um Affirm.* cum *S. Alph.*, lib. 3, n. 654, ubi ait: «*Communissime et probabilius* filius non tenetur credere matri declaranti ipsum esse illegitimum, etiamsi iuramento id asserat...: 1.° quia filius est in possessione legitimitatis, cui cedere non tenetur nisi convincatur quod sit illegitimus; 2.° quia nemo tenetur credere uni testi, etsi probatissimo». Idque omnino constat ex Codice: «Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur» (can. 1115, § 1). Ergo EDMUNDUS in bona pace ad ordinationem pergere potest. S. C. C., *in Syracusana*, 17 iun. 1857. Cfr. *Gasparri*, De sacr. ordinat., n. 236. **Comp.,** vol. 1, n. 871, vol. 2, nn. 891, 1104.

908. — *Resp. ad 2.um Per se* Episcopus in hac irregularitate, licet *occulta*, dispensare nequit; quia solus Papa dispensare valet in omnibus irregularitatibus *ex defectu*. Ita ex can. 990, supra, n. 899, citato Plures tamen dicebant hanc irregularitatem provenire *ex delicto*, scilicet *parentum*. Sed respondetur quod, ubi intervenit irregularitas *ex delicto*, agitur de noxa ordinando propria, non vero de peccato parentum. Praeterea irregularitas ista ob indecentiam specialem conditionis illegitimorum constituta est; ergo est proprie irregularitas *ex defectu*, quod evidenter constat ex can. 984, 1.°, ubi haec irregularitas inter irregularitates ex defectu numeratur. Attamen in nostro casu bene potuit Episcopus EDMUNDUM ad ordinem admittere, declarando scilicet, eum minime pro illegitimo habendum esse, et proinde non indigere ulla dispensatione.

CASUS V

BIGAMIA

ANTONIUS duas uxores legitime duxit, quare bigamus factus est. Secunda uxore orbatus, mundo valedicens, religiosum Ordinem ingressus est. Emissa autem sollemni professione, a Summo Pontifice dispensationem ab irregularitate petit, ut ordines sacros suscipere possit. Verum Pontifex roganti ANTONIO minime est assensus. Quid ille? Ad S. Paenitentiariam confugit, et quod fuerat

a Papa negatum ab ea impetravit, quin mentionem faceret de repulsa quam a Pontifice passus erat. Ad diaconatum iam promotus fuerat ANTONIUS, cum suspicari coepit se novo irregularitatis genere teneri, ex eo quod uxorem suam per adulterium iam corruptam cognovisset. Id autem, in supplici libello ad S. Paenit. directo, ex ignorantia omiserat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quotuplex sit bigamia irregularitatem inducens?*

2.° *An irregularitas* ANTONII *per professionem religiosam exstincta fuerit?*

3.° *An vero, subsistente irregularitate, valide a S. Paenitentiaria dispensatus fuerit?*

4.° *An novam contraxerit irregularitatem, uxorem suam ab alio corruptam cognoscendo, etiamsi eius crimen ignoraret?*

SOLUTIO:

909. — *Resp. ad 1.um* Post Codicem iam unica est bigamia inducens irregularitatem, vi cuius irregulares sunt *bigamia*, qui nempe *duo* vel plura matrimonia *valida* successive contraxerunt (can. 984, 4.°) (1). **Comp.**, n. 890, 4.°

910. — *Resp. ad 2.um* Irregularitas ANTONII non fuit exstincta per sollemnem professionem religiosam; etenim non quaelibet irregularitas solvitur per sollemnem professionem religiosam, sed tantum ea quae in iure est expressa. Porro in iure non invenitur expressa irregularitas ex bigamia, sed tantum quae oritur ex defectu natalium (can. 984, 1.°); ergo cessare nequit talis irregularitas, nisi per dispensationem. *S. Alph.*, n. 354. **Comp.**, nn. 889, 890.

911. — *Resp. ad 3.um* Videtur omnino nulla dispensatio, iuxta dicta vol. 1, n. 111, et **Comp.**, vol. 1, n. 186.

912. — *Resp. ad 4.um* *Negative*, iuxta dicta n. 909.

CASUS VI

DEFECTUS LENITATIS

ANDRONICUS, absolutis studiis, militiae nomen dedit, et aliquando in conflictibus versatus est: non novit se unquam propria manu aliquem occidisse; sed alios verbo et exemplo adhortatus est ad fortiter pugnandum. Immo a duce iussus occidit militem legitime damnatum. A bello dimissus, statum clericalem amplectitur, atque ad sacros ordines, nulla facta mentione vitae mi-

(1) Sunt etiam irregulares quatenus infames infamia iuris, *bigami*, qui nempe, *obstante coniugali vinculo, aliud matrimonium*, etsi tantum civile, ut aiunt, attentaverint (can. 2356).

litaris, promovetur. Paucis post annis parochus constituitur. Nulla anxietate laborans circa ordinationem, summa pace fruebatur ANDRONICUS. Sed ecce intempesta nocte a somno repente excitatur per furem qui, nescio quomodo, in presbyterium ingressus magnam pecuniae copiam subducebat. Ocius surgens parochus in hominem irruit, et, advocato in auxilium famulo, vinculis constringit, et satellitibus tradit ut puniatur, rogans tamen ne postremo supplicio afficiatur.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo contrahatur irregularitas ex defectu lenitatis?*

2.° *An* ANDRONICUS *factus sit irregularis, tum in bello, tum furem satellitibus tradendo?*

SOLUTIO:

913. — *Resp. ad 1.um* Irregularitas ex defectu lenitatis post Codicem iam non contrahitur nisi a iudice qui mortis sententiam tulit, et ab iis qui munus carnificis susceperint eorumque voluntariis ac immediatis ministris in exsecutione capitalis sententiae (can. 984, 6.°, 7.°).

Milites non fiunt irregulares nisi in bello *iniusto:* tunc si ibi aliquis pereat, fiunt irregulares quotquot ex adverso *eo cornu* dimicant, si se mutuo excitaverint. Excipe probabiliter eos qui inviti militant, nec glandem exploserunt (vel exploserunt in aërem), nec gladium eduxerunt. *D'Annibale*, 1, n. 427; *Wernz*, l. c., n. 145. **Comp.**, n. 896.

914. — *Resp. ad 2.um* 1.° ANDRONICUS in *primo* casu nullam contraxit irregularitatem (nisi forte in bello evidenter iniusto pugnaverit, quod in casu non supponitur). Nec obstat quod alios adhortatus sit ad strenue pugnandum, quia cooperatio illa non est proxima.

Neque in *secundo* casu irregularis effectus est, quia nec sententiam mortis tulit, nec voluntarie sed iussus a suo duce sententiam mortis exsecutioni mandavit. *Gury*, n. 1175. **Comp.**, n. 894.

915. — 2.° Neque factus est irregularis in *tertio* casu, propter rationes iam adductas in casu secundo, et vel magis quia mortem furis non intendit; immo rogavit ne morte plecteretur. Clerici enim accusare possunt eos, a quibus iniuriam accipiunt, licet ii morte plecterentur. Secus enim improbis hominibus daretur ansa clericos occidendi, vel eos bonis suis spoliandi, ubi ipsi conqueri non possent. *Reuter*, n. 316, coroll. 1 et 8. Cfr. *Gasparri*, De sacr. ordin., n. 545, d. **Comp.**, n. 897.

CASUS VII

ORDINIS USURPATIO ET CENSURAE VIOLATIO

1.° VICTOR, diaconus, dum sub nocte adesset in ecclesia, cernens vetulam iuxta sedem confessionalem adstantem et confessarium exspectantem, iocandi gratia, et ad experiendum quomodo illa confiteretur, locum confessarii accepit, paenitentem audivit, et absolutionem simulavit.

2.° DIDYMUS, sacerdos, ob aliquod delictum suspensus, Missam tamen pluries celebravit.

3.° LEO, sacerdos, ex delicto irregularis factus, Sacrum facere non dubitavit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* VICTOR *in irregularitatem inciderit?*
2.° *An* DIDYMUS *in irregularitatem incurrerit?*
3.° *Quid, si suspensus tantum fuerit a beneficio?*
4.° *Quid de* LEONE *statuendum?*

SOLUTIO:

916. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, quia usurpavit functionem ordinis sacri, ad quem non fuerat promotus. Constat ex can. 985, 7.°, in quo haec habentur: «Irregulares ex delicto sunt... 7.° Qui actum ordinis, clericis in ordine sacro constitutis reservatum, ponunt, vel eo ordine carentes, vel ab eius exercitio poena canonica sive personali, medicinali aut vindicativa, sive locali prohibiti». Incidit etiam in excommunicationem speciali modo reservatam Rom. Pontifici, iuxta can. 2322, 1.° **Comp.**, n. 895.

917. — *Resp. ad 2.um* DIDYMUS contraxit irregularitatem, censuram violando, quia posuit actum ordinis clericis in ordine sacro constitutis reservatum, a cuius exercitio poena canonica prohibitus erat. **Comp.**, l. c. Unicam tamen irregularitatem contraxit, licet pluries celebraverit; quia non multiplicantur irregularitates, nisi ex diversis eorundem causis, non autem ex repetitione eiusdem causae, nisi agatur de irregularitate ex homicidio voluntario (can. 989). **Comp.**, n. 907.

918. — *Resp. ad 3.um* DIDYMUS in hac hypothesi non factus esset irregularis; quia suspensus a beneficio non est ideo suspensus ab officio, nec proinde peccat officium exercendo. *Gury*, n. 1181. **Comp.**, n. 1293 seq.

919. — *Resp. ad 4.um* LEO, ut patet, graviter peccavit quoties irregularitatem violavit, non tamen incurrit in secundam irregularitatem. Ratio est, quia irregularitas contrahitur tantum in casibus a iure determinatis. Porro in iure non dicitur, irregula-

ritatem in hoc casu contrahendam esse. Potuisset tamen incurrere in novam irregularitatem, non quidem ex eo quod priorem violasset, sed propter violationem censurae, v. gr. suspensionis, si forte aliqua lata esset in admittentes delictum, cuius causa irregularis factus est. *Gury*, n. 1182. **Comp.**, n. 889, IV.

CASUS VIII

HOMICIDIUM 1.°

1.° GENESIUS inimicum PANCRATIUM contumeliis et improperiis lacessivit, atque cumulavit. Ira incensus PANCRATIUS, in GENESIUM, districto gladio, irruit. Hic vero, ut morti certae se subtraheret, eum praeveniens transfodit. Cum autem ordines suscipere postea cupiat, nescit an irregularitatem incurrerit.

2.° GENEBALDUS, gravi contentione cum QUIRINO habita, cum eo confligendo eius pollicem ex dimidia parte, et indicem integrum amputavit; atque adeo graviter in faciem percussit, ut ille utrumque oculum amiserit.

3.° ALFREDUS, cum SIDONIO congrediens, manum eius adeo valide compressit, ut hic ea manu non amplius in posterum uti potuerit.

HINC:

QUAER. *An praedicti in irregularitatem incurrerint?*

SOLUTIO:

920. — *Resp. ad 1.um casum.* In specie casus controvertitur utrum contrahatur irregularitas, necne. S. Alphonso videtur distinguendum: si GENESIUS, inimicum verbis iniuriosis provocans, praevidit se facillime ab eo aggrediendum esse, factus est irregularis eum occidendo, etsi ad suam defensionem id fecerit, quia tunc dedit operam rei illicitae, proxime periculosae. Secus vero, si hoc non praeviderit. Ita *S. Alph.*, n. 388. — Alii vero existimant etiam in casu praevisionis *probabilius* non contrahi irregularitatem. *D'Annibale*, 1, n. 423. Igitur irregularitas in casu est *dubia*. Ita *Suárez*, De cens., d. 46, sect. 1, n. 10 seq.; *Gasparri*, l. c., n. 438.

921. — *Resp. ad 2.um casum.* GENEBALDUS in nullam incurrit irregularitatem, quia adversarium non mutilavit; etenim ad mutilationem requiritur amputatio seu abscissio membri, vel partis corporis quae proprium officium habet, ut pes ad ambulandum, manus ad agendum. Media autem pars digiti, vel digitus integer, vel etiam alter, non constituit membrum. *Gasparri*, l. c., n. 406. Nec refert quod GENEBALDUS adversarium excaecaverit, quia eius oculos non eruit, nec effodit, sed tantum eum visu indirecte pri-

vavit; ergo eum non mutilavit. *S. Alph.*, n. 278 et seq. **Comp.**, n. 900.

922. — *Resp. ad 3.um casum.* ALFREDUS non evasit irregularis, quia SIDONIUM non mutilavit. Etenim irregularitas non contrahitur, nisi casibus iure determinatis; porro ex iure non statuitur contrahendam esse irregularitatem ob corporis laesionem, praeter homicidium, abortum et mutilationem: atqui in casu nostro manus fuit tantum debilitata, non vero mutilata; ergo revera ALFREDUS ab irregularitate immunis esse debet. *Pontas*, ibid., cas. 83.

923. — Attamen *S. Alphonsus*, n. 380, dicit cum aliis, valde probabiliter incurrere irregularitatem eum qui alterius membrum ita debilitavit, ut illud aridum seu mortuum reliquerit; quia tale membrum, licet iuxta apparentiam non sit mutilatum, reipsa tamen ablatum censetur, cum non sit amplius animatum et ad usus proprios aptum. Quare probabiliter e converso non fieret irregularis ille qui tale membrum omnino exsiccatum abscinderet, quia non esset mutilatio formalis. Quidquid sit, stante controversia, in nullo est admittenda irregularitas, nisi interveniat mutilatio proprie dicta. Cfr. *Gasparri*, l. c.; *D'Annibale*, l. c., n. 421. Nulla enim irregularitas sive ex defectu sive ex delicto contrahitur, nisi expressa fuerit in Codice (can. 983). **Comp.**, n. 889.

CASUS IX

HOMICIDIUM 2.°

1.° TITIUS, inimicum suum ex odio graviter vulneravit: hic postea mortuus est quidem; sed dubium est an mors ex vulnere, aut medici negligentia secuta sit.

2.° CAIUS abortum suasit ANNAE quacum peccaverat, quod et factum est, sed nesciebat utrum iam effluxerint octoginta dies a conceptione, necne; nec utrum fetus esset masculini an feminei generis.

HINC:

QUAER. *An isti in irregularitatem incurrerint, vel quinam ab ea irretiantur, necne?*

SOLUTIO:

924. — *Resp.* ad casus propositos: 1.° TITIUS factus est irregularis, non obstante dubio de efficacia suae actionis in mortem inimici sui. Ratio est, quia constat de morte alicuius, et de actione mala a te posita, quae huius mortis causa esse potuit, ideoque censeris factus irregularis, licet dubites de influxu sufficiente actionis tuae ad mortem afferendam. *Decretal.*, lib. 5, tit. 12, cap. 12. Cfr. *S. Alph.*, lib. 7, n. 347; *Reuter*, n. 320; *Wernz*, Ius Decretal.,

vol. 2, n. 145; *Gasparri*, l. c., n. 407. Ita ante Codicem et post ipsum idem docet *Aertnys*, n. 606, 1.°; sed contrarium videtur probabilius et est tutum. **Comp.**, n. 897.

925. — 2.° CAIUS omnino habendus est ut irregularis, quia ex can. 985, 4.°, irregulares sunt qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut *fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto*, omnesque *cooperantes*. Nec obstat dubitatio circa tempus quo effluxerit a conceptione, quia Codex irregulares decernit procurantes abortum fetus humani effectu secuto, et omnis fetus a muliere conceptus est humanus. Aliunde ex doctrina hodie passim admissa fetus animatur ab ipsa conceptione. Unde quando Pius X in Const. *Apostolicae Sedis* tulit *excommunicationem* contra procurantes abortum effectu secuto, omnes intellexerunt tali censura comprehendi procurantes abortum etiam fetus unius diei. — Ergo idem tenendum est hodie quoad irregularitatem.

Antea quidem irregularitas ex abortu non oriebatur nisi quatenus continebat homicidium et, quando illa lex (de qua nihil dixit Pius IX) lata est, doctrina ab auctoribus passim admissa, tenebat fetum *masculinum* non animari nisi post dies *quadraginta* a conceptione, *femininum* vero post dies *octoginta*. Unde ante tale tempus non censebatur fieri homicidium. **Comp.**, nn. 898, 1268.

CASUS X

HOMICIDIUM CASUALE

1.° LONGINUS, viduus, ordines suscipere cupiens, meminit se olim filiolum suum recens natum suffocasse, dum ipsum in lecto secum una cum uxore repositum haberet. Hinc dubitat an irregularitatem contraxerit.

2.° DIDACUS, clericus, venationi tempore vacationum operam dando, cum ALBANO alio clerico, dum leporem occidere vellet, socium infeliciter globo traiecit. Rem confessario exposuit, a quo audivit se tum excommunicationem, tum irregularitatem contraxisse.

3.° ARSENIUS, medicus, aegroto remedium praebuit, dubius utrum profuturum esset, necne, sed cuius experimentum facere volebat. Aegrotus paulo post mortuus est. Medicus autem volens ordines sacros suscipere, timet ne in irregularitatem incurrerit.

HINC:

QUAER. *Quid de irregularitate in praedictis casibus?*

SOLUTIO:

926. — *Resp.* In *primo* casu LONGINUS factus non est irregularis, nisi mors pueruli evenerit ex culpa gravi, id est, si proximum suffocationis periculum praeviderit, quod facile evenire potest, ubi infantulus recens natus sit. Ratio est, quia Codex statuit

irregularitatem ex solo homicidio voluntario. Hoc, iuxta aliquos, de solo homicidio *directe* voluntario intelligendum est; sed videtur potius sufficere voluntarium in causa, graviter culpabili, sicut ante Codicem. Cfr. can. 6, 2.° **Comp.**, n. 896, 5.°

927. — Nec DIDACUS in *secundo* casu factus est irregularis *per se*, ut eruitur ex rationibus num. 926 adductis, nisi valde imprudenter egerit, et periculum praeviderit. Plures tamen *affirmant*, iuxta quos DIDACUS irregularitatem in eo casu incurrisset, quia socium occidit vacando operi illicito. Sed *respondeo:* 1.° Non omnis venatio clericis prohibetur, sed tantum venatio clamorosa.—2.° Non sufficit ad irregularitatem contrahendam, ratione homicidii, ut quis vacet operi illicito, sed requiritur insuper ut opus illud sit proxime periculosum; nam non satis est ut actio sit mala, sed debet esse mala ex *malitia homicidii*. Ita *S. Alph.*, n. 386. — DIDACUS igitur non censetur irregularis nisi magna imprudentia egerit, quia venatio non est *per se* et *proxime* periculosa: homicidium enim quod accidit mere *casuale* fuit, seu *per accidens* evenit. **Comp.**, n. 897. Cfr. tamen S. C. C., in *Galtellinen.*, 12 martii 1785; et in *Adrien.*, 21 ian. 1781. Vide *Gasparri*, l. c., n. 444.

928. — ARSENIUS in *tertio* casu irregularitatem vere contraxit, si mortis periculum praevidit; quia contrahitur irregularitas ab eo qui praevidet mortis periculum ex aliqua sua actione secuturum, et negligit culpabiliter illud praecavere; ergo, a fortiori, contrahitur ab illo qui periculum ex proposito praebuit: atqui ARSENIUS posuit periculum mortis aegroti, cum experimentum de efficacia remedii incogniti facere voluerit; ergo reapse irregularitatem incurrit. Potuit tamen ARSENIUS dubitare de efficacia remedii quin existimaret illud fore nocivum; quia remedium potuit esse *simpliciter inutile*, et tunc *nullus fuisset irregularitati locus. Gury*, n. 1191.

CASUS XI

IRREGULARITATUM DISPENSATIO

THEOTIMO sedenti in confessionali accedit TURIANUS, parochus, qui consilium dederat puellae ex fornicatione gravidae, ut abortum procuraret. De hoc peccato iam absolutus fuerat die praecedenti, sed effectus abortus secutus non fuerat, etsi puella abortivum iam sumpserat. Nunc, effectu iam secuto, factus est irregularis, et petit a THEOTIMO dispensationem, ut Sacrum die sequenti, quae dominica est, facere possit. THEOTIMUS nescit quo se vertat, quia dubitat an dispensare possit ipse, aut an TURIANUS sit remittendus ad Ordinarium, qui in ipsa civitate sedem habet, vel quomodo se gerere debeat.

HINC :

QUAER. 1.° *An Ordinarius ab hac irregularitate dispensare possit?*

2.° *An dispensare ab ea possit confessarius in casibus urgentioribus?*

3.° *An et quatenus* TURIANUS *die sequenti Sacrum facere possit?*

4.° *An* TURIANUS *in alias poenas inciderit?*

SOLUTIO :

929. — *Resp. ad 1.*[um] *Negative*, est enim casus exceptus; nam ex can. 990, § 1 : «Licet Ordinariis per se vel per alium suos subditos dispensare ab irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, *ea excepta de qua in can. 985, n. 4*, aliave deducta ad forum iudiciale». Ergo a potestate Ordinarii dispensandi ab irregularitatibus ex delicto occulto, excluditur, praeter deductas ad forum iudiciale, etiam ea de qua in can. 985, n. 4. In hoc autem canone haec habentur : «Sunt irregulares ex delicto... 4.° Qui voluntarium homicidium perpetrarunt aut *fetus humani abortum procuraverunt, effectu secuto, omnesque cooperantes*». Iam vero inter cooperantes recensentur *mandantes* et *consilium dantes*. **Comp.,** nn. 896, 1268.

930. — *Resp. ad 2.*[um] Pariter *negative*, nam confessario non alia potestas tribuitur in § 2 eiusdem canonis 990 pro casibus occultis *urgentioribus*, nisi illa quae in § 1 concessa fuerat Ordinariis, et quidem restrictam pluribus conditionibus; dicit enim can. 990, § 2 : «*Eadem facultas* competit cuilibet confessario in casibus occultis *urgentioribus* in quibus Ordinarius *adiri nequeat* et periculum immineat *gravis damni vel infamiae*, sed ad hoc dumtaxat ut paenitens ordines *iam susceptos* exercere licite valeat». Ergo sicut ab irregularitate ob abortum procuratum effectu secuto, Ordinarii dispensare nequeunt, ita nec confessarii in casibus urgentioribus.

931. — *Resp. ad 3.*[um] Auctores non omnino conveniunt in solvenda difficultate, nec in ratione practica agendi. Aliqui auctores, v. gr. *Verm.-Creus.*, Epit., 2, n. 261, 2, dicunt confessarium in casu non posse quidem dispensare simpliciter sed quidem *cum onere recurrendi* intra mensem ad Sedem Apostolicam, non secus ac in casibus urgentioribus potest confessarius absolvere a censuris Papae reservatis (**Comp.,** nn. 677, 1198). Innituntur responso S. Off. 6 dec. 1909 : *Acta*, I, pag. 677. Cfr. etiam *Gury-Ferreres*, vol. 2, n. 576, N. B., in edit. 7.[a], ultima ante Codicem.

Alii vero docent, irregularem in casu excusari ab observanda *irregularitate* non secus ac excusaretur *ab observanda poena*, iuxta can. 2232, § 1 : «*Poena* latae sententiae, sive *medicinalis* sive *vindicativa*, delinquentem, qui delicti sibi sit conscius, ipso facto

in utroque foro tenet; *ante sententiam tamen declaratoriam* a poena observanda delinquens excusatur quoties *eam servare sine infamia nequit*, et in foro externo ab eo eiusdem poenae observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium, firmo praescripto can. 2223, § 4». Igitur applicant hunc canonem irregularitati ex delicto, etiamsi irregularitas poena proprie dicta non sit. Ita *Marc-Gestermann*, vol. 2, n. 1931.

Demum *Salsmans* (apud *Génicot)* docet, damnum aliter secuturum excusare a transgressione materiali in casu. Sic n. 632, 4.° ait: «Quod si casus occurens nondum in hac amplissima facultate comprehenditur, recole (n. 629) quomodo grave damnum excusare possit a materiali transgressione irregularitatis». In n. autem 629 scribit: «Pariter exercitium ordinis ab irregulari est *graviter illicitum*. Attamen *grave damnum* excusabit a materiali transgressione irregularitatis, ut si parochus irregularis nequit Sacrum omittere sine magno scandalo».

932. — Igitur omnes supponunt TURIANUM in casu excusari a violatione irregularitatis; et omnes pariter docent TURIANUM debere recurrere ad S. Sedem. Differt tamen prima solutio a subsequentibus aliis duabus in eo quod, iuxta priorem sententiam, TURIANUS vere dispensatur ab irregularitate licet cum onere, et consequenter quotidie celebrare ad libitum poterit; in aliis autem celebrare non poterit nisi omissio celebrationis infamiam aut grave damnum sit allatura, quod hodie, cum ex praxi omnes honesti sacerdotes quotidie celebrare soleant, vix sine aliquo scandalo a Sacro faciendo aliquo die abstinere poterit. Unde placeret ut dubium deferretur ad S. Sedem, quae forte permitteret dispensationem cum onere recurrendi ad S. Sedem intra mensem, quia haec videtur esse via magis expedita, et omnino retinet quod est maioris momenti, necessitatem scilicet recurrendi ad Sedem Apostolicam. Cfr. **Comp.**, n. 907; *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 70, pag. 220.

N. B. Pro Anno Sancto 1925 Pius XI, Const. *Si unquam*, 15 iul. 1924, VIII, concessit minoribus paenitentiariis, ut: «Dispensare possint, in foro conscientiae et sacramentali tantum, a quavis irregularitate ex delicto prorsus occulto; item ab irregularitate *ex homicidio voluntario aut abortu, de qua in can. 985, 4.°;* sed ad hoc unice, ut paenitens ordines iam susceptos sine infamiae vel scandali periculo exercere queat». *Acta*, XVI, pag. 312.

933. — *Resp. ad 4.um Affirm.* Incidit *per se* in excommunicationem latae sententiae Ordinario reservatam; sed quia iam recesserat a contumacia dum effectus secutus est, in excommunicationem probabilius (**Comp.**, n. 1189) non incurrit. Incurrit quidem praeterea in poenam depositionis ferendae sententiae, iuxta can. 2350, § 1.

CASUS
DE MATRIMONIO
DE SPONSALIBUS
CASUS I
VALOR SPONSALIUM 1.°

BALDINUS cum LEONIA familiariter agit, et his verbis ei matrimonium promittit: *Non ducam aliam uxorem quam te.* Tacet LEONIA. Advertit BALDINUS huic non sufficere istam promissionem, et dicit: *Ducam te, et nullam aliam.* Acceptat puella promissionem, sed nullo alio verbo aut signo repromittit.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus sponsalia valida esse possint?*
2.° *An promissio* BALDINI, *variis formulis enuntiata, valida fuerit ex eius parte?*
3.° *An* LEONIA *acceptando censeatur repromisisse; et an valeant sponsalia in primo casu relata?*

SOLUTIO:

934. — *Resp. ad 1.um* Matrimonii promissio, sive *unilateralis*, sive *bilateralis* seu *sponsalitia*, **irrita** est pro *utroque foro*, nisi facta fuerit: *a)* per scripturam subsignatam a partibus, *b)* et **vel** a parocho, *aut* loci Ordinario, **vel** a duobus saltem testibus (can. 1017, § 1). — Si utraque vel alterutra pars scribere *nesciat* vel *nequeat*, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur, et alius testis addatur, qui cum parocho, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet (ibid., § 2). — Ex matrimonii promissione, *licet valida* sit, nec ulla *iusta causa* ab eadem implenda *excuset*, **non datur actio** ad petendam matrimonii *celebrationem;* datur tamen ad reparationem *damnorum*, si qua debeatur (ibid., § 3).

Hinc inferes: 1.° Omnes promissiones matrimoniales, in quibus non concurrant sollemnitates in hoc canone praescriptae, ita abrogantur a iure, ut nullam obligationem pariant, non modo in foro externo, sed *neque in conscientiae foro.* Similem abrogationem iam fecerat decret. *Ne temere* (2 aug. 1907: vim coepit habere 19 aprilis 1908; Codex vero die 19 maii 1918) pro universa Ecclesia;

et antea declarationes S. C. Conc. 31 ian. 1880 pro **Hisp.**; et S. C. sup. neg. eccles. extraord. 1 ian. 1900 pro universa **Amer. lat.** (cfr. *Ferreres*, Los esponsales y el matrim., nn. 43 seq., 50 seq., 54 seq.), sed *tantum* quoad contractus *bilaterales*.

2.° Promissiones *validae*, sive unilaterales sive bilaterales, pariunt quidem *per se* obligationem in conscientia **etiam ad contrahendum matrimonium,** sed nullam dant *actionem* sive *ius* ut quis apud tribunalia possit obligare aliam partem ad matrimonii celebrationem, et hoc quamvis nulla sit *causa iusta excusans* a promissione implenda (1). Haec denegatio actionis est noviter inducta per Codicem. Cessat ergo impedimentum impediens, quod actionem concedebat impediendi matrimonii celebrationem cum tertia persona.

Datur nihilominus *actio* ad postulandam damnorum reparationem, v. gr. si quis mala fide seduxerit puellam sub promissione sollemni matrimonii, vel in causa fuit, cur illa alias favorabiles nuptias amitteret. Tum damnorum sibi illatorum reparationem petere poterit in tribunali, non autem matrimonii celebrationem; immo haec actio (quae est *mixti fori*) non suspendit matrimonii celebrationem cum tertia persona. Comm. Cod., 2-3 iun. 1918: *Acta*, X, pag. 345.

3.° Praeterea in disciplina ante Codicem vigente, ex sponsalibus validis oriebatur in unaquaque parte *impedimentum dirimens* publicae honestatis (quod nunquam cessabat, nec per mortem alterius partis contrahentis) erga personas coniunctas in *primo gradu consanguinitatis* cum altera parte contrahente. Hoc etiam impedimentum abolitum est etiam pro his qui illud contraxerunt ante Codicem. Si tamen matrimonium nulliter contractum sit ante Codicem propter hoc impedimentum, nullum perseverat post Codicem, donec convalidetur in forma exposita in **Comp.**, n. 1124. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 52, pag 239 seq.; Derecho sacramental, n. 429. Vide infra, n. 941, N. B.

935. — *Resp. ad 2.um* Non valet promissio priori formula enuntiata: *Non ducam aliam quam te;* quia haec verba sunt mere negativa, et promittens potest nullam ducere, seu neque LEONIAM, neque aliam. Censetur enim dicere: *Te ducam, si forte aliquam duxero, sed non me obligo ad aliquam ducendam.* — Valet autem ex parte

(1) Haec nova Ecclesiae disciplina quatenus, ut videtur, admittit ex validis sponsalibus exsurgere obligationem in conscientia ad contrahendum matrimonium et nihilominus denegat actionem in foro externo ad urgendam alteram partem, sine legitima causa renitentem, ad contrahendum matrimonium, non caret gravi difficultate, quam solide exponit P. Vidal (apud *Wernz-Vidal*, vol. 5, n. 96, nota 102), ita ut potius videatur inclinandum in sententiam tenentem vi Codicis exsurgere in conscientia obligationem *alternativam* vel ad contrahendum matrimonium vel ad damna reparanda. Difficultas oritur ex speciali natura potestatis Ecclesiae, ut iam ante Codicem arguitive diximus in nostro opusculo *Los esponsales y el matrimonio*, n. 117.

BALDINI (dummodo *aliae sollemnitates, quae necessariae fuerint,* accesserint) promissio posteriori formula expressa, scilicet *te ducam, et nullam aliam;* quia haec verba consensum absolutum continent. *Reuter*, n. 479; *S. Alph.*, n. 842.

936. — *Resp. ad 3.um Neg., probabilius*, quia acceptatio promissionis unius non includit necessario repromissionem ex parte alterius; unus enim acceptare potest obligationem alterius, quin seipsum obliget. Hic tandem resolvendum est non valere *sponsalia* (1) inter BALDINUM et LEONIAM inita, quia deficit clarus consensus ex parte sponsae. Consensus autem ille manifestus in contractu *bilaterali*, ut est contractus *sponsalitius*, omnino requiritur. Consequenter ex illa promissione unius et acceptatione alterius, nulla inducitur obligatio sponsalitia. Immo nec ipse BALDINUS ex promissione sua a puella acceptata videtur devinciri solitaria obligatione fidelitatis non ducendi aliam uxorem. Etenim, licet ille potuerit se obligare primum, exspectando puellae repromissionem, non censetur voluisse se obligare quin et LEONIA ipsa se obligare voluerit. *S. Alph.*, n. 836; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 98, IV.

De valore promissionis unilateralis post Codicem, vide dicta in n. 934.

CASUS II

VALOR SPONSALIUM 2.°

TITIUS et BERTHA matrimonium inire cupiunt; sed cum TITIUS a matrimonio contrahendo impediatur nunc lege militari, vellent sponsalia contrahere tali forma ut ex ipsis exsurgat impedimentum, vi cuius nullus eorum matrimonium cum alio contrahere possit antea tempus pro quo sibi invicem matrimonium promittant.

HINC:

QUAER. *An possint in contractu sponsalitio clausulam addere, vi cuius mutuam suscipiant obligationem non contrahendi matrimonium cum alio pro toto tempore in contractu designato, ita ut ex ipsa clausula exsurgat impedimentum dirimens aut saltem impediens?*

SOLUTIO:

937. — *Resp. Negative* ad utrumque. Ratio est, quia Ecclesia in promulgando novo Codice id praecise voluit cavere, ne scilicet ex sponsalibus oriatur ullum impedimentum, sive dirimens, sive impediens.

Sponsalia non pariunt nisi obligationem in foro interno, nul-

---

sensibili expressa futuri matrimonii inter personas habiles. **Comp.**, n. 932.

(1) Sponsalia sunt contractus bilateralis, seu promissio deliberata, *mutua* et signo

lam autem in externo nisi ad reparanda damna quae uni parti orta sint ex culpa alterius partis. Quod si sponsalia inita fuerint deficiente aliqua ex conditionibus praescriptis in Codice, nullam omnino inducunt obligationem neque in foro externo neque in interno.

De natura huius obligationis in foro interno, an et quatenus sit absoluta, vel tantum alternativa, dicitur in nota num. 934.

CASUS III

UXOR FACILE A LACRIMIS TEMPERANS

DAFROSA, a paucis annis coniugata, rerum humanarum caducitatem mox experitur; cernit enim maritum, repentino morbo correptum, ad mortem iam iam properantem. Ipsa vero flere, eiulare, suspiriis et clamoribus aërem opplere coepit: «O me miseram! aiebat, quid faciam? Utinam et ego simul cum dilectissimo viro rapiar!» Id audiens GETULIUS, familiae amicus, qui olim cum DAFROSA luxuriose fuerat conversatus, cum ipsa sponsalia ab utroque et a duobus subscripta testibus secreto inivit. Sed, mortuo viro, statim adstat alius candidatus, FIDELINUS scilicet, qui praetendit DAFROSAM debere sibi nubere, non vero alteri, quia antequam illa defuncto coniugi nuberet, sibi matrimonium promiserat.

HINC:

QUAER. 1.° *An sint valida sponsalia inter* GETULIUM *et* DAFROSAM?

2.° *Quid, si pravum consortium inter utrumque habitum* DAFROSAE *matrimonium praecesserit, necne?*

3.° *An* DAFROSA FIDELINUM *ducere debeat, vi sponsalium prius cum eo initorum?*

SOLUTIO:

938. — *Resp. ad 1.um Nego*, etiam praescindendo tum a circumstantia pravi consortii inter utrumque habiti, tum a promissione, quam DAFROSA ante matrimonium iam alteri fecerat. Ratio est: promissio nuptiarum, coniuge adhuc superstite facta, non tantum illicita, sed etiam ut omnino nulla haberi debet; quia iura huiusmodi promissionibus resistunt: sunt enim contra bonos mores, cum per illas detur ansa captandae mortis coniugis. *Sánchez*, l. 7, disp. 79, n. 40; *Gasparri*, De matrim., n. 11; *Génicot*, Casus, tr. 18, cap. 1, cas. 5.

939. — *Resp. ad 2.um* Si copula perfecta habita fuerit inter GETULIUM et DAFROSAM, stante huius matrimonio, et seria fuerit utriusque matrimonii promissio, non tantum illorum sponsalia invalida sunt, sed praeterea impedimentum criminis intercessit, ita ut, ne valide quidem, nisi obtenta pontificia dispensatione, in

matrimonium coniungi queant. Secus vero, si copula matrimonium DAFROSAE praecessit. **Comp.**, n. 1022.

940. — *Resp. ad 3.um* In praxi standum est pro libertate. Quamvis enim *S. Alph.*, n. 875; *Rosset*, De matrim., n. 1020 seq., et aliis *probabilius* videatur non esse ex parte DAFROSAE exstinctam in casu obligationem priorum sponsalium, haec tamen sententia certa non est, immo opposita multis videtur probabilior, nempe *Gasparri*, l. c., n. 104; *Ball.-P.*, vol. 6, n. 136 seq.; *Santi-Leitner*, l. 4, tit. 1, n. 47; *Wernz*, l. c., n. 114, et aliis. **Comp.**, n. 937.

CASUS IV

DE FORMA ET EFFICACIA SPONSALIUM 1.°

TITIUS sponsalia contraxit cum BERTHA in civitate Palentina die 19 aprilis 1908 coram notario et duobus testibus. TITIUS subscripsit scripturam, non autem BERTHA, scribere nescia.

Sed, quae est humanae voluntatis inconstantia! Post dies aliquot eum paenituit de sponsalibus cum BERTHA contractis, ac cogitare coepit de matrimonio contrahendo cum sorore BERTHAE, MARIA nempe, quam antea violaverat occulte, et quae ei significavit se gravidam esse ex praecedenti consortio cum ipso.

Igitur TITIUS cum MARIA aufugit in oppidulum dioecesis toletanae ubi NEMESIUM fratrem parochum habebat, eique narravit praegnantiam MARIAE, rogavitque ut ad infamiam vitandam eos coniungere statim vellet. Quod statim praestitit NEMESIUS. Praegnantia MARIAE falsa erat. Immo ipsa spongiam habebat intra vaginam tempore copulae ne praegnatio sequeretur, eamque post copulam secreto extraxerat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid requirebatur ad valorem sponsalium iuxta decretum «Ne temere»?*

2.° *An sponsalia in Hispania, in Philippinis insulis atque in America latina decreto «Ne temere» regerentur?*

3.° *Quid de valore sponsalium inter* TITIUM *et* BERTHAM?

4.° *An validum sit matrimonium* TITII *cum* MARIA?

SOLUTIO:

941. — *Resp. ad 1.um* Eadem ac nunc requiruntur ex Codice. Vide n. 934.

N. B. Ordinarius et parochus munus testis *authorizabilis* pro sponsalibus in territorio tantum sibi subiecto gerere poterant ac possunt, non extra illud. Aliorum testium partes quicumque gerere

potest, modo rationis usum habeat et scribere sciat et possit. Cfr. infra, nn. 946, 947.

942. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, ut constat ex eo quod in ipso decreto expresse dicatur statutis in ipso legibus teneri omnes in catholica Ecclesia baptizatos, et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere; contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus. Quae verba sufficientissime derogant, iuxta vigentem stilum Curiae, cuicumque consuetudini etiam centenariae aut immemoriali. Ita postea declaravit S. C. de Sacram., 13 martii 1910. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales y el matrimonio según la novísima disciplina, nn. 178 seq., 554-576; 668-671; 890-913, edit. 5.ª

943. — *Resp. ad 3.um* Sponsalia inita inter TITIUM et BERTHAM valida dicenda sunt, saltem quoad formam externam. Contracta quidem sunt coram notario publico ad formam antiquam, quia forte sponsi ignorabant novam esse inductam disciplinam; sed de facto sollemnitates decreti *Ne temere* observatae sunt. Etenim sponsalia, cum nihil in contrarium dicatur, ad normam *generalem* scripturae publicae conscripta esse credimus, ideoque subscripta fuere saltem a duobus testibus, ita enim subscribendae sunt omnes publicae scripturae (1); subscripta etiam sunt a TITIO, quamvis non a BERTHA, scribere nescia. Addendus igitur erat novus testis (2), sed munus ipsius bene impletur a notario; qui praeterea in scriptura adnotavit BERTHAM non subscripsisse quia nesciebat subscriptionem apponere, ut omnino debet adnotare iis in casibus (3). Ergo habentur omnia requisita ad formam externam iuxta decretum *Ne temere*.

Si tamen, ut aliquando fieri permittitur (4), nullus ex testibus instrumentalibus subscripsit quia nesciebant, sed tantum subscripsere TITIUS, notarius, et alius nomine BERTHAE, sponsalia nulla omnino essent.

Valori non obstat copula TITII cum MARIA, sorore BERTHAE, quia talis copula, utpote inepta omnino ad generationem, non pariebat affinitatem.

944. — *Resp. ad 4.um* Matrimonium TITII cum MARIA invalidum est, utpote contractum ante Codicem, propter impedimentum publicae honestatis ortum ex sponsalibus validis cum BERTHA. Nunc satis erit ad convalidationem ut sponsi consensum renovent, cognita nullitate, quia impedimentum cessavit. Cfr. dicta n. 934.

---

(1) Cfr. art. 20 de la ley del Notariado de 28 de mayo de 1862 (*Alcubilla*, vol. 8, pag. 379).
(2) Cfr. art. 64 del Reglamento del Notariado de 9 de nov. 1874 (Ibid., pag. 401).
(3) Cfr. art. 64 del Reglamento del Notariado de 9 de nov. 1874 (Ibid., pag. 401).
(4) Cfr. art. 66 del Reglamento del Notariado.

Attenta dumtaxat forma extrinseca, validum esset, utpote initum coram NEMESIO, parocho, intra limites sui territorii iuxta praescripta articuli IV decreti *Ne temere* (nunc a Codice confirmata).

In antiqua disciplina ante decretum *Ne temere* matrimonium fuisset nullum etiam quoad formam externam seu propter impedimentum clandestinitatis, quia NEMESIUS nullius e contrahentibus proprius parochus erat, nec illi erant vagi.

CASUS V

DE FORMA ET EFFICACIA SPONSALIUM 2.°

Privata sponsalia inivere NESTOR et CAIA anno 1912 iuramento firmata; et postea, ad maiorem firmitatem, in scripturam sponsalia redegerunt coram parocho territorii, qui, nescio qua de causa, oblitus fuit apponere subscriptionem, iamque mortuus est. Post menses aliquot PAULUS, optimae indolis iuvenis, optavit matrimonium inire cum CAIA, quae ei non acquievit, allegato sponsalium impedimento: quare PAULUS ad alias convolavit nuptias. Nunc vero NESTOR, relicta CAIA, matrimonium contrahere cupit cum VIRGINIA, sorore CAIAE.

HINC:

QUAER. *An Ordinarius in foro externo, aut confessarius in foro conscientiae impedire potuissent nuptias* NESTORIS *cum* VIRGINIA, *sive ante Codicem, sive post Codicem?*

SOLUTIO:

945. — *Resp. Negative.* Etenim cum priora sponsalia privata omnino sint, et quae secundo loco inita fuere, praeter subscriptiones sponsorum, careant omni alia subscriptione, nulla sunt et irrita in utroque foro, tam post decretum *Ne temere*, quam post Codicem. Vide supra, n. 934. Quare nec impedimentum dirimens publicae honestatis oriri potuit post decretum *Ne temere*, nec obligationem ullam in conscientia pariunt, ne fidelitatis quidem. Cum vero propter bonum publicum irrita sint ante omnem iudicis sententiam, firmari nequeunt iuramento; secus iuramentum esset contra bonum publicum, ideoque vinculum iniquitatis. Aliunde iuramentum in casu est quid accessorium, quod, corruente principali, et ipsum corruat necesse est (1).

Dolendum sane quod CAIA amiserit optimam occasionem favo-

(1) Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 67 seq., et praes. 100-112, 117, 119-138, 142-149, 150-160, 167 seq.; Card. *Gennari*, pag. 18-21; *Vermeersch*, De forma sponsal., n. 23; *Ojetti*, De forma sponsal., nn. 49, 55.

rabiles nuptias ineundi cum PAULO; ex hoc tamen nulla stricta obligatio oritur pro NESTORE, cui tamen *suadendum* est ut cum CAIA, quae iam ipsi fidelitatem ostendit suam, matrimonium contrahat.

N. B. Etsi sponsalia valida essent, Ordinarius *in foro externo* eorum obligationem urgere nequit post Codicem. Cfr. n. 934.

CASUS VI

DE FORMA ET EFFICACIA SPONSALIUM 3.°

1.° CAIUS et ROSA, impuberes, sponsalia inire volentes insciis nec opinantibus ipsorum parentibus, opera ancillarum, pariter impuberum, usi sunt, ita ut CAIUS in propria domo scripturam subscriberet praesentibus ancilla propria et ancilla ROSAE, et similiter postea faceret in sua domo ROSA, praesentibus etiam et subscribentibus iisdem ancillis. In scriptura obliti sunt apponere locum et diem initi contractus.

2.° AUGUSTINUS et AMALIA inivere sponsalia coram AMALIAE fratre LEONARDO, parocho. Cum vero essent extra limites paroeciae LEONARDI, huic ad maiorem securitatem delegationem concessit parochus loci; et cum sponsi scribere nescirent, huius ignorantiae mentio omissa quidem est in scriptura, ad vitandam sponsorum erubescentiam, sed ANSELMUS, AUGUSTINI pater, subscripsit.

HINC:

QUAER. *An valida fuerint sponsalia in utroque casu?*

SOLUTIO:

946. — *Resp.* 1.° Sponsalia CAII et ROSAE invalida fuere iuxta decretum *Ne temere* itemque iuxta Codicem, eo quod sponsi non fuerint simul in eodem loco cum testibus dum scripturam illi subsignarunt, nec satis est ut testes adfuerint subscriptioni utriusque, cum diversis in locis ac temporibus sponsi subscripserint; item sunt invalida eo quod omiserint adnotare diem (mensem et annum) initi contractus (S. C. C., 25 iul. 1908, ad I et II). Adnotare locum videtur etiam necessarium, saltem si sponsalia ineantur coram parocho. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 163, 575, 580, 582, 713 seq., 718 seq., edit. 5.ª

Valori non obstat quod contrahentes sint in impubertate adhuc constituti, nam etiam impuberibus licet sponsalia contrahere; nec quod testes fuerint feminae et impuberes, satis namque est ut usum rationis haberent et subscripserint. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 163, 199, 202, 650 seq., 857 edit. 5.ª

947. — 2.° Nulla quoque fuere sponsalia AUGUSTINI et AMALIAE, quia non fuerunt contracta coram parocho territorii in quo inita

sunt (S. C. C., 28 mart. 1908, ad VII. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 161, 201, 205, 580, 848); nec valori aliquid confert delegatio concessa a parocho territorii, quia talis delegatio pro sponsalibus concedi nequit a parocho neque ab Ordinario (S. C. C., 28 mart., ad VI). Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 201, 575 seq., 711, 724, edit. 5.ª

Nulla etiam fuerunt eo quod in scriptura omissum est adnotare sponsos non subscribere, eo quod scribere nescirent. *Ferreres*, l. c., n. 163; *Vermeersch*, l. c., n. 27; Card. *Gennari*, pag. 19; *Boudinhon*, Le mariage, n. 43.

Si in casu, sponsi scribere scivissent et subscripsissent, valida essent sponsalia, quia praeterea aderant duorum testium subscriptiones, LEONARDI scilicet et ANSELMI. Quod autem hi essent sponsorum consanguinei, nihil validitati officit.

N. B. Sacerdos cui parochus committit curam paroeciae propter absentiam, aut infirmitatem ipsius parochi, bene gerere potest munus testis *authorizabilis* pro sponsalibus. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 724; *Wouters*, pag. 25, edit. 3.ª; *Arquer*, n. 34; *Cappello*, pag. 38, edit. 2.ª Vide tamen *Il Monitore*, vol. 23, pag. 520 seq.

CASUS VII

DE FORMA ET EFFICACIA SPONSALIUM 4.°

In provinciali Concilio Valentino statutum est ut matrimonium contracturi, aliquot ante diebus se sistant coram parocho (vel coadiutore) eique declarent se velle libere et sponte matrimonium inter se inire nulloque ad hoc detineri canonico impedimento, eumque rogent ut ad banna publicanda procedere velit. Haec omnia a parocho (vel coadiutore) redigi debent in scripturam, eaque subsignanda est a parocho (vel coadiutore) et a contrahentibus. Quod si e contrahentibus uterque vel alteruter scribere nesciat, id in scriptis adnotabitur, et scripturam subscribent testes duo vel unus, iuxta numerum contrahentium qui scribere nesciant (1).

Igitur REMIGIUS et MARTINA praedictam scripturam subscripsere, sed paulo post MARTINA ante contractum matrimonium mortua est. Postea REMIGIUS cum AGATHA, matre MARTINAE, quae vidua erat, nuptias inivit. Verum cum huiusmodi scriptura sollemnitates a Codice pro sponsalibus requisitas habeat,

HINC:

QUAER. 1.° *An in provincia Valentina matrimonium contracturi, postquam coram parocho (aut vicario) comparuerint, et praedictam scripturam subsignaverint, censendi sint ligati contractu sponsalitio?*

(1) Cfr. Formulario prescrito por el Conc. Prov. *Valentino*, pag. 22 seq.

QUAER. 2.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

948. — *Resp. ad 1.um Negative.* Quamvis communiter scriptura praedictas sollemnitates contineat, non tamen est scriptura sponsalium. Ut sponsalia exsistant requiritur ut contrahentes velint se obligare mutuo ex iustitia ad matrimonium suo tempore inter se contrahendum, idque mutuo sibi promittant et acceptent; in casu nostro hanc voluntatem se obligandi non habent nec exprimunt, sed tantum simplex propositum testantur contrahendi.

Igitur ex tali scriptura oritur obligatio iustitiae contrahendi matrimonium, nec ante Codicem oriebatur impedimentum dirimens publicae honestatis, nec impediens. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 720 seq.

Casu quo uterque contrahens aut unus saltem scribere sciat et uterque compareat ante coadiutorem qui non gerat vices parochi absentis aut impediti, tunc scriptura carebit sollemnitatibus requisitis a Codice canonico, quia deficiet subscriptio alterius testis, cum coadiutor in casu gerat vices testis simplicis non autem testis authorizabilis: nequit enim parochus delegare munus testis authorizabilis pro sponsalibus. Vide dicta supra, n. 934.

949. — *Resp. ad 2.um* Ut ex dictis patet, nihil obstabat ante Codicem quominus REMIGIUS AGATHAM ducere posset. Nec a fortiori quidquam obstat post Codicem, quo etiam impedimentum dirimens ortum ex sponsalibus sublatum est.

N. B. Quod scriptura sponsalium sit tota manuscripta aut ex parte typis impressa nihil refert pro valore sponsalium, modo debitas habeat subscriptiones.

CASUS VIII

CONSENSUS ERRONEUS

PARMENIO, de matrimonio ineundo cogitans, oculos convertit in BERTHINAM puellam, quae dotibus animi et corporis eminebat, licet divitiis non abundaret. Hoc suum consilium aperuit BERTHAE, eius genitrici, ut ipsius consensum obtineret. BERTHA vero, quae, defuncto nuper viro, novis nuptiis inhiabat, existimavit se optimam nactam esse occasionem votis suis obsequendi. Omnibus igitur blanditiis PARMENIONEM sibi conciliare studuit, ut secum potius quam cum filia matrimonium iniret. Ingentem pecuniae copiam ex patris nuper demortui hereditate se accepisse simulavit, dum exiguam tantum summam inde perceperat, ut spe divitiarum hominem ad optatas a se nuptias induceret. PARMENIO, ratus BERTHAM reapse divitem esse, sponsalia cum ea ita anno 1914 inivit; immo eius blanditiis illectus, turpiter cum ea conversatus est.

Verum paulo post, cum esset matrimonium initurus, mulieris fraude detecta, illius nuptias reiecit, iterumque animum ad BERTHINAM convertit.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel qualis error consensum invalidet in contractu sponsalitio?*

2.° *An* PARMENIO *a sponsalibus cum* BERTHA *initis resilire potuerit, inspectis quae in casu?*

3.° *An nova sponsalia et ipsum matrimonium cum* BERTHINA *inire posset?*

SOLUTIO:

950. — *Resp. ad 1.um* 1.° Error *substantialis*, seu versans circa personam, certo invalidat contractum sponsalitium. Idem dicendum de errore circa qualitatem *per se* intentam velut conditionem *sine qua non*, seu in substantiam ipsam redundantem. Ratio est, quia ubi intervenit talis error, vel fraus, consensus deficit; ergo deficit contractus, utpote in consensu consistens. Idem tene de errore circa conditionem *servilem* alterius partis.

2.° Error *accidentalis* circa alias qualitates non invalidat contractum, sed si vere notabilis error ille fuerit et causam dederit contractui, hic erit *rescindibilis*, ad nutum partis deceptae. *Elbel*, n. 20; *Voit*, n. 1105; *Gasparri*, l. c., nn. 16, 87 seq.; *Wernz*, l. c., n. 97, I.

951. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Fuit enim gravi errore et insigni fraude deceptus; siquidem longe aberat quin BERTHA esset in eo statu, quem iactando prae se tulerat; neque PARMENIO, filia relicta, ad matrem se converterat, nisi spe fortunae multo maioris impulsus et allectus.

952. — *Resp. ad 3.um* 1.° Ante Codicem obstabat duplex impedimentum dirimens. *Primo* quidem obstabat impedimentum *publicae honestatis* ortum ex sponsalibus initis cum BERTHA, matre BERTHINAE, nempe eius consanguinea in primo gradu. Etenim, ex dictis supra, haec sponsalia habenda sunt ut valida: atqui sponsalia valida impedimentum publicae honestatis in primo gradu consanguinitatis inducebant: ergo... Nec refert quod PARMENIO a sponsalibus iuste resilierit, quia impedimentum semel exsistens nonnisi per dispensationem cessare poterat. Obstabat *secundo* impedimentum *affinitatis*, proveniens *ex copula illicita* quam PARMENIO cum BERTHA habuit, cum in casu dicatur eos inter se turpiter egisse.

2.° Post Codicem nullum iam obstat impedimentum dirimens, cum utrumque per Codicem sublatum iam sit. Cfr. supra, n. 934, et **Comp.**, n. 1037. Nec adest ulla contrahendi obligatio in conscientia, cum sponsalia legitime soluta sint.

CASUS IX

CONSENSUS CONDITIONALIS

ODILO et ODILIA, secundo gradu consanguinitatis inter se invicem coniuncti, sponsalia contrahunt, hac tamen adiecta conditione: *si Papa dispensaverit*. Subinde, communi consensu, supplicem libellum Romam ad dispensationem impetrandam mittunt. Interea ODILO, cum aliam puellam, VIRGINIAM scilicet, ODILIA pulchriorem, et aliis etiam dotibus praestantiorem invenisset, cum ea, priorum sponsalium ignara, nova inivit sponsalia. Paulo post, instante iam matrimonii inter ODILONEM et VIRGINIAM celebratione, ODILIA dispensationis litteras accepit, et statim ab ODILONE fidem sibi datam servandam esse reclamat. Anxius ODILO a confessario quaerit quid sibi faciendum sit? Confessarius autem ipse dubius et anceps quaerit quid sit ODILONI suadendum?

HINC:

QUAER. 1.° *An et quando valida sint sponsalia sub conditione?*
2.° *Quid de primis et de posterioribus sponsalibus ab* ODILONE *initis sentiendum sit?*
3.° *Quid* ODILONI *praescribendum vel suadendum?*

SOLUTIO:

953. — *Resp. ad 1.um* 1.° Sponsalia inita sub conditione *de praesenti* hic et nunc valent, si conditio sit verificata; si autem sub conditione *de futuro* contrahantur, valebunt statim ac conditio adimpleatur, absque novo consensu contrahentium, modo neuter consensum antea datum revocaverit. Interea vero contrahentes tenentur ad exspectandum conditionis impletionem, si conditio honesta sit.

Quod si alteruter non exspectaret, sed contraheret nova sponsalia, haec *irrita* essent, quia essent promissio iniusta de re illicita. Cfr. *Gasparri*, n. 48. Verum disputant auctores utrum impleta conditione contractus sponsalitius firmus evadat, si alteruter ante verificatam conditionem *illicite* revocaverit suum consensum. Affirmant *Lugo*, De iust. et iur., d. 22, n. 384 seq.; *Lehmk.*, 2, n. 661; *Wernz*, l. c., n. 103, *et alii*, iudicantes, *illicitam* retractionem consensus esse etiam omnino *invalidam*. — *Negant* vero *Sánchez*, De matrim., l. 1, d. 8, n. 1; *Gasparri*, l. c., n. 48; *D'Annibale*, 3, n. 432, nota 24.

954. — 2.° Certum tamen est ante conditionis adimplementum sponsalia adhuc non valere. Quod intellige de conditione *suspensiva;* sed si conditio *resolutiva* foret, sponsalia statim valerent, v. gr.: contraho tecum sponsalia vel promitto matrimonium, sed

si ante quatuor menses lis, quam sustines, non fuerit finita per sententiam tibi favorabilem, liber ero.

955. — 3.° An vero valeant sponsalia, stante impedimento de se *perpetuo*, *dirimente* vel *impediente*, contracta sub conditione: *si dispensetur?* Si impedimentum est huiusmodi ut in eo Rom. Pontifex dispensare soleat et contrahentes *causam* sufficientem dispensandi habeant, *probabiliter* de his iudicandum est sicut de aliis sponsalibus sub conditione de futuro honesta et possibili (sicut haec est) initis dictum est. Ita *Sánchez*, l. c., l. 5, n. 2 seq.; *S. Alph.*, n. 859; *Gasparri*, l. c., n. 50 seq.; *Ball.-P.*, vol. 6, n. 57 seq.; *Rosset*, l. c., n. 831 seq.

At plures et graves auctores omnimodam nullitatem horum sponsalium non improbabiliter propugnant, ut *Santi-Leitner*, l. 4, tit. 5, nn. 32, 33; *Feije*, De disp. matrim., n. 394; *Aichner*, Comp. iur. eccles., § 159, cui sententiae praxis SS. Congregationum in concedendis dispensationibus favisse videtur. Cfr. *Wernz*, l. c., n. 95.

956. — *Resp. ad 2.um* Priora sponsalia ODILONIS probabiliter invalida fuerunt ex duplici capite: 1.° quia consensus sponsi revocatus fuit ante conditionis purificationem; 2.° quia inita erant inter eos qui impedimento dirimente de se *perpetuo* detinebantur. His accedit, quod dispensatio Pontificis concedi solet cum clausula: ut sponsis liberum omnino sit alia inire sponsalia.

Ex dictis pariter infertur posteriora sponsalia ODILONIS, *probabiliter* fuisse quoque invalida.

957. — *Resp. ad 3.um* Stante praecedenti controversia, ODILO urgeri nequit ad ODILIAM ducendam, sed ei permitti potest ut VIRGINIAM ducat; siquidem ex dictis, *probabiliter* aut etiam *probabilius* valida sponsalia cum ea contraxit, et ad eam obligatur; ergo in bona pace est relinquendus.

CASUS X

SOLUTIO SPONSALIUM

LEOPOLDUS, studio iuris navans operam, sponsalia iuramento firmata cum DOMITILLA honestissima puella inivit, promisitque se eam ducturum esse quando, laurea donatus, advocati munere potiretur. Tribus annis saepe saepius puellam invisit, fidemque datam inter colloquendum confirmavit. Quibus rebus ita eius animum sibi conciliavit, ut illa oblatas ab alio iuvene honestissimas nuptias respuere non dubitaverit. Sed LEOPOLDUS, audita vehementi concione de rerum mundanarum vanitate, fallaci mundo valedicere statuit. Ut maiore tamen prudentia procederet, spiri-

tualibus exercitiis in quodam regularium conventu vacare voluit, quibus expletis, de consensu confessarii, tum castitatem servare, tum etiam ordines sacros suscipere vovit. Absque mora, clericali habitu induto, minoribusque susceptis ordinibus, theologicis disciplinis toto animo vacavit. His cognitis, DOMITILLA datam sibi fidem violatam esse conclamat, quam fidem ipsa, reiecto praeclaro connubio, adeo fideliter servavit. Hinc crebris epistolis et quaerimoniis LEOPOLDUM a concepto proposito dimovere conatur. Hic vero anxius quaerit a confessario quid sibi agendum sit?

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo sponsalia valida dissolvi queant?*
2.° *An licite et valide voverit* LEOPOLDUS?
3.° *Quid ei praescribendum, aut quid suadendum?*

SOLUTIO:

958. — *Resp. ad 1.um* Sponsalia valida multiplici ex causa dissolvi possunt, ita ut eorum obligatio vel in utroque vel in altero saltem sponso cesset. *Praecipue* ex his capitibus solvi possunt: 1.° mutuo partium consensu, ut patet, cum singuli e iure suo cedere possint; 2.° impedimento superveniente, cum matrimonium, stante impedimento, contrahi nequeat; 3.° electione status perfectioris ab alterutro facta, quia contrahens sponsalia non censetur sibi praecludere viam ad statum perfectiorem amplectendum; 4.° crimine gravi alterius, vel notabili mutatione status, quia consensus censetur conditionalis, nempe *si res in eodem statu permaneant;* 5.° per Rom. Pontificis dispensationem. Cfr. *Gasparri*, l. c., n. 72 seq.; *Ball.-P.*, l. c., vol. 6, n. 134 seq.; *Wernz*, l. c., n. 110 seq. **Comp.**, n. 934 seq.

959. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Ratio est, quia non censetur sponsalia promisisse, nisi sub tacita conditione, scilicet *nisi statum perfectiorem elegero. S. Alph.*, n. 872; *Wernz*, l. c., n. 113; *Gasparri*, l. c., n. 96. **Comp.**, n. 934.

960. — *Resp. ad 3.um* Nihil aliud LEOPOLDO praescribendum, nisi ut fideliter utrumque votum adimpleat, et suadendum ut sponsam enixe precibus suis Deo commendet. Quod autem sponsa alias nuptias favorabiles repudiaverit, ut fidem LEOPOLDO daret, per accidens est, et casum hunc calamitosum cum pace sufferre debet, donec novae nuptiae non contemnendae ipsi arrideant.

CASUS

DE PROCLAMATIONE BANNORUM

CASUS I

OBLIGATIO BANNA PROCLAMANDI 1.°

EUGENIUS, parochus, sponsos proxime coniuncturus, tertiae proclamationis in Missa sollemni faciendae obliviscitur. Nuptiae differri nequeunt; omnia enim sunt parata, et familia spectabilis iam est ex diversis locis coadunata. Quid igitur faciet EUGENIUS, his pressus angustiis? An in vesperis supplere poterit? an in Missa diei sequentis? an tubae sonitu? an scripto ad ecclesiae valvas appenso? Post aliquam mentis fluctuationem, iudicat potius publicationem hanc tertiam omittendam esse, innixus principio: *Parum pro nihilo reputatur.*

Alias coniuncturus FLAVIUM et PULCHERIAM, ut optimos christianos sibi notissimos, nullam praemittit proclamationem, quia ipse certo novit nullum matrimonii impedimentum inter eos subsistere; ex quo sic concludit: *Cessante fine legis, etiam lex ipsa cessare debet.*

HINC:

QUAER. 1.° *An peccet graviter parochus, si unam solam proclamationem omittat?*

2.° *Quid requiratur ad legitimam proclamationem?*

3.° *An proclamatio fieri possit aliquando die feriali, aut scripto, sive praeconis voce, aut in vesperis?*

4.° *Quid ad casum, seu an vel quomodo in praedictis circumstantiis peccaverit* EUGENIUS?

SOLUTIO:

961. — *Resp. ad 1.um Probabilius* affirmandum est, quia omittit partem valde notabilem praecepti sub gravi obligantis. Attamen opposita sententia *probabilis* vocatur a *S. Alph.*, n. 990. **Comp.**, n. 943.

962. — *Resp. ad 2.um* Proclamationes fieri debent *tribus* continuis diebus *dominicis* aliisque *festis* de *praecepto*, *in ecclesia* inter *Missarum sollemnia*, aut inter *alia divina officia*, ad quae populus *frequens* accedat (can. 1024). **Comp.**, n. 941. — 1.° *Continuis*, id est, nullo die festo omisso; sed non videtur grave esse

peccatum proclamationes fieri diebus non continuis, uno alterove festo interiecto: quin immo in pluribus regionibus consuetudo est ut fiant solis diebus dominicis, omissis festis per hebdomadam occurrentibus. *Schmalzgr.*, lib. 4, tit. 1, n. 23; *S. Alph.*, n. 991; *Lehmk.*, 2, n. 673. — 2.° *Inter Missarum sollemnia*, id est, in Missa paroeciali. Plures dicunt non posse fieri proclamationes pluribus diebus festivis, sibi immediate succedentibus, quia non suppeteret tempus fidelibus denuntiationem faciendi, nec proinde obtineretur finis Concilii. Sed alii contendunt posse fieri proclamationes diebus festis, etiam sibi immediate succedentibus, quia Concilium nihil excipit. Hoc dicit probabile *S. Alph.*, n. 992. Verum, ubi adsunt ordinationes episcopales id prohibentes, iis omnino standum est. *Gousset*, n. 770. Cfr. C. Plen. **Amer. lat.**, n. 595; C. **Manil.**, n. 708.

963. — *Resp. ad 3.*[um] 1.° Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem *octo dierum*, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies *festi de praecepto* comprehendantur (can. 1025). Quod si recursus ad Episcopum non pateat, et periculum sit in mora, parochus poterit sponsos coniungere, omissis bannis, adhibita tamen diligentia, ut certus fiat nullum subesse impedimentum. **Comp.**, n. 947. — 2.° Banna publicari possunt in vesperis. — 3.° Possent etiam probabiliter haberi die feriali, si ex aliqua causa magna fidelium frequentia concurreret, et adesset iusta ratio. *S. Alph.*, nn. 991, 992. **Comp.**, n. 941.

964. — *Resp. ad 4.*[um] 1.° In *primo* casu EUGENIUS a peccato excusandus est, cum, urgente temporis angustia, unam proclamationem omiserit, quia lex Ecclesiae non urget cum tanto incommodo. Attamen, deberet omissionem in officio vespertino supplere, si ante illud de ea recordaretur, ut patet ex Resp. ad 3.[um] Ita *Gousset*, n. 771; *Bouvier*, etc. Verum EUGENIUS inniti non potuit in principio: *Parum pro nihilo reputatur;* quia, iuxta multos, non excusaretur a peccato gravi, si unam proclamationem absque iusta causa omisisset, et iuxta benigniorem sententiam a peccato saltem veniali immunis non evaderet; ergo falso axioma supradictum applicavit.

965. — 2.° In *secundo* casu, EUGENIUS a peccato mortali immunis esse nequit. Ratio est, quia in re gravi transgreditur formam diligentiae a Conc. *Trid.* praescriptam et a Codice confirmatam, absque necessitate, quae moram non patiatur. Praeterea, neque satisfacit fini praecepti, quia, licet forte non sint hic et nunc impedimenta, postea tamen ante matrimonium supervenire possunt. *S. Alph.*, n. 990. **Comp.**, n. 943.

CASUS II

OBLIGATIO BANNA PROCLAMANDI 2.°

1.° RUTILIUS et SABINA, diversae dioecesis, matrimonium sunt contracturi. RUTILIUS a suo Episcopo dispensationem obtinet a bannorum proclamatione. Parochus SABINAE, re cognita, eo ipso iudicat proclamationes etiam in sua paroecia esse omittendas.

2.° GENESIUS et LIVIA, sponsi, habitant eandem civitatem, sed in diversa paroecia; habitis autem proclamationibus in paroecia GENESII, parochus LIVIAE iudicat hoc sufficere, ideoque a bannis proclamandis abstinet. GENESIUS autem duplex habet domicilium, in civitate scilicet, ubi tempore hiemali degit, et rure, ubi aestivo tempore commoratur. Parochus vero pagi, in quo sita est villa GENESII, etiam proclamationes prorsus omittit.

3.° ACHATIUS, parochus, sponsos diversae paroeciae benedicit, proclamationibus in sua paroecia sola habitis, ex eo quod regio sponsi remotior sit ut ibi fieri proclamationes curet, et insuper nesciat ubinam fieri debeant, an in domicilio originis vel parentum, aut variae habitationis, quam frequenter mutavit ille sponsus.

HINC:

QUAER. 1.° *An, uno sponso a bannis dispensato, censeatur etiam alter dispensatus?*

2.° *Si sponsi sint eiusdem civitatis, sed diversae paroeciae, an banna in utraque paroecia haberi debeant?*

3.° *Si vero sponsus duplex domicilium habeat, in urbe scilicet et rure, prout in secundo casu, an in utroque loco publicari debeant?*

4.° *An valeant excusationes* ACHATII *in tertio casu, vel quid ipsi fuisset faciendum?*

SOLUTIO:

966. — *Resp. ad 1.um* Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus *etiam in aliena dioecesi* faciendis dispensare (can. 1028, § 1). — Si plures sint Ordinarii proprii: *a*) ille ius habet dispensandi, in cuius dioecesi matrimonium celebratur; *b*) quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest (ibid., § 2).

967. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Nam ex § 1 can. 1023 proclamationes fieri debent a proprio parocho; ergo, ubi diversae sunt paroeciae, diversae etiam fieri debent proclamationes. Ita fert ge-

neralis consuetudo et *Rituale Romanum* (cfr. etiam C. Plen. Amer. lat., n. 595; C. Manil., n. 708); ergo erravit prior GENESII parochus. Excipiunt plures cum *Laymann* casum, in quo paroeciae essent adeo propinquae ut notitia proclamationis ab una ad alteram facillime deferri posset, quia tunc finis legis obtineretur.

Si alius parochus investigationem aut publicationes peregerit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem reddere debet parochum qui matrimonio assistere debet (can. 1029).

968. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, si utrumque sit verum domicilium aut quasi-domicilium *(Carrière*, etc.); ergo non recte egit etiam posterior GENESII parochus.

Immo si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu coniecturas super status libertate colligendas praescribat (can. 1023, § 2).

Resp. ad 4.um Non valent ACHATII excusationes. Debuit enim procurare ut proclamationes fierent in omnibus paroeciis, in quibus sponsus sive domicilium sive quasi-domicilium habeat. *Gasparri*, l. c., n. 191; *Wernz*, l. c., n. 139, III. Stante autem nimia difficultate ut banna in loco valde remoto habeantur, res tota ad Episcopum deferenda est. *S. Alph.*, n. 991; *Gousset*, n. 773. — Parochus quoque ad Episcopum recurrere debet in dubio ubinam proclamationes habendae sint. Prae oculis etiam habeat quae ex § 2 can. 1023 retulimus in resp. praecedente.

Praeterea si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviore commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur (can. 1023, § 3).

CASUS III

OBLIGATIO IMPEDIMENTA REVELANDI

1.° LEOCADIA confitetur se olim peccasse cum ANTONIO, futuro suo sponso, dum hic coniugatus erat; qui paulo post coniugicidium patravit. HUBERTUS confessarius, zelo percitus, praemissa seria obiurgatione, ei praecipit ut statim extra confessionem impedimentum matrimonii, ex ipsius crimine exortum, parocho revelet.

2.° NORBERTUS, parochus, confessiones excipiens BERTHAE mox nupturae, detegit eam obstringi impedimento ab ipsa invincibiliter ignorato. Nescit autem quid agere debeat. Monebitne paenitentem eam obligando ad matrimonium repudiandum, dispensationemve postulandam? Postulabitne ipse licentiam impedimentum istud

declarandi? Aut tacitus BERTHAM absolvet? Undique illud premunt angustiae, incommodaque non parva. Denique iubet eam redire die sequenti, ut melius ad absolutionem praeparetur, sed revera ut ipse inquirendi tempus habeat.

3.° SIAGRIUS et MELITINA mox matrimonio sunt coniungendi. VALERIUS novit certo SIAGRIUM et MELITINAM huius coniugi mortem intulisse. Hoc parocho declarat, sed externas probationes afferre nequit, et ipse non vult nominari. Parochus autem nescit quid sit faciendum.

HINC:

QUAER. 1.° *An laudandus* LEOCADIAE *confessarius?*

2.° *An* NORBERTUS BERTHAM *monere debeat de impedimento ab ea invincibiliter ignorato?*

3.° *An parochus, in tertio casu, matrimonio obstare debeat?*

SOLUTIO:

969. — *Resp. ad 1.um* HUBERTUS, confessarius, nedum laudandus, e contrario omni ex parte vituperandus est. Primo quidem, nimio zelo abreptus, munus patris in confessione non satis gessit, acriter et intempestive mulierem obiurgando. Si voluisset tantam ei obligationem imponere, debuisset prius eius animum pacificis verbis demulcere, et praeparare ad oboedientiam sibi praestandam. Deinde HUBERTUS non debuit praecipere LEOCADIAE ut ipsamet parocho impedimentum revelaret et explicaret, propriam turpitudinem aperiendo. Nemo enim tenetur legi Ecclesiae cum propriae famae damno satisfacere, ut sentiunt communiter theologi. *S. Alph.*, n. 995; Hom. apost., n. 56; *Carrière*, etc.

Quid igitur confessario faciendum fuisset? Debuisset paenitentem enixe adhortari, immo et obligare, ad ipsum sponsum secreto monendum de impedimento illo ex mutuo consortio coniugicidio exorto, ut ipse aut a matrimonio desisteret, aut dispensationem obtineret. Immo ipse confessarius debuisset operam suam offerre ad dispensationem obtinendam a S. Paenitentiaria, cum de impedimento secreto agatur.

970. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Debet enim confessarius impedire, in quantum potest, gravissimum damnum spirituale paenitentis, seu impedire quominus hic invalide matrimonium contrahat, et nullum evadat sacramentum, quod magnum est *in Christo et in Ecclesia*. Non urget hic tanta difficultas ac habetur quando, contracto iam matrimonio, impedimentum dirimens a confessario detegitur. In hoc enim posteriori casu summopere cavendum est ne paenitens bonae fidei statim moneatur cum periculo formaliter peccandi in usu fornicario matrimonii, sed curandum est ut prius dispensatio secreta obtineatur, si fieri possit.

Ante matrimonium autem paenitens, adhuc liber, non versatur in proximo peccandi periculo. Quod si admonitus, neglecta dispensatione, nihilominus nuptias petat, id suae malitiae imputare debebit. Excipiunt tamen merito plures theologi casum, in quo praevidetur paenitentem certo non obtemperaturum, quod non est communiter praesumendum. Laudandus autem est NORBERTUS, confessarius, ex eo quod prudenter tempus adhibuerit ad difficultatem serio perpendendam.

971. — *Resp. ad 3.um Affirmative*, si VALERIUS sit homo gravis et fide dignus. Etenim, si fama impedimenti, ex iure can., sufficit ut parochus obsistat matrimonio, a fortiori si certo ipsi constet subesse impedimentum. Insuper unicus testis fide dignus sufficit ut parochus matrimonium impediat, licet comparere nolit, ut constat ex declaratione Alexandri III, c. 13, De sponsalibus. *Gasparri*, nn. 178, 193; *Wernz*, l. c., n. 144. — Procedat igitur ad normam § 2 can. 1031, ubi statuitur: «Detecto impedimento certo: si impedimentum sit occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Paenitentiariam».

CASUS IV

SPONSUS CATECHISMUM IGNORANS

TITIUS accedit ad parochum SEMPRONIUM et ab eo petit ut suo futuro matrimonio velit assistere. Respondet SEMPRONIUS se libentissime id facturum, et TITIUM interrogat an catechismum bene calleat, cui TITIUS negative respondet. Iterum interrogat an saltem orationem dominicam sciat vel paratus sit eam ante matrimonium addiscere, et negative ad utrumque respondet TITIUS. Cum vero parochus subobscure indicet se iis in adiunctis non posse assistere matrimonio, respondet TITIUS, si parochus assistere nolit, se paratum esse ad contrahendum civiliter tantum, idque cum publicae laetitiae clamorosa significatione, ut iam alii in eodem oppido fecerunt. His auditis parochus haeret anceps, et plures theologos interrogat quid sibi in casu faciendum putent, sed theologi consulti in diversas abeunt sententias: alii asserunt parochum in casu matrimonio assistere non posse, alii vero, omnino assistere posse et debere, ad cavendum magnum scandalum: quibus assentit parochus et matrimonio assistit.

HINC:

QUAER. 1.° *An valide astiterit matrimonio* SEMPRONIUS?
2.° *An licite?*
3.° *An prudenter se gesserit?*

SOLUTIO :

972. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Nihil enim est quod ad validitatem obstet, ut ex dicendis ad 2.um patebit.

Resp. ad 2.um Per se, affirmative, si, quantum potuit, curavit suaviter inducere TITIUM ad fidei rudimenta addiscenda. Nec tamen mirus est dissensus theologorum a SEMPRONIO consultorum. Viguit enim, et aliquo modo adhuc viget, inter auctores. In primis certum est parochum investigare debere utrum uterque sponsus «sciat rudimenta fidei, cum ea deinde filios suos docere debeat» (*Rit. Rom.*, tit. VII, c. 1, n. 1). Etiam Codex praecipit ut eos interroget «an in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec ultima interrogatio inutilis appareat» (can. 1020, § 2). — Unde sponsi tum lege divina tum ecclesiastica rudimenta fidei cognoscere debent. Unde ante Codicem inferebat Wernz : «Quare nullius matrimonium a parochis in ecclesia est proclamandum, multoque minus quis ad ipsum matrimonium est admittendus, qui ignorat orationem dominicam, salutationem angelicam, symbolum apostolicum, praecepta Dei et Ecclesiae, actus fidei, spei, caritatis et contritionis, et ea quae sciri debent necessitate medii. Qua prohibitione neque Episcopus neque parochus sibi vindicant ius statuendi novum quoddam et perpetuum impedimentum impediens, sed suo vetito ob causam omnino rationabilem sponsos ignorantes *ad tempus* arcent a matrimonio, *donec* sibi comparaverint necessariam cognitionem rudimentorum fidei». *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 131. Sed, ut ipse Wernz notat, *Sánchez*, De matr., lib. 3, disp. 15, n. 18 seq., et alii putabant Episcopum vel parochum non posse arcere sponsos ignorantes rudimenta fidei a celebratione matrimonii.

973. - Post Codicem interrogata fuit Comm. Codicis : «Si sponsa vel sponsus inveniantur ignari doctrinae christianae, eritne locus eos respuendi a matrimonio, vel differendi matrimonium usque ad instructionem?» Responsum fuit sequens : «Parochus servet praescriptum can. 1020, § 2 ; et dum ea peragit quae Codex peragenda praescribit, sponsos ignorantes sedulo edoceat prima saltem doctrinae christianae elementa : quodsi renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio ad normam can. 1066».

Etsi responsum clarum videatur, non omnes eodem modo illud intelligunt. *Chelodi*, pag. 22, ita exponit : «Qui ipsa rudimenta fidei ignorat et ea discere *renuit* aequiparandus est *publico peccatori* et ad matrimonium non admittendus, nisi hoc Ordinarius permittat, ad normam can. 1066». Putat enim huic casui esse applicandum can. 1066, quia, ut ipse adnotat, «non praesumendum C. I. can. 1066 allegasse ut negligeretur».

Aertnys-Damen hunc sensum tribuit : «Unde ad mentem cano-

nis 1066, si ille qui instrui renuet, simul sit publicus peccator aut censura notorie innodatus atque prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium».

P. Vermeersch, Theol. mor., vol. 3, n. 745, 2, post verba ad normam can. 1066 simpliciter dicit: «i. e. consulto Ordinario, qui rem dirimet».

Capello, n. 156, ex hac declaratione hanc eruit conclusionem, scilicet: «Parochus summa prudentia et caritate moneat sponsos de gravi obligatione qua tenentur, eisque omnium virium contentione suadere conetur ut matrimonium differant, donec didicerint quae scitu necessaria sunt. Quod si omnino detrectent, matrimonium nec potest nec debet impediri». Ubi nihil dicit de recursu ad Ordinarium.

Marc-Gestermann, vol. 2, n. 2058, haec tantum habet: «Si renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio». Ita etiam *Génicot-Salsmans*, n. 448, II.

974. — *Il Monitore*, vol. 30, pag. 238, intelligit sensum esse: huic casui non esse applicandum canonem 1066. In eodem sensu exposuimus nos apud *Razón y Fe*, vol. 52, pag. 237, n. 5.

Vidal vero, apud *Wernz-Vidal*, vol. 5, n. 116, haec scribit: «Nunc autem ex responso Commis. Cod. (2-3 iun. 1918, in A. A. S., X, 345), etiam iis qui discere renuant non est negandum aut differendum matrimonium, nec tractandi inde sunt ut publici peccatores. Fortior tamen inde parochum urget obligatio eos, dum matrimonium paratur, meliori quo fieri possit modo instruendi. Si sponsi domicilium habeant in *diversis* paroeciis, unusquisque sponsus a suo parocho videtur esse examinandus, atque testimonium de sufficienti instructione religiosa parocho matrimonio assistenti saltem ante celebrationem matrimonii est exhibendum. Qui parochus matrimonio *assistit*, is certe curare debet ut omnia sint rite peracta».

975. — *Resp. ad 3.um* Ex responsis Titii credi forte poterit Caium non satis suaviter egisse ut Titium demulceret et ad bonam frugem reduceret. Debuisset ei explicare non agi hic de addiscendo memoriter ad litteram ipsum catechismum; sed tantum de intelligendis quibusdam veritatibus nostrae religionis, quas ipse parochus breviter ei explicabit, quarum cognitio forte iam aliquo modo ipse Titius habet, et tantum opus erit ei illas in memoriam revocare. De cetero ut aliquas ex iis filios suos, quos Deus ei dederit, docere poterit, satis erit eas, dum docet, legere in catechismo, etc.

CASUS

DE DISPENSATIONIBUS MATRIMONII

CASUS I

DE POTESTATE DISPENSANDI

1.° Synesius et Flavia, in secundo gradu affinitatis coniuncti, et diversae dioecesis, matrimonium ineunt, obtenta dispensatione a solo sponsi Episcopo, facultatem dispensandi in tali gradu ex indulto pontificio habente. Postea autem parochus, qui nuptias benedixit, dubitat de matrimonii valore.

2.° Anacletus, parochus, sponsos in ecclesia iam iam coniuncturus, detegit, ex confessione sponsi, ipsos *publicae honestatis* impedimento ex publico et notorio concubinatu sponsi cum matre sponsae obstrictos esse. Quid consilii capesset? Coniungetne illos cum impedimento dirimente, etsi in illo loco sit *occultum*? aut e contrario eos cum magno adstantium vel totius paroeciae rumore et scandalo dimittet? Eum undique premunt angustiae. Quid tu eius loco fecisses?

Hinc:

Quaer. 1.° *Quis dispensare possit in impedimentis matrimonii?*

2.° *An quandoque Episcopus, urgente gravissima causa, dispensare valeat?*

3.° *An validum fuerit matrimonium* Synesii *et* Flaviae, *in primo casu?*

4.° *Quid parochus facere debuerit, in secundo casu?*

Solutio:

976. — *Resp. ad 1.um* Solus Papa dispensare potest in impedimentis sive *impedientibus* sive *dirimentibus* ecclesiasticis, de iure ordinario, quia agitur de lege universalis Ecclesiae in re gravissima. Constat ex praxi constanti Ecclesiae, necnon ex Codice, can. 1040. **Comp.**, n. 952.

977. — *Resp. ad 2.um* Episcopus dispensare potest urgente mortis periculo, ut infra dicetur, n. 1148, iuxta can. 1043. — Praeterea «possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis

de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur. — Haec facultas valeat quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem. — In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudeant omnes de quibus in can. 1044, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti» (can. 1045).

N. B. 1.° Conceditur facultas can. 1043 (infra, n. 1148) ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, ideoque locum habere poterit quoties per matrimonium scandalum reparari potest ex concubinatu, ex civili matrimonio, etc., aut tolli occasio peccati, aut illatum damnum plenius reparari, aut fama melius restitui, etc. Item quoties per matrimonium proles legitimari possit in foro ecclesiastico, aut in civili, vel facilius obtineri ad hoc Principis rescriptum. **Comp.**, n. 952.

2.° «Parochus aut sacerdos de quo in can. 1044, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum» (can. 1046).

978. — *Resp. ad 3.*[um] Valet matrimonium Synesii et Flaviae, saltem *probabilius*. Ratio est, quia cum Episcopus aufert a suo subdito impedimentum, eum habilem reddit ad contrahendum cum altero: unus enim fieri nequit habilis ad nuptias cum altero celebrandas, quin hic vicissim habilis evadat ad matrimonium cum illo ineundum, siquidem haec omnino correlativa videntur. Adde quod Papa, Episcopum delegando, totum ius suum ei tribuit; ergo valet Episcopi dispensatio, perinde ac si a Papa ipso concederetur. Insuper, si dispensatio non valeret pro utroque sponso, alter ad Papam recurrere deberet ut dispensaretur, si Episcopus proprius indulto ad dispensandum non gauderet. Sed ad quid tunc, quaeso, inserviret dispensatio prior ab Episcopo obtenta? — Haec sententia est omnino tuta in praxi ex S. C. de Prop. Fide, 19 sept. 1861 (*Collect.*, n. 1466), et ex S. Off., 31 mart. 1872, iuxta dicta n. 1034. Cfr. *Buccer.*, n. 1044. **Comp.**, n. 956.

979. — *Resp. ad 4.*[um] 1.° Si possit adiri Episcopus, v. gr. si adsit in loco, dispensatio ab eo obtinenda est, et confirmari videtur ex canone 1028. *S. Alph.*, l. 6, n. 613; *Laymann*, etc. **Comp.**, n. 1041.

2.° Si recursus non possit haberi ad Episcopum, ut plerumque eveniet, tunc ipse parochus dispensare poterit, iuxta dicta in ipso n. 977.

CASUS II

CAUSAE EXPONENDAE 1.°

NICETAS, coniugatus, sed longe a regione ubi uxor vivit degens, in crimen adulterii et promissionis matrimonii lapsus est cum RUFINA, sibi in secundo et tertio gradu consanguinea. Postea vero RUFINAM ducere exoptans, facultatem petiit transeundi ad secundas nuptias cum de morte uxoris probabilia non vero certa omnino argumenta habeantur, itemque dispensationem a S. C. de Sacramentis postulavit a tertio consanguinitatis gradu, tacendo secundum gradum, necnon impedimentum criminis. In alio autem supplici libello, ad S. Paenitentiariam directo, impedimentum criminis solummodo expressit. Inito autem matrimonio, haec in confessione declaravit. Quare confessarius anxius haeret de matrimonii valore.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam, in petitionibus matrimonialium dispensationum, requirantur ad earum valorem?*

2.° *An in casu secundus gradus, seu propior in petitione ad valorem dispensationis, exprimi debuerit?*

3.° *Quomodo petenda sit dispensatio, si adsint duo impedimenta, quorum unum publicum sit, alterum occultum?*

4.° *Quid si in casu nulla dispensatio petita fuerit ab impedimento criminis?*

SOLUTIO:

980. — *Resp. ad 1.um* Sequentia in dispensationis petitione exprimenda necessario sunt: 1.° vera (pro gradibus maioribus requiritur ad validitatem, pro minoribus ad liceitatem) causa movens ad dispensationem postulandam; 2.° omnia impedimenta, etiam in specie infima, v. gr. affinitas ex matrimonio sive rato sive consummato; 3.° gradus consanguinitatis vel affinitatis, aut honestatis ex matrimonio invalido aut ex publico et notorio concubinatu: et si oratores sint coniuncti in secundo gradu attingente primum, illa circumstantia necessario exprimenda est; 4.° filiatio ex cognatione spirituali; 5.° *numerus impedimentorum*, v. gr. si praeter cognationem adsit etiam affinitas; vel si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas; 6.° si agatur de matrimonio iam contracto, exprimi debet an bona vel mala fide initum fuerit, an clandestine, an consummatum sit. **Comp.**, n. 960. — Certum tamen videtur non esse necessario exprimendam matrimonii consummationem nec malitiosam intentionem, qua illud

fuerit consummatum, saltem si matrimonium non adducatur ut causa motiva dispensationis (1).

981. — *Resp. ad 2.um Negative;* licet enim, de stilo Curiae, in linea inaequali uterque gradus exprimi ad *liceitatem* debeat, attamen ad *validitatem* sufficit ut referatur gradus remotior a stipite, quia ille est a quo gradus numerantur. Excipitur, si oratores sint in *secundo* gradu attingente *primum*, tunc enim haec circumstantia primi gradus necessario referenda est in petitione dispensationis, ut iam dictum est in numero praecedente.

982. — *Resp. ad 3.um* Petenda est dispensatio impedimenti publici a S. C. de disciplina Sacramentorum, tacito altero, quod secretum remanere debet, et *utrumque* est exprimendum in supplicatione ad Paenitentiariam, simul exponendo aliam dispensationem a S. Congregatione obtentam vel obtinendam. Consultius aliquando erit prius recurrere ad S. Paenitentiariam, ne forte fiant plures expensae inutiles in S. C. de Sacramentis et postea dispensationem non concedat S. Paenitentiaria. Cfr. *Marc*, n. 2052; *Wernz*, n. 633; *S. Alph.*, n. 1139.

Resp. ad 4.um Matrimonium validum fuisset, nam ex can. 1053, «data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3».

CASUS III

CAUSAE EXPONENDAE 2.°

Gilbertus peccavit cum Delphina in secundo gradu consanguinitatis, ea intentione et communicato consilio ut dispensationem ad matrimonium contrahendum facilius impetrarent. Subinde parochum rogat, ut sibi procuret dispensationem in secundo gradu consanguinitatis, expressa quidem copula, tacita vero intentione qua habita est. Inito autem matrimonio, stimulis conscientiae agitatus Gilbertus hanc intentionem confessario aperit. Hic vero dubitat utrum alia dispensatio sit obtinenda ad matrimonium convalidandum.

---

(1) Cfr. S. Off., 18 mart. 1891 (*Collect. de P. F.*, n. 1500); *Lehmk.*, nn. 808 et 810; *Génicot*, n. 527; *Konings-Putzer*, Comm. in fac. apost., n. 65, nota 1, etc. Vide etiam *Ferreres*, in ephem. *Razón y Fe*, vol. 2, pag. 517, n. 42 seq., et vol. 3, pag. 380 seq., nn. 48-56. **Comp.**, n. 963.

HINC :

QUAER. *An praedicta dispensatio invalida fuerit?*

SOLUTIO :

983. — *Resp. Controvertitur* post decretum S. Off. 25 iun. 1885. *Alii* enim *affirmant* esse sub poena nullitatis exponendum an ab uno vel utroque sub spe facilius dispensationem obtinendi habita copula fuerit, quoties haec, prout in casu, adducitur ut *causa unica motiva* ipsius dispensationis. Ita *Formulae* Ap. Datariae pro matrim. disp. reformatae; item *Praxis* Ap. disp. iussu edita Card. Pro-Datarii, nn. 123, 153, 155 (Romae, 1902); *Villada*, Casus, vol. 3, pag. 109, edit. 1.ª); *Buccer.*, 2, n. 1038; *Matharan*, Casus de matr., n. 413; *Santi-Leitner*, App. ad lib. IV, nn. 41-46.

984. — *Communior* vero sententia *negat*. Ita *Gasparri*, De matrim., n. 340; *Lehmk.*, 2, n. 811, 4; *Lega*, De iudiciis, l. 1, vol. 2, alleg. 2, pag. 477; *Berardi*, Praxis, vol. 4, n. 932, 1.°, 5.°; *Génicot*, 2, n. 525; *Konings-Putzer*, Comm. in fac. Apost., n. 61, nota; *Marc*, Inst. mor., n. 2049; *Scavini-del Vecchio*, vol. 2, n. 1009, VIII; *Zitelli*, De imp. et disp. matr., pag. 65; *Sabetti*, Comp. Th. mor., n. 922, q. 2, nota; *De Smet*, De sponsalibus, etc., n. 374, 8.°; et plures alii. Et haec sententia adhuc videtur *probabilis* et *in praxi tuta*. **Comp.**, n. 962.

CASUS IV

DISPENSATIO GRADUS MINORIS

TITIUS anno 1909 matrimonium contrahere volens cum BERTHA, consanguinea in tertio gradu attingente secundum, causam exposuit aetatem oratricis superadultam, quae tamen vix attigerat annum vigesimum tertium. Praeterea oratores, qui satis divites erant, se pauperes esse dixerunt et uti tales dispensationem obtinuerunt.

HINC :

QUAER. 1.° *An et quatenus causa motiva vera esse debeat ad validitatem dispensationis?*

2.° *Quaenam sunt impedimenta gradus minoris, quaenam vero gradus maioris?*

3.° *An valeat dispensatio petita in forma pauperum, si oratores non sunt pauperes?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

985. — *Resp. ad 1.um* In *antiqua* disciplina veritas causae requirebatur non modo ad liceitatem sed etiam ad valorem ipsius dispensationis. — In *nova* disciplina, a die 3 nov. 1908, veritas

causae requiritur semper ad liceitatem, ad validitatem vero requiritur tantum in dispensationibus **gradus maioris,** non vero in dispensationibus **gradus minoris.** Hae enim conceduntur omnes *ex rationalibus causis a S. Sede probatis.* Sic vero concessae, perinde valebunt ac si *ex motu proprio et ex certa scientia* impertitae sint; ideoque nulli erunt impugnationi obnoxiae sive obreptionis vitio sive subreptionis. Can. 1045, necnon antea *Normae pec.*, c. 7, a. 3, nn. 19, 21.

Igitur huiusmodi dispensationes gradus minoris sunt validae etiam in foro interno, quamvis causae in supplici libello expositae sint falsae, aut aliquid reticitum fuerit alias exprimendum; nec cessant etiam cessante causa forte allegata; quia non precise conceduntur propter illam. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, n. 401 seq.; *De Smet*, n. 390. Unde exsecutor investigare non debet in huiusmodi dispensationibus **gradus minoris** an preces veritate nitantur.

986. — *Resp. ad 2.*[um] Impedimenta gradus **minoris** sunt: 1.° *Consanguinitas* in *tertio* gradu lineae collateralis; 2.° *affinitas* in *secundo* gradu lineae collateralis; 3.° *publica honestas* in *secundo* gradu; 4.° cognatio spiritualis; 5.° crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, etiam per civilem tantum actum. — Impedimenta **maioris** gradus sunt reliqua omnia (can. 1042, §§ 2, 3). **Comp.,** n. 951, q. 3.°

987. — *Resp. ad 3.*[um] *Affirm.*, ex hodierna disciplina, si gratia petita fuerit a SS. Congregationibus S. Officii aut de Sacramentis (vel suis in locis a S. C. pro Ecclesia Orientali). Etenim in Const. *Sapienti consilio* expresse dicitur: «gratiae *validitati* nihil umquam officiet *error* aut *fraus* circa *oeconomicam* petentis conditionem». *Norm. comm.*, c. 11, n. 3 (*Acta S. Sedis*, vol. 41, pag. 487). Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, n. 413. Idque confirmari videtur ex can. 42.

Graviter tamen per se peccant, qui hac in re dolum adhibent paupertatem falso allegantes, et generatim ad restitutionem tenentur erga S. Congr. de discipl. Sacramentorum. S. Paenit., 1 dec. 1852. Cfr. *Lega*, l. c.; *Praxis*, n. 15. — Si vero talis dispensatio data foret ab Episcopo habente hanc specialem potestatem cum pauperibus, tunc dispensatio *certo* foret invalida. S. C. C., 26 april. 1863, ad 4 (*Il Monitore*, vol. 11, pag. 388, nota).

N. B. In *antiqua* disciplina etiam validae habebantur huiusmodi dispensationes concessae a S. Dataria; immo post factum idem concludebatur pro concessis a S. Paenitentiaria. **Comp.,** n. 970.

988. — *Resp. ad 4.*[um] Matrimonium validum est, quia impedimentum est **gradus minoris.** In *antiqua* disciplina fuisset nullum.

Peccaverunt vero oratores tum allegando causam falsam in precibus, tum fingendo se pauperes; et tenentur ex hoc postremo capite ad restitutionem. **Comp.**, nn. 957 seq., 970.

CASUS V

DISPENSATIO SUBREPTITIA 1.°

DIDACUS et SUSANNA, in secundo gradu consanguinei, incassum dispensationem ad matrimonium ineundum postularunt. Verum instauratis post plures menses precibus iisdem, adductisque iisdem iterum rationibus, et repulsa prius habita silentio praetermissa, optatam gratiam impetrarunt. Sed, re cognita, parochus de dispensationis valore dubitat, et inquirit an iterum ad S. Sedem sit recurrendum?

HINC:

QUAER. *An valuerit dispensatio, prioris repulsae nulla facta mentione?*

SOLUTIO:

989. — *Resp.* Valida est dispensatio a DIDACO et SUSANNA tandem obtenta. Nihil enim habetur ex parte oratorum quod valori gratiae concessae obstare possit. Nulla apparet *obreptio*, vel *subreptio* in causam moventem cadens, cum rationes veritati conformes allegaverint. Neque ex ullo iure naturali vel positivo, probari potest eos fuisse obligatos prioris repulsae mentionem facere, si ad unam *eandemque* S. Congregationem in *utroque* casu recursum habuerunt. At dispensatio esset *nulla*, si in hoc ultimo casu oratores recurrerint ad *aliam* Congregationem (can. 43). Cfr. dicta vol. 1, nn. 114 et 116 seq., necnon **Comp.**, vol. 1, n. 188.

CASUS VI

DISPENSATIO SUBREPTITIA 2.°

SYLVERIUS a Sede Romana dispensationem impetravit ad contrahendum matrimonium cum SYLVIA, sibi in secundo gradu consanguinea. Verum, contracto matrimonio, incipit dubitare utrum dispensatio subreptitia ac nulla fuerit, ex eo quod in petitione nullam mentionem fecerit de voto religionis ingrediendae, quo se obstrinxerat et de quo publice constabat. Cum autem in proximo periculo incontinentiae versetur, quaerit an ab Episcopo ab his impedimentis dispensari possit?

HINC:

QUAER. 1.° *An dispensatio valida fuerit in casu?*
2.° *An Episcopus in casu dispensare potuerit?*

SOLUTIO:

990. — *Resp. ad 1.um* Nulla haec dispensatio habenda est. Etenim inter ea quae in supplici libello necessario exponenda sunt ita ut, si etiam *ignoranter* taceatur veritas aut narretur falsitas, dispensatio nulla efficiatur, haec recensetur sub n. 5 in Instr. S. C. de P. F. 9 maii 1877: «*Numerus impedimentorum*, e. gr. si adsit duplex aut multiplex consanguinitas vel affinitas, vel si praeter cognationem adsit etiam affinitas, aut aliud quodcumque impedimentum sive dirimens sive *impediens*» (*Collect.*, n. 1482). Cfr. *Gasparri*, l. c., nn. 353, 358. Atqui in casu reticitum est impedimentum impediens *voti* religionis ingrediendae; ergo...

Attamen si in supplici libello inserta fuerit clausula: «*ac aliis bona fide forsan reticitis... non obstantibus*, quae in *formulis reformatis* reperitur, valida esset dispensatio, cum impedimentum voti: *a)* bona fide fuerit reticitum, nec *b)* sit ex iis quae speciali indigent mentione, nec *c)* difficilioris sit dispensationis quam illud expositum in supplicatione. Cfr. *Praxis* apost. disp., n. 28. **Comp.**, n. 965, q. 10.

991. — *Resp. ad 2.um* Episcopus in tali casu dispensare potest; etenim Episcopus dispensare valet fere in impedimentis omnibus iure ecclesiastico introductis, ubi urget necessitas, seu instat periculum animarum, praesertim matrimonio iam contracto, ut patet ex can. 1045, nn. 1034 et 1148. Atqui in nostro casu supponitur adesse vera necessitas, seu instare periculum animarum; ergo...

CASUS VII

ERROR IN DISPENSATIONE

MAGLORIUS, amplissimi loci parochus, aliquando dispensationem ab impedimentis matrimonii pro subditis petendo, ex incuria aut nimia festinatione aut culpabili errore posuit in supplici libello *Petrum* pro *Paulo*, impedimentum *affinitatis* pro impedimento *consanguinitatis*, publicam honestatem ex *matrimonio invalido* pro ea quae oritur ex publico vel notorio *concubinatu*, gradum consanguinitatis *secundum* pro *tertio*, aut vice versa.

Alias advertit, errores similes in responso, seu in concessione gratiae, ex parte scribae S. Congregationis irrepsisse, scilicet mutata fuisse ea quae recte ab ipso posita fuerunt. Quare variis ambagibus circa dispensationis valorem in his casibus intricatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An valeat dispensatio, si irrepat error ex parte petentis?*

2.° *An valeat dispensatio, si ex parte concedentis gratiam, aut eius scribae, error proveniat?*

3.° *Quid ad varios casus?*

SOLUTIO:

992. — *Resp. ad 1.um* Non valet dispensatio in gradibus **maioribus,** si error versetur circa causam moventem (quae unica sit), aut circa obiectum ipsum dispensationis, sive ex culpa oratoris, sive alterius, sive ex mera inadvertentia advenerit. Ratio patens est, scilicet quia Superior concedit gratiam conditionate, nimirum, *si preces veritate nitantur:* atqui, in hypothesi, non sunt veritati conformes; ergo ruit dispensatio. **Comp.,** vol. 1, nn. 186 et 188; vol. 2, n. 966.

993. — *Resp. ad 2.um* Valet dispensatio. Ratio est, quia Superior censetur gratiam concedere ad mentem petentis, seu dicere: *Fiat ut petitur.* Proinde error irrepens in rescripto, concessioni iam factae supervenit. — Quare in can. 47: «Rescripta non fiunt irrita ob errorem in nomine personae cui vel a qua conceduntur, aut loci in quo ipsa moratur, aut rei de qua agitur, dummodo, iudicio Ordinarii, nulla sit de ipsa persona vel re dubitatio».

994. — *Resp. ad 3.um* 1.° Valet dispensatio quando parochus, libellum conficiens, errat in persona, aut in nomine, ponendo *Petrum* pro *Paulo*, saltem *probabilius*, modo error verisimilis sit et constet de corpore, seu de impedimento et de causa, quia Superior gratiam concedit pro illo qui ea indiget, non pro alio; quare error ille *accidentalis* videtur, idque constare quoque videtur ex can. 47. Sed si error «aliud faciat nomen, aliud cognomen, dispensatio nulla est», quia S. C. de Sacram. nonnisi pro foro externo dispensationem concedit. *Praxis*, n. 139. **Comp.,** n. 966.

2.° Non valet dispensatio, quando parochus errat in impedimento, et etiam in specie infima impedimenti, v. gr. ponendo affinitatem pro consanguinitate; quia error afficit ipsum petitionis obiectum. Neque valet dispensatio, quando ponit tertium gradum pro *secundo*, quia secundum in tertio non continetur, proindeque gravis error circa obiectum datur. Secus vero, si ponat secundum pro tertio, quia tunc Superior concedens maiorem gratiam a fortiori concedit minorem in eodem genere, seu evidenter in maiori contentam, quod confirmatur ex can. 1052: «Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit inferior,

aut licet reticitum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiori gradu».

3.° Valet dispensatio, quoties errorem posuit in rescripto sive Superior ipse, sive eius scriba, ut supra dictum est, in responsione ad 2.um quaesitum. Attendat igitur pastor in posterum, ut ipsemet ab erroribus in supplici libello conficiendo praecaveat.

CASUS VIII

MATRIMONIUM ANTE FULMINATAM DISPENSATIONEM IMPEDIMENTI DIRIMENTIS

Titius et Bertha, consanguinei in 2.° gradu aequali, matrimonium contrahere volentes, necessariam dispensationem postularunt. Ordinarius petitionem ad Sedem Apostolicam transmisit; dispensatio autem, nescio qua de causa, ultra tempus quod putabatur retardata fuit, et periculum imminebat ne Titius Bertham derelinqueret. Unde Claudius, parochus, valde anxius erat. His in adiunctis accepit Claudius epistolam amici cuiusdam in Curia episcopali degentis, qua ei significabat advenisse iam rescriptum S. Sedis, illudque post tres quatuorve dies ipsi parocho fore transmittendum. Statim parochus rem significavit Titio et Berthae, qui diem pro celebratione matrimonii statuerunt et res omnes paraverunt. Sed die, qui antecedebat illum designatum pro matrimonio celebrando, aliud nuntium Claudius accepit, quo ei significabatur, rescriptum nullam facere mentionem gratiae concessae vel non, idque sine dubio ex oblivione quadam, unde necesse fuit illud Romam remittere. Parochus rem aegre tulit nec ausus est quidquam dicere contrahentibus et secum ipse discurrens dicebat: «Res omnes iam paratae sunt ad celebrandum matrimonium; si cras eos non coniungo, Titius Bertham relinquet, et haec nunquam meliorem virum invenire poterit. Aliunde quamvis in rescripto nulla fit mentio gratiae concessae, evidens est omissionem fuisse involuntariam, ergo eos coniungere possum». Unde matrimonium celebratum fuit, quin parochus quidquam contrahentibus significaret de accepto nuntio.

Hinc:

Quaer. 1.° *An matrimonium sic contractum sit validum, necne?*
2.° *An Ordinarius, in casu, dispensare potuisset, aut etiam ipse parochus?*
3.° *Quomodo parochus debuisset se gerere, in casu?*
4.° *Quid nunc faciendum est?*

SOLUTIO :

995. — *Resp. ad 1.um* Dispensatio nulla fuit, quia, cum venerit (ut mos est) in forma commissoria, necessarium erat ad validitatem ut Ordinarius eam exsequeretur ; et hanc exsecutionem Ordinarius omnino omisit. Nec parochus aut alius cogitavit de dispensatione impertienda. Ergo matrimonium nullum est, et consequenter convalidandum, cum nullus ab impedimento dispensaverit.

996. — *Resp. ad 2.um* Ordinarius probabiliter potuit dispensare in casu, quia in hoc impedimento dispensare potest «quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differri possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur» (can. 1045, § 1). Nam clausula illa «quoties impedimentum *detegatur*, cum iam omnia sunt parata, etc.», non ita intelligenda est quod impedimentum antea omnino ignotum fuerit et tunc reveletur, sed eo sensu quod, quamvis antea cognitum, tunc solum tamen ad notitiam parochi aut Ordinarii sit delatum (Comm. Cod., 1 mart. 1921 : *Acta*, XIII, pag. 178). **Comp.,** n. 952, nota.

Iam vero, etsi antea hoc impedimentum cognitum fuerit, potest dici quod delatum fuit ad Ordinarium, cum iam omnia essent parata, etc., nam tunc solum ipse intellexisset omnia esse parata et impedimentum subsistere, quod sublatum omnes putarunt.

997. — Etiam probabiliter poterat ipse parochus dispensare, si recursus ad Ordinarium erat impossibilis, quia revera ipsi delatum fuit impedimentum ut subsistens, quando iam omnia erant parata, etc. Ipse enim putabat sublatum impedimentum, et non intellexit ipsum subsistere nisi cum iam omnia erant parata.

Et quamvis hoc impedimentum natura sua publicum sit, casus materialiter est occultus, quia omnes sublatum illud impedimentum putant : sciebant enim dispensationem esse petitam, et dictum est omnibus auctoritate parochi iam esse sublatum, et sciunt omnia esse parata ad celebrationem matrimonii.

Nec obstat can. 43, qui statuit : «Gratia ab una Sacra Congregatione vel Officio Romanae Curiae denegata, invalide ab alia Sacra Congregatione vel Officio aut a loci Ordinario, etsi potestatem habente, conceditur sine assensu Sacrae Congregationis vel Officii quocum vel quibuscum agi coeptum fuit, salvo iure S. Paenitentiariae pro foro interno». Nam canon loquitur de casu in quo gratia fuerit *denegata*, non vero de casu in quo fuit petita, non vero denegata. Cfr. *Verm.-Creus.*, I, n. 107.

998. — *Resp. ad 3.um* Parochus debuisset recurrere ad Ordinarium, si tempus suppetebat ; secus ipse per se dispensare saltem ad cautelam, quia impedimentum de facto est occultum. Plures et

graves auctores in casu docebant posse parochum declarare, legem dubiam non obligare his in adiunctis.

Absolute potuit etiam parochus simpliciter permittere celebrationem matrimonii his in angustiis iuxta probabilem sententiam, quam ante Codicem tuebantur cum multis aliis *S. Alph.*, lib. 6, n. 613; Card. *Gasparri*, De matr., n. 768; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 146; Card. *D'Annibale*, III, n. 324; *De Smet*, De spons. et matr., n. 378. Cfr. *Gury-Ferreres*, Comp., n. 771; Casus, n. 1036.

999. — *Resp. ad 4.um* Nunc vero, cum dispensatio petita sit, praestat coniuges relinquere in bona fide, et cum ipsa dispensatio perveniat ad Ordinarium et hic eam exsequatur, iam nihil aliud est faciendum, nisi advocare BERTHAM eique significare ipsam debere secreto renovare consensum, quia matrimonium fuit nullum, eo quod dispensatio, contra ac credebatur, nondum venerat ex Roma, et matrimonium eo ipso convalidatum erit absque ulla alia consensus renovatione, nam ex natura rei non requiritur renovatio consensus sed tantum ex iure canonico.

Ius autem canonicum non exigit nisi ut saltem renovetur consensus a parte impedimenti conscia (can. 1133-1135; **Comp.**, nn. 1124, 1125). Atqui in casu nulla pars est conscia impedimenti; utraque enim pars bona fide credit, nullum iam impedimentum subsistere. Ergo non est renovandus consensus, nisi a parte quae certioretur de impedimento, et matrimonium eo ipso convalidatur, posita iam dispensationis exsecutione ab Ordinario. Verum si, quod credendum non est, dispensatio denegetur a Sede Apostolica, tum nullus ex inferioribus eam concedere poterit (can. 43), sed iterum recurrendum est ad Sanctam Sedem exponendo quid nunc acciderit, et sine dubio dispensatio concedetur. Interea partes relinquantur in bona fide.

CASUS IX

DISPENSATIO MATRIMONII

BERTHA votum castitatis emisit, sed post aliquot annos confessarium rogat ut velit dispensationem a Sede Apostolica obtinere in ordine ad matrimonium contrahendum. Facta postulatione, accepit confessarius rescriptum S. Paenitentiariae petitam gratiam concedens forma consueta, sed BERTHA, mutato consilio, noluit matrimonium inire, unde confessarius rescriptum exsecutioni non mandavit, illudque post aliquot menses destruxit. Nunc vero iterum ad confessarium accedit eandem dispensationem petens. BERTHA nec votum renovavit nec eius adiuncta personalia mutata sunt. Confessarius autem dubitat an rescriptum illud iam antea obten-

tum atque destructum exsecutioni mandare possit, an vero novum petere necesse sit.

HINC:

QUAER. *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1000. — *Resp.* Potest confessarius exsecutioni mandare antiquum rescriptum, etsi illud destruxerit. Ratio est, quia concessio iam facta semper perseverat, etiamsi paenitens illi renuntiet aut delegatus desistat ab exsecutione. Ut concessio cesset requiritur ut renuntiatio a Sancta Sede admittatur, quod hic non occurrit. Quod rescriptum fuerit destructum nihil refert, nam agitur de concessione pro foro interno, quae nullo documento probanda est coram aliis. Satis est ut confessarius concessionis tenorem memoria teneat. Si confessarius exsecutus fuisset rescriptum et BERTHA post exsecutionem votum renovasset, tunc necesse fuisset iterum recursum instituere ad Sedem Apostolicam, quia ageretur de novo voto, quod adhuc subsisteret. In casu rescriptum exsecutioni adhuc mandatum non est; ergo exsequi potest, etiamsi BERTHA votum post concessionem exsecutioni non mandatam renovasset. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, n. 869 seq.; **Comp.**, n. 965, q. 9; *Giovine*, De disp. matr., vol. 1, § 96, n. 3; *Gasparri*, I, nn. 399-402; *D'Annibale*, III, n. 803, nota 20.

CASUS X

DE DISPENSATIONIBUS MATRIMONIALIBUS EX DELEGATIONE CONCESSIS TEMPORE MISSIONUM

In quadam regione, ubi pauci admodum sunt sacerdotes, missionariis tribuuntur a Nuntio vel Internuntio Apostolico amplissimae facultates dispensandi in impedimentis matrimonialibus, quin adiiciatur conditio ulla quoad modum dispensandi, immo mens expressa Internuntii est omnes omnino concedere facultates ad faciliorem reddendam matrimoniorum celebrationem aut convalidationem tempore missionum.

Communiter tum missionarius tum parochus labore obruuntur, et paucis diebus 40, 60 aut etiam 100 matrimonia celebrantur cum dispensationibus necessariis etiam a bannis. Parochus nec tempus habet plenam matrimoniorum inscriptionem hisce diebus faciendi, et peragit tantum quasdam necessarias adnotationes, ut postea pro temporum opportunitate matrimonia in libro proprio describat.

Quoad dispensationes ita proceditur: parochus peragit necessarias investigationes; si reperit aliquod impedimentum, accedit ad missionarium eique dicit: «Habeo hoc genus impedimenti in

quodam matrimonio; causa canonica pro dispensatione est *talis*». Tunc missionarius, cognitis impedimento ac causa dispensandi, dispensationem oretenus concedit, eique praecipit ut in inscriptione matrimonii expresse constet dispensationem fuisse concessam vi facultatum Apostolicarum missionario tributarum ad *tale* tempus.

HINC:

QUAER. 1.° *Sic concessae dispensationes absque aliis formalitatibus sunt validae?*

2.° *Sunt etiam licitae?*

3.° *Si in aliquo casu minor labor adesset, teneretur missionarius dispensationes in scriptis concedere atque servare alias formalitates Curiae Romanae?*

4.° *Aliquando Internuntius volebat ut divites aliquid darent pro dispensationibus; qui nunc est, nihil exigit. Possumus ita prosequi?*

SOLUTIO:

1001. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, etiam concessae oretenus valent, quia in indulto aut formula non additur clausula «alias nullae sint». S. C. de P. F., 11 febr. 1804 *(Collect.*, n. 677, editio 2.a) (1); S. Off., 15 iun. 1875 *(Collect. S. C. de P. F.*, n. 1444, edit. 2.a); *Koninks-Putzer*, n. 12. Cfr. etiam can. 1057 et *De Smet*, nn. 875 et 876, nota.

1002. — *Resp. ad 2.um et 3.um* Si tempus suppetat, in scriptis dari debent (can. 56), et in concessione semper exprimatur datas fuisse vi facultatum Apostolicarum (cfr. can. 1057 et *De Smet*, n. 875), quae duraturae sunt usque ad *tale* tempus. Cum agatur de dispensationibus fori externi, necessarium est documentum, quo concessio probari authentice possit. — Clarum est concessiones pro *solo foro interno* sacramentali non esse dandas *in scriptis*, sed posse dari oraliter parocho et hic eas exsequi debet in ipsa confes-

---

(1) «In folio facultatum, quas S. Sedes Vicariis Apostolicis concedit, sic habetur, n. 1°: *Hae vero dispensationes matrimoniales, videlicet sexta, septima, octava et nona, non concedantur nisi cum clausula* dummodo mulier rapta non fuerit, vel, si rapta fuerit, *in potestate raptoris non exsistat, et in dispensatione tenor huiusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis ad quod fuerint concessae.* Porro tempore persecutionum quae aliquot in locis grassatae fuerunt, dispensationes matrimoniales ne scripto quidem tradebantur, sed verbo tenus. Posterioribus vero temporibus, in huiusmodi dispensationibus, insertum quidem est quod conceduntur ex facultate a S. Sede obtenta, sed a quibusdam neque expressum est tempus ad quod Vicariis Ap. praedicta facultas fuerat concessa, neque exposita est clausula *dummodo mulier rapta non fuerit.* Dubium autem facessit hoc quod reperitur in Bullario s. m. Benedicti XIV, tom. 2, pag. 223. Quaeritur igitur utrum huiusmodi praefatae dispensationes sint licitae, an saltem validae? — *R.* Omissionem clausularum concessionum validitati non officere, dummodo reapse mulier rapta non fuerit, vel, si rapta, in potestate raptoris non exsistat».

sione. Si aliqua dispensatio concedatur «pro foro *interno non paenitentiali* super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivo, de quo in can. 379, asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit (can. 1047).

1003. — Formalitates Curiae servari debent pro substantialibus, v. gr. quoad necessitatem causae canonicae, non vero pro his quae mere ad formulam referuntur. Cfr. *Koninks-P.*, l. c., n. 12.

Resp. ad 4.[um] *Eleemosyna non pertinet ad validitatem*, et solet relinqui prudentiae et iudicio Internuntii, et posset quaeri ab ipso quid hac in re fieri velit, aut forte praesumi possit eum putare prudentius ut nihil exigatur. A vere pauperibus nihil est exigendum (1).

(1) Cfr. *Verm.-Cr.*, vol. 2, pag. 506, edit. 2.a

CASUS

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII

CASUS I

IMPEDIMENTORUM EFFICACIA

CELINA, puella, dum, nescio quo casu, in statu involuntariae ebrietatis versaretur, a TITIO opprimitur. Elapsis pluribus annis, rei prorsus inscia CELINA, cum CAIO, TITII fratre, nuptias celebrat. Postea autem, cum id, fatente ipso TITIO, rescivisset, de matrimonii valore multum angitur. Ad GERMANUM parochum statim properat, dubitationemque suam ei aperit. At ille: «Nihil est quod timeas, filia, inquit; nulla debetur poena ubi nulla datur culpa, et insuper lex ignorata obligare nequit».

HINC:

QUAER. 1.° *An impedimenta invincibiliter ignorata matrimonium irritent;*

2.° *An incurrantur, seclusa culpa, ubi rationem poenae habent?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1004. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* Ratio est, quia impedimenta dirimentia sunt leges irritantes, quae proinde matrimonium prorsus invalidum faciunt, licet ignorentur. Irritatio enim locum habet independenter a voluntate et cognitione contrahentis. Unde in can. 16, § 1: «Nulla ignorantia legum irritantium aut inhabilitantium ab eisdem excusat, nisi aliud expresse dicatur». **Comp.**, n. 992.

1005. — *Resp. ad 2.um Affirmative.* Ratio est, quia in eo casu impedimenta primo habent rationem vinculi, et secundo tantum rationem poenae. **Comp.**, n. 993. — Unde post Codicem non videtur iam solide probabilis sententia tenens hoc impedimentum non contrahi, si uterque coniux huius legis exsistentiam ignorabat. **Comp.**, n. 1026, N. B. 1.°

1006. — *Resp. ad 3.um* Turpiter et crasse erravit GERMANUS parochus; non agitur enim ibi de poena, sed de lege Ecclesiae, matrimonium irritante; ergo nullum est CELINAE matrimonium, et

proinde revalidandum, *si fuit contractum antequam Codex canonicus vim obligandi haberet.* Si autem contractum fuit post Codicem, validum erit, non propter rationes allegatas a GERMANO, sed quia tale impedimentum a Codice sublatum est. Vide n. 1070. GERMANUS autem ad studium theologiae moralis remittendus est. **Comp.**, n. 1037.

CASUS II

IMPEDIMENTA DUBIA

ANTONIA, a GERUNDIO viduo in matrimonium requisita, libenter annueret, nisi scrupulus unus aut alter obstaret, scilicet: 1.° dubium quoddam de morte mariti sui, in Indias profecti negotiationis causa, de quo a viginti annis nihil prorsus audivit; 2.° dubium de aliqua affinitate cum ipso GERUNDIO contracta, propter turpe consortium inter ipsam ANTONIAM et GERUNDII patruum habitum, non certo tamen consummatum. Scrupulum utrumque facile solvit ABUNDIUS, parochus, qui ait: *Impedimentum dubium, impedimentum nullum est; sicut lex dubia, lex nulla.* Contracto autem matrimonio, audit ANTONIA ab alio confessario, non sibi licere in tali matrimonio permanere, quia matrimonium dubium ius certum ad cohabitationem dare nequit. Mulier igitur anxia quaerit cuinam credendum sit.

HINC:

QUAER. 1.° *An liceat contrahere matrimonium cum impedimento dubio vel probabili?*

2.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1007. — *Resp. ad 1.um* Distinguendum est inter impedimenta iuris, vel facti, et inter impedimenta iuris ecclesiastici, aut iuris divini et naturalis.

Hinc: 1.° Licet contrahere matrimonium cum probabilitate impedimenti *iuris ecclesiastici*, quia Ecclesia censetur defectum supplere, cum supplere possit. Unde in can. 15: «Leges, etiam irritantes et inhabilitantes, in dubio iuris non urgent; in dubio autem facti potest Ordinarius in eis dispensare, dummodo agatur de legibus in quibus Romanus Pontifex dispensare solet». **Comp.**, vol. 1, n. 181, q. 2.°; vol. 2, n. 994, et *S. Alph.*, n. 901.

2.° Non autem licet contrahere matrimonium cum impedimento dirimente in dubio *iuris divini*, quia probabilitas non tollit periculum invaliditatis sacramenti, et Ecclesia in hoc casu supplere minime potest.

3.° Neque licet matrimonium contrahere cum dubio vel probabilitate *facti*, quamvis impedimentum sit *iuris ecclesiastici*. Ra-

tio est, quia, cum factum dubium possit subinde evadere certum, maxima incommoda ex separatione coniugum sequerentur. Quapropter communiter docent theologi tunc Ecclesiam non supplere, quia supplendo minus sapienter ageret; ergo non censetur supplere; ergo, in dubio vel probabilitate impedimenti huiusmodi, recurrendum est ad dispensationem pro cautela. Sed sufficit ad Episcopum recurrere, ut patet ex can. 15, nuper citato.

N. B. Si vero agatur de impedimento quod reddat personam simpliciter inhabilem erga omnes alias personas, poterit matrimonium contrahi, etiam in dubio facti *iuris divini* vel naturalis, v. gr. in impedimento ligaminis, vel impotentiae, modo accedat declaratio Summi Pontificis, tanquam unici interpretis legis divinae. *S. Alph.*, n. 902; *Buccer.*, n. 1031. — Sic Leo XIII concessit uxoribus italorum eorum qui pugnaverunt apud Aduam, et de quorum vita vel morte nihil probari certo potest, ut possent ad alias nuptias convolare, modo constaret eorum maritos tali pugnae adstitisse. Cfr. *Acta S. Sedis*, vol. 31, pag. 252. Idem responsum applicatum est pro uxoribus eorum qui pugnaverunt apud Mukden in bello Ruso-Iaponico. Cfr. *Acta*, III, pag. 29. Etiam in dubio facti de impotentia permittitur matrimonium, et a fortiori si concurrat dubium facti cum dubio iuris, ut in casu feminae excisae. Ita ex can. 1068, § 2. Cfr. *Ferreres*, De vasectomia duplici, necnon de matrimonio mulieris excisae, n. 205 seq. **Comp.**, nn. 994, *N. B.*, 1003.

1008. — *Resp. ad 2.um* 1.° ANTONIA matrimonium contrahere nequit cum GERUNDIO, quia non est certa de morte mariti sui. In hoc casu non sufficit praesumptio, sed requiritur moralis certitudo. Ecclesia enim pro tali casu non supplere potest, quia est impedimentum iuris divini. Graviter igitur erravit ABUNDIUS, parochus, declarando ANTONIAM tuta conscientia matrimonium contrahere posse. Res erat deferenda ad Episcopum, qui debuit instituere processum iuxta Instructiones datas a SS. Congregationibus (Cfr. infra, n. 1038, *N. B.* 2.°). Quod si res adhuc dubia remaneret, recurrendum esset ad Sedem Apostolicam, prout in superiori responsione dictum est. **Comp.**, n. 1013.

2.° Dubium posterius de affinitate contracta solvendum erat interrogando mulierem, ut ab ea nosceretur qualis generis fuerit consortium istud, *si de matrimonio agatur inito ante Codicem.* Dubio autem remanente, dispensatio *ad cautelam* erat postulanda. Si post Codicem matrimonium contractum fuit, nihil de tale affinitate curandum, quia nullum impedimentum attinet.

CASUS III

VOTUM SIMPLEX

1.° Felicitas vitam caelibem servare vovet; et paulo post (ut inconstans est mulierum genus) ipsam voti paenitet, cum arridentem nubendi occasionem invenisset. Pergit igitur ad Procopium, confessarium, medium quaeritans ad importunum vinculum solvendum. Dubitat ipse Procopius an in illo casu ad Papam, vel ad Episcopum, sit recurrendum.

2.° Helena adit Sylvium, confessarium: «Pater, inquit, mulierum miserrimam ad pedes tuos cernis provolutam. Postquam ego perpetuam voverim castitatem, data occasione matrimonium contraxi, quin votum, soli Deo notum, cuipiam mortalium patefacerem. Quid nunc, quaeso, mihi superest agendum?» Obstupefactus Sylvius, quid respondeat plane ignorat; ideoque iubet mulierem alia vice redire. Redit quidem mulier, anxietate adhuc maiori percita: «Heu! inquit, vir meus nudius tertius defunctus est! quid faciam! Sola enim remanere nequeo. Iam novae mihi offeruntur nuptiae; quaero an illas acceptare valeam?» Sciscitanti *affirmative* respondet confessarius.

Hinc:

Quaer. 1.° *Qualis sit efficacia voti simplicis, sed perpetuae castitatis; sive quoad matrimonium contrahendum, sive quoad illud cum eo voto iam contractum?*

2.° *Quis ab illo voto dispensare possit, sive ante matrimonium, sive nuptiis iam celebratis?*

3.° *An dispensatio voti, obtenta ad ineundum matrimonium, sit absoluta et perpetua, vel nova requiratur ad novas nuptias?*

4.° *Quid ad utrumque casum?*

Solutio:

1009. — *Resp. ad 1.um* 1.° Votum castitatis a persona libera emissum, est impedimentum *impediens* matrimonii, ita ut si, seclusa dispensatione a tali voto, illa matrimonium ineat, *valide* quidem, sed *illicite* contrahat, gravissimoque peccato coinquinetur.

2.° Si matrimonium, stante voto castitatis, initum fuerit, coniux eo ligatus non potest petere debitum. **Comp.**, n. 981.

1010. — *Resp. ad 2.um* Si votum *perfectae* castitatis sit perpetuum et absolutum, et emissum post completum decimum octavum aetatis annum (can. 1309), est Papae reservatum ante matrimonii celebrationem; inito autem coniugio, votum castitatis ab

Episcopo et regularibus solvi potest, sive ante matrimonium, sive eo contractu emissum fuerit. Idem quoque dicendum est de voto ad tempus determinatum facto, et etiam de voto perpetuo conditionali, necnon de voto virginitatis seu de voto non nubendi. **Comp.**, vol. 1, n. 417; vol. 2, n. 981. *S. Alph.*, n. 987.

1011. — *Resp. ad 3.*um Dispensatio censetur tantum data propter praesentes circumstantias, seu ad matrimonium semel ineundum. Eruitur ex modo quo ordinarie eiusmodi concessio datur; additur enim communiter: *ita ut, coniuge mortuo, caelebs maneat.* A fortiori idem dicendum est, si dispensatio concedatur postquam matrimonium iam contractum est. Proinde dispensatus a voto, comparte mortua, ad novas nuptias absque dispensatione convolare nequit. *Lacroix*, De voto, lib. 3, part. 1, n. 684; *Lugo*, *Lessius.*

1012. — *Resp. ad 4.*um Ad *primum* casum: FELICITAS vovendo vitam caelibem, seu caelibatum servare, non emisit votum perfectae castitatis, sed tantum *votum non nubendi*, et consequenter satis est si ad Episcopum, vel confessarium regularem, pro dispensatione obtinenda recurrat.

1013. — Ad *secundum* casum: SYLVIUS, confessarius, dicere debuisset HELENAE prima vice sibi occurrenti, votum suum posse ab Episcopo, vel etiam a confessario regulari dispensari, seu potius commutari, quia Episcopi et regulares facultate gaudent tollendi omne impedimentum ad matrimonii usum. Redeunti autem mulieri declarandum fuisset, recursum ad Curiam Romanam vel ad alium confessarium habentem facultatem dispensandi a tali voto vel illud commutandi necessarium esse ad obligationem voti solvendam, quia iam non exsistit ratio ob quam reservatio Papae cessaverat, et proinde eadem reservatio reviviscit.

CASUS IV

DE CONSENSU VEL CONSILIO PARENTUM REQUISITO UT FILIIFAMILIAS MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSINT

BERTHA, annos nata 21, matrimonium contrahere cupiens, adit TIBURTIUM, parochum, ab eoque postulat ut processum matrimonialem instruere velit. TIBURTIUS vero rem pluribus esse implicatam difficultatibus reputat. Dubitat enim an BERTHA censenda sit aetate maior ad normam Codicis canonici (can. 88), an vero requiratur maioritas ad normam Codicis civilis **hisp.** (art. 320), ideoque dubitat an requiratur consensus patris BERTHAE, an solum consilium. Quod si consensus requiratur, graviores difficultates offendit, nam pater BERTHE probabilissime, ne dicam certo, con-

sensum denegabit, quia ipse pauper est et BERTHA multa bona habet ex defuncta sua matre; aliunde expedit ut BERTHA quam cito matrimonium contrahat, quia cum suus pater ad secundas nuptias iam transierit, ipsa BERTHA, patre consentiente, non in domo paterna sed in alia commoratur.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus ex iure canonico requiratur consensus parentum ad contrahendum matrimonium?*

2.° *An et quatenus requiratur parentum consensus aut consilium ex iure civili praesertim hispano?*

3.° *Quas in poenas incurrunt sive contrahentes sine parentum consensu, sive etiam parochus qui in casu matrimonio assistit?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1014. — *Resp. ad 1.um* Consensus parentum iure canonico non requiritur ad validitatem, sed quidem requiritur *per se* ad hoc ut filii minorennes *licite* matrimonium contrahere possint, ita ut si filii, parentibus rationabiliter invitis, matrimonium contrahere velint, parochum eorum matrimoniis assistere nequeat nisi consulto prius loci Ordinario. Ita ex can. 1034. Ecclesia enim talia matrimonia sempre detestata est atque prohibuit, teste Conc. *Tridentino*, sess. 24, c. 1. **Comp.**, n. 1062, q. 6.°

1015. — *Resp. ad 2.um* Iure **hispano** (art. 468 Cod. Poen. ann. 1933) matrimonium prohibetur: *minoribus* qui non obtinuerint consensum suorum parentum aut, his deficientibus, personarum quae hac in re vices eorum gerunt: avi paterni, avi materni aut demum consilii familiae (art. 46 Cod. C.). Minor, qui absque debita licentia matrimonium contrahat, incidit in poenam sive mulctam 250 ad 2.500 pesetarum.

1016. — *Resp. ad 3.um* Matrimonium contractum contra prohibitionem (art. 468 Cod. Poen.), validum habetur etiam iure civili.

1017. — *Resp. ad 4.um* BERTHA quoad effectus civiles habenda est uti minor aetate, donec impleat annos 23 ad normam art. 320 Codicis civilis, nec sufficit ad hos effectus ut habeat annos 21 ad normam canonis 88. Unde indiget consensu patris sui, quin sufficiat consilium.

Practice expedit ut per amicos obtineatur hic consensus, suavi modo, et, si opus est, patri concedantur illa commoda temporalia ex bonis BERTHAE (nempe administratio et ususfructus bonorum BERTHAE), quae patri obvenirent, si BERTHA suum matrimonium differret usquedum perveniat ad maiorem aetatem. Vide C. **hisp.**, aa. 159, 161, necnon **arg.-par.**, 327 (293); **bol.**, 191; **bras.**, 385; **per.**, 287; **ven.**, 293, 294 (246, 247). **Comp.**, vol. 1, n. 677, 1.° et 2.°

CASUS V

MATRIMONIUM CUM ACATHOLICO

TITIUS, professor in quadam Universitate, matrimonium contrahere vult cum MARTHA, catholica. TITIUS autem clare propugnavit doctrinas ab Ecclesia recenter damnatas tanquam haereticas, quas retractare paratus non est. Credit sibi ad contrahendum necessariam esse dispensationem a Sede Apostolica dandam, et consentit in christianam filiorum educationem, plenamque MARTHAE relinquet libertatem fidem catholicam profitendi.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIUS *et* MARTHA *detineantur impedimento mixtae religionis, ita ut dispensatio a S. Sede petenda sit?*

2.° *An hoc matrimonium licitum sit?*

3.° *Quomodo parochus se gerere debeat?*

SOLUTIO:

1018. — *Resp. ad 1.um Negative*, quia tale impedimentum non viget nisi «inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectae haereticae seu schismaticae *adscripta*» (can. 1060); atqui TITIUS nulli sectae haereticae seu schismaticae adscriptus est. Ergo...

1019. — *Resp. ad 2.um Negative;* unde iuxta can. 1065, § 1, «absterreri debent quoque fideles a matrimonio cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sint».

1020. — *Resp. ad 3.um* «Parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae prolis et remotioni periculi perversionis alterius coniugis» (can. 1065, § 2).

N. B. Quod si adsit periculum (proximum) perversionis, Episcopus matrimonium permittere nequit, quia cavere talia pericula praescribitur iure divino.

CASUS VI

DE IMPOTENTIA FEMINEA 1.°

TITIUS, amore BERTHAE captus, sponsalia cum ea contraxerat, iamque tempus matrimonii ineundi instabat, cum BERTHA in morbum incidit, a quo sanari non potuit nisi duplicem passa ovarioto-

miam. Medicus chirurgus, qui hanc operationem peregerat, et TITIUM monuit et parochum: mulierem scilicet effectam, ob ovariotomiam, impotentem, ideoque futurum matrimonium impedimento dirimenti nullum esse. Etenim eunuchi, sic aiebat ille, utroque teste carentes, quia nequeunt emittere semen, quod requiritur ad generationem, prohibentur a valido matrimonio contrahendo, quamvis coire valeant: atqui mulier utroque ovario orbata nequit ovula subministrare, quae ad generationem omnino sunt necessaria; ergo quamvis possit optime copulari cum quadam voluptatis satisfactione, nequit validum unquam inire coniugium.

Non acquievit TITIUS, et ipsum parochum consuluit. Neuter tamen ab argumento chirurgi valuit se extricare.

HINC:

QUAER. 1.° *An ovaria muliebria omnino sint ad generationem necessaria?*

2.° *An sicut carentia utriusque testiculi inducit in viro impedimentum impotentiae, ita etiam in femina absentia utriusque ovarii impotentiam pariat?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1021. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Sicut enim *spermatozoida* quae ex parte viri omnino sunt ad generationem necessaria, elaborantur in testiculis, sic etiam *ovula*, pariter ex parte feminae necessaria ad generationem novi hominis, sedem habent in *ovariis* muliebribus extra uterum hinc inde ad partem eius superiorem positis; quae si omnino desint, ovula deficiant necesse est, ideoque impossibilis omnino evadit generatio ob defectum elementi essentialis. **Comp.**, vol. 1, n. 499.

1022. — *Resp. ad 2.um* Acriter disputatur. Prima sententia *affirmat*, eamque tuentur *Antonelli*, De conceptu impotentiae ac sterilitatis, Pro conceptu impotentiae et sterilitatis, De mulieris excisae impotentia; *Buccer.*, Inst. Th. mor., 2, n. 994; et *Casus Romae ad S. Apoll. (Analecta eccl.* ann. 11, pag. 228 seq.); *Villada*, Casus, 3, pag. 269 seq. (edit. 1.a); *Rosset*, n. 1408 seq.; *Santi-Leitner*, lib. 4, tit. 5, n. 1, nota; *Noldin*, De Sacram., n. 577. *P. Wernz* illam esse praeferendam iudicat (Ius Decretal., vol. 4, n. 345, nota 34). Huic opinioni favent quatuor declarationes *nullitatis* S. C. Conc., inter quas celebris fuit illa *monasteriensis*, 10 mart. 1899. Cfr. *Acta S. S.*, vol. 32, pag. 449 seq., et *Ferreres*, De vasectomia duplici, necnon de matrimonio mulieris excisae, n. 268 seq.

Negat vero alia sententia, quam propugnant Card. *Gasparri*, De matr., n. 530 seq.; Card. *D'Annibale*, 3, n. 431, nota 9; *Eschbach*, Disp. phys. theol., d. 2, part. 2, cap. 3, De novo quodam sterilitatis conceptu, et de essentia impedimenti impotentiae (cfr. *Analecta*

eccles., vol. 10, pag. 85, 135, 235, 313, 466, 494, et vol. 11, pag. 269); *Génicot*, 2, n. 503; *Berardi*, Praxis, vol. 4, n. 800 seq., et ad fin. vol., pag. 646; *Laurentius*, Inst. iur. can., n. 619; *Tanquerey*, I Suppl., n. 6; *Aertnys*, 2, n. 563; *Sebastianelli*, De rebus, n. 65; *Nouvelle Rev. Théol.*, vol. 20, pag. 82, *et alii.* — Disparitatem afferunt inter mulierem quae caret ovariis, et eunuchum, nam: 1.° hic nec vaginam mulieris communiter penetrare potest, vel saltem copulam nequit habere, quae sit pro femina voluptatis plene satiativa, sed periculis feminam exponit ob defectum seminis; femina autem ovariis orbata quoad copulam eodem modo se habet ac aliae mulieres; 2.° posse emittere verum semen se tenet ex parte copulae, cum virile semen in copula emittatur; ovaria vero et ovula de materiali se habent in copula; 3.° defectus ille in viro facile cognosci potest; in femina autem difficillime, ita ut ipsa ovariorum exsistentia per plurima saecula vel ipsos artis medicae ac chirurgicae peritos latuerit, et hodie eorum absentia nonnisi secando mulierem potest certo cognosci; iam vero difficile creditu est validitatem matrimonii a re tam abscondita et incerta pendere (vide n. seq.); 4.° nulla hucusque prodiit sententia declarans invalidum matrimonium ob *solam* carentiam ovariorum et uteri: nam in celebri illa causa *Monasteriensi*, 18 mart. 1899, allegabatur praeterea *brevitas vaginae*, idemque defectus vel alius in vagina allegabatur in tribus aliis causis quae afferri solent. Cfr. *Acta S. S.*, vol. 32, pag. 449 seq.; et cit. votum *Lapponi*.

Vide hanc materiam latius expositam apud *Ferreres*, De vasectomia duplici, n. 268 seq., et in eph. *Razón y Fe*, l. c. Haec opinio confirmari videtur quinque responsis SS. Congregationum, ex quibus quatuor sunt S. Officii, et horum primum, datum 3 febr. 1887, sic se habet: «Num mulier, per utriusque ovarii excisi defectum *sterilis effecta*, ad matrimonium ineundum permitti valeat et liceat, necne?». — *Resp.* «Re mature diuque perpensa, matrimonium mulieris, de qua in casu, non esse impediendum».

1023. — Sacra vero Congr. de Sacramentis, interrogata an scilicet permittendum aut prohibendum esset matrimonium feminae cui uterus et utrumque ovarium *totaliter* ablata fuerant, respondit die 2 aprilis 1907: «Detur responsum S. Congr. S. Officii diei 23 iul. 1890 in causa *Quebecen.*, scilicet matrimonium non esse impediendum» (cfr. n. 1027). Iam vero cum hoc responsum anni 1907 datum fuerit a Congr. de Sacramentis, immo *a Congressu* ipsius congregationis, qui res tantum *faciles* et *obvias* expedire solet, videtur dicendum S. Officium iudicasse iam hanc materiam satis discussam, *saltem pro praxi*, ideoque in posterum, et donec forte aliud statuat Papa, non esse impedienda huiusmodi matrimonia, sed permittenda quin opus sit nova aliqua inquisitione in casibus

particularibus, ideoque rem remisit iam ad S. Congr. de Sacramentis, immo ad Congressum ipsius. Et quidem in hoc casu nulla inquisitio facta fuit, quamvis in precibus dictum fuerit ex testimonio medici qui operationem peregit, ablationem uteri et utriusque ovarii fuisse **totalem**. Documenta authentica vide apud *Ferreres*, De vasectomia duplici necnon de matrimonio mulieris excisae, n. 233 seq., et eph. *Razón y Fe*, vol. 26, pag. 101 seq., ubi omnia publici iuris prima vice facta sunt, quibus lectis, clariss. *De Smet*, De sponsalibus, etc., n. 278 (edit. 2.ª), secundam sententiam suam fecit. Plura vide infra, n. 1027, et in **Comp.**, n. 1005.

1024. — *Resp. ad 3.*um In casu standum esse videtur pro libertate, seu matrimonium BERTHAE non esse impediendum. Ratio est: 1.° quia huic libertati favent praedicta responsa S. Off. et S. C. de Sacram.; 2.° quia prima sententia non est probabilior nec multo minus *certa;* immo quamvis *certa* esset, adhuc matrimonium non esset impediendum, nisi *certo* constaret BERTHAM non habere *ovarium* aliquod *supplementarium* (ut plures feminae de facto habent) neque relictam fuisse a chirurgo, etiam nolente, *portiunculam aliquam* ovariorum, quam facile relinqui contingit, cum tales operationes celerrime fieri necesse sit. **Comp.**, l. c.

Nec videtur iam necessarium his in casibus recurrere ad Sanctam Sedem. Etenim, ut nobis testatus est egregius canonista Romae docens, S. C. de Sacram. solet iam respondere casus huiusmodi non egere examine, sed responsa illa «*matrimonium non esse impediendum*» valere pro omnibus. Et confirmatur ex Codice, ubi legimus: «Si impedimentum impotentiae *dubium* sit, *sive dubio iuris* sive *dubio facti*, matrimonium non est impediendum» (can. 1068, § 2).

CASUS VII

DE IMPOTENTIA FEMINEA 2.°

TITIUS cum CAIA matrimonium contraxit. Tres iam anni effluxerant in bona pace et animorum concordia eodem toro utentes, remque coniugalem habentes, cum TITIUS, eo quod CAIA nunquam menstruationem experta fuerit, suspicari incipit an suum matrimonium nullum sit ob CAIAE impotentiam. Rem detulit medico a quo hoc habuit responsum: CAIAM non iam ob defectum menstruationis, sed propter *hysterotomiam* (sive uteri ablationem), quinque abhinc annis peractam, esse impotentem, ideoque eius matrimonium esse omnino irritum. Tunc TITIUS, ut propriae conscientiae consulat, singula confessario exposuit, eique facultatem fecit casum intimius cum peritis viris, sive in re canonica et mo-

rali, sive in scientia medica, discutiendi. Iis tamen diversas in sententias abeuntibus (nam alii nullum matrimonium pronuntiabant quia fieri huiusmodi coniuges una caro non peterant, tum ob carentiam menstruationis, tum ob defectum uteri; quae omnia et singula ab aliis negabantur), confessarius rem esse saltem dubiam intellexit, unde TITIO bono animo esse iussit, et coniugali genio, sicut antea, bona posse conscientia indulgere significavit.

HINC:

QUAER. 1.° *An perpetua menstruorum absentia signum sit certum impotentiae vel saltem sterilitatis?*

2.° *Quid requiratur ad hoc ut coniuges fieri una caro dicantur, vel quid veniat nomine copulae per se aptae ad generationem?*

3.° *An uteri carentia impotentiam constituat, vel saltem certam sterilitatem?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1025. — *Resp. ad 1.um Neg.*, quamvis enim menstruatio sit signum certum ovulationis seu eiectionis ovuli ex folliculo Graafii et fere semper una aliam comitetur, non tamen defectus menstrui est signum certum impotentiae; nam *a)* certe si careret ovariis (vol. 1, n. 468) vel ex defectu naturali, vel ex amputatione, non haberet menstruationem, et tamen non esset impotens, ut dictum est nn. 1022, 1023, *b)* multae feminae sine menstruis purgationibus conceperunt; et *c)* aliunde, cum post cessationem, et quidem longo tempore, menstruorum, haec denuo multoties apparuerint, bene etiam poterit quis suspicari ea aliquando futura etiam in his feminis quae talia menstrua nunquam expertae sunt (1).

Ovulatio (2) est veluti initium et terminus a quo cycli menstrui mulieris. Ovolutationem sequitur efformatio *corporis lutei*, quod suis secretionibus *internis* (3) (simul cum aliis causis) efficit praeparationem

(1) Cfr. *Zacchias*, Quaestiones medico-legales, l. 1, tit. 3, q. 3, n. 29 seq.; et lib. 3, tit. 1, q. 3, n. 20 seq.; *Antonelli*, De conceptu impotentiae et sterilitatis, n. 103; Med. Pastoralis, vol. I, nn. 220, 223, edit. ann. 1909. **Comp.**, n. 1009, q. 4.°

(2) Circa ovulationem, menstruationem et fecundationem factae sunt recentes, ab anno 1929-1930, accuratissimae investigationes (Vide infra, n. 1267), prout natura rei patitur, a diversis medicis, praesertim a Doctore Ogino in Japonia, et a Dre. Knaus in Austria. Quamvis independenter unus ab alio processerit, substantialiter fere ad easdem conclusiones pervenerunt, et plurimorum aliorum medicorum assensum obtinuerunt et in dies obtinent. Videri possunt *can. Valere J. Coucke and James J. Wala, M. D. Ph. D.*, The steril period in family life; *Leo J. Latz, A. B. B. S., M. D.*, The rhythm of Sterility and Fertility in women; *Dr. J. N. J. Smulders*, De la continence périodique dans le mariage; *P. Heymeijer*, S. J., Sur la continence périodique considerée au point de vue moral; *Dr. de Gusteneere*, Des variations cycliques de la fécondité féminine; *P. Hürth*, S. J., De sterilitate physiologica (apud Nouvelle Revue Théologique, 1931, pag. 673 seq.). Cfr. infra, n. 1267.

(3) Cfr. n. 46, nota.

uteri (dispositio praemenstrua), ut, si intervenerit fecundatio, implantatio ovuli apte fieri possit.—Implantatione facta, ovulum suo influxu efficit transformationem corporis lutei *spurei*, seu menstruationis, in corpus luteum *verum* seu graviditatis, quod impedit menstruationem, et quandiu viget, ulteriorem ovulationem. — *Implantatione* non facta, post plures dies (circiter 14), incipit degeneratio corporis lutei, qua coepta eius influxus in uterum cessat, unde sequitur menstruatio seu fluxus extra uterum et vaginam illius sanguinis communis, qui, statim ac urget decissio ex ovario alicuius ovuli, fluit abundantius ad genitalia seu uterum, ut calore suo ad magnum ovulationis opus rite perficiendum concurrerit. Menstruatio haberi solet vigesimo octavo quoque die ex regula generali; sunt tamen feminae in quibus reccurrit vigesimo tertio aut vigesimo quarto usque ad trigesimum. Vide infra, n. 1267. Ovulatio et menstruatio habentur iuxta regulas physiologicas, sive femina copulam habeat, sive non, etsi castissima sit; idque a tempore pubertatis usque ad aetatem criticam (fere in nostris regionibus ad annum 45), in qua menstrua cessare solent. Menstruatio est signum, ovulum praecedens aut fecundatum non fuisse aut fecundatum vitalitatem non retinere, sive ex naturali aliquo accidenti, sive ex procurata machinatione.

1026. — *Resp. ad 2.*um Non conveniunt auctores, sed huc devolvitur tota disputatio, de qua dictum est in casu praecedenti, cum certum ab omnibus habeatur, matrimonium consistere non posse inter eos qui copulae *per se* aptae ad generationem incapaces sint, vel qui effici nequeant una caro. — Alii enim dicunt: *a)* coniuges fieri unam carnem, cum ex fecundatione ovuli feminei per spermatozoida habetur conceptio; et *b)* copulam *per se* aptam ad generationem non haberi, nisi vir et femina respective subministrare *possint* elementa *essentialia* ad generationem. Ideoque deficientibus sive *ovariis* feminae, sive *testiculis* in viro, impossibile esse talem copulam haberi, et quod coniuges fieri possint una caro, omnino propugnant. Cfr. *Antonelli*, ll. cc.

Alii vero copulam huiusmodi *in sensu canonum* eam esse dicunt, in qua vir verum semen emittit in vas debitum, quia tunc datur commixtio seminum et consequenter coniuges fiunt una caro, iuxta *S. Thom.* (in IV, disp. 41, a. 1, q. 4, ad 2), dicentem: «vir et mulier efficiuntur in carnali copula una caro per commixtionem *seminum*». Deficientibus autem ovariis adhuc semen femineum habetur, cum emittatur per glandulas vulvo-vaginales. Cfr. *Eschbach*, ll. cc. **Comp.,** l. c.

1027. — *Resp. ad 3.*um Pariter disputatur. Iuxta auctores secundae sententiae sola uteri carentia nec impotentiam constituit nec sterilitatem, cum talis femina adhuc capax sit *conceptionis extrauterinae*, sive ectopici conceptus. **Comp.,** vol. 1, n. 500.

Confirmatur *a fortiori* haec sententia ex resp. S. Off. 23 iul. 1890 in causa *Quebecen.*, quod sic se habet: «Num mulier N. N., cui operatione chirurgica ablata sunt *duo ovaria* et *uterus*, admitti possit ad matrimonium contrahendum? Et re mature perpensa,

eminentissimi domini Cardinales, una mecum Inquisitores generales, decreverunt: Matrimonium non esse impediendum».

Quod responsum maiorem accepit confirmationem ex alio S. C. de Sacram. supra, n. 1023, relato.

Alii vero etiam in hoc casu impotentem esse mulierem affirmant, quia, ut aiunt, deficiente utero, vagina semper ita suturatur, ut omnem communicationem impediat inter ipsam et ovaria; et consequenter inter spermatozoida et ovula feminae: unde impossibilis fit omnis conceptio etiam extra-uterina. Cfr. *Antonelli*, De conceptu impotentiae, n. 109 seq. At si haec ita sint, responderi poterit hanc obturationem non inducere impotentiam, secus responsum S. Officii vix intelligi potest. **Comp.**, n. 1005.

1028. — *Resp. ad 4.um* TITIUS in bona pace poterit cum uxore permanere, et copulam coniugalem habere. Patet ex dictis, tum hic, tum in casu praecedenti. Cfr. *Rosset*, De matrim., n. 1410 in fine.

CASUS VIII

DE VASECTOMIA DUPLICI AC DE SANATIONE MATRIMONII IN RADICE

TITIUS matrimonium contraxit cum BERTHA, a qua post aliquot annos recessit. Tunc BERTHA civiliter unita fuit cum SEMPRONIO, a quo tres habet filios; at cum nunc valde doleat de statu damnationis, in quo vivit, ad confessarium accedit. Hic, captis informationibus, plane intellexit TITIUM duplicem passum fuisse vasectomiam, ideoque putat primum BERTHAE matrimonium invalidum fuisse. Hanc igitur interrogat num SEMPRONIUS paratus sit ad matrimonium cum illa ineundum in facie Ecclesiae. Respondet BERTHA SEMPRONIUM esse quidem baptizatum, sed nullam profiteri religionem, ideoque nullo modo velle coram Ecclesia contrahere. Dubitat autem confessarius an in casu locum habere possit sanatio matrimonii in radice.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit vasectomia duplex, et an virum impotenter reddat?*

2.° *Quid vero si, post peractam vasectomiam, redintegratio communicationis testes inter et canales deferentes obtineri possit?*

3.° *An primum* BERTHAE *matrimonium fuerit omnino nullum?*

4.° *An secundum legitimari in casu possit?*

SOLUTIO:

1029. — *Resp. ad 1.um* 1.° Est operatio qua viro secantur *canales utriusque testiculi* deferentes semen, ita ut impediatur communi-

catio inter testes et virile membrum, ideoque vir semen emittere amplius non potest, testes tamen retinet, qui semen verum, et ex se prolificum, adhuc pergunt elaborare. Cfr. *Ferreres*, De vasectomia duplici, nn. 11-19. — 2.° *Affirm.*, quia vir qui huiusmodi operationem passus est, verum semen emittere non potest, ut dictum est, quamvis membrum erigere, vas feminae penetrare, in eoque liquidum illud quod in distillatione emittitur, emittere etiam possit, non secus ac possunt castrati in adulta aetate. Atqui ad hoc ut vir sit potens, requiritur ut verum semen emittere in vas femineum possit. Ergo... Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 21 seq., 63 seq., 105 seq.

1030. — *Resp. ad 2.*[um] 1.° Quod sciamus, nunquam talis redintegratio in viro aliquo post vasectomiam obtenta fuit, sed tantum in casibus forte similibus. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 218 seq. — 2.° Etiam auctores qui propugnant possibilitatem huius instaurationis fatentur opus esse delicata operatione, quae scilicet exigat chirurgum peritissimum, nec secura est quoad optatum finem obtinendum. Hinc, etiam admissa hac physica possibilitate, cum talis operatio non possit recenseri inter media ordinaria, et dubius sit exitus operationis, nisi vasectomia sit recenter peracta, virum duplicem vasectomiam passum (donec redintegratio de facto obtineatur) esse censendum perpetuo impotentem in ordine ad dirimendum matrimonium. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 230 seq. Quando ergo sacri canones dicunt non esse perpetuam impotentiam eam quae tolli potest per operationem non afferentem mortis periculum, hoc intelligunt de *obvia operatione*, qua certo auferatur impotentia. — 3.° Quod si haec redintegratio facilis et obvia fuerit, haec in hypothesi impotentia non erit quidem dicenda perpetua, sed usus copulae esset omnino illicitus, etiam post legitimum coniugium, quia tunc vasectomia aequivaleret mediis illis onanisticis quibus aliqui abutuntur ad copulam perpetrandam. *Ferreres*, l. c., n. 63 seq.

1031. — *Resp. ad 3.*[um] *Affirm.*, si vasectomia duplex praecesserit celebrationem matrimonii.

Resp. ad 4.[um] *Affirmative*, ut patet ex dicendis, n. 1215.

CASUS IX

DE LICEITATE VEL ILLICEITATE VASECTOMIAE

Petrus Caiam, quam vehementissime amabat, uxorem duxit, quamvis paucis ante matrimonii celebrationem diebus certo ipsi constiterit Caiam esse lepra infectam. Nunc Petrus neque a copula abstinere vult, nec onanistice uti matrimonio, quia catholicus et pius est, et aliunde filios formidat procreare, quia eos lepra infectos futuros et brevi post multas aerumnas morituros timet. Hinc

statuit duplicem pati vasectomiam, et hac de re cum medico sermonem habet. Uterque tamen, altero inscio, ad SEMPRONIUM confessarium recurrit, ut de liceitate aut illiceitate talis operationis certiores fiant, quod SEMPRONIUS scire praesertim cupit, quia in medicis ephemeridibus talem operationem laudatam cernit et paulo post sententiam suam in quadam medica academia dicere debet, ubi disceptatur an Status praedictam operationem in poenam criminis hominibus imponere possit, eamve saltem decernere propter finem eugenicum ad vitandam procreationem prolis infirmitatibus ac vitiis obrutae.

HINC:

QUAER. 1.° *An Status vasectomiam duplicem decernere possit sive in poenam criminis, sive in alio quocumque casu, v. gr. propter finem eugenicum ut aiunt?*

2.° *An haec operatio licita sit, libere consentiente eo in quo peragitur?*

3.° *An medicus aliquo in casu eam peragere licite possit?*

4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1032. — *Resp. ad 1.um Neg.* Ratio praecipua est, quia per talem operationem motus venerei non auferuntur, immo potius augentur, et aliunde, ut supra probatum est, talis vir nequit contrahere matrimonium. Ergo obligatur ad *coactum caelibatum* et coniicitur in necessitatem moralem peccandi. — Coactus caelibatus huiusmodi est quod nulla lege naturali nec divina positiva praecipiatur. Cfr. *Ferreres*, De vasectomia duplici, n. 33 seq. Praeterea haec operatio constituit gravem *mutilationem* (cfr. *Scotus*, in IV Sent., dist. 15, q. 3, n. 4), et homo non habet dominium in propria membra, nisi in quantum hoc sit necessarium ad vitam salvandam, etc. Iam vero nec societas habet tale dominium, ideoque huiusmodi poenam imponere nequit nisi in quantum hoc sit necessarium ad bonum societatis. Atqui non est necessarium neque pro ipsius delinquentis emendatione, qui non melior efficietur, sed peior; et aliunde adsunt alia media ad hominis correctionem obtinendam.

A fortiori nec est necessarium pro filiis (ne scilicet liberi, facinorosi futuri generentur), cum a parente vitiis infecto filii optimis virtutibus praediti procedere possint, si recte ad bonos mores informentur. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 46 seq., 56 seq.

Dices: Status potest criminosos homines poena capitali afficere; ergo poterit vasectomiam decernere contra ipsos, quamvis haec gravem mutilationem constituat. — *Resp.* Status quidem poterit sive mortem sive gravem mutilationem decernere, non autem *eam quae hominem impellat contra castitatem.* Ibid., nn. 53 seq., 76 seq.

Et quamvis effectus vasectomiae facile possent reparari, adhuc

operatio illicita esset, quia, ut dictum est, aequivaleret mediis illicitis quibus *scelerati homines pro lubitu abutuntur ad impediendam generationem*. Ibid., n. 63 seq.

Nec propter finem eugenicum, ut luculenter exponit Pius XI in Encyclica *Casti connubii* (*Acta*, XXII, pag. 564, 565):

«Sunt qui... cuilibet alii, etiam altioris ordinis, fini, *eugenicum* anteponant, et coniugio auctoritate publica prohiberi velint eos omnes ex quibus, secundum disciplinae suae normas et coniecturas, propter hereditariam transmissionem, mancam vitiosamque prolem generatum iri censent, etiamsi iidem sint ad matrimonium ineundum per se apti. Quin immo naturali illa facultate, ex lege, eos, vel invitos, medicorum opera privari volunt; neque id ad cruentam sceleris commissi poenam publica auctoritate repetendam, vel ad futura eorum crimina praecavenda, licebit; scilicet contra omne ius et fas ea magistratibus civilibus arrogata facultate, quam nunquam habuerunt nec legitime habere possunt.

»Quicumque ita agunt, perperam dant oblivioni sanctiorem esse familiam Statu, hominesque in primis *non terrae* et *tempori*, sed *caelo et aeternitati* generari. Et fas profecto non est homines, matrimonii ceteroqui capaces, quos, adhibita etiam omni cura et diligentia, nonnisi mancam genituros esse prolem coniicitur, ob eam causam gravi culpa onerare si coniugium contrahant, quanquam saepe matrimonium iis dissuadendum est.

»Publici vero magistratus in subditorum membra directam potestatem habent nullam; ipsam igitur corporis integritatem, ubi nulla intercesserit culpa nullaque adsit cruentae poenae causa, directo laedere et attingere nec *eugenicis* nec ullis aliis de causis possunt unquam. Idem docet Sanctus Thomas Aquinas, cum, inquirens num humani iudices *ad futura mala praecavenda* hominem possint malo quodam plectere, id quidem concedit quod ad quaedam alia mala, sed iure meritoque negat quod ad corporis laesionem: «Nunquam secundum humanum iudicium aliquis debet puniri, *sine culpa*, poena flagelli, ut occidatur, vel mutiletur vel verberetur». Cfr. vol. I, nn. 457, 458.

1033. — *Resp. ad 2.um Neg.*, excepto forte casu infirmitatis quo necessaria sit, v. gr. ad salvandam vitam infirmi. Unde adhuc tunc reprobanda est uti graviter illicita: 1.° si ideo eam quis quaerat ut matrimonio legitime iam contracto uti possit absque timore filios procreandi, prout est nimis apertum, omnesque id dicunt de femina cui ideo ovaria amputarentur; 2.° a fortiori si de soluto agatur qui castitatem servare non intendat; 3.° etiam si id pati vellet qui ex voto aut ex statu suo teneatur et velit castitatem servare, nam dominium in propria membra non habet, et haec operatio potius auget tentationes contra castitatem, quibus nemini licet se exponere absque gravissima causa. *Ferreres*, l. c., n. 61 seq.

1034. — *Resp. ad 3.um Affirm.* in casibus (si dentur) in quibus operatio putetur necessaria ad salvandam vitam infirmi vel ipsum a gravissimo morbo liberandum, vel etiam quando quis licite consentit ut sibi fiat, v. gr. si quis damnaretur a iudice ad mortem subeundam et illi daretur electio inter mortem et vasectomiam: sicut

enim hic licite potest eligere vasectomiam ad servandam vitam, ita medicus eam perficere, quamvis Status *per se* ageret illicite.

Quid vero in casibus in quibus Status imponat vasectomiam, v. gr. ad praecavendam propagationem hominum qui morbo affecti sunt? *Per se* operationem peragere medicus non potest; si tamen ille morbo affectus privandus esset perpetuo sua libertate usuque coniugii nisi vasectomiam subire vellet, videtur hic etiam posse eligere vasectomiam ut minus malum, quam esset perpetua amissio libertatis, et conformare se legibus vel praeceptis publicae auctoritatis, ut se redimat ab iniusta et gravissima vexatione; et consequenter etiam medicus, illo postulante, operationem posset peragere, praesertim si secus gravissima ab ipso medico essent incommoda subeunda, v. gr. amittere munus officiale, a quo forte pendeat familiae sustentatio. *Ferreres*, l. c., n. 68, *N. B.*

1035. — *Resp. ad 4.um* Ex dictis iam patet SEMPRONIO non licere subire talem operationem. Si vero eam iam subierit, videtur de eo iudicandum sicut de his qui castrati sunt post contractum matrimonium, quibus nonnulli concedunt usum coniugii. **Comp., n. 1004.**

CASUS X

IMPOTENTIA ANTECEDENS

TITIUS contraxit matrimonium cum BERTHA, sed propter atrophiam virilium consummare matrimonium non poterat. Tunc BERTHA ab ipso privatim recessit et concubinario modo vixit cum LEOPOLDO, non sine scandalo multorum, quod ut cessare facerent, dixerunt matrimonium cum TITIO fuisse declaratum nullum, unde nunc ab omnibus habentur ut legitime coniugati. Vellent quidem ab hoc statu damnationis recedere; sed separatio a cohabitatione vix fieri poterit sine novo scandalo; cohabitatio autem uti frater et soror non caret gravissimo periculo. Instituere processum ad probandam TITII impotentiam, quem omnes putant fuisse suo tempore institutum, etiam gravem infamiam ipsis adduceret. TITIUS aegrotus est habitualiter et nihil curat de suo matrimonio cum BERTHA.

HINC:

QUAER. *Quid in casu faciendum erit?*

SOLUTIO:

1036. — Magna difficultas est in casu. *Per se* illud matrimonium deberet denuntiari tribunali ecclesiastico cum interventu defensoris vinculi matrimonialis, quod in casu modo ordinario fieri non potest. Processus nunc deberet institui omnino sub secreto, sed necessarium est probare non modo actualem TITII impotentiam, sed etiam eam exstitisse antecedenter ad matrimonium,

aut saltem probare matrimonium non fuisse consummatum. Primum forte minorem habet difficultatem. Poterit Episcopus commissionem dare duobus medicis piis et doctis, ut privatim inspiciant TITIUM, quod si de hoc examine constet de TITII impotentia, aut ex confessione TITII de inconsummatione matrimonii, poterit haberi recursus ad R. Pontificem per Sacram Paenitentiariam, ut permittat BERTHAE transitum ad nuptias (quae secreto celebrandae erunt) cum LEOPOLDO : haec facultas in libro matrimoniorum secreto registranda erit simul cum ipso matrimonio. Si constaret tantum de inconsummatione matrimonii, Papa dissolveret saltem ad cautelam matrimonium ratum et non consummatum.

1037. — Notandum est, primum matrimonium fuisse omnino nullum, si revera TITIUS laborabat impotentia perpetua antecedenti; ideoque quicumque parochus poterit in suo territorio eos *valide* coniungere, etsi non licite, sine licentia Sedis Apostolicae. Vide *Ferreres*, Derecho sacramental, n. 583.

CASUS XI

LIGAMEN

PHILIBERTUS, cum pacifice in coniugio cum LAELIA vivere non posset, uxore domi relicta, castra secutus est. Contigit autem ut, elapso uno vel altero anno, vir quidam gravis testaretur se vidisse PHILIBERTUM periculose decumbentem, nec dubitare quin mortuus esset. Alius paulo post ex eadem regione veniens declarat, se ex ore alicuius testis ocularis audivisse eum obiisse. His auditis, LAELIA, novis nuptiis inhians, testibus praedictis ad parochum adductis, ab eo cum alio viro copulata est. Mortuo autem parocho, eius successor, re perpensa, declaravit non satis constare de morte PHILIBERTI, adeoque iussit novos coniuges ab invicem separari; quibus tamen obnitentibus indulsit ut cohabitarent quidem, sed a toro separarentur.

HINC :

QUAER. 1.° *An prior parochus recte egerit,* LAELIAM *ad novas nuptias admittendo, aspectis quae in casu?*

2.° *An recte egerit posterior parochus? An separandi sint coniuges praedicti sive a toro, sive ab habitatione?*

3.° *Si mulier mala fide contrahat, scilicet credens maritum adhuc vivere, vel de hoc dubitans, et postea, inquisitione quacumque possibili facta, non possit rescire utrum adhuc vivat necne, poteritne debitum reddere et etiam petere?*

SOLUTIO :

1038. — *Resp. ad 1.*um Prior parochus non egit recte. Ratio est, quia nunquam licet parocho intervenire matrimonio, nisi de statu libero sponsorum *certo constet*, et quidem scripto authentico, si res obscura videatur; et id praesertim valet, quando notum est, alterutrum iam antea vinculo ligaminis obstrictum fuisse. Debuisset saltem parochus noster, in re adeo gravi, causam ad Episcopum deferre, velut ad iudicem ecclesiasticum. Cfr. supra, n. 1008.

N. B. 1.° Quoad modum probandi *status libertatem* cfr. Instr. S. Off. ad Episcopos orientales, 29 aug. 1890 *(Il Monitore*, vol. 6, part. 1, pag. 243 seq.).

2.° Quoad *probationem* mortis prioris coniugis cfr. Instr. S. Off. ad Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos rit. orient., 20 iul. 1883, tit. 6, art. 4, n. 40 seq. *(Il Monitore*, vol. 4, part. 2, pag. 41 seq.); et decret. S. Off. 6 maii 1891 *(Il Monitore*, vol. 7, part. 2, pag. 202). Cfr. etiam *Schmalzgr.*, l. 4, tit. 21, n. 10 seq.

Cfr. Instr. S. Off., ann. 1868, ad probandam mortem coniugis, apud *Gasparri*, alleg. V.

1039. — *Resp. ad 2.*um Etiam male egit posterior parochus. Non enim separandi sunt coniuges, sed in suo connubio relinquendi. Ratio est, quia, cum matrimonii causa sit favorabilis, post factum, si dubium occurrat, semper pro illius valore praesumendum est. Hoc praesertim admitti debet, quia ex separatione coniugum scandala, detrimentum filiorum, et alia gravissima incommoda sequerentur. Constat insuper ex iure canonico, saltem si matrimonium bona fide contractum est, ut in nostro casu, *cap. Dominus*, *de secund. nupt.* — *Elbel*, n. 212; *Gobat*, n. 306; *Lacroix*, n. 413.

1040. — *Resp. ad 3.*um 1.° Si habeat rationes vere probabiles existimandi maritum iam mortuum esse eo tempore quo secundas nuptias contraxit, debitum reddere et etiam petere poterit. Ratio est, quia ex probabilitate speculativa de valore matrimonii bene inferri potest probabilitas practica de licita redditione et petitione debiti, praesertim cum tunc de sola honestatis actione agatur. *Elbel*, ibid.; *Gobat*, *Sánchez*, etc.

2.° Si vero agatur de vero dubio, sic distinguunt iidem theologi: mulier non potest quidem debitum petere, quia non potest conscientiam suam efformare de liceitate actionis; debet autem illud reddere, quia maritus, bona fide contrahendo, ius acquisivit in corpus uxoris, quo iure in mero dubio privari nequit.

CASUS XII

CULTUS DISPARITAS

ZEBINA, catholica, matrimonium contraxit cum ALMACHIO, iudaeo, hac expressa conditione, ut proles in religione catholica esset educanda, iuxta id quod a Summo Pontifice fuerat praescriptum in concessa dispensatione ab impedimento disparitatis cultus. Elapso autem triennio, cum ZEBINA cogeretur ut prolem natam in iudaeorum doctrinis institueret, immo et ut ipsa iudaismum amplecteretur, clam cum prole sua aufugit, et alibi cum catholico novum inivit matrimonium.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis cultus disparitas matrimonium dirimat?*
2.° *A quo dispensatio huius impedimenti petenda sit?*
3.° *An valeat in casu matrimonium, si sponsi nolunt adimplere conditionem, ut omnes filii in religione catholica educentur?*
4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1041 — *Resp. ad 1.um Nullum* est matrimonium contractum a persona *non baptizata* cum persona *baptizata* **in Ecclesia catholica,** vel ad eandem ex haeresi aut schismate **conversa** (can. 1070, § 1). — Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur, aut eius baptismus erat dubius, standum est pro valore matrimonii, donec *certo* probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam (ibid., § 2). — In *antiqua* disciplina nullum erat matrimonium inter baptizatum et non baptizatum, etsi baptizatus ille non fuerit in Ecclesia catholica, neque unquam ad illam fuerit conversus.

Hinc inferes: *Validum* est matrimonium: *a)* inter haereticum, baptizatum quidem sed non in Ecclesia catholica neque ad illam unquam conversus, et non baptizatum; *b)* inter baptizatum in Ecclesia catholica et baptizatum in secta haeretica, quamvis hic omnem abiecerit religionem. **Comp.,** n. 1014; *S. Alph.*, n. 1044.

1042. — *Resp. ad 2.um* Dispensatio ab impedimento disparitatis cultus a solo Papa obtinenda est, exclusis omnino Episcopis, nisi hanc a Summo Pontifice facultatem obtinuerint: facultas dispensandi ab hoc impedimento *dirimente* (1) aliquando in regionibus

(1) Si habens a S. Sede facultatem dispensandi ab impedimento *disparitatis cultus, dispensationem* concedat non requisitis vel denegatis praedictis cautionibus (de quibus n. 1045), haec erit omnino nulla, ideoque matrimonium sic contractum nullum et irritum (S. Off., 21 iun. 1912: *Acta*, IV, pag. 443). Cfr. *Razón y Fe*, vol. 34, pag. 99 seq. — Dispen-

dissitis etiam missionariis conceditur, dispensandi vero ab impedimento *impediente* mixtae religionis delegari solet Ordinariis universaliter in locis missionum, sed in regionibus catholicis tantum pro casibus urgentioribus.

N. B. Pro matrimonio inter partem catholicam et aliam antea catholicam, quae nunc fidem catholicam abiecit quidem sed nulli falsae religioni vel haereticae sectae se adscripsit, *sufficit et requiritur* dispensatio *Ordinarii*. S. Off., 30 ian. 1867; *Gasparri*, n. 478 seq.; *Wernz*, l. c., nn. 574, 579.

1043. — *Resp. ad 3.um Dist.:* si agatur de matrimonio cum disparitate cultus, non valet; quia dispensatio est conditionalis; proinde, si conditio non acceptetur, ruit ipso facto dispensatio; si non acceptetur, nam si acceptetur valet matrimonium, licet postea, mutata voluntate, exsecutioni non mandetur.

Verum, si agatur de connubio mixto seu inter catholicum et haereticum, aut vice versa, semper erit validum. Tunc enim impedimentum ipsum est impediens tantum, et matrimonium etiam sine dispensatione est semper validum; ergo voluntas in sponsis non adimplendi conditionem, contractum matrimonialem irritare nequit.

1044. — *Resp. ad 4.um* ZEBINA invalide secundum matrimonium contraxit, quia primum fuit validum, cum conditio acceptata fuerit, et proinde indissolubile. Potuit tamen ZEBINA separari a toro et habitatione, ut saluti prolis vel suae consuleret.

CASUS XIII

MIXTA RELIGIO

ONUPHRIUS, parochus, in regione ubi catholici cum haereticis mixte vivunt, variis rogatus matrimoniis mixtis assistit: 1.° quidem matrimonio TITII et BERTHAE, qui a Summo Pontifice dispensationem obtinuerunt; 2.° matrimonio CAII et CAIAE, qui, obtenta dispensatione, nolunt consentire conditioni praescriptae, ut omnes filii in religione catholica educentur; 3.° matrimonio PAU-

---

satio legitime concessa super disparitate cultus includit dispensationem ab illis quoque impedimentis, a quibus exempta est pars infidelis, etiamsi dispensatio concedatur v. gr. a missionario qui non habeat facultatem dispensandi ab eodem impedimento, quo ligatur pars catholica, v. gr. a secundo gradu collaterali. S. Off., 16 sept. 1824; 22, 23 apr. 1913: apud *Nouv. Rev. Théol.*, vol. 46, pag. 429.

Ii, quibus haec facultas dispensandi conceditur, admonentur: «si agatur de matrimoniis cum hebraeis vel mahumetanis, peculiari ratione oportet: ut constet de status libertate partis infidelis, ad removendum periculum polygamiae; absit periculum circumcisionis prolis; et si civilis actus sit incundus, sit tantum caeremonia civilis nullaque Mahumetis invocatio aut aliud superstitionis genus interveniat» (S. C. de P. F. in *Form.* 2.a et 3.a). **Comp.**, n. 986, nota.

LI et PAULINAE, qui sine dispensatione contrahunt, immo et iam coram ministro haeretico contraxerunt.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quando parochus matrimoniis mixtis assistere possit et sponsos benedicere?*

2.° *Potestne matrimonio assistere parochus, si uterque nolit consentire in catholicam educationem prolis, sed pars* haeretica *aut* infidelis *prorsus exigat ut proles sui sexus suam religionem sectetur?*

3.° *Quid ad triplicem casum?*

SOLUTIO:

1045. — *Resp. ad 1.um a) Severissime* Ecclesia *ubique* prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit *catholica*, altera vero *sectae haereticae* seu *schismaticae* adscripta; *b)* quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur (can. 1060). **Comp.**, n. 984. — Parochus tamen assistere potest matrimoniis mixtis, si dispensatio pontificia intervenerit, quae iis sub conditionibus concedi solet: 1.° urgeant iustae ac graves causae; 2.° cautionem praestiterit coniux acatholicus de amovendo a coniuge catholico perversionis periculum et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda; 3.° moralis habeatur certitudo de cautionum implemento (can. 1061, § 1). Cautiones regulariter in scriptis exigi debent (ibid., § 2). — Praeterea coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi (can. 1062). **Comp.**, n. 985. Sub iisdem conditionibus conceditur dispensatio ab impedimento *disparitatis cultus*. Parochus tamen benedictionem impertire nequit. Immo non potest assistere matrimoniis, nisi extra ecclesiam (sub qua sacristia comprehenditur), et omisso quolibet ritu religioso, ideoque non potest deferre stolam nec superpelliceum.

Post decretum *Ne temere* tenetur tamen *requirere et excipere* contrahentium consensum. Cfr. S. C. Conc., 27 iul. 1908, ad 3; *Ferreres*, Los Esponsales, etc., nn. 583 seq., 718, edit. 5.ª

1046. — *Resp. ad 2.um Neg.*, sed debet *abstinere a quocumque interventu*. Sic S. C. Inquisit., 17 iunii 1729.

N. B. 1.° «Quod si in aliquibus locis, sacrorum Antistites cognoverint, easdem conditiones impleri haud posse, quin graviora exinde oriantur damna ac mala: in hoc casu tantum Sanctitas Sua ad huiusmodi maiora damna ac mala vitanda, prudenti eorundem sacrorum Antistitum arbitrio committit, ut ipsi iudicent, quando commemoratae conditiones de contrahendis mixtis hisce nuptiis extra ecclesiam et absque parochi benedictione impleri minime

possint, et quando in promiscuis hisce coniugiis ineundis tolerari queat mos adhibendi ritum pro matrimoniis contrahendis in dioecesano rituali legitime praescriptum, **exclusa tamen semper Missae celebratione**». Pius IX, Instr. 15 nov. 1858 (App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, n. XXI; *Collect. de P. F.*, n. 1430. Cfr. etiam n. 1433).

2.° Item: *ad maiora tamen vitanda mala*, ne scilicet invalide contrahatur, vel acatholicus adeatur minister, quibusdam in regionibus, v. gr. in Rep. **Chilensi**, tolerabat S. Sedes ut parochus his matrimoniis assisteret, sed non *exquireret* nec *exciperet* contrahentium consensum. S. Off., 21 iun. 1912 (1). Nunc per canonem 1102, § 1, revocata est facultas alicubi concessa passive assistendi matrimoniis mixtis illicitis (Comm. Codicis, 10 mart. 1928: *Acta*, XX, pag. 120).

Pro hoc casu haec sapientissime statuit C. Plen. **Amer. lat.**, l. c.: «Parochi, nequidem obtenta dispensatione mixtis nuptiis assistere praesumant, si sponsi ministrum acatholicum sive ante sive post matrimonium adire intendant; quem si iam adierint, parochus rem deferat Episcopo, cuius erit providere, praevia tamen absolutione partis catholicae a censuris, impositisque salutaribus paenitentiis». **Comp.**, n. 1016 cum nota.

1047. — *Resp. ad 3.um* In *primo* casu, ONUPHRIUS assistere potuit matrimonio mixto, cum sponsi dispensationem pontificiam obtinuerint, et proinde omnino licitum fuerit matrimonium TITII et BERTHAE; sed assistere debuit extra ecclesiam, et a benedictione sponsorum abstinere (S. Congr. Inquis., 20 dec. 1838), ita tamen ut eorum consensum exquireret et exciperet.

In *secundo* casu, ONUPHRIUS matrimonio intervenire non potuit, quia matrimonium illud fiebat graviter illicitum eo ipso quod sponsi conditionem a Pontifice impositam adimplere nolebant. S. Congr. Inquis., 17 iunii 1829. Vide tamen dicta supra, n. 1046. *N. B.* 2.°

In *tertio* casu, a fortiori matrimonio PAULI et PAULINAE praesens esse non potuit, cum summopere esset illicitum; siquidem lex Ecclesiae, tales nuptias absque dispensatione prohibens, violabatur ac contemnebatur. Vide dicta supra, n. 1046, *N. B.* 2.°

CASUS XIV

VOTUM SOLLEMNE

BERTHINA, puella, in Ordinem monialium ingressa, putans falso se annum aetatis decimum sextum complevisse, ad sollemnem

(1) Cfr. Rescript. Greg. XVI, 22 maii 1841, et *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 34, pag. 96 seq. Vide etiam Instr. S. Off. ad Arch. S. Iacobi de Chile, 17 mart. 1869 (App. ad C. Plen. **Amer. lat.**, n. XXXII. Cfr. praeterea n. XXXI).

professionem anno 1898 admissa est. Elapsis autem annis quindecim, errore detecto, inaudit professionem, utpote factam ante completum annum decimum sextum, nullam fuisse et irritam; quapropter animum mutavit simul et habitum, relictoque monasterio matrimonium contraxit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quandonam votum dirimat matrimonium?*
2.° *An validum fuerit matrimonium* BERTHINAE?

SOLUTIO:

1048. — *Resp. ad 1.um* Votum dirimens matrimonium est solum votum *sollemne* castitatis, per professionem in religione approbata factum. Votum enim simplex non dirimit matrimonium, sed tantum illud impedit, seu illicitum illud efficit. — Ex speciali tamen privilegio Gregorii XIII, *vota simplicia*, quae post biennium novitiatus in Soc. Iesu emittuntur, dirimunt *subsequens* matrimonium. **Comp.**, n. 1107.

1049. — *Resp. ad 2.um* Matrimonium BERTHINAE videtur omnino validum, quia professio in suo initio irrita, ut fuit illa BERTHINAE, non convalescit per actus subsequentes, veluti per *tacitam* ratihabitionem, neque per consuetam votorum renovationem. Nam ex § 1 can. 586: «Professio religiosa irrita ob impedimentum externum non convalescit per subsequentes actus, sed opus est ut a Sede Apostolica sanetur, vel denuo, cognita nullitate et impedimento sublato, legitime emittatur». Vide supra, n. 186, et **Comp.**, n. 205.

CASUS XV

NULLITAS PROFESSIONIS ET VALIDITAS MATRIMONII ILLICITE CONTRACTI

BERTHA ingressa est monasterium votorum sollemnium et, peracto postulatu, incepit novitiatum die 24 iunii 1915, hora 8 ante meridiem, quia ipsa nata fuerat eodem die anno 1900, hora 7; peracto novitiatu, simplicem professionem emisit eodem die 24 iunii anni 1916, hora 10 matutina, et post sex annos, scilicet die 24 iunii 1922, hora 11 emisit sollemnem professionem. Sed quae est humana inconstantia! anno 1923 quodam die aufugit e monasterio et abiit in regionem longinquam, ubi mutato nomine matrimonium contraxit. Non multo post, tacta dolore cordis intrinsecus, confessarium adit, conscientiam suam ei pandit, et ab eo quaerit quid facere oporteat, ut vitam aeternam consequatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An matrimonium* BERTHAE *validum ac licitum sit?*
2.° *Quid nunc* BERTHA *agere debeat?*

SOLUTIO:

1050. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium BERTHAE est *validum*, etsi multipliciter *illicitum*. Est validum, quia BERTHA, ut supponitur, nullo detinebatur impedimento dirimente, si eius sollemnis professio fuit invalida. Atqui ita est. Etenim ad valorem cuiusvis professionis requiritur, iuxta can. 572, § 1, 3.°, ut praecesserit novitiatus validus ad normam can. 555, sed ex can. 555, § 1, novitiatus, ut valeat, peragi debet: 1.° post completum decimum quintum saltem aetatis annum; 2.° per annum integrum et continuum: novitiatus autem BERTHAE non inceptus est post annum decimum quintum completum ad normam Codicis, ad quod debebat BERTHA exspectare usque ad finem diei 24 iunii, in quo nata erat; praeterea non duravit per annum integrum, cum vota emiserit die 24 iunii et debuisset exspectare usque ad initium diei 25, sicut de aetate dictum est. Nam, ex can. 34, § 3, 1.°, menses et anni sumantur prout sunt in calendario. 3.° Si terminus *a quo* non coincidat cum initio diei, ex. gr. *decimus quartus aetatis annus*, *annus novitiatus*, *octiduum a vacatione sedis episcopalis*, *decendium ad appellandum*, etc., primus dies no computetur, et tempus finiatur expleto ultimo die eiusdem numeri. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 1. n. 175, resp. 4.°—Quod si in casu nostro BERTHA novitiatum incepisset v. gr. die 29 febr. anni 1920, professionem facere potuisset die 1 martii 1921, iuxta eundem can. 34, § 3, 4.° Quod si mensis die eiusdem numeri careat, ex. gr. *unus mensis a die 30 ianuarii*, tunc pro diverso casu tempus finiatur incipiente vel expleto ultimo die mensis. Cfr. *Ferreres*, l. c., resp. 5.°

1051. — Igitur novitiatus fuit invalidus ex duplici capite: 1.° quia BERTHA illum incepit ante 15 aetatis annum completum; 2.° quia non duravit per annum integrum et completum. Ut res recte procederent, novitiatus incipere debuisset non ante diem 25 iunii; et professio fieri debuit non ante diem 26 eiusdem mensis. Ergo tum professio simplex tum professio sollemnis fuerunt invalidae. Praeterea professio simplex fuit invalida, quia emissa fuit ante 16 aetatis annum completum. Nullitas autem huius professionis nullam etiam reddit professionem sollemnem. Tandem professio sollemnis etiam ex alio capite nulla est, scil. quia emissa fuit ante annum 21 completum, contra can. 572, § 1, et 573.

Ergo cum professio sollemnis sit invalida, matrimonium validum est, et BERTHA habet impedimentum iterum religionem ingrediendi, iuxta can. 542.

Notare oportet BERTHAM ingressam fuisse religionem, incepisse novitiatum et emisisse primam professionem annis 1915 et 1916, et consequenter ante Codicis promulgationem; sed etiam tunc vigebat eadem disciplina circa aetatem requisitam ad novitiatum

incipiendum, ad durationem novitiatus, et ad modum computandi annum novitiatus, ut constat ex decl. S. C. de Relig., die 3 maii 1914, et videre licet apud *Ferreres*, Las Religiosas, com. IV, nn. 93-100 (edit. 4.ª, Madrid, 1914). Utrum in illa disciplina BERTHA potuisset dici habere quindecim annos completos forte res dubia dici poterit.

1052. — Matrimonium ergo validum est, sed est etiam multipliciter illicitum. Ratio est, quia BERTHA, quae publice et sollemniter emiserat suam professionem, non poterat transire ad nuptias nec relinquere monasterium, nisi praecessisset declaratio nullitatis facta a legitima auctoritate ecclesiastica, ut, sicut authentice constat de professione BERTHAE, ita pariter constet de nullitate professionis. Unde *per se* et saltem in foro externo BERTHA incidit in excommunicationem Romano Pontifici *simpliciter* reservatam (can. 2342, 3.°) egrediendo e clausura papali, sine debita licentia; item in poenas contra apostatas a religione, inter quas est excommunicatio reservata Ordinario loci (can. 2385). **Comp.**, nn. 235, 239, 240. Haec omnia acciderunt post Codicem, ideoque disciplina Codicis reguntur, quae tamen parum differt ab antiqua.

1053. — *Resp. ad 2.um* Nunc BERTHA per medium confessarium scribat ad S. C. de Religiosis, ut dignetur declarare nullitatem professionis et absolvere BERTHAM in foro externo ab omnibus poenis et censuris forte incursis. Interea poterit absolvi a confessario in foro interno, imposito hoc onere recurrendi.

CASUS XVI

CRIMEN 1.°

MARTIALIS, aegrotante graviter uxore, adulterium adiuncta matrimonii promissione, commisit cum FLORINA, quae, vinculi complicis ignara, promissionem acceptare videtur, quin tamen repromittat. Mortua autem uxore, initoque promisso matrimonio, MARTIALIS novum patrat adulterium cum MOEVIA. Sed cum hanc mox gravidam evasisse comperisset, novam uxorem propinato veneno, interimit, ut posteriori adulterae copulari, famamque servare possit.

HINC:

QUAER. 1.° *In quo consistat criminis impedimentum?*

2.° *An valeat matrimonium* MARTIALIS *sive cum* FLORINA, *sive cum* MOEVIA?

SOLUTIO:

1054. — *Resp. ad 1.um* Impedimentum criminis oritur ex adul-

terio, vel ex homicidio, vel ex utroque simul coniuncto, sequentibus positis conditionibus:

1.° Adulterium solum, sed ex utraque parte formale, et cum promissione matrimonii acceptata. Immo *probabiliter* requiritur repromissio.

2.° Homicidium solum, i. e. mors *veri* coniugis realiter secuta, ex communi conspiratione cum intentione (saltem ab uno habita et manifestata alteri ad minus per indicia quaedam) matrimonii cum *complice* contrahendi.

3.° Utrumque simul, cum intentione matrimonii ab uno saltem habita, et etiam *probabiliter* alteri manifestata. Sed non requiritur matrimonii promissio, neque mutua conspiratio. Cfr. can. 1075. — **Comp.**, n. 1022.

1055. — *Resp. ad 2.um* 1.° Validum est matrimonium MARTIALIS cum FLORINA, quia haec, nesciens hominem esse vinculo coniugii ligatum, non commisit adulterium *formale*, sed materiale tantum. Requiritur enim ad impedimentum contrahendum, ut adulterium sit ex utraque parte formale. Etiam ex alio capite nullum *probabiliter* esset impedimentum, sc. quia deest *repromissio*.

1056. — 2.° Validum quoque *probabiliter* est posterius matrimonium eiusdem MARTIALIS cum MOEVIA initum, siquidem nullum apparet impedimentum. Etenim non datur impedimentum ex adulterio solo, quia deest promissio matrimonii; neque ex homicidio solo, quia deest mutua conspiratio; neque ex utroque simul, quia MARTIALIS intentionem matrimonii complici suae non manifestavit; haec enim manifestatio *probabiliter* requiritur. *S. Alph.*, n. 1036.

CASUS XVII

CRIMEN 2.°

1.° LEONILLA mariti sui, longaevi nimis et infirmitatibus obruti, pertaesa, cum frustra, ut e vivis tandem abiret, centies vota emisisset, quadam die, in cubiculo suo clausa, sciensque se a famulo suo audiri posse, sic alta voce ingemiscit: O bone Deus! si tandem a tam dira peste liberari possem, quam libenter, loco sordidi istius senis, iuveni famulo meo nuberem!... Haec audiens famulus, spe matrimonii impulsus, impiger ad senis lectulum pergens, misero ad citius moriendum praebet auxilium. Transacto autem luctus tempore, dominam ducit.

2.° ANNA, coniugata, peccat pluries cum famulo suo, cum mutua promissione matrimonii acceptata. Ecce aegrotat maritus. Famulus, inscia ANNA, poculum venenatum porrigit seni. Hinc infra

quadrantem exstinguitur, et famulus matrimonio cum ANNA copulatur.

HINC:

QUAER. 1.° *An valeat matrimonium* LEONILLAE *cum famulo, in primo casu?*

2.° *An* ANNA *duplici impedimento obstringatur, in secundo casu?*

SOLUTIO:

1057. — *Resp. ad 1.um* Valet matrimonium LEONILLAE cum famulo initum. Ratio est, quia deest machinatio mortis, seu reciprocus consensus in necem miserandi senis. Licet enim LEONILLA in hunc querimonias protulerit, audiente famulo, et intentionem matrimonii ei manifestaverit, attamen non intercessit mutua conventio in mortem mariti; et reapse famulus, inscia domina, hominem occidit; ergo nullum impedimentum, ratione homicidii, contractum est; ergo valet matrimonium inter LEONILLAM et famulum celebratum.

1058. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, sc. impedimento tum *adulterii*, tum (probabilius) *utriusque simul*. Cfr. *Gasparri*, l. c., n. 651. **Comp.**, nn. 1022, 1025. — Nullum autem intercedit impedimentum quoad homicidium. Ratio est, quia ANNA plane ignoravit famulum homicidium in suum maritum patraturum esse; ergo defuit mutua conspiratio in necem mariti. Matrimonium tamen irritum omnino est ob duplex illud impedimentum, saltem nisi *ob ignorantiam* excusentur coniuges ab impedimento incurrendo; quod autem talis ignorantia excuset ab impedimento contrahendo iam non est sententia solide probabilis. **Comp.**, nn. 993 et 1026, *N. B.* 1.°

CASUS XVIII

CRIMEN 3.°

1.° EVRALDUS, coniugatus, ignorans IULIAM esse coniugatam, in crimen eam adducit, cum matrimonii promissione, si a praesente vinculo ipse solvatur. Annuit ad omnia mulier. Paulo post tum EVRALDUS, tum IULIA eodem fere tempore comparte destituuntur et ambo novo matrimonii vinculo simul copulantur.

2.° LEOFRIDUS, liber, sollicitans TARSILIAM, PAULINO coniugatam, ad crimen patrandum, ei matrimonium promisit, si vir eius moreretur. TARSILIA sollicitationi quidem acquievit, sed nihil repromisit, seu de cetero tacuit. Mortuo PAULINO, matrimonium subsecutum est.

HINC:

QUAER. 1.° *An sit impedimentum, in primo casu?*

QUAER. 2.° *Quid de valore matrimonii, in secundo casu?*

SOLUTIO:

1059. — *Resp. ad 1.*um Datur *verum criminis impedimentum.* Ratio est, quia ad impedimentum criminis requiritur adulterium formale cum matrimonii promissione acceptata: atqui hae conditiones in nostro casu habentur; ergo... Nec obstat quod EVRALDUS ignoraverit IULIAM esse coniugatam; nam minime requiritur ut uterque adulter alterius coniugium cognoscat, et proinde ut uterque sciat se duplex patrare adulterium; sed sufficit ut mulier sciat virum esse coniugatum, aut vice versa, et copula habeatur inter eos cum promissione matrimonii acceptata. Tunc enim concurrunt adulterium formale et promissio matrimonii, ex quibus criminis impedimentum exsurgit; ergo in casu satis est quod IULIA ligamen EVRALDI noverit; ergo reapse invalide isti matrimonium contraxerunt.

1060. — *Resp. ad 2.*um *Valet* matrimonium inter LEOFRIDUM et TARSILIAM contractum; nullum enim fuit criminis impedimentum. Ratio est, quia adulterium solum non inducit impedimentum criminis, nisi accedat non tantum promissio matrimonii, sed etiam acceptatio proprie dicta; promissio enim in contractu non valet sine acceptatione: atqui in casu non habetur talis acceptatio, cum TARSILIA, concedendo usum corporis, de nuptiis futuris tacuerit; ergo nullum datur impedimentum.

1061. — *Obiicies:* TARSILIA non contradixit promissioni; ergo censenda est acceptasse; *qui enim tacet, consentire videtur.*

Resp. Neg. conseq. Licet enim in favorabilibus valeat axioma: *Qui tacet, consentire videtur;* non tamen idem praesumitur in onerosis ut est matrimonium, nec in odiosis ut est res quae post se trahit impedimentum criminis; ergo, ex taciturnitate, TARSILIA praesumi non debet acceptasse promissum, sed potius ex motivo libidinis explendae, vel ex alia causa, consensisse in copulam. *Elbel*, n. 165; *Bonacina, et alii non pauci*, contra *alios.*

CASUS XIX

CONSANGUINITAS 1.°

ADAMUS, matrimonium triplex successive, *dubia conscientia*, contraxit: 1.° cum CLAUDINA, cuius se consanguineum reputat in tertio gradu, sed quacum de facto in quarto tantum gradu attingente tertium coniungitur; 2.° cum CLARA, obscura virgine, filia illegitima consobrini germani sui; 3.° cum MACRINA, filia BARBARAE, quae, tempore quo hanc filiam concepit, non tantum cum marito, sed etiam cum ADAMI patruo pluries cohabitavit.

HINC:

QUAER. 1.° *In quali gradu consanguinitas matrimonium dirimat?*

2.° *Quid de triplici matrimonio* ADAMI?

SOLUTIO:

1062. — *Resp. ad 1.um* In linea *recta* consanguinitatis matrimonium irritum est inter *omnes* ascendentes et descendentes, tum *legitimos*, tum *naturales* (can. 1076, § 1). Hoc impedimentum est saltem iuris positivi. *a)* In linea *collaterali irritum* est usque ad *tertium* gradum inclusive, *b)* ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum *multiplicetur*, quoties *communis stipes* multiplicatur (can. 1076, § 2).

Igitur in *nova* disciplina abrogata sunt impedimenta *quarti gradus* consanguinitatis in linea *collaterali*. Hinc in linea collaterali impedimentum intercedit tantum: *a)* inter contrahentem et fratres suos eorumque filios et nepotes *(nietos); b)* inter contrahentem et *fratres parentum* eorumque filios et nepotes; *c)* inter contrahentem et *fratres avorum* suorum eorumque filios et nepotes.

Nec obstat quod consanguinitas ex illegitimis natalibus oriatur, quia illegitimitas non impedit quin carnalis consanguinitas exsistat. **Comp.,** nn. 1027, 1028.

1063. — *Resp. ad 2.um* In *primo* casu valide contraxit ADAMUS, quia consanguineus est cum CLAUDINA in quarto tantum gradu. Licet enim quartus ille gradus ex una parte attingat tertium, ex altera distant tamen ambo simpliciter a stipite ex quatuor gradibus, cum in linea inaequali gradus ex parte remotiori computari debeant. Nec videtur obstare valori matrimonii huius, defectus consensus sponsorum, qui contrahere putant cum impedimento dirimente; quia volunt contrahere in quantum possunt, et nolunt vivere in mero concubinatu. Can. 1085; *Lacroix*, n. 531. Vide infra, n. 1092.

1064. — In *secundo* casu ADAMUS *invalide* contraxit, seclusa dispensatione, quia duxit mulierem in tertio gradu consanguinitatis sibi coniunctam. Ex parte enim ADAMI sunt duo gradus, cum eius pater sit tantum intermedius ab avo, qui est stipes communis. Ex parte vero CLARAE, sunt tres gradus, qui sunt tres personae intermediae, praeter stipitem, scilicet: CLARA, eius pater qui est consobrinus germanus ADAMI, et avus eiusdem CLARAE, qui est frater patris ADAMI. Cum autem gradus ex linea longiori numerentur, sequitur dari tres gradus a stipite. Ergo ADAMUS et CLARA erant coniuncti in gradu prohibito; ergo invalide contraxerunt; nec obstat quod CLARA sit illegitima, ut supra dictum est.

1065. — In *tertio* casu ADAMUS praesumitur valide contraxisse, quia non videtur ligari cum MACRINA ullo consanguinitatis vincu-

lo. Etenim ADAMUS non esset MACRINAE consanguineus, nisi quia ea censeretur filia illegitima patrui ADAMI, et proinde consobrina germana ADAMI ipsius. Sed, nisi aliud probent circumstantiae, in pari casu praesumptio stat pro legitimitate. Secus vero, si maritus BARBARAE fuisset diu absens eo tempore quo MACRINA concepta est. *Lacroix*, n. 535. — Ex Codice enim: *a)* Pater is est, quem iustae nuptiae demonstrant, nisi *evidentibus* argumentis contrarium probetur (can. 1115, § 1). Igitur filii habentur legitimi, etsi mater aut pater aut uterque asserat, etiam cum iuramento, filium esse ex adulterio, nisi id evidenter probent, v. gr. propter absentiam viri per undecim menses ante nativitatem filii. *b)* Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem *post sex menses* a die celebrati matrimonii, vel *intra decem menses* a die dissolutae vitae coniugalis (ibid., § 2), v. gr. per mortem viri. **Comp.**, n. 1104.

CASUS XX

CONSANGUINITAS 2.°

1.° CASIMIRUS, parochus, audit ex communi rumore CAIUM et CAIAM, qui nuper matrimonium contraxerunt, esse consanguineos. Vocat CAIUM, et ab eo sciscitatur an vel quomodo consanguineus sit cum CAIA? Respondet CAIUS: «Sum equidem valde remote; nam pater meus fuit frater proavi uxoris meae». Sed haeret parochus anceps utrum matrimonium illud in gradu prohibito contractum fuerit, necne.

2.° FLORINA, uxor FLORI, quo tempore concepit FLORINUM filium, rem non semel habuit cum PONTIO. FLORINUS autem octodecim annos natus, cupit uxorem ducere neptem PONTII, quacum, si ex PONTIO sit conceptus, est in secundo gradu consanguineus.

HINC:

QUAER. 1.° *An validum fuerit matrimonium* CAII *et* CAIAE, *in primo casu?*

2.° *An* FLORINUS, *in secundo casu, censeatur a matrimonio impeditus, et an dispensatione Papae vel Episcopi egeat?*

SOLUTIO:

1066. — *Resp. ad 1.um* Fuit quidem *validum*, quia CAIUS et CAIA sunt consanguinei in quarto gradu attingente secundum. Sunt quidem duo gradus tantum ex parte CAII; nam, si pater CAII fuit frater proavi CAIAE, stipes communis est pater duorum fratrum, a quibus ducuntur lineae; ergo sunt duae personae tantum, stipite dempto, seu CAIUS et eius pater; ergo duo gradus. Ex parte autem CAIAE sunt quatuor gradus: numerandae enim sunt omnes perso-

nae a CAIA ad eius proavum inclusive; haec autem sunt CAIA, pater CAIAE, avus et proavus eiusdem, seu quatuor personae, stipite dempto, et proinde quatuor gradus. *Voit*, n. 1282.

1067. — *Resp. ad 2.um* FLORINUS absque difficultate ducere potest neptem PONTII. Non praesumitur enim impediri vinculo consanguinitatis erga puellam; nam, ut censeretur puellae consanguineus, praesumi deberet ipsum FLORINUM esse PONTII filium. Porro hoc praesumi nequit, quia cum stante matrimonio conceptus sit FLORINUS, ex ipso iure, can. 1115, legitimus praesumitur; et etiamsi adesset aliqua praesumptio facti, legitimitati adversans, contra praesumptionem iuris praevalere non posset. Insuper in casu ne praesumptio quidem facti FLORINO adversatur, sed sola suspicio aut mera dubitatio; ergo FLORINUS haberi debet ut conceptus ex FLORO, iuxta can. 1115; ergo non censetur impeditus a matrimonio cum nepte PONTII contrahendo; ergo non indiget dispensatione. *Reuter*, Casus, part. 4, pag. 53, 54. Recole dicta supra, n. 1065.

CASUS XXI

MULIER EIUSDEM VIRI SOROR, FILIA, UXOR!!!

LUDIMILLA, nobilis vidua, foedo amore IULII proprii filii capta, detegit hunc cubile ancillae noctu inire. Tum putidum illa propositum efformat. Ancilla in alium locum sub praetextu quodam missa, in eius cubili se collocat. IULIUS, de matre nihil suspicans, ad famulae lectum statuta hora accedit, et cum matre horrendum, inscius, patrat incestum. Inde LUDIMILLA efficitur gravida. Interea filius in longinquas terras divertit, atque illic, negotiandi causa, annis quindecim commoratur. Dum IULIUS abest, LUDIMILLA secreto parit filiam, quam nutrici educandam tradit, et postea ut prolem derelictam recipit, domique alit. Domum revertitur IULIUS; puellam iam nubilem cernens, eam adamare incipit. E matre sciscitatur quaenam et unde sit? Respondet mater infantem esse miserrima conditione, ac pietatis causa se illius curam suscepisse. Filius, crescente in dies suo erga eam amore, matri denuntiat se eam velle in uxorem ducere. Pernegat mater, ex eo quod huiusmodi coniunctio totam familiam dedecoraret, cum virgo nullis dotibus nullaque nobilitate clara esset. Incassum haec IULIO obtruduntur, et, invita matre, puellam sibi, matrimonio rite celebrato, copulavit. Nupsit igitur verus ac naturalis pater, germanusque frater, suae filiae et germanae sorori. Per multos annos susceptis liberis coniunctissime vivunt. Mater autem, huius incestuosi coniugii conscia, cum diu conscientiae stimulos ferre non posset, rem totam confessario pandit, atque ab eo postulat quid sit faciendum?

HINC :

QUAER. 1.° *An dispensatio a Papa possit obtineri?*
2.° *An monendi coniuges, ut ab invicem separentur, vel quid in specie facti agendum sit?*

SOLUTIO :

1068. — *Resp. ad 1.um Neg.* Papa enim dispensare tantum potest in impedimentis quae sunt de iure ecclesiastico. Hic autem habetur impedimentum, saltem unum, dirimens de iure *naturali*, scilicet impedimentum *in primo gradu lineae rectae*, seu *inter patrem et filiam*, cum IULIUS uxoris suae proprius pater fuerit ; ergo a potestate ecclesiastica dispensari nequit. — Dixi *adesse impedimentum dirimens de iure naturali;* nam adiici posset aliud, iuxta multos theologos, scilicet impedimentum consanguinitatis *in primo gradu lineae collateralis*, seu *inter fratrem et sororem*, cum IULIUS etiam germanus frater fuerit puellae quam duxit, quippe quae ab eadem matre enata est. Sed *controvertitur* inter theologos, utrum ille gradus primus lineae transversae de iure *naturali* aut de iure *ecclesiastico* tantum dirimat. *Gury*, 963. **Comp.**, n. 1113.

1069. — *Resp. ad 2.um* Coniuges non sunt monendi de matrimonii invaliditate, sed in bona fide relinquendi. Ratio est, quia omissio monitionis ex una parte non nocet neque coniugibus neque proli, et ex alia parte maxima incommoda ex monitione sequerentur. 1.° Omissio monitionis non nocet coniugibus, quippe qui optima fide copulati sunt, et nunc ignorantia invincibili laborant, et ea semper laboraturi sunt circa matrimonii sui invaliditatem ; proinde peccato formali in usu coniugii carebunt. — 2.° Neque nocet proli ; quia proles ob eandem bonam fidem, tum de iure civili, tum de iure ecclesiastico ut legitima habetur, nec proinde ullum detrimentum ex sua illegitimitate patitur. — 3.° Maxima incommoda ex monitione sequerentur, scilicet horrenda scandala, odia intestina, familiae dissensiones, coniugum reciproca abominatio, prolium infelicitas, etc. Insuper coniuges matri, unico testi, propriam turpitudinem revelanti, fidem praestare non tenerentur. Sed neque ipsa mater infandum crimen patefacere obliganda foret, ut peccata mere materialia filiorum conaretur impedire ; ergo, omnibus hinc et inde perpensis, multo magis praestat ut putatitii coniuges in bona fide relinquantur. *Comitolus*, lib. 1, q. 112. *Gury*, 964.

CASUS XXII

AFFINITAS 1.°

ALBINUS, matrimonio cum BLANDINA contracto, statim viduus effectus est, quin matrimonium consummaret. MOX CATHARINAM duxit, quae BLANDINAE consanguinea est in secundo gradu.

CATHARINA vero mortua, ducit AGATHAM, consanguineam in secundo gradu cum CATHARINA, et cum BLANDINA in secundo tertium attingente.

HINC:

QUAER. 1.° *Quomodo contrahatur impedimentum affinitatis?*
2.° *An validum fuerit secundum et tertium* ALBINI *coniugium?*
3.° *Quid vero, si* ALBINUS *nullum matrimonium consummasset?*

SOLUTIO:

1070. — *Resp. ad 1.um* «*Affinitas* oritur ex *matrimonio valido*, sive rato tantum sive rato et consummato» (can. 97, § 1). — «Viget *tantum* inter virum et mulieris consanguineos (etiam illegitimos) et inter mulierem et viri consanguineos» (ibid., § 2). — Affinitatis *gradus* «ita computantur, ut, qui sunt consanguinei viri, iidem in eadem linea et gradu sint affines mulieris, et vice versa» (ibid., § 3). — «Affinitas in linea *recta* dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea *collaterali* usque *ad secundum gradum* inclusive» (can. 1077, § 1). — Igitur affinitas *in linea collaterali* solum dirimit matrimonium: *a)* inter contrahentem et *fratres defuncti coniugis* illorumque filios; *b)* inter contrahentem et *fratres patrum defuncti coniugis* illorumque filios. **Comp.**, nn. 1036, 1037.

1071. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Neg.*, quoad secundum matrimonium, propter impedimentum affinitatis in secundo gradu, etsi matrimonium cum BLANDINA consummatum non fuerit. **Comp.**, n. 1036 seq.

1072. — 2.° Tertium vero ALBINI matrimonium invalidum est. Etenim ALBINUS per matrimonium cum CATHARINA contraxit affinitatem cum omnibus consanguineis uxoris; affinitas autem ex matrimonio dirimit ad 2.um gradum; ergo dirimit matrimonium ALBINI cum AGATHA, siquidem haec fuit consanguinea in secundo gradu cum CATHARINA uxore secunda ALBINI. Validum tamen esset matrimonium, si nihil obstaret nisi consanguinitas AGATHAE cum BLANDINA, quia ex ea oritur tantum affinitas in tertio gradu.

1073. — *Resp. ad 3.um* Affinitas oriretur eodem modo.

CASUS XXIII

AFFINITAS 2.°

TITIUS, matrimonium contraxit cum BERTHA anno 1916, sed antea copulam habuerat cum MELANIA, sorore BERTHAE. Immo post contractum matrimonium rem etiam habuit cum NATALIA, alia sorore BERTHAE. Haec omnia nunc cognita sunt ex confessione TITII, et confessarius dubitat de valore coniugii ac de legitimatione prolis.

HINC :

QUAER. 1.° *An matrimonium* TITII *et* BERTHAE *nullum fuerit, et an nunc etiam nullum sit post Codicem?*

2.° *An filii habiti legitimandi sint, et a quo?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

1074. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, fuit nullum, si copula cum MELANIA apta fuit ad generationem, qua in hypothesi etiam nunc matrimonium nullum esse perseverat. Per Codicem canonicum mutata est notio affinitatis et sublatum impedimentum quod dicebatur affinitatis ex copula illicita (cfr. **Comp.**, n. 1037), sed matrimonia ante Codicem nulliter contracta propter hoc impedimentum nulla esse perseverant, donec, cognita nullitate, renovetur consensus saltem a parte quae impedimentum cognoscit. **Comp.**, ibid., et n. 1124 seq.

Etiam abrogata sunt quaecumque prohibebant *debiti coniugalis* petitionem ex antiqua affinitate contracta ex *copula illicita*. Unde, si quis ante Codicem in talem prohibitionem inciderat, post Codicem prohibitio eo ipso cessat. **Comp.**, n. 1037, *N. B.*, et n. 1180.

Si nullitas detecta fuisset ante Codicem, dispensatio tunc esset postulanda a duplici impedimento, nam tunc aderat duplex impedimentum, alterum ortum ex copula cum MELANIA, alterum ex copula cum NATALIA.

1075. — *Resp. ad 2.um* Filii *legitimi* sunt, nam, ut supponimus, BERTHA contraxit cum bona fide. Ergo est matrimonium putativum seu bona fide saltem ab una parte celebratum (can. 1015, § 4; **Comp.**, n. 925, 3.°). Atqui filii nati ex matrimonio putativo sunt legitimi (can. 1114; **Comp.**, n. 1104). Ergo. — Quod si ab utraque parte mala fide initum fuerit, tunc quamvis consensus, cognita nullitate, renovetur et consequenter matrimonium firmetur per subsequens hoc matrimonium, illi tantum filii legitimarentur qui nati sint post Codicem : ex tunc enim parentes habiles erant ad contrahendum, non antea, quia detinebantur impedimento dirimente. Quod si copula TITII cum MELANIA fuisset onanistica, matrimonium ab initio validum fuisset.

1076. — *Resp. ad 3.um* Renovet TITIUS consensum, et ut legitimentur fili nati ante Codicem, recurratur ad S. Paenitentiariam.

CASUS XXIV

AFFINITAS 3.°

1.° PAULUS uxorem habet BERTHAM, et PAULINUS BERTHINAM, sororem PAULI. Moritur PAULUS simul cum BERTHINA. Vidui superstites, solatii causa, nuptias inter se ineunt.

2.° GASPARUS matrimonium contrahit cum ANGELA. GASPARINUS, GASPARI frater, interveniendo nuptiis, amore capitur ANGELINAE, ANGELAE sorore, eique paulo post nuptiarum foedere iungitur. Anxius autem postea de matrimonii sui valore dubitat.

HINC :

QUAER. 1.° *Quid de duplici matrimonio* PAULINI, *in primo casu?*
2.° *An valide contraxerit* GASPARINUS, *in secundo casu; et an pater et filius ducere possint simul matrem et filiam: aut filius matrem, pater vero filiam?*

SOLUTIO :

1077. — *Resp. ad 1.um Valet* absque dubio matrimonium viduorum, seu PAULINI cum BERTHA ; nullum enim obstat impedimentum affinitatis. Nam nova uxor BERTHA non erat BERTHINAE, prioris sponsae PAULINI, consanguinea ; ergo PAULINUS non fuit cum ea affinis ; ergo nullo laborat impedimento. Nec refert quod PAULINUS affinis fuerit PAULO, utpote maritus sororis PAULI, nam affinitas non parit affinitatem.

1078. — *Resp. ad 2.um Valet* matrimonium GASPARINI cum ANGELINA contractus, quia nullum est impedimentum affinitatis ; etenim GASPARUS quidem matrimonium ineundo, affinitatem contraxit cum omnibus consanguineis ANGELAE, uxoris suae, et consequenter cum ANGELINA, ANGELAE sorore. Sed ipse GASPARINUS, GASPARI frater, nullam contraxit affinitatem cum ANGELINA. Affinitas enim non parit affinitatem. Nam ad affinitatem contrahendam, intercedere debet matrimonium validum, per quod fit affinis consanguineis alterius, quocum matrimonium contraxit. Atqui in casu nullum intercessit matrimonium, neque ex parte GASPARINI neque ex parte ANGELINAE cum aliquo consanguineo alterutrius ; ergo nullam contraxerunt affinitatem ; ergo valet eorum matrimonium ; ergo duo fratres ducere possunt matrem et filiam, vel pater filiam et filius matrem.

CASUS XXV

HONESTAS 1.°

1.° KILIANUS ROSALIAM duxit territus minis sui patris, quo metu probato, nullum fuit eius matrimonium declaratum. Postea duxit in uxorem NATALIAM, ROSALIAE filiam.

2.° DANIEL cum EULALIA in concubinatu vixit in quadam remota regione, ita ut ab omnibus haberentur uti veri coniuges. Nunc in aliam regionem se transtulit, et cum ANNA, filia EULALIAE, matrimonium contraxit.

HINC :

QUAER. 1.° *Quomodo contrahatur honestatis impedimentum?*
2.° *An validum fuerit matrimonium* KILIANI *cum* ROSALIA, *in primo casu?*
3.° *An validum fuerit matrimonium* DANIELIS *cum* ANNA, *in secundo casu; vel quid ipsi fuisset faciendum?*

SOLUTIO :

1079. — *Resp. ad 1.um* Impedimentum publicae honestatis oritur ex *matrimonio invalido*, sive consummato, sive non, et ex *publico vel notorio concubinatu* (can. 1078). Nuptias dirimit in *primo* et *secundo* gradu *lineae rectae* inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa (ibid.).

1.° Igitur consequenter cum abrogatione sponsalium pro foro externo quoad actionem reclamandi matrimonii celebrationem abrogatum est in nova disciplina impedimentum *publicae honestatis*, quod ex *sponsalibus* oriebatur. — 2.° Publica honestas orta ex matrimonio, quae antea extendebatur usque *ad quartum* gradum lineae sive rectae sive collateralis, etiam ex matrimonio *valido*, restricta est ad solum *primum* et *secundum* lineae *rectae* gradum in matrimonio *invalido*, et penitus abrogatur illa quae ex valido oriebatur. **Comp.**, nn. 1041-1043.

1080. — *Resp. ad 2.um* Matrimonium KILIANI cum NATALIA non constat an validum fuerit aut nullum, quia matrimonium ipsius cum ROSALIA fuit nullum ex defectu consensus, et res dubia est an in hoc casu oriatur ex illo impedimentum honestatis publicae. Potius negandum videtur, sicut ante Codicem. Cfr. *Ferreres*, Derecho sacramental, n. 63, et **Comp.**, n. 1043.

1081. — *Resp. ad 3.um* Matrimonium DANIELIS cum ANNA celebratum etiam dubium est, quia concubinatus DANIELIS cum EULALIA, uti talis non fuit notorius. Cfr. *Ferreres*, ll. cc.

CASUS XXVI

HONESTAS 2.°

PETRUS et AMELIA, catholici, matrimonium *civile*, non vero canonicum, contraxerunt. Mortuo PETRO quin matrimonium potuerit consummare, AMELIA cum IOANNE, illius patre, nubere properat.

HINC :

QUAER. 1.° *An valeat huiusmodi matrimonium?*
2.° *Quid si matrimonium consummasset* PETRUS?

SOLUTIO :

1082. — *Resp. ad 1.um* Saltem *probabiliter*, valet matrimonium initum inter AMELIAM et IOANNEM. Ratio est, quia impedimentum publicae honestatis *probabiliter* non oritur ex matrimonio civili, nisi constituat concubinatum publicum et notorium, quod in casu non habetur. **Comp.**, n. 1043.

1083. — *Resp. ad 2.um* Solutio anterior non immutatur, quia ex consummatione non oritur affinitas, et quoad impedimentum honestatis valent ea quae ad 1.um quaesitum sunt dicta.

CASUS XXVII

COGNATIO SPIRITUALIS 1.°

1.° SILVERIUS, coniugatus, adulterio cum LUCIA ancilla sua patrato, prolem ex crimine natam, timore infamiae clam baptizat, et ad fores nosocomii exponit. Mortua autem uxore, matrimonio LUCIAM sibi ducit in uxorem.

2.° VITALIS proprium filium, quem habuit ex BERTHA uxore sua, baptizat in casu necessitatis. Propterea a confessario prohibetur ne matrimonio cum uxore utatur, donec ab impedimento cognationis spiritualis dispensetur.

HINC :

QUAER. 1.° *Quomodo contrahatur cognatio spiritualis?*
2.° *An in casibus propositis contracta fuerit?*

SOLUTIO :

1084. — *Resp. ad 1.um* Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat, quae ex baptismo sive sollemni sive privato (cfr. can. 762, § 2), orta est, idque inter baptizantem et baptizatum, patrinum et filiolum (can. 1079, 768). — Unde in nova disciplina abrogatum est impedimentum cognationis spiritualis quod oriebatur ex administratione et susceptione *confirmationis*. Item illud inter ministrum vel patrinum baptismi et *genitores* baptizati (1). **Comp.**, n. 1045. Vide supra, n. 276.

1085. — *Resp. ad 2.um* In *primo* casu, invalidum est matrimonium inter SILVERIUM et LUCIAM ancillam, si contractum fuit ante Codicem. Etenim SILVERIUS, suam prolem spuriam ex ancilla habitam baptizando, cognationem spiritualem cum eadem ancilla, matre prolis, contraxit; ergo eandem in uxorem ducere nequit, siquidem cognatio spiritualis impedimentum dirimens tunc constitue-

(1) Ex confirmatione cognatio oritur tantum inter confirmatum et patrinum (can. 797), sed nullum constituit impedimentum pro matrimonio. Ex ea solum oritur obligatio patrini perpetuo habendi confirmatum sibi commendatum eiusque christianam educationem curandi (ibid.).

bat. Nec obstat quod SILVERIUS timore infamiae egerit, prolem baptizando, quia incommodum illud a lege irritante Ecclesiae excusare nequit *Elbel*, n. 150. Ut nunc convalidetur, satis erit renovare consensum, quia impedimentum cessavit. — Validum erit matrimonium, si initum fuerit post Codicem. Vide dicta supra, n. 1006. **Comp.**, nn. 1037, 1045.

In *secundo* casu, VITALIS non amisit ius utendi matrimonio neque ante Codicem. Ratio est, quia amissio illius iuris inter coniuges erat poena; poena autem sine culpa infligi nequit. Porro VITALIS nullam culpam commisit, providendo aeternae saluti prolis suae; ergo usus matrimonii non erat ei interdicendus. *Reuter*, n. 340; *S. Alph.*, De baptismo, n. 150. Immo multi censebant, teste *Lacroix*, lib. 6, n. 358, coniuges etiam extra necessitatem prolem suam baptizantes, non privari usu matrimonii, quia hoc nullibi in iure clare expressum inveniebatur. Hoc *probabile* dicit *Laymann*.

Igitur *in praxi* nunquam tenebantur coniuges, propter baptismum filii legitimi, abstinere a petendo debito. *Deshayes*, Memento iur. eccles., n. 1461; *Gasparri*, l. c., n. 743. **Comp.**, n. 1046.

A fortiori post Codicem tale ius non amittunt, cum inter ipsos nulla in casu cognatio oriatur. **Comp.**, n. 1045.

1086. — *N. B.* Nunquam hactenus dispensatum fuerat in foro externo impedimentum cognationis spiritualis inter baptizantem et baptizatum. Recentissimis temporibus aliqua dispensatio concessa fuit, in circumstantiis valde extraordinariis. Cfr. *Ferreres*, La Curia Romana, n. 406 seq.; *Collect. de P. F.*, n. 1490, edit. 1.ª, 1392, vol. 2, pag. 59, in edit. 2.ª; *Razón y Fe*, vol. 10, pag. 250.—S. Off., 3 dec. 1902, declaravit eos, quibus in formulis conceditur facultas dispensandi super impedimento *cognationis spiritualis*, non posse dispensare inter baptizantem et baptizatum; sanavitque illa die Leo XIII *in radice* si quae matrimonia contracta sint ex dispensatione vi earundem formularum concessa.

Nihilominus Codex, can. 1042, 4.°, nulla facta distinctione, cognationem spiritualem recenset inter impedimenta gradus *minoris*, quae sunt facilioris dispensationis.

CASUS XXVIII

COGNATIO SPIRITUALIS 2.°

1.° COLUMBA, puella, e sacro baptismatis fonte a TITIO levatur nomine LUCIANI, pueri quinquennis. LUCIANUS autem adolescens factus, COLUMBAM ducere statuit, ratus se nullam cum ea

contraxisse cognationem, tum quia ipse infantem per se non levavit, tum quia ob aetatis defectum non potuit patrinus esse.

2.° BERTHINA, puella, dum nasceretur, et solum protenderet brachium, propter instans vitae periculum, in hac parte visibili aqua baptismali abluitur. Feliciter nata, in ecclesia denuo sub conditione sollemniter baptizatur. NILUS autem, eius patrinus in utroque baptismo, BERTHINAM ducere sibi proponit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* LUCIANUS COLUMBAM *ducere possit?*
2.° *An* NILUS *matrimonium cum* BERTHA *inire valeat?*
3.° *Quid si* NILUS *in uno tantum baptismo patrinus fuerit?*

SOLUTIO:

1087. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ratio est, quia non sufficit ad cognationem contrahendum ut infans nomine alicuius, ipso inscio, e sacro fonte levetur; sed requiritur ut hic habeat usum rationis et animum gerendi munus patrini (can. 765, 1.°). Porro in casu, LUCIANUS quinquennis non praesumitur hanc habuisse intentionem, nec usum rationis. Adde quod haec intentio a parentibus suppleri non potuit; ergo LUCIANUS non fuit vere patrinus; ergo non contraxit cognationem spiritualem cum COLUMBA; ergo eam ducere potest. Non valet autem ratio altera a LUCIANO allata, scilicet quod ille personaliter munus patrini non egerit, nam, si usu rationis praeditus fuisset, satis erat quod alterum nomine suo constitueret ad locum eius supplendum, ut patet ex eodem canone 765, 5.° Cfr. *Elbel*, n. 148. **Comp.**, n. 332.

1088. — *Resp. ad 2.um* NILUS BERTHINAM ducere nequit. Ratio est, quia cum NILUS in *utroque baptismo* fuerit patrinus, contraxit cognationem spiritualem. Cum autem haec dirimat matrimonium inter patrinum et filiolam, sequitur quod in hoc casu patrinus, seu NILUS, BERTHINAM ducere non possit ob impedimentum cognationis spiritualis.

1089. — *Resp. ad 3.um* Tunc nullam contraxisset cognationem. — Utrumque constat ex can. 763: «Si baptismus iteratur sub conditione, idem patrinus, quatenus fieri possit, adhibeatur, qui in priore baptismo forte adfuit; extra hunc casum in baptismo conditionato patrinus non est necessarius. — Iterato baptismo sub conditione, neque patrinus qui priori baptismo adfuit, neque qui posteriori, cognationem spiritualem contrahit, nisi idem patrinus in utroque baptismo adhibitus fuerit». Vide dicta supra, n. 266 seq.

CASUS

DE NATURA MATRIMONII

CASUS I

CONSENSUS CONIUGALIS 1.°

1.° MAXENTIUS, nuptias cum SOPHIA celebraturus, debitis proclamationibus praemissis, statuto die, coram parocho et testibus, comitante sponsa, comparet. Interrogatus vero a pastore de consensu, capite tantum annuit. Sponsa autem prae gaudio flere incipit. Parochus vero commotus statim dicit: *Ego vos coniungo*, etc.

2.° BLANDINUS et BLANDINA nuptias celebrant, licet existiment se impedimento matrimonii secreto obstringi, et parentes BLANDINAE renuant. Abstinent autem a petenda dispensatione, tum ob verecundiam, quia BLANDINA habuerat copulam cum fratre BLANDINI et hic cum sorore BLANDINAE, tum quia timent ne repulsam patiantur, et a matrimonio contrahendo impediantur. Perfecta vero nuptiarum sollemnitate, BLANDINA, stimulo conscientiae impulsa, rem totam pandit parocho, qui, re perpensa, declarat nullum reapse subsistere matrimonio impedimentum. At nihilominus graviter de valore matrimonii adhuc dubitat, ob legitimi consensus defectum, tum ex parte sponsorum, tum ex parte parentum.

HINC:

QUAER. 1.° *An validus fuerit ex utraque parte consensus, in primo casu?*

2.° *An vel quomodo pecaverit parochus non requirens ut consensus verbis exprimeretur?*

3.° *An validus fuerit consensus* BLANDINI *et* BLANDINAE *in secundo casu, et proinde an validum sit ex hac parte eorum matrimonium?*

4.° *An consensus parentum requiratur ad matrimonii validitatem vel liceitatem?*

SOLUTIO:

1090. — *Resp. ad 1.um* Consensus fuit certo validus ex parte sponsi, quia de iure naturali ad valorem contractus sufficit ut consensus certo signo exprimatur. Adde quod ex variis locis iuris canonici id etiam constat, apud *S. Alph.*, n. 887. Immo ex § 1

can. 1086 aperte constat consensum matrimonialem non solum verbis sed etiam signis *valide* manifestari posse (1). Non fuit autem validus consensus ex parte sponsae, quia lacrimae non sunt signum naturale et manifestum per se consensus. Neque satis esset, si manum a sponso apprehensam non retraheret. Secus vero, si ipsa manum protenderet, quando fides datur. *S. Alph.*, n. 889.

1091. — *Resp. ad 2.um* Si consensus fuisset clare signis manifestatus ex utraque parte, parochus peccavisset quidem agendo contra rubricas, seu legem Ecclesiae, quae requirit ut consensus *verbis* exprimatur; sed *probabilius* venialiter tantum deliquisset. Ita *communiter* cum *S. Alph.*, n. 888. Sed in nostro casu parochus non videtur a *culpa gravi* excusandus, ex eo quod festinaverit benedictionem impertire quin de consensu sponsae certus satis esset, et proinde matrimonium periculo nullitatis exposuerit. Debuisset enim commotionem comprimere, et signa consensus indubia requirere. *Gury*, n. 891.

1092. — *Resp. ad 3.um Affirm.* Nullo enim exsistente impedimento, matrimonium illud validum apparet; quia sponsi non erant omnino certi de impedimento, sed existimabant tantum adesse. Proinde contrahere volebant in quantum poterant, seu dare consensum in verum matrimonium, si forte impedimentum non exstitisset; ergo de facto, non subsistente impedimento, valet consensus. Ita *communiter*. *Lacroix*, n. 531; *Carrière*, etc. — Maior evaderet difficultas, si sponsi essent omnino persuasi de impedimenti exsistentia. Attamen, etiam in hoc casu *probabilius* validum erit matrimonium, si dolentes de impedimento illo, sponsi cupiant esse veri coniuges, et impedimentum declarare non audeant ex verecundia, aut timore ne matrimonium impediatur, etc., non autem velint vivere in concubinatu. Tunc enim censendum est valere matrimonium ob voluntatem praedominantem illud contrahendi. Verum in praxi inducendi essent ad consensum renovandum *ad cautelam*. *Lacroix*, n. 531; *Carrière*, etc. **Comp.**, nn. 996, 1059.

Haec confirmantur ex can. 1085: «Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit».

1093. — *Resp. ad 4.um* 1.° Consensus parentum minime requiritur ad matrimonii valorem. Constat ex Conc. *Trid.*, sess. 24, c. 1. Et reapse, de iure naturali, contrahentes ius habent in proprium corpus, nec parentes ullo iure in corpus filiorum fruuntur. **Comp.**, n. 1062.

2.° Requiritur vero ad liceitatem, generatim loquendo, quia filii debent parentibus honorem, reverentiam et obsequium, maxi-

(1) «Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis».

me in his quae ad familiam spectant. Constat etiam ex Conc. *Trid.*, ibid. Cfr. etiam C. Plen. **Amer. lat.**, n. 594; C. **Manil.**, n. 706. **Comp.**, ibid.

CASUS II

CONSENSUS CONIUGALIS 2.°

IOVINUS, coniugatus, negotiorum causa a patria digressus, turpiter cum THERESIA conversatur. Simulans autem se ab omni vinculo solutum, novum cum eadem matrimonium attentare non dubitavit. At paulo post, THERESIA derelicta, repente in patriam revertitur. Sed ecce, vix advenit, cum rescit uxorem suam iam obiisse quando THERESIAM duxit. Cogitabat de ea adeunda vel accersenda, cum novit AEMILIAM viduam valde divitem velle ad novas nuptias transire. Quapropter, occasionem nactus, eius manum requirit. Celebrato hoc novo coniugio, IOVINUS, ad meliorem frugem se recipiens, adit confessarium, cui omnia a se gesta manifestat. Hic vero graviter dubitat de valore utriusque matrimonii, scilicet prioris cum THERESIA, et posterioris cum AEMILIA contracti. Ratio autem dubitandi est, quia non censetur ille serio contrahere, qui alterius vinculi conscius est, quod in utroque casu recurrit.

HINC:

QUAER. 1.° *An validum fuerit matrimonium* IOVINI *cum* THERESIA *contractum?*

2.° *An validum fuerit connubium eiusdem cum* AEMILIA *initum?*

3.° *Quid generatim agendum cum eo qui post nuptias declarat se non verum dedisse consensum?*

SOLUTIO:

1094. — *Resp. ad 1.um Neg.* IOVINUS enim minime dubitans quod uxor sua superstes foret, non potuit verum consensum praestare; proindeque ficte tantum consensit in nuptias cum THERESIA ineundas, seu nihil aliud intendit, nisi vivere in mero concubinatu, sub ficta specie matrimonii. Hoc enim ex omnibus casus circumstantiis elucescit; ergo ut omnino invalidum habendum est. Hic autem locum non habet criminis impedimentum, tum quia uxor IOVINI iam e vita excesserat quando ille scelestus vir rem habuit cum THERESIA et ei matrimonium promisit et attentavit, tum quia etiamsi IOVINUS adulterium patrasset, connubium THERESIAE promittendo, adulterium illud non fuisset formale ex utraque parte, adeoque defuisset aliqua conditio requisita ad impedimentum criminis incurrendum. **Comp.**, n. 1022.

1095. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Sequitur ex dictis. Etenim, si quid obstaret validitati huius matrimonii, esset matrimonium cum

THERESIA initum, sed prorsus invalidum fuit; ergo... Nec difficultas oriri potest ex eo quod IOVINUS, contrahendo cum AEMILIA, se ligatum erga THERESIAM existimaverit; nam, cum ignoraret utrum coniux viveret necne, minime certus erat de valore matrimonii cum THERESIA initi, et proinde cum AEMILIA contraxit in quantum poterat; atqui poterat valide, nullo subsistente impedimento; ergo valide contraxit cum AEMILIA; ergo cum illa remaneat et in bona pace vivat. *Gury*, n. 895. **Comp.**, n. 1059.

1096. — *Resp. ad 3.*[um] 1.° Quoad *forum externum* fides ei non est adhibenda, nisi ex circumstantiis peculiaribus pateat eum fuisse metu gravi adactum, etc... (Cfr. S. Rota R., in pluribus causis apud *Acta*, VIII, pag. 28 seq.). Aliquando tamen ex unius agendi ratione probatur hunc ficte consensisse, et matrimonium declaratur nullum instante comparte (Cfr. S. Rota R., *Massilien.*, 1 iun. 1911: *Acta*, III, pag. 525 seq.). — 2.° *In foro* autem *interno* ordinarie obligandus est ad verum consensum praestandum, ut sic iniuriam comparti illatam reparet, nisi ipsa libenter ad separationem consentiat, vel ipse ad nuptias cogatur. **Comp.**, n. 1062.

CASUS III

CONSENSUS CONDITIONALIS

PATRITIUS, iuvenis nobili stirpe oriundus, sed fortunae bonis non abundans, avunculum habet divitem, a quo universalis heres instituendus erat, si matrimonium sibi gratum esset initurus. Iter agens extra patriam, occasione data MARTINAM sub spe matrimonii defloravit, immo et gravidam effecit. A patre puellae minis adactus, eam quidem ducit, sed ea conditione si avunculus consenserit, quia ait se non posse, invito avunculo, matrimonium contrahere, quin amplam amittat hereditatem. Ipse autem existimabat pro certo avunculum his nuptiis nunquam consensurum esse. Res interim a patre MARTINAE, ope cuiusdam amici, ita pertractatur, ut avunculus consensum praebeat. Quod cum rescivisset PATRITIUS, in patriam rediit, ibique alteram puellam sibi copulavit. Denique, vehemente quadam concione audita, conscientiae stimulis pressus, confessarium adit, cui haec omnia aperit. Haeret autem anceps sacerdos, nesciens quid de valore utriusque matrimonii sentiendum sit.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quando matrimonium sub conditione initum validum sit?*

2.° *An sit licitum, et a parocho admittendum?*

QUAER. 3.° *An, purificata conditione in matrimonio conditionali, novus partium consensus requiratur?*

4.° *Quid de casu sentiendum, et quid* PATRITIO *praescribendum?*

SOLUTIO:

1097. — *Resp. ad 1.um* 1.° Valet matrimonium sub conditione *de praeterito* et *de praesenti*, si conditio, quamvis inhonesta sit, fuerit adimpleta, ut patet. Cfr. *Gasparri*, l. c., n. 966. — 2.° Valet etiam matrimonium sub conditione honesta *de futuro*, purificata conditione, quia consensus conditionalis per conditionis eventum fit absolutus, et proinde contractum perficit. Cohaeret Codex: «Conditio semel apposita et non revocata: si de futuro licita (sit), valorem matrimonii suspendit» (can. 1092, 3.°). Cetera quidem Sacramenta non valent, si conditio de futuro sive a ministro sive a subiecto apponatur, quia eorum effectus suspendi nequit. Secus vero de matrimonio, quia rationem contractus habet. **Comp.**, n. 1060.

1098. — *Resp. ad 2.um* Prorsus illicitum est in omni casu, ob maxima incommoda quae ex illo modo contrahendi sequuntur; ideoque nunquam a parocho est permittendum. *Gury*, n. 898. **Comp.**, ibid.

1099. — *Resp. ad 3.um* Nequaquam; consensus enim, manente conditione, est tantum suspensus; ergo, ea purificata, fit absolutus, modo tamen interea non sit retractatus; ergo novus consensus minime requiritur. *Gury*, n. 899.

1100. — *Resp. ad 4.um* seu ad casum. 1.° Non valet prius PATRITII matrimonium, ob defectum veri consensus. Ficte enim consensum praebuit, nolens reapse nuptias cum MARTINA contrahere. Ratio ex hoc deducitur, quod conditionate consentiendo pro certo habebat conditionem minime purificandam fore; ergo non consentiebat nisi quia putabat consensum nullum effectum esse habiturum, alias non consensisset; ergo revera nullus fuit consensus; ergo nullus contractus. Confirmatur ex hoc quod audiens purificatam fuisse conditionem contra eius exspectationem, statim fugam arripuerit, non se reputans contractu suo ligatum. Nec obstat quod ad meliorem frugem receptus PATRITIUS, stimulis conscientiae pressus fuerit. Locum his animi anxietatibus satis dederat, pluries MARTINAM graviter decipiendo et etiam turpiter deflorando. Quod si consequenter circa valorem prioris matrimonii aliquo dubio laboravit, dubitatio illa in nullo gravi fundamento innititur, neque conscientia consequens in actum praecedentem influere potest. *Gury*, n. 900.

1101. — 2.° Quapropter valet posterius matrimonium PATRITII. Etenim, si quid valori huius matrimonii obstaret, nihil aliud esset

nisi impedimentum ligaminis cum priori sponsa contractum: atqui nullum est tale impedimentum, cum ex dictis invalidum fuerit illud matrimonium defectu consensus; ergo PATRITIO praescribendum est ut secundae uxori, utpote legitimae, adhaereat, et cum ea in bona pace vitam ducat. Praeterea ipsi iniungendum est ut pro suis facultatibus compenset damna quae priori sponsae intulit, et imprimis ut debitas expensas pro educatione prolis susceptae conferat.

CASUS IV

MATRIMONII VALOR

BERTHA, vidua dives et sexagenaria, matrimonium contrahere cupit cum GAUDENTIO, tenuis fortunae, qui suo labore et industria vitam maxima ex parte sustentare debet. GAUDENTIUS nuptias BERTHAE promittit sub conditione ut ipsa BERTHA quinquaginta millia pesetas GAUDENTIO donet. Promisit BERTHA, et promissionem suam sua manu subscriptam tradit GAUDENTIO, qui ei aperte significavit se eam derelicturum, si pecuniam promissam ei non dederit. Peractis nuptiis, BERTHA ad tempus recedit in suam natalem civitatem, ut promissam pecuniam GAUDENTIO afferat; sed post multum temporis redit ad GAUDENTIUM pecuniam non afferens, quia, ut ipsa ait, furto sustulerunt ab ipsa totam suam pecuniam, nihilque sibi remanent nisi sua monilia, quae GAUDENTIO quasi irata tradit. Valor autem horum vix ad decem millia pesetarum pertingit. Iratus GAUDENTIUS putat se deceptum, recedit a BERTHA et autumat matrimonium fuisse nullum utpote contractum sub conditione quae verificata non fuit.

HINC:

QUAER. *An matrimonium* GAUDENTII *cum* BERTHA *fuerit validum?*

SOLUTIO:

1102. — *Resp. Affirmative.* Conditio enim illa non fuit suspensiva in ordine ad validitatem contractus matrimonialis, sed tantum resolutiva quoad cohabitationem. Unde nulla solida spes adest ut Romana Rota nullitatem matrimonii proclamet.

CASUS V

DE CONSENSU AD MATRIMONIUM REQUISITO

BERTHA, coniugata et cum liberis, dicit se, ante matrimonium seu cum illud contraxisset, nihil scivisse de usu matrimonii corporumque dominio inter coniuges; sed quod coniuges habebant

familiam, quia Deus eis donabat: matrimonium autem contraxit, quia amabat hominem seu virum.

Cum vero matrimonium sit contractus, quo vir et mulier sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, videtur quod ignorantia tum contractus tum formae et materiae sacramenti, faciat nullum matrimonium.

HINC:

QUAER. 1.° *Estne validum tale matrimonium?*

2.° *Et quatenus negative, quomodo convalidandum?*

SOLUTIO:

1103. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium hoc probabiliter validum est. Nam etsi Codex dicat: «Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars *tradit* et *acceptat* ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine *ad actus per se aptos ad prolis generationem*» (can. 1081, § 2); statim subiungit: «Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse *societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos*» (can. 1082, § 1). Iam vero hanc cognitionem habuisse BERTHAM videtur indubium: non enim requiritur ut sponsi cognoscant naturam copulae et intendant explicite tradere ius ad illam. *De Smet*, De spons. et matr., n. 100. **Comp.**, n. 1054, II-IV.

1104. — *Resp. ad 2.um* Quod si convalidandum videatur, satis est ut BERTHA dum nunc iam naturam matrimonii cognoscit, consensum sola et secreto renovet. Cfr. can. 1136, §§ 1 et 2, et **Comp.**, n. 1126.

CASUS VI

ERROR

FULBERIUS matrimonium contrahit cum ARETHUSA, quam putat honestam virginem et praedivitem. Celebratis autem nuptiis, detegit eam non solum pravam egisse vitam, sed ex alio gravidam esse, nullis fruentem divitiis, immo aere alieno non parum gravatam. Furore abreptus, ab ea discessit, ad novas nuptias in aliena regione convolaturus. Mox ei offertur occasio ducendi puellam putative nobilem, eamque ducit, ut nobilium affinis fiat. Contracto autem matrimonio, summo dolore comperit iterum se falsa sponsae nobilitate delusum esse. Tunc audiens ARETHUSAM repente mortuam esse, in patriam revertitur, tertias ibi nuptias initurus.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis error obstet validitati matrimonii?*

2.° *Quinam error qualitatis dicitur redundare in personam?*

QUAER. 3.° *Quid de triplici matrimonio* FULBERII?

SOLUTIO:

1105. — *Resp. ad 1.um* Error circa *personam* invalidum reddit matrimonium (can. 1083, § 1). — Error circa *qualitatem personae*, etsi det causam contractui, matrimonium non irritat. — Excipe: *a)* Si error qualitatis redundet in errorem personae. — *b)* Si persona *libera* matrimonium contrahat cum persona, quam liberam putat, cum contra sit *serva*, servitute proprie dicta (ibid., § 2, 1.°, 2.°). — *c)* Si consensus datus sit sub conditione qualitatis, quae desit.

Ratio primi est, quia haec persona est obiectum substantiale contractus; ergo illa deficiente, deest substantialiter consensus matrimonialis. — Ratio secundi est, quia qualitas per se accidentaliter se habet respectu ipsius obiecti. Alioquin vix unquam constare posset de validitate matrimonii. **Comp.**, n. 1065.

1106. — *Resp. ad 2.um* Error qui versatur circa qualitatem: *a)* plane singularem atque individualem personae, *b)* ab errante *sub alio respectu non cognitae*, et *c)* directe et exclusive tantum ratione illius qualitatis individualis expetitae sive intentae, v. gr. heredis universalis viri cuiusdam praepotentis. *Wernz*, vol. 4, n. 243 seq. Cfr. *Acta*, V, pag. 46, 374, etiam *Sánchez*, lib. 7, d. 18, n. 38. **Comp.**, n. 1066, q. 1.°

1107. — *Resp. ad 3.um* 1.° *Primum* FULBERII *matrimonium* est omnino *validum*, quia error circa qualitates personae tantum versatur, quin redundet in personam. Nec obstat quod error causam forte dederit contractui, sed quod FULBERIUS, cognito errore, noluisset contrahere, ut patet ex can. 1083 nuper citato. Ratio est, quia haec dispositio habitualis nihil facit ad matrimonium invalidandum, siquidem non attenditur in hoc contractu ad id quod fecisset, si veritatem novisset, sed ad quid actu fecerit. Atqui actu FULBERIUS consensit in personam ARETHUSAE, et quidem absolute absque ulla conditione; ergo valide cum ea contraxit. Accedit quod, si huiusmodi dispositio sufficeret ad matrimonium invalidandum, innumera matrimonia rescinderentur, nec ulla foret matrimonii firmitas; proindeque maxima sequerentur familiarum dissidia, filiorum damna, omnium scandala et totius societatis perturbatio.

1108. — 2.° *Secundum* FULBERII *matrimonium* est prorsus irritum. Stante enim matrimonii praecedentis validitate, necessario corruit subsequens vinculum, ob ligaminis impedimentum. An vero valeret, si ex aliqua causa primum non staret? *Per se* esset validum non obstante errore, qui etiam in hoc casu circa qualitatem tantum versatur. Secus tamen dicendum foret, si hanc qualitatem, seu sponsae nobilitatem, tanquam conditionem *sine qua non* explicite intendisset FULBERIUS, ut supra dictum est.

3.° *Tertium matrimonium* FULBERII absque difficultate valebit, si aliud non obstet impedimentum. Etenim non obstat primum matrimonium, cum ARETHUSA mortua sit et tumulata. Nec obstat secundum matrimonium, cum ex dictis prorsus invalidum fuerit. Ergo FULBERIUS in pace tertia uxore fruatur, et utinam tandem haec tertiae nuptiae ei faustae evadant. *Gury*, n. 913.

CASUS VII

METUS 1.°

RUFINUS, sibi proponebat nuptias inire cum GETULIA, puella praeclaris dotibus exornata. RUFUS vero, eius pater, re cognita, mandat ut, posthabita GETULIA, filius ducat LAURENTIAM, maioribus divitiis abundantem. Patri significat RUFINUS non sibi placere LAURENTIAM nec se unquam matrimonio cum ea contrahendo consensurum esse. Tum, ira excandescens RUFUS, minis et saevitiis diu repetitis, filium ad suae voluntati obtemperandum impellit. RUFINUS, indole timidus, tot malis fractus, ac graviora metuens, invitus et reluctans patri acquiescit, matrimoniumque cum LAURENTIA perficit.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis metus matrimonium dirimat?*
2.° *An validum sit* RUFINI *matrimonium?*
3.° *Quid ei suadendum aut praecipiendum?*

SOLUTIO:

1109. — *Resp. ad 1.um* Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium (can. 1087, § 1). — Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert (ibid., § 2). — Non constat utrum *metus gravis* dirimat matrimonium etiam ex iure naturae; ideoque non constat utrum validum sit, an nullum matrimonium initum sub metu gravi inter infideles. **Comp.**, n. 1068.

1110. — *Resp. ad 2.um* Matrimonium RUFINI ut *invalidum* prorsus habendum est. Ratio est, quia metus a patre in filium incussus gaudet omnibus conditionibus requisitis ad impedimentum dirimens constituendum. Etenim: 1.° fuit gravis, cum minae et saevitiae diu repetitae adhibitae fuerint; 2.° incussus est a causa extrinseca, seu a RUFO, RUFINI genitore; 3.° metus fuit iniustus, siquidem laesit graviter ius quod habent filii de statu vitae libere eligendo; 4.° metus fuit incussus ad cogendum filium ut duceret puellam a qua abhorrebat; ergo reapse irritum est connubium illud. *S. Alph.*, n. 1049; *Sánchez*, *Conc.*, etc. *Gury*, n. 994.

1111. — *Resp. ad 3.um* Quid vero RUFINO agendum? Quoad forum internum, suae libertati relinquendus est. Si consensum primo metu extortum renovare, *cessante metu*, sponte velit, sic matrimonium convalidabit, supplendo scilicet quod in celebratione nuptiarum defuit et erat essentialiter requisitum. Si matrimonium sponte consummet, implicite consensum ratum habere, et consequenter connubium convalidare censetur. Quod si nolit matrimonium convalidare, abstinere se debet a debito tum petendo tum reddendo, et apud Ordinarium instituere causam nullitatis matrimonii ex capite *vis et metus*.

CASUS VIII

METUS 2.°

LEONARDUS, castitatis voto iampridem emisso, VERONICAM sub matrimonii promissione defloravit. Postea vero promissis stare noluit, voti impedimentum adducens. ALBERICUS, VERONICAE frater, studio theologiae addictus, declaravit LEONARDUM in his adiunctis obligari ad dispensationem voti postulandam, immo et licitum esse nuptias absque dispensatione celebrare, cessante tunc voti lege. Alii duo VERONICAE fratres, rerum theologicarum ignari, alio argumentorum genere utebantur, minis nempe gravissimis, ni quantocius LEONARDUS sororem suam duceret. Quid tunc miser? Ut maiora mala vitaret, matrimonium cum VERONICA celebravit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* LEONARDUS, *non obstante voto, ad nuptias cum* VERONICA *ineundas obligatus fuerit?*

2.° *An sine dispensatione voti contrahere potuerit?*

3.° *An validum fuerit matrimonium, vel quid agendum?*

SOLUTIO:

1112. — *Resp. ad 1.um Affirm. ex communissima* sententia: non vi promissionis *sponsalitiae*, quae stante voto nulla est, utpote de re illicita; et post Codicem etiam nulla, quia caret debitis formalitatibus; sed quidem vi contractus innominati *facio ut facias*, qui impleta conditione turpi validus est: vel saltem vi *damnificationis iniustae*. Tenetur igitur LEONARDUS ex *iustitia* ducere VERONICAM. Nec obstat votum castitatis a LEONARDO antea emissum: fortior enim est obligatio *iustitiae* erga VERONICAM, quam obligatio fidelitatis ex voto proveniens. Haec tamen voti obligatio non aufertur, sed tantum suspenditur; unde mortua VERONICA, illa obligatio revivisceret. *S. Alph.*, n. 874; *Buccer.*, Inst. Th. mor., 2, n. 920; *Génicot*, Casus, tr. 18, cap. 1, cas. 6; *Casus Romae ad S. Apollin.*, pag. 304 seq.; *Lehmk.*, Casus, n. 833 seq.

Sententia tamen, quae docet huiusmodi contractum sub condi-

tione turpi nullum esse, non videtur improbabilis. Quare iuxta hanc sententiam LEONARDUS non esset absolute cogendus ad matrimonium ineundum; sed tantum ad *damna illata reparanda;* v. gr. augendo dotem. **Comp.**, vol. 1, n. 866.

1113. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, saltem probabiliter, quia tunc suspenditur obligatio voti. *Tamb.*, Dec., l. 5, n. 36; *Sporer*, De matr., c. 3, n. 601. Sed quia, contracto matrimonio, vir teneretur quidem *reddere* sed non posset *petere* debitum absque dispensatione, ideo praestat ab initio dispensationem impetrare. *S. Alph.*, l. c.; *Lehmk.*, l. c.

1114. — *Resp. ad 3.um* Matrimonium videtur validum. Metus enim quamvis *gravis* sit, et incussus in ordine ad matrimonium contrahendum, videtur tamen esse *iustus*. Ita *D'Annibale*, 3, n. 445, nota 19; *Berardi*, Praxis, vol. 4, n. 780. Communior tamen sententia illud invalidum pronuntiat, quia, ut ait, metus est iniustus saltem *quoad modum*. *Feije*, De imped. et disp. matr., n. 133; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 265. — Verum si minae fratrum VERONICAE tantum tenderent ad denuntiandum iudici LEONARDUM, matrimonium, etiam iuxta patronos huius posterioris sententiae, validum esset, cum metus etiam quoad modum esset iustus.

CASUS IX

DE IURE CONTRAHENDI MATRIMONIUM

BERTHA, soluta, ita cordis infirmitate periculose afficitur, ut prudentes ac pii medici praenuntient ipsam morituram, si filios generet. At parentes ipsius suasionibus ac gravibus minis ipsam urgent ad matrimonium contrahendum.

HINC:

QUAER. 1.° *An* BERTHAE *liceat matrimonium contrahere?*

2.° *An debeat de sua cordis affectione sponsum monere?*

SOLUTIO:

1115. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, dummodo ipsa parata sit ad reddendum debitum legitimo modo. Praenuntium enim medicorum, cum non semper effectum habeat, non videtur posse auferre libertatem ad matrimonium contrahendum.

1116. — *Resp. ad 2.um Affirmative*, quia conditio rei matrimonialis grave praeiudicium ei afferre potest, v. gr. si clarius appareat periculum, et BERTHA nolit reddere debitum, aut post partum moriatur, etc.

1117. — *N. B.* 1.° Si BERTHA contrahat mota minis parentum, matrimonium erit nullum, etsi BERTHA consentiat. — 2.° Pariter erit nullum, si BERTHA nolit sponso concedere ius ad debitum. — 3.° Item si contrahat sub pacto onanistice utendi matrimonio.

CASUS

DE FORMA CELEBRATIONIS MATRIMONII

CASUS I

CLANDESTINITATIS

Iuxta antiquam disciplinam usque ad decretum «Ne temere»

1.° FLORUS, natione gallus, matrimonium anno millesimo nongentesimo quarto contraxit clandestine in Anglia cum puella galla, quam secum duxerat, mercaturam exercendi causa.

2.° FLORINUS, pariter gallus, nuptias anno millesimo nongentesimo septimo clandestine celebravit in Anglia cum puella angla; sed licet ambo, cum paulo ante in Gallia versarentur, intentione contrahendi sine parocho sese recepissent in Angliam, ubi puella adhuc suum servaverat domicilium; attamen, matrimonio contracto, statim Galliam repetere proposuerunt.

HINC:

QUAER. 1.° *In quo consistat impedimentum clandestinitatis?*

2.° *In quibusnam locis vigebat decretum Concilii Tridentini circa clandestinitatem?*

3.° *Quid de validitate matrimonii in utroque casu?*

SOLUTIO:

1118. — *Resp. ad 1.um* Dicitur *clandestinum* matrimonium quod celebratur absque praesentia parochi et duorum testium. Matrimonium clandestinum, validum erat ante Conc. *Trid.*, licet graviter illicitum. Impedimentum clandestinitatis ab ipso Conc. statutum est, ut constat ex sess. 24, c. 1. Noluit tamen sancta Synodus ut decretum decernens hanc irritationem vim haberet nisi post 30 dies ab illius promulgatione in unaquaque paroecia facienda. Cum autem in variis locis nunquam promulgatum fuerit, proinde nullam in illis habebat efficaciam.

Potuit tamen in aliqua paroecia, absque promulgatione in illa facta, praedictum decretum vim legis habere, si per legitimam consuetudinem introductum fuerit (cfr. *Ferreres*, El impedimento de cland., n. 72; *Wernz*, Ius Decret., vol. 4, n. 160); sicut post factam promulgationem, potuit ipsum decretum in aliqua paroecia vel provincia «*longo temporis intervallo in desuetudinem*» abire et penitus abrogari (Pius VII, Const. *Etsi fraternitatis*, 8 oct. 1803; *Rosset*, De matr., n. 2108 seq.). **Comp.**, n. 1071, et *Ferreres*, l. c.

1119. — *Resp. ad 2.um* Quamvis difficile admodum sit horum locorum catalogum texere omnibus numeris absolutum, dabimus hic illum, quem in memorato opusculo, nn. 74-76, edidimus.

EUROPA. — Estaba publicado y vigente el decreto en **España** e islas adyacentes, en **Portugal**, en **Irlanda**, en **Italia** e islas adyacentes, en

Francia, en la *Alsacia-Lorena*, en la **Bélgica** actual y en el Gran Ducado de **Luxemburgo**, en **Holanda**, en la **Rusia** Europea, en **Austria-Hungría**, en **Polonia**, en las parroquias católicas de **Grecia** (vigente en todas, aunque no en todas se haya publicado), en las del *Archipiélago*, en las de los principados **Danubianos**, en las parroquias católicas de *Constantinopla* y en el *barrio de Pera*.

No *estaba publicado* en **Inglaterra**, **Escocia**, **Dinamarca** (donde, sin embargo, lo observan los católicos), **Suecia y Noruega**.

No ofrecía disciplina uniforme **Suiza**. Véase *Gasparri*, De matr., alleg. IV.

En **Alemania** el decreto estaba publicado en *Silesia*, *Posen*, *Westfalia*, en la provincia del *Rhin*, en *Hesse Nassau* y en *Hohenzollern;* en **Baviera** (menos en el antiguo margraviato de *Auschbach*, en el antiguo condado de *Pappenheim* y en el territorio de los antiguos condados libres de *Nuremberg* y *Weissemburgo)*. Estaba vigente en todas las parroquias católicas de *Wurtemberg*, *Baden* y *Hesse*, aunque no en todas se había publicado.

No se había publicado en **Sajonia**, pero se observaba en algunas parroquias católicas. Tampoco estaba promulgado en la **Prusia** propiamente dicha, *Hannover*, *Pomerania* y *Brandeburgo*.

N. B. Vi constitutionis *Provida*, lex clandestinitatis vigere coepit in universo imperio Germaniae a die 15 aprilis 1906.

1120. — ASIA. — Se había publicado en **Georgia**, en *Tierra Santa*, en *Esmirna*, en algunas regiones de **China**, en el **Tonkín** oriental, en *Pondichery*, en toda la costa de *Coromandel*, en *Calcuta* y en el territorio de *Bombay*. Entre los *maronitas* estaba vigente en virtud de un decreto conciliar aprobado en forma específica por el Papa. Era dudosa la publicación en *Siria*, en la isla de *Chipre*, en *Goa* y en sus diócesis sufragáneas.

En **Japón** estuvo vigente, y había dejado de estarlo por efecto de las persecuciones.

AFRICA. — Estaba publicado en **Trípoli**, **Túnez**, en la **Argelia**, en la diócesis de San Dionisio en la isla de la *Reunión*. Era dudosa la publicación en la *Colonia del Cabo de Buena Esperanza*.

No estaba publicado en **Abisinia** ni en **Madagascar**.

1121. — AMÉRICA. — Estaba publicado en toda la América latina (1), esto es, en las regiones que fueron colonias de **España** (2) y **Portugal**, a saber: en la **Argentina**, **Bolivia**, **Brasil**, **Colombia**, **Chile**, **Costa Rica**, **Ecuador**, **Guatemala**, **Honduras**, **México**, **Paraguay**, **Perú**, **San Salvador**, **Uruguay**, **Venezuela**, **Cuba**, **Puerto Rico**, **Santo Domingo**, **Haití**. Item en la isla de la *Trinidad*.

En cuanto a los **Estados Unidos**, se había publicado en las provincias de *Nueva Orleans*, *Santa Fe* (menos la parte septentrional del territorio *Colorado)*, *San Francisco*, con el territorio de *Utah* (menos la parte que está al este del río *Colorado)*, en la diócesis de *Vincennes*, en la ciudad de *San Luis* y en las poblaciones de *Santa Genoveva*, *San*

---

(1) «Ideoque doceantur fideles, in nostris regionibus, in quibus *omnibus*, *nulla excepta*, indubitanter promulgatum et receptum est decretum *Tametsi*», dice el Conc. Plen. Americano en el n. 588.

(2) Véase lo que dice la Instr. del Santo Oficio de 1824: «Adeo relatum est quanto religionis studio *Hispaniarum* reges, Concilii et Apostolicae Sedis obsequentes, in eiusdem Concilii publicationem in omnibus eorum ditionibus faciendam incubuerint, ac quanta pariter sedulitate Concilii decreta observari curarint Hispanarum ditionum Antistites, ut nec vel minimum dubitari queat de eiusdem decreti *in Hispanicis Americanis regionibus* observantia».

Fernando y *San Carlos*, pertenecientes a la diócesis de *San Luis;* en *Kaskakia, Cahokia, French Village* y *Prairie du Rocher*, de la diócesis de *Alton*. — No estaba vigente en las provincias eclesiásticas de *Baltimore, Filadelfia, Nueva York, Boston, Oregon, Milwaukee, Cincinnati* (menos la diócesis de *Vincennes), San Luis* (menos en esta ciudad y en las poblaciones de las diócesis antes enumeradas) y *Chicago* (menos en los pueblos de la diócesis de *Alton*, de que antes hemos hecho mérito).

Fué publicado en **Curaçao**, pero había dejado de estar allí en vigor.

También fué publicado y estaba vigente en el **Canadá**, en la diócesis de *Quebec*.

Era dudosa la promulgación en las *Guayanas* inglesa y holandesa, en la isla de *Guadalupe*, en la *Martinica* y en otras colonias de *Inglaterra, Holanda* y *Dinamarca*.

Oceanía. — Había sido publicado en las **Islas Filipinas** y en *Batavia* (capital de la isla de *Java*).

No estaba vigente en las provincias eclesiásticas de **Australia** (1).

1122. — *Resp. ad 3.um* In *primo* casu matrimonium videtur omnino nullum utpote *in fraudem legis obiectivam* contractum, eo quod nullus contrahentium exemptus fuerit a lege clandestinitatis, cum nullus eorum vagus fuerit, nec domicilium aut quasi-domicilium haberent in loco exempto. *Bened. XIV*, Inst. eccles., 33, n. 9; *S. Alph.*, l. 6, n. 1800; *Aichner*, § 192, nota 17 (Brixinae 1890); *Gasparri*, l. c., n. 985 (Parisiis, 1891); *Rosset*, l. c., n. 2093 (S. Ioann. Maurianae, 1895); *D'Annibale*, Summula Th. mor., vol. 3, n. 457 (Romae, 1896); *Deshayes*, Memento iur eccles., n. 1521 (Parisiis, 1897); *Palmieri* in edit. 13, Comp. Th. mor. *P. Gury*, vol. 2, n. 651 (al. 839), ubi impugnat notam *P. Ballerini* (Prati, 1898); *Alsina*, vol. 2, n. 719 (Manresae, 1898); *Santi-Leitner*, l. 4, tit. 3, n. 81 (Ratisbonae, 1899); *Marc*, Theol. mor., n. 2070 (Romae, 1902); Card. *Vives*, Comp. Th. mor., n. 726 (Romae, 1902); *Gury-Ferreres*, vol. 2, n. 839 (Barcinone, 1902); *Lehmkuhl*, Casus, vol. 2, n. 991 (Friburgi Brisgoviae, 1903); *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 170, nota 156, et votum in causa *Parisien.*, § 57 (Cfr. *Acta S. S.*, vol. 32, pag. 396; *Thesaurus Resol. S. C. C.*, vol. 157, pag. 588 seq.). Contraria sententia, quam plures antea defenderant auctores, et cuius probabilitatem adhuc multi tuentur, satis probabilis non videtur. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 86-93.

1123. — In *secundo* casu validum est matrimonium. Ratio est, quia puella angla valide matrimonium inire poterat in sua regione ubi servavit domicilium, absque assistentia parochi. Porro sponsa sponso suo privilegium, quo fruebatur, communicabat; ergo valide ibidem contraxerunt. Nec obstat quod se contulerint e Gallia in Angliam cum intentione contrahendi sine sollemnitate; nam minime egerunt *in fraudem*, siquidem iure suo usi sunt *ratione validitatis*, licet egerint *illicite* et *graviter* quidem. *Bened. XIV*, De Synod., l. 6, c. 6, n. 12; *Gasparri*, l. c., n. 963; *Feije*, l. c., n. 315 seq.; *Wernz*, Ius Decretal., n. 40; *Ferreres*, l. c., nn. 94, 95. **Comp.**, n. 1074.

---

(1) Cfr. *Gasparri*, l. c., vol. 2, alleg. VI; *Feije*, l. c., n. 320; *Laurentius*, l. c., n. 595; *Rosset*, l. c., n. 2081; *Lehmk.*, 2, n. 785; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 163 seq.; *Zitelli*, Apparatus iur. eccles., pag. 428 seq.

CASUS II

ASSISTENTIA PAROCHI

Iuxta antiquam disciplinam

1.° SALVIANUS, vir dives, BLANDINAM e domo matris abducit, et eam diuturna stupri consuetudine implicatam tenet. Postea vero, ad meliorem frugem revocatus, puellam propriis expensis in matrimonium MARINO opifici anno millesimo nongentesimo sexto collocavit. Ipse SALVIANI parochus matrimonium benedixit. Paucis mensibus elapsis, BLANDINA, virum pertaesa, rursum se domum SALVIANI recepit. Quapropter MARINUS divortium ab ea facere statuit, immo ad alias nuptias convolare proposuit, contendens matrimonium esse nullum, quia parochus illegitimus, seu parochus concubini, illi praesens fuit.

2.° BERTHOLDUS, caelebs, vir ditissimus, solet singulis annis se conferre in villam quam habet in loco valde dissito, ut mense uno tantum, scilicet mense septembri, ibi commoretur. Data autem occasione, licet septuagenarius, matrimonium inire statuit cum FLAVIANA, repugnantibus cognatis, qui hereditati inhiabant. Voluit autem nuptias in villa inire, tempore solito quo in villam tendebat, ut maiori gaudio celebrarentur. Igitur rogatus loci parochus matrimonium benedixit anno 1907, et laeti convivii particeps fuit. Paulo post BERTHOLDUS, carens filiis, instituta uxore sua omnium bonorum herede, repente obiit. Sed heredes legitimi contenderunt FLAVIANAM minime fuisse BERTHOLDI uxorem legitimam, cum illegitimus parochus matrimonio astiterit, adeoque invalidum fuerit matrimonium.

HINC:

QUAER. 1.° *Qualis parochus assistere debebat in antiqua disciplina, seu ante decretum* Ne temere?

2.° *Quid de validitate utriusque matrimonii?*

SOLUTIO:

1124. — *Resp. ad 1.um* Ille solus parochus valide assistere *poterat* matrimonio ante decretum *Ne temere*, qui erat proprius parochus alterutrius contrahentium ratione domicilii habitualis aut quasi-domicilii sponsorum, seu alterutrius eorum in eius paroecia. Ad acquirendum domicilium vel quasi-domicilium duo requiruntur et sufficiunt, scilicet: *a)* factum actualis habitationis, et *b)* intentio *ibi* perpetuo commorandi, vel saltem per maiorem anni partem. Haec duo si habebantur, *primo* ipso die poterat quis valide contrahere, sicut reliqui incolae illius loci. Cfr. **Comp.**,

vol. 1, n. 162, *N. B.*, et *Ferreres*, El impedimento de clandestinidad, nn. 34-52.

1125. — *Resp. ad 2.um* 1.° Validum est matrimonium BLANDINAE et MARINI. Ratio est, quia parochus SALVIANI, qui huic matrimonio astitit, gaudebat iurisdictione sufficienti in BLANDINAM. Haec enim e domo materna aufugiens, statuit habitare diu et indefinite apud SALVIANUM; ergo apud ipsum verum domicilium acquirit. S. C. C., 13 iul. 1868 *(Acta S. Sedis*, vol. 4, pag. 249).

2.° Matrimonium BERTHOLDI ut invalidum habendum est. Ratio est, quia BERTHOLDUS in villa non habebat quasi-domicilium, cum non habuerit illic intentionem commorandi saltem per maiorem anni partem. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 39 seq.

N. B. In *nova* disciplina utrumque validum fuisset. Primum etiam licitum; alterum vero nonnisi post integrum mensem actualis ac moraliter continuae commorationis: quod vero annis praecedentibus per mensem illic commoratus fuerit non videtur sufficiens.

CASUS III

DE VALORE BAPTISMI ET MATRIMONII

REGINALDUS, protestanticus, matrimonium civile et etiam religiosum ritu protestantico contraxit anno 1904 cum ANNA, catholica, apud Reinach in Helvetia, ex quo matrimonio plures habet filios. Nunc REGINALDUS conversus est ad fidem catholicam et fuerat baptizatus rito zuingliano.

HINC:

QUAER. 1.° *An matrimonium* REGINALDI *et* ANNAE *sit validum?*
2.° *Quomodo in casu procedendum est tum circa baptismum, tum circa matrimonium?*

SOLUTIO:

1126. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium videtur invalidum, quia apud Reinach probabilius publicatum fuit cap. *Tametsi*. Cfr. *Gasparri*, De matr., vol. 2, pag. 487, 488, edit. 2.ae Ergo illud matrimonium probabilius nullum est utpote clandestinum seu non contractum apud legitimum parochum catholicum.

1127. — *Resp. ad 2.um* Practice ita procedendum est: *a)* baptizetur REGINALDUS sub conditione; *b)* postea tum REGINALDUS tum ANNA renovent sub conditione consensum coram parocho loci, aut coram delegato ab ipso vel a loci Ordinario. Filii eo ipso habebuntur uti legitimi aut saltem legitimati per subsequens matrimonium.

CASUS IV

PAROCHUS EXCOMMUNICATUS MATRIMONIIS ASSISTIT VIGENTE DECR. «NE TEMERE»

TITIUS, parochus, qui errores LOISY palam propugnat; etiam post ipsius LOISY nominalem excommunicationem, sequentibus matrimoniis post diem 19 aprilis 1908 et ante diem 19 maii 1918 adstitit tanquam testis authorizabilis, nullius requisita licentia:

1.° SEMPRONII cum BERTHA. Uterque in aliena paroecia habet domicilium; verum SEMPRONIUS in TITII paroecia habitaverat a die 20 aprilis ad 19 maii, qua contraxit coram TITIO; proprium enim parochum odio prosequebatur.

2.° CAII cum MARIA. Ille alibi domicilium habebat; MARIA octo ante diebus in paroeciam TITII venerat, ut illic munus magistrae exerceret.

3.° DIDACI cum ANNA a quindecim diebus illic commorantibus, qui relicto antiquo domicilio opportunitatem exspectabant navim conscendendi ut in aliqua Americae urbe, quae sibi commodior videretur, figerent domicilium.

4.° PETRI cum PETRA. Uterque aetate minores et illic per dies octodecim commorantes cum animo illic habitandi per maiorem anni partem, studiorum causa.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid requirebatur ex decreto «Ne temere» ad formam matrimonii validam; quid vero ad licitam?*

2.° *Quodnam sit discrimen inter antiquam et novam disciplinam?*

3.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

1128. — *Resp. ad 1.um* Quae ad validam matrimonii celebrationem spectant nunc continentur in can. 1094, 1095, quibus fere quoad omnia confirmantur aa. III et IV decreti *Ne temere;* quae ad licitam vero, in can. 1907, quo confirmatur a. V eiusdem decreti.

Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in canonibus sequentibus expressas, et salvis exceptionibus de quibus in can. 1098, 1099 (can. 1094).

Id etiam valebat ex decreto *Ne temere*, iuxta quod parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt:

«1.° a die tantummodo adeptae possessionis beneficii, vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi.

2.° intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt;

3.° dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

Licite autem adsistunt:

1.° constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis;

2.° constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

3.° quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset.

4.° Quoad vagos extra casum necessitatis parocho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit.

5.° In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset».

1129. — *Resp. ad 2.um a)* In *antiqua* disciplina ante decretum *Ne temere* valide assistebat parochus tantum vel Ordinarius proprius alterutrius contrahentium ratione domicilii aut quasi-domicilii, et ubique valide assistebant. — In *nova* valide assistit parochus tantum vel Ordinarius *loci in quo celebratur* matrimonium, etsi contrahentes subditi ipsius non sint.

b) In *antiqua* parochus qui *valide* assistere poterat, etiam *licite* assistebat. — In *nova* ut parochus assistat *licite* requiritur ut unus saltem contrahentium habeat in territorio *domicilium* aut *commorationem unius mensis*, secus parochus licentiam petere debet a parocho contrahentium.

c) In *antiqua* parochus quasi-domicilii erat competens ut assisteret matrimoniis, non autem parochus commorationis menstruae. — In *nova* sufficit menstrua habitatio. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales y el matrimonio, nn. 247, 258, 260, 263, 500, 572 (edit. 5.ª).

d) In *antiqua* disciplina valide assistebat parochus etiam non rogatus, per vim detentus, etiam nolens audire nec videre, unde valida erant matrimonia ex inopinato contracta. — In *nova* parochus valide non assistet, nisi fuerit saltem implicite (S. C. C., 28 mart. 1908) *rogatus* et nisi *libere requirat excipiatque* contrahentium consensum. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 232 seq., 570 seq. 760 seq.

e) In *antiqua* vagi probabiliter contrahere poterant coram quolibet parocho etiam extra ipsius territorium. — In *nova* cer-

tum est valide posse contrahere coram quolibet parocho, sed intra limites ipsius territorii tantum. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 221 seq., 265 seq., 493 seq., 497 seq.

f) In *antiqua* disciplina parochus suspensus ab officio et beneficio, publice schismaticus aut haereticus, non assistebat valide, saltem iuxta plurium sententiam. — In *nova*, iuxta decretum *Ne temere*, parochus semper assistit valide, nisi *publico* decreto *nominatim* fuerit excommunicatus vel ab officio suspensus. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 218, 228 seq.

At post Codicem assistit valide, nisi per *sententiam* fuerit excommunicatus aut interdictus aut ab *officio* suspensus aut talis declaratus.

g) In *nova* disciplina, post decretum *Ne temere*, *iure communi* praefertur parochus sponsae. — In *antiqua* etiam communiter praeferebatur, fere ubique *iure particulari*. Ibid., n. 278 seq.

h) In *antiqua* disciplina plures erant regiones in quibus non vigebat cap. *Tametsi*, ideoque illic valide contrahebant clandestine tam vagi, quam qui in huiusmodi regionibus domicilium vel quasi-domicilium habebant. — In *nova* nulla est regio non subiecta Codici aut antea decreto *Ne temere;* attamen catholici rituum orientalium non adstriguntur neque Codice neque illo decreto (S. C. C., 25 ian. et 1 febr. 1908, ad I. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 509), exceptis ruthenis in Canadiensi regione, qui matrimonia contrahentes, sive inter se sive cum aliis catholicis, formam Codicis et decreti *Ne temere* servare debent. S. C. de P. F. pro neg. Rit. Oriental., 18 aug. 1913, art. 36 (*Acta*, V, pag. 398).

i) In *antiqua* disciplina qui exemptus erat a lege clandestinitatis valide contrahebat clandestine cum persona huic legi subiecta, quia dabatur privilegium communicationis exemptionis propter individualitatem contractus. — In *nova* abolitum est huiusmodi privilegium, ideoque subiectus decreto *Ne temere* nequit valide contrahere ullibi cum aliqua persona, nisi servatis legibus in praedicto decreto statutis: quare nullum est ubique matrimonium clandestinum inter catholicum ritus latini et catholicum ritus orientalis. S. C. C., 28 mart. 1908, ad I-III. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 550 seq., 567 seq. **Comp$_4$**, n. 1071 seq.

1130. — *Resp. ad 3.*^{um} TITIUS quamvis publice haereticus ac publice excommunicatus sit eo quod palam damnatos errores Loisy propugnet; cum tamen nec per sententiam nec *nominatim* ac *publico* edicto excommunicatus, interdictus aut suspensus sit, *valide* assistit quibuscumque matrimoniis intra limites suae paroeciae, quin *ad validitatem* opus habeat licentiam aliquam petere. Ergo cum praedicta matrimonia intra limites sui territorii benedixerit, valida per se dicenda sunt iuxta disciplinam decreti *Ne te-*

mere et Codicis. — In *antiqua* disciplina non esset valida eius assistentia, saltem probabiliter.

1131. — Sed ut ad singulos casus respondeam:

1.° In *antiqua* disciplina nullum esset matrimonium Sempronii et Berthae ex capite clandestinitatis, quia Titius nullius illorum parochus erat, nec illi erant vagi. — In *nova* validum quidem est, sed *probabilius* illicitum, quia commoratio adhuc non fuit unius mensis iuxta aestimationem calendarii, v. gr. a 20 febr. ad 20 mart., tempus enim non complebatur in casu nisi inito die 20 maii. Cfr. can. 34, § 3, 3.°

Debuit igitur Titius petere licentiam parochi domicilii contrahentium aut exspectare per unum diem. Odium Sempronii in proprium parochum non videtur ratio excusans Titium a petenda licentia. Sed debet restituere emolumenta stolae.

2.° Matrimonium Caii cum Maria validum ac licitum fuit *in utraque disciplina*, quia Titius erat parochus proprius Mariae ratione domicilii quod in sua paroecia acquisivit Maria a primo die quo illic habitavit cum intentione in perpetuum commorandi, si nihil inde avocet. Quae intentio per se imbibitur in suscipiendo munere magistrae, quod ex se perpetuum est.

3.° Etiam validum fuit et licitum matrimonium Didaci cum Anna, quia uterque vagus erat sed momentaneus. Etenim quia non habebant iam parochum, non erat a parocho expetenda licentia; et quia *momentanei* erant vagi, non videbatur necessaria (saltem ex epikeia) Ordinarii licentia, sed satis erat si debito modo factae essent denuntiationes. Sic tum in nova tum etiam in antiqua disciplina esset respondendum. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 654 seq.

4.° In quarto casu matrimonium *in utraque* disciplina *validum* fuit; in antiqua et in nova post Codicem etiam licitum ratione quasi-domicilii contrahentium (1).

CASUS V

DE FORMA EXCIPIENDI CONSENSUM

1.° Nicander et Rufina in publico vivebant concubinatu, magno totius paroeciae scandalo. Saepius a Norberto parocho admoniti fuerant, ut a scandalo cessarent; sed nullo successu. Quodam die Norbertus duobus comitatus pueris ad domum ipsorum accessit, eosque ferventiori oratione cohortatus est ad legitimum ineundum coniugium. Tunc ait Nicander: «Si vis hic et nunc statim nos coniungere, consentiam; secus ne verbum quidem hac de

(1) In disciplina decreti *Ne temere* quasi-domicilium non admittebatur.

re unquam ad me facias». Igitur statim bonus parochus eorum consensum exquisivit atque accepit, eosque valide copulatos declaravit.

2.° Alias IACOBUS et NYMPHA, quos NORBERTUS coniungere recusaverat eo quod IACOBUS a coniugio ineundo legibus militaribus prohiberetur, accesserunt ad ipsum eique poenam mortis minitati sunt nisi intra triduum eorum matrimonio, secreto tamen, assisteret. Quod perterrefactus NORBERTUS fecit sequenti die.

TITIUS, vicarius cooperator, accedit ad coniungendos nupturientes DIDACUM et MARIAM. Omnia iuxta Rituale recte procedebant, sed dum ventum est ad illa verba Ritualis: «N. vis accipere N. hic praesentem in tuam legitimam uxorem iuxta ritum sanctae matris Ecclesiae? — Respondeat sponsus, *volo*. Mox sacerdos sponsam interrogat: N. vis accipere N. hic praesentem in tuum legitimum maritum, iuxta ritum sanctae matris Ecclesiae? — Respondeat sponsa: volo», TITIUS, occasione alicuius distractionis (quia acolythus oblitus fuerat aliquid afferre, et tunc perrexit ad illud afferendum) aliquantisper perturbatus, totum illud omisit, et statim *iussit* ut coniuges *sibi invicem manus darent*, et dixit: «Ego vos coniungo in matrimonium, in nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti. Amen.» Aspersit eos aqua benedicta. Postea *benedixit rite anulum* et *dixit sponso ut illud imponeret sponsae*, et sponsum correxit quia non imponebat digito anulari sinistrae manus; et rite omnia subsequentia processerunt.

Die sequenti coniuges venerunt ad TITIUM requirentes testimonium celebrati matrimonii eique dixerunt: non iussisti nobis ut responderemus: *volo*. Tunc TITIUS conversationem mutavit et tacitus coepit dubitare de valore matrimonii, quia Codex canonicus ad validitatem praescribit ut sacerdos *requirat* excipiatque *contrahentium consensum*, idque hic defuisse videtur.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de valore ac liceitate primi et secundi coniugii?*
2.° *An matrimonium* DIDACI *et* MARIAE *validum fuerit?*

SOLUTIO:

1132. — *Resp. ad 1.*um 1.° In *primo* casu matrimonium validum est. Etenim, neque vi neque metu gravi constrictus parochus excipit contrahentium consensum. Nec difficultatem facessit quod parochus videatur constrictus in casu ad requirendum excipiendumque consensum illis in adiunctis (absque bannis, in loco non sacro, etc.) metu scandali; non enim vi et gravi metu sed e contra libere omnino requirit et excipit consensum, amore scilicet salvandi illorum animas, tollendique scandalum. Quae omnia faciunt ut celebratio ex parte NORBERTI etiam videatur licita. Pueri, dummodo usum rationis habuerint, ut supponimus, testium mu-

nus gerere poterant. Nihil enim in recentiori disciplina immutatum est quoad testium qualitatem (S. C. de Sacram., 13 mart. 1910, ad IV. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 650 seq.; can. 1094). A fortiori valida fuisset celebratio in antiqua disciplina. Cfr. supra, n. 1129, *d*, et **Comp.**, nn. 1071, 1073, 7.°

2.° Ut ex dictis patet, nullum fuit matrimonium in *secundo* casu, quo NORBERTUS, metu gravi coactus, excipit contrahentium consensum. In *antiqua* disciplina validum fuisset hoc matrimonium. — In *neutra* obstat validitati quod IACOBUS forte pertineat ad castrensem iurisdictionem: satis namque est quod NORBERTUS *valide* assistat ratione NYMPHAE. Cfr. infra, n. 1168.

N. B. Plures putabant in casu IACOBUM potuisse contrahere absque praesentia parochi, quibus nullo modo est assentiendum. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 813 seq., 819 seq. **Comp.**, n. 1083.

Resp. ad 2.um Matrimonium hoc, mea sententia, omnino validum est, quia sufficienter quoad validitatem consensum matrimonialem contrahentes expresserunt coram vicario cooperatore et duobus saltem testibus. Et hoc quidem dico, etsi consensum verbis non expresserunt, prout exigit canon 1089, § 2; nam haec expressio consensus verbis facta exigitur tantum ad *liceitatem*, si fieri possit, non autem ad *validitatem*.

Etenim invaliditas erui nequit neque ex canone 1095, § 1, 3.°, qui ad validitatem exigit «ut parochus vel delegatus neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum», nam in casu vicarius cooperator neque vi neque metu gravi, immo neque levi, requisivit contrahentium consensum prout exigit canon 1095, § 1, 3.° Et nihilominus *requisivit*, quia iussit ut sibi manus darent; et *excepit*, quia vidit quomodo mandatis suis oboediebant; et idem dicas de anuli impositione per virum in manum mulieris, prout vicarius praecepit: quae expressio consensus matrimonialis plenissimam vim ac significationem habet ex omnibus rerum adiunctis; nam praecise ad hoc coniuges venerunt in templum, ad hoc postulaverunt fieri publicationes matrimoniales, ad hoc convocaverunt amicos et rogaverunt testes, ad hoc fecerunt quidquid vicarius praecepit, et nihil intensius desiderabant.

Non quidem consensum expresserunt verbis prout exigit canon 1089, § 2, sed canon hoc exigit tantum ad liceitatem, prout recte explicat *Vlaming* exponens ipsum canonem (Praelect. iuris matrimonialis, n. 515, b). En eius verba: «Non quidem ad actus *validitatem* sed ad eius *liceitatem* sponsi matrimonialem consensum exprimant verbis, nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possunt», § 2. Excipe casum mulieris prae commotione verba proferre vix valentis». Quaenam sint signa aequipollentia per

quae consensus exprimitur *valide* etsi *non licite*, ita explicat in nota»: E. g. inclinationem capitis, strictionem manuum, digiti ad anulum accipiendum porrectionem». Atqui per haec signa consensum expresserunt contrahentes DIDACUS et MARIA. Ergo valide *per se* expresserunt, et per *accidens* etiam licite.

CASUS VI

DELEGATUS SACERDOS

TITIUS et BERTHA matrimonium contracturi, rogant SEMPRONIUM, parochum absentem, ut sacerdotem ipsis gratum delegare velit qui ipsorum nuptiis assistat. «Quem vos eligatis a me delegatus habeatur, respondit SEMPRONIUS, dummodo tamen in ecclesia ipsa paroeciali assistat». Nupturientes advocarunt BERTHAE fratrem sacerdotem, canonicum in aliena dioecesi, qui eos in domestico BERTHAE oratorio coniunxit.

PAULUS et PAULA in concubinatu vixerant et filios genuerant. Postea, facti paenitentes, separati sunt, et PAULA in aliud se transtulit oppidum in terra missionum. Post aliquot annos huc venit PAULUS cum DIDACO, amico suo sacerdote, ac statim audit PAULAM iam iam accidenti aliquo repentino animam acturam. Advocatus fuit DIDACUS, nam missionarius parochus iam a quatuor hebdomadis mortuus fuerat, immo nec spes probabilis habebatur ut novus per plures menses adventaret. Tunc ad legitimandam prolem, voluit DIDACUS eos coniungere, uti factum est, sed post contractum matrimonium BERTHA brevi convaluit; periculum enim non verum sed apparens fuerat.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus parochus sacerdotem delegare possit ut matrimoniis assistat?*

2.° *Quid requiratur ut matrimonium in extremis contrahi possit?*

3.° *Quale debeat esse huiusmodi periculum mortis?*

4.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

1133. — *Resp. ad 1.um* Parochus et loci Ordinarius, qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alteri sacerdoti licentiam dare, ut intra fines sui territorii matrimonio valide assistat (can. 1095, § 2).

Igitur: *a)* in *nova* disciplina, tum Codicis, tum decreti *Ne temere*, delegatio fieri necessario debet sacerdoti determinato et certo, v. gr. sacerdoti N. N., vel etiam coadiutori ecclesiae N., vel capellano sodalitii. — In *antiqua* vero, fieri etiam poterat sacer-

doti *indeterminato*, v. gr. sacerdoti quem eligere velint contrahentes. — *b)* In *nova*, delegatio concedi potest pro matrimoniis etiam non subditorum delegantis; verum delegatus valide assistere nequit nisi intra ipsius delegantis territorium. — In *antiqua*, delegatio valebat tantum pro matrimoniis eorum, quorum alteruter saltem erat subditus delegantis, sed delegatus *ubique* valide assistebat etiam extra delegantis paroeciam aut dioecesim.

Licentia assistendi matrimonio concessa ad normam can. 1095, § 2, dari *expresse* debet *sacerdoti determinato*, ad matrimonium *determinatum*, exclusis quibuslibet delegationibus *generalibus*, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro paroecia, cui addicti sunt; secus *irrita* est (can. 1096, § 1).

Igitur vicariis cooperatoribus concedi potest delegatio generalis pro paroecia, cui addicti sunt, v. gr. pro omnibus matrimoniis infra hebdomadam occurrentibus. **Comp.**, n. 1072.

1134. — *Resp. ad 2.um* Si haberi vel adiri (1) nequeat sine *gravi incommodo* parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus, qui matrimonio assistant ad normam canonum 1095, 1096: 1.° *a)* In *mortis periculo* validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; *b)* et etiam *extra mortis periculum*, dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse *per mensem* (2) duraturam. — 2.° In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos, qui adesse possit, vocari, et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, *salva* coniugii *validitate* coram solis testibus (can. 1098).

Igitur in *utroque casu a)* et *b)*, praesentia sacerdotis qui nec loci parochus, nec loci Ordinarius, nec legitime delegatus ab alterutro sit, non requiritur nisi *ad liceitatem*, si haberi potest (3).

---

(1) Cum in nonnullis regionibus, parochi a civili lege graviter prohibeantur quominus matrimonio assistant, nisi praemisso civili connubio, quod non semper praemitti potest, et tamen ad mala praecavenda et pro bono animarum matrimonium celebrari expediat; quidam horum locorum Antistites, a Sacra Congregatione de Disciplina Sacramentorum efflagitarunt: «An et quomodo his in adiunctis providendum sit».

Eadem Sacra Congregatio, in plenario Conventu habito die 28 curr. ianuarii, re mature perpensa respondendum censuit: «Recurratur in singulis casibus, excepto casu periculi mortis, in quo quilibet sacerdos dispensare valeat *etiam ab impedimento clandestinitatis*, permittendo ut in relatis adiunctis matrimonium *cum solis testibus* valide et licite contrahatur».

Expositam vero Emmorum. Patrum declarationem Stmus. Dnus. noster Benedictus PP. XV in audientia concessa die 30 eiusdem mensis infrascripto huius Sacrae Congregationis Secretario, ratam habere et confirmare dignatus est ac publici iuris fieri mandavit.

Datum Romae, ex aedibus eiusdem Sacrae Congregationis, die 31 ianuarii 1918. — PHILIPPUS CARD. GIUSTINI *Praefectus*. L. ✠ S. — † Aloisius Capotosti. Ep. Thermen., *Secretarius (Acta*, VII, pag. 36, 37). Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 44, pag. 510 seq.; Los Esponsales, n. 813 seq.

(2) Ita etiam ante decretum *Ne temere*. Sed vi huius decreti requirebatur ut haec *rerum conditio* iam per mensem duraverit, et hoc satis erat, etsi post brevissimum tempus esset finem habitura.

(3) Ex decreto *Ne temere* requirebatur praesentia alicuius sacerdotis ad validitatem.

Ad *validitatem* vero, si in *periculo mortis* intercedat impedimentum dirimens dispensandum.

Praesentia autem parochi loci vel Ordinarii vel sacerdotis delegati, *si haberi vel adiri potest*, requiritur semper ad *validitatem*.

Unde matrimonium in praedicto casu: *a)* si impedimentum dirimens non obstet, contrahi potest *in mortis periculo* cum *solis testibus*, etiamsi contrahentes *non* vivant in *concubinatu*, nec *proles sit legitimanda*, etc.: satis est voluntas contrahentium; *b)* si vero impedimentum dirimens sit dispensandum, tunc sacerdos dispensare non potest nisi ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis (1), ut dictum est in nn. 1062, 1063, et iuxta modum illic expositum. **Comp.**, 1079 seq.

1135. — *Resp. ad 3.*um Satis est ut periculum sit prudenter existimatum et afficiat unum e contrahentibus. Satis est ut prudenter existimetur mediis ordinariis recurri probabiliter non posse ad parochum vel Ordinarium; quamvis recursus sit possibilis mediis extraordinariis, v. gr. per telegraphum, etc. **Comp.**, n. 1079 seq.

N. B. De practica ratione agendi sacerdotis in huiusmodi matrimoniis, et etiam in casibus in quibus adsit impedimentum disparitatis cultus, vide *Ferreres*, l. c., nn. 622-628, 787-810.

1136. — *Resp. ad 4.*um 1.° Delegatio a SEMPRONIO concessa nulla et irrita est, utpote quae data non est sacerdoti determinato ac certo, sed potius indeterminato omnino; ideoque matrimonium nullum est atque irritum. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 304. — In *antiqua* disciplina delegatio valida fuisset. *Ferreres*, l. c.; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 180, nota 217; *Gasparri*, De matr., n. 949.

Quod si delegatio valida fuisset, adhuc dubius esset valor matrimonii, quia delegatus non servavit limites mandati. Circumstantia celebrationis matrimonii in domestico oratorio ex se reddit illud illicitum, non invalidum; sed ex modo alligandi delegationem celebrationi in ecclesia eruitur non improbabiliter, parochum intendisse illam circumstantiam tanquam conditionem sine qua nolebat concedere delegationem.

2.° Matrimonium PAULI et PAULAE validum est utpote contractum imminente mortis periculo coram duobus testibus, uti supponitur. Nec obstat quod periculum apparens tantum fuerit, ut supra dictum est. Si vero PAULA periculum simulasset, tunc nullum fuisset matrimonium quatenus contractum imminente mortis periculo, quia periculum simulatum non sufficit; validum vero post Codicem quatenus in illa regione parochus locive Ordi-

(1) Ex decreto *Ne temere* hoc requirebatur, ut matrimonium contrahi posset coram sacerdote qui nec esset parochus, nec Ordinarius, nec ab alterutro delegatus.

narius aut sacerdos ab eis delegatus haberi non potuerit, et haec conditio per mensem duratura praevidebatur.

Bene igitur legitimatio filiorum haberi potuit.

In *antiqua* disciplina, ante decretum *Ne temere*, validum etiam fuisset quatenus contractum in regione ubi vigebat impossibilitas recurrendi ad parochum, etc., et talis impossibilitas prudenter praevidebatur ultra mensem duratura: his in adiunctis matrimonium iniri poterat sine ullo sacerdote, coram duobus saltem testibus, sicuti etiam nunc post Codicem. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 339-344.

CASUS VII

DE TERRITORIO PAROCHI IN ORDINE AD MATRIMONIUM

In civitate quadam parochus dictus *del Sagrario*, seu etiam Cathedralis, sua ministeria exercet in quodam sacello intra claustrum ipsius cathedralis ecclesiae, habet tamen ingressum per specialem ianuam distinctam ab illa cathedralis ecclesiae. Cum vero intra ipsam ecclesiam cathedralem sit aliud magnum sacellum Virgini Mariae dicatum, ubi, eo quod veneranda ibi colitur imago Beatissimae Virginis, plures cives praedictae urbis amant sua celebrare matrimonia, dubium ortum est, quinam parochus, cum plures sint in illa civitate, ius habeat interessendi matrimoniis illic celebratis: plures enim dicunt, nullum esse proprie parochum proprium illius sacelli, vel nullum esse parochum in cuius circumscriptione sit ecclesia cathedralis, sed e contra ecclesia cathedralis est ecclesia mater totius dioeceseos, ideoque omnes ecclesiae paroeciales sunt in circumscriptione ecclesiae cathedralis, ecclesia autem cathedralis in nullius paroeciae circumscriptione continetur.

HINC:

QUAER. 1.° *An parochus dictus* del Sagrario *possit in sacello Virginis Mariae assistere valide matrimoniis, aut egeat delegatione Ordinarii?*

2.° *An reliqui parochi eiusdem civitatis eodem iure potiantur?*

3.° *Quid requiritur ut praedicti parochi valide ac licite assistere possint matrimoniis suorum subditorum in praedicto sacello?*

SOLUTIO:

1137. — *Resp. ad 1.um Affirmative* ad primam partem; *negative* ad secundam. Ratio est, quia ecclesia cathedralis est in circumscriptione paroeciali paroeciae dictae *del Sagrario* seu *de la*

Catedral, etsi quoad alia ecclesia cathedralis sit exempta a iurisdictione parochi, non aliter ac ecclesiae regularium exemptae sunt a iurisdictione parochi, sed comprehenduntur in demarcatione paroeciali, ita ut parochus proprius illius demarcationis intra ipsas ecclesias exemptas valide assistat matrimoniis etiam non suorum subditorum.

1138. — *Resp. ad 2.um Negative*, nam ecclesia cathedralis est extra illorum territorium.

1139. — *Resp. ad 3.um* Parochus cathedralis semper valide assistit in praedicto sacello matrimoniis, quin ad hoc egeat licentia alicuius non secus ac in quolibet alio loco sui territorii: ut autem licite assistat, indiget licentia Ordinarii aut Decani Capituli cathedralis non secus ac indigeret licentia Superioris regularis ut in eius ecclesia assistat parochus territorii in quo habetur talis ecclesia. Reliqui autem, ut valide assistant, egent delegatione Ordinarii aut parochi ecclesiae cathedralis; ut autem licite, necessaria est ipsis licentia Ordinarii aut Decani Capituli cathedralis.

CASUS VIII

DELEGATIO AD MATRIMONIUM 1.°

Titius, coadiutor Sempronii parochi, tunc absentis, astitit matrimonio Didaci ac Camillae, consanguineorum in 2.° gradu, postquam rescriptum dispensationis pervenerat ad Curiam episcopalem sed evidenter antequam ab Ordinario fuerit exsecutioni mandatum. Postquam parochus in paroeciam regressus fuit remque totam intellexit, interrogavit Titium, vicarium, cur ita se gesserit, et ex eius responsis hoc tandem deduxit, ita egisse ex ignorantia iuris. Contrahentes sunt in bona fide.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid de valore matrimonii?*

2.° *An Episcopus matrimonium convalidare in radice possit?*

3.° *Quid agendum in casu?*

Solutio:

1140. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium est certe nullum, quia dispensatio conceditur in forma commissoria, ideoque nihil operatur nisi postquam fuerit ab Ordinario exsecutioni mandata. Sic enim ex canone 38: «Rescripta quibus gratia conceditur sine interiecto exsecutore, effectum habent a momento quo datae sunt litterae; cetera a tempore exsecutionis». Si rescriptum fuerit exsecutioni mandatum sed nondum communicatum parocho (aut vicario), hic illicite ageret, sed matrimonium validum fuisset.

Nam fulminatio decreti impedimentum tollit, etsi contrahentes decretum ignorent.

1141. — *Resp. ad 2.um* *Per se* Episcopus matrimonia sanare in radice nequit. Potuisset tamen, si ageretur de impedimento *minoris gradus* et haberet facultates extraordinarias quae ipsis petentibus concedi solent. Vide S. C. Conc., 18 maii 1918: *Acta*, X, pag. 120, XIII, pag. 134. **Comp.**, n. 953, nota, edit. 10.ª; Derecho sacram., n. 498.

1142. — *Resp. ad 3.um* Videtur recurrendum ad S. Paenitentiariam pro sanatione in radice (pro foro interno extrasacramentali), cum nunc res tota sit secreta.

Immo cum impedimentum iam sit sublatum, poterit parochus vocare utrumque vel unum ex coniugibus, significare ipsis (vel ipsi), decretum in Curia latum fuisse paulo post contractum matrimonium et non antea, ut oportebat, ideoque renovandum esse consensum, ut matrimonium convalidetur. Renovato consensu vel ab utroque (vel ab uno, si uni tantum nullitas significata fuit), matrimonium convalidatum erit. **Comp.**, n. 1124, I.

CASUS IX

DELEGATIO AD MATRIMONIUM 2.°

TITIUS, parochus, duos habet coadiutores, PAULUM et SEMPRONIUM. TITIUS utens vacationibus recedit a paroecia, et omnia sua iura transfert in PAULUM, sic probante Ordinario. Hac absentia durante, celebrandum erat matrimonium inter ANTONIUM et MARINAM, sed cum hi nolint ut suo matrimonio assistat PAULUS, TITIUM parochum rogant ut ad hoc velit delegare SEMPRONIUM. TITIUS epistolam mittit ad SEMPRONIUM petitam delegationem ei concedens, qui revera matrimonio assistit; PAULUS vero putat matrimonium fuisse nullum, quia cum parochus absens a sua paroecia non possit valide assistere per se matrimoniis, ergo neque per alium, ideoque neque potest concedere delegationem in absentia, nec restringere delegationem generalem iam PAULO datam.

HINC:

QUAER. *Quid iudicandum de valore praedicti matrimonii, atque adeo de assertione* PAULI?

SOLUTIO:

1143. — *Resp.* Matrimonium praedictum validum certissime est, neque assertio PAULI aliud est nisi mera fallacia. Ideo enim parochus nequit assistere matrimoniis, si est absens a sua paroecia, quia assistendo gerit munus *testis* aucthorizabilis et consequenter assistentia exigit praesentiam corporalem in loco celebra-

tionis, secus *testis* esse non posset; sed delegatio ad matrimonium non exigit praesentiam in loco celebrationis matrimonii, sed in quocumque loco concedi potest. Sic etiam Ordinarius, dum residet in civitate A., nequit personaliter assistere matrimoniis quae celebrentur in aliis locis suae dioecesis remotis a praedicta civitate, sed nihilominus delegationem aliis sacerdotibus concedere potest, ut assistant; quod autem Ordinarius, dum concedit delegationem, sit praesens vel absens a sua dioecesi, de materiali se habet.

Idem tene de potestate restringendi delegationem iam datam. Potest enim eam restringere sive praesens sive absens a sua paroecia.

1144. — Si ageretur de sententia iudiciali ferenda, communiter etiam requireretur praesentia iudicis in suo territorio (can. 1636), iuxta principium iuris romani «extra territorium ius dicenti impune non paretur», sed concedere delegationem ad assistendum matrimonio non est sententia iudicialis. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 2, n. 581; **Comp.**, n. 1194.

CASUS X

DELEGATIO AD MATRIMONIUM 3.°

Substitutus parochi absentis

1.° Absente Titio parocho, Exercitia spiritualia peracturo, alius parochus Caius, sic disponente loci Ordinario, paroeciam Titii regendam suscepit durante huius absentia. Hoc autem tempore in hac paroecia matrimonium celebrandum fuit, cui tandem Caius non potuit assistere, sed alius parochus interfuit, Narcissus, ex Caii delegatione.

2.° Sempronius alia occasione in absentia Didaci designatus fuit ab Ordinario ut Didaci paroeciam regeret, quin ei quidquam dictum fuerit de matrimonio celebrando in paroecia Didaci, nec de potestate assistendi vel delegandi.

Hinc:

Quaer. 1.° *Fuit validum illud matrimonium ex delegatione* Caii?

2.° *Potuit in casu* Sempronius *non modo assistere matrimoniis in paroecia* Didaci, *sed etiam alium delegare ad assistendum?*

Solutio:

1145. — *Resp.* Ad utrumque *affirmative*. Omnes enim sacerdotes auctoritate Ordinarii designati aut saltem approbati ut parochum in absentia suppleant, eo ipso possunt assistere matrimoniis in illa

paroecia, et etiam alium sacerdotem determinatum ac certum ad matrimonium determinatum delegare, nisi haec potestas eis restricta fuerit sive ab Ordinario sive a parocho (Comm. Cod., 14 iul. 1922; 20 maii 1923: *Acta*, XIV, pag. 527; XVI, pag. 114, 115). Atqui in utroque casu substitutus designatus fuerat ab Ordinario, et neque hic neque parochus potestatem limitavit. Ergo. **Comp., n. 1073, 3.°, cum nota.**

CASUS XI

ASSISTENTIA MATRIMONIO

In dioecesi N., iuxta Constitutiones synodales, primus ex coadiutoribus in civitate episcopali, antiquior in aliis paroeciis, repraesentat in omnibus ipsum parochum dum hic absens est etiam ad tempus brevissimum, quin parochus alteri sacerdoti committere possit curam paroeciae sine expressa Ordinarii licentia. Accidit vero ut, dum parochus esset extra ecclesiam paroecialem quin probabiliter per plures horas posset inveniri, et matrimonium contracturi in civitate episcopali essent iam in ecclesia, primus coadiutor habitualiter delegatus ad assistendum matrimoniis repentina quadam infirmitate correptus in lecto decumbebat et alteri coadiutori facultatem fecit assistendi matrimonio. Sed de huius matrimonii valore dubia quaedam suborta sunt.

HINC:

QUAER. *An matrimonium sit validum in casu?*

SOLUTIO:

1146. — *Resp.* Circa hunc casum plura sunt distinguenda. Primo, praescriptum Constitutionis illius synodalis designat primum ex coadiutoribus legitimum substitutum parocho in huius absentia, etiamsi haec sit ad tempus brevissimum. Hinc infertur primum ex coadiutoribus in omni parochi absentia habere facultatem non secus ac parochus delegandi alterum qui matrimoniis assistat (Comm. Cod., 14 iul. 1922; 20 maii 1923: *Acta*, XIV, pag. 527; XVI, pag. 114, 115); sive absentia parochi sit ex causa repentina et gravi, ad normam can. 465, § 5, sive ex alia causa ad normam § 4 eiusdem canonis, quin in hoc casu debeat exspectare approbationem Ordinarii loci, quia iam illam approbationem habet a iure synodali et quin parochus possit illi limitare facultatem, quia Synodus seu Ordinarius dat illi potestatem in tota sua amplitudine, ideoque parochus, qui est inferior, nequit limitare potestatem a Superiore datam. Sed dubium est num parochus revera fuerit absens ad normam Constitutionis synodalis, aut non: nam aberat quidem ab ecclesia paroeciali, sed non ab urbe in qua erat pa-

roecia, et forte neque absens erat ab ipsis limitibus circumscriptionis paroeciae. Intelligenda est Constitutio etiam de absentia ab ecclesia et domo paroeciali, vel tantum de absentia a civitate? Verba illa «*etiam ad brevissimum tempus*» intelligi posse videntur de absentia ab ecclesia et domo paroeciali etiam si praesens sit in civitate, sed res non est satis clara, quia vulgo absentia videtur intelligenda de absentia ab oppido vel civitate, aut saltem de absentia a limitibus paroeciae, intra quos residere debet.

1147. — Sed solutio clarior haberi posse videtur ex eo quod talis vicarius coadiutor habitualiter est delegatus pro matrimoniis. Hanc delegationem illi poterat conferre parochus, ut constat ex can. 1095, § 2. Ergo habet delegationem ad universalitatem causarum. Atqui delegatus ad universalitatem causarum potestatem habet subdelegandi, ut apparet ex can. 199 (cfr. **Comp.**, n. 647 ; *Chelodi*, n. 133 c). Ergo bene potuit subdelegare alium determinatum vicarium cooperatorem pro hoc matrimonio determinato. Ergo delegatio valida fuit et consequenter etiam matrimonium fuit validum.

CASUS XII

MATRIMONIUM IN EXTREMIS CONTRACTUM 1.°

TITIUS, sacerdos, vocatur ad excipiendam confessionem SEMPRONII infirmi qui diaconus erat, et civiliter coniunctus fuerat tribus annis antea cum BERTHA consanguinea in secundo gradu, e *secta protestantica*, e qua filium unum iam susceperat. Cum parochus abesset et mors SEMPRONII instare videretur, TITIUS eos coniunxit in matrimonium filiumque legitimum declaravit. Rem totam parocho postea narravit, qui dubitat an recte egerit TITIUS dispensando ab impedimento impediente et prolem legitimam declarando. Praeterea nescit quid nunc agere debet, maxime quia SEMPRONIUS convaluit.

HINC :

QUAER. 1.° *Quaenam facultates conceduntur sacerdoti qui matrimonio assistit imminente mortis periculo?*

2.° *Quomodo procedendum est his in adiunctis?*

3.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

1148. — *Resp. ad 1.um* Urgente mortis periculo, *locorum Ordinarii* ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt, tum super *forma* in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis *iuris ecclesiastici*, sive *publicis* sive *occultis*, etiam *multiplicibus* (exceptis duobus, ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta,

consummato matrimonio, de quibus in principio praecedenti) dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus (can. 1043).

In iisdem rerum adiunctis de quibus in can. 1043, et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 1098, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum (can. 1044). **Comp.**, n. 952 seq.

1149. — *Resp. ad 2.um* In huiusmodi casibus in quibus de celebrato matrimonio publice constare debet, instituendus est processus matrimonialis, qui antea institui non potuit, ut appareat an aliquid obstet validitati talis matrimonii, quod inscribi non debet nisi de mandato Ordinarii. Cfr. Synodum dioeces. *Matrit.*, pag. 623; *Malacit.*, pag. 427, Const. 67 (1).

Sacerdos, qui assistit, curare praeterea debet ut sive ex medici testimonio, sive ex testibus constet in scriptis de gravitate infirmitatis, ita ut tempus non suppetat recurrendi ad parochum vel ad Ordinarium. Cfr. *Ferreres*, l. c., n. 625 seq.

1150. — *Resp. ad 3.um* In casu bene potuit TITIUS coniungere SEMPRONIUM cum BERTHA eos dispensando tum a duobus impedimentis dirimentibus, tum ab impedimento impediente mixtae religionis; non tamen potuit legitimam declarare prolem, cum haec procedat a persona ligata ordine sacro. Debuit praeterea exigere ab ipsis iuratam promissionem «de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, de conversione coniugis acatholici ab illo pro viribus curanda, ac de universa prole utriusque sexus in catholicae religionis sanctitate omnino baptizanda et educanda», et de non adeundo ministro acatholico, ut supra, n. 1045, dictum est. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales, n. 584, nota; La Curia Romana, n. 317. **Comp.**, n. 985.

---

(1) In litteris Vicarii Generalis granatensis legitur sub n. 31: «Tratándose de matrimonio celebrado *imminente mortis periculo*, el mismo párroco pondrá una nota, después de la última partida de desposorio, haciendo constar en ella que «ante los testigos N. N. y N. N. y el párroco, o el sacerdote N. N., celebróse matrimonio canónico (exprésese el año, mes, día y hora)..... en la casa núm..... calle..... entre N. N. y N. N. gravemente enfermo, y de cuyo acto se da cuenta al Provisorato para la instrucción de las diligencias oportunas.

»De esta nota no se podrá dar copia, porque hasta tanto que el expediente no sea aprobado por la Curia diocesana, no se considera el matrimonio, así celebrado, definitivamente válido». Postea sub n. 64 legitur: «6.° Aprobado el expediente en la Curia, ordenará ésta al párroco que extienda la partida sacramental y haga las anotaciones convenientes; adicionando la nota aludida en la disposición 31 de esta Circular con el número del folio en que consta por extenso la partida sacramental» (Circular del Provisorato de *Granada*, 25 de julio de 1913).

Pro legitimatione prolis iam habitae recurrant ad S. C. de Sacramentis.

CASUS XIII

MATRIMONIUM IN EXTREMIS CONTRACTUM 2.°

TITIUS, hispanus, celebs, dives, fovebat relationes illicitas, quasi concubinarias, cum BERNARDA; valetudinem ille valde attritam habebat et mentis aciem paulisper obtusam. Dum vero casu reperiretur in quadam civitate, TITIUS in mortalem infirmitatem incidit, et matrimonium contraxit cum BERNARDA, quod in regesto civili dicitur initum in articulo mortis, ita ut necesse fuerit quasi artificialiter vitam producere a medico pluribus iniectionibus quousque veniret sacerdos et iudex municipalis; et dum acta ipsa extenderentur, TITIUS mortuus est, nec potuit ea subscribere.

In regesto paroeciae, in qua matrimonium fuit celebratum, non reperitur inscriptum matrimonium, quia non est paroecia baptismi; ex regesto tamen civili constat, matrimonium fuisse celebratum coram sacerdote N., qui delegationem habebat a parocho, et coram duobus testibus, et additur acta non potuisse subscribi a TITIO ob physicam impossibilitatem. Ex testibus unus est nationе germanus et alius, etiam si scribere sciat, et nominetur in actis, acta tamen non subscribit, quin causa assignetur.

HINC:

QUAER. 1.° *Potest considerari licita et valida celebratio huius matrimonii?*

2.° *Potest dici, in hoc matrimonio ex parte* TITII *adfuisse eas conditiones cognitionis ac libertatis requisitas a iure canonico pro consensu matrimoniali?*

3.° *Potest peti in conscientia declaratio nullitatis?*

SOLUTIO:

1151. — *Resp. ad 1.um* Hoc matrimonium *per se* licitum est ac validum quoad formam, quin obstet validitati nec liceitati quod contrahentes nondum per mensem fuissent in illa civitate, neque quod testis unus sit nationis germanicae, nec quod alius non subscripserit acta, nec ipse TITIUS.

1152. — *Resp. ad 2.um* An TITIUS habuerit in actu contrahendi iudicium sufficiens ac libertatem necessariam pro valore consensus, est quaestio facti, de qua testimonium reddere debent sacerdos, iudex, testes, ac medicus, que matrimonio interfuerunt.

Inscriptio matrimonii deberet esse in paroecia in cuius territorio celebratum est (1). Secus quaerant eam in paroecia baptismi ipsius

(1) Cfr. can. 1103, § 1; *Ferreres*, Derecho sacram., nn. 816, 828; *De Smet*, nn. 700,

TITII, ubi aut ipsa reperietur, aut invenietur adnotatio marginalis, ex qua scietur ubi reperiatur inscriptio. Ex ipsa inscriptione eruetur forte an TITIUS fuerit, necne, ita sui compos ut validum consensum daret.

1153. — *Resp. ad 3.*um *Per se* permittitur semper recursus ad legitima tribunalia, sed in casu moraliter certum est recursum habiturum esse infelicem exitum. Si in ipsa inscriptione constant tantum ea quae habentur in regesto civili, videtur omnino inutile impugnare valorem matrimonii, quia de eius validitate authentice constabit. Contra authentica documenta difficilis est probatio invaliditatis ex defectu capacitatis mentalis ad consensum praestandum. His adde quod impugnatores matrimonii post mortem unius ex coniugibus, vel e limine repelluntur, vel vix unquam intentum assequuntur, etsi pro valore matrimonii non sint nisi coniecturae et praesumptiones. Cfr. *Ferreres*, apud *Razón y Fe*, vol. 70, pag. 86, ubi hic casus latius discutitur. Impugnatio fieri tantum poterit apud tribunal ecclesiasticum, ad quod pertinet privative iudicare de valore initi matrimonii canonici.

N. B. Hoc matrimonium, etiamsi in periculo mortis contractum sit, habet omnes conditiones necessarias ad validitatem, quae requiruntur in matrimoniis extra tale periculum celebratis.

CASUS XIV

MATRIMONIUM IN MORTIS PERICULO SIMULATO

ANSELMUS et PAULA, consanguinei in tertio gradu, matrimonium iam a multo tempore inire cupiebant, sed obstabant praeter impedimentum leges militares, quae ANSELMO matrimonium interdicebant, nisi ageretur de matrimonio in mortis periculo. Ob tantam dilationem et propter liberiores relationes PAULA fetum ex ANSELMO concepit, et urgebat quam primum matrimonium inire, ne PAULA maximam ignominiam contraheret. Obstabant tamen adhuc leges militares. Quare hunc modum excogitarunt: corrumpunt medicum, qui testimonium ferat PAULAM versari in mortis periculo. Huic testimonio innixus ANSELMUS et occultans impedimentum, postulat a Vicario Generali ut etiam ipse testetur PAULAM reperiri in periculo mortis et tum ipsam tum ANSELMUM esse subditos parochi DIONYSII. Acceptis litteris Vicarii Generalis, advocant DANIELEM, parochi vicarium cooperatorem (nam parochus absens erat), qui nullam a parocho delegationem acceperat, sed inspectis litteris Vicarii Generalis procedit ad matrimonii celebrationem, etsi noluit

701; *Noldin*, n. 638; *Vermeersch-Creus.*, Epit., II, n. 409; *Cappello*, De matr., nn. 718, 1.°, 720, 3.°

dare extremam unctionem, nec Eucharistiam per modum Viatici, quia intellexit non tam urgentem esse infirmitatem.

HINC:

QUAER. 1.° *An matrimonium* PAULAE *et* ANSELMI *validum sit, vel nullum ratione impedimenti?*

2.° *An validum fuisset, si abfuisset illud impedimentum?*

SOLUTIO:

1154. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium nullum est saltem quia obstat impedimentum dirimens non dispensatum; nec validum esset etiamsi DANIEL dispensasset quasi ageretur de matrimonio in periculo mortis, nam tale periculum nec verum erat nec prudenter existimatum sed de industria simulatum a partibus contrahentibus. Ergo tunc DANIEL dispensandi potestatem non habebat. Vide supra, n. 1136. **Comp.**, n. 1082; *Ferreres*, Los esponsales, nn. 314-337, 622-628, 787-810; *Viaplana*, Esponsales, etc., n. 248. Praeterea haec fictio gravioribus poenis militaribus obnoxia est. Cfr. Legem 15 maii 1902, art. 4 *(Alcubilla*, v. Matrimonio, pag. 232, edit. 6.ª).

1155. — *Resp. ad 2.um* Si non adfuisset impedimentum, distinguendum est:

Si parochus recesserat ad normam can. 465, § 4, i. e. si parochus non *repentina* et gravi aliqua causa recessit, et absentia ultra hebdomadam sit duratura et consequenter recessit cum licentia scripta Ordinarii et reliquit substitutum ipsum DANIELEM ab Ordinario loci approbandum: tunc si DANIEL uti talis substitutus iam erat probatus ab Ordinario loci, eo ipso habebat facultatem a iure assistendi matrimoniis, posito quod nec parochus nec Ordinarius hanc facultatem positive limitaverint (Comm. Cod., 14 iul. 1922: *Acta*, XIV, pag. 527; **Comp.**, n. 1073, 3.°, nota), quod factum fuisse saltem a parocho non videtur. Ergo ex hoc capite validum fuisset matrimonium. Verum si adhuc Ordinarii approbationem DANIEL non obtinuerat, assistentia matrimonii fuit nulla et irrita (Ibid.).

Si autem parochus aberat ad normam can. 465, § 5, i. e. si repentina et gravi de causa discedere atque ultra hebdomadam coactus fuit abesse, Ordinarium quam primum commonefaciens et ei indicans causam discessus et DANIELEM se reliquisse supplentem, tunc DANIEL iam a die recessus facultatem a iure habuit a momento quo parochus recessit, quam servasset donec Ordinarius contrarium decerneret (Ibid.).

1156. — Nec invalida esset assistentia DANIELIS eo quod dolo inductus fuisset ad assistendum matrimonio (1), nam his non obstantibus ipse de facto astitit, «neque vi neque metu gravi

(1) **Comp.**, n. 1017; *Verm.-Creus.*, Epit., 2, n. 394; *Cappello*, n. 670.

constrictus», qui est casus nullitatis in can. 1095, § 1, praevisus.

In utroque casu DANIEL, toto tempore quo retinuit facultatem assistendi matrimoniis, potuit, non secus ac parochus, alium delegare ut assisteret matrimoniis. Comm. Cod., 20 maii 1923: *Acta*, XVI, pag. 114, 115.

In vero periculo mortis saltem prudenter existimato DANIEL potuisset dispensare ab illo impedimento.

CASUS XV

MATRIMONIUM CLANDESTINUM ACATHOLICORUM

1.° THYRSUS et AGATHA, luterani, matrimonium clandestinum in Hispania, in domo legationis germanicae, contraxerunt. Nunc AGATHA, ad fidem catholicam conversa, vellet alias nuptias cum viro catholico contrahere, ut saevitias THYRSI effugere posset.

2.° AGAPITUS, catholicus, in Gallia ex accidenti natus est cum parentes natione germani parisiensem expositionem visitarent. Aetatem adeptus octodecim annorum in Germania cum puella haeretica coram unico teste, insciis parentibus, contraxit. Nunc facti paenitens anxius est de valore sui matrimonii.

3.° BERTHA patrem habuit haereticum, matrem vero catholicam, et in Ecclesia catholica baptizata quidem fuit; sed mortua matre, post tres menses a nativitate BERTHAE, haec ab haereticis educata fuit, ita ut nihil audiverit unquam de catholica religione. Annos nata quindecim matrimoniali foedere copulata fuit cum FABIANO, viro catholico, coram haeretico ministro. Paulo post, FABIANUS eam in adulterio deprehensam dereliquit, et, obtenta sententia divortii, nuptias clandestine duxit cum ANASTASIA haeretica; sed nunc in meliorem frugem conversus dubitat de valore sui matrimonii.

BERTHA, FABIANUS et ANASTASIA casu in Germania nati sunt, origine sunt galli et in Gallia semper habuerunt domicilium, quamvis matrimonii clandestine contrahendi gratia in Germaniam ad breve tempus se contulerint.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus acatholici quoad matrimonia sive inter se sive cum catholicis inita regantur nunc* iure Codicis, *quo confirmatur decretum «Ne temere», et antea subiicerentur cap. «Tametsi»?*

2.° *Quinam veniant in* Codice *et in decreto «Ne temere» nomine catholicorum, et an eadem fuerit capitis «Tametsi».*

huius nominis significatio in antiqua disciplina

3.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO :

1157. — *Resp. ad 1.*um 1.° Matrimonia inita inter acatholicos non reguntur nunc iure Codicis et antea decreto *Ne temere*, ideoque ubicumque die 19 aprilis 1908, vel postea, inita fuerint vel ineantur, etsi clandestina sint, valida erunt. Matrimonia catholicorum cum acatholicis ubique reguntur iure Codicis et antea decreto *Ne temere*. Cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 679, 721-723, 733 seq.

2.° In *antiqua* disciplina, ante decretum *Ne temere*, matrimonia haereticorum sive inter se sive cum catholicis, subiiciebantur capiti *Tametsi*, ubi hoc publicatum fuerat. At ex concessionibus vel declarationibus Sedis Apostolicae valida erant horum matrimonia clandestina in pluribus regionibus subiectis cap. *Tametsi* (1).

1158. — *Resp. ad 2.*um 1.° Nomine catholicorum in Codice et in decreto *Ne temere* significantur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint). Hi omnes tenentur legibus decreti *Ne temere* quoties inter se matrimonium ineant. Ita ex decreto *Ne temere*, art. XI, § 1. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales, etc., nn. 721-723.

2.° In *antiqua* disciplina nomine catholicorum significabantur hi tantum qui fidem catholicam actu profitebantur. Unde acatholicorum nomine veniebant omnes qui aut fidem catholicam nunquam fuerant professi, ne per baptismum quidem in Ecclesia catholica susceptum, aut si professi aliquando, ab ea defecerant. Cfr. S. Off., 17 nov. 1835, 6 apr. 1859 *(Collect. S. C. de P. F.*, nn. 842 ad 8, 1174, edit. 2.ª). *Ferreres*, Los esponsales, n. 679 seq.

1159. — *Resp. ad 3.*um 1.° Si matrimonium initum fuerit in primo casu die 19 aprilis 1908, vel postea, validum est, quia clandestina matrimonia acatholicorum inter se valida ubique sunt post decretum *Ne temere* et post Codicem. At matrimonium nullum est, si initum fuerit ante diem 19 apr. 1908. Quamvis contractum fuerit in domo legationis germanicae, revera contractum fuit in Hispania, ubi omnia matrimonia clandestina baptizatorum,

---

(1) Harum catalogum sic affert *Ferreres* (El impedimento de clandestinidad, n. 100) : EUROPA. — En *Gibraltar*, **Irlanda**, en toda **Rusia** aun en la *Polonia* rusa, en **Holanda**, en **Hungria**, en *Transilvania*, y en las siguientes regiones de **Alemania** : en las diócesis de *Breslau*, de *Culma*, de *Gnesen*, de *Posen* y en el antiguo ducado *cliviense*; en la provincia eclesiástica de *Colonia*, en la diócesis de *Limburgo* y en la de *Emerland*. — En *Constantinopla* y en el barrio de *Pera*.

N. B. A die 15 aprilis 1906 valida erant eiusmodi matrimonia in universo Imperio Germaniae, iuxta Const. *Provida*.

«ASIA. — En *Georgia*, en el Vicariato de *Pondichery*, en la costa de *Coromandel*, en *Calcuta* y en el territorio de *Bombay*.

»AMÉRICA. — En la isla de la **Santísima Trinidad**, en el **Canadá**, y en **todas** las parroquias de los **Estados Unidos** sujetas al decreto, menos en la provincia de *Santa Fe*».

etsi haereticorum, nulla erant et irrita, ideoque AGATHA poterit ad alias convolare nuptias.

2.° Matrimonium AGAPITI nullum est, si contractum fuit post decretum *Ne temere:* quia AGAPITUS in Germania natus non est, etsi illic contraxerit. Si antea fuit celebratum, validum dicendum est iuxta Const. *Provida*, quae valida declaravit in imperio Germaniae omnia matrimonia haereticorum sive inter se sive cum catholicis, et convalidavit quaecumque antea nulliter ex sola clandestinitate inita fuerant.

3.° Matrimonium FABIANI cum BERTHA nullum est, si contractum fuit post decretum *Ne temere*, quia uterque etiam in Germania subiiciebatur praedicto decreto, eo quod FABIANIS fuerit catholicus. **Comp.**, n. 1085 (1). At matrimonium FABIANI cum ANASTASIA validum est utpote contractum in Germania ab iis qui in Germania nati sunt et quorum alter haereticus est, modo contractum sit post decr. *Ne temere* et ante Codicem. Si ante diem 19 apr. 1908 fuisset contractum utrumque FABIANI matrimonium, utrumque nullum esset, eo quod contrahentes domicilium foventes in loco subiecto cap. *Tametsi* in fraudem legis se contulissent in locum exemptum matrimonii contrahendi causa. Ita ex declar. Urb. VIII, 14 aug. 1627. Cfr. *Ferreres*, El impedimento de clandestinidad, n. 87. At si consensus FABIANI et ANASTASIAE perseverabat die 15 aprilis 1906, hoc matrimonium, utpote contractum in Imperio Germaniae, videtur sanatum in radice per Const. *Provida*. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales, etc., n. 1110.

CASUS XVI

INSCRIPTIO MATRIMONII

BERNARDUS, parochus, quoties matrimonio assistit, adnotationes necessarias in separatis chartis scribit, ut postea inscriptionem peragat in libro matrimoniorum, quod facere solet in fine cuiusque mensis. Non semel ei accidit amissio alicuius chartae et etiam oblivio inscriptionis et adnotationis in libro baptizatorum.

Quadam die cum relaxationis gratia extra propriam dioecesim esset, vocatus fuit ut assisteret matrimonio BERTHAE concubinae iam iam morituraе. Praesentibus dixit ut parochum monerent de celebrato matrimonio; ille vero statim abiit in propriam paroeciam nec iam amplius de inscriptione huius matrimonii sollicitus fuit.

HINC:

QUAER. 1.° *An et qualis sit parochi obligatio describendi matrimonium?*

(1) Cfr. tamen decretum S. Off. 31 mart. 1911, apud *Ferreres*, Los esponsales, n. 453, nota.

QUAER. 2.° *Quid de adnotatione in libris baptizatorum?*
3.° *Cui inest obligatio curandi inscriptionem matrimonii celebrati absque parocho et absque sacerdote delegato?*
4.° *Quid de* BERNARDO *iudicandum?*
SOLUTIO :

1160. — *Resp. ad 1.um* Ex praescripto can. 1103, § 1, quo dispositio decreti *Ne temere* (art. IX, § 1.°) confirmatur, «celebrato matrimonio, parochus, vel qui eius vices gerit, *quamprimum* describere debet in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia iuxta modum in libris ritualibus, vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos, vel a se, vel ab Ordinario delegatus, matrimonio adstiterit». **Comp.**, n. 1086.

Debet igitur describi matrimonium ab ipso parocho loci ubi celebratum fuit, etsi alius ex eius delegatione matrimonio adstiterit. Descriptio fieri debet *quam primum*, quod aliqui intelligunt adimpleri, si fiat intra triduum *(Vermeersch*, l. c., n. 79). C. Plen. **Amer. lat.**, n. 599, praecipit ut fiat intra unius diei spatium. Adnotationes necessariae ad inscriptionem suo tempore in libro matrimoniorum peragendam, fiant in aliquo ligato libro iis notis excipiendis destinato, non vero in separatis chartis, quae facile amitti possunt. Negligentia in scriptione cito peragenda facile grave erit peccatum, cum omissio inscriptionis aut simplex error grave damnum afferre possint. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales y el matrimonio, n. 765 seq.; **Comp.**, n. 1086 seq.

Quoad modum omissiones, si quae fuerint, subsanandi, necnon quoad inscriptionem matrimonii conscientiae, cfr. *Ferreres*, l. c., nn. 765 seq., 809 seq.

1161. — *Resp. ad 2.um* De inscriptione in libro baptizatorum haec praescribit can. 1103, § 2, confirmans decretum *Ne temere*, l. c., § 2.°: «Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur».

Per episcopalem Curiam (propriam vel paroeciae baptismi) mittenda erit notitia quoties de dioecesi baptismi constet, non vero de paroecia ubi coniux susceperit baptismum. — Haec notitia secum ferre debet coniugum eorumque parentum nomina et agnomina, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adiecto paroeciali sigillo. Inscriptio au-

tem accurate indicet paroeciam, dioecesim, oppidum, seu locum baptismi coniugum, et ea quae ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent (Inst. S. C. de Sacram., 6 mart. 1911; *Ferreres*, l. c., n. 785 seq). Parochus matrimonii curet habere responsum accepti nuntii a parocho baptismi vel ab episcopali Curia. *Ferreres*, l. c., n. 780 seq.; Card. *Gennari*, l. c., pag. 34; *Vermeersch*, n. 81.

1162. — *Resp. ad 3.*um «Quoties matrimonium ad normam can. 1908 contrahitur, sacerdos si eidem adstiterit, secus testes, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum adnotetur.» Can. 1103, § 3, necnon Decr. *Ne temere*, l. c., § 3.°

Obligatio est solidaria. Quare si unus adimpleat, reliqui liberantur ab omni obligatione: omnes tamen et singuli gravi obligatione ligantur, donec ipsis constet inscriptiones esse peractas.

Inscriptio in hisce casibus facienda videtur in libro matrimoniorum illius paroeciae in cuius territorio matrimonium fuerit celebratum, quamvis coniuges casu illic contraxerint et domicilium alibi habeant. Aliter *Ojetti*, l. c., n. 127, qui putat in casu inscriptionem faciendam esse a parocho domicilii.

1163. — *Resp. ad 4.*um Ex dictis iam patet in quantis graviter erraverit Bernardus. Curet igitur in posterum inscriptiones et adnotationes peragere saltem intra triduum, aut infra diem si regatur Concilio Plen. **Amer. lat.** Nec utatur disiectis schedulis (quae facile amitti possunt) pro adnotationibus praeviis, sed compaginato libello. Adnotationes in libro baptizatorum si omittat, gravis peccati reum se esse sciat.

Quod si alicui matrimonio assistat ad normam can. 1908, intelligat se tutum in conscientia non esse donec certo sciat initum coniugium in praescriptis libris adnotatum fuisse; seque debere curare ut talis adnotatio quam primum fiat. Ad quod satis non est praesentibus dicere ut parochum moneant de celebrato coniugio.

CASUS XVII

DE MATRIMONIO CONSCIENTIAE

Calpurnius, miles, in secreto concubinatu vivit cum Martina. Vellet se componere cum Deo, sed lege militari ipsi prohibetur matrimonium. Tunc Paulus, confessarius, coepit cogitare an possit Calpurnium et Martinam iungere matrimonio conscientiae ad salutem suarum animarum.

Hinc:

Quaer. 1.° *An in casu procedi possit ad matrimonium conscientiae celebrandum?*

QUAER. 2.° *An ad tollendum scandalum, quod oriri possit si videant eos agere vitam maritalem, possint ipsi coniuges dicere se esse ligatos matrimonio conscientiae?*

3.° *Quid de filiis habitis ex huiusmodi matrimonio?*

SOLUTIO:

1164. — *Resp. ad 1.um Affirmative:* videtur enim causa gravissima et urgentissima salus animarum, quia aliter in perpetua Dei offensa vivent CALPURNIUS et MARTINA. Cfr. *Ferreres*, Derecho sacram., n. 827; Los esponsales, n. 810, edit. 7.ª

1165. — *Resp. ad 2.um* Tale remedium non esset practicum, immo omnino ineptum, quia matrimonium omnino debet servari secretum: unde nullis aut paucis admodum hoc dici poterit, et sub strictissimo sigillo. Oportet ergo ut exterius se gerant, quasi non coniugati. Secus neque caveretur id quod cavendum voluerunt coniuges, scilicet ut CALPURNIUS effugeret poenas legis martialis. Hac de causa matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo, de quo in can. 379 (can. 1107).

1166. — *Resp. ad 3.um* Coniuges, quoties filius aliquis ipsis nascatur, Ordinario manifestare debent nativitatis diem, paroeciam in qua sit baptizatus, nomen ipsi impositum, si vera aut ficta parentum nomina ministro baptismi dederunt. Cfr. *Bened. XIV*, *Satis vobis*, 27 nov. 1741; *Ferreres*, Los esponsales, l. c., n. 812; Derecho sacram., n. 830.

CASUS XVIII

DE IURISDICTIONE CASTRENSI IN ORDINE AD MATRIMONIUM 1.°

1.° MARTHA in *concubinatu* vivebat cum TITO, milite hispano. Volentes autem legitimum contrahere matrimonium, ad capellanum castrensem se contulerunt, qui accepta delegatione sui superioris eos coniunxit, nullo interventu, nullaque requisita licentia parochi iurisdictionis ordinariae.

2.° NAZARIUS, miles hispanus, matrimonium iam iam inturus cum BERTHA, in aliam civitatem iussu ducis translatus est, quo eum secuta est BERTHA cum matre sua, ut in nova residentia NAZARII nuptiae celebrarentur, et statim mater BERTHAE in suum rediret domicilium. Dum autem ventum est ad benedicendas nuptias, dubium exortum fuit cui haec benedictio competeret, an capellano militari, an BERTHAE parocho, an vero parocho actualis commorationis.

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam pertineant ad iurisdictionem castrensem?*

2.° *Quinam parochus matrimoniis militum adesse debeat iuxta antiquam disciplinam?*

3.° *An haec disciplina immutata sit per decretum «Ne temere» aut per Codicem?*

4.° *Quid ad singulos casus?*

SOLUTIO:

1167. — *Resp. ad 1.um* Iurisdictioni castrensi subiiciuntur: *a)* quotquot pertinent ad militiam activam, sive maritimam sive terrestrem, nec non eorum legitimae uxores, filii non emancipati (et etiam emancipati, si in paterna domo simul cum patre vivant), denique eorum famuli; *b)* quotquot regios exercitus sequuntur eisque inserviunt; *c)* quotquot degunt in locis militari imperio subiectis; *d)* demum quicumque apud vicariatum castrensem muneribus funguntur (1).

1168. — *Resp. ad 2.um* 1.° Si *uterque* contrahens ad castrensem iurisdictionem pertineat, matrimonium, *ut validum sit*, contrahendum est coram parocho castrensi, *i. e.* coram eo qui gerit vices Vicarii Generalis castrensis *(Teniente Vicario General castrense)*, aut (ex eius delegatione) coram capellano castrensi.

2.° Si *alteruter* tantum ex contrahentibus subiiciatur castrensi iurisdictioni, matrimonium *valide* contrahitur coram parocho alterutrius; *licite* non, nisi praesente utriusque parocho, et nuptias benedicente parocho sponsae. *Ferreres*, l. c., nn. 169-189. **Comp.**, l. c.

1169. — *Resp. ad 3.um* Directe non est immutata, ut patet ex responso S. C. C., 1 febr. 1908: «VII. Ubinam et quomodo capellani castrenses, vel parochi nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parocho habentes, at iurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, valide matrimoniis suorum subditorum adsistere valeant». — *R.* «Ad VII. Quoad capellanos castrenses aliosque parochos, de quibus in dubio, nihil esse immutatum». Idem tene post Codicem. **Comp.**, n. 1092.

Indirecte vero aliqua immutatio fit: nam 1.° parochus iurisdictionis territorialis qui adesse debet ad validitatem vel liceitatem quando alteruter tantum contrahentium subiicitur iurisdictioni castrensi, non est parochus domicilii aut quasi-domicilii, sed parochus territorii in quo matrimonium celebratur; 2.° videntur etiam pro militibus abolita matrimonia ex inopinato; 3.° itemque videntur subditi iurisdictionis castrensis posse contrahere iuxta can. 1043, 1044, Codicis. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales, etc., nn. 533 seq., 639.

(1) Cfr. *Ferreres*, El impedim. de clandestin., nn. 128-137; *Martínez*, Manual del clero castrense, pag. 201; *O'Callaghan*, Práctica parroq., part. 4, cap. 2 (edit. 7.a). **Comp.**, n. 1092

1170. — *Resp. ad 4.um* 1.° Matrimonium in *primo* casu fuit quidem validum, sed illicitum: parochus enim territorialis iurisdictionis erat parochus MARTHAE, ideoque ad ipsum spectabat ius benedicendi matrimonium. Ratio est, quia MARTHA non erat uxor legitima TITI, et consequenter neque subdita erat iurisdictionis castrensis. Cfr. *Ferreres*, El imped. de clandest., n. 189 seq.

2.° Benedictio matrimonii in *secundo* casu competit parocho iurisdictionis territorialis, illi scilicet in cuius territorio matrimonium contrahatur, qui, ut videtur, erit parochus civitatis quo NAZARIUS iussu ducis translatus est, et ubi BERTHA actualem habet commorationem. Si commoratio iam a mense illic perduret, parochus nullius opus habet licentia ut licite assistat; secus licentiam petere debet a parocho domicilii BERTHAE.

CASUS XIX

DE IURISDICTIONE CASTRENSI IN ORDINE AD MATRIMONIUM 2.°

TITIUS et BERTHA matrimonium contraxerunt coram CASIANO, parocho iurisdictionis ordinariae, sed TITIUS ratione militiae activae subiiciebatur iurisdictioni castrensi. Praeterea coniuges consanguinei erant in tertio gradu attingente secundum, et in ipsa dispensatione dicebatur CASIANO, ut assisteret matrimonio *servatis ceteris de iure servandis*. Iam vero matrimonium celebratum fuit sine assistentia parochi iurisdictionis castrensis.

HINC:

QUAER. *An hoc matrimonium validum sit, necne?*

SOLUTIO:

1171. — *Resp.* Matrimonium sine dubio validum est, quia BERTHA pertinebat ad iurisdictionem ordinariam, et matrimonium celebratum fuit in territorio parochi qui astitit matrimonio. Ergo ex hoc capite nihil defuit validitati huius matrimonii. Ad *liceitatem* uterque parochus assistere debuisset. **Comp.**, n. 1093.

1172. — Nec validitati obstat quod CASIANUS non observaverit quod in dispensatione ei dicebatur «servatis ceteris de iure servandis», nam dispensatio data non fuit sub conditione quod servarentur omnia quae de iure servanda erant, ita ut dispensatio sit nulla, si non observentur ea quae de iure servanda sunt ad liceitatem tantum. Illa clausula non facit conditionatam dispensationem, sed tantum admonet in reliquis parochum debere observare ius commune et particulare, sive ad validitatem sive ad liceitatem, ita ut si praetermittat quae ius exigit ad validitatem (v. gr. si astitisset matrimonio extra territorium suae paroeciae) invalide agat; si autem ea tantum praetermiserit quae ius sive commune sive

particulare exigit ad liceitatem tantum, *illicite* quidem agat, non vero invalide.

Unde illa clausula nec dispensationem facit conditionatam, nec ius exsistens mutat ullo modo.

CASUS XX

DE IURISDICTIONE CASTRENSI IN ORDINE AD MATRIMONIUM 3.°

TITIUS, miles hispanus, temporaneam licentiam obtinuit redeundi in domum paternam, ibique in gravissimam incidit infirmitatem. Eius confessionem excipit SEMPRONIUS, sacerdos alterius dioecesis, qui casu illic reperiebatur. Ad consulendum conscientiae TITIUS contrahere vult matrimonium cum MARTHA, quam cum magno aliorum scandalo corruperat.

SEMPRONIUS, timens poenas Codicis militaris, suasit TITIO ut matrimonium iniret coram solis testibus; sed postea dubitans de matrimonii valore, exquirit ipse, praesentibus duobus illis testibus, consensum utriusque contrahentium, eosque rite copulatos pronuntiat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid de matrimonio militum?*

2.° *An si parochus vel sacerdos sit impeditus propter legem civilem matrimoniis assistere, validus sit contractus coram duobus testibus?*

3.° *Quid de agendi ratione sacerdotis in casu?*

4.° *Quid si matrimonium hoc initum fuerit in natione ubi poenae propositae a lege militari incurruntur a parocho qui assistat etiam in periculo mortis?*

SOLUTIO:

1173. — *Resp. ad 1.um* Milites matrimonium ad validitatem contrahere debent coram capellano militari, si uterque contrahens pertinet ad iurisdictionem castrensem. Si alteruter tantum, ad validitatem satis est contrahere vel coram capellano castrense, vel coram parocho loci ubi matrimonium celebratur.

1174. — *Resp. ad 2.um* Quando parochus est praesens, sed non vult aut non potest assistere matrimonio propter leges civiles id prohibentes, v. gr. quia sponsus subiectus est servitio militari, etc., non videtur matrimonium *extra mortis periculum* valide posse contrahi absque parochi praesentia. Ita etiam post Codicem, *Vidal* (apud *Wernz-Vidal*, vol. 5, nn. 545-549); *Noldin*, De Sacram., n. 630; *Ylla*, Derecho matrim., pag. 176-181; *Aertnys-Dæmen* (saltem practice), n. 843. In mortis periculo poterit dispensare ab impedimento clandestinitatis quilibet sacerdos, ita ut non requi-

ratur praesentia parochi aut delegati, si haberi vel adiri nequeunt sine gravi incommodo. **Comp.**, n. 1083, N. B.; Derecho sacram., nn. 733-736.

Notetur, in **Hispania** parochum posse assistere militum matrimoniis in mortis periculo, quin hoc in casu incurrat in poenas a lege militari statutas, ut dictum in Resp. ad 1.um

1175. — *Resp. ad 3.um* Si parochus aut sacerdos delegatus haberi non poterat, *validum* fuit matrimonium contractum coram solis testibus. Ergo opus non erat ut sacerdos postea assisteret, quia eius praesentia non requiritur nisi ad liceitatem. Si parochus aut sacerdos delegatus haberi poterat, matrimonium fuit nullum.

1176. — *Resp. ad 4.um* Tunc, in periculo mortis, sacerdos ipse potuisset dispensare a praesentia parochi, ita ut matrimonium validum fuerit initum coram solis testibus. Non debuisset ipse assistere celebrationi matrimonii, sed tantum dispensare a praesentia parochi.

CASUS XXI

DE IURISDICTIONE CASTRENSI IN ORDINE AD MATRIMONIUM 4.°

TITIUS, capellanus militum in Hispania, scivit Vicarium Generalem, ex mandato speciali Episcopi iurisdictionis ordinariae, in eo esse ut PAULUM, subditum iurisdictionis castrensis, matrimonio conscientiae coniungeret cum NATALIA, femina iurisdictionis ordinariae ipsi parocho subiecta.

Post aliquod tempus, Vicarius Generalis preces militis ab ipso Vicario Generali subscriptas, misit ad parochum iurisdictionis ordinariae, quin ullo verbo significaret PAULUM pertinere ad iurisdictionem castrensem. Tunc TITIUS scripsit ad Vicarium Generalem, ab ipso quaerens cur procedat ad matrimonium subditi iurisdictionis castrensis, quin ipsi TITIO quidquam dictum fuerit. Responsum ipsi verbo tenus datum fuit, iam Vicarium Generalem Castrensem confidentialiter Vicario Generali Ordinarii loci dedisse facultatem ut ad tale matrimonium procedere posset.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte processerit iurisdictio ordinaria?*
2.° *An debuisset respondere in scriptis?*
3.° *An recte se gesserit* TITIUS?

SOLUTIO:

1177. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, cum agatur de re secretissima et de ipsa convenerit utraque iurisdictio: oportebat ergo ut, quantum fieri posset, paucissimi hanc rem intelligerent. Totum negotium peregit iurisdictio ordinaria, quia ad ipsam pertinebat sponsa.

Resp. ad 2.um Negative, ut tota res sub maximo secreto servari posset.

1178. — *Resp. ad 3.um Affirmative*, quia agebatur de subdito suo, et ipse nesciebat iam suum superiorem facultatem dedisse, ideoque poterat iura suae iurisdictionis tueri, donec sciret haec iura perfecte esse servata (1).

CASUS XXII

PAROCHI MUNUS

1.° SIGISMUNDUS, parochus, non raro anxietate laborat quando ad nuptias benedicendas advocatur, ne cooperetur sacrilegiis unius vel utriusque sponsi, qui absque debita dispositione ad sacramentum vivorum accedere videtur, praesertim in casibus sequentibus: 1.° si accedant sponsi, confessionis testimonium non perhibentes, vel aperte confiteri recusantes; 2.° si unus dispositus quidem videtur, alter vero peccator publicus vulgo habetur; 3.° si agatur de concubinariis vel publicis peccatoribus, iam contractu civili constrictis, et simul habitantibus. Etenim, si in praefatis interveniat parochus, manifestum fit sacrilegium; si vero assistentiam deneget, alia incommoda nec parva subsequentur. Quid igitur faciet? Quid tu ipsius loco?

2.° PANTALEO, parochus, excipiens confessionem FLAVIAE die sequenti nuptias celebraturae, deprehendit, eam in prava consuetudine hucusque protracta versari. Quid faciet confessarius? Timens ne indispositam absolvat, dilata absolutione, iubet illam, elapsis quindecim diebus a contracto matrimonio, ad confitendum redire, putans expedire magis unum sacramentum quam duo vel tria periculo profanationis exponi.

HINC:

QUAER. 1.° *An parochus assistere possit matrimonio illorum qui male dispositi videntur?*

2.° *Quid, si unus tantum sit indispositus?*

3.° *An parochus testimonium confessionis a sponsis necessario requirere debeat?*

4.° *Quid ad casus?*

(1) Sic enim Card. *Delgado* in sua Instructione ad capellanos, 3 aug. 1778, § 14: «Celarán sobre que sin Despachos nuestros, o de los respectivos Subdelegados, y sin su concurrencia o intervención, no se trate ni efectúe Matrimonio alguno de Oficial, Soldado o Súbdito nuestro con el del Ordinario; y si antes de su ejecución pudieran impedirlo, lo harán, pasando todos los Oficios correspondientes con el Diocesano o Párroco local; y si no lograsen el fin, porque estuviese ya efectuado, con la reserva necesaria nos darán cuenta». Cfr. *Ferreres*, Derecho sacram., n. 772, *d*.

SOLUTIO :

1179. — *Resp. ad 1.um Affirm.*, saltem probabilius. Ratio est, quia parochus non est minister sacramenti, nec illud confert, sed assistit tantum tanquam testis authorizabilis seu notarius publicus, ad quem non spectat examinare contrahentium merita, sed fidem facere, et testari ea quae videt. *Lugo*, De Sacram., d. 8, n. 226 seq. — A fortiori id esset dicendum, si sponsi in concubinatu viverent, vel etiam si essent peccatores occulti, et publice peterent matrimonium contrahere. **Comp.**, nn. 285, Reg. III, 931, 987, q. 6.°

1180. — *Resp. ad 2.um* Si unus e sponsis sit indispositus, parochus *facilius* matrimonio assistere poterit in favorem innocentis. **Comp.**, ibid.

1181. — *Resp. ad 3.um Nego per se loquendo.* 1.° Ratio est, quia nulla datur lex Ecclesiae generalis id praescribens, et praeterea sponsi possent exsistere in statu gratiae, vel in illo per contritionem perfectam reponi. *Gousset*, n. 754.

2.° *Affirmandum* autem est, ubi exsistit lex particularis, ut in multis locis reapse habetur, nisi adsit nimia difficultas in huius legis observatione, praesertim erga eos qui iam matrimonium civiliter contraxerunt; sed antea generatim ab Episcopo rescendum est quid, casu occurrente, agendum sit. *Gousset*, n. 754. **Comp.**, n. 931.

N. B. Ex Codice «si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium» (can. 1066).

1182. — *Resp. ad 4.um* Ad *primum* casum. 1.° Sponsi sunt quidem enixe adhortandi ut confiteantur ante matrimonii celebrationem, non vero absolute cogendi nisi lex particularis id praescribat, neque sit servatu difficilior. — 2.° Quando unus sponsus est dispositus, parochus certe in illius favorem matrimonio assistere potest, licet alter ut peccator publicus habeatur. — 3.° In tertia hypothesi, faciet quidquid poterit parochus ad sponsos digne disponendos; si res non succedat, nihilominus illos coniungere poterit, maioris mali vitandi gratia.

1183. — Ad *secundum* casum. Non placet parochi PANTALEONIS decisio ac agendi ratio. Debuisset FLAVIAM meliori modo possibili ad absolutionem praeparare, et dubie dispositam conditionate absolvere.

CASUS

DE SEPARATIONE CONIUGUM ET DE CONVALIDATIONE MATRIMONII

CASUS I

SOLUTIO VINCULI MATRIMONII 1.°

BENIAMINUS, iudaeus, coniugium cum ANNA inivit et consummavit. Elapsis circiter annis duobus, cura et studio catholici sacerdotis, de religionis christianae mysteriis edoctus, fidem catholicam sincere amplexatus est. Omnem curam adhibuit, ut coniugem suam ad veritatis agnitionem adduceret; at incassum. ANNA enim, licet cum pace habitare non recusaret, in iudaica tamen lege se ad vitae exitum perseverare velle declaravit. Quid vero BENIAMINUS? Uxore derelicta, mundo valedicens, ut Deo perfectius inservire posset, religiosae cuidam familiae adiunctus est, ubi, elapso tyrocinii anno, vota nuncupavit. Post annos aliquot, ANNA, quae innupta perseveraverat, ipsa quoque baptismum suscepit, et voluntatem suam significavit, ut cum suo coniuge cohabitaret. Nescit autem BENIAMINUS utrum ad uxorem redire possit, aut etiam debeat.

HINC:

QUAER. 1.° *An vel quando matrimonia infidelium consummata dissolvantur?*

2.° *Quid in casu sentiendum, et quid* BENIAMINO *agendum?*

3.° *An* BENIAMINUS *potuisset ipse matrimonium aliud contrahere, si in religionem non fuisset ingressus?*

SOLUTIO:

1184. — *Resp. ad 1.*um Matrimonium infidelium, etiam consummatum, dissolvi potest ratione vinculi, quando, uno coniuge ad fidem catholicam converso, alter recusat habitare cum ipso pacifice, vel sine contumelia Creatoris. Ille autem casus est triplex, scilicet: 1.° si coniux remanens in infidelitate nolit cum altero cohabitare, id est, si discedat; 2.° si nolit habitare *sine iniu-*

ria Creatoris, seu religionis; 3.° si eum vult attrahere ad peccatum mortale. *S. Alph.*, n. 956. Cfr. can. 1120, § 1.

1185. — Eruitur ex verbis Apostoli (1 Cor. 7, 12. 15), ubi ait: *Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam... Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi; in pace autem vocavit nos Deus.* Cfr. etiam Innoc. III, in cap. *Quanto* 7, De divortiis.

Sed bene notandum est quod «antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet, salvo praescripto can. 1125, partem non baptizatam interpellare: 1.° an velit et ipsa converti ac baptismum suscipere; 2.° an saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris. Hae interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit» (can. 1121). Cfr. **Comp.**, n. 1116, 5.°

Non modo ad *liceitatem*, verum etiam ad *validitatem* novi coniugii omnino requiritur, ut fiant praedictae interpellationes, ut patet ex verbis citatis can. 1121. Ex *dispensatione* Pontificis, interpellatio unico quaesito fieri potest: num coniux infidelis converti velit. Quod si nolit converti, quamvis pacifice cohabitare velit et absque contumelia Creatoris, tunc, posita illa Pontificis dispensatione, pars conversa poterit valide ac licite transire ad secundas nuptias (*Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 704); vel etiam ordines sacros suscipere, aut religionem profiteri.

1186. — *Resp. ad 2.*um BENIAMINUS *per se* non potuit, absque Pontificis dispensatione, derelinquere suam uxorem, nec *valide* religionem profiteri.

Potuit autem vi talis dispensationis, BENIAMINUS valide profiteri: quo in casu ANNA a vinculo matrimonii libera manet, saltem probabilius. **Comp.**, n. 1115, q. 10.

1187. — *Resp. ad 3.*um Saltem *probabilius* BENIAMINUS non potuit aliud validum inire matrimonium absque dispensatione Pontificis, ut dictum est in quaesito superiori. **Comp.**, n. 1114, q. 7.•

CASUS II

SOLUTIO VINCULI MATRIMONII 2.°

FELICIANUS, matrimonio cum SYLVIA contracto et nondum consummato, uxori et mundo valedicens, divina afflante gratia Ordinem religiosum ingressus est, ibique vota sollemnia nuncupavit. SYLVIA et ipsa Congregationem quandam mulierum ingressa, votum publicum ac perpetuum castitatis, simplex tamen emisit.

Lapsu vero temporis, e concepto fervore paulatim decidens, SYLVIA e Congregatione sine legitima facultate egressa est, et ad saeculum rediit. Tunc ad exteram regionem se contulit, nuptiasque celebravit cum HERMANNO, cui totam vitam occultavit. Rebus tamen postea cognitis, HERMANNUS, existimans irritum esse suum matrimonium, SYLVIA dimissa, novis nuptiis inhiare coepit; sed antea quaerit a confessario utrum id agere possit.

HINC:

QUAER. 1.° *An sollemnis professio religiosa solvat matrimonium?*

2.° *Quonam iure illud dirimat?*

3.° *An matrimonium* SYLVIAE *cum* HERMANNO *validum et licitum fuerit? Et quid de proposito* HERMANNI *ad alias nuptias convolandi?*

SOLUTIO:

1188. — *Resp. ad 1.um Affirmative*, modo matrimonium sit tantum ratum et non consummatum. Constat ex can. 1119: «Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita». Constat etiam ex Conc. *Trid.*, sess. 24, can. 6: «Si quis dixerit matrimonium ratum non consummatum, per sollemnem religionis professionem alterius coniugum non dirimi, anathema sit». Hoc igitur ad fidem pertinet. Constat demum ex variis decisionibus SS. Pontificum, praesertim Alexandri III, Innocentii III, etc., necnon ex constanti Ecclesiae praxi.

1189. — *Resp. ad 2.um Controvertitur:* iuxta plures, de iure divino; iuxta alios, de iure ecclesiastico *(Suárez*, De relig., tr. 7, l. 9, cap. 23, n. 20; *Gasparri*, n. 1082; *Wernz*, n. 698); sed probabilius, iuxta communiorem sententiam, de iure divino ab Ecclesia declarato. Sic *P. Perrone*, De matrimonio christiano, tom. 3, sect. 2, c. 6; *Carrière*, n. 311 seq.; in eiusdem Comp., n. 97; *Bened. XIV*, Quaest. can., 546; *Rosset*, n. 672; *Palmieri*, Tr. de matr., th. 25, III; *Sánchez*, l. 2, d. 19, n. 3.

1190. — *Resp. ad 3.um* Matrimonium istud est validum. Non obstat enim primum SYLVIAE matrimonium cum FELICIANO, siquidem per professionem FELICIANI solutum est, iuxta superius dicta. Nec obstat votum castitatis ab ipsa SYLVIA apud moniales emissum, cum votum illud fuerit simplex tantum. Verum gravissime peccavit SYLVIA, matrimonium ineundo, quia violavit votum castitatis, quo se obstrinxerat. Debuisset et debet ad dispensationem pontificiam recurrere. HERMANNUS autem, valido coniunctus ma-

trimonio, ad alias nuptias convolare non potest. Cum SYLVIA igitur in bona pace vitam ducat. **Comp.**, n. 1108.

CASUS III

DIVORTIUM A TORO ET HABITATIONE 1.°

1.° CLAUDINA a viro suo varias ob causas discessit, scilicet: 1.° quia ipsa a marito saepe verbis necnon verberibus impetitur; 2.° quia vir cum muliere malae famae frequens consortium habet, et ab ea discedere recusat; 3.° quia maritus vino deditus, singulis fere diebus inebriatus, omnia subvertit, domumque tota nocte clamoribus implet, ita ut ipsa ne oculum quidem claudere valeat.

2.° CYRINUS, ob uxoris adulterium, ex iudicis sententia divortium fecit, quamvis ipse secreti adulterii reus foret. Quapropter dubitat an ipsam revocare teneatur.

3.° MARCELLINUS, obtenta separatione ab uxore, de adulterio iuridice convicta, statum clericalem amplecti statuit, et ordines sacros successive suscepit. Sed ecce! vix erat ordinatus sacerdos, cum uxor innocentiam suam iuridice probat, virumque ad se redire iubet.

HINC:

QUAER. 1.° *Quibusnam de causis divortium fieri possit?*

2.° *An valeant rationes a* CLAUDINA *allatae in primo casu, etiam seorsim sumptae, ut discedere possit etiam privata auctoritate?*

3.° *An* CYRINUS, *in secundo casu, teneatur uxorem revocare? Quid si adulterium tantum post separationem commisisset?*

4.° *An* MARCELLINUS, *in tertio casu, teneatur ad uxorem redire et maritali modo cum ea vivere?*

SOLUTIO:

1191. — *Resp. ad 1.um* Divortium a toro et habitatione fieri potest: 1.° mutuo consensu, ad tempus de iusta causa, vel in perpetuum ad vitam perfectiorem amplectendam; 2.° ob adulterium alterutrius, ut patet tum ex verbis Christi, Matth. 5, 32: *Qui dimiserit uxorem, excepta fornicationis causa, facit eam moechari;* tum ex Codice: «Propter coniugis *adulterium*, alter coniux, *manente vinculo: a)* ius habet solvendi, etiam *in perpetuum*, vitae communionem, nisi in crimen consenserit, *b)* aut eidem causam dederit, *c)* vel illud expresse aut tacite condonaverit, *d)* vel ipse quoque idem crimen commiserit» (can. 1129, § 1); 3.° *a)* si alter coniux *sectae acatholicae* nomen dederit; *b)* si *prolem* acatholice educaverit; *c)* si *vitam criminosam* et ignominiosam ducat; *d)* si

grave seu animae seu corporis periculum alteri praebeat; *e)* si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, aliaque id genus (can. 1131, § 1). **Comp.**, nn. 1117, 1121.

1192. — *Resp. ad 2.um* 1.° Valet prima ratio *per se*, id est si vexatio sit gravissima, seu vere saeva, et notabiliter excedens modum corrigendi permissum; ex quo grave malum immineat, v. gr. periculum mortis, mutilationis, etc. — 2.° Valet quoque secunda ratio, si CLAUDINA *moraliter certa* sit de adulterio mariti sui, ut ex casu constare videtur. Ratio est, quia matrimonium non obligat ad redditionem debiti, et ad alia munera adimplenda, nisi conditionate, scilicet si alter coniux fidem coniugalem servet; ergo, si alter fidem fregerit, haec obligatio cessat. — 3.° *Per se* autem non sufficit tertia ratio, nisi vitam communem nimis difficilem reddat. In primo autem et secundo casu CLAUDINA divortium facere potest, etiam propria auctoritate, *per se loquendo*, ut conveniunt doctores communiter, ratione adulterii (1), saltem si adulterium sit notorium; immo probabiliter etiamsi fuerit occultum, quamvis in hoc casu plures nec improbabiliter contradicunt. *S. Alph.*, n. 968. Idipsum etiam admittendum est ratione saevitiarum, quia saepe esset periculum in mora, et nemo tenetur exspectare sententiam iudicis cum gravis damni periculo. Insuper iniuriae etiam gravissimae non semper in foro externo probari possent. Immo. can. 1131, § 1, post enumeratas causas quas n. 1191, 3.°, retulimus, dicit eas esse causas legitimas divortii auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet, et periculum sit in mora. *Elbel*, n. 376.

In *praxi* tamen et *ante factum* dissuadenda est separatio, privata auctoritate facta, excepto casu *adulterii notorii*. **Comp.**, n. 1120.

1193. — *Resp. ad 3.um* 1.° CYRINUS tenetur in casu uxorem suam revocare. Ratio est, quia paria habentur delicta, cum uterque coniux alteri fidem fregerit. Mutua igitur compensatio ex utraque parte orta est; ergo CYRINUS iniuste egit divortium procurando, et iniustitiam hanc reparare debet uxorem revocando.

Confirmatur ex § 1 canonis 1129, supra n. 1191 citato, ubi plane asseritur ius ad divortium non conferri ex causa adulterii, si alter coniux idem crimen commiserit.

2.° Si vir adulterium commisisset tantum post separationem *iuridice* obtentam, non teneretur, saltem probabiliter, uxorem revocare, quia haec per sententiam iudicis omni iure erga maritum

(1) Confirmatur ex can. 1130, qui expresse dicit: «Coniux innocens, sive iudicis sententia *sive propria auctoritate* legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi ad vitae consortium», etc. Ergo supponit divortium legitime fieri posse propria auctoritate ob adulterium.

spoliata fuit. **Comp.**, n. 1119. *S. Alph.*, n. 967. — Si autem separatio fuisset *privata* et adulterium uxoris occultum, CYRINUS teneretur redire ad uxorem eum revocantem, quia paria crimina compensatione tolluntur (l. 5, *Decret.*, tit. 16, cap. 7).

1194. — *Resp. ad 4.um Affirm.* Ratio est, quia uxor iniuste iure suo privata est; ergo hoc ius suum repetere potest; ergo, si repetat, ei reddendum est. MARCELLINUS igitur vitae laicali restituendus est. Sed cum castitatem promiserit in ordinis susceptione, debitum petere non poterit, sed reddere tantum. *Pontas*, v. Divortium, cas. 4, post *S. Thom.* et *S. Bonav.* — In praxi autem, ratione reverentiae sacerdotio debitae, roganda foret mulier, immo et enixe hortanda, ut e iure suo cederet, et virum in pace relinqueret.

CASUS IV

DIVORTIUM A TORO ET HABITATIONE 2.°

1.° URSINUS et ACHARIS, coniuges, in perpetuis iurgiis viventes, nec verbis solum, sed etiam verberibus contendentes, mutuo consensu, ad operandam animae salutem, divortium a toro et ab habitatione faciunt. Sed ab ALBERICO confessario sine absolutione dimittuntur, donec cohabitaverint.

2.° MANLIUS, resciens uxorem a pluribus annis adulterium commisisse, separationem iuridicam urget, quamvis certo noverit eam ad meliorem frugem sese recepisse, et sanctam quidem vitam nunc peragere.

3.° GERMANUS, matrimonio cum CLARA ab uno anno coniunctus, iam totam hereditatem a matre defuncta receptam potando exhaurit, dum pater proprium patrimonium comedit. CLARA, ex fructibus dotis maritum simul et socerum sustentans, ab utroque verbis asperis et durioribus verberibus indesinenter lacessitur. Teneram oviculam inter duos lupos cerneres! Quid tunc CLARA? cum prolem nullam ex viro susceperit, et suscipere in tam misera conditione timeat, clam fugit ad domum paternam, nec ad maritum redire consentit.

HINC:

QUAER. 1.° *An coniuges, in primo casu, legitime separari potuerint, et an recte egerit confessarius?*

2.° *An recte* MANLIUS *separationem petiverit, in secundo casu?*

3.° *Quid, si* MANLIUS *condonasset uxori, vel si, cognito crimine, cum ea cohabitasset?*

4.° *Quid dicendum de* CLARA, *in tertio casu?*

SOLUTIO :

1195. — *Resp. ad 1.um Per se loquendo*, isti coniuges in perpetuum separari nequeunt, mutuo consensu. Ratio est: 1.° quia huiusmodi separatio nunquam scandalo caret; 2.° quia tenentur lege caritatis et pietatis, seposita occasione, mutuum amorem fovere, et *alter alterius onera* portare; 3.° quia fere semper maxima incommoda ex tali divortio subsequi solent, scilicet odia reciproca, familiarum dissensiones, periculum incontinentiae, etc.; secus tamen si accedat alia ratio gravis, v. gr. si viri saevitiae in uxorem sint intolerabiles, ut in casu praecedenti dictum est, etc. Quare *per se* recte egit confessarius hos coniuges absque beneficio absolutionis dimittendo. Attamen conari debuit, ut eos verbis pacificis ad mutuam reconciliationem adhortaretur. *Pontas*, v. Divortium, cas. 7. Aliquando etiam solutio integra huiusmodi casus a solis rerum adiunctis pendere potest; decisio igitur ex circumstantiis temperari debet; in praxi enim quandoque utendum est aliqua *epikeia*, separationem ad tempus permittendo. *Gury*, n. 914.

1196. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, absolute loquendo. Ratio est, quia, cum uxor fidem fregerit, vir utitur iure suo; paenitentia enim uxoris non tollit de medio factum, quo eiectione digna fuit. *Pontas*, v. Divortium, cas. 10, post *S. Thomam* et *S. Bonav. Comitolus*, t. 1, q. 144, ubi asserit esse sententiam communem theologorum. — Attamen in praxi valde inducendus est maritus ut uxori condonet paenitenti, et eam non dimittat. Igitur, ex rigore iuris, MANLIUS uxorem dimittere quidem potest, sed ex quadam convenientia non expedit ut iure suo utatur; attendere etiam debet ad famam uxoris non prostituendam, atque ad scandalum non creandum. Quamobrem, si haec culpa mulieris secreta sit, eam propalare non potest; tunc igitur satis erit, si debitum coniugale ei deneget; et melius faciet, si, adhibita misericordia, peccati uxoris omnino immemor fiat. *Gury*, n. 915.

1197. — *Resp. ad 3.um* Si MANLIUS condonasset uxori, minime posset separationem urgere, quia condonando e iure suo cessisset; ubi autem quis e iure suo cessit, iam eo amplius non gaudet, nec proinde eodem uti potest perinde ac si illud servasset. Idem est dicendum, si, cognito crimine uxoris, cum ea pacifice habitaverit et matrimonio usus fuerit, quia haec agendi ratio esset vera condonatio, saltem implicita. Ita *communiter*.

Confirmatur ex can. 1129, § 1, ubi quoad ius instituendi divortium causa adulterii excipitur casus quo coniux innocens adulterium expresse aut tacite condonaverit. Cfr. n. 1191. — Ex eodem autem canone, § 2: «Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; praesumitur

vero, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit».

1198. — *Resp. ad 4.um* Quid dicam de te, infelix CLARA, mulierum miserrima? heu! infauste experiris id quod Apostolus praedixit generatim coniugibus adfuturum: *Tribulationem carnis habebunt huiusmodi.* Ne gravamen maius tibi afferam, nolo te damnare ex eo quod a marito adeo in te saevo discesseris, neque te urgere volo, saltem in praesentibus circumstantiis, ut cum eo cohabites ad duras et iuges verberationes sufferendas: nam canone 1131, supra n. 1191, 3.°, citato tibi ius planum fit divortium instituendi, si res ita sint, ut tu hic in casu exponis.

1199. — Sed cave ne tolerabilia velut intolerabilia iactes. Novimus enim solitum esse uxoribus aerumnas suas exaggerare, ut iugo maritali subtrahantur. Verum, quod vir tuus et socer ventri indulgeant indesinenter, unus manducando et alter bibendo, non est ratio sufficiens ut ab eis discedas. Neque valet timor ne proles superveniens bonis fortunae destituatur. Deus enim, qui *pascit volatilia caeli, dat escam timentibus se.* Si consilium a me petis, tibi suadeo ut cum viro tuo cohabites, parata ad omnia incommoda, adiuvante divina gratia, patienter toleranda. Non obstabo tamen quin civilem bonorum separationem postules, quatenus leges id ferant; immo suadebo ut facias.

CASUS V

DE DIVORTIO SEMI-PLENO

TIMOTHEUS EMMELIAM, uxorem suam, nobilem matronam, lue syphilitica infecit et praeterea durissime eam tractat: fere reclusam habet in propria habitatione, cum ipsa non loquitur, visitationes aliarum domorum, vel aliarum personarum visitationes excipere, raro ipsi permittit; ipsi denegat maxima ex parte quae necessaria ei sunt ad expensas iuxta conditionem sui gradus, et semel manus in eam iniecit, etsi laesionem ipsi non intulerit. Haec omnia, magnis amaritudinibus repleta, EMMELIA deferre vellet GORGONIO, advocato, ut hic EMMELIAE nomine divortium a toro et habitatione apud Curiam ecclesiasticam promovere curet. Prius EMMELIA rem totam confessario exponit, qui dubitat an et quae causae sufficientes sint ad divortium statuendum in hoc casu.

HINC:

QUAER. 1.° *An tuta conscientia* EMMELIA *possit petere separationem a toro et habitatione?*

2.° *An propria auctoritate separationem ipsa possit instituere?*

3.° *An possit eam petere a iudice laico?*
4.° *Quousque separatio sit duratura?*

SOLUTIO:

1200. — *Resp. ad 1.um* In casu, causae, quae in conscientia licitam reddere possunt separationem, sunt: lues illa TIMOTHEI contagiosa et saevitiae exercitae contra suam uxorem. Etenim ex canone 1131, § 1: «Si alter coniux... grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat; si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, haec *aliaeque id genus*, sunt pro altero coniuge totidem legitimae causae discedendi, auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet, et periculum sit in mora». Nam illa contagiosa lues grave corpori periculum affert; ratio autem agendi TIMOTHEI cum EMMELIA vitam communem nimis difficilem reddit. Codex antiquam disciplinam hac in re conservat.

Unde iam ante Codicem auctores inter causas separationis ob periculum corporis adducebant «si *morbo contagioso* alteruter laboret, nisi sanus talem duxerit sciens volens». *Gasparri*, De matr., n. 1117. — In casu EMMELIA omnino ignorabat TIMOTHEUM infici lue contagiosa. Etiam *Rosset:* «Si alter coniux laboret morbo contagioso, atque, iudicio medicorum, notabilis infectionis periculum immineat sano coniugi ex debiti solutione, non tenetur reddere; nemo enim se per matrimonium contractum obligat ad reddendum, nisi salva individui incolumitate. Ideo, si alter coniux infectus sit morbo, qui olim appellabatur *gallicus* extra Gallias, et *neapolitanus* in Galliis, hodie vero dicitur *morbus turpis*, vel etiam *venereus*, aut simpliciter *syphilis*, non superest obligatio ei reddendi debitum coniugale». *Rosset*, De matr., n. 3991 seq. Cfr. etiam *Sánchez*, lib. 10, c. 24, n. 17; *Reiffenstuel*, lib. 4, tit. 8, n. 8; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 713; *De Smet*, De spons. et matr., n. 153; *Santi-Leitner*, lib. 4, tit. 19, n. 61. Haec causa fundamentum habebat in *Decretal.*, lib. 4, tit. 8, De coniugio leprosorum.

1201. — Gravitas autem saevitiarum relative etiam aestimari debet: «nam, ut ait *Gasparri*, l. c., quae graves sunt respectu feminae nobilis, leves sunt respectu faminae humilis conditionis». Idem fere *Rosset*, l. c., n. 3990: «Bene tamen notant *Salmanticenses*, tr. 9, c. 16, n. 41, quod mala tractatio, quae respectu feminae inferioris conditionis censetur levis, respectu nobilis et honestae feminae gravis potest iudicari». Quod maxime verificatur modernis temporibus, quibus mores, quoad correptionem per verbera, haud mediocriter transmutati sunt. Unde si vir alapis frequenter uxorem nobilem percuteret, praesertim publice, aut si illi iniurias publice ac frequenter irrogaret, adesset sufficiens causa separationis, quia cohabitatio facta esset nimis molesta uxori. Quae omnia in-

dagare et ponderare debet iudex priusquam divortii ferat sententiam». Cfr. etiam *Sánchez*, l. c., c. 18; *S. Alph.*, lib. 6, n. 971. Fere eodem modo quoad has causas loquuntur auctores post Codicem. Cfr. *Wernz-Vidal*, vol. 5, n. 645, V; *Vlaming*, De matr., n. 743.

1202. — *Resp. ad 2.um Negative*, sed debet fieri auctoritate Ordinarii, ut in citato loco canonis aperte dicitur. Cum de celebrato matrimonio et consequenter etiam de obligatione cohabitandi, publice constet, etiam auctoritate publica decerni debet separatio. Excipiuntur casus in quibus periculum sit in mora, ut accideret in casu, si TIMOTHEUS vellet per vim uti matrimonio cum periculo maioris infectionis. Aliunde processus separationis potest esse summarius (cfr. *Wernz-Vidal*, l. c., n. 646), qui facile expeditur.

1203. — *Resp. ad 3.um Negative*, sed haec causa, utpote necessario connexa cum sacramento matrimonii, ad forum ecclesiasticum pertinet; consectaria autem quoad effectus civiles constituunt causam mixti fori, et poterit etiam de ipsis agi apud civilia tribunalia.

1204. — *Resp. ad 4.um Per se* est temporalis separatio, quousque causae durent. Lues tamen syphilitica vix unquam perfecte sanari posse dicunt plures medici. **Comp.**, nn. 503-506.

CASUS VI

MATRIMONII REVALIDATIO 1.°

1.° MELANIA, metu gravi a parentibus ad matrimonium coacta, primum invita quidem, sed paulatim tristitiae oblita, libentius dein cum marito pluribus annis cohabitavit. Dum autem generaliter confiteretur ad scrupulum nescio quem diluendum, rem confessario aperuit. Hic autem dubitat an vel quomodo illud matrimonium revalidandum sit.

2.° PHILIPPUS et BLANDINA, matrimonio iuxta ritum Ecclesiae contracto, impedimentum occultum detegunt. Parochus, re cognita, ocius ad S. Paenitentiariam recurrit, ut pro eis dispensationem obtineat; sed nescit an matrimonium sit iterum sollemniter in ecclesia celebrandum, et dubii huius solutionem petit.

HINC:

QUAER. 1.° *An consensus ex utraque parte renovandus sit, ubi matrimonium fuit nullum defectu consensus ex parte unius e sponsis?*

2.° *Quid de* MELANIA *dicendum?*

3.° *An matrimonium, in secundo casu, sollemniter renovandum sit?*

SOLUTIO:

1205. — *Resp. ad 1.um Negative*, sed sufficit ut pars quae ficte

consensit, aut metum vel errorem passa est, plene cognita matrimonii nullitate, suum consensum secretum renovet, modo impedimentum sit occultum et altera pars suum consensum de facto non retractaverit. — Ita ex can. 1136: «Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perseveret. — Si defectus consensus fuerit mere internus, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat. — Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma iure praescripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus» (1).

1206. — Ratio est, quia in matrimonio non requiritur essentialiter simultaneitas consensus sponsorum, sed sufficit unio moralis, nempe si consensus perseveret moraliter dum consensus alterius ponitur; matrimonium enim cum rationem contractus habeat, contractuum naturam induere debet: atqui in aliis contractibus simultaneus consensus inter contrahentes minime requiritur; ergo neque in matrimonio. Etenim ideo matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus ex parte illius qui ficte consensit, vel metum passus est; ergo, cum iam praecesserit verus consensus ex parte alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, satis est quod accedat consensus illius qui ficte consensit. Nec obstat quod consensus sponsi, qui liber fuit a metu vel fictione, nullus sit, irrito stante contractu; quia licet contractus nullus fuerit, et consensus illius non habuerit effectum, fuit tamen verus consensus, et cum perseveret moraliter, satis est ad matrimonium validum reddendum, si consensus compartis accedat.

1207. — *Resp. ad 2.um* Scilicet, MELANIA non tenetur monere coniugem de infirmo suo consensu, ut suum consensum renovet. Immo, neque tenetur MELANIA suum proprium consensum exterius explicite renovare, sed satis est ut interius consentiat. «Renovatio tamen consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse» (can. 1134).

1208. — *Resp. ad 3.um Nego*, stante casu ut iacet, scilicet quia agitur de impedimento occulto. Nam ex can. 1135: «Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta. — Si sit occultum et utrique parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto. — Si sit occultum et uni parti ignotum, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo

(1) Cfr. etiam *S. Alph.*, n. 1114; *Sánchez*, l. 2, d. 37, n. 11, et l. 4, d. 18; *Gasparri*, n. 1141 et seq.; *Rosset*, l. c., nn. 2981 seq. et 1334 seq.; *D'Annibale*, 3, n. 484, nota 23; *Lehmk.*, 2, nn. 823, 825; *Wernz*, l. c., nn. 231 et 268. Cfr. Instr. S. Off., 22 iun. 1883, n. 35; S. C. C., 10 maii 1884 et 10 maii 1890; Instr. Austr. C. Reusch., § 93. **Comp.**, n. 1125.

altera in consensu praestito perseveret». — Ratio est, quia forma a Concilio *Trident.* et *Codice* praescripta non fuit tam ad testandam matrimonii validitatem, quam ad probandam externam matrimonii celebrationem, ut periculum removeatur ne iidem coniuges alias nuptias ineant. Finis autem ille fuit sufficienter obtentus per priorem sollemnitatem; praeterea, cum impedimentum sit occultum, scandala et maxima incommoda ex nova sollemnitate orirentur. Secus vero dicendum foret, si impedimentum esset publicum, ut patet ex § 2 can. 1135 hic citati, quia tunc urgeret ratio scandali tollendi aut praecavendi. Etenim, cum publice constet de matrimonii invaliditate, publice etiam constare debet de eius revalidatione; secus finis a Conc. *Trid.* intentus non obtineretur. **Comp.**, n. 1125; *S. Alph.*, nn. 1110, 1112.

CASUS VII

MATRIMONII REVALIDATIO 2.°

TITIUS et DOROTHEA, vivente priore suo marito, adulterium cum promissione matrimonii perpetrarunt. Cum ante celebrandas nuptias cum TITIO confessa fuisset, a confessario audivit, se impedimentum dirimens contraxisse. Nihilominus in suo proposito pergens, mala fide matrimonium inivit, in quo per quadraginta annos perseveravit, pluribus inde liberis susceptis. Tandem periculose decumbens, et de salute aeterna amittenda timens, confessarium petiit, atque ei miserum animae suae statum aperuit. Sed hic dubitat quid in praesentibus angustiis sit faciendum?

HINC:

QUAER. 1.° *An confessarius debuerit paenitentem monere de impedimento, casu quo impedimentum ipsi fuisset ignotum?*

2.° *Quid nunc agendum, aut mulieri suadendum?*

3.° *An consensus post oblatam dispensationem sit ab utraque parte renovandus, ad matrimonium validum reddendum?*

SOLUTIO:

1209. — *Resp. ad 1.um* 1.° Ante omnia debuit confessarius sedulo et prudenter interrogare paenitentem, ut resciret an adulterium illud illaque promissio omnes conditiones haberent ad impedimentum constituendum.

1210. — 2.° Si revera de impedimento constet, *et paenitens non sit in periculo mortis*, magna prudentia opus est ad illud manifestandum. Indagandum est enim an paenitens *sit in bona vel mala*

fide, et utrum *fructus sit ex monitione* sperandus. Plerumque declarandum est impedimentum quod deprehenditur ante contractum matrimonium, tum quia maxima incommoda ex matrimonio invalido secutura sunt, tum etiam quia communiter ex monitione fructus speratur, praesertim si non tam cito instet nuptiarum celebratio, ita ut suppetat tempus dispensationem obtinendi, et etiam si confessarius ostendat media facilia hanc consequendi, vel etiam se offerat ad eandem pro paenitente postulandam. Multo difficilior autem est monitio, si, contracto iam matrimonio, facienda foret, immo per se esset *omittenda* ob proximum periculum pro coniugibus peccandi formaliter in usu matrimonii. Recole dicta supra, n. 970.

1211. — *Resp. ad 2.um* Confessarius ad infirmam vocatus, imprimis attendere debuit an fuerit in periculo mortis, necne. Si erat in periculo mortis et noluit rem deferri ad parochum, vel non sit tempus ad ipsum recurrendi, vel ipse confessarius sit parochus, poterit in casu dispensare confessarius ab hoc impedimento et convalidare matrimonium per renovationem consensus DOROTHEAE et TITII. Cfr. *Ferreres*, Los esponsales y el matrimonio, n. 622 seq.

Extra periculum mortis forte subveniri infirmo poterit per facultates Ordinarii, de quibus n. 975 dictum est. Cfr. dicta n. 977, et **Comp.**, n. 953.

1212. — *Resp. ad 3.um* 1.° *Affirm.*, ex positiva Ecclesiae voluntate, quae statuit ut consensus ab initio inefficax ob inhabilitatem partium ita maneat, nisi putati coniuges post obtentam dispensationem, aut postquam impedimentum absque dispensatione cessavit (v. gr. impubertas), ponant novum consensum a priori independentem, ut apparet ex can. 1134 supra, n. 1207, citato. Item ex can. 1133, qui sic se habet: «Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia». — Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit. Cfr. *Wernz*, nn. 650, 651; *Rosset*, nn. 2981 seq., 2993; *De Smet*, n. 408; *Tanquerey-Quévastre*, n. 1521. **Comp.**, n. 1124.

2.° *Negative*, ex ipsa rerum natura, quia prior consensus, licet effectu suo caruerit ob impedimentum a iure positivo oppositum, tamen de iure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus erga personam de iure naturae habilem ad contrahendum; ergo, sublato impedimento, sufficit prior consensus, qui virtualiter in effectu per copulam coniugalem, cohabitationem aut per alia signa externa perseverat. Ergo accedente consensu interno coniugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia signa externa, utriusque

consensus unitur et matrimonium convalidatur. Cfr. Auctores in prima parte resp. citatos.

Iam vero renovatio consensus praerequirit cognitionem nullitatis saltem in parte impedimenti conscia.

1213. — Ergo satis erit ut pars impedimenti conscia, impedimento sublato, accedat ad compartem et cum ea habeat copulam affectu maritali, intendendo sic exprimere novum consensum ad matrimonium de novo contrahendum, nam ab altera parte inscia impedimenti iam exercetur copula eodem affectu ex primo consensu praestito et usque tunc perseverante in effectu (1).

CASUS VIII

MATRIMONII REVALIDATIO 3.°

CORNELIA, materfamilias, a decem annis turpiter egit cum SYLVARIO, filiae suae sponso, antequam hic eam duceret anno 1909. Graviter quidem suspicata est inductum fuisse propterea matrimonii impedimentum, nunquam tamen abhinc id fateri ausa est. Tandem conscientia acriter exstimulante, confessionem generalem instituit, et rem totam aperuit anno 1919. Inde vero angustiae pro confessario. Nollet CORNELIA ut filia sua de re olim cum ipsius viro gesta quidpiam intelligeret. Si confessarius secreto dispensationem obtineat, quomodo, uni, vel utrique coniugi erit applicanda? Virum, impedimenti auctorem, accersere vellet; sed ipse a tempore matrimonii nunquam ad confitendum accessit, et sane etiam rogatus non accedet. Insuper illa nonnisi summa cum difficultate de nullitate matrimonii et de renovando consensu admoneri posset. Tanta dubitatione pressus confessarius, a viro theologo postulat quid sit faciendum?

HINC:

QUAER. 1.° *An coniuges in bona fide sint relinquendi, si de invaliditate matrimonii absque maxima difficultate moneri nequeant?*

2.° *An hic sit casus dispensationem in radice petendi?*

3.° *Quomodo dispensatio obtenta applicanda erit?*

SOLUTIO:

1214. — *Resp. ad 1.um Affirm. per se loquendo.* Ratio est, quia ex una parte invaliditas matrimonii non nocet neque coniugibus (excepta carentia sacramenti cum gratia respondente) neque eorum

(1) Cfr. *Rosset*, n. 3011; *S. Alph.*, nn. 1114, 1115; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 651; *Ball.*, in Comp. *P. Gury*, vol. 2, n. 896; *Lehmk.*, 2, n. 825; *Gasparri*, n. 1130; *Génicot*, n. 539. **Comp.**, n. 1124, I, in fine.

filiis, cum omnes in bona fide reperiantur. Accedit quod incommoda maxima procurandi eiusmodi matrimonii validitatem, causa sunt sufficiens ut pastor animarum, vel confessarius, peccata coniugum mere materialia permittat. Attamen, si facile obtineri posset dispensatio *in radice*, haec a S. Sede postulanda foret etiam utraque parte ignara (can. 1138, § 3). **Comp.**, n. 1133.

1215. — *Resp. ad 2.um Affirm.* Quatuor enim conditiones requiruntur ut beneficium dispensationis in radice obtineri possit, scilicet: 1.° Ut coniunctio sponsorum habuerit speciem extrinsecam veri matrimonii, et non fuerit manifeste fornicaria. — 2.° Ut consensus fuerit inefficax propter impedimentum iuris tantum ecclesiastici: alia enim impedimenta Ecclesia tollere non potest. Attamen si consensus initio nullus fuit propter impedimentum iuris divini vel naturalis, v. gr. *ligaminis*, cessante hoc impedimento, hic consensus perseverans adhuc sanari posse videtur ex quo illud impedimentum cessavit. Unde S. Paenit., 25 apr. 1890, civile matrimonium, initum adhuc vivente primo sponsae coniuge, sanavit in radice post huius coniugis mortem, legitimam declarando prolem post legitimi coniugis mortem susceptam, non vero illam quae antea habita fuerat: hoc tamen raro concedit Ecclesia. — 3.° Ut consensus utriusque perseveret. — 4.° Ut adsit urgens et gravissima causa. **Comp.**, nn. 1131, 1132.

Porro in casu praefatae conditiones habentur: etenim adest species veri matrimonii, cum uterque sponsus sit in bona fide, et nuptiae iuxta praescriptum Ecclesiae celebratae sint; consensus fuit inefficax ob impedimentum iuris tantum ecclesiastici; consensus quoque sponsorum perseveravit, cum nullam suspicionem impedimenti habeant; tandem adest causa valde gravis, cum vir minime moneri possit ut consensum renovet, vel saltem difficillime, et proinde dispensatio ordinaria non sufficeret, cum renovationem utriusque partis requirat; ergo in casu, ad dispensationem in radice recurrendum est.

1216. — *Resp. ad 3.um* Cum in casu nullus coniugum accersiri possit, hoc in supplici libello ad S. Paenitentiariam declarandum foret, ut amplissimam concederet gratiam, scilicet ut dispensaret, *partibus etiam non monitis*. Ceterum, stante tanta difficultate, putativi coniuges in bona fide relinqui possent. **Comp.**, nn. 976, 1133.

N. B. In memoriam revocetur, impedimentum affinitatis ex copula illicita sublatum iam esse per Codicem, ut supra dictum est; sed matrimonia cum tali impedimento nulliter inita, nulla manent, donec consensus renovetur aut habeatur sanatio in radice. **Comp.**, n. 1037.

CASUS IX

MATRIMONII REVALIDATIO 4.°

RANULFUS et TARSILIA, matrimonio clandestine, seu coram solo magistratu civili contracto, multis annis in hoc lugendo statu permanserunt. Tandem cum exercitia spiritualia in paroecia peragerentur, TARSILIA vehementi concione de iudicio divino commota, ad meliorem frugem se recepit, et nuptialem benedictionem admodum exoptavit.

RANULFUS autem, licet enixe ab uxore rogatus, recusat accedere ad ecclesiam, in qua a viginti annis pedem non fixit. Parochus cum duobus missionariis pergit ad hominem invisendum et rogandum ut a proposito discedat, sed incassum: «Sinite me, inquit ille, sufficienter sum coniugatus, vivo cum uxore contentus, nihil amplius mihi optandum est». Accepto hoc infausto responso moerens parochus cum sociis recessit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid faciendum, si sponsi clandestine coniuncti nolint ad ecclesiam accedere?*

2.° *Quid, si unus consentiat ad matrimonium instaurandum, et alter nolit?*

3.° *Quid de ratione agendi parochi in proposito casu, vel quid ipsi fuisset agendum?*

4.° *An matrimonium mere* CIVILE *ut aiunt, sit* CIVILITER *validum, si ab ipsis catholicis in Hispania contrahatur?*

SOLUTIO:

1217. — *Resp. ad 1.um* Coniungendi sunt in domo sua, vel in alio loco ab ipsis electo, sed coram testibus gravibus, quorum ope convalidatio huius matrimonii publica evadere possit, si hoc requiratur ad scandalum tollendum, scilicet si invaliditas coniunctionis prioris notoria sit. *Gury*, n. 1073.

1218. — *Resp. ad 2.um* Quam maxime adhortandus erit renuens ut tandem consentiat; si autem renuere pergat, inducendus est ut aliquem loco suo procuratorem constituat ad matrimonium nomine suo contrahendum, aut saltem consensum suum exprimat per epistolam parocho deferendam. Quod si adhuc nollet, ad dispensationem in radice recurrendum est. Sic Card. *Caprara*. *Gury*, n. 1074. **Comp.**, nn. 1127 et 1132.

1219. — *Resp. ad 3.um* In casu inducendus fuisset RANULFUS ad consensum hic et nunc renovandum coram praesente parocho, et duobus missionariis, rei testibus. Facile illa renovatio consensus

obtineri potuisset, ut patet ex eius verbis: «Vivo cum uxore contentus». Quare de hoc non cogitarunt neque parochus, neque eius socii? mens sane illis laeva fuit. Quid vero si RANULFUS consensum renovare noluisset? Adhortandus fuisset ad renovationem hanc alibi per procuratorem faciendam, vel ad dispensationem in radice recurrendum fuisset, ut supra dictum est. *Gury*, n. 1075.

1220. — *Resp. ad 4.um Neg.* Lex enim civilis in **Hispania** non aliud matrimonium *validum* pro *catholicis* agnoscit, nisi matrimonium canonicum. Cfr. Cod. civ., aa. 2, 4, 42 et 75; Orden de la Direc. Gral. de los Registros, 28 dic. 1900 *(Alcubilla*, Ap. de 1901, pag. 226); *Falcón-Romero Girón*, Cód. civil español, ilustrado con notas, etc., vol. 1, pag. 101.

Quare iure **hisp.** nemo admitti potest ad matrimonium *mere* civile contrahendum, nisi uterque sponsus (ex genuina legis interpretatione: cfr. *López Peláez*, Derecho esp., pag. 73 seq.; *Giobbio*, Diplomazia, vol. 3, n. 383), vel alteruter (ex praepostera interpretatione Gubernii) declaret se *acatholicum* esse. Hinc sequitur sic in **Hispania** contrahentes incidere, saltem pro foro externo, in poenas apostatarum vel haereticorum, ideoque in excommunicationem *speciali modo* Rom. Pontifici reservatam (1).

CASUS X

NULLITAS MATRIMONII OCCULTA

TITIUS et BERTHA matrimonium contraxerunt anno 1914. Post duos annos BERTHA, relicto TITIO, aufugit cum NICASIO in civitatem M., ibique cum ipso concubinarie vivit. Nunc parochus detexit, matrimonium TITII et BERTHAE esse nullum, eo quod sint consanguinei in quarto gradu. Parochus vellet concubinarios, qui iam duos filios habent, legitime coniungere, eorumque filios legitimare. Concubinarii nullitatem matrimonii ignorant. Verum parochus timet iras TITII, si hic intelligat parochum matrimonii nullitatem manifestasse BERTHAE.

HINC:

QUAER. 1.° *An nullitas praedicti matrimonii adhuc subsistat post Codicem?*

2.° *Quomodo se gerere debeat parochus in casu?*

SOLUTIO:

1221. — *Resp. ad 1.um Affirm.* Ratio dubitandi inde petitur, quod impedimentum consanguinitatis in quarto gradu suppres-

(1) *Mach-Ferreres*, Tesoro del Sacerdote, vol. 2, n. 678; Conc. Prov. *Burgen.*, part. 3, tit. 15, n. 2; Cod. civ. **Hisp.**, aa. 2, 4, 42 et 75. Vide **Comp.**, n. 929, N. B. 1.°

sum est a Codice. Cfr. can. 1076, § 2, et **Comp.**, n. 1028. Sed matrimonium nulliter celebratum propter aliquod impedimentum, perseverat nullum esse, etiam sublato aut cessante impedimento, donec coniuges, cognita nullitate, consensum libere renovent. Primum habetur in can. 1133 et 1134: «Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia» (can. 1133, § 1). «Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit» (ibid., § 2). «Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constat ab initio nullum fuisse» (can. 1134). Alterum constat ex declaratione Comissionis Codicis: «Quid dicendum de matrimoniis, si quae nulla sint ex capite impedimentorum a novo Codice abrogatorum: fiuntne matrimonia illa valida ipsa promulgatione novi Codicis, vel etiam post dictam promulgationem indigent dispensatione, sanatione, etc.? (can. 4, 10). — *Resp. Negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam». Comm. Cod., 2-3 iun. 1918: *Acta*, X, pag. 346. Iam vero in nostro casu coniuges hucusque ignorant nullitatem. Ergo matrimonium adhuc nullum est. Vide **Comp.**, n. 933, 3.° et n. 1124; *Ferreres*, Derecho sacramental, nn. 429 d, et 861.

1222. — *Resp. ad 2.um* Poterit parochus rem totam sub secreto communicare Episcopo civitatis M., eique significare ubi concubinarii habitent. Episcopus vero per prudentes personas sibi benevisas poterit explorare animum Berthae et Nicasii, an parati sint legitimas inire nuptias, si praecedens matrimonium nullum declaretur. Quod si assentiant, significetur Berthae, quasi eam interrogando, stipitem communem sibi et Titio; et tunc poterit Bertha postulare ab Ordinario loci in quo contraxit, vel in quo domicilium habet Titius (cfr. can. 1964), declarationem nullitatis sui matrimonii ex capite consanguinitatis in quarto gradu. Obtenta autem declaratione nullitatis, poterit statim Bertha transire ad nuptias cum Nicasio ad normam canonis 1990. Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 2, nn. 485 et 864.

CASUS XI

DE MATRIMONII SANATIONE IN RADICE

Titius et Bertha Matriti, ubi recreationis causa per quatuor hebdomadas commorati fuerant, coram parocho actualis habitationis, bona fide, connubium iniverunt, anno 1889, nulla petita vel obtenta delegatione a proprio parocho vel Ordinario. Paulo post

in Angliam se contulerunt, et in avitum domicilium se receperunt, ubi vitam coniugalem ducentes quatuor iam filios genuerunt. Sed ecce captus TITIUS amore CAIAE turpissimo, et hanc ob rem gravibus exortis domesticis discordiis, petivit et obtinuit divortium a toro et cohabitatione, ut liberius pravae cupiditati indulgeat. Cum vero res ita se haberent, casu rescivit BERTHA suum matrimonium nullum esse, ob impedimentum clandestinitatis; vult tamen, propter bonum prolis, ut matrimonium convalidetur per sanationem in radice, si fieri possit. Plures hac de re interrogat confessarios: quorum primus dicit convalidari non posse, quia non perseverat consensus TITII; alter asserit matrimonium non egere sanatione in radice, nam ipso facto convalidatum fuit, ex quo prima vice iam in Anglia copulam maritali affectu habuerunt; tertius demum pronuntiat et sanatione in radice indigere, et hanc posse adhuc obtineri. Igitur ut inter tam oppositas sententias quid sentiendum sit intelligatur, sequentia dubia tibi proponuntur dirimenda.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid sit sanatio in radice, et quinam eius effectus?*
2.° *Quandonam suos producat effectus dispensatio in radice?*
3.° *An matrimonium* TITII *et* BERTHAE *ipso facto fuerit in Anglia convalidatum per vitam maritalem?*
4.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1223. — *Resp. ad 1.um* Sanatio matrimonii *in radice* est eiusdem convalidatio, secum ferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos ad praeteritum. — Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur. — Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest, vel una tantum, vel utraque parte inscia (can. 1138). — Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede (can. 1141). **Comp.**, n. 1128 seq.

1224. — *Resp. ad 2.um* In sanatione *in radice* debemus distinguere: *a)* convalidationem matrimonii, et *b)* ablationem effectuum qui e nullitate matrimonii orti erant.

a) Matrimonium convalidatur *ex nunc*, seu a tempore fulminatae dispensationis, et absque renovatione consensus, hoc pacto: cum enim adsit consensus, qui, inspecto solo iure naturae, sufficiens sit ad contractum matrimonialem, et hic consensus ex impedimentis tantum iure canonico inductis inefficax sit, si Ecclesia nunc tollit huiusmodi impedimenta, consensus ille perseverans

producit suos effectus, etiamsi id ignorent contrahentes, et consequenter *ex nunc* datur validum matrimonium. Non autem per sanationem fit, nec fieri potest, ut matrimonium nulliter contractum, non ita fuerit contractum (1).

b) Effectus orti e nullitate matrimonii, v. gr. illegitimitas filiorum, ita auferuntur ac si matrimonium validum fuisset ab initio; unde quoad effectus *fictione iuris* matrimonium convalidatur *ex tunc:* filiis igitur confertur legitimitas quasi a tempore initi matrimonii, saltem in ordine ad effectus spirituales, ad beneficia, sc. ad sacros ordines, ad ecclesiastica officia, etc.

1225. — *Resp. ad 3.um Neg.* Matrimonium enim ab initio nullum non convalidatur (excepto casu dispensationis *in radice)* etiamsi cessent impedimenta quae consensum reddebant *iuridice* inefficacem, nisi coniuges, cognita nullitate matrimonii, et cessatione impedimenti, novum consensum exprimant (2). Vide dicta supra, n. 1212, ex can. 1133, 1134. Ratio videtur desumenda ex iure positivo Ecclesiae. *Gasparri*, n. 1130; *Génicot*, l. c. Atqui TITIUS et BERTHA ignorabant matrimonii nullitatem. Ergo... **Comp.,** n. 1129, *b*.

1226. — *Resp. ad 4.um* Matrimonium TITII et BERTHAE nullum fuit, utpote clandestine contractum in loco ubi vigebat cap. *Tametsi*. **Comp.,** n. 1071, et n. 992. Cfr. *Ferreres*, El imped. de clandestin., n. 79 seq. Sed adhuc sanari *in radice* potest, quia adsunt omnes conditiones requisitae, ut patet ex dictis supra, n. 1215. Unica difficultas esse poterit circa perseverantiam consensus ex parte TITII. Consensus tamen adhuc perseverare plane videtur. Quamvis enim TITIUS divortium a toro et habitatione petierit, et ita sit dispositus, ut si impedimentum cognosceret, consensum *revocaret*, non obstante hac ipsius animi dispositione seu voluntate interpretativa, consensus eius in vinculo adhuc perseverat. Ergo dari potest sanatio *in radice*. Cfr. *Acta S. Sedis*, vol. 1, pag. 182 seq.; *Gasparri*, n. 1156; *Il Monitore*, vol. 12, pag. 67 seq. **Comp.,** n. 1132.

Post decretum *Ne temere* et etiam post Codicem validum fuisset hoc matrimonium, si intra limites territorii parochi assistentis contractum fuerit.

De cetero filii BERTHAE legitimi habentur ex iure, utpote nati ex matrimonio bona fide inito ab utraque parte. Etiam legitimi essent quamvis ab una tantum parte bona fide fuerit initum.

---

(1) *Bened. XIV*, Const. *Etsi matrimonialis*, 27 sept. 1756. Cfr. *Schmalzgr.*, l. 4, tit. 17, n. 123; *Wernz*, Ius Decretal., vol. 4, n. 663 seq.; *Gasparri*, n. 1149; *D'Annibale*, 3, n. 368, nota 16; *Lehmk.*, 2, n. 828. **Comp.,** n. 1129, *a* et *b*.

(2) Cfr. S. Off., 31 aug. 1887; *Gasparri*, n. 1138; *Wernz*, l. c., n. 649, nota 7, et n. 650, nota 8; *Lehmk.*, 2, n. 824; *Génicot*, 2, n. 1138; *Il Monitore*, vol. 11, pag. 26.

CASUS XII

TRANSITUS AD ALIAS NUPTIAS

MARTHA et NICOLAUS matrimonium contraxerunt in facie Ecclesiae anno 1914 postquam NICOLAUS rem cum matre MARTHAE habuerat. Haec post sex annos a contracto matrimonio innotuerunt DIDACO, confessario, ex confessione MARTHAE, feminae piae, quae audierat ab ipso suo marito NICOLAO. Coniuges sunt in bona fide circa valorem matrimonii, ex quo plures filios habent; sunt tamen inter MARTHAM et NICOLAUM frequentia iurgia, propter pravos mores NICOLAI, hominis inurbanissimi.

HINC:

QUAER. 1.° *An hoc matrimonium sit nullum?*

2.° *Et quatenus affirmative, quomodo convalidandum?*

SOLUTIO:

1227. — *Resp. ad 1.um* Matrimonium, utpote contractum ante promulgationem Codicis, nullum est ob impedimentum affinitatis ex copula illicita et quidem in linea recta, quae tunc difficile dispensabatur. Cfr. *Ferreres*, Derecho sacramental, n. 627, *b*.

Post Codicem tale impedimentum sublatum est, unde post Codicem hoc matrimonium contrahi potuisset absque dispensatione. Cfr. *Ferreres*, l. c., nota, et **Comp.**, n. 1037.

Cum ergo matrimonium nulliter contractum sit, nullum perseverat, donec renovato consensu convalidetur. Atqui talis renovatio habita non est. Ergo nullum perseverat.

1228. — *Resp. ad 2.um* Cum nullus ex coniugibus sciat nullitatem matrimonii, etsi uterque cognoscat materialiter causam ipsius nullitatis, seu copulam habitam cum matre MARTHAE, si mutuus amor vigeret inter coniuges, nulla esset difficultas: nullitas manifestaretur utrique, ut consensum renovarent. Sed haec manifestatio forte NICOLAUM nunc induceret ad derelinquendam MARTHAM.

Forte poterit nullitas MARTHAE manifestari, quae, utpote femina pia, parata erit ad consensum renovandum, quod satis erit, quia ipsa revera tunc erit unica pars conscia impedimenti. **Comp.**, nn. 1124, 1125.

CASUS XIII

AN ET QUOMODO MATRIMONIUM CONVALIDARI POSSIT

SANDALIUS, natione anglicus sed in Ecclesia catholica baptizatus, matrimonium contraxit cum SARA, protestantica, eiusdem nationis, et de cuius baptismate dubitari potest.

Matrimonium initum fuit anno 1907 cum sola assistentia pastoris haeretici in Hispania, ubi, ut notissimum est, vigebat cap. *Tametsi*, et consequenter, hoc matrimonium evidenter nullum est. SANDALIUS cognoscit nullitatem matrimonii et paratus est ad illud convalidandum, quia particeps fieri vult Sacramentorum et paratus est interea ad non petendum debitum, etsi debitum denegare SARAE petenti non audet, ne suspicionem ingerat ipsi, quae nullo modo posset adduci ad matrimonium celebrandum coram Ecclesia.

HINC:

QUAER. *Quid consilii capiendum est in casu?*

SOLUTIO:

1229. — *Resp.* Via expedita et, ut videtur, unica, erit recursus ad S. Paenitentiariam, petendo dispensationem ab impedimentis et sanationem *in radice* pro foro interno extrasacramentali, quae duo inscribi debent in libro secreto matrimoniorum, et vim exerere poterunt non modo ab initio in foro interno, sed etiam postea in foro externo, si quando nullitas matrimonii publica fieret.

Etsi enim agatur de casu in quo periculum est in mora (propter debitum petendum et reddendum) et putati coniuges resideant in ipsa civitate episcopali, et consequenter facile posset institui recursus ad Ordinarium ad obtinendam dispensationem ab impedimento mixtae religionis et etiam (quatenus opus sit, ob dubium baptismum SARAE) ab impedimento disparitatis cultus (can. 1045, §§ 1, 2; can. 1043); cfr. **Comp.**, n. 952, IV et V); immo hoc ultimum impedimentum, utpote dubium dubio facti, dispensare poterit Episcopus potestate sua ordinaria vi canonis 15; nihilominus duplex occurrit difficultas: prima, quia ab his impedimentis dispensare nequit Ordinarius nec licite nec valide (S. Off., 21 iun. 1912; cfr. *Ferreres*, Los esponsales, n. 709 seq., et apud *Razón y Fe*, vol. 34, pag. 99 seq.), nisi exigat cautelas praescriptas, nempe a SARA exigenda est cautio de avertendo periculo perversionis coniugis catholici, ab utroque vero de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda. Iam vero quomodo has cautelas Ordinarius exigere poterit a SARA, cui in casu nihil dicendum est?

1230. – Altera difficultas oritur ex eo quod in casu requiratur *sanatio in radice*, eo quod nullitas matrimonii proveniat ex clandestinitate. Ergo convalidatio fieri debet vel observando formam vel sanando in radice (can. 1137; **Comp.**, 1127). Ordinarius autem dispensare potest ab observanda forma, si agatur de matrimoniis contrahendis aut convalidandis in periculo mortis, non autem extra tale periculum (Cfr. can. 1043, 1045; **Comp.**, n. 952). Nec Ordinarius potest concedere sanationem in radice (**Comp.**, n. 1133, q. 5.°).

Si nullitas procederet ex aliquo impedimento dirimente a quo posset Ordinarius dispensare, posita dispensatione, procedi posset ad convalidationem simplicem per renovationem consensus solius SANDALII, qui solus nullitatem matrimonii cognoscit. Sed in casu debet convalidatio fieri servando formam, ad quod requiritur ut utraque pars suum consensum renovet coram parocho et ambo sint tunc mutuo praesentes personaliter vel per procuratorem (can. 1088, § 1).

CASUS

DE CONIUGUM DIRECTIONE

CASUS I

OBLIGATIO DEBITI

1.° URSULA, uxor, ob dolores partus et nutritionis incommoda maximo taedio affecta, statuit in posterum debitum marito non amplius concedere. Cum autem nolit a proposito suo recedere, absque absolutione a confessario dimittitur.

2.° VICTORIA magna tristitia laborat, eo quod omnes filii, quos genuit, nati sunt mortui; quapropter nullos alios in posterum generare statuit, adeoque debitum marito denegare.

3.° THECLA in magna anxietate conscientiae versatur, propter virum, qui frequenter solet debitum coniugale persolvere modo venialiter malo, v. gr. situ innaturali. Nollet peccato viri cooperari, licet leve sit; sed timet ne ipsi displiceat, eumque contristetur. Quaerit igitur quid facere possit vel debeat?

HINC:

QUAER. *Quid sentiendum in praefatis casibus?*

SOLUTIO:

1231. — *Resp.* In *primo* casu URSULA non potest a peccato, et quidem gravi, immunis esse. Recte igitur absque absolutione a confessario dimissa est. Uxor excusari nequit a debito reddendo ob ordinaria partus vel nutritionis incommoda, neque ob dolores moderatos, aut etiam graves sed non diuturnos, v. gr. capitis per plures menses post partum, neque ob valetudinem aliquo modo debilitatam, quia haec omnia conditioni matrimoniali sunt annexa; et uxor, vi contractus, corpus suum ad finem generationis tradendo, censetur se obligasse ad omnia incommoda generationem concomitantia vel subsequentia.

1232. — In *secundo* casu non videtur inquietanda VICTORIA *per se*, si infortunium illud proveniat ex aliquo vitio organico ex quo partus difficillimus efficitur, et fetus, antequam in lucem prodeat, exstinguitur. Ratio est, quia remedium huic malo non suppetit, et hoc nimium generat moerorem. Excipe tamen, si dissidia inter coniuges ex debiti denegatione subsecutura sint (*S. Alph.*, nn. 952, 953) vel periculum incontinentiae pro viro.

1233. — In *tertio* casu, quid THECLAE respondendum? *Per se* ab omni obligatione excusanda est. Ratio huius decisionis est, quia actus coniugalis tali modo exercitus est illicitus; vir autem ad actum illicitum ius strictum habere non potest. Potest tamen uxor debitum simili modo peragendum permittere ex aliqua rationabili causa, v. gr. si incommoda notabilia ex debiti denegatione timeat, nempe viri aliquam offensionem, etc. *S. Alph.*, n. 946. Ceterum son sunt ingerendi scrupuli ingenuae mulieri, quae pro bono pacis, et ne quid peius contingat, marito obtemperat quoties agitur tantum de culpa veniali, quam *facile* impedire nequit. *Billuart*, *Reuter*, etc.

CASUS II

OBEX AD DEBITUM

1.° LEONIA, puella annos viginti nata, votum castitatis perpetuum emittit. Pluribus autem annis abhinc elapsis, a parentibus inducta, nuptiis favorabilibus, quae occurrunt, corde et animo inhiat. Ast quid de voto? illud nemini aperire audet. Hoc igitur non obstante, matrimonium perficit; verum mox angustiae incipiunt. Statuit quidem solutionem ab illo vinculo quamprimum petere, sed interea debitum marito petenti reddere cogitur; immo, ut ipsi placeat, aliquando et ipsa petit. Denique, stimulis conscientiae agitata, adit confessarium, cui omnia pandit.

2.° ROSALIA, matrimonio bona fide contracto, mox incipit dubitare de aliquo secreto impedimento. Perseverat nihilominus in cohabitatione cum viro, donec de matrimonii nullitate certa fiat. Comperto autem postea impedimento, quaerit anxia a confessario quid sit faciendum? «Neganda omnino cohabitatio, inquit ille, usquedum dispensatio obtenta fuerit». Sed pessimus exitus consilii sequitur; inducitur enim ROSALIA ad debitum viro furenti reddendum ex metu gravissimo, immo sub mortis periculo, atque, ut e tantis angustiis eripiatur, votis mariti obtemperat.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid agendum a confessario cum* LEONIA, *in primo casu? an ei permittendum ut debitum petat et reddat, instante viro, donec a voto dispensetur?*

2.° *An* ROSALIA, *in secundo casu, comperto iam impedimento, debitum marito reddere possit, ut vitet malam tractationem, vel mortis periculum?*

3.° *An saltem passive se habere possit?*

4.° *Quis ab impedimento, in utroque casu, dispensare valeat?*

SOLUTIO:

1234. — *Resp. ad 1.um* LEONIA 1.° debitum petere non potest. *Feije*, De imped. et disp. matr., nn. 517 et 559; *Génicot*, n. 513. **Comp.**, n. 1107.

1235. — 2.° LEONIA potest quidem debitum reddere, ut iuri compartis satisfaciat; sed non potest petere, donec a voto dispensetur, quia hoc esset voti violatio. — 3.° Debet autem omnino abstinere a debito coniugali, si alter consentiat, vel ius petendi amiserit, v. gr. per adulterium vel incestum. **Comp.**, n. 981.

1236. — *Resp. ad 2.um Nego* omnino. Ratio est, quia, nullitate matrimonii certo cognita, copula coniugalis ROSALIAE esset vere fornicaria: atqui fornicatio est quid intrinsece malum; ergo nunquam licita est, ne ad mortem quidem vitandam; nec refert quod maritus ignorans impedimentum sit in bona fide, et ius suum, ut putat, prosequatur, quia, stante matrimonii nullitate, nullum ius habet, licet se habere existimet.

1237. — *Resp. ad 3.um Controvertitur.* Hic redit casus utrum mulier vi oppressa debeat potius permittere se occidi quam violari. Duplex datur sententia probabilis: prior negat, quia mulier se passive habendo rei extrinsece malae cooperatur; posterior vero affirmat, quia mulier se passive habendo nullum actum ponit, sed tantum ex gravissima causa, seu ex metu mortis, omittit resistentiam externam, et denegat positive omnem consensum internum; haec autem permissio non est cooperatio formalis, sed mere materialis, et sufficienter metu mortis excusatur. Verum supponitur semper nullum adesse periculum consensus in delectationem veneream. **Comp.**, vol. 1, n. 75, et n. 488; *S. Alph.*, l. 4, n. 368.

1238. — *Obiicies:* Si mulier se passive habere potest, iuxta sententiam probabiliorem modo enuntiatam; ergo simpliciter debitum reddere potest, siquidem hoc est pro muliere idem ac se passive habere.

Resp. Nego conseq. et paritatem. Ratio est, quia secundum usum communem loquendi, reddere debitum minime idem est ac se passive habere; etenim reddens debitum vere cooperatur, cum consentiat in viri actionem, et corpus suum eius voluntati simpliciter subiiciat; dum mulier, quae se passive habet, ex dictis: 1.° in actionem viri minime consentit; 2.° consensum in delectationem constanter excludit; 3.° vi opprimitur, et ex solo metu gravissimo resistentiam externam omittit. *Elbel*, nn. 419, 423.

1239. — *Resp. ad 4.um* Episcopus in utroque casu dispensare potest. Etenim, in *primo* casu, Episcopus dispensare potest a voto castitatis, contracto matrimonio, in ordine ad usum matrimonii restituendum: sic ex consuetudine, iuxta can. 1045 (n. 977). Insuper reservatio huius voti Summo Pontifici cederet in destructionem,

non in aedificationem, cum tantum periculum in hoc casu communiter instet. *S. Alph.*, n. 987.

1240. — In *secundo* autem casu dispensare etiam potest Episcopus, licet agatur de impedimento dirimente, quia ingens datur periculum in mora, iuxta superius dicta, n. 977. *S. Alph.*, n. 1123, et alii *communiter*.

CASUS III

DE IIS QUAE CONIUGATIS NON LICENT 1.°

Mulier debitum a marito petit: iste vero negat; tunc uxor, ad explendum desiderium, sese turpiter tangit, ut voluptati satisfaciat, sese delectando.

HINC:

QUAER. 1.° *Utrum hoc liceat uxori, marito praesente et debitum nolente reddere? Utrum idem liceat, marito absente?*

2.° *Si negative, utrum liceat confessario dicere uxori, ut blanditiis et tactibus maritum excitet ad copulam?*

3.° *Cum mulier verum semen non effundat, in quo consistit respectu mulieris periculum incontinentiae, et periculum pollutionis? Estne pollutionis periculum admittendum in muliere?*

SOLUTIO:

1241. — *Resp. ad 1.um* Praedicta mulier nequit sibi quaerere voluptatem solitariam, seu usque ad effusionem seminis seu humoris vulvo-vaginalis, neque praesente, neque absente marito, nisi forte haec fiant ut praeparet se ad copulam coniugalem certo futuram *immediate*, etsi forte humor praeter intentionem effundatur per accidens extra vas.

1242. — *Resp. ad 2.um* Potest blanditiis et tactibus inducere virum ad copulam, dummodo caveatur periculum pollutionis; sed confessarius cautus sit in exponendo modum, immo caste et verecunde et parce de his rebus loquatur.

1243. — *Resp. ad 3.um* Effusio illa humoris vulvo-vaginalis, seminis antea vocati, si fiat extra copulam, *per se* constituit peccatum grave pollutionis in femina. **Comp.**, vol. 1, n. 532, N. B.

Periculum incontinentiae in femina nupta, est periculum ne incidat in peccata contra castitatem sive cogitatione, sive verbo, sive praesertim opere, v. gr. pollutione, adulterio, etc.

CASUS IV

DE IIS QUAE CONIUGATIS NON LICENT 2.°

GENOVEFA maritum habet, qui ob infirmitatem et inceptam senectutem impotentia subsequenti ita laborat, ut copulam neque imperfectam perficere possit. Phrenetice autem se gerit actus coniugatis leviter prohibitos continuo exercens, immo et non semel actus etiam graviter peccaminosos. GENOVEFA his actibus graviter illicitis fortiter resistit, licet pro humana fragilitate non semel etiam graviter peccavit, morem marito gerens. TITIUS, confessarius, GENOVEFAE imposuit obligationem separationis a marito sub poena denegatae absolutionis. Alius autem confessarius rem ita clare non videt.

HINC:

QUAER. 1.° *An* GENOVEFAE *liceant omnia quae coniugatis licent extra copulam: seu ea quae recensentur in Comp., n. 1146, praeter ea quae illic habentur in 2.°, atque etiam quae illic exponuntur in n. 1147, praeter nonnulla quae in 6.° recensentur?*

2.° *Utitur* GENOVEFA *iure suo permittendo quae levia sunt?*

3.° *Quod bis vel ter graviter peccet idque quasi necessario, quia ter in anno occasionem proximam non fecit remotam, inducit necessitatem separationis?*

SOLUTIO:

1244. — *Resp. ad 1.um* In genere dici potest: *a)* quae levia sunt, gravia non fieri in hac materia, etsi multum multiplicentur; *b)* aliqua, quae in coniugatis levia sunt eo quod ordinentur ad copulam legitimam, in hoc casu gravia esse, quia talis ordinatio locum habere non potest: huiusmodi sunt quae leguntur in Comp., n. 1147, 4.°, quae gravia essent in casu de quo quaeritur; item quae illic habentur n. 1146, 2.° (omnia), nec carent difficultate quae habentur n. 1147, 5.°, ut taceam de aliis sub 6.° (1).

(1) **Comp.**, 1146. 2.° Culpa *per se* vacant etiam tactus et aspectus minus honesti, si ad copulam *immediate* referantur. Immo idem tenendum, etiamsi essent *simpliciter* inhonesti, sed ad naturam excitandam necessarii aut utiles, tunc enim sunt quaedam copulae praeparatio et velut inchoatio. Si autem actus, quibus coniux se ad actum coniugalem disponit, tales sint, ut pollutionem *per se* facile provocent, culpabiles esse queunt, si desit diligentia ad eam extra congressum evitandam, quae diligentiae omissio, ubi huiusmodi sit ut probe per eam quis pollutionem extra vas velle censeatur, gravis etiam culpa esse potest; quod si, debita adhibita diligentia, talis pollutio praeter intentionem sequatur, nulla erit culpa.

1147. 4.° Non peccat graviter, immo iuxta communiorem et probabiliorem sententiam

1245. — *Resp. ad 2.um* In his perpetrandis quae sub levi sunt prohibita, nemo utitur iure suo, nam ius non datur ad perpetranda venialia. Igitur per se etiam quoad levia resistere debet; multo magis, ut patet, quoad gravia.

1246. — *Resp. ad 3.um* Quod bis vel ter, etc., graviter peccet, non est ratio sufficiens faciendi separationem a cohabitatione, etsi bonum esset ut fieret separatio a toro. Occasio non dicitur necessaria quia inducat peccandi necessitatem, sed quia moraliter fieri nequit ut duo coniuges non vivant in eadem domo. Sed illa occasio, quae est necessaria et *proxima*, fieri potest necessaria *remota*, oratione, etc., ita ut *raro peccetur*, saltem *graviter*

CASUS V

DE IIS QUAE CONIUGATIS NON LICENT 3.°

TITIUS, confessarius, suis paenitentibus coniugatis permittit actus venereos satiantes naturam, etiam absque copula naturali. Cum a suo confessario ipse TITIUS argueretur, hic suam praxim his rationibus defendere conatur: *a)* Hodie saepissime habetur impossibilitas admittendi numerosam prolem. Ex altera parte impossibile est coniugatis sese continere a commercio carnali. Versantur in occasione proxima necessaria. — *b)* Licita est coniugatis venerea delectatio incompleta extra copulam habita. Inter incompletam vero et completam delectationem veneream, non est essentialis differentia. Ergo completa ipsis est licita extra copulam, aut etiam cum copula sodomitica. Quod aeque valet de utroque coniuge.

---

nec leviter, uxor quae seipsam tactibus excitat ad seminationem *statim post* copulam, in qua vir solus seminavit: 1.° quia seminatio mulieris pertinet ad complendum coniugalem actum; et sicut uxor potest se praeparare tactibus ad copulam (cfr. *Berardi*, Praxis, vol. 1, n. 994), ita etiam perficere; 2.° quia si mulieres post talem irritationem compescere naturales motus tenerentur, essent iugiter magno peccandi periculo expositae. *S. Alph.*, n. 919.

5.s Tactus cum seipso ex delectatione venerea, absente altero coniuge, iuxta plurium sententiam, a peccato gravi excusari non possunt, etiam seclusa pollutione aut proximo eius periculo. Ratio est, quia coniux non habet ius utendi proprio corpore in ordine ad voluptatem secum explendam, sed tantum in ordine ad copulam. *Lacroix*, n. 339, etc.; *S. Alph.*, n. 936. — Alii tamen non pauci apud ipsum S. Alphonsum dicunt, seclusa pollutionis periculo, hoc *culpam venialem non excedere*. S. Alphonsus primam sententiam *probabiliorem* censet.

6.° Delectatio *morosa* de copula habita, vel remote habenda, seclusa pollutionis periculo, iuxta communem sententiam est peccatum veniale tantum: 1.° Est peccatum aliquod; quia in hac voluptate, ad proximam copulam non relata, inordinato invenitur, cum desit finis honestus et frustra moveantur, inchoative saltem, spiritus genitales. — 2.° Veniale non excedit; quia, cum copula sit coniugibus *per se* licita, non potest esse graviter illicitum de illa delectari. Non autem illicita est simplex cogitatio de his habendis vel habitis. *S. Alph.*, n. 937; *Voit*, n. 110. — Immo nec desiderium de copula futura nec approbatio de praeterita sunt *per se* illicita; quia desiderium de re licita nequit illicitum esse.

HINC:

QUAER. *Quid de ratione agendi* TITII *deque argumentis quibus eam fulcire conatur?*

SOLUTIO:

1247. — *Resp.* Praxis TITII omnino reprobanda est, eiusque rationes omnino paganismum sapiunt: *a)* paganum enim est gaudia praesentis vitae quaerere et non curare de vita aeterna, quaerere delicias matrimonii et eius onera fugere vitando numerosiorem prolem, pericula gestationis ac partus ab uxore removendo. Et ad hoc inducit TITIUS suos paenitentes. Conceptus vitae christianus est, eam considerare uti viam ad patriam, uti tempus probationis ac certaminis, et augere fidem in divina providentia Patris nostri caelestis, qui pascit volatilia caeli et vestit lilia campi. Quotidiana enim experientia constat numerosas familias generatim aliis esse feliciores, in ipsis maior viget energia membrorum, maior unio, maiorque virilis amor. Novis prolibus fortior et dulcior redditur coniugalis amor. Non datur ergo praetensa illa impossibilitas admittendi numerosiorem prolem. Nec consequenter datur necessitas hac de causa abstinendi se a commercio carnali.

Datur tamen pluries necessitas sese abstinendi per tempus aliquod, v. gr. causa infirmitatis alterius coniugis, causa absentiae non semel necessariae; sed non datur in hisce casibus vera impossibilitas servandi castitatem; Deus enim impossibilia non iubet, et «fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione proventum, ut possitis sustinere» (1). Quod si nolunt numerosiorem prolem habere, servare debent perfectam castitatem. Et quamvis difficile sit in casu eam servare, non erit impossibile cum Dei gratia, quae non deerit sincere Deum quaerentibus. Et notet TITIUS S. Paenitentiariam, die 3 aprilis 1914, declarasse nec mortis vitandae causa posse uxorem permittere ut maritus sodomitice agat. Ergo est res intrinsece et graviter mala etiam pro coniugatis; et tamen TITIUS eam licitam pronuntiat!!

1248. — *b)* Nec aliud argumentum tolerari potest. Nam coniugatis delectatio venerea incompleta extra copulam non licet nisi in ordine ad copulam. In casu TITII copula omnino excluditur voluntarie. Ergo et illae delectationes excludendae sunt.

Si licet incompleta, ait TITIUS, licebit completa, quia inter utramque non est essentialis differentia. Hoc falsissimum est, nam incompleta iis tantum licet in quantum ordinatur ad copulam coniugalem perfectam sive immediate, sive etiam saltem

(1) I Cor. 10, 13.

mediate et remote, et dummodo in hoc casu absit periculum pollutionis (cfr. *S. Alph.*, lib. 5, n. 25); completa vero delectatio extra copulam coniugalem non modo non ordinatur ad copulam coniugalem perfectam, sed eam excludit, immo tota malitia delectationis venereae completae inde praecipue desumitur quia, si haec voluptas, quae hominibus conceditur ad eos alliciendos ad matrimonium, esset licita extra copulam coniugalem, homines deterreret a copula coniugali completa, quia possent habere illam delectationem sine oneribus matrimonii, quae onera praecipue consistunt in procreatione filiorum. Unde naturalis et legitima generis humani propagatio et institutio subverteretur. **Comp.**, vol. 1, n. 532, N. B.

Et quidem aeque valet de utroque coniuge.

1249. — Adde, hanc TITII doctrinam omnino reprobatam esse a S. Paenit., 2 sept. 1904, et, ut ex responso apparet, TITIUS denuntiandus: «TIBULLUS excipiens confessiones mulierum, quarum viri saepe abesse solent et quae non facile se continent, docet et suadet easdem mulieres non peccare in sequentibus casibus: 1.° Si desiderando proprium virum absentem, patiantur commotionem sensualem, seu pollutionem. — 2.° Si desiderent hanc eandem pollutionem in se experiri ex ardenti amore viri absentis. — 3.° Si pollutionem in se excitent tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem.

»Sacra Paenitentiaria dilecto in Christo... scribenti subiungit: Iam bis hac super re ab hoc sacro Tribunali responsum fuisse, et actus huiusmodi esse graviter illicitos et confessarium eos probantem esse denuntiandum». **Comp.**, n. 532, nota.

1250. — Doctrinae TITII reprobationem confirmavit S. Paenitentiaria, 3 apr. 1916: «Si maritus committere cum ea *(uxore)* sodomitarum crimen, cum hic sodomiticus coitus actus sit contra naturam ex parte utriusque coniugis sic coëuntis, isque doctorum omnium iudicio graviter malus: hinc nulla plane de causa, ne mortis quidem vitandae, licite potest uxor hac in re impudico suo marito morem gerere. Miraturque vehementer S. Paenitentiaria, quod apposita sententia cum humanae naturae dedecore, in quorundam sacerdotum animis (ut refertur) insidere potuerit» (Apud *Marc*, vol. 2, nn. 2116, 2117). **Comp.**, n. 1165, VI.°, *b)*.

CASUS VI

DE IIS QUAE CONIUGATIS NON LICENT 4.°

SEMPRONIUS, professor theologiae moralis, hanc sententiam tuetur: Copula coniugalis imperfecta, quae fit cum seminatione

viri ad orificium vaginae, licita est, si fit ob causas graves quae dissuadeant novae prolis conceptionem. Quod valet, etsi nulla sit impossibilitas physica copulae perfectae cum perfecta vaginae penetratione. Ratio: conceptio in tali casu manet possibilis, etsi est valde improbabilis. Hinc huiusmodi modus agendi non est intrinsece malus; ideoque dici potest etiam licitus, quotiescumque habentur rationes omnino graves. Accedit praxis sat universalis, quae talem modum agendi non solum permittit, sed etiam commendat, si huiusmodi causae graves adsunt.

HINC:

QUAER. *Quid de* SEMPRONII *doctrina sentiendum sit?*

SOLUTIO:

1251. — *Resp.* SEMPRONII doctrina improbata iam fuit a S. Officio die 1 dec. 1922: «I. An tolerari possit confessarios sponte sua docere praxim copulae dimidiatae, illamque suadere promiscue omnibus paenitentibus, qui timent ne proles numerosior nascatur. — II. An carpendus sit confessarius qui, omnibus remediis ad paenitentem matrimonio abutentem ab hoc malo avertendum frustra tentatis, docet exercere copulam dimidiatam ad peccata mortalia praecavenda. — III. An carpendus sit confessarius qui, in circumstantiis sub. II, copulam dimidiatam paenitenti aliunde notam suadeat, vel paenitenti interroganti num hic modus licitus sit, respondet simpliciter licere absque ulla restrictione seu explicatione. — *Responsio.* Ad I dubium, *Negative.* Ad II et III, *Affirmative*». **Comp.**, n. 1165, VIII.

1252. — Argumenta autem SEMPRONII suam sententiam non evincunt. Nam, ipso fatente, in casu conceptio, etsi possibilis sit, est *valde improbabilis*. Iam vero si intrinsece malum est hominem occidere, etiam intrinsece malum erit voluntarie eum in tali loco vel in talibus adiunctis constituere ut valde improbabile sit eum posse vivere. Et a pari si intrinsece malus est onanismus, quia copula eo modo exercetur ut vix aut ne vix quidem probabilis sit conceptio, etiam intrinsece malum erit copulam voluntarie exercere eo modo ex quo generatio valde impossibiliter sequi possit.

1253. — Nec dicatur auctores omnino tutam habere sententiam quae docet licitum esse copula uti illis diebus in quibus iuxta plurium medicorum sententiam certe generatio sequi non potest; nam haec sententia habet pro se auctoritatem Sacrae Paenitentiariae (vide n. 267), et praeterea disparitas est manifesta; nam in hoc casu coniuges utuntur copula perfecta, ex qua *per se* sequi semper possit generatio; quod autem aliis diebus se abstineant nullam legem violant, nam nulla lex obligat coniuges ad utendum coniugio illis aliis diebus, nec ulla est quae eos obliget ut se

abstineant aliis diebus. **Comp.**, n. 1159. In casu vero nostro copula ex ipso modo utendi imperfecta est et accedens fere ex integro ipsi onanismo.

1254. — Nec iuvaretur SEMPRONIUS, si vellet se tueri doctrina iuxta quam illicita non est copula, cum propter defectum matrimonio valide contracto supervenientem, semen effundi non possit in interiorem usque vaginae partem, modo effundi et applicari possit ad os vaginae: adhuc enim tunc sequi generatio potest, cum semen per absorptionem et non per descensum ad uterum pervenire possit et soleat. **Comp.**, n. 1003, VI.

Nam in hoc casu coniuges copula utuntur unico modo quo possunt, nec physicam possibilitatem habent aliter agendi: ergo excusantur impossibilitate physica aliter agendi. In casu vero SEMPRONII nulla adest physica impossibilitas, quae excusare potest.

Sic mater, si, cum posset sufficienter lactare filium, id voluntarie non faciat, sed tantum eo modo lactet ut valde improbabile sit eum victurum, intrinsece male ageret; sed si quasdam ob causas reperiretur in impossibilitate physica aliter agendi, ipsa physica impossibilitas eam excusaret.

1255. — Rationes illae, quas omnino graves vocat SEMPRONIUS, cum impossibilitatem physicam non inducant, nequeunt excusare a re intrinsece mala.

Illa praxis sat universalis, quam commemorat SEMPRONIUS, forte non est tam universalis, et, quaecumque demum illa sit, probat tantum ignorantiam eorum qui praxim illam permittunt aut commendant contra apertam declarationem S. Officii.

CASUS VII

DE IIS QUAE CONIUGATIS NON LICENT 5.°

BERTHA, uxorata, instructionem hanc accepit a NARCISSO, confessario, circa matrimonii usum. «Sufficit, ait confessarius, quod vir semen effundat circum feminae vas, absque huius penetratione, et mulier cito etiam potest seipsam lavare extrinsecus, non autem intrinsecus». Addit NARCISSUS hanc praxim Romae approbatam fuisse. Rem BERTHA detulit alii confessario, GREGORIO, qui satis miratur, hanc praxim commendari a NARCISSO, et quod hic dicat Romae esse probatam, cum ex tali praxi finis matrimonii ordinarie attingi non possit. Unde BERTHAE significavit, sine dubio eam non bene intellexisse NARCISSUM, sed illa asserit, non semel sed pluries idipsum sibi repetiisse.

HINC:

QUAER. *An praxis, quam* NARCISSUS *commendavit, tolerari possit?*

SOLUTIO:

1256. — *Resp. Negative*, et sine dubio vel BERTHA male intellexit NARCISSUM, vel hic rem non bene explicavit, aut vehementer errat. Praxis illa de industria nunquam quaeri potest, quia est merus onanismus sub gravi prohibitus. Cfr. S. Paenit., 13 nov. 1901 (**Comp.**, n. 1165, V.[a]); S. Off., 1 dec. 1922, supra, n. 1251). Tolerari forte posset, si ob physicam *impossibilitatem* aliter vir copulam perficere non posset. **Comp.**, nn. 1003, VI cum N. B., et 1004.

CASUS VIII

INSTRUCTIO PRO SPONSIS ET CONIUGIBUS

1.° DOMITILLA, puella, accedens ad confessarium: «Pater, inquit, proxime nuptura sum. Obligationes status matrimonialis penitus ignoro. Audivi multa in eo reperiri salutis aeternae pericula, seu frequentes peccandi occasiones. Volo tamen animae meae prospicere. Velis igitur, pater, mihi declarare quaenam sint sub peccato mortali aut veniali prohibita».

2.° VENEFRIDA, a paucis diebus vel mensibus matrimonio coniuncta, accedit ad confessarium magna anxietate pressa circa ea quae in statu coniugali licita vel illicita sunt, et enixe postulat ut ab eo de his omnibus instruatur.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid* DOMITILLAE *respondendum? an expediat ut in particulari edoceatur?*

2.° *Quomodo cum* VENEFRIDA *agendum?*

SOLUTIO:

1257. — *Resp. ad 1.um* Confessarius valde prudenter et caute cum DOMITILLA procedere debet, nempe modo generali tantum, ad particularia minime descendendo; cavendum enim est ne scandalum paenitenti creet, officia coniugum minutatim evolvendo. Haec autem proferre potest: «Sanctum est matrimonium, vocaturque ab Apostolo *magnum in Christo et in Ecclesia;* adeoque sancte in hoc sacro vinculo vivendum est. Non omnia sane in coniugio licita sunt, sed ea tantum quae ad illius finem conducunt. Generatim oboedientiam viro tuo praestare debes, nisi clare intelligas aliquid mali tibi praecipi, aut a te postulari. Ne tardes, quaeso, ad sacrum paenitentiae tribunal iterum accedere; tum autem, si difficultas quaepiam in mentem tibi venerit, eam confessario tuo candide aperies». *Reuter*, Neoconfessarius, part. 2, n. 113; *Gury*, n. 1101. **Comp.**, n. 1145, IV.

1258. — *Resp. ad 2.um* Eadem fere cautela erga VENEFRIDAM, recens coniugatam, agendum est. Generatim non praeeat confes-

sarius, sed interroganti paenitenti respondeat tantum in genere, scilicet ea coniugibus licere, quae ad prolis susceptionem conducunt; nihil esse faciendum, quod huic fini matrimonii adversetur; omnia honeste, et secundum ordinem a natura institutum peragenda esse. Confessarius igitur ad particularia non deveniat, sed sinat ut mulier proprias difficultates exponat, si quas habeat quibus angatur, et tunc iis breviter respondebit. *Reuter*, Neoconfessarius, ibid.; *Gury*, n. 1102. **Comp.**, l. c.

CASUS IX

DE USU MATRIMONII

TITIUS habet uxorem aegre valentem, praecise ratione usus matrimonii, a quo usu tamen sponsus non vult sese abstinere.

Sed rem componit hoc pacto: sponsus excitat prius seipsum tactibus ex se impudicis; in momento seminandi, seminat intra vas mulieris, potius per iuxtapositionem organorum quam congressu proprie dicto; semen tamen recipitur intra vas mulieris vel totum vel maxima pars. Opus autem seminandi perficitur spatio unius minuti, plus minusve.

HINC:

QUAER. 1.° *Suntne omnia licita?*

2.° *Quatenus negative, quid suadendum viro, ad pauca parato?*

3.° *Quid suadendum mulieri, ad omnia omnino paratae?*

SOLUTIO:

1259. — *Resp.* Si revera *grave sit incommodum* ex parte feminae si res aliter perficiatur, non constat de peccato, saltem gravi. Igitur id aperte eis significari potest, quamvis consilium utrique detur ut, quantum liceat, rem meliori quo possint modo perficiant. Supponimus uxorem non versari in proximo periculo incontinentiae eo quod privetur venerea delectatione alias sibi debita.

CASUS X

ONANISMUS 1.° (1)

ROMANA virum habet impium, procreare liberos fastidientem, saturandae vero libidinis cupidum, qui idcirco dum ad uxorem

(1) In totam hanc materiam cfr. *Pium XI*, Encycl. «Casti connubii», 31 dec. 1930: *Acta*, XXII, pag. 539 seq.; S. Off., 21 mart. 1931; circa eugenicam: *Acta*, XXIII, pag. 118.

accedit, infandum Onae crimen semper patrat. Hoc ROMANAE notissimum. Itaque luget atque ingemiscit pia mulier. Si virum admoneat de usu matrimonii rite obeundo, vel si debitum ob abusum ei deneget, verbis asperis et durioribus verberibus excipitur. Timens divinam offensam, nescit misera quo se vertat. Undique ambagibus premitur. Pergit ad confessarium, consilii petendi causa. Ab eo quaerit utrum debitum viro petenti reddere possit, et an petere sit sibi criminosum? Utrumque flagitiosum esse asserit confessarius, quia crimen Onae est quid intrinsece malum, etiam ex parte uxoris, utpote cooperantis. Quare omnia mala et ipsam mortem esse sufferendam ab uxore, potius quam tanto scelere foedari. Moerens ROMANA a confessario recedit, et prae dolore mortem appetit.

HINC:

QUAER. 1.° *An unquam in viro onanismus excusari possit a mortali?*

2.° *An a peccato excusari valeat mulier invita, virum onanistam patiens ex* gravi causa?

3.° *An vero excusetur mulier, debitum sine gravi causa viro onanistae reddens? et an petere possit?*

4.° *Quid de casu?*

SOLUTIO:

1260. — *Resp. ad 1.*[um] *Neg.* omnino, quia infandus ille actus est semper viro voluntarius in onanismo *ordinario:* is enim est semper agens, dum mulier se passive habere potest. Malitia onanismi intrinseca consistit in hoc quod vir, copula incepta, se retrahat, ne semen in vagina mulieris effundatur, et proinde ne generatio inde sequatur; hoc autem est semper intrinsece malum; ergo vir nunquam a peccato gravi excusari potest; ergo nunquam est absolvendus, nisi de peccato doleat, et emendationem promittat.

1261. — *N. B. Onanismi* peccatum committitur etiam: *a)* Si membrum virile involucro quodam circumdetur ita ut, quamvis semen effundatur quin retrahatur membrum virile a vagina, fecundatio sequi nequeat; *b)* si intra vaginam alterum vas (uterus membranaceus, spongia, *pessarium* (1), etc.) contineatur, quod post copulam *cum semine* removeatur et ita impediatur generatio; *c)* si mulier, antequam copulam cum marito habeat, os uteri cum medicamento madefaciat, ut illud stringatur et claudatur, ita ut impediatur ascensus seminis in uterum, et consequenter impossibilis reddatur fecundatio; *d)* si in femineum vas ante copulam medicina introducatur, quae vim habeat substantialiter corrumpendi virile semen: **in quadruplici hoc casu,** *cum actus ab initio*

(1) Pessarium amplectitur et occludit os uteri.

illicitus sit, **mulier nec petere nec reddere potest;** *e)* si mulier brevi post copulam adhibeat lotiones uteri vel vaginae (1) ad semen expellendum vel corrumpendum. *Capellmann*, pag. 133, 136; *Génicot*, n. 549; *Lehmk.*, 2, n. 858. Si autem mulier statim post copulam surgat, vel mingat, nihil facit quod conferat ad semen expellendum, quamvis peccare possit ex prava intentione. *Eschbach*, l. c., coroll., ad finem operis; *Berardi*, Praxis, 1, n. 989.

1262. — *Resp. ad 2.um* 1.° *Affirm.*, si agatur de onanismo ordinario seu per *retractionem*, modo interius peccatum detestetur, ac displicentiam suam signis aut verbis ostendat. Ratio est: 1.° quia rei licitae vacat, scilicet actui coniugali; actus enim ille non est malus ex parte onanistae, nisi in fine, quando se retrahit. Haec autem inconstantia, quae actum intrinsece malum reddit, est omnino independens a muliere, quae se mere passive habet. — 2.° Quia mulier non tenetur cum *gravi suo incommodo*, seu cum periculo iurgiorum, etc., peccatum mariti impedire. — 3.° Quia constat ex variis responsionibus S. Paenit. talem uxorem non esse inquietandam. Cfr. S. Paenit., 3 apr. 1916. **Comp.**, nn. 1150, 1160, 1165.

2.° *Negative* vero, si onanismus exerceatur modis *a*, *b*, *c*, *d*, descriptis n. 1261. Tunc enim graviter peccaret, quia illi modi ab initio sunt intrinsece mali: unde uxor nec petere nec reddere unquam potest. Idem intelligas si propositum habeat adhibendi lotiones de qua in *e*. S. Paenit., 3 apr. 1916.

1263. — *Resp. ad 3.um* 1.° Non est excusanda mulier quae *sine gravi ratione* debitum viro reddit, quando certo ipsi constat quod ille sit male acturus. Ratio est, quia ad cooperandum peccato alterius, licet materialiter tantum, causa gravis et proportionata requiritur. Constat etiam ex variis responsionibus S. Paenit., quae semper causam gravem requirunt ut mulier virum onanistam patiatur. **Comp.**, nn. 1164, 1165, VI.° — Causae autem graves fere semper habentur, v. gr. timor fundatus graviter viro displicendi, et pace in vita coniugali carendi, etc. Et quamvis *S. Alph.*, n. 947, dicat uxorem *probabilius* posse, immo et teneri debitum reddere viro onanistae, absque gravi causa; sed recentibus, et S. Alphonso posterioribus, S. Paenit. responsis nunc standum est. — Quae omnia fac intelligas de onanismo *ordinario*, non de alio per *additionem*.

2.° Certo autem uxor non potest debitum petere a viro onanista absque *gravi causa*, v. gr. si ipsa periculo gravi incontinentiae exponatur, quia cooperatio etiam materialis sine iusta ratione permitti nequit. Secus vero, si uxor gravi de causa debitum petat;

(1) Lotiones vaginales quae a medicis solent praescribi, illicitae omnino sunt, etiamsi cum sola aqua fiant, nisi saltem post duodecim horas ab ultima copula. Cfr. *Surblet*, pessarii, quod ita est fabrefactum ut amplectatur et omnino occludat os uteri.

quia tunc a peccato cooperationis excusatur. *S. Alph.*, n. 947. — Constat etiam ex declaratione Card. de Gregorio, S. Paenitentiariae praefecto. Quod pariter intelligendum est tantum de onanismo ordinario, non de alio.

1264. — Igitur cum uxor se accusat de malo usu coniugii culpamque vertat in maritum, ne applicet statim confessarius doctrinam de onanismo peracto *per retractionem*, sed interroget prudenter et modeste, ut intelligat an perficiatur alio ex modis supra dictis. Quod si ita sit, denuntiet firmiter, tunc iam ab initio copulam esse intrinsece malam, ideoque eam non magis licere, quam si esset cum viro non suo.

Immo mulier casu quo vir ad onanismum exercendum *uti velit instrumento*, tenetur ad positivam resistentiam, eam scilicet, quam oppressori virgo opponere debet (S. Paenit., 3 iun. 1916). Quod si sodomitice agere velit, uxor id permittere nequit ne mortis quidem vitandae causa (ibid., 3 apr. 1914). **Comp.**, n. 1154.

1265. — *Resp. ad 4.um* 1.° In casu ROMANA nullo modo erat inquietanda, si, ut supponitur, agebatur de onanismo *per retractionem*, cum *ex gravi causa* viro onanistae debitum reddere impelleretur. Erravit igitur, et graviter, confessarius, eam de peccato mortali et de cooperatione intrinsece mala damnando. Id quidem asserebant olim theologi non pauci; sed, re melius perpensa, theologi recentiores communissime docuerunt, mulierem non facere rem intrinsece malam debitum viro onanistae reddendo, cum gravi causa (**Excipe casus descriptos supra, n. 1261,** *N. B.*). Omne dubium hac de re nunc reiiciendum est post memoratam S. Paenitentiariae decisionem; quis enim confessarius, graviter illicitum, et quidem intrinsece malum, declarabit id quod theologi communiter, et ipsa tribunalia romana permittunt? Igitur doctrinam suam emendare debet confessarius, et moerentem ROMANAM confestim consolari, ne prae tristitia et dolore mortem invocet.

2.° Recte egisset confessarius, si *non* ageretur de onanismo per *retractionem*.

CASUS XI

ONANISMUS 2.°

TITIUS, coniugatus, prudenter in confessione a parocho interrogatus de usu matrimonii, fatetur se cum uxore, etiam aliquatenus repugnante, coitum semper abrumpere, ne sequatur proles, ita ut fere semper extra vas mulieris seminare illi contingat. Additque se ita agere propter duplicem rationem: 1.° ne prole numerosiore status familiae deiiciatur (iam enim habet filium et filiam); 2.° ne uxor iterata graviditate nimium defatigetur: immo asserit hunc

suum agendi modum sibi probatum fuisse a perillustri quodam confessario, modo in tali actu intendat sedationem concupiscentiae et non pollutionem. Parochus vero exsistimans rationem agendi TITII onanismum redolere, imperavit ut ab illa desisteret, suasitque ut, generationis vitandae gratia, copula uteretur tantum undecim diebus ante futuram menstruationem. Non acquievit TITIUS, parum fidens huic partiali abstinentiae. Quare confessarius illum in suo agendi modo perseverare volentem, inabsolutum dimisit.

HINC:

QUAER. 1.° *An recte se gesserit parochus* TITIUM *inabsolutum dimittendo?*

2.° *An licite praedictum dederit consilium?*

3.° *Ad quid teneantur parochi ac confessarii adversus onanismum coniugalem?*

SOLUTIO:

1266. — *Resp. ad 1.um Affirm.*, etenim «Sacra Paenitentiaria (13 nov. 1901) mature consideratis expositis, respondet: Parochum, de quo in casu, recte se gessisse, atque absolvi non posse paenitentem qui abstinere nolit ab huiusmodi agendi ratione, *quae est purus putus onanismus*». **Comp.**, n. 1165.

1267. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, quia copula debito modo uti illo tempore nullo iure prohibetur, nec alicubi prohibetur alio tempore a copula mutuo consensu abstinere. — Unde S. Paenit., 16 iun. 1880, respondit: «Coniuges praedicto modo matrimonio utentes inquietandos non esse, posseque confessarium sententiam, de qua agitur, illis coniugibus (caute tamen) insinuare, quos alia ratione a detestabili onanismi crimine abducere frustra tentaverit».

Copula autem, iuxta opinionem hodie magis fundatam et fere moraliter certam: *a)* erit omnino sterilis si habita sit aliquo ex undecim diebus ante futuram menstruationem; *b)* immediatis *octo diebus ante hos undecim* copula, quae in aliquo ex ipsis habeatur, certe fecunda cum maxima probabilitate esse poterit; *c)* habita in aliquo ex *quatuor* diebus *hos octo* immediate antecedentibus erit dubiae fecunditatis *(Ogino* dicit certe futuram sterilem); *d)* reliquis diebus, si qui sint (1), inter hos quatuor et *praecedentem* menstruationem, erunt copulae, in illis habitae, certe steriles. Vide *tabellas* in fine huius num. positas.

Antea plures medici, v. gr. *Capellmann* et alii, dicebant copulam futuram sterilem quae haberetur inter diem 14 post ultimam menstruatio-

(1) Dicimus *si qui sint*, nam si cyclus menstruus sit 23 dierum, nullus erit; erunt vero 1, 2, 3, 4, 5, 6, vel 7 respective si cyclus sit 24, 25, 26, 27, 28, 29 aut 30 dierum. Normalis est 28 dierum. Cycli menstruationis differunt numero dierum quae ovulationem antecedunt, non vero numero dierum qui eam sequuntur: hi enim numero semper aequales sunt.

nem, et 4 ante futuram menstruationem. Ipse *Capellmann*, tum ex propria medica experientia tum ex aliorum medicorum, asserebat probabilitatem generationis ex copula habita illis diebus intermenstrualibus ita tenuem esse ut revera nulla dici possit. Dies septem ex designatis a *Capellmann* in quibus copula erit sterilis iuxta suam sententiam, etiam ab *Ogino* et *Knaus*, auctoribus et propugnatoribus novae sententiae, habentur uti tales, scilicet septem priores ex illis undecim ante futuram menstruationem, saltem si cyclus menstruus sit 25 aut plurium dierum. Vide supra, n. 1025.

Ut fecundatio haberi possit, duo requiruntur: *a)* simultanea coëxistentia in organis internis mulieris ovuli eiecti iam ex folliculo Graafii et spermii; *b)* simultanea fecundabilitas utriusque elementi, sive activa sive passiva. — Fecundabilitas ovuli non durat ultra 24 horas; fecundabilitas spermii, non ultra 48 horas, quamvis post hoc tempus adhuc retineat vim se movendi. Duabus saltem horis post copulam habitam spermia iam venerunt in tubas et ovaria.

Supposito cyclo 28 dierum, ovulatio, iuxta *Knaus* in recentissimo suo libro, *per se* accidit die 14 post coeptam *ultimam* menstruationem, qui dies est 15 ante primum diem futurae menstruationis; iuxta *Ogino*, inter 12-16 ante futuram menstruationem. Igitur parva est differentia inter opinionem ipsius *Knaus* et illam *Ogino*.

Exacte seu mathematice non cognoscitur sed tantum aproximative dies ovulationis, nec duratio fecundabilitatis ovuli et spermii; secus abstinentia a copula ad vitandam generationem non esset necessaria ultra quinque dies, i. e. tres dies ovulationem antecedentes et unum diem eam subsequentem.

N. B. Plures indicationes fieri possent de causis cyclum aliquantulum mutantibus, de necessitate cyclum accurate dignoscendi, etc.; sed magis haec videntur, ad medicum remittenda. Quae hic dicta sunt videntur sufficere pro confessario, qui responsum S. Paenitentiariae hic adductum prae oculis habeat *quoad omnes et singulas partes*.

Tabellae Cyclorum menstruorum

Tabella I (1)

Cyclus 23 dierum

I	II	III	IV	V	VI	VII
VIII	IX	X	XI	XII	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23					

(1) In his tabellis num. romani grandiores significant dies *fertilitatis;* minores, *dubiae* fertilitatis; arabes vero, dies *sterilitatis.*

Tabella II

Cyclus 24 dierum

1	**II**	**III**	**IV**	**V**	VI	VII
VIII	IX	X	XI	XII	XIII	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24				

Tabella III

Cyclus 25 dierum

1	2	**III**	**IV**	**V**	**VI**	VII
VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25			

Tabella IV

Cyclus 26 dierum

1	2	3	**IV**	**V**	**VI**	**VII**
VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
XV	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26		

Tabella V

Cyclus 27 dierum

1	2	3	4	**V**	**VI**	**VII**
VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV
XV	XVI	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	

Tabella VI

Cyclus 28 dierum

1	2	3	4	5	**VI**	**VII**
VIII	**IX**	X	XI	XII	XIII	XIV
XV	XVI	XVII	18	19	20	21
22	**23**	24	25	26	27	28

TABELLA VII

Cyclus 29 dierum

1	2	3	4	5	6	**VII**
VIII	**IX**	**X**	XI	XII	XIII	XIV
XV	XVI	XVII	XVIII	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29						

TABELLA VIII

Cyclus 30 dierum

1	2	3	4	5	6	7
VIII	**IX**	**X**	**XI**	XII	XIII	XIV
XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

(Tabellae dessumptae ex Opusculo cui titulus est The sterile period in family life by VERY. REV. CANON VALÈRE J. COUCKE Professor of Moral Theology, Grand Seminary of Bruges and JAMES J. WALS, M. D., PH. D.)

1268. — *Resp. ad 3.*um Cum haec lues onanismi coniugalis latius in dies serpat etiam sub praetextu scientifico et damna quamplurima animabus inferat, immo periculum gravissimum pro familia ac pro ipsa societate et bono publico iam constituat, parochi et confessarii (ut medicos aliosque omittam) tenentur obligatione *gravissima* huic malo obstare, sive instruendo futuros coniuges, sive coniuges interrogando prudenter in confessionali et clare aperteque interrogationibus paenitentium in confessionali respondendo, ne confessarii vel parochi silentium confirmet paenitentes in suo modo procedendi.

CASUS XII

ONANISMUS 3.°

1.° HUMBERTUS, medicus, NATALIAE solutae, quae matrimonium contrahere cupiebat, matrimonium interdixit, ei denuntians gravissimum mortis periculum, si praegnans evadat. Nescit illa an medici consilio aut praecepto oboedire teneatur, an libere possit matrimonium contrahere.

2.° LEANDER, medicus, dixit BERTHAE: «Si iterum concipis, morieris ante partum vel in ipso partu». Quare BERTHA ex eo die debitum denegat marito suo, TITIO, qui ex tunc onanistice utitur coniugio.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus iis medicorum praescriptis standum est?*

2.° *An* BERTHA *absolvi possit?*

SOLUTIO:

1269. — *Resp. ad 1.um* Medici, si timorati non sint, huiusmodi pericula partus pluries exaggerare solent, et hodie ars medica ea praecavere scit. Unde communiter nulla est obligatio talia consilia sequendi, certissimumque est, onanismum esse semper gravissimum peccatum.

1270. — *Resp. ad 2.um Negative.* Nam et ipsa graviter peccat inducens TITIUM ad utendum coniugio onanistice, et gravissime onanisticam copulam libenter admittens, etsi onanismus exerceatur tantum per retractionem, et a fortiori si aliis modis exerceretur. Medici parum pii facile dicunt adesse periculum mortis in conceptione, etiam ubi verum periculum non est. Si certum esset adesse periculum proximum mortis, tunc BERTHA et TITIUS deberent, vel se committere divinae providentiae recte utendo coniugio, v. gr. illis diebus tantum in quibus copula, iuxta opinionem hodie fere moraliter certam (cfr. n. 1267) erit sterilis, aut omnino abstinere ab usu coniugii et vivere tanquam frater et soror. **Comp.**, nn. 1143, III, 1151, 1152, 1154, 1157-1159.

1271. — Prae oculis habeat confessarius quod solent medici feminis cardiacis interdicere matrimonium, si solutae sint; praegnantiam, si coniugatae; at ipse medicus *Desplats* casum refert feminae cardiacae, quam ipse vidit et quae, cognoscens suum statum, matrimonium contraxit et septem filios genuit. Repente quidem mortua est, sed non ex partu, neque dum erat praegnans, aetatis anno 41.

E contra in praegnantia, tam prima, quam in subsequentibus, fetus exercet in matrem actionem stimulantem salutiferam, qua evolutio matris physiologice perficitur, energiae morales mirabiliter augentur, plures nervorum infirmitates vincuntur, character firmior et ad pericula subeunda difficultatesque vincendas animosior et constantior evadit. Hanc actionem opotherapiam totalem appellat clarissimus medicus *Dr. Desplats*, De la dépopulation par l'infécondité voulue. Cfr. *Annales de la Société scientifique de Bruxelles*, Rapport présenté à la section de Médecine, séance du 28 avril, 1908. Supplément, pag. 9 seq., 26 seq. Vide etiam *Vermeersch*, Le problème de la natalité, etc.

Immo praegnantiam esse efficaciorem remedium contra quasdam affectiones locales, propter quas antea putabant medici praegnantiam esse interdicendam, testatur *Dr. Desplats*, ibid., pag. 12.

Item medici gynecologici invenerunt, praegnantiam esse medium aptius cavendi aut curandi quamplures affectiones genitales *(Dr. Desplats*, l. c., pag. 13).

1272. — *N. B.* 1.° Novis prolibus fortior et dulcior redditur coniugalis amor. Cfr. *Dr. Desplats*, l. c., pag. 10.

2.° Nec pro matre nec pro filiis periculum creat praegnatio frequens, etsi habeatur singulis annis. *Dr. Desplats*, l. c., pag. 27, 28.

3.° Certe multo graviora sunt pericula onanismi, quam praegnantiae; habetque tristiores sequelas onanismus, quam numerosa proles.

4.° Sunt revera casus, in quibus praegnantia periculosa quidem est, sive propter vitia conformationis organorum, sive propter affectiones renales, aut etiam cardiacas, aut propter tuberculosim pulmonarem, etc. Sed tunc aut abstinendum omnino est a copula, aut divinae providentiae se coniuges committere debent, recte utendo matrimonio. Verum nullo modo eis licitus est onanismus neque in hoc casu, sub ullo modo. **Comp., nn. 1157, 1158.**

CASUS XIII

ONANISMUS 4.°

CAIUS, confessarius, volens invenire modum excusandi PAULAM (quae iam decem filios habet) ab onanismo, has rationes adducere solet: 1.ª Matrimonium habet tres fines, et in onanismo obtinetur secundus et tertius, etsi primus negligatur; 2.ª quia maritus, si non accedit ad legitimam uxorem, accedet ad aliam vel alias feminas, minus ergo peccabit accedens ad suam, etsi onanistice; 3.ª quia, si hoc liceat, frequentat Sacramenta, habet magnam pacem, educat filios cum amore, etc., quae omnia amittuntur, si illud non liceat; 4.ª quia tempore praegnantiae, est licita copula, etsi ex illa generatio non sequatur et consequenter semen amittatur, ergo perditio seminis non adeo deordinationem continet, quae licita fieri non possit in onanismo propter duos alios fines non minus principales in matrimonio; et primus finis iam abundantius obtentus est.

HINC:

QUAER. *Quid de* CAII *rationibus iudicandum est?*

SOLUTIO:

1273. — *Resp.* CAII rationes infirmae omnino sunt, nec quidquam valent ad probandum esse licitum onanismum, quod iuxta S. Officium est vitium «iure naturali prohibitum» (21 mart. 1851) et «intrinsece malum» (19 apr. 1853). Non 1.ª, quia generatio prolis est finis primarius, reliqui sunt propter primarium; unde si primarius *positive* excludatur, reliqui liciti esse non possunt: non excluditur finis primarius quando copula ita peragitur, ut *per se* seu ex modo eam peragendi generatio sequi potest; secus in casu contrario; non 2.ª, quia non sunt facienda mala ut eveniant bona; nec 3.ª propter eandem rationem; nec 4.ª, quia nimis probat, quia probaret onanismum esse licitum, nam nunquam deerunt rationes ad illud iustificandum. Quod iam decem ha-

beant filios poterit esse ratio sufficiens ut vivant tanquam frater et soror, non autem ut onanistice conveniant, quod est «peccatum in caelum clamans», divinam nempe vindictam iam his in terris quaerens. Cfr. Instructiones Episcoporum Belgii, 2 iun. 1909. **Comp.**, n. 1150.

CASUS XIV

ONANISMUS 5.°

Bertha iam quinque filios habet, sed a tertio partu et deinceps in gravius mortis periculum singulis vicibus incidit, ita ut, post quintum, medici aperte denuntiaverint tum Berthae tum Caio, ipsius marito, Bertham mortem certo subituram, si iterum praegnans evadat. Post hanc medici sententiam putarunt se posse onanistice uti coniugio, idque in praxim deduxerunt non sine aliquo scrupulo. Bertha rem tandem manifestavit suo confessario, Sempronio, qui aperte pronuntiavit sub interminatione denegatae absolutionis, aut utendum recte coniugio, aut omnino a copula abstinendum. His auditis magna consternatio orta est pro utroque coniuge. Uterque putat omnino impossibile tum vivere simul et non uti coniugio (vix annos numerant triginta et tenerrime sese amant), tum uti recte coniugio: etenim Caius horrescit mortem Berthae, si de novo concipiat; Berthae ob oculos versatur tristissima imago Caii vidui cum quinque filiis, quorum maior vix octavum annum superat. Maximis animi angoribus (sunt enim ferventes catholici) accedunt ad Gregorium, sacerdotem, cui suas angustias exponunt. Hic tempus ad deliberandum postulat. Theoretice enim cum Sempronio consentit, sed practice valde dubitat, quia theologia moralis debet esse summe ad praxim vivam accommodata, hominem considerare uti est et non in abstracto, et consequenter quaerenda est solutio, quae coniuges pios in desperationem non impellat, vita enim realis non est veluti petrificatio sillogismorum.

Auctores plures fines usui coniugii assignant praeter filiorum generationem, unde saltem sibi videtur permittendam extractionem ovariorum a Bertha: si enim haec extractio licita est ad salvandam vitam temporalem, quanto magis ad salvandam vitam aeternam?

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid consilii dari poterit* Berthae?
2.° *Quid ad rationes* Gregorii *respondendum est?*

Solutio:

1274. — *Resp. ad 1.um* Berthae significandum est doctrinam

CAII esse certam, pluries ab Ecclesia confirmatam. Posse tamen ipsam uti recte coniugio illis diebus intermenstrualibus, in quibus iuxta plures medicos doctissimos nulla est probabilitas conceptionis; nec ipsi occultandum est alios medicos aliter sentire de efficacia huius partialis abstinentiae: quare fiduciam suam ponat in divina providentia, quae sicut hucusque eam a morte liberavit, ita faciet in posterum, etiam si forte nova conceptio superveniat; potens est enim Deus hoc ita facere, si expediat. Intelligat etiam, usum coniugii onanisticum, praeter gravissimum peccatum, magna pericula afferre praesertim pro femina, et Deum, qui hucusque providit atque fovit magnam ac suavissimam concordiam inter utrumque, posse permittere ut totus ille amor et concordia in odium et dissidium horrendum convertantur, si beneficiis ab eo hucusque acceptis abutantur contra divinam suam legem.

1275. — *Resp. ad 2.um* GREGORIO responderi poterit theologiam moralem ita deberi accommodari vitae reali, ut principia aeterna perpetuo salva retineat, cum consectariis quae ex ipsis necessario derivantur. Etsi in legibus *positivis* magna benignitate utatur oportet, in lege naturali pluries docere debet necessitatem actuum heroicorum: unde in vita reali non semel medium non datur inter actum heroicum martyrii et damnationem aeternam, nec Christus hanc necessitatem occultavit, sed absolute dixit: «Si quis venit ad me et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus». Luc. 14, 26. Pro christiano semper manet fiducia in divina providentia, quae etiam adversa disponit aut permittit pro nostra salute: «Diligentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum» (Rom. 8, 28) et solatium vitae aeternae, «quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei» (Act. 14, 21).

1276. — Extractio ovariorum licita esse nequit nisi omnino *necessaria* fuerit ad salvandam vitam feminae *temporalem*. Pro salvanda vita *aeterna* talis operatio *necessaria* non est, sed sufficiunt christianae virtutes. Cfr. supra, n. 1032 et **Comp.**, nn. 1155-1158. Quid vero si uxori ovaria amputata fuerint, sive licite sive graviter illicite? Post factum non prohibetur uti copula coniugali.

CASUS XV

ONANISMUS 6.°

1.° BERTHA ter iam abortum passa est cum gravi mortis periculo. Confessarius dubitat an BERTHAE liceat aliquod remedium sumere ad cavendam conceptionem, quia si ab usu coniugii de-

beat abstinere, maximum periculum ipsi et marito imminent violandi castitatem, et iurgia perpetua inter coniuges habebuntur.

2.° SEMPRONIA, coniugata, quoties in partum venit, toties in periculum mortis imminens incidit. Quare eius medicus ei quasdam pillulas praescripsit, e quibus unam sumere debeat dimidia fere hora ante copulam. SEMPRONIA testatur: 1.° se dum pillulam sumit experiri interius quendam veluti crepitum seu *explosionem*, 2.° ex quo pillulas sumit non amplius concepisse. Medicus autem SEMPRONIAE dicit huiusmodi pillulas nullum detrimentum valetudini afferre posse.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid confessario respondendum est in casu?*
2.° *Licet* SEMPRONIAE *has pillulas sumere, ut proles non habeatur?*

SOLUTIO:

1277. — *Resp. ad 1.um Negative*, seu BERTHAE tale remedium sumere non licet. Erit casus onanismi, qui intrinsece et graviter illicitus est, quin probabilis ulla opinio contraria dari possit.

Nihil restat nisi divinae providentiae se committere, quae potest a periculis partus BERTHAM liberare, prout plures alias liberavit, non obstantibus medicorum praevisionibus, quae ut plurimum parum fundatae habentur in hac materia, in qua medici pericula exaggerare solent.

1278. — *Resp. ad 2.um* Res videtur graviter suspecta, si pillulae huiusmodi ingerantur per os et deglutiantur; si autem non per os sumantur sed in vaginam directe immittantur, evidenter apparet agi de onanismo intrinsece ac graviter peccaminoso, ita ut per has pillulas substantiae immittantur, quae occidant spermatozoida. **Comp.**, n. 1149, 2.° *d.*

CASUS XVI

ONANISMUS 7.°

BERTHA, coniugata, valetudinis parum firmae, satis pia, quoties praegnans evadit fere per totum tempus praegnationis magnos experitur dolores, ut ipsa ait, et, ut medici ipsi dicunt, incidit in periculum mortis. Hoc tamen periculum non videtur nec certum nec proximum, ut experientia hucusque probavit. BERTHA interrogat SEMPRONIUM, confessarium, an possit debitum reddere sed adhibendo media ad conceptionem praecavendam, sive haec media assumat ante sive post coniugalem actum. Negative respondit SEMPRONIUS, sed BERTHA instat asserens, sibi alium confessarium, CARPOPHORUM, quem putat doctum, prudentem, ac

magnae experientiae, permisisse ut ratione suae valetudinis adhiberet haec media ad vitandam conceptionem, et de hac re nihil diceret marito.

HINC :

QUAER. *Quid ad casum?*

SOLUTIO :

1279. — *Resp.* BERTHAE non licet, immo graviter sibi illicitum est, uti medio aliquo onanistico, neque consentiente, neque ignorante, neque dissentiente marito, quicumque sit status valetudinis BERTHAE, etiam si periculum mortis fuerit certum ac proximum : adhibere media onanistica est intrinsece malum, unde licite adhiberi non possunt. Quod si maritus sciat, haec media adhiberi ab uxore, nec ipsi licitum erit, sed graviter prohibitum, actum coniugalem exercere. CARPOPHORUS decipit BERTHAM, deceptus graviter et ipse.

CASUS XVII

ONANISMUS 8.°

TITIUS suo confessario CLAUDIO manifestat, suam uxorem horrere conceptionem, quia incommoda partus periculosi valde reformidat. Quare ante copulam *pessarium* (1) in fundo vaginae introducit, ut postea illud auferat simul cum semine. TITIUS pluries eam obiurgavit, sed uxor respondet se denegaturam perpetuo debitum, nisi ille hoc pacto copula uti velit, «non enim, ait illa, teneor ad debitum reddendum cum mortis periculo». Unde cum TITIUS in periculo incontinentiae versetur, a confessario quaerit quomodo hac in re se gerere debeat. CLAUDIUS confessarius, omnibus perpensis, dicit TITIO, se posse debitum petere et reddere, quia tota malitia se tenet ex parte uxoris, non aliter ac potest uxor petere et reddere in onanismo per retractionem, quoties vir monitus persistere vult in suo pravo more agendi : copula enim in utroque casu recte fit et etiam post copulam finitam malum reparari potest, scilicet semen, quod cum pessario extractum fuerit, iterum intra vaginam introducendo.

HINC :

QUAER. *An* CLAUDIUS *recte docuerit* TITIUM?

SOLUTIO :

1280. — *Resp. Negative*, sed potius denuntiandus videtur. Nam

(1) *Pessarium* vocantur res, v. gr. spongia, gossypium, fila lini, quas femina immittit in immam vaginam ad occludendum os uteri, ne spermatozoida uterum ascendant; sed post copulam extrahit pessarium et simul cum ipso totum semen. Est aliud genus pessarii, quod ita est fabrefactum ut amplectatur et omnino occludat os uteri.

in casu onanismus est intrinsece malus iam ab initio copulae, quia omnia disposita sunt ad impediendam generationem: unde copula iam ab initio perverse seu contra naturam fit. In onanismo per retractionem ab initio recte omnia procedunt, nec quidquam contra naturam fit donec vir se retrahit, quod uxor impedire nequit.

1281. — In casu TITII omnia sunt praeparata ante inceptam copulam ad impediendam generationem, et TITIUS sciens volens cooperatur nequissimae actioni uxoris. Nec valet dici damnum posse reparari post copulam; nam etiam post furtum perpetratum potest damnum reparari per restitutionem, et nihilominus tum qui furatur tum qui furto perpetrando sciens volens cooperationem praestat, graviter *per se* peccant. Praeterea, si haec ratio valeret, eodem modo valeret pro onanismo quando vir utitur involucro, etenim etiam post copulam damnum reparari potest iterum immittendo semen in vaginam; sed omnes admittunt, talem onanismum esse intrinsece et gravissime illicitum a principio pro utroque coniuge, ita ut vir invasori vere debeat aequiparari, et uxor ei resistentiam positivam opponere debeat quantam virgo opponere debet invasori (S. Paenit., 3 iun. 1916: apud *Marc*, vol. 2, n. 2117). **Comp.**, n. 1165, VII.°

1282. — Aliunde adest etiam discrimen inter feminam exigentem a viro ut hic recte procedat et non se retrahat, et maritum imperantem uxori ut auferat pessarium: 1.° quia uxor nunquam certa esse potest an maritus in fine se retrahet vel non, et maritus certus esse potest an uxor utatur pessario, necne; 2.° quia uxor non est caput mariti, sed maritus est caput uxoris, ideoque praevalentem auctoritatem habet, et, si vult, obtinebit quod imperat; 3.° quia maritus et non uxor adhibere poterit opportunas punitiones. Unde vix credi potest maritum, si serio vult, non posse obtinere ut uxor pessario non utatur, dum credibile valde est uxorem, non obstante suo desiderio, non posse obtinere a viro ut hic non se retrahat. Quare TITIO deneganda omnino est absolutio, si copulam habeat cum uxore utente pessario, vel aliter se disponente ad impediendam generationem. Et revera CLAUDIUS male perpendit omnia, pessimumque dedit consilium. **Comp.**, n. 1151.

CASUS XVIII

ONANISMUS 9.°

BERTHA, coniugata, pauper, septem habens iam liberos, accedit ad TITIUM, confessarium, significans se pluries admisisse copulam onanisticam ex parte mariti sese retrahentis. Ipsi BERTHAE

apparet valde turpis hic procedendi modus, sed non audet affligere maritum, qui pariter timet perficere recte copulam: tum ne proles augeatur ultra modum, tum ne nimiam molestiam creet uxori; experti sunt enim semper, post primum concubitum recte habitum, statim secutam esse gravidationem. BERTHA saepe rogat maritum ne ad eam accedat, ad vitandum peccatum, cum sciat illum non recte usurum matrimonio, sed aliquando permittit, ne eum nimis contristet et ne ad aliam feminam accedat, cum marito sit difficile abstinere longo tempore a copula. Et quamvis BERTHA valde angatur remorsibus, tamen accedit ad Sacramenta (post confessionem), quia ei CAIUS, confessarius, dicit eam non peccare, sed totum peccatum se teneri ex parte mariti. TITIUS non potest admittere solutionem CAII, quia in responsis S. Paenitentiariae tantum agitur de casu in quo vir intentet mulieri minas aut mortem, quod non accidit in casu. Hinc postquam BERTHAE indicaverit remedium permissum a S. Paenit. die 16 iun. 1880 (cfr. supra, n. 1267, et **Comp.**, n. 1159, q. 9.°), valde commendavit ut Deo fideret et curaret ut maritus sese in meliorem frugem converteret.

HINC:

QUAER. *Utrum rectum consilium dederit* CAIUS, *praesertim cum in* Comp., *vol. 2, n. 1151, Dico II, videatur dari ratio quae se extendat ad casum* BERTHAE *nostrae?*

SOLUTIO:

1283. — *Resp.* Non clare apparet consilium CAII esse improbandum, quia BERTHA saepe maritum rogat ne ad eam accedat ad vitandum peccatum, etc., et aliquando timet ne ipse ad *aliam* accedat. Cfr. **Comp.**, non modo Dico II, n. 1151, sed etiam n. 1154, q. 3.°, resp. 1.° Suppono aliunde: 1.° ipsam paratam esse ad copulam recte perficiendam et quoad hoc nullam marito creari ab ipsa difficultatem; secus ipsa absolvi non posset; 2.° agi tantum de onanismo per retractionem, etenim si exerceretur aliis modis descriptis in **Comp.**, n. 1149, 2.°, semper esset graviter illicitus etiam quoad BERTHAM. Consilium TITII de partiali illa abstinentia bonum fuit. CAIUS et TITIUS hortentur BERTHAM ut frequentius marito displicentiam ostendat, nisi *certa sit* novam monitionem nihil esse profuturam, etc., ut in **Comp.**, n. 1152, 3.° et 4.°

CASUS XIX

ONANISMUS DUBIUS

BIBIANA, coniugata, iam plures filios habens, non vult propter diversas causas alios filios habere. Media autem onanistica, de

quibus auctores loquuntur, adhibere non vult, nam scit eorum usum esse graviter illicitum. Neque eius maritus BERTHINUS paratus est abstinere ab usu coniugii, ita ut eo illis tantum diebus utatur in quibus, iuxta diversos auctores, conceptio est valde improbabilis vel moraliter certo nulla (cfr. supra, n. 1267). Quare BIBIANA et BERTHINUS, ducti exemplo aliorum coniugatorum, consilium sequuntur cuiusdam medici specialistae, quod ita se habet: duobus tribusve diebus ante menstruationem BIBIANA adhibet *lotionem internam* cum substantiis a medico indicatis. Haec lotio facienda non est post copulam, sed e contra post tempus aliquod a copula. Hoc pacto menstruatio non retardatur, et obtinetur duplex effectus intentus, i. e. nullo medio onanistico uti et prolem non habere. BIBIANA et BERTHINUS, sicut et alii coniugati, putant esse licitum hoc uti remedio, etsi eorum intentio sit filios non amplius procreare. Medicus confirmat licitum esse tale remedium, et ideo nullo modo dimoveri possunt ab hac ratione agendi.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam sit natura et efficacia huius remedii?*

2.° *Remedium praedictum habendum est ut licitum, aut e contra ut graviter illicitum?*

3.° *An* BIBIANA *et* BERTHINUS *absolvi possint?*

SOLUTIO:

1284. — *N. B.* Ut ea, quae statim dicenda sunt, facilius intelligantur, praenotare aliqua iuvabit:

a) Remedia anticonceptionista, quae nota sunt, tendunt ad occidendum elementum a viro subministratum, vel ad impediendum ipsi accessum ad ovulum femineum, quod (ovulum) illis remediis in se non attingitur.

b) Communiter tenent auctores singulis mensibus, aut vigesimo octavo quoque die, plus minus, ovulum maturescere et fieri aptum fecundationi, quae maturescentia habetur iuxta regulas physiologicas, sive femina copulam habeat sive non, etsi castissima sit, idque a tempore pubertatis usque ad aetatem criticam, in qua menstrua cessare solent. Post ovuli maturitatem, quibusdam diebus interiectis, sequitur menstruatio, quae signum est ovulum praecedens fecundatum non fuisse, aut vitalitatem fecundatum non retinere (1); et ideo illud ovulum simul cum sanguine menstruo eiicitur: ovulum maturum sequitur communiter suum cursum per trompas fallopianas usque ad uterum, et si fecundatum non fuerit, eiicitur foras in sequenti menstruatione, ut dictum est.

c) Iam vero, iuxta plures doctos ac graves medicos, si copula habeatur illo tempore quod intercedit inter diem 14 a coepta menstruatione et 4 ante novam menstruationem, fieri nequit fecundatio. Haec opinio fundari potest in eo quod post diem 14 a coepta menstruatione ovulum iam censetur ineptum fecundationi, et in die 4 ante novam menstruationem iam copula fecunda esse poterit, vel quia spermatozoida

(1) V. gr. quia, iam fecundatum et in utero, non potuit uteri parietibus inhaerere, aut ab eis avulsum fuit, sive naturali aliquo accidente, sive procurata machinatione.

vivunt in utero vel in trompis, per dies aliquot, et ovulum ea adhuc viva reperit, vel quia spermatozoida iam inveniunt ovulum aptum fecundationi.

1285. — *Resp. ad 1.um* Solutio huius casus, qui non fictus sed factus est, non caret gravi difficultate, quia vix iudicium nisi probabile efformari potest de natura huius remedii nec de modo quo adhibetur. Videtur tamen agi de *lotione unica singulis mensibus*, quae proinde repetenda non est post singulas copulas intra mensem, et in hac suppositione, quae clare erui videtur ex casu, ut iacet, procedit disputatio seu discussio.

His tamen admissis, duplex adhuc praecipua hypothesis fieri potest: prima, quod lotio illa sit *vaginalis;* secunda, quod sit *uterina.*

1286. — In hypothesi de lotione vaginali, quae, sub certo respectu, magis obvia apparet, difficultas oritur ex eo quod videtur ordinata ad impediendam conceptionem seu ad occidenda spermatozoida, et nulla lotio vaginalis esse videtur quae semel in mense adhibita talem sterilizationem producere possit saltem quoad alias copulas in mense habitas. Unde potius dixeris lotionem ordinari ad occidendum ovulum fecundatum seu ad reddendum eum ineptum fecundationi, sed neque pro hoc effectu lotio ulla vaginalis vim habere posse dignoscitur.

Unde interrogati circa hunc casum, ut hic exponitur, duo insignes medici Barcinonenses, inter quos erat clarissimus Dr. Blanc, potius iudicarunt medicum in iis casibus praebere rem aliquam innocuam et nullius efficaciae, et effectus, si quis est, deberi autosuggestioni.

1287. — Quid vero de alia hypothesi, seu de lotione uterina?

Unus quidem, e praeclaris medicis consultis, putat, in casu agi de lotione uterina: lotio autem uterina, etiamsi fiat tantum cum aqua naturali, provocat talem excitationem in utero, ut ovulum fecundatum, si adsit, necessario sit expellendum. Unde si talis lotio fiat singulis mensibus, certissime femina nunquam praegnans apparebit, quia ovulum, si aliquod fecundetur, post paucos dies, vi talis lotionis expelletur, quin forte nec ipsa femina advertat, et ita putabit se nunquam concipere. Quod lotio a Bibiana adhibita sit uterina erui posse videtur ex eo quod femina notat sibi vi huius lotionis menstruationem non retardari: ratio est, quia fecundatum ovulum fere ex quo descendit in uterum expellitur; retardaretur vero, si diutius utero adhaereret.

Item coniicitur ex verbis illis, se obtinere quod vult, scilicet non uti medio onanistico et prolem non habere: remedium enim non erit proprie *onanisticum*, quia non impetit directe semen virile; sed erit gravius, nempe erit remedium abortivum, quod

impetit directe ovulum fecundatum; sed femina hoc ignorabit, et tranquilla in conscientia erit, audiens non agi de remedio onanistico.

Praeterea in hac hypothesi bene intelligeretur sufficere unam lotionem menstruam, quae fieri posset etiam post longum tempus a peracta copula, quo magis coniuges crederent se non uti medio onanistico, sed licito. Unde *si talis lotio sit uterina, certissime illicita est:* agitur enim de remedio abortivo, quod gravius ut illicitum est quam remedia onanistica seu anticonceptionista.

1288. — Nihilominus haec hypothesis iuxta alios medicos non caret gravibus difficultatibus, nam: 1.° vix femina ulla habebit sufficientem peritiam medicam ut ipsa per se has lotiones sibi facere possit, sed debuisset recurrere ad medicum singulis vicibus, et uti speciali instrumento; 2.° quia singulae lotiones tam gravem perturbationem in ipso feminae organismo producerent, ut ab ipsis desistere deberet. In casu autem non videntur indicari haec omnia, nam, ut apparet, lotio illa passim cuique feminae, etiam non peritae in re medica, proponebatur; nec verbum ullum est, quo significetur recursus ad medicum singulis vicibus, nec quae sufficientem gravem aliquam perturbationem subsecutam indicet.

1289. — *Resp. ad 2.um* Solutio iuxta duplicem hypothesim, duplex esse debet.

a) In prima hypothesi de *lotione vaginali*, si re vera lotio illa nullam per se habeat efficaciam, sed totus effectus tribuendus sit autosuggestioni; tunc eius usus non ita facile probatur illicitus: etenim ea utentes non peccarent quatenus utantur remedio onanistico, quia tale non est, et ipsi ita credunt bona fide; nec quatenus eo utantur volentes ut non sequatur generatio, nam in hypothesi videntur se habere sicuti illi qui, eo quod nolunt filios generare, copula utuntur illis tantum diebus qui intercedunt inter diem 14 post inceptam menstruationem, et diem 4 ante futuram menstruationem; eadem intentione isti procedunt, et Sedes Apostolica illorum agendi rationem non reprobat: ergo talis mens non est peccaminosa, dummodo nihil positive fiat contra rectum modum perficiendi actum coniugalem: qui vero rem innocuam adhibet, recte procedere videtur. Et forte in copula adhibita illis diebus intermenstrualibus totus effectus debeatur autosuggestioni, nam plures medici asserunt esse remedium efficacissimum ad non concipiendum, dum alii medici asserunt illud remedium esse ineptissimum et ex copula illis diebus habita sequi generationem non minus quam si aliis diebus habeatur; et tum hi tum illi dicunt se loqui ex propria et aliena experientia.

b) In hypothesi de *lotione uterina*, solutio clarissima est:

talis lotio est remedium abortivum, et consequenter gravissime illicitum, multo gravius quam remedium quodcumque quo spermatozoida occidantur.

1290. — *Resp. ad 3.*um Confessarius diligentius investigare debet an BIBIANA utatur lotione *vaginali*, eaque semel in mense. Si ita sit, potest eam dimittere in bona fide, cum absolutione, dummodo parata sit ad oboediendum, si postea clarius appareat agi de re graviter illicita.

Verum si constet BIBIANAM adhibere lotionem *uterinam*, eam sub gravi interdicat, eique significet agi de remedio vere abortivo; et tam BIBIANAE quam BERTHINO, si hic ad eum accedat, deneget absolutionem, nisi serio promittant nunquam in posterum velle uti tali remedio.

CASUS

DE CENSURIS

CASUS I

CONDITIONES CENSURARUM

PANTENUS excipit confessionem NAZARII, laici, accusantis, inter alia, peccatum haeresis mixtae. Dixerat enim aliquando iratus contra quosdam sacerdotes qui scandalum praebuerant: «Iam nihil credo ex his quae docet religio catholica». Interrogatus NAZARIUS a PANTENO an scivisset, illud peccatum esse reservatum Romano Pontifici, respondet affirmative. — Iterum interrogatus an, dum talia verba protulerit, attenderit ad censuram, respondet non recordari an attenderit, vel non. Tunc PANTENUS recogitans, ignorantiam censurae excusare ab ipsa incurrenda, et *oblivionem* vel *inadvertentiam* aequiparari ignorantiae, NAZARIUM absolvit quasi censuram non incurrisset.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam conditiones ad censuram contrahendam requirantur?*

2.° *An vel quaenam ignorantia vel metus a censura excuset?*

3.° *An* PANTENUS *recte se gesserit?*

4.° *Et quatenus negative, ad quid nunc teneatur?*

SOLUTIO:

1291. — *Resp. ad 1.um* Ad censurae *validitatem* requiritur ut delictum, cui adnectitur, sit *externum*, *grave*, *consummatum*, cum *contumacia coniunctum* (can. 2242, § 1).

Igitur delictum (1) debet esse: 1.° *Externum* (et *grave* qua

---

(1) Nomine *delicti*, iure ecclesiastico intelligitur *externa* et moraliter imputabilis legis violatio, cui addita sit *sanctio canonica* saltem indeterminata (can. 2195, § 1). — Quatuor igitur conditiones requiruntur ad constituendum *delictum:* 1.a ut violetur lex, 2.a libere, 3.a externe, 4.a ut violationi addita sit sanctio, seu poena canonica.

N. B. Quae in iure dicuntur de delictis, applicantur etiam violationibus *praecepti*, cui poenalis sanctio adnexa sit, nisi ex adiunctis aliud appareat (ibid., § 2). Differentiam inter legem et praeceptum vide in **Comp.**, vol. 1, n. 148.

Ergo omne delictum est peccatum, sed non omne peccatum est delictum. Peccatum enim est libera legis (aut praecepti) violatio, sive violatio sit externa, sive interna, sive legi addita sit sanctio canonica, sive non.

externum); nam Ecclesia iudicat in foro externo, ad quod censurae pertinent, non vero de mere internis. — 2.° *Grave;* censura enim, cum sit poena gravissima, mortalem culpam requirit. — 3.° *Consummatum opere*, i. e. completum in suo genere secundum proprietatem verborum quae in praecepto vel lege continentur, ita ut completus sit ille effectus quem legislator intendit sub censura prohibere; quia leges poenales sunt stricte interpretandae, iuxta regulam iuris: *Odia restringi, favores convenit ampliari.* — Excipe nisi legislator contrarium exprimat. — 4.° *Non mere praeteritum;* quia censura est poena medicinalis, quaeque proinde ferri non potest in eos qui iam ad meliorem frugem sese receperunt. Proinde ut in casu peccatum *praeteritum* dicatur, necesse est ut ita prorsus cesset, ut nullo modo coniunctum sit cum aliqua inoboedientia et contumacia praesenti. Vide *S. Alph.*, lib. 7, n. 54. — 5.° *Coniunctum cum contumacia* contra *Ecclesiae legem* seu *praeceptum.* — Ratio est, quia finis praecipuus censurae est pertinaciam contra legem Ecclesiae frangere. *S. Alph.*, n. 30 seq.

Qui a gravi culpa excusatur ob aliquam circumstantiam, etiam a censura excusatur, licet materia sit in se gravis (can. 2218, § 2). **Comp.**, n. 1189.

1292. — *Resp. ad 2.*um 1.° Ignorantia *affectata* sive legis sive solius poenae, nunquam excusat (can. 2229, § 1). — 2.° Ignorantia *crassa* vel *supina* excusat, si lex habeat verba *praesumpserit*, *ausus fuerit*, *scienter*, *studiose*, *temerarie*, *consulto egerit*, aliave similia, quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt (ibid., § 2); secus nunquam excusat (ibid., § 3, 1.°). — 3.° *a)* Ignorantia legis aut *solius poenae*, si non fuerit crassa vel supina, excusat *a censuris* latae sententiae, non autem *a vindicativis* latae sententiae poenis (ibid.). *b)* Ebrietas, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis, si actiones sint adhuc *graviter culpabiles*, a poenis latae sententiae *non excusant* (ibid., 2.°). — 4.° Metus *levis* nunquam excusat; *gravis* vero excusat. Excipe, si delictum vergat in *contemptum* fidei, aut ecclesiasticae auctoritatis, vel in *publicum* animarum *damnum* (ibid., 3.°). **Comp.**, n. 1181.

1293. — *Resp. ad 3.*um PANTENUS recte se gessit, quia revera ignorantia, quae non fuerit crassa vel supina, excusat ab incurrenda censura (can. 2229, § 3, 1.°; **Comp.**, n. 1181); quae vero de ignorantia statuuntur valent etiam de *inadvertentia et errore* (can. 2202, § 3; **Comp.**, n. 1172, 7.°). Et cum dubitetur de ipsa inadvertentia, pariter dubitare potest an incurrerit in censuram; ergo, iuxta can. 2232, § 1, nemo tenetur censuram observare nisi delicti sit conscius, et in poenis benignior est interpretatio facienda (can. 2219, § 1; **Comp.**, n. 1191, q. 5.° et 7.°). Ergo PANTENUS

habebat iurisdictionem probabilem, ergo poterat absolvere, et, quatenus opus fuit, supplebit Ecclesia (can. 209; **Comp.**, nn. 647, q. 6.°; 651, q. 9.°; 673, q. 7.°). Etenim in dubio sive iuris sive facti reservatio non urget (can. 2245, § 4), et reservatio strictam recipit interpretationem (can. 2246, § 2). **Comp.**, n. 673, q. 7.°

1294. —*Resp. ad 4.um* Confessarius ad nihil nunc teneretur, etsi, ignorans reservationem, paenitentem absolvisset, nam ex can. 2247, § 3: «Si confessarius, ignorans reservationem, paenitentem a censura ac peccato absolvat, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura ab homine aut censura *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservata».

CASUS II

CENSURA DUBIA

Titius Euphemiae, hystericae, confessiones per plures menses excepit maiori forte imprudentia quam simplicitate.

Pluries decumbentem in lecto eam audivit in confessione, et ad Euphemiae solatium aliquando Titius patiebatur ut manum suam quadam morositate apprenderet apprensamque retineret Euphemia; aliquando etiam mutuo sed leviter osculati sunt, fere semper cum aliqua Titii repugnantia, cui non semel Euphemia verba amoris tenerioris dixit. His in adiunctis Titius Euphemiam absolvebat non sine aliqua animi anxietate, ne in excommunionem incideret contra absolventem complicem. Nunquam tamen neque ex parte sua neque ex parte Euphemiae aliquid aperte grave interfuisse vidit Titius, dubius tamen saepe remansit.

Hinc:

Quaer. 1.° *An* Titius *in excommunicationem inciderit contra absolventem complicem?*

2.° *Quid* Titio *dicendum est?*

Solutio:

1295. — *Resp. ad 1.um* Dubium quidem est an Titius in foro interno inciderit in excommunicationem, quia dubia est peccati gravitas, et consequenter quoad praeteritum practice se gerere potest tanquam non incursus in excommunicationem.

1296. — *Resp. ad 2.um* Quoad futurum Titio imponenda est *gravis obligatio* aut non amplius audiendi Euphemiae confessiones, aut abstinendi ab illis omnibus et singulis amoris manifestationibus: osculis, tactibus, etc. *Consilium* autem ipsi dandum esset ut absolute abstineat in futurum ab excipiendis Euphemiae confessionibus. — Et bene notandum esset, improbabile non esse quod aliquis confessarius obliget Euphemiam ad denuntiandum

TITIUM tanquam sollicitantem in confessione. Omnia enim illa locum habuere vel in ipsa confessione vel immediate post, et in foro externo haberentur plura ex illis tanquam signa non levia sollicitationis ad turpia.

CASUS III

ABSOLUTIO A CENSURIS 1.°

1.° SIDONIUS, simplex sacerdos, ad moribundi confessionem excipiendam vocatus, eum variis censuris innodatum, reperit: v. gr. ratione duelli, violatae clausurae monialium, necnon nominis sectae massonicae dati. Nescit confessarius an sit recurrendum ad Episcopum, cum sit adhuc possibilis recursus. Tandem absolvit aegrotum cum expressa conditione, ut ipse sistat se coram Episcopo, si a morbo convalescat.

2.° RENATUS, sacerdos extraneus, duplici suspensione papali et episcopali innodatus, pergit ad quandam domum regularium, ut exercitia spiritualia peragat, sperans se a patribus utroque vinculo solvendum esse.

HINC:

QUAER. 1.° *Quis absolvere possit a censuris in genere?*

2.° *An Ordinarii remittere possint poenas latae sententiae iure communi statutas?*

3.° *Quis vero speciatim in morte?*

4.° *An recte egerit* SIDONIUS, *in primo casu? aut quid ipsi agendum fuisset?*

5.° *An* RENATUS, *in secundo casu, absolvi possit a confessario tum a peccatis, tum a censuris?*

SOLUTIO:

1297. — *Resp. ad 1.*um 1.° Censura *ab homine* semper est reservata ei qui censuram inflixit aut sententiam tulit, eiusve Superiori competenti, vel delegato aut successori (can. 2245, § 1).

N. B. Poena *latae sententiae* in iure statuta quam quis incurrat, est *a iure*, sive coniungatur cum sententia declaratoria, sive non; habetur vero *ab homine: a)* poena *latae sententiae* adnexa praecepto peculiari, v. gr. si Ordinarius praecipiat clerico N. ut dimittat famulam e domo sub poena suspensionis ipso facto incurrendae, si intra mensem non obtemperet; *b)* poena in iure non statuta, sed imposita per sententiam iudicialem *condemnatoriam; c)* poena *ferendae sententiae* in iure statuta et applicata per sententiam iudicialem *condemnatoriam*. **Comp.**, n. 1175.

2.° *Episcopi: a)* ex can. 2237, § 2, absolvere possunt etiam a papalibus censuris *occultis*, iis exceptis quae *speciali* vel *specia-*

lissimo modo Rom. Pontifici sunt reservatae; *b) Cardinales* absolvere possunt paenitentes quoslibet a quibusvis peccatis et censuris, exceptis tantum censuris *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservatis, et illis quae adnexae sint *revelationi secreti S. Officii* (can. 239, § 1, 1.°). **Comp.**, n. 1199, VI.

1298. — *Resp. ad 2.um Affirm.*, etiam in casibus *publicis*. Excipe: *a)* casus ad forum contentiosum deductos; *b)* censuras omnes Sedi Apostolicae reservatas; *c)* poenas *inhabilitatis* ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam, eorumve *privationis; suspensionis* perpetuae, *infamiae* iuris, *privationis* iuris patronatus et privilegii seu gratiae a Sede Apostolica concessae (can. 2237, § 1, 1.°-3.°). **Comp.**, n. 1185, et infra, n. 1315 seq.

1299. — *Resp. ad 3.um* In *periculo mortis* omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet paenitentes a quibusvis *peccatis* aut *censuris*, quantumvis *reservatis* et *notoriis*, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvis his quae circa absolutionem complicis statuta sunt (can. 882); sed qui hoc pacto a sacerdote, specialis facultatis experte, receperunt absolutionem ab aliqua censura *ab homine*, vel a censura **specialissimo modo** *Sedi Apostolicae* reservata, tenentur, postquam convaluerint, obligatione recurrendi, sub poena reincidentiae, ad illum qui censuram tulit, si agatur de censura ab homine; ad S. Paenitentiariam, vel ad Episcopum, aliumve facultate praeditum, ad normam can. 2254, § 1, si de censura a iure; eorumque mandatis parendi (can. 2252). Poterit etiam adire alium confessarium facultate praeditum, ut pro casu absolutionis in casibus urgentioribus dictum est. **Comp.**, n. 1198, IV.

N. B. Ab omnibus peccatis et censuris, etiam a *censuris* reservatis *speciali modo* Rom. Pontifici, etiam *ab homine* absolvi poterit semel in vita et semel in morte vi **Bullae Cruciatae**, absque ullo onere se sistendi Superiori. **Comp.**, n. 1358.

1300. — *Resp. ad 4.um* Recte egit SIDONIUS moribundum absolvendo ab omnibus peccatis et censuris cuicumque et quomodocumque reservatis. Cfr. supra, n. 585, et **Comp.**, n. 676.

Sed male se gessit imponendo paenitenti, si a morbo convalescat, obligationem sistendi se coram *Episcopo*. Absolutio enim in articulo mortis concedi debet sine onere, nisi paenitens absolvatur a censura *ab homine*, aut a **censuris specialissimo modo** Rom. Pontifici reservatis, in quo ultimo casu *per se* deberet paenitens, recuperata sanitate, se sistere coram Papa, non coram *Episcopo*. Iam vero nulla censura hic enumerata erat *ab homine*, nec Rom. Pontifici reservata **specialissimo modo**, sed omnes *simpliciter* tantum. **Comp.**, n. 680.

1301. — *Resp. ad 5.um* 1.° RENATUS non potest absolvi per confessarium regularem a suspensione proprie episcopali, seclusa speciali licentia Ordinarii, quia iurisdictione destituitur. **Comp.**, n. 676, 4. — 2.° Non potest absolvi *per se* a suspensione papali, etiam si casus sit occultus, quia per Const. *Apostolicae Sedis* iam adempta est regularibus omnis potestas, qua possint absolvere a casibus papalibus. — 3.° At in casibus *urgentioribus* bene potest absolvi a quibuscumque suspensionibus *papalibus* per quemcumque confessarium, cum onere recurrendi intra mensem ad Sedem Apostolicam etc., prout dictum est supra, n. 627. — 4.° Potest in omni casu absolvi a peccatis, etiam remanente vinculo unius aut alterius suspensionis, quia suspensio non privat beneficio absolutionis. **Comp.**, nn. 1205 et 1297.

CASUS IV

EXCOMMUNICATIONIS EFFECTUS

MARINUS, parochus, aliqua excommunicatione, qua de causa nescio, obstrictus, et criminis paenitens, cupit sacramento paenitentiae conscientiam abstergere; sed, deficiente confessarii copia, voti compos fieri nequit. Interea ad ministranda Sacramenta, tum mulieri puerperae, tum genitae proli advocatur. Magna angitur perplexitate. Quid faciet? Pergit tamen, quia absque famae periculo impedimentum, quo ligatur, patefacere non potest. Sed postea apud theologos inquirit utrum valide et licite egerit?

HINC:

QUAER. 1.° *Quinam sint effectus excommunicationis?*
2.° *An* MARINUS valide *Sacramenta ministraverit?*
3.° *An* licite, *vel an irregularitatem contraxerit?*
4.° *Quid, si fuisset nominatim excommunicatus, aut saltem lata esset contra ipsum sententia condemnatoria aut declaratoria?*

SOLUTIO:

1302. — *Resp. ad 1.um* Effectus excommunicationis sunt: privatio susceptionis et administrationis Sacramentorum, suffragiorum Ecclesiae, divinorum officiorum, sepulturae sacrae, iurisdictionis ecclesiasticae, beneficiorum, communicationis forensis, et societatis civilis. **Comp.**, nn. 1212, 1216 et seq.

1303. — *Resp. ad 2.um* 1.° Nulla difficultas pro baptismo, ad cuius valorem nulla requiritur iurisdictio, siquidem a quolibet homine, vel femina, positis ponendis, valide administrari potest. — 2.° Valet etiam administratio sacramenti paenitentiae; ratio est, quia, licet MARINUS inciderit in excommunicationem, non

tamen lata est contra ipsum sententia condemnatoria aut declaratoria; ergo non privatur iurisdictione; ergo post excommunicationem, uti prius, valide sacramentum paenitentiae ministrare potest. **Comp.**, n. 1224.

1304. — *Resp. ad 3.um* MARINUS licite potuit utrumque sacramentum ministrare, immo et debuit. Ratio est: 1.° Quia excommunicatio privare non potest facultate ministrandi Sacramenta in casu necessitatis; secus enim lex Ecclesiae esset in ruinam, et non in aedificationem: atqui, si MARINUS potuit licite, etiam debuit sacramentum utrumque ministrare, urgente scilicet lege caritatis et officii proprii; ergo... 2.° Quia excommunicatus ante talem sententiam, etiam seclusa necessitate, Sacramenta fidelibus conferre potest quoties ad id est requisitus; fideles enim possunt communicare cum ipso, praesertim ad bonum proprium, et proinde eum requirere possunt (can. 2261, § 2); ergo eorum requisitioni acquiescere potest et debet, sed actum contritionis prius praemittere tenetur, ut in statu gratiae Sacramenta conferat. *Elbel*, n. 53.

Quae omnia clarissime patent ex can. 2264: «Actus iurisdictionis tam fori externi quam fori interni positus ab excommunicato est illicitus; et, si lata fuerit sententia condemnatoria, etiam invalidus, salvo praescripto can. 2261, § 3; secus est validus, immo etiam licitus, si a fidelibus petitus sit ad normam mem. can. 2261, § 2».

1305. — *Resp. ad 4.um* Etiam in casu MARINUS potuisset et debuisset praefata conferre Sacramenta, stante, ut in casu supponitur, proximi extrema necessitate; omnis enim sacerdos, quantumvis excommunicatus vel etiam degradatus, absolvere potest fideles in articulo mortis, cum ita statuerit pia mater Ecclesia, ne quis ob defectum sacramenti pereat, ut supra, n. 1297, dictum est. **Comp.**, nn. 1216 et 651.

CASUS V

DE EXCOMMUNICATIONE CONTRA ALIENANTES BONA ECCLESIASTICA SINE BENEPLACITO APOSTOLICO

TIBURTIUS, Abbas magni monasterii, cum materiale aedificium magna ex parte ob vetustatem in ruinam vergebat, coactus est ad necessarias reparationes magna debita contrahere. Recenter monacho sollemniter professo eiusdem monasterii delata est ex hereditate summa quinquaginta millia libellarum seu pesetarum in titulis *ad latorem (al portador)*. Abbas vellet huiusmodi titulos, qui ad monasterium pertinent, alienare, ut sic monasterium a debitis liberet; sed dubitat an in casu, si beneplacitum apo-

stolicum non petat, graviter peccet et in excommunicationem incidat.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quatenus requiratur beneplacitum apostolicum ad alienanda bona ecclesiastica?*

2.° *Quas in poenas incurrant alienantes bona ecclesiastica sine debita facultate?*

3.° *An et quatenus administratores bonorum ecclesiasticorum titulos* ad latorem *commutare possint?*

4.° *An ad alienandos titulos* ad latorem *requiratur beneplacitum apostolicum?*

5.° *Quid ad casum?*

SOLUTIO:

1306. — *Resp. ad 1.um* Ad valide alienanda bona ecclesiastica requiritur beneplacitum apostolicum; si agatur: *a)* de rebus quae pretium excedunt 30,000 *pesetarum*, libellarum seu francorum, *aut* de rebus (1) *pretiosis* (can. 1532, § 1); vel *b)* de locationibus ultra novennium, si pretium locationis annuae excedat 30,000 libellarum (can. 1541, § 2, 1.°) (2).

Pretium intelligitur iuxta taxationem factam a peritis, non de pretio maiori forte in licitatione obtento (Comm. Cod., 24 nov. 1920: *Acta*, XII, pag. 577).

N. B. Donaria votiva *(ex-votos)*, quicumque sit eorum valor, alienari nequeunt absque beneplacito apostolico, idque quamvis oblator in alienationem consentiat. Donarium oblatum ad altare aut ad sacram imaginem praesumitur votivum, nisi de contraria voluntate donatoris vel offerentis constet aliunde (3). **Comp.**, vol. 1, n. 1090, q. 1.°, resp. 1.°

1307. — *Resp. ad 2.um* Qui praesumpserit alienare absque beneplacito apostolico sive res pretiosas sive bona quorum pretium excedat 30,000 libellarum, omnes quovis modo rei, sive dando, sive recipiendo, sive consensum praebendo, incidunt in *excommunicationem* latae sententiae *nemini reservatam* (can. 2347, 3.°). **Comp.**, vol. 1, l. c., q. 5.°, et vol. 2, n. 1274.

1308. — *Resp. ad 3.um* Si commutatio fiat in alios titulos magis aut saltem aeque tutos ac frugiferos, exclusa qualibet commercii vel negotiationis specie, sufficit et requiritur consensus Ordinarii, Consilii administrationis aliorumque quorum intersit (can. 1539, § 2).

(1) Res *pretiosae* dicuntur, quibus notabilis valor sit, sive artis sive historiae sive materiae causa (can. 1497, § 2). Cfr. *Acta*, XI, pag. 416; XIV, pag. 160.

(2) Ad hanc summam (aut alias de quibus agit Codex canonicus) vel aequipollentem cuiuslibet nationis determinandam, attendi debet ad valorem nominalem monetae, qui stabilis est; non ad valorem realem, qui ratione cambii est valde mutabilis.

(3) S. C. Conc., 12 iul. 1919, 14 ian. 1922: *Acta*, XI, pag. 419; XIV, pag. 167.

1309. — *Resp. ad 4.um* PP. *Vermeersch-Creus.*, Epit., 2.°, n. 861, rem subobscure attingere, et dubiam relinquere videntur. P. *Blat*, De rebus, 2.°, pag. 652, videtur decernere talem venditionem subiici beneplacito apostolico sicut reliquorum bonorum ecclesiasticorum, si eorum valor requisitam quantitatem 30,000 pesetarum superet. Videtur tamen distinguendum: si tales tituli ad latorem constituant aliquam fundationem (v. gr. Missarum), vel dotem monialis inalienabilem, vel aliquid huiusmodi, tum huiusmodi alienati non secus ad bonorum quorumlibet immobilium, si quae ad similes fundationes pertinerent, subiicitur apostolico beneplacito; secus non subiicitur, sed potius computatur ut pecunia pro occurrentibus necessitatibus impendenda.

1310. — Quod ex sequenti responso ad casum nostro similem erui posse videtur: Monasterium quoddam monialium magnam titulorum quantitatem possidebat, quos acquisierat ex hereditate delata moniali sollemniter professae. Iudicarunt necessariam alienationem ad expensas urgentissimas in monasterio faciendas. Quantitas alienanda exigebat tunc beneplacitum apostolicum pro alienationibus bonorum ecclesiasticorum. Postulatum est beneplacitum Sedis Apostolicae. Respondit Subsecretarius S. C. de Religiosis non requiri licentiam Sanctae Sedis, quia illi tituli non pertinebant ad monialium dotes nec ad legata Missarum, nec repraesentabant bona aliqua immobilia. Responsum ad monasterium transmissum est per Procuratorem Generalem totius Ordinis die 22 maii 1915.

1311. — *Resp. ad 5.um* Videtur igitur TIBURTIUS posse absque beneplacito apostolico alienare praedictos titulos, quin incurrat excommunicationem et absque ullo peccato.

CASUS VI

DELATIO CLERICI AD TRIBUNAL LAICORUM

TITIUS, sacerdos in regione Canadensi, Archiepiscopum suum anno 1919 absque ulla licentia Sedis Apostolicae ausu temerario coram saeculari foro in iudicium rapuit.

HINC:

QUAER. 1.° *An et quamnam censuram incurrerit* TITIUS?

2.° *Quid si rapuisset in iudicium saeculare clericum simplici tonsura insignitum, aut novitiam Ordinis vel Congregationis religiosae?*

3.° *Quid, si non detur iura persequi nisi apud iudices laicos?*

SOLUTIO :

1312. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* TITIUS enim incidit in excommunicationem Romano Pontifici *speciali modo* reservatam. Etenim ex can. 2341 : «Si quis contra praescriptum can. 120 ausus fuerit ad iudicem laicum trahere aliquem ex S. R. E. Cardinalibus vel Legatis Sedis Apostolicae, vel Officialibus maioribus Romanae Curiae ob negotia ad eorum munus pertinentia, vel Ordinarium proprium, contrahit *ipso facto* excommunicationem Sedi Apostolicae *speciali modo* reservatam...». — Ex canone autem 120, § 2 : «Patres Cardinales, Legati Sedis Apostolicae, Episcopi etiam titulares, Abbates vel Praelati *nullius*, supremi religionum iuris pontificii Superiores, Officiales maiores Romanae Curiae, ob negotia ad ipsorum munus pertinentia, apud iudicem laicum conveniri nequeunt sine venia Sedis Apostolicae». **Comp.**, n. 1245.

1313. — *Resp. ad 2.um* Tunc incidisset *ipso facto* in suspensionem ab officio reservatam Ordinario, si licentiam non obtinuisset Ordinarii loci. — Sic enim prosequitur canon 2341 : «Si alium Episcopum etiam mere titularem, aut Abbatem vel Praelatum *nullius*, vel aliquem ex supremis religionum iuris pontificii Superioribus, excommunicationem latae sententiae Sedi Apostolicae simpliciter reservatam ; demum si, non obtenta ab Ordinario loci licentia, aliam personam privilegio fori fruentem, clericus quidem incurrit *ipso facto* in suspensionem ab officio reservatam Ordinario, laicus autem congruis poenis pro gravitate culpae a proprio Ordinario puniatur». **Comp.**, nn. 1245, VII ; 1246, 1267, III.

1314. — *Resp. ad 3.um* «His in locis, in quibus *fori privilegium per Summos Pontifices derogatum non fuit*, si in eis non datur iura sua persequi, nisi apud iudices laicos, tenentur singuli prius a proprio ipsorum *Ordinario veniam petere*, ut clericos in forum laicorum convenire possint ; *eamque Ordinarii nunquam denegabunt*, tum maxime cum ipsi controversiis inter partes conciliandis frustra operam dederint. Episcopos autem in id forum convenire absque venia Sedis Apostolicae non licet». Litt. S. Off., 23 ian. 1886 (*Acta S. Sedis*, vol. 18, pag. 416).

CASUS VII

ABSOLUTIO A CENSURIS AD FORUM CONTENTIOSUM DEDUCTIS

TITIUS, clericus hispanus, cum in iudicio ecclesiastico a suo Ordinario damnatus fuerit, recursum habuit ad tribunal laicale, instituendo appellationem propter abusum, ut aiunt *(recurso de fuerza)*. Tunc tribunal ecclesiasticum sententiam tulit contra TI-

TIUM, eum declarans incursum in excommunicationem speciali modo Romano Pontifici reservatam, iuxta can. 2341; necnon in aliam excommunicationem pariter Romano Pontifici reservatam, iuxta can. 2334, 2.°, utpote impedientem iurisdictionem ecclesiasticam. Tandem aliquando TITIUS in se reversus et ad meliorem frugem conversus, petiit absolvi ab Ordinario, sed adesse videtur non levis difficultas, quia, ex can. 2237, § 1, Ordinarius absolvere nequit a casibus deductis ad forum contentiosum.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIUS *revera inciderit in utramque illam excommunicationem speciali modo reservatam Romano Pontifici?*

2.° *Quid, si ad tribunal laicale ausus fuerit trahere simplicem sacerdotem?*

3.° *An et quatenus absolvi possit* TITIUS?

SOLUTIO:

1315. — *Resp. ad 1.um* Certe TITIUS per se incurrit in excommunicationem canonis 2341 contra trahentes ad iudicem laicum Ordinarium proprium; an vero incurrerit illam contra impedientes exercitium, ecclesiasticae iurisdictionis, videtur distinguendum: si iudex laicus admisit recursum et impedivit exsecutionem, TITIUS incursus fuit in excommunicationem, quia recursum habuit ad iudicem laicum ad impediendum, idque obtinuit, seu effectus secutus est; si autem iudex laicus recursum non admisit, non videtur TITIUS incidisse in hanc excommunicationem. Cum vero haec sententia certa non sit, standum erit sententiae tribunalis.

1316. — *Resp. ad 2.um* Tunc si hoc fecisset sine licentia Ordinarii loci, incidisset in suspensionem ab officio reservatam Ordinario (can. 2341).

1317. — *Resp. ad 3.um* Difficultas pro solvenda hac quaestione oritur ex citato can. 2237, § 1, ubi haec statuuntur: «In casibus *publicis* potest Ordinarius poenas *latae sententiae* iure communi statutas remittere, exceptis: 1.° casibus ad *forum contentiosum deductis;* 2.° censuris Sedi Apostolicae reservatis; 3.° poenis degradationis, depositionis, inhabilitatis ad beneficia, officia, dignitates, munera in Ecclesia, vocem activam et passivam eorumve privationis, suspensionis perpetuae, infamiae iuris, privationis iuris patronatus et privilegii seu gratiae a Sede Apostolica concessae».

1318. — Si enim Ordinarius absolvere nequit in casibus publicis a poenis *latae sententiae* iure communi statutis et ad forum contentiosum deductis, videndum est quis potest absolvere.

Imprimis notandum est quod exceptio illa, «exceptis casibus ad

forum contentiosum deductis», eo spectat ne ordo iudiciorum et iurisdictiones perturbentur (1).

Unde «pendente iudicio declarationis ne ordo iurisdictionum pervertatur et ne videatur fieri offensio iudici qui negotium occupavit et in suam traxit cognitionem, sive censura sit *a iure* sive sit *ab homine*, alii iudices, aliunde competentes, abstinebunt a concedenda absolutione, quae tamen valeret, si ab eo concedatur qui competentem habet potestatem». *Lega*, De iudiciis, vol. 3, n. 121.

Verum «si sententia (declaratoria) iam pronuntiata fuerit ad eum absolutio pertinet, qui sententiam declaratoriam pronuntiavit, nisi specialis obsit reservatio gratia Praelati superioris; idem enim observatur in proposito, quod viget, ubi censura ab iudice ipso lata fuisset, qua iudex sententia sua alterius cuiuscumque iurisdictionem censuram publicando, sive palam denuntiando praevenerit». Ita *Berardi*, Comm. in ius eccles. univ., vol. 3, p. 2, c. 11 (pag. 264. Matriti, 1803).

Quare si censura reservata non sit alicui Superiori, ad eum pertinet absolutio qui sententiam tulit. Consentit *Lega*, l. c. (2).

Quoad valorem absolutionis in casu prosequitur *Lega*, l. c.: «Quando vero censura l. s. non est reservata, sed censuratus percellitur sententia *declaratoria*, tunc absolutio, quae detur ab alio quam a iudice declarante, est *valida*, sed non *licita*. — Item alii defectus, quibus laborat absolutio data ab eo qui potestatem habet absolvendi sed absolvit quin censuratus congrue satisfecerit et purgaverit contumaciam, prouti diximus de casu quo censura *ab homine*, ab alio iudice *declaratur*, huiusmodi nempe defectus absolutionem, aliunde validam, reddunt minus licitam. Cfr. *Suárez*, VII, 2, 11 seq.».

Si autem censura sit reservata Superiori, ab hoc absolvi poterit, vel ab alio habente potestatem ab ipso. Ita colligi videtur ex ipso *Lega*, l. c.: «Si vero agatur de eo qui censuram incurrit *l. sent. non reser.*, sed postea *denuntiatio* ad effectum eundem reddendi *vitandum*, non videtur ambigendum, huiusmodi censuratum absolvi non posse nisi a iudice *denuntiante*. Etenim haec denuntiatio importat novum vinculum poenae, et *illius est solvere qui ligavit*, adeo ut absolutio nedum *illicita* sed *invalida* sit quae ab alio iudice impertiri contingat **nisi ei censura sit reservata»**.

1319. — Quare: 1.° Si agatur de censura aut nemini aut Ordinario reservata, tribunal illius solius Ordinarii, qui sententiam declaratoriam tulit (aut eius Superioris, aut successoris), poterit

---

(1) Deductum autem ad forum contentiosum accipimus «cum iudex per narrationem negotii causam audire ceperit», et consequenter post litis contestationem. L. 1, Cod., De litis contestatione (lib. III, 9); *D'Annibale*, vol. 1, n. 242. Nec refert utrum deductum fuerit iure an iniuria. *Suárez*, De cens., disp. 41, sect. 2, n. 6; *D'Annibale*, l. c., n. 316.

(2) «Immo absoluta etiam cognitione iudiciali, quae desinat in prolationem sententiae declaratoriae, censura taliter declarata, si *a iure* sit l. s. nemini reservata, censetur veluti affecta, quod ad absolutionem, iudici declaranti, quasi *censura ab homine*, uti recte notat *Berardi*, l. c. — Nam qui passus est, edi sententiam declarantem eius contumaciam et hinc censuram commissam, iam est contumax in iudicem declarantem, et absolvi non debet quin satisfecerit huic iudici, scilicet, *si casus non sit reservatus*, ab eo petendo absolutionem. Etenim declaratio censurae iam incursae, non est censurae irrogatio, et absolutio data ab alio iudice, ceterum competente, inaudito iudice *declarante*, est *illicita* sed *valida*. — *Illicita* vero est, quippe ordo expostulabat ut satisfieret iudici *declaranti*. Quamobrem, si agatur de censura *ab homine* et alius iudex censuram *tulit*, alius *declaravit*, censuratus antequam absolvatur satisfacere debet et uni et alteri iudici».

absolvere in foro externo, et postea peccatum absolvi poterit a quocumque confessario.

2.° Si censura sit reservata Romano Pontifici, et Ordinarius, ad cuius tribunal causa deducta fuit, habeat potestatem absolvendi a censuris papalibus, etsi tantum pro foro interno, poterit reum absolvere in foro interno, et postea ipsum suum tribunal declarare, talem paenitentem fuisse legitime absolutum. **Comp.**, n. 1185, q. 2.°

1320. — *N. B.* Inter facultates concessas omnibus paenitentiariis minoribus pro iubilaeo anni 1925 in Const. *Ex quo primum*, principium generale est «ut per Annum Sanctum possint, pro foro conscientiae in actu sacramentalis confessionis et per se ipse tantum, absolvere quoslibet paenitentes non solum a quibusvis censuris et peccatis Romano Pontifici aut Ordinario a iure reservatis, sed etiam a censura ab homine seu a quovis iudice lata, cuius tamen absolutio in foro externo non suffragabitur». *Acta*, XVI, pag. 310.

Praeterea haec legitur n. VI: «Si autem censurae, quibus paenitentes adstringuntur, *publice* in locis, ubi ii commorati sunt, vel *nominatim declaratae* sint, aut *delictum* ad **iudicem fori externi iam sit deductum**, rei a paenitentiariis eiusmodi minoribus absolvi poterunt in foro conscientiae et sacramentali tantum, dummodo sint sincere parati quodvis mandatum demisse accipere fideliterque implere, itemque reparare scandalum; admoneantur tamen de libello S. Paenitentiariae Apostolicae omnino submittendo. Scilicet confessarii post absolutionem conficiant libellum supplicem, expressis nomine, cognomine ac dioecesi paenitentis et casu eiusmodi censurae publicae subiecto, et subtus scribant testimonium absolutionis ab eadem censura concessae, eundemque paenitentem dirigant ad Officium S. Paenitentiariae Apostolicae, ut recipere possit Rescriptum in forma *missi*, vel *remissi* absoluti, secundum praxim eiusdem Officii». *Acta*, XVI, pag. 311, 312 (1).

CASUS VIII

LECTIO LIBRORUM HAERETICORUM 1.°

1.° PAMPHILUS commodatum sibi librum lectitans de *religione pertractantem*, quaedam deprehendit quae a doctrina catholica abhorrere videntur. Attamen, stili elegantia et eruditionis varietate

(1) Penes *Monita* autem additur sub n. V: «Si quando agatur de *publicis censuris*, quarum absolutio est paenitentiariis minoribus commissa, hi iniungendae satisfactioni haud aliter consulant, quam secundum praxim Paenitentiariae Apostolicae; ad huius vero Officium paenitentem dirigant cum suo de impertita a se censurae absolutione testimonio, in quo quidem paenitentis nomen, cognomen, dioecesim et censuram, in quam inciderat, *publicam*, cum plena eius venia, conscripserint. Officium autem S. Paenitentiariae paenitentem **ad Ordinarium** remittet, tradito Rescripto, quo testificabitur illum fuisse *a publica eiusmodi censura* in foro sacramentali absolutum, ut possit, ad can. 2251, haberi tanquam absolutus *in foro externo*. Teneatur tamen paenitens, *sub poena reincidentiae*, parere reliquis Ordinarii mandatis, cui religioni esto clementius mitiusque cum reo agere, quem publice in romana peregrinatione paenituit» *Acta*, l. c., pag. 338, 339.

allectus, illum legere prosequitur. Mox pondere rationum, quae contra religionem catholicam afferuntur commotus, dubitare coepit an vera sit illa doctrina quae catholicis dogmatibus adversatur.

2.° PROSPER, vir doctus, facultate legendi libros vetitos carens, ut haeretici cuiusdam opus varios contra fidem errores propugnans, eruditionis gratia, legere valeat, amicum adit illa facultate pollentem, et ab eo petit ut illum librum sibi legat. Audita lectione libri haeretici, minime a catholica fide dimovetur. Alia autem die, ut dissertationem in quadam academia legendam perficere possit, quatuor vel quinque paginas eiusdem vetiti libri ipse perlegit, in quibus nihil contra catholicam fidem invenit. Alias emit librum vetitum ut eundem legat, et revera nonnullas eius lineas legit; sed conscientiae stimulis pressus, lectionem intermittit, librumque comburit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam requirantur conditiones, ut, vetitum librum legendo, quis in excommunicationem incurrat?*

2.° *An* PAMPHILUS *in excommunicationem inciderit, in primo casu? et quot peccata commiserit?*

3.° *An* PROSPER *graviter peccaverit et censuram contraxerit audiendo legentem, legensque ipse, ut in secundo casu?*

SOLUTIO:

1321. — *Resp ad 1.*um Si liber fuerit per *litteras apostolicas*, nempe ab ipso Pontifice (non a CC. RR.) emanatas, *nominatim* (id est, expresso titulo) *sub poena excommunicationis Rom. Pontifici reservatae* prohibitus, qui eum legit, ipso facto, nisi materiae parvitate excusetur, incidit in excommunicationem Rom. Pontifici *speciali modo* reservatam.

Quando liber *nominatim* non fuit prohibitus ab Apostolica Sede, conditiones requiruntur sequentes:

1.° *Ut auctor sit apostata aut schismaticus aut haereticus.* Hinc non contrahunt excommunicationem legentes libros infidelium, etsi haeresim contineant, quia in canone 2318, § 1, dicitur *legentes libros apostatarum.* Attamen, si liber manifestam exhibeat professionem haeresis, licet auctor lateat, prohibetur sub censura, quia auctor censetur haereticus.

2.° *Ut liber apostasiam, haeresim, schisma contineat ac propugnet.* Hinc liber haeretici tractans de religione, quin errorem defendat, non prohibetur sub poena excommunicationis; at e contra, si propugnat haeresim, aut *apostasiam*, etc., non excusatur legens, etiamsi legat ut errores confutare valeat, nisi periculum sit in mora, nec facilis aditus ad Superiorem pateat.

3.° *Ut lectio fiat in materia notabili, generatim loquendo,* iuxta sententiam communem, quae in hoc levitatem materiae admittit: sed non conveniunt doctores in hac materia notabili determinanda; videtur autem attendendum ad finem legislatoris, seu prohibitionis. Hinc, si aperiendo librum haereticorum incidas in doctrinam quae est *directe contra fidem*, poteris in excommunicationem incurrere, etiamsi legas paucas lineas tantum, quia in ipsis potest esse periculum perversionis; secus vero, si liber sit de materia indifferenti principaliter; tunc enim legendo etiam paginam excusaris a mortalis, si nullum ibi invenias errorem. *S. Alph.*, n. 282 et seq.

4.° *Ut lectio fiat scienter*, hoc est ab eo qui noverit auctorem esse haereticum, haeresim in libro propugnari, excommunicationemque latam fuisse in legentes. *Gury*, n. 1132.

5.° Ut quod legas sit *liber*, vel saltem publicatio periodica in fasciculos ligata (S. Off., 13 ian. 1892), non autem si sint ephemerides, quae in fasciculos ligari non soleant (S. Off., 21 apr. 1880). **Comp.**, n. 1236, I et II, necnon n. 1239 seq. (1).

1322. — *Resp. ad 2.um* 1.° Cum ex casu PAMPHILUS non videatur *scienter* legisse librum errores contra fidem propugnantem, immo neque clare constet auctorem huius libri esse haereticum, nullam a PAMPHILO excommunicationem contractam fuisse dicendum est.

2.° Ipse tamen duplex peccatum mortale patravit, scilicet primum legendo in materia notabili librum periculosum; secundum vero, de vera fide cum deliberata cognitione dubitando. *Gury*, n. 1133.

1323. — *Resp. ad 3.um* Quid de PROSPERO? 1.° *Probabilius* non contraxit excommunicationem audiendo legere, quia non ipse legit, et poena fertur in ipsos legentes; hic enim cum agatur de odiosis, lex stricte interpretanda est. Immo *probabiliter* etiam excusatur a censura, quamvis ipse alium ad legendum induxerit, propter eandem rationem. — 2.° Videtur etiam, iuxta *Sporer* et *alios*, a peccato saltem mortali eximendus, si, audiendo legere, nullum sit ei perversionis periculum. — 3.° Non est autem ab excommunicatione liberandus, ut videtur, ex eo quod quatuor vel quinque paginas libri illius haeretici legerit, licet nullum errorem in iis repererit; quia materia haec gravis apparet, iuxta superius dicta. — 4.° Tandem peccavit graviter, sed in excommunicationem non incurrit, librum *praecise* emendo vetitum, cum

(1) *Opere publici iuris facto*, editores librorum apostatarum, haereticorum et schismaticorum, qui apostasiam, haeresim, schisma propugnant, itemque eosdem libros aliosve per litteras nominatim prohibitos defendentes aut scienter sine debita licentia legentes vel retinentes (can. 1238, § 1).

censura feratur solum in legentes, in edentes, retinentes vel defendentes, non autem in ementes. Neque in eam incurrit propter lectionem, cum paucas lineas tantum legerit. Vide *S. Alph.*, nn. 284, 285, 292. *Gury*, n. 1134. **Comp.**, n. 1239 seq.

CASUS IX

LECTIO LIBRORUM HAERETICORUM 2.°

LUCAS varia manuscripta ab haeretico conscripta pluries legit, nec putavit censuram contrahere, quia typis *publicis* non sunt edita. — Alias in bibliopolae officina epistolam cuiusdam anonymi legit, quatuor vel quinque foliis impressam, qua Ecclesiae doctrina impetebatur. — Alias sub manu reperiens librum a noto heterodoxo in lucem emissum, ad novam quandam doctrinam proponendam, legit statim auctoris monitum operi praefixum, et in exigua pagella contentum. Statuit deinde volumen illud non ulterius legere, sed solummodo ad maius bibliothecae suae ornamentum servare. Verum ab amico admonitus, libros huiusmodi neque legi, neque retineri posse, quin contrahatur excommunicatio Papae reservata, nonnullis adhuc diebus retinuit, et tandem flammis comburendum dedit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* LUCAS *excommunicationem Papae reservatam, ob lecta manuscripta, contraxerit?*

2.° *An in eandem censuram incurrerit, ob lectam epistolam auctoris anonymi, erroribus refertam?*

3.° *An censuram contraxerit, monitum praevium libri haeretici legendo?*

4.° *An etiam excommunicatione obstrictus fuerit ob librum ad paucos dies retentum, vel quia illum ipse combussit, potius quam praesidibus ecclesiasticis traderet?*

SOLUTIO:

1324. — *Resp. ad 1.um Neg.*, saltem *probabilius*, nisi forte *manuscripta* magno numero multiplicentur, et publice, instar librorum, venalia prostent. *Gennari*, in Const. *Officiorum*, pag. 121 (edit. 3.ª); *Vermeersch*, De prohib. et cens. libr., n. 38 (alias 9); *Wernz*, Ius Decretal., vol. 3, n. 111, nota 53, col. cum nota 67. **Comp.**, n. 1239.

1325. — *Resp. ad 2.um* LUCAS non videtur incurrisse in excommunicationem Papae reservatam, ob lectionem epistolae quae ab haeretico composita videtur, cum erroribus sit referta. Ratio est, quia epistola non dicitur liber. Ita *Sánchez* et alii. **Comp.**, l. c.

1326. — *Resp. ad 3.um* An in censuram incurrerit ob lectionem praevii moniti libri haeretici? — *Resp.* Facillime eam contrahere potuit, si liber haeresim propugnet, et LUCAS id sciebat, quia generatim huiusmodi monita seu prooemia errorem continent, et sunt periculo plena. Etenim ordinarie error prima fronte aperte docetur, vel saltem dolose et fucate innuitur. Proinde, licet exigua pagella legatur, venenum tamen mox exhauritur, et materia gravis evadit. *S. Alph.*, n. 292.

1327. — *Resp. ad 4.um* 1.° LUCAS excommunicationem non contraxit librum haereticum retinendo, ignorans illum esse sub censura prohibitum; immo idem dicendum, si id ex ignorantia vincibili et etiam crassa fecerit, quia in canone dicitur, *scienter*. — 2.° Neque incurrit in censuram, si ad unam vel alteram diem retinuit librum, postquam admonitus fuerit illum retineri non posse, quia videtur tunc dari materiae parvitas. Secus vero, si pluribus aliis diebus retinuerit, nisi forte exspectaret tempus opportunum ad illum Superiori tradendum. *S. Alph.*, nn. 295, 296. — 3.° Neque censuram contraxit librum comburendo, quia in Codice iam non praescribitur ut libri prohibiti Ordinario tradantur (1). **Comp.**, n. 1240.

CASUS X

CLAUSURA RELIGIOSA

1.° IUSTINA, monialis, levitate abrepta, subiens eam partem rotae quae intra monasterium patebat, in oppositam seu exteriorem partem volvitur; ac eundem situm et locum intra ligneum illum orbem retinens, mox intro revolvitur.

2.° DAMARIS, alia monialis, in ostio monasterii aperto insistens, crus integrum extra ianuam effert. Alias in ostii limine consistens, caput et superiorem corporis partem extra illud protendit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* IUSTINA *excommunicationem contraxerit?*
2.° *An* DAMARIS, *in duplici casu?*
3.° *Quaenam est clausura, cuius violatio excommunicatione punitur in Codice canonico?*

---

(1) Cum S. Paenitentiaria confessariis concedit facultatem absolvendi ab hac censura, hanc conditionem apponit: «iniuncta congrua paenitentia salutari ac firma obligatione supradictos libros, quantum fieri poterit, ante absolutionem destruendi, vel tibi tradendi».

SOLUTIO:

1328. — *Resp. ad 1.um* IUSTINA videtur censuram contraxisse (1). Ratio est, quia reapse exivit extra septa monasterii; quod sic probatur: 1.° Ille locus censendus est extra septa monasterii, ad quem accessus impune laicis datur: atqui laici impune accedere possunt ad illum locum, quo IUSTINA rotam versans delata est; ergo illa exivit e septis monasterii; ergo in censuram incurrit.

2.° Si monialis ibi consistens non censeretur esse extra clausuram, iam ibi reperiri possent tum moniales, tum externi; hoc autem evidenter est contra mentem Pontificis, qui leges clausurae statuit cum poenis earum violationi annexis, siquidem voluit praecavere pericula quae occurrerent, si moniales cum externis in eodem loco consistere possent; ergo revera IUSTINA censetur clausuram violasse.

3.° Res posita in rota quando eius aditus exterius patet non dicitur adhuc in monasterio esse, nec censetur intra monasterium nisi quando, rota circumvecta, ad septa pervenit, atque in monialium potestate habetur; ergo monialis extra clausuram circumvecta est; ergo incurrit in excommunicationem. *Gury*, n. 1139.

1329. — *Resp. ad 2.um* DAMARIS non videtur contraxisse censuram, neque in primo, neque in secundo casu. Etenim ad clausuram violandam ex parte monialium requiritur egressus e monasterio: atqui non censetur e monasterio egredi illa monialis quae pedem unum tantum ponit in limine ianuae, seu extra ianuam, neque ea quae caput aut partem corporis superiorem extra solum monasterii protendit; nam egredi non dicitur monialis, nisi toto corpore extra ianuam exstet; ergo DAMARIS ab excommunicatione excusanda est. *S. Alph.*, n. 229; *Sánchez*, etc. *Gury*, n. 1140.

1330. — *Resp. ad 3.um* Sola *clausura papalis*. Haec habetur in omnibus monasteriis sive virorum sive mulierum, in quibus emittuntur vota *sollemnia*. Cfr. can. 579, § 1. — Igitur ubi clausura

---

(1) «Plectuntur *ipso facto* excommunicatione Sedi Apostolicae simpliciter reservatae: 1.° Clausuram monialium violantes, cuiuscumque generis aut conditionis vel sexus sint, in earum monasteria sine legitima licentia ingrediendo, pariterque eos introducentes vel admittentes; quod si clerici sint, praeterea suspendantur per tempus pro gravitate culpae ab Ordinario definiendum; 2.° mulieres violantes regularium virorum clausuram, et Superiores aliique, quicumque ii sint, eas cuiuscumque aetatis introducentes vel admittentes, et praeterea religiosi introducentes vel admittentes priventur officio, si quod habeant, et voce activa ac passiva; 3.° moniales e clausura illegitime exeuntes contra praescriptum can. 602» (can. 2342).

«Nemini monialium liceat post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quovis praetextu, sine speciali Sanctae Sedis indulto, exceptu casu imminentis periculi mortis vel alius gravissimi mali. — Hoc periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est a loci Ordinario» (can. 601).

papalis servari nequit, v. gr. in *Gallia*, in **Mexico**, etc., S. Sedes non permittit ut vota sollemnia a monialibus emittantur (1).

CASUS XI

SUSPENSIO AB AUDIENDIS FEMINARUM CONFESSIONIBUS

TITIO, religioso, prohibuit S. Officium excipere feminarum confessiones, eique significavit, violationem huius prohibitionis inducere irregularitatem. Sed cum tota res haec sit secreta et ipse fama fruatur optima, Superiores, utpote qui prohibitionem S. Officii ignorant, eum designant ad publice excipiendas confessiones; necnon Ordinarius loci eum nominavit confessarium religiosarum, sive ordinarium, sive extraordinarium. Ipse vero, ne infamiam incurrat, audit feminarum ad se confluentium confessiones, ita tamen ut, si rem levem accusent, det levem aliquam paenitentiam, non tamen absolutionem; nec dicit aliquam orationem, sed aliquo sonu gutturis dissimulat omissam absolutionem. Quod si gravem materiam audiat, dicit paenitenti ut alium sacerdotem adeat, quia ipse ab illo peccato absolvere nequit. Vocatus etiam ad excipiendas monialium infirmarum confessiones, clausuram ingreditur, ob eandem rationem.

HINC:

QUAER. 1.° *An* TITIUS *sit suspensus, etsi S. Officium verbum «suspensionem» vel «suspensum» non adhibuerit?*

2.° *An irregularitatem incurrerit, etsi nullam dederit absolutionem?*

3.° *An sacramentum simulaverit?*

4.° *An, si absolvat, suppleat Ecclesia eius iurisdictionem?*

5.° *An clausuram violaverit et inciderit in excommunicationem?*

6.° *Quid de ratione agendi* TITII *iudicandum est?*

SOLUTIO:

1331. — *N. B.* Respondemus ad casum uti iacet, sed forte aliquid anormale in ipso habeatur, quatenus scilicet nec Ordinarius loci, qui forte TITIUM denuntiavit, nec Superior Generalis TITII, moniti sint a S. Officio de suspensione lata contra TITIUM. Forte praemoniti sint, et casu acciderit ut Superior Generalis oblitus sit monere Superiorem localem, aut eius epistola deperdita sit, vel aliquid huiusmodi.

1332. — *Resp. ad 1.um Affirmative.* TITIUS suspensus est sus-

(1) Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas, nn. 563 seq., 602 seq.; *De Angelis*, Prael. iur. Decretal., l. 3, tit. 35, n. 7; *Zitelli*, Apparatus iur. can., pag. 234; *Vermeersch*, De relig. inst., vol. 1, n. 86; *Angel. a SS. Corde*, Man. iur. reg., vol. 1, n. 468.—V. **Comp.**, nn. 229 seq., 1257.

pensione proprie dicta ab audiendis feminarum confessionibus, quae suspensio non est censura, sed poena vindicativa, quae in Codice est *ferendae* sententiae (can. 2368, § 1; **Comp.**, n. 692, II) et in casu imposita est a S. Officio per sententiam condemnatoriam, et posset aliquo modo, si esset *censura*, considerari tanquam *ab homine* (can. 2217, § 1; **Comp.**, n. 1175, 3.°) ad effectum dispensationis, quae poena duratura est ad beneplacitum S. Officii. Vide etiam **Comp.**, nn. 1186 in fine, 1184, I.

1333. — *Resp. ad 2.um Negative*, quia audire confessiones tantum sine absolutione est actus solius iurisdictionis. **Comp.**, n. 900, 5.°, edit. 13; *Vermeersch*, 3, n. 711. Incurreret quidem irregularitatem, si poneret actum *ordinis* sacri sibi prohibiti, iuxta can. 985, 7.°

1334. — *Resp. ad 3.um Affirmative*, formaliter sed improprie. **Comp.**, nn. 287, 288. Quae simulatio *illicita* est, quia est deceptio aliorum in rebus religiosis. *Ball.-P.*, vol. 4, n. 694.

1335. — *Resp. ad 4.um* Ecclesia suppleret, quia in casu adest error communis, cum videant communiter fideles eum audientem confessiones; immo habeat titulum coloratum pro omnibus fidelibus, nam habet titulum verum collatum ab Ordinario loci, et laborat defectu occulto seu suspensione pro feminis. Quare absolutiones feminarum a TITIO datae, erunt validae, ubi revera adsit error communis, non vero ubi talis error non adsit. Poteritque ubique adesse talis error communis, cum ubique possit TITIUS excipere confessiones, saltem virorum.

1336. — *Resp. ad 5.um* Cum ob periculum gravis infamiae incurrendae excusetur ab observanda poena illa vindicativa, eo ipso excusatur a censura incurrenda ob violationem clausurae. Censura enim supponit grave peccatum.

1337. — *Resp. ad 6.um a)* TITIUS gravissime peccavit excipiens confessiones *sine animo absolvendi*, obligans paenitentes gravia accusantes ad recurrendum ad alium confessarium, quod est onus gravissimum, ut postquam paenitens gravia sua peccata uni confessario iam accusaverit, teneatur alteri eadem gravia peccata exponere. Quoties TITIUS *licite* potuit audire confessiones, debuit absolvere non modo accusantes mortalia sed etiam accusantes venialia tantum, et valide ac licite absolvisset et consequenter non incurrisset irregularitatem. Irregularitas ex delicto supponit peccatum grave.

b) Ut videtur, TITIUS *iure naturali* excusabatur a violatione suspensionis toties quoties suspensionem observare non poterat *sine infamia*, sed tenebatur facere quantum in ipso erat, ne coniiceretur in talem necessitatem, ad quod vix aliud erit medium nisi significare Superiori suo locali aut Provinciali suspensionem

S. Officii, eosque rogare ut eum mittant alium in locum, ubi plane incognitus sit et absque infamia possit excipere confessiones virorum *tantum*, aut abstinere omnino ab audiendis confessionibus.

Haec Superioribus dicere poterit in ipsa confessione, dummodo ipsis facultatem concedat necessariam ad eum loco vel officio mutandum quatenus expediat ad finem hunc consequendum.

c) In Codice nullus est canon qui videatur TITIUM excusare ab observanda suspensione in casu. Non canon 2232, § 1, ubi statuitur: «Poena *latae* sententiae, sive medicinalis sive *vindicativa*, delinquentem, qui delicti sibi sit conscius, ipso facto in utroque foro tenet; *ante sententiam tamen declaratoriam* a poena observanda delinquens excusatur quoties eam servare sine infamia nequit, et in foro externo ab eo eiusdem poenae observantiam exigere nemo potest, nisi delictum sit notorium». Nam hic canon loquitur de poena *latae* sententiae, et quidem ante sententiam declaratoriam. Poena TITII est *ferendae* sententiae, cui *accessit* sententia condemnatoria.

d) Neque videtur TITIO applicandus can. 2290, § 1: «In casibus occultis urgentioribus, si ex observatione poenae vindicativae *latae sententiae*, reus seipsum proderet cum infamia et scandalo, quilibet confessarius potest in foro sacramentali obligationem servandae poenae suspendere iniuncto onere recurrendi saltem intra mensem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Paenitentiariam, vel ad Episcopum facultate praeditum et standi eius mandatis». — Etenim in casu TITII: 1.° non agitur de poena vindicativa *latae* sed *ferendae* sententiae, quae applicata fuit per sententiam *condemnatoriam* supremi tribunalis S. Officii; 2.° Episcopus nullus erit cum facultate remittendi poenas vindicativas ferendae sententiae et a S. Officio applicatas per *sententiam condemnatoriam:* non enim solet Ordinariis concedi talis potestas, etiamsi ab alio tribunali vel iudice fuerit poena applicata; 3.° recursus ad S. Paenitentiariam in re spectante ad S. Officium videtur etiam difficilis. Canon ergo casum nostrum non videtur contemplatus esse. Nec ullus alius canon videtur casui nostro applicari posse. Codex enim *nullibi statuit remedium aliquod ad excusandum ab observantia poenae ob periculum infamiae aut scandali eum qui afficitur poena* **sive ferendae sententiae, cui accessit sententia condemnatoria,** *sive latae sententiae* **post sententiam declaratoriam.** Unde in casu nostro solum ius naturale excusare TITIUM potest. Haec suspensio applicata per S. Officium habet aliquid speciale quod non convenit aliis poenis in Codice statutis · nam accedente sententia condemnatoria aut etiam declaratoria, poenae fiunt no-

toriae notorietate iuris; haec autem manet occulta, etiam post sententiam condemnatoriam S. Officii.

e) Praeterea S. Paenitentiaria si ad eam in casu recurratur, abs dubio respondebit, vel ut paenitens moneat suum Superiorem et loci Ordinarium de sua suspensione; vel ut recurrat ad S. Officium pro remedio afferendo, et haec S. Congregatio forte monebit Superiorem Generalem et loci Ordinarium. Unde simplicius erit ut TITIUS ipse moneat Superiores; vel saltem directe recurrat ad S. Officium.

CASUS XII

REHABILITATIO CONFESSARII

RUFUS, sacerdos, a S. Paenitentiaria petivit rehabilitari *in perpetuum* ab inhabilitate audiendi confessiones contracta ob absolutiones complicis: quae rehabilitatio iam ad biennium, ad triennium, et tandem ad quinquennium obtenta, nunc in perpetuum concedi postulat.

S. Paenitentiaria ita respondit: In tertia pagella eiusdem epistolae (nam in 1.ª et 2.ª preces continebantur): *Attentis expositis facultatem confessario oratoris concedimus, ut cum eo dispenset ut exercere officium confessarii licite valeat.* In fine concessionis subscribit S. Paenitentiariae Praef., ponitur sigillum et nomen secretarii, dies mensis et anni. Sed ecce in summitate 1.ªe pagellae scriptum erat: 1.° «Confess. qui sciens absolvit, ad quinquennium petit rehabil. — 2.° Iuxta praedicta verba scriptum erat: «en ff. ca. Prudenti arbitrio et conscientiae confessarii. B. P.».

Rehabilitatio concessa est *ad quinquennium*, vel *in perpetuum*? Secundum verba 3.ªe pag., ubi tempus non limitatur, videtur concedi *in perpetuum*, prout petitur, *attentis expositis*, sed secundum verba 1.ªe pag., n. 1, videtur concedi ad quinquennium. At iuxta verba n. 2 eiusdem 1.ªe pag. facultas conceditur *arbitrio confessarii*. Confessarius ergo dispensat *in perpetuum*, iuxta tenorem 3.ªe pag.

HINC:

QUAER. *An recte confessarius dispensaverit in perpetuum?*

SOLUTIO:

1338. — *Resp. Affirmative.* Nam ita conceditur expresse in pag. 3.ª, ubi S. Paenitentiaria confessario facultatem concedit et quidem *attentis expositis*, in quibus petebatur facultas in perpetuum. Nam pagella 1.ª non loquitur cum confessario, et forte significatur in illa dictum sacerdotem postulare perpetuam rehabilitationem postquam iam aliam ad quinquennium obtinuerat.

1339. — *N. B.* 1.° Forte in rescripto (quod non vidimus) loco *S. Paenitentiariae Praef.* dicatur S. Paenitentiariae *Regens*, nam in S. Paenitentiaria est quidem Regens, non autem Praefectus. Item loco B. P. forte dicatur B. C., v. gr. Bernardus Colombo, qui per plures annos fuit Regens S. Paenitentiariae. Regens enim et Secretarius huiusmodi rescripta subscribere solent.

2.° In primo folio et secundo sub abbreviationibus consuetis inter officiales officii, scribitur relatio secretarii vel substituti qui studuit casui proposito; huic vel simpliciter subscribit Regens S. P. suis initialibus; vel, addita aliqua modificatione, indicat signis contractis provisionem dandam: preces ita praeparatae transmittuntur scriptori, qui iuxta consuetas formulas facit rescriptum oratori vel *confessario* destinatum; quod rescriptum subscribitur a Domino Regente vel, si ipse est absens aut impeditus, ab eius substituto et a secretario, vel substituto eius, vel ab officiali scriptore, cum sigillo. Responsio igitur sola quartae paginae attendi debet ab oratore, cui rescriptum dirigitur; ceteras annotationes sunt officialibus destinatas in ipso officio. Ita P. *Arendt*, Theologus S. Paenitentiariae.

CASUS XIII

INTERDICTUM 1.°

1.° MAXIMINUS, Episcopus, interdictum tulit in omnes ecclesias alicuius civitatis, gravissima de causa. Attamen AEMILIUS, parochus, Viaticum et extremam unctionem moribundo ministravit, et plura benedixit matrimonia.

2.° NATALIS, parochus, in civitate ubi incolae interdicto generali subiiciuntur, baptismum et Viaticum pluribus paroecianis ministravit; immo et Viaticum ad moribundum cum ordinaria sollemnitate attulit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quid et quotuplex interdictum?*
2.° *Quinam sint effectus interdicti localis generalis?*
3.° *An interdictum violaverit* AEMILIUS, *in primo casu?*
4.° *An* NATALIS, *in secundo casu?*

SOLUTIO:

1340. — *Resp. ad 1.um* 1.° *Interdictum est censura qua fideles*, in communione Ecclesiae permanentes, usu divinorum officiorum, aliquorum Sacramentorum et sepulturae sacrae pro certis personis, aut in certis locis prohibentur. Hinc interdictum est personale aut locale, generale vel particulare. — 2.° Interdictum *particulare* non cadit nisi in personas, aut in loca designata. Interdictum *sine*

limitatione in aliquod totum, omnes eius partes afficit. **Comp.**, n. 1277.

1341. — *Resp. ad 2.um* «Si interdictum fuerit locale generale et interdicti decreto aliud non caveatur expresse: 1.° Permittitur clericis, dummodo non sint ipsi personaliter interdicti, omnia divina officia et sacros ritus in quacumque ecclesia aut oratorio privatim obire, ianuis clausis, voce submissa et campanis non pulsatis.

»2.° In ecclesia vero cathedrali, in ecclesiis paroecialibus vel in ecclesia quae unica sit in oppido, in iisque solis, permittuntur unius Missae celebratio, asservatio sanctissimi Sacramenti, administratio baptismatis, Eucharistiae, paenitentiae, assistentia matrimoniis, exclusa benedictione nuptiali, mortuorum exsequiae, vetita tamen quavis sollemnitate, benedictio aquae baptismalis et sacrorum oleorum, praedicatio verbi Dei. In his tamen sacris functionibus prohibetur cantus et pompa in sacra supellectili et sonitus campanarum, organorum, aliorumve instrumentorum musicalium; sacrum autem Viaticum ad infirmos privatim deferatur» (can. 2271).

1342. — *Resp. ad 3.um* AEMILIUS in *primo* casu non violavit interdictum, ministrando Viaticum nec assistendo matrimoniis eaque benedicendo benedictione quae est in Rituali, exclusa benedictione nuptiali. Haec enim permittuntur in interdicto locali generali, saltem in ecclesiis paroecialibus. Cfr. can. 2271, 2.°. — Ministratio extremae unctionis permissa omnino videtur ex can. 2270, § 1: «Interdictum locale sive generale sive particulare non vetat morientibus Sacramenta et Sacramentalia, servatis servandis, ministrare...». **Comp.**, n. 1281.

1343. — *Resp. ad 4.um* Neque NATALIS violavit interdictum in *secundo* casu, quia semper licet ministrare baptismum in tempore interdicti; sacramentum enim illud est primae necessitatis. Nec prohibetur Viaticum, ut modo in responsione ad 1.um cas. dictum est, sed debuit illud ministrare privatim.

CASUS XIV

INTERDICTUM 2.°

1.° FIRMINUS, parochus, confessiones plurium fidelium excepit, licet incolae loci interdicto generali subiicerentur, nec ulla urgeret necessitas.

2.° EXUPERIUS, parochus, publicam habuit concionem in sua ecclesia die festivo patroni, adstantibus plerisque paroecianis, licet ecclesia illa cum incolis interdicta fuerit. Postea autem inquirit an interdictum violaverit?

3.° IUSTINUS, parochus, Missam celebravit in ecclesia paroeciali ibique concionem habuit, licet sacellum aliquod eiusdem ecclesiae et adiacens coemeterium ab Episcopo, nescio qua de causa, interdictum fuerit.

HINC:

QUAER. 1.° *An* FIRMINUS *violaverit interdictum, in primo casu?*
2.° *An* EXUPERIUS, *in secundo casu?*
3.° *An* IUSTINUS, *in tertio casu?*
4.° *Quinam sint effectus interdicti particularis in sacellum aut in coemeterium?*

SOLUTIO:

1344. — *Resp. ad 1.um Neg.* FIRMINUS enim ab omni culpa excusandus est, quia «qui interdicto locali vel interdicto in communitatem seu collegium subest, quin eidem causam dederit, nec alia censura prohibeatur, potest, si sit rite dispositus, Sacramenta recipere, ad normam canonum praecedentium, sine absolutione ab interdicto aliave satisfactione» (can. 2276), et idem videtur dicendum de eo qui subsit interdicto personali generali in populum, paroeciam, dioecesim aut nationem. **Comp.**, n. 1286.

1345. — *Resp. ad 2.um Neg. pariter.* Ratio est, quia in ecclesia paroeciali, stante interdicto generali, conciones minime vetantur, ut patet ex can. 2271. Insuper praedicatio divini verbi prohiberi nequit; secus enim impediretur instructio christiana, adeo fidelibus necessaria, nec daretur modus peccantes ad meliorem frugem revocandi. **Comp.**, n. 1282.

1346. — *Resp. ad 3.um* Quid vero de IUSTINO? Absolvendus, Etenim: 1.° non peccavit concionando, quia, etiamsi tota ecclesia esset interdicta, in ea, utpote quae paroecialis sit, non esset interdicta praedicatio, si nulla alia esset in oppido ecclesia paroecialis. **Comp.**, n. 1283. — Ratio est, quia, si populus privaretur piis instructionibus, medio praecipue efficaci ad meliorem frugem percipiendam careret. In casu vero nostro ecclesia non est interdicta, sed solum sacellum aliquod eiusdem ecclesiae et adiacens coemeterium: ex canone enim 2273, «interdicta civitate, interdicta quoque manent loca accessoria etiam exempta et ipsa ecclesia cathedralis: interdicta ecclesia, interdicta sunt sacella contigua, non vero coemeterium; interdicto sacello, non est interdicta integra ecclesia nec, interdicto coemeterio, interdicta est ecclesia ipsi contigua, sed interdicta sunt omnia oratoria in coemeterio erecta». **Comp.**, n. 1284. — Ergo in praedicta ecclesia omnes sacri ritus celebrari possunt, cum interdicta non sit.

2.° Neque peccavit IUSTINUS celebrando in ecclesia, ut patet ex dictis.

1347. — *Resp. ad 4.um* «1.° In interdicto locali particulari, si in-

terdictum fuerit altare vel sacellum alicuius ecclesiae, nullum sacrum officium seu sacer ritus in eisdem celebretur. — 2.° Si interdictum fuerit coemeterium, fidelium quidem cadavera sepeliri ibidem possunt, sed sine ullo ecclesiastico ritu» (can. 2272, §§ 1, 2).

CASUS XV

SEPULTURA ECCLESIASTICA

1.° ANSELMUS, religione catholicus, sed qui matrimonio civili tantum ligatus est, mortuus est absque susceptione Sacramentorum ex negligentia familiae, quae eum non monuit de gravitate morbi.

2.° CANTIDIUS, in Ecclesia catholica baptizatus sed addictus sectae protestanticae, quique actibus cultus acatholici assistere solebat, mortuus est etiam sine ultimis Sacramentis, eo quod familia impedivit ingressum sacerdotis catholici in cubiculum infirmi.

Nec ANSELMUS nec CANTIDIUS in sua gravi infirmitate ullo actu positivo reiecerunt reconciliationem cum Ecclesia catholica.

Quare CALLISTUS, parochus, utriusque cadavera in catholico coemeterio condidit, quia ex baptismo subditi erant Ecclesiae, neque eius auxilia ullo actu positivo reiecerunt in articulo mortis.

HINC:

QUAER. 1.° *Quibusnam competat sepultura ecclesiastica, et quibus non competat?*

2.° *An* CALLISTUS *recte egerit?*

3.° *An deneganda sit ecclesiastica sepultura publice excommunicatis, publicis peccatoribus, etc., qui cum privati sensibus a sacerdote fuerint inventi, absoluti sunt sub conditione?*

4.° *An infantes haereticorum baptizati sive a pastore catholico sive ab haeretico, in coemeterio catholicorum sepeliri possint?*

5.° *An membra amputata catholicorum sepelienda sint in loco sacro?*

SOLUTIO:

1348. — *Resp. ad 1.um* «Omnes baptizati sepultura ecclesiastica donandi sunt, nisi eadem a iure expresse priventur» (1239, § 3). — «Ecclesiastica sepultura privantur, *nisi ante mortem aliqua dederint paenitentiae signa:* 1.° Notorii apostatae a christiana fide, aut sectae haereticae vel schismaticae aut sectae massonicae aliisve eiusdem generis societatibus notorie addicti; 2.° excommunicati vel interdicti post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam; 3.° qui se ipsi occiderint deliberato consilio; 4.° mortui in duello

aut ex vulnere inde relato; 5.° qui mandaverint suum corpus cremationi tradi; 6.° alii peccatores publici et manifesti» (can. 1240, § 1). — «Occurrente praedictis in casibus aliquo dubio, consulatur, si tempus sinat, Ordinarius; permanente dubio, cadaver sepulturae ecclesiasticae tradatur, ita tamen ut removeatur scandalum» (ibid., § 2). **Comp.**, nn. 1323, 1325.

1349. — *Resp. ad 2.um Neg.*, sed opus erat ut actu aliquo positivo reconciliationem postulassent, maxime CANTIDIUS protestans. Etenim, ex can. 1240, § 1, ecclesiastica sepultura privantur, *nisi* ante mortem aliqua *dederint paenitentiae signa:* 1.° notorii apostatae a christiana fide, aut *sectae haereticae* vel schismaticae aut sectae massonicae aliisve eiusdem generis societatibus *notorie addicti...* 6.° Alii *peccatores publici* et *manifesti*. — Iam vero qui publice in concubinatu vivit, est publicus ac manifestus peccator; qui autem ligatus mere civili matrimonio maritaliter vivit, in concubinatu vivit. Si infirmus vocasset confessarium catholicum et familia obstitisset, tunc ille actus sufficiens fuisset ad cadaver ipsius in loco sacro sepeliendum.

Si CANTIDIUS sectae notorie *adscriptus* non fuerit, sed tantum de facto plus minus occulte actus cultus haeretici frequentasset, per se non esset privandus sepultura ecclesiastica.

1350. — *Resp. ad 3.um Affirm.*, si nullum dederint paenitentiae signum; secus *negative*. S. Paenit., 8 mart. 1885; *Gennari*, Consult., vol. 1, pag. 271.

1351. — *Resp. ad 4.um Affirmative*, absque difficultate. Baptismus enim est Christi et Ecclesiae verae, seu catholicae; ergo praefati pueri ad Ecclesiam omnino pertinent. Sunt enim vere de corpore Ecclesiae effecti per baptismum, neque per errores ab ea separati sunt. Nec obstat quod a ministro haeretico forte baptizati sint, siquidem hoc validitati baptismi officere nequit.

1352. — *Resp. ad 5.um Affirm.* Ad quod facilius assequendum in hospitalibus, «si fieri potest, in proprio horto domui adnexo deputetur aliquod parvum terrae spatium, ad sepelienda membra catholicorum amputata, postquam fuerit benedictum». S. Off., 3 aug. 1897.

CASUS XVI

DE CADAVERUM CREMATIONE 1.°

NICASIUS, horrens periculum ne apparenter mortuus, vivus vero, sepeliatur, statuit in suo testamento ut cadaver suum cremationi subiiciatur, de qua re ipse monuit familiam, eique iniunxit ut voluntatem hanc suam ad unguem exsequantur.

Familia sciens gravem adesse Ecclesiae prohibitionem, eum saepius et instanter rogavit, ut vellet hanc dispositionem revocare; ille vero omnino renuit, et in hac voluntate perseveravit.

Post mortem Nicasii haec omnia detulit familia parocho, ut hic decerneret quomodo iusta funebria Nicasio essent persolvenda; familia enim parata est omittere talem crematione, si parochus hoc decernat.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quid statuat Ecclesia circa cadaverum crematione?*

2.° *Quid, si corpus crematioi subiiciendum sit non propria defuncti voluntate, sed aliena, v. gr. familiae?*

3.° *Quid vero si familia, non obstante voluntate defuncti, se submittens canoni 1203, § 2, omittat corporis crematione?*

4.° *An et quatenus* Nicasio *Sacramenta morientium ministrari potuerint?*

5.° *Quid ad casum?*

Solutio:

1353. — *Resp. ad 1.um* Ecclesia omnino reprobat cadaverum crematione, sed, iuxta sacros canones, defunctorum baptizatorum corpora sepelienda sunt (can. 1203, § 1), et si quis quovis modo mandaverit suum corpus cremari, illicitum est hanc exsequi voluntatem; quae si adiecta fuerit contractui, testamento, aut alii cuilibet actui, tanquam non adiecta haberi debet (ibid., § 2). — Nec licet: *a)* nomen dare societatibus quibus propositum est promovere usum comburendi hominum cadavera, *b)* nec mandare ut sua aliorumve cadavera comburantur, *c)* et si agatur de societatibus massonicae sectae filiabus, qui illis nomen dant, incidunt in poenas contra hanc sectam latas. S. Off., 19 maii 1886.

Eos autem qui mandaverint suum corpus cremationi tradi, privat ecclesiastica sepultura, nisi ante mortem dederint aliqua paenitentiae signa (can. 1240, § 1, 5.°). — Iam vero sepultura ecclesiastica consistit: *a)* in cadaveris translatione ad ecclesiam, *b)* exsequiis super illud in eadem celebratis, *c)* eiusdem depositione in loco legitime destinato fidelibus defunctis condendis (can. 1204). Ergo iis omnibus privandus est Nicasius.

1354. — *Resp. ad 2.um* Tunc Ecclesiae ritus et suffragia adhiberi *possunt*, tum domi, tum in ecclesia, *non* autem usque ad cremationis locum, *remoto scandalo*. Scandalum vero removeri etiam poterit, si notum fiat crematione non propria defuncti voluntate electam fuisse. **Comp.**, n. 1329.

1355. — *Resp. ad 3.um* Etiam in hoc casu, si defunctus perseveravit usque ad mortem in hac prava voluntate, omnino privandus

est ecclesiastica sepultura. Comm. Cod., 10 nov. 1925 (*Acta*, XVII, pag. 583).

1356. — *Resp. ad 4.*[um] Non licet *Sacramenta morientium* ministrare fidelibus qui corpora sua post mortem cremanda mandarunt, *si moniti hoc mandatum retractare nolunt*, quamvis massonicae sectae non adhaereant, nec eius ducti principiis illud dederint mandatum. Ut vero fiat aut omittatur monitio, serventur regulae a probatis auctoribus traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi. S. Off., 17 iul. 1892, ad 1. **Comp.**, n. 1329, 3.°

1357. — *Resp. ad 5.*[um] NICASIUS omnino privandus est ecclesiastica sepultura, ut ex dictis patet.

CASUS XVII

DE CADAVERUM CREMATIONE 2.°

In quadam magna civitate sunt duo tantum coemeteria. Alterum antiquum, in quo iam nullum cadaver sepelitur nisi eorum qui ab antiquo ius quaesitum habent; alterum recentius erectum. DAMIANUS habet unum e sua familia conditum in *nichio* conducto in hoc postremo coemeterio, et alium in antiquo coemeterio, ubi nihil solvere debet, quia amicus locum ei cedit. Pro *nichio* conducto in recentiori coemeterio non levem pecuniae vim solvere singulis annis cogitur, et pluries de loco in locum transferre debuit expensis non mediocribus. Ad tot expensas cavendas DAMIANUS intendit illum transferre in antiquum coemeterium. Ad hanc tamen translationem faciendam graves expensae requiruntur: leves vero si ossa illius cadaveris, iam a decem annis sepulti, crementur et cineres tantum transferantur. DAMIANI familia in angustiis oeconomicis versatur.

HINC:

QUAER. *An, in casu, si* DAMIANUS *cremationem ordinet, graviter peccet, non secus ac si corpus cremationi subiiceretur antequam sepulturae traderetur?*

SOLUTIO:

1358. — *Resp.* Crematio in casu adhuc videtur contra spiritum Ecclesiae, non tamen videtur cadere sub prohibitione, quia corpus iam sepulturae traditum fuit iuxta leges Ecclesiae et per plures annos sepultum iacuit, et nunc talis crematio non es proprie crematio corporis sed ossum, nec spiritu hostili in Ecclesiam peragitur, sed quadam necessitate, sicut v. gr. quando tempore pestis ad vitandam contagionem crematio decernitur, quae crematio neque es prohibita. Certe in hoc ultimo casu decernitur ob bonum publicum, in casu DAMIANI ob bonum privatum; sed in priori casu

est vera corporum crematio, in posteriori, ossum tantum. Unde putarem DAMIANUM non futurum reum peccati saltem gravis, si scandalum non adsit.

CASUS XVIII

DE IURE FUNERIS 1.°

CAIUS elegit sepulturam in paroecia aliena, ubi parentes sepulcrum familiale habebant. Moritur in propria paroecia, quae vicina erat paroeciae electae, et proprius parochus impedivit quominus parochus ecclesiae electae cadaver in proprium coemeterium deferret ibique ei dederit sepulturam; immo ipse proprius parochus in suo coemeterio cadaver condidit et iusta funebria peregit, omniaque iura pecuniaria sibi reservavit.

HINC:

QUAER. 1.° *Quaenam fuerint in casu iura respectiva utriusque parochi?*

2.° *Ad quid teneatur proprius parochus erga parochum ecclesiae electae ad sepulturam?*

SOLUTIO:

1359. — *Resp. ad 1.um* Parochus proprius ius habebat deferendi cadaver ad ecclesiam tumulantem (vel ad coemeterium ecclesiae tumulantis), sub cruce ecclesiae tumulantis, et ad huius parochum exspectat exsequias celebrare (ubi tumulus, ibi funus: cfr. *Many*, De locis sacr., n. 191) et percipere omnia emolumenta, cum onere solvendi parocho proprio portionem canonicam (can. 1230, § 3, et 1236, § 1; 1237, § 1). Cfr. *Ferreres*, Inst. can., vol. 2, nn. 152, 163, 165 seq.

1360. — *Resp. ad 2.um* Cum parochus proprius iura violaverit parochi ecclesiae electae ad sepulturam, cui competit exsequias peragere et emolumenta percipere, soluta portione canonica parocho defuncti proprio, parochus proprius tenetur iniuriam reparare et consequenter solvere parocho ecclesiae electae ad sepulturam omnia emolumenta percepta ex funerali, dempta portione canonica.

1361. — *N. B.* Ecclesia funeris eadem est ac ecclesia sepulturae. Cfr. can. 1223, § 1; 1224, 1226, § 1. In locis in quibus non permittitur ut cadavera in templum deducantur, ea quae statuit ius de deducendo cadavere in ecclesiam funeris, intelligi possunt vel de deductione usque ad ianuam coemeterii, vel ad ianuam ecclesiae, si mos est ut cadaver deducatur usque ad ianuam ecclesiae ibique paulisper consistat. Parochus aut rector ecclesiae funerantis cadaver respective accipit ad ianuam coemeterii vel ad ianuam eccle-

siae, et reliqua omnia scil. tumulatio et exsequiae ad ipsum pertinent. Cfr. S. C. Ep. et Reg., 1 aug. 1902; *Ferreres*, Las Cofradías, n. 285 seq.; *Mach-Ferreres*, vol. 2, n. 92.

Non tamen videtur prohibitum ut quis eligat sepulturam in sua ecclesia, et statuat ut funus in alia peragatur. Sed 1.° hoc fieri debet ab ipso defuncto, nam secus electio sepulturae secum fert electionem ecclesiae funeris; 2.° de hoc constare debet expresse ac certo; 3.° in hoc casu ecclesia electa ad funus debet solvere portionem canonicam ecclesiae sepulturae. Cfr. *Many*, l. c.

CASUS XIX

DE IURE FUNERIS 2.°

1.° Tarsicia obiit in propria paroecia, sed sepulcrum maiorum habebat in alia paroecia, ad quam cadaver commode transferri potest, sed non nisi transeundo per fines tertiae paroeciae. Exsecutores testamentarii statuunt ut cadaver deferatur ad sepulcrum maiorum.

2.° Nicasius moritur in propria paroecia post electam sepulturam in paroecia aliena, quae coniuncta est propriae defuncti paroeciae. Parochus proprius non vult comitari cadaver.

Hinc:

Quaer. 1.° *Quaenam sint iura horum trium parochorum?*

2.° *An parochus ecclesiae tumulantis possit accedere ad domum defuncti cum cruce elata propria?*

Solutio:

1362. — *Resp. ad 1.um* Iura parochi proprii et parochi ecclesiae tumulantis sunt eadem ac in resp. 1.° ad casum praecedentem. Iura parochi, per cuius territorium transeundum est, nulla sunt in casu. Sic enim in can. 1232, § 1: «Sacerdos qui cadaver comitetur ad ecclesiam funeris vel ad locum sepulturae, libere transire poterit, cum stola quoque et cruce elevata, per territorium alius paroeciae vel dioecesis, etiam sine parochi vel Ordinarii licentia».

1363. — *Resp. ad 2.um Affirmative.* Hoc enim ius illi concedit can. 1230, § 3, cum deductio fieri debeat sub cruce ecclesiae funerantis. Quod autem parochus proprius nolit uti iure et officio suo deducendi cadaver ad ecclesiam funerantem (vel ad eius coemeterium) nequit impedire quominus parochus ecclesiae funerantis iure suo utatur. Idem apparet ex can. 1232, § 2: «Si cadaver tumulandum sit in coemeterio ad quod commode asportari nequeat, parochus vel rector ecclesiae funeris nequit sibi vindicare ius illud comitandi extra fines civitatis vel loci». Ergo si commode asportari potest, parochus vel rector ecclesiae funeris potuit sibi vindicare

ius illud comitandi extra fines civitatis vel loci. Cfr. etiam Benedictum XIII, Const. *Pretiosa*, 26 maii 1727, § 45, et S. C. Conc. pluries. *Many*, l. c., n. 193.

CASUS XX

DE IURE FUNERIS 3.°

CAMILLA mortua est in paroecia propria, sed cum eius parentes *nichium* proprium atque perpetuum haberent in coemeterio vicinioris paroeciae, statuit CAMILLAE familia ut in praedicto coemeterio paroeciae vicinioris tumularetur.

HINC:

QUAER. *An in casu parochus ecclesiae, in qua* CAMILLAE *parentes nichium proprium et perpetuum habent, habeat iura propria ecclesiae funerantis?*

SOLUTIO:

1364. — *Resp. Negative*, si parentes habeant tantum *nichium* proprium et perpetuum pro ipsis; et CAMILLA illic sepulturam non elegerit, sed totum illud negotium statutum sit a familia, ad quam non pertinet ius eligendi sepulturam pro CAMILLA, neque ab ipsa ad hoc legitimum mandatum habebat (can. 1226, § 1). Tunc enim omnia iura ad exsequias pertinent ad parochum proprium, quia sepultura in alia ecclesia legitime electa non fuit. Cfr. can. 1216, § 1. Aliud esset, si ibi parentes CAMILLAE haberent sepulcrum (can. 1229) pro familia canonice erectum, ad quod requiritur licentia Ordinarii loci (1), non autem si habent pro solo patre aut matre, ut solet esse *nichium*. Etenim, ut bene notat *Many*, De locis sacris, n. 166: «Dicitur sepulcrum maiorum illud sepulcrum in quo alicuius maiores seu ascendentes sepulti requiescunt; ex his nempe maioribus, unus *sibi suisque constituit sepulcrum*, sicque adeptus est *ius sepulcri*, quod ad suos dein transmittitur».

1365. — Iura parochi ecclesiae ubi cadaver sepeliendum est, reguntur can. 1230, § 7, et consequenter: Si cadaver mittatur ad locum ubi nec defunctus propriam paroeciam habebat, nec ecclesia funeris legitime fuerat electa, ius levandi cadaver, peragendi exsequias, si peragendae sint, et cadaver ad sepulturam deducendi, pertinet ad ecclesiam cathedralem eiusdem loci; quae si desit, ad ecclesiam paroeciae in qua coemeterium situm est, nisi aliud ferant loci consuetudo aut dioecesana statuta. In casu ergo nostro pertinet ad parochum ecclesiae in qua coemeterium situm sit. Exsequiae *per se* in hac ecclesia non sunt peragendae, nisi familia voluerit, vel loci consuetudo legitima id ferat.

(1) Cfr. *Ferreres*, Las Cofradías, n. 234.

INDEX ALPHABETICUS

Nota. — Numeris romanis designatur tomus, arabicis numerus marginalis

A

Ablatio indirecta tumescentis uteri, I, 480-483.

Abortus, I, 468-479. — Eius poenae spirituales, ibid.

Absolutio. An, quando, et quomodo tribuenda recidivis et consuetudinariis, II, 726-730, versantibus in occasione peccati, 710-719 seq., moribundis, 524-531, 738-744; dubie dispositis, 462-464; pueris ante primam communionem, 731-736; complici in peccato turpi, 633-663, 1295, 1296. — Absolutio conditionata, 462-464; regularium, 598-599; navigantium, 689-693. — Quaenam certitudo dispositionis ad absolutionem sit requisita, 699-703. — Absolutio a censuris, 1297-1301, 1315-1320. — Absolutio per telephonium, 459. — Absolutio conferenda apparenter mortuis, qui probabiliter adhuc vivunt, 824-854; a censuris ad forum contentiosum deductis, 1315-1320.

Abstinentia a carnibus, I, 578-584. Abstinentiae dispensatio ratione festivitatis, 590-593.

Accessio, I, 701, 702.

Actiones et obligationes in societatibus commercialibus vel industrialibus. An liceat clericis eas accipere, II, 77, 78.

Actus. An dentur actus indifferentes in individuo, I, 17 seq.; ante lex actus internos praecipere possit, 80.

Adiuratio. An et quando licita, I, 337, 339.

Adultera seipsam prodens, I, 901.

Adulterium. Quam obligationem restituendi inducat, I, 885-888. — Adulterium ut dirimens matrimonium, II, 1054, v. *Crimen.* — Quatenus est causa divortii a toro et habitatione, 1191-1199.

Advocatus. Eius obligationes, II, 9-13.

Aedificatio, I, 701, 702.

Aequatoriensis Resp. **Vol. I.** Adultera seipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873-874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Donatio revocabilis, 982. — Donationis collatio, 997-1000. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Inventio, 662, 664. — Legatum sub conditione non nubendi, 962. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 656, 658. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762, 766, 770. — Praescriptio, 681, 693. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 1008, 1013. — Thesaurus, 664, 668. — Transactio, 1166-1170. — Venditio, 950, 951, 953. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124; vitia rei manifestanda, 1102-1104. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Uxorum bona, 637, 639-644; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — **Vol. II.** Dominium religiosorum, 153. — Vigebat cap. *Tametsi,* 1121.

Aequivocatio, v. *Restrictio mentalis.*

Aetas ad legem, I, 65-67; ad ordines, II, 870-872.

Affinitas. Quando matrimonium dirimat, et quo iure, II, 1070-1078; suppressa ex copula illicita, 1074-1076; etiam quatenus obstabat debiti petitioni, 1074.

Aggressor vitae, honoris ac rerum, I, 465-467.

Alienatio bonorum ecclesiasticorum, I, 1241-1253.

Alphonsus (S.). Auctoritas eius doctrinae, I, 54-56; verus probabilismus ab eo semper propugnatus, 57-60.

Amens. An admittendus ad Eucharistiam, vel Viaticum, II, 318-322.

America. Sacerdotes in Americam demigrantes, II, 876-885.

America latina. Vol. I. Cessio bonorum, 873, 874. — Contractus turpis, 439, 441, 931, 933-939. — Donatio revocabilis, 982; mortis causa, 987 seq. — Donationis collatio, 997-1000. — Fideicommissum, 1059. — Ieiunium. Licent in cenula ova et lacticinia. 570. — Iuramentum, an firmet sponsalia privata, 335. — Minor contrahens, 941. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio pro homicidio, 887; ob fornicationem, 891. — Res inven-

ta, 662, 668. — Testamentum. Eius conditiones, 1033-1035. — Iuramentum in testamento, 1035. — Scholae neutrae. Instructiones Conc. Plen., 422. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Venditio, 950, 951, 953; ex dolo, 955. — Tempus paschale, 562. — Uxor contrahens, 944-949. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Baptismus haereticorum, 480, 481. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121. — Matrimonia mixta, 1041-1047; haereticorum, 1157-1159. — Puerorum confirmatio, 294, 295. — Puerorum prima communio, 324. — Sponsalia privata, invalida, 934. Suspensiones contra sacerdotes demigrantes in Americam latinam et Insulas Philippinas, 876-885.

Amor Dei, I, 220-224.

Amphibologia, v. *Restrictio mentalis.*

Amputatio testiculi, I, 453; uteri et ovariorum, 454; ovariorum tantum, 455 seq.

Ancilla. Caute eligenda in filiorum curam, I, 421.

Anima. Dispositiones animae ad Eucharistiam, II, 329-334.

Animalia. An ferae sint capientis, I, 656-658.

Applicatio Missae. Obligatio parochorum applicandi Missam pro populo, II, 395-400.

Approbatio confessarii, II, 570-575.

Aragonia. Testamentum. Eius conditiones, I, 1001.

Argentina Resp. **Vol. I.** Adultera seipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Consuetudo, 141. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 974-981; revocabilis, 982-986. — Donatio mortis causa, 987 seq. — Donationis collatio, 997-1000. — Filiifamilias dominium, 627. — Inventio, 662-664. — Minor contrahens, 941. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 758, 761-770. — Praescriptio, 681, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887. — Testamentum. Eius conditiones, 780, 1001, 1004, 1008, 1117. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Thesaurus, 664-668. Transactio, 1166-1170. — Uxorum bona, 637, 639-644; uxor contrahens, 944-949. — Venditio, 950, 951. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928.—**Vol. II.** Dominium religiosorum, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.

Assecuratio. Eius efficacia, I, 1221-1224. — Restitutio ob damnum illatum rei assecuratae, 804. — Assecuratio vitae, 1225-1232.

Asservatio Eucharistiae, II, 374, 375.

Attritio. An sufficiat in sacramento paenitentiae, II, 470.

Atrophia virilium, II, 1034, 1035.

Auditio Missae, I, 379-383.

Austria. Irritatio votorum, I, 356. — Transactio, 1168.

B

Banna. Eorum obligatio, II, 961-968. — Quomodo fieri debeant, ibid.

Baptismus. Eius materia, II, 225-231; forma, 232-234; minister, 235, 236; subiectum, 237-241, 250-256; patrini, 266-278; iteratio, 237-241. — Baptismus filiorum haereticorum, 250-252. — Baptismus privatus, 257-262; sollemnis, 263-265; non differendus etiamsi desit sacerdos, 259.

Bellum. An licitum, I, 497-502. — Quid in dubio de eius iustitia, ibid. — Praeliantes quando irregulares fiant, II, 913-915.

Beneficiatus. Quando committat simoniam, I, 308 seq. — Quando teneatur ad erogandum superfluum pauperibus, 642 seq.

Beneficium. Constitutio dotis ipsius, II, 116-119.

Bigamia, II, 909-912.

Binatio Missae, II, 407-410.

Blennorragicus, quoad matrimonium, II, 32-34.

Bolivia. Vol. I. Adultera seipsam prodens, 901. — Cessio bonorum, 873, 874. — Contractus de re turpi, 439, 441, 931, 933, 939. — Filiifamilias dominium, 627. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 974-981; revocabilis, 982-986. — Fideicommissum, 1059. — Inventio, 662, 664. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legatum, 1038. — Minor contrahens, 941. — Possessor bonae fidei, 755, 758, 761, 762, 770. — Praescriptio, 681, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Thesaurus, 664-668. — Uxor contrahens 944-949. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.

Bona fides, quoad praescriptionem, I, 680, 691; iuridica, 696 seq. — Bona filiorum, 625; uxorum, 635; clericorum, 642. — Bona inventa, v. *Inventio.* — Bona novitiorum ac professorum votorum simplicium, II, 143-148, 152-157.

Bonorum reservatio, I, 1018.

Brasilia. Vol. I. Accessio, 701. — Bona filiorum, 627. — Collatio bonorum, 997, 998. — Conditio in contractu, 961. — Damnum illatum a re tua, 835, 837. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 982.

— Error et dolus in contractu, 953, 957, 958. — Irritatio votorum, 356. — Minor contrahens, 941. — Mutuum, 1073. — Occupatio, 658. — Possessor bonae fidei, 128, 755, 757, 770. — Res inventa, 662. — Res furtiva bona fide empta, 766, 768. — Restitutionis ordo, 849; restitutio ob homicidium, 887; ob fornicationem, 891. — Societas, 1195. — Testamentum inter coniuges, 1034; exsecutio testamenti, 1047. 1050. — Thesaurus, 664. — Transactio, 1168, 1169. — Uxor contrahens, 944, 947, 949. — Vis et efficacia legum civilium, 926. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.

Bulla Cruciatae, quoad oratorium, I, 387 seq., 397, 400, 594-606; quoad ieiunium, 570, 571, 578; quoad compositionem, 750. — Absolutio a censuris vi Cruciatae, II, 1299.

Bursae operationes. Quid sint, et quatenus licitae aut illicitae, I, 1147 seq.

C

Calendarium. Quodnam sequendum a clerico per longum tempus extra dioecesim commorante, II, 61.

Calumnia, v. *Detractio.*

Calix pro celebratione Missae, II, 351.

Cambium. An vel quando liceat, I, 1199.

Canada, quando matrimonia ruthenorum, II, 1129.

Canonicus. Obligationes, II, 94-105.

Caritas, quoad proximum, I, 223, 224; quoad delinquentes corrigendos, 236. — Vitia opposita, 225-227.

Carnes. Abstinentia a carnibus, I, 578-584.

Castitas, I, 503-528; motus contra castitatem, 503-511; remedia, 512-520; occasio, 525-529; votum castitatis, 368; quoad religiosos, II, 158-160; ut impedimentum impediens, 1009-1013; dirimens, 1048-1053.

Castratio feminea, I, 454-456.

Castrensis iurisdictio, quoad matrimonia, II, 1167-1178.

Casus reservati. De potestate absolvendi a reservatis, II, 608 seq.

Catechismus docendus, II, 83-88; ignoratus ab sponsis, 972-975.

Cathalaunia. Possessor bonae fidei, I, 755, 757. — Testamentum, 1001, 1010, 1011.

Causa. Causae excusantes a lege, I, 82-100; ab auditione Missae, 402; a ieiunio, 95, 99, 577 seq.; ab operibus prohibitis die festo, 408-410; a restitutione, 867-878; a recitatione horarum, II, 74, 75. — Causae ad absolvendum sub conditione, 462-464; ad solvenda sponsalia, 958-960; ad dispensandum in impedimentis matrimonii, 976 seq.

Celebratio Missae, ratione sacerdotii, II, 376-378; ratione officii, 395-400; ratione stipendii, 401-420. — Modus celebrandi, 434-444, v. *Rubricae.*

Censura, II, 1291-1296; excommunicatio, 1302-1330; suspensio, 1331-1339; interdictum, 1340-1347; de absolutione a censuris, 1297-1301, 1315-1320.

Censura librorum, I, 607-619.

Census. Quando licitus? I, 1214, 1233-1237. — Census ecclesiastici apud quem redimi possunt iure hispano, 923.

Cenula die ieiunii, I, 567, 570.

Cessatio a labore, v. *Operistitia.*

Cessio bonorum, I, 873-875.

Chilensis Resp. **Vol. I.** Adultera seipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439 441, 931, 933-939; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Filiifamilias dominium, 627. — Donatio inter vivos, 947; revocabilis, 974-981. — Donatio mortis causa, 987. — Donationis collatio, 997-1000. — Interesse legale, 1195. — Inventio, 662-664. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 658, 755, 758. — Possessor bonae fidei, 762-770. — Praescriptio, 681, 687, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887; ob stuprum, 889. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Tempus paschale quoad milites, 562, nota. — Testamentum. Eius conditiones, 780, 1001, 1004, 1008, 1117. Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. Legatum, 1038. — Thesaurus, 664-668. — Transactio, 1166-1170. — Uxorum bona, 637; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — Venditio, 950, 951. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124; vitia rei manifestanda, 1102, 1104. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121. Matrimonia mixta, 1046.

Choreae. An vel quando licitae, I, 245 seq.

Chrisma in baptismo, II, 247, 258; in confirmatione, 283 seq.

Circumstantiae, I, 20; quoad confessionem, II, 501-511.

Clandestinitas, quoad matrimonium, II, 1118-1178.

Clausura. Quomodo servanda, II, 1328-1330.

Clerici. Eorum dominium, I, 642, 646; negotiatio eis interdicta, II, 76-78; clericus habituatus an absolvendus, 864-869. Delatio clerici ad tribunal laicorum, 1312-1320.

Coadiutor parochi in ordine ad matrimonium, II, 1140-1147, v. *Vicarius.*

Cognatio naturalis, seu consanguinitas, II, 1062-1069; spiritualis, 273-278, 1084-1089.
Codicis canones, an omnes eodem modo obligent, I, 82-89.
Collatio bonorum, I, 997, 1000.
Collatiuncula, v. *Cenula.*
Collectae ab Ordinario imperatae, II, 437-439.
Columbiana Resp. **Vol. I.** Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 441, 931, 933, 939; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Donatio inter vivos, 974-981; revocabilis, 982. — Donatio mortis causa, 987. — Donationis collatio, 997-1000. — Inventio, 662-664. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 656, 658. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Praescriptio, 681, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 780, 1001, 1004. — Thesaurus, 664-668. — Transactio. 1166-1170. — Uxorum bona, 637, 639-644; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — Venditio, 950, 951; obligationes venditoris et emptoris, 1100; vitia rei manifestanda, 1102-1104. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.
Comitia. In eis suffragium quando et cui ferendum, I, 432-438.
Commixtio. Quid per commixtionem acquiratur, I, 703-706.
Commodatum. Eius obligationes, I, 1060 seq.
Communicatio cum haereticis, I, 201, 212; cum infidelibus, 213-218.
Communio paschalis, I, 562-566; frequens, II, 369-371; in nocte Natalis Domini, 372-373; administratio, 306-311; dispositiones animae, 329-334; corporis, 335-351; in periculo mortis, 353-361. — Communio in institutis monialium, vel etiam virorum omnino laicorum, 369-373. — Puerorum prima communio, 323-328.
Commutatio voti, I, 373-375; paenitentiae, II, 567-569.
Compensatio occulta, I, 728-734; eius conditiones, 728-730.
Complex in damno quoad restitutionem, I, 815-844; in peccato turpi quoad absolutionem, II, 633-663, 1296, 1296. — Complicis manifestatio in confessione, 512-515.
Compositio vi Cruciatae, I, 750.
Conceptus ectopicus, I, 461-464, 468, 476, 486; eius insertio in loco debito, 461.
Concubinatus publicus quoad impedimentum publicae honestatis, II, 1079.
Concupiscentia, I, 13-16.
Concursus in damnum illatum, I, 811-814.
Condimenta ex adipe, I, 580.
Conditio in contractu, I, 959-961; in testamento, 962; apposita in absolutione, II, 462-464.
Confessarius cum scrupulosis, I, 30 seq. — Confessarii approbatio, I, 570-575; iurisdictio, 570-580. — Confessarius monialium, 600-606; navigans, 689-693; confessarius cum moribundis, 738-744; cum versantibus in occasione peccati, 710-719; cum consuetudinariis, 720-725; cum recidivis, 726-730; cum pueris, 731-736; cum mulieribus, 745; cum sponsis, 746-750. — Confessarius a paenitente declinans, 792-796; confessarius memoriae debilis, 704-706; confessarius quoad interrogationes, 704-709. — Electio libera confessarii, 92-93.
Confessio annua, I, 557-561 — Obligatio, II, 480 seq.; integritas, 486-494; dimidiata ob infamiae periculum, 495-497; mendacium in confessione, 498-500. — Confessio iteranda, 535-539; per epistolam, 483-485; defectus confessionis reparandi, 751-765.—Sigillum confessionis, 769-778; usus externus notitiae confessionis, 779-784, 797-800.
Confirmatio. Materia, II, 283-289; forma, 255-258; minister, 289-291; subiectum et obligatio, 292-296.
Coniuges. Testamentum inter coniuges, I, 1033-1035. — Directio coniugum, II, 1257 seq.
Consanguinitas, II, 1062-1069.
Conscientia erronea, 24-29; scrupulosa, I, 30-37. — Conscientiae examen, II, 532-534.
Conscripti militiae, I, 911-917.
Consecratio. Materia prioris consecrationis, II, 297-298; posterioris, 299-302; forma, 197, 201-204.
Consensus in contractu, I, 950 seq.—Consensus parentum in vocationem filiorum, II, 132 seq.; in matrimonium, 1014-1017. — Episcopi pro clerico in vocationem religiosam, 131. — Consensus sponsalitius verus, 956 seq.; erroneus, 950-952; conditionalis, 953 seq.
Consentiens in damnum, I, 824-828.
Consuetudinarii. An absolvendi, II, 720-725.
Consuetudo. Eius effectus ad legem inducendam vel abrogandam, I, 139-141.
Consulens damnum, I, 821-823.
Contractus. Consensus in contractu, I, 950 seq.; error in contractu, 953 seq.; dolus, 955 seq.; metus, 957; conditio,

959. — Contractus de re turpi, 937-939. — Contractus usurarius a lege annullatus, 1098; sine causa aut cum causa illicita, 933, 934; scriptura in contractibus, 935, 936; effectus contractuum, 963-965.
Contrahens. Minor, I, 940 seq. — Uxor, 944-949.
Contritio extra sacramentum, II, 466-468; in sacramento, 469-473.
Convalidatio matrimonii, v. *Revalidatio.*
Convictores, quoad absolutionem, II, 583.
Cooperatio ad peccatum, I, 251-261; in damnum proximi, 815-844; negativa, 834, 835.
Copula incestuosa relative ad matrimonium contrahendum, II, 980 seq. — Copulae incestuosae intentio an exponenda in petitione dispensationis, 983-984.
Corporis dispositiones ad Eucharistiam, II, 335, 351.
Correctio fraterna, I, 236, 237.
Costa Rica. Vol. I. Adultera seipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873. — Consuetudo, 141. — Donatio revocabilis, 982. — Donationis collatio, 997-1000. — Fideicommissum, 1058. — Filiifamilias dominium, 627. — Inventio, 662, 664. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legitima, 1021, 1023. — Minor contrahens, 941. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 766, 768, 770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 1033-1035. — Thesaurus, 664, 668. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Uxor contrahens, 944-949. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.
Creditores. Ordo restitutionis, I, 855-857.
Crematio cadaverum, II, 1353-1358.
Crimen. Impedimentum criminis, II, 1054-1061.
Cruciata, v. *Bulla Cruciatae.*
Culpa theologica, vel iuridica, relative ad restitutionem, I, 809, 810, v. *Damnificator.*
Cultus disparitas. Impedimentum matrimonii dirimens et impediens, II, 1041-1044; mixta religio, 1045-1047.
Cultus Sanctorum, I, 265-268; reliquiarum, 269-272.
Custodes agrorum, etc., II, 24, 25.

D

Damnificator, quoad restitutionem, I, 779-791.
Damnum illatum ab animali tuo, I, 836-837; creditoribus illatum, 881, 882; emergens in mutuo, 1073 seq.
Debita ex delicto, ex contractu, v. *Restitutio.*
Debitoris obaerati parentes ac filii quoad restitutionem, I, 879, 880.
Debitum coniugale, II, 1231-1240; quid coniugibus non licet, 1241-1256.
Defectus. Quomodo aperiendi in venditione? I, 1102-1104. — Defectus commissi in confessione reparandi, II, 751-765.
Deflorator. Ad quid teneatur, I, 889 seq.
Defunctorum Missae in die Commemorationis omnium, II, 411-413.
Delegatio. Pro sponsalibus, II, 947; pro matrimonio, 1140-1145. — Quid de iurisdictione delegata, v. *Iurisdictio.*
Denuntiatio sacerdotis sollicitantis in materia turpi, II, 664-686; calumniosa denuntiatio, 688.
Deportus et reportus. Quid sint et an liciti, I, 1147-1149.
Depositum, I, 1063, 1064.
Detractio. Eius malitia, I, 535-543; reparatio, 537.
Dichotomia, II, 26-28.
Differentia peccatorum in specie, I, 155 seq.; in numero, 161-191.
Difficultas gravis, an excuset a praeceptis humanis, I, 82-100; a Missa, 402, 404; a ieiunio, 577-579; ab officio divino, II, 74, 75.
Dilectio inimicorum, I, 225 seq.
Directio coniugum quoad debitum, etc., II, 1257 seq.
Dispensatio a lege, I, 107-119; a voto, 111, 367-372. — Dispensatio ab uno superiore negata, ab alio negationis ignaro concessa, 113-119. — Dispensatio implicita, 583; a ieiunio et abstinentia ratione festivitatis, 590-593; in impedimentis matrimonii, II, 976 seq.; gradus minoris, 985-988; subreptitia, 989-991; error in dispensatione, 992-994; fulminatio dispensationis, 995-999; ab impedimentis impedientibus, 1000, 1009-1113, 1118; in impedimentis dirimentibus, 1001-1003, 1041 seq.; in votis religiosorum, 173-179.
Dissolutio sponsalium, II, 958-960; matrimonii, 1184-1190.
Distinctio peccatorum specifica, I, 155-160; numerica, 161-171.
Distributiones chorales, II, 100-105.
Divinatio. Eius malitia, I, 279-283.
Divortium, quoad vinculum, II, 958-960; quoad habitationem et torum, 1191-1204. — Divortii sententia an et quatenus a iudice pronuntiari possit, 6-8.
Dolor, v. *Contritio.*
Dolus in contractu, I, 955 seq.
Domicilium, quoad leges, seu de subiecto legis, I, 65 seq.; quoad ordines, II, 860

seq.; quoad matrimonium 1124 seq.
Dominium. Eius subiectum, I, 625-653. — Dominium filiorum, 625-634; uxorum, 635-641; auctorum, 648-653; clericorum, 642-647. — Modus illud acquirendi, 654 seq. — Dominium religiosorum, II, 152-157.
Dominus: eius officia circa famulos, I, 430, 431.
Dona. An possint a medico accipi, II, 40-42.
Donatio. Quis donare possit, I, 972 seq. — Donatio ad pias causas, 1041-1043; mortis causa, 987-993; parentum, 994 seq.
Donationis revocatio, I, 982-986.
Dos beneficii, II, 116-119.
Dotalia bona quoad debita, I, 639.
Dubium. Dubium de lege, v. *Probabilitas.* — De voto, I, 340, 344; de rei possessione, 777, 778. — Dubia peccata, II, 501-503. — Dubium quoad reservationem, 621-623; dubium impedimentum, 1007, 1008; dubia materia proxima in Sacramentis, 205-207; dubia censura, 1295, 1296.
Duellum, I, 489-496.

E

Ebrietas. Quale peccatum, I, 184-186; an aliquando licita, 187.
Ecclesiae ius acquirendi in Hispania: bonorum ecclesiasticorum commutatio, I, 645-647; emptio bonorum ecclesiasticorum, 918-924.
Ectopicus conceptus, I, 461-464, 476-486.
Eleemosyna. Quando obliget, I, 228-231; quando licita petitio, 232-235.
Emigrantes, II, 876-885, 1038.
Emphyteusis, I, 1189-1191.
Emptio, v. *Venditio.*
Emptor, v. *Venditio.* — Emptor bonorum ecclesiasticorum in Hispania, I, 918-924.
Episcopus proprius quoad ordines, II, 860-863; quoad matrimonium, 1128.
Error in damno, I, 796-803-; in contractibus, 953 seq.; in matrimonio, II, 1105-1108; in confessione, 737-765; quoad iurisdictionem confessarii, 576-583; parochi, 581 seq.
Eucharistia. Administratio iuxta novas rubricas, II, 68. — Materia, 297-302; forma, 197, 201-204; minister, 306-311; subiectum, 315-328; necessitas in vita, I, 562-566; in morte, II, 353-361. — Dispositiones ad illam suscipiendam, 329-352.
Examen. Quale praerequiratur ad integritatem confessionis, II, 532-534.
Excardinationis titulus, II, 860.
Excommunicatio II, 1302-1330.
Exsecutor testamenti, I, 1047-1050; eius iura, 1052-1056.
Extrema unctio, II, 801 seq.; materia, 801-805; minister, 807-813; subiectum, 815-819; eius obligatio, 820-823; an ministranda neophytis, 816; conferenda apparenter mortuis, qui probabiliter adhuc vivunt, 824-854.

F

Fabrica papyri conficiendae, I, 1131-1146.
Fama, v. *Detractio.*
Famulus. Obligationes, I, 427-429; an possit se compensare, 728-730; cooperari domino ad malum, 251-253; excusari a Missa, 403; quid de furtis famulorum, 713; dimissio famuli, 429, 1172.
Fecundatio feminae, II, 1025. Tempus copulae sterilis aut copulae fecundae, 1267.
Feminae quinquagenariae, quoad ieiunium, I, 98-100; 573-578.
Fenus solvendum, I, 1073-1085.
Feria VI hebdomadae maioris, quoad ministrandam Eucharistiam, II, 311, N. B.
Festa. De sanctificatione festorum, I, 376 seq.
Fetus apparenter mortuus, II, 835; an et quomodo baptizandus, 842, 843.
Fideicommissum, I, 1058 seq.
Fideiiussio, I, 1216-1218.
Fides. Eius necessitas, I, 191 seq.; professio, 196-200; bona fides ad praescriptionem, 680 seq. Professio fidei contra modernistas, II, 110-115.
Finis agentis, I, 22, 23.
Filius. Obligationes, I, 415, 416; quoad dominium, 625, 634.
Fluxus menstruus, v. *Menstruatio.*
Fori privilegium, II, 1312-1320.
Forma contrahendi matrimonium, II, 1128-1178.
Forma Sacramentorum, II, 197-207 seq.; baptismi, 199, 200, 205 seq.; Eucharistiae, 197, 201-204; paenitentiae, 456-461; forma conditionata, 462-464.
Fraudatio tributorum, I, 903-910.
Fulminatio dispensationis, v. *Dispensatio.*
Funus. De iure funeris, II, 1359-1365.
Furtum. Materia gravis, I, 707 seq.; furta minuta, 711 seq.; filiorum, 713 seq.; famulorum, ibid.; uxorum, 716 seq.

G

Gabella, v. *Tributum.*
Gallia. Cessio bonorum, I, 873. — Contractus. Materia, 929; sine causa, 993; consensus, 950; error et dolus in contractu, 953. — Donatio inter vivos, 982. Emptio venditio, 1100. — Fideicommissum, 1059. — Irritatio votorum, 356. — Minor contrahens, 942. — Possessor bonae fidei, 128, 755, 762. — Testamentum holographum, 1011. — Transactio, 1167-1169.

Germania. Irritatio votorum, I, 356. — Transactio, 1169.
Gestio negotiorum, I, 1071, 1072.
Guatimala. Resp. **Vol. I.** Adultera seipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873. — Consuetudo, 141. — Donatio revocabilis, 982. — Donationis collatio, 997-1000. — Contractus de re turpi, 439, 931, 933. — Fideicommissum, 1058. Filiifamilias dominium, 627. — Inventio, 662, 664. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 766, 768-770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legitima, 1021, 1023. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 1008-1013. — Thesaurus, 664, 668. — Venditio: Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.

H

Habituatus. Quando absolvendus, II, 864-869, v. *Clericus* habituatus.
Haeretici. Quoad communicationem cum eis, I, 201 seq.; quoad absolutionem in morte, II, 528-531; quoad matrimonium ratione clandestinitatis, 1157-1159; quoad eorum libros, 1321-1327.
Haitiana Resp. auctorum dominium, I, 651. — Vigebat cap. *Tametsi*, II, 1121.
Hasta. Venditio sub hasta, I, 1157-1161.
Hereditas testamentaria, I, 1001 seq.; fideicommissoria, 1025 seq.
Heres fiduciarius I, 1025-1027; necessarius, 1030-1032.
Hispania. Vol. I. Adultera seipsam prodens, 901. — Abstinentia. Limaces, ranae, etc., an habendae ut caro, 578. — Assecuratio. Conditiones huius contractus, 1223. — Auctorum dominium, 648-652. — Census. Obligationes censuarii, 1214. — Cessio bonorum, 873, 874, 878. — Collatio bonorum, 997-1000. — Commixtio, 704-706. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 441, 931, 933-939; consensus in contractu, 951; metus, 957, 958. — Ecclesiae ius acquirendi iuxta codices et leges concordatas; commutatio bonorum ecclesiasticorum iuxta Concordatum, 645-647; emptio bonorum ecclesiasticorum, 918-924.—Depositum, 1064. Donatio inter vivos, 972-981; donationis revocatio, 982-986. — Donatio mortis causa, 987 seq. — Coniuges. Donationes inter ipsos, 1033 seq. — Famuli. Quid iuris quoad dimissionem, 429, 1172. — Fideiussio, plurium pro uno, 1217; uxoris pro marito, 1218. — Filiifamilias dominium, 627. — Fideicommissum, 1059. — Furtum. Res furtiva in publico mercatu empta, 765 seq. — Interesse legale, 1195. — Inventio quoad dominium, 662, 664, 668. — Iuramentum, an firmet sponsalia privata, 335. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legitima, 1021, 1023. — Legata relicta heredi qui praemoritur testatori, 1038, 1444. — Locatio. Pensionis imminutio ob infortunia, 1182-1185; quid si res locata pereat, 1188. — Ludus, 1263. — Milites quoad ieiunium et abstinentiam, 584. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 658. — Patria potestas agnita in matre, 356. — Pignus, 1220. — Possessor bonae fidei, 755, 758, 761-770. — Praescriptio, 681, 687, 693, 697, 701. — Restitutio ob damna ab inferioribus illata, 835; ob damnum illatum rei assecuratae, 802; restitutionis ordo, 849, 851; ob stuprum, 889; ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 891. — Retractus, 1233. — Separatio bonorum inter coniuges, 876, 878. — Specificatio, 704-706. — Sponsio prodiga, 1263. — Testamentum. Eius conditiones, 779, 1001, 1004, 1008, 1017; iuramentum in testamento, 1035. — Thesaurus, 664, 668. — Transactio, 1166, 1170. — Uxoris dominium, 637, 639, 644; uxor quoad restitutionem, 739; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087; contractus usurarii annullati, 1098. — Venationis leges, 657, 658. — Venditio, 950, 951, 953, 1106; in nundinis, 1106; ex dolo, 953. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vitia rei manifestanda, 1102-1104. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Dominium religiosorum, 153. — Matrimonium civile, 1220. — Sponsalia privata iam antea erant invalida, 934. — Testis unius testimonium, 21. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.
Homicidium, I, 442-460; quid ob illud restituendum, 885-888; quoad irregularitatem, II, 920-933.
Hondurensis Resp. Vigebat cap. *Tametsi*, II, 1119.
Honestas. Impedimentum dirimens matrimonii, II, 1079-1083; suppressa quatenus oriebatur ex sponsalibus, 934.
Honoraria architectorum, I, 1181.
Horae canonicae. Obligatio, II, 58-61; quinam ad illas teneantur, 58, 168-171; quomodo recitandae, 62-64; recitatio iuxta novum psalterium, 65, 67; iuxta novas rubricas, 67, 68; quid excuset ab illis, 74, 75.

Hypnotismus. Quid sit, an et quando licitus, I, 283-297; suggestio mere interna, 285; secreta per hypnotismum an extorquenda, 287, 288; hypnotismus et telepathia, 291-297.
Hypotheca. Quod pariat ius, I, 1238-1240.

I

Ieiunium. Obligatio, I, 567-572; causae excusantes, 573-577. — Ieiunium quoad ova et lacticinia in cenula, 570. — Ieiunium dispensatum ratione festivitatis, 590-593; regulares quoad ieiunium, 594 seq. — Ieiunium quoad communionem, II, 335-352.
Iesus Christus heres institutus, I, 1028 seq.
Ignorantia. Ignorantiae effectus, I, 7, 8; an impediat irritationem legis, 120-122; impedimenti matrimonii, II, 1004-1006; an impediat reservationem, 615; censuram, 1292 seq.; irregularitatem, 897.
Impedimentum impediens matrimonium, II, 1009-1013; dirimens, 1021 seq.; eius dispensatio, 1001-1003; obligatio revelandi impedimenta, 969-971; impedimentorum efficacia, 1004-1006; impedimenta dubia, 1007, 1008.
Impotentia quae excuset a Missa, I, 402-404; a ieiunio, 577-579; a restitutione, 867-878; ab officio, II, 74, 75. — Impotentia antecedens, 1036, 1037; feminea quoad matrimonium, 1021-1027.
Incardinatio, II, 860.
Incestus. An gradus declarandi, II, 504-507.
Indissolubilitas matrimonii, II, 1184-1190.
Infans aut puer quando baptizandus, II, 259-262; confirmandus, 294-296; communicandus, 323-328; absolvendus, 731-736; ungendus, ibid.
Infideles. Communicatio cum ipsis, I, 213-218.
Infirmus monendus quoad Sacramenta, 37-39.
Ingressus in religionem, v. *Vocatio.*
Inimicus. Quomodo diligendus, I, 225-227.
Iniustitia, v. *Furtum, Damnum.*
Innocens. An possit occidi, I, 459, 460; an damnari si iuridice habeatur nocens, II, 3 seq.
Insertio conceptus ectopici in loco debito, 461.
Intentio in impletione legis, I, 101, 102; in confectione sacramenti, II, 208, 209; in eius susceptione, 222; ad ordines, 892-896; in Missa applicanda, 414, 415.
Interdictum. Eius efficacia, II, 1340-1347.
Interesse legale, I, 1195.
Interstitia ad ordines, II, 873-875.
Inventio quoad dominium, I, 659-678.
Invidia. Quantum peccatum, I, 180, 181.
Ira. Quandonam gravis, I, 182, 183.
Irregularitas in genere, II, 897-899; ex defectu, 900-915; ex delicto, 916, 933.
Irritatio legis, I, 120-122; voti, 356, 366; votorum a matre, 356; matrimonii, II, 1021 seq.
Italia. Vol. I. Adultera se ipsam prodens, 901. — Accessio, 701. — Bona filiorum, 627. — Contractus. Materia, 929, 931; sine causa aut cum causa illicita, 933, 972; consensus, 950, 951. — Error et dolus, 953; metus, 957, 958; conditio, 961. — Cessio bonorum, 873. — Collatio bonorum, 987-989. — Consuetudo, 141. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 974, 983. — Emptio-venditio, 1100. — Fideicommissum, 1059. — Irritatio votorum, 356. — Legatorum valor, 1038. — Minor contrahens, 941. — Mutuum, 1073. — Possessor bonae fidei, 128, 755, 757, 762. — Res furtiva bona fide empta, 766, 768. — Restitutio pro homicidio, 887; ob fornicationem, 891. — Specificatio, 704. — Thesaurus, 664, 668. — Testamenti valor, 1008, 1013; holographum, 1011; inter coniuges, 1034; revocatio, 1047. — Transactio, 1168, 1169. — Uxor contrahens, 944-946. — Uxoris hipotheca legalis, 855. — Vitia rei manifestanda, 1102. — Vis et efficacia legum civilium, 926, 927. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.
Iudex. Obligationes, II, 1-8. — An ei liceat divortii sententiam pronuntiare, 6-8.
Iuramentum. Eius conditiones et efficacia, I, 332-336; contra modernistas, II, 110-115; quoad ordinationem, 860.
Iurisdictio ad absolvendum, II, 570, 580; probabilis, probabilitate facti, 578-580; iurisdictio pro militibus in statu bellicae convocationis, 585; iurisdictio in articulo mortis, 584, 587; circa peccata reservata, 608 seq.; quoad matrimonium, 1124 seq. — Iurisdictio quoad convictores religiosorum, 583.
Iustitia, I, 625; eius reparatio, v. *Restitutio.*
Iuventutis instauratio, II, 46-49.

L

Labor in die festo, I, 405 seq.; in magnis fabricis, 411-414. — Laborandi obligatio, 188-190.
Lectio librorum prohibitorum, I, 620-624.
Legata, I, 1036-1046.
Legatarius seu heres, I, 1001 et seq., 1036 seq.
Legatum. Quomodo adimplendum, I, 1036 seq.; legata profana formis destituta,

1007; legata conditionata, 961, 962, 1038, 1041 seq.; legata pia informia, 1007 seq.
Legislator. Qua gaudeat potestate, I, 80, 81.
Legitima filiorum, I, 1021-1025.
Legitimatio prolis, II, 1148 seq.
Legum civilium vis et obligatio, I, 123 seq., 925-928.
Lenitas. Irregularitas ex defectu lenitatis, II, 913-915.
Lex, I, 65; subiectum, 65-74; promulgatio, 75-79; potestas Superioris, 80, 81; obligatio, 82-89; causae excusantes, 90, 100; causae impedientes, 103-106; dispensatio, 107, 119; obligatio legis civilis, 123-138.—Lex poenalis, 132-138; irritans, 120-122.
Liber. De libris haereticorum, II, 1321-1327.
Libri prohibiti. I, 607, 624.
Ligamen. De impedimento ligaminis, II, 1038-1040.
Litterarum aperitio, I, 553-556.
Locatio. De contractu locationis, I, 1171-1188.
Locus ad baptismum, II, 257-260.
Loteriae syngrapha quasi derelicta, I, 639 seq.; furto sublata, 774-776.
Lotiones vaginales aut uterinae relate ad onanismum, II, 1284-1290.
Lucrum filii in domo patris, I, 627 et seq.; in ludo, 1258-1270; in mutuo, 1085; obligatio illud solvendi, 1090; taxam legis excedens, 1088-1089.
Ludus. Conditiones, I, 1258-1270.
Lusitania. Vol. I. Adultera se ipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Collatio bonorum, 997-1000. — Contractus de re turpi, 439, 931, 933; metus, 957, 958. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 976; donationis revocatio, 982. — Donatio mortis causa, 987 seq. — Donationes inter coniuges, 1033 seq.—Famuli. Quid iuris quoad dimissionem, 429, 1172.—Fideicommissum, 1058.—Filiifamilias dominium, 627.—Inventio quoad dominium, 662. — Legata relicta heredi qui praemoritur testatori, 1038. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 656. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 766, 768-770. — Restitutio ob damna ab inferioribus illata, 835. — Restitutionis ordo, 849-851. — Restitutio pro homicidio, 887; pro fornicatione, 891.— Testamentum. Eius conditiones, 1008-1013; dispositio testamentaria incerta, 1003-1005. — Transactio, 1166-1170. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — Uxor contrahens, 944-949. — Venditio, 951, 953, 1106. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vitia rei manifestanda, 1102-1104. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.

M

Magnetismus animalis, an licitus, I, 298-300.
Mandans seu iubens. Ad quid teneatur, I, 815-820.
Mandatarius, I, 820 seq.
Mandatum, I, 1066-1070.
Manuales Missae, II, 401 seq., v. *Stipendium.*
Maritus. An possit irritare vota uxoris, I, 356 seq.; eius obligationes, v. *Coniuges.*
Mater. An possit vota irritare filiorum, I, 366; eius obligationes quoad filiorum lactationem, nutricem et ancillas, 420-423, v. *Coniuges.*
Materia voti, I, 340; contractus, 929-932; Sacramentorum, II, 190 seq.; baptismi, 225-231; confirmationis, 283-289; Eucharistiae, 297 seq.; paenitentiae, 453-455; extremae unctionis, 801-806; ordinis, 855-857.
Matrimonia mixta, II, 1045-1047; matrimonia haereticorum et mixta, 1157-1159. — Matrimonia in mortis periculo, 1151-1156.
Matrimonium. Consensus coniugalis, II, 1090-1101; indissolubilitas matrimonii, 1184-1190; solutio, ibid.; divortium, 1191-1204; impedimenta impedientia, 1009 seq.; dirimentia, 1021 seq.; dispensatio, 976 seq.; revalidatio, 1205-1213; sanatio in radice, 1214-1230. — Matrimonium conscientiae, 1164-1166. — Matrimonium civile inter catholicos est invalidum etiam civiliter in Hispania, 1220.
Medicus. Extorquens secreta, aut morbos sanans per hypnotismum, I, 283-290 seq.; quoad secreta professionalia, 424, 547-552; examinandis futuris militibus praepositus, 914; vel iis qui contractum assecurationis vitae inire volunt, 1228, 1229. — Medicus in duello, 494-496; quoad castrationem femineam, 454-456; quoad sterilizationem, 454-458. — Eius obligationes, II, 26-51.
Mendacium. Quale peccatum, I, 530-532.
Mendicatio quatenus liceat clericis, I, 232.
Menstruatio. An eius absentia sit signum impotentiae vel sterilitatis in femina, II, 1025.
Mercator, v. *Venditio.*
Mercatus publicus quoad venditionem rei furtivae, I, 765.
Metus. Eius influxus in voluntario, I, 9-12. — Quid efficiat in contractu, 955-958; in matrimonio, II, 1109-1114.
Mexicana Resp. **Vol. I.** Adultera seipsam prodens, 901.—Auctorum dominium, 650.

— Consuetudo, 873. — Contractus de re turpi, 439, 931-933; metus in contractu, 957, 958. — Donatio inter vivos, 976, 978; revocabilis, 982; donatio mortis causa, 987 seq.; donationis collatio, 997-1000. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 984 — Inventio, 662-664. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legitima, 1021, 1023. — Legatum, 997. — Minor contrahens, 941. — Patria potestas agnoscitur in matre, 355. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Praescriptio, 681, 693, 697-701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835; restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 904-906. — Testamentum. Eius conditiones, 1004, 1006. — Venditio, 951, 953, 1106. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Vitia rei manifestanda, 1102. — Thesaurus, 662-664. — Uxor contrahens, 944-949.—Usura. Interesse ex interesse, 1087. — **Vol. II.** Moniales quoad officium divinum, 171, 172; quoad vota, 174; quoad clausuram, 1330. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.

Milites hispani quoad ieiunium et abstinentiam, I, 584. — Milites in statu bellicae convocationis, II, 585.

Minister sacramenti. Eius dignitas, II, 210-212; obligatio quoad intentionem, 208, 209, 223, 224; Sacramenta ministranda, 213; indignis deneganda, 214-217.

Minor. An contrahere valeat, I, 940 seq.

Missa. Auditio in festis, I, 379-383; causae excusantes, 402-404. — Missa *pro populo*, II, 395-400. — Missa in nocte Natalis Domini, 447-450. — Missae manuales, 401-433. — Preces post Missam dicendae, 447-450. — Missa conventualis, ibid.—Missa in die obitus, 452, v. *Sacrificium*.

Modernistae. Fidei professio ac iuramentum contra ipsos, II, 110-115.

Monetam falsam intrudens, I, 806-808.

Moniales, vel religiosae quoad absolutionem, II, 600-607.

Monopolium. An licitum, I, 1162-1165.

Monstra quoad baptismum, II, 242.

Moribundus quoad iniectiones narcoticas, I, 451, 452; adiuvandus, II, 524-531; sensibus destitutus, 524-527. — Confessarius cum moribundis, 738-744.

Mortis certae quaenam signa, II, 824 seq.

Mortui apparenter an et quomodo Sacramentis donandi, II, 841 seq.

Mulier, v. *Uxor*. — Confessarius cum mulieribus, II, 745. — Mulier cui uterus vel ovaria exscissa sunt, 1021-1024.

Munera non accipienda a medico, II, 40-42.

Mutilatio. I, 453-458.

Mutus. Tacens quoad damnum, I, 842-844.

Mutuum, I, 1073-1098. — An liceat lucrum percipere ex mutuo, 1073 seq.; cum damno emergente, 1073 seq.; cum lucro cessante, ibid., cum periculo sortis, 1079; cum titulo legis civilis, 1073 seq., v. *Usura*.

N

Natalis Domini. Missa et communio in nocte, II, 445-450.

Natalium defectus, II, 905-906.

Navarra. Testamenti conditiones, I, 1001, 1031.

Navigantes, quoad absolutionem, II, 689-693.

«Ne temere» (decret.), quoad sponsalia, II, 934, 941, 943-949; quoad matrimonium, 1045, 1128, 1131, 1133-1136, 1157-1159.

Necessitas. Fidei, I, 191; spei, 219 seq.; caritatis in proximum, 223; in inimicos, 225; in pauperes, 228; excusans ab auditione Missae, 402 seq.; a prohibitione operum servilium die festo, 408-410; a ieiunio, 95, 99, 577 seq.; a restitutione, 867-878.

Neerlandia. Transactio, I, 1168.

Negotiatio, I, 1202 seq.; clericis interdicta, II, 76-78, v. *Venditio* et *Contractus societatis*.

Nicaraguensis Resp. **Vol. I.** Adultera se ipsam prodens, 901. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 931; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 976, 977; revocabilis, 982; donatio mortis causa, 987 seq.; donationis collatio, 997-1000. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Inventio, 662-664. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 658. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835; restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 1004, 1006. — Thesaurus, 664, 668. — Transactio, 1166, 1167. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124; vitia rei manifestanda, 1102. — Venditio, 951, 953, 1106. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Uxorum bona, 637, 639-644; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087.—**Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.

Notarius. Eius obligationes, II, 22, 23.

Novitiatus, II, 128-140, 1050, 1051.

Numerus peccatorum unde repetatur, I, 160 seq.; exquirendus a confessario, II, 707.

Nuptiae, v. *Matrimonium*.

O

Obligatio in iuramento, I, 332 seq.; in voto, 344 seq. — Obligatio restitutionis, 735-754.

Obligationes filiorum, I, 415 seq.; parentum, 417 seq.; dominorum, 430; famulorum, 427.

Oboedientia, quoad filiosfamilias, I, 415 seq.; quoad famulos, 427; religiosos, II, 161-167.

Obreptio et subreptio in petitione alicuius dispensationis, I, 114.

Observantia vana. Quid sit, I, 273.

Occasio peccatorum, II, 710-719. — Quomodo agendum confessario cum iis qui in occasione peccati versantur, ibid.

Occisio, v. *Homicidium.* — Occisio sui indirecta, I, 442 seq.; occisio innocentis, 459, 460.

Occupatio. Modus acquirendi dominium, I, 654-658.

Odium inimicorum, I, 225-227.

Officium, v. *Horae canonicae.*

Onanismus. Eius malitia et quibus modis committatur, II, 759, 760, 1260-1290.—Remedia anticonceptionista, 52, 53.

Operatio caesarea. An licita vel obligata, II, 279-282.

Operistitia *(huelgas),* I, 1176 seq.

Opinio. Quid opinio probabilior, aequiprobabilis, I, 38 seq.

Oratio, I, 262-264.

Oratorium semi-publicum, I, 384-386; privatum, 387-401.

Ordo. Sacramentum, II, 855-857; minister, 858-863. — Titulus incardinationis, 860; valor ordinationis, 886-889; intentio in ordine suscipiendo, 892-896; ordinis usurpatio, 916-919.

Oscula et tactus, I, 503.

Ovaria, I, 468. An eorum absentia mulierem reddat impotentem, II, 1022 seq.

Ovulatio, menstruatio, fecundatio, II, 1025.

P

Pactum, v. *Contractus.*

Paenitens. An teneatur sequi opinionem confessarii, I, 51-53. — An interrogandus, II, 704-709.

Paenitentia ut sacramentum, II, 453 seq. — Eius natura, 465. — Paenitentia sacramentalis, v. *Satisfactio.*

Panis. Qualis sit Eucharistiae materia, II, 297, 298.

Papa. Eius potestas quoad leges, I, 80; quoad vota, 356-360, 367-370; quoad impedimenta matrimonii, II, 976.

Paraphernalia. Bona propria uxoris, I, 635.

Paraquariensis Resp. Auctorum dominium, I, 650, 652; v. *Argentina.*

Parentes. Eorum obligationes, I, 417-426; quoad filios non mittendos in scholas neutras, 422, 423.

Parochus, notarius in testamento, I, 1001, 1002. — Eius obligationes, II, 79-90; residentia, 89, 90; celebratio *pro populo,* 395-400; praedicatio, 79-82; ministratio Sacramentorum, 89 seq.; assistentia matrimonio, 1124 seq.; munus, 89, 90; eius remotio, 91.

Paroecia. In ea Missa audienda, I, 376; an communio paschalis agenda, 562 seq.; banna denuntianda, II, 961-968.

Participans in furto, I, 829-833; in damno, ibid.

«**Pascendi**» encyclica, quoad clericos et religiosos Universitates civiles frequentantes, II, 106-109.

Pastor, v. *Episcopus, Parochus.*

Patria potestas agnoscitur in matre iure *recentiori,* I, 356.

Patrimonium clericorum, I, 642.

Patrinus in baptismo, II, 266-268. — Eius dotes, ibid.; obligationes, ibid.

Pauperes. An excusentur a prohibitione laboris in die festo, I, 408; a lege abstinentiae, 580; heredes instituti, 1028 seq.

Paupertas. Votum paupertatis, II, 149-157.

Peccatum. Advertentia necessaria, I, 153, 154; differentia specifica, 155-160; numerica, 161-171. — Peccata interna, 172-176; capitalia, 177 seq.

Peregrinus, quoad leges, I, 68 seq.; quoad vota, 111; quoad ordines, II, 85 seq.; quoad matrimonium, 1124 seq.

Periculum in mutuo, I, 1078 seq.—Periculum peccati, v. *Occasio.*

Permutatio beneficiorum, I, 318-329.

Peruviana Resp. **Vol. I.** Adultera se ipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, Communicatio cum infidelibus, 213-218, 650. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 931; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Donatio inter vivos, 976, 977; donationis revocatio, 982; donatio mortis causa, 987 seq. — Donationes coniugum inter vivos, 1033 seq. — Fideicommissum, 1058. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Inventio, 662-664. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 658. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 758, 762, 770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob damna ab inferioribus illata, 835; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887.—Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius

conditiones, 1034. — Thesaurus, 664, 668. — Venditoris et emptoris obligationes, 1100-1124. — Vitia rei manifestanda, 1102. — Venditio, 951, 953, 1106. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Uxoris dominium, 637, 639, 644; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.

Pharmacopola, II, 50-53, v. *Medicus*.

Philippinae insulae. **Vol. I.** Assecuratio. — Conditiones huius contractus, 1223. — Census. Obligationes censuarii, 1214. — Collatio bonorum, 997-1000. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 441, 931, 933-939; consensus in contractu, 951; metus, 957, 958. — Donatio inter vivos, 974-981; donationis revocatio, 982-986. — Donatio mortis causa, 987 seq. — Donationes inter coniuges, 1033 seq. — Famuli. Quid iuris quoad dimissionem, 429, 1172. — Fideicommissum, 1058. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Inventio quoad dominium, 662, 664. — Ieiunium. An liceant in cenula ova et lacticinia, 570. — Iuramentum. An firmet sponsalia privata, 335. — Legata relicta heredi qui praemoritur testatori, 1038. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Legitima, 1021, 1023. — Locatio. Pensionis imminutio ob infortunia, 1182-1185. — Possessor bonae fidei, 757, 758, 762-770. — Praescriptio, 681, 693, 697, 701. — Restitutio ob damna ab inferioribus illata, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851. — Restitutio pro homicidio, 849, 851. — Tempus paschale, 562. — Testamentum. Eius conditiones, 779, 833, 836, 1001, 1004, 1007, 1017; dispositio testamentaria incerta, 1003-1005. — Transactio, 1166-1170. — Uxoris dominium, 639. — Uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1195. — Venditio, 951, 953, 1106. — Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Venditio in nundinis, 1106. — Vitia rei manifestanda, 1102. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Sacerdotes demigrantes, 876-885. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121. — Matrimonia haereticorum, 1157-1159.

Pignus, I, 1219, 1220.

Pisces in die ieiunii, I, 567, 570, 578.

Pistor, I, 820.

Poenalis. Lex poenalis, I, 903.

Pollutio, I, 521-524; voluntaria, 521, 522; indirecta, 523, 524.

Portugallia, v. *Lusitania*.

Possessio daemonis, v. *Adiuratio*.

Possessor bonae fidei, I, 755-770; malae fidei, 771-776; dubiae fidei, 777, 778.

Praescriptio. Eius conditiones, I, 680-700.

Praesentia confessarii ad absolutionem, II, 459; parochi ad matrimonium, 1128 seq.

Preces post Missam, II, 448.

Pretium rei, quodnam sit licitum, I, 78-79; 1106-1117.

Privilegia in genere, I, 151, 152.

Probabilismus. Eius usus, I, 43 seq.

Probabilitas, I, 38 seq. — Quaenam licita, ibid.

Probitas in ministro Sacramentorum, II, 210 seq.; in eorum subiecto, 221 seq.

Proclamationes matrimonii, II, 961 seq., v. *Banna*.

Procurator. Eius obligationes, II, 12, 13.

Professio religiosa, quoad validitatem, II, 136-142, 186-189; quoad sponsalium dissolutionem, 958; quoad matrimonium ratum dissolvendum, 1188 seq. — Professio fidei, 110-115.

Promissio. Quomodo obliget, I, 969. — Promissio sponsalitia, II, 934. — Promissio matrimonii, vivente comparte, 1054 seq.

Promulgatio legis, I, 79.

Pronuntiatio in divino officio, II, 72, 73; in Missa, 440-442.

Propositum requisitum ad contritionem, II, 474-479.

Proxeneta, I, 1066-1070.

Proximus. Quomodo diligendus, I, 223, 224.

Puer, quoad primam communionem, II, 323-328; quoad confirmationem, 294-296; quoad absolutionem, 731-736; quoad Viaticum, ibid.; quoad extremam unctionem, ibid. — Ratio agendi cum pueris, ibid.

Punctio cordis, II, 29-31.

Q

Quarta falcidia, I, 1054-1056.

Quebecensis regio. Adultera se ipsam prodens, I, 901. — Damnum illatum a re tua, 837. — Error et dolus in contractu, 953. — Possessor bonae fidei, 128. — Uxor contrahens, 944, 945. — Vitia rei manifestanda, 1102.

R

Recidivus. An absolvendus, II, 726-730.

Refectio unica in ieiunio, I, 567.

Regulae religiosorum quomodo obligent, I, 88, 89.

Regulares ac religiosi. Eorum obligationes, II, 158 seq.; quoad approbationem, 590-597; quoad absolutionem, 598, 599.

Relatio actionum ad Deum, I, 22, 23. — Relatio mercatoria. Modus lucrum ex pecunia percipiendi, 147, 1202, 1271 seq.

Religiosae, v. *Moniales.*
Reliquiae Sanctorum, I, 269 seq.
Remedia anticonceptionista, II, 52, 53.
Reportus ac deportus. Quid sint, et an liciti, I, 1147-1149.
Res furtiva, I, 765 seq. — Res inventa, 650 seq.; derelicta, 679.
Rescripta, I, 149, 150.
Reservatio casuum, v. *Casus reservati.*
Residentia canonicorum, II, 96-105.
Restitutio, I, 735. — Eius obligatio, 735-754; ob monetas falsas intrusas, 806-808; ob homicidium, 885-888; ob stuprum, 889; ob adulterium, 894-902; ob damnum illatum rei assecuratae, 802; ob damna ab inferioribus illata, 834-839; ob defraudationem in tributis, 903-910; ob damnum occasione militiae, 911-915; ob fraudes in papyro conficienda, 1131-1146; ob operationes bursae, 1147 seq.; facienda publico aerario, 751-752; facienda ob culpam iuridicam, 748, 749, 809.
Restitutionis ordo, I, 849-857.
Restrictio mentalis, I, 530-534. — Quaenam sit licita, ibid.
Reus in iudicio, II, 14-17.
Revalidatio confessionis, II, 535 seq.; matrimonii, 1205 seq.
Revelatio criminis, I, 535; secreti, 544; sigilli sacramentalis, II, 769 seq.
Revocatio testamenti aut legati, I, 1047.
Rubricae in Missa, II, 434-450 seq.
Rutheni in Canada, quoad matrimonia, II, 1129.

S

Sabbatum sanctum, quoad communionem, II, 311, N. B.
Sacerdos. Eius obligationes quoad Eucharistiae dispensationem, II, 213-217; Missae celebrationem, 376 seq. — Sacerdotes demigrantes in Americam aut Philippinas insulas, 876-885, v. *Clerici.*
Sacramentum. Valor, II, 190-195; materia, 205-207; forma, 198-207. — Obligatio ministrandi, 213; an et quando conferendum apparenter mortuis, qui probabiliter adhuc vivunt, 824-854 seq.; denegandi indignis, 213-217; simulata administratio, 218 seq.; susceptio, 220 seq.
Sacrificium Missae. Obligatio celebrandi, II, 376 seq. — Intentio sacerdotis, 392-394. — Obligatio illud perficiendi, 380-391. — Applicatio pro populo, 395-400; applicatio ratione stipendii, 401-420; permutatio applicationis, 432-434; modus celebrandi, 434-444.
Sacrilegium, I, 306, 307.
Saecularizatio indultum, II, 180-185.
Saevitia ut est causa divortii, II, 1191 seq., 1200-1204.
Salarium famulorum et operariorum, I, 1174 seq.; salarium singulare, familiale, etc., ibid.
S. Salvatoris Resp. **Vol. I.** Adultera se ipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 931, 933-939; metus in contractu, 957, 958. — Depositum, 1064. — Filiifamilias dominium, 627. — Donatio inter vivos, 976, 977; revocabilis, 982. — Donatio mortis causa, 987 seq. — Donationis collatio, 997, 998. — Interesse legale, 1105. — Inventio, 662-664. — Minor contrahens, 941. — Occupatio, 658. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 766, 768-770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 704. — Testamentum. Eius conditiones, 779, 1001, 1004, 1008, 1017.—Thesaurus, 664, 663.—Transactio, 1166-1170. — Venditio, 951, 953. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Vitia rei manifestanda, 1102. — Uxorum bona, 717; uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interese, 1187. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1121.
Sanatio matrimonii *in radice*, v. *Matrimonium.*
Sanctorum invocatio et cultus, I, 269 seq.
Satisfactio sacramentalis, II, 540-569. — Eius necessitas, 540-557; impletio, 567-569; commutatio, 558-562.
Scandalum. Quale peccatum, I, 240-244; publicum, 238, 239. — Choreae, 245-247; spectacula, 248-250.
Schedae extra testamentum, I, 1015-1017.
Scholae neutrae, I, 422, 423.
Scriptura in sponsalibus, II, 934 seq., 941 seq.
Scrupulosus. Directio scrupulosorum, I, 30-37.
Secretum, 544; commissum, professionale, I, 544-552.
Sectio venae, II, 29-31.
Sepultura ecclesiastica, II, 1348-1352.
Sententiae mutatio, I, 61-64.
Sigillum litterarum, I, 553-556; sacramentale, II, 769-778.
Simonia, I, 311-331. — An liceat clerico praesentato solvere litis expensas, 314, 315. — Simonia confidentialis, 325-329; in permutatione beneficiorum, 318-329.
Simulatio in Sacramentis, II, 218, 219.
Sinenses christiani eorumque communicatio cum aliis paganis, I, 213, 218.
Societas in contractu, I, 1192-1198; sociorum iura ad lucrum, 1195-1198.
Solidaritas. Ad quos pertineat, I, 845-848.

Sollicitatio ad turpia, II, 662-687; eius processus iudicialis, 664-670; suspensio consequens, 1331-1337; rehabilitatio confessarii, 1338-1339.
Species peccatorum, I, 155 seq.; sacrilegiorum, 306, 307.
Specificatio. Modus acquirendi dominium, I, 703-706.
Spectacula. An licita, I, 248-250; afferentia mortis periculum, 449, 450.
Spes. Vitia opposita, I, 219.
Spiritismus *(Espiritismo)*, seu invocatio mortuorum, I, 301-305.
Sponsalia. Eorum valor, II, 934-939; forma et effectus, 934 seq.; forma et efficacia, 941-949; consensus erroneus, 950-952; dissolutio, 958-960 seq.; sponsalia iuxta decret. *Ne temere*, 941 seq.
Sponsi, v. *Sponsalia.*
Sponsio. An sit licita, I, 1254-1257.
Status laicorum, II, 1 seq.; clericorum, 54 seq.; religiosorum, 120 seq.
Sterilizatio feminae, I, 454-458; feminae aut viri ope radiorum, 457, 458.
Stipendium pro celebratione Missae, II, 401-433; numerus stipendiorum quem sacerdos admittere potest, 421, 422; partem stipendii retinens, 423-426; transmissio stipendiorum, 428-431.
Stuprum quoad restitutionem, I, 889.
Subiectum legis, I, 65-74; Sacramentorum, II, 220-222; baptismi, 237 seq.; confirmationis, 292 seq.; Eucharistiae, 315 seq.; paenitentiae, 459; extremae unctionis, 815-819; ordinis, 864-872.
Substitutio, v. *Fideicommissum.*
Suicidium, I, 442.
Suffragium ferendum in comitiis, I, 432-438; venditum et non datum, 439-441.
Suggestio, v. *Hypnotismus.*
Superbia. Quale peccatum, I, 177-179.
Superflua beneficiorum, I, 642.
Superstitio, I, 273-278. — Eius gravitas, 273.
Suspensio. Eius natura, effectus, II, 131 seq.; ab audiendis feminarum confessionibus, 1331-1337; rehabilitatio, 1338, 1339. — Suspensiones contra sacerdotes demigrantes in Americam aut Philippinas insulas, 876-885.
Syphilide infectus, quoad lactationem, I, 424-426; quoad matrimonium, 548, 549.

T

Tabulae rotantes *(Mesas giratorias)*, I, 298.
Telepathia, I, 291-297.
Telephonium quoad absolutionem, II, 459.
Tempus: temporis supputatio, I, 142-148; paschale in Amer. lat., 448; Zonarium, II, 355.
Territorium parochi in ordine ad matrimonium, II, 1137-1139.
Testamentum. Eius conditiones, I, 779-784, 1001-1017; dispositio dubia, 1003-1005; testamentum coram parocho, 1001, 1002; in mortis articulo, 1006; sacramentale, 1009; holographum, 1011 seq.
Testis in iudicio, II, 18-21.
Thesaurus inventus, ad quem pertineat, I, 663-672.
Timor, v. *Metus.*
Titulus ad praescriptionem, I, 680; ad auctarium in mutuo, 1073; ad confessionem audiendam, 570-607; ad ordines suscipiendos, 860.
Tituli ad latorem, II, 1306-1311.
Transactio, I, 1166-1170.
Tributum. Obligatio illud solvendi, I, 137, 138, 903-910.

U

Unctio in baptismo, II, 247, 248; in confirmatione, 283-288; in extrema unctione, 801-806.
Universitates civiles quatenus a clericis aut religiosis frequentandae, II, 106-109.
Uruquariensis Resp. **Vol. I.** Adultera se ipsam prodens, 901. — Auctorum dominium, 650. — Cessio bonorum, 873, 874. — Consuetudo, 141. — Contractus de re turpi, 439, 941, 933-939. — Depositum, 1064. — Fideicommissum, 1056. — Filiifamilias dominium, 627. — Donatio inter vivos, 974-981; revocabilis, 982-986. — Donatio mortis causa, 487 seq. — Donationis collatio, 997-1000. — Interesse legale, 1195 — Inventio, 662-664. — Legatum, 997. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962.—Minor contrahens, 941.—Testamentum iuramento firmatum, 1035. — Occupatio, 658. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Praescriptio, 695, 697, 701. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Thesaurus, 664-668. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891; restitutio pro homicidio, 887. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 779, 784, 1001-1017. — Transactio, 1166-1170. — Uxorum bona, 639. — Uxor contrahens, 944-949. — Usura. Interesse ex interesse, 1087. — Venditio, 951, 953, 1106; obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — Vitia rei manifestanda, 1102. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153. — Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.
Usura. An vel quando prohibita, I, 1073 seq.; tituli ab ea excusantes, 1086; con-

tractus usurarius a lege annulatus, 1098, v. *Mutuum*.
Uteri tumescentis ablatio indirecta, I, 480-483; prolapsus corrigendus, 484, 485.
Uterus. An eius carentia reddat feminam impotentem, II, 1022 seq.
Uxor. Eius dominium, I, 637, 639-644; furta, 716. — Uxor quoad contractus, 944-949.—Uxor quoad habitationem, II, 1191-1204.

V

Vacatio legis, I, 76.
Vagus, quoad matrimonium, II, 1128, seq.
Vana observantia. Quale peccatum, I, 273 seq.
Vasectomia duplex. Quid sit, an licita, an inducat impedimentum dirimens, II, 1029-1035.
Vectigal, v. *Tributum*.
Venditio. Obligationes venditoris, I, 1039; quoad iustum pretium, 1108 seq.; quoad venditionem sub hasta, 1157-1161; per monopolium, 1162-1165 seq.; quoad obligationem vitia rei manifestandi, 1102-1104. — Venditio rei furtivae in publico mercatu, 765 seq.
Venezolana Resp. **Vol. I.** Adultera se ipsam prodens, 901. — Cessio bonorum, 872.—Consuetudo, 141.—Depositum, 1064. — Coniuges. Donatio inter ipsos, 1033. — Donatio inter vivos, 974-981; revocabilis, 982-986; mortis causa, 487 seq. — Filiifamilias dominium, 627. — Interesse legale, 1195. — Inventio, 662-664. — Legatum sub conditione non nubendi, 961, 962. — Patria potestas agnoscitur in matre, 356. — Possessor bonae fidei, 755, 757, 758, 762-770. — Praescriptio, 693, 697, 701. — Restitutio ob damnum ab inferioribus illatum, 835. — Restitutionis ordo, 849, 851; restitutio ob fornicationem, 891. — Specificatio et commixtio, 704-706. — Testamentum. Eius conditiones, 1034.—Thesaurus, 664-668. — Uxor contrahens, 944. — Venditio. Obligationes venditoris et emptoris, 1100, 1124. — Vis et efficacia legum civilium, 926-928. — **Vol. II.** Religiosorum dominium, 153.—Vigebat cap. *Tametsi*, 1119.
Viaticum moribundis dandum, II, 353-361; an per fistulam suscipi possit, 357; an et quomodo amentibus conferendum, 318-322.
Vicarii iurisdictio quoad confessiones, II, 588, 589.
Vinum pro Missa, quale esse debeat, II, 299-302.
Violentia, eius influxus in voluntario, I, 11, 12.
Virga divinatoria. An eius usus sit licitus, I, 281, 282.
Vita voluntarie abbreviata, I, 446-448.
Vitia rei manifestanda in venditione, I, 1102-1107.
Vocatio ad statum religiosum, II, 120-127; ad ordines, 54-57, 890, 891.
Voluntarium, I, 1-4; voluntarium indirectum, 5, 6.
Votum. Obligatio, I, 340-349; cessatio, 350-355; commutatio, 373-375; dispensatio, 111, 367-372; irritatio, 356-366. — Votum sollemne, an sit in Gallia, Belgio, Mexico, pro monialibus, II, 171, 178, 179; pro religiosis, ibid. — Votum paupertatis, 149-157; castitatis, 158-160; oboedientiae, 161-167. — Votum ut impedimentum impediens matrimonium, 1009-1013; ut dirimens, 1048-1053. — Triennium votorum simplicium, 143-148.

Z

Zonarium tempus, II, 335.

ERRATA

Vol. I

	Dicit	Lege
Pag. IX, lin. 14	n. 750	n. 570
» » lin. 15	n. 751	n. 571

Vol. II

Pag. 369, lin. 5. Auctoritas allegata *Patris Vermeersch* incipit verbis: «Nec ex § 2 can. . . » finitque in fine paragraphi: «*graviter* non peccarit»

EUGENIO SUBIRANA, S. A. — Editorial Pontificia
Calle Puertaferrisa, 14, entlo. : Apartado 197 : BARCELONA

BIBLIOTECA DEL ORADOR SAGRADO

El Paraíso en la Tierra, o el Misterio Eucarístico estudiado desde el punto de vista dogmático, litúrgico, ascético y moral en 97 discursos, que pueden servir también de instrucciones, lecturas piadosas y temas de meditación, por CH. ROLLAND, Canónigo titular de Langres, Misionero Apostólico. Con la aprobación de numerosos Prelados. Traducción de la 15.ª edición. *4 tomos en 8.°*, 14 pesetas en rústica y 22 en tela. — Segunda edición.

La Virgen Madre de Dios y la Vida Cristiana, o sea María considerada a la luz de la fe y de la razón, en sus relaciones con Dios, con la Redención y con la Vida Cristiana, por el Presbítero José PERARDI. *3 tomos en 8.°*, 9 ptas. en rústica y 15 en tela.—Segunda edición.

Pláticas para todos los días del mes de San José, distribuídas en tres novenas y un triduo, por el RDO. ALEJO LEFEBVRE, de la Compañía de Jesús. *Un tomo en 8.°*, 4,50 ptas. en rústica y 6,50 en tela.—Segunda edición.

Sermones e instrucciones catequísticas para Misiones y Ejercicios Espirituales, por el DR. A. F. BIAMONTI, PBRO. *4 tomos en 8.°*, 15 ptas. en rústica y 23 en tela.—Segunda edición.

Pláticas escogidas para religiosas, entresacadas de notables oradores. Traducción y arreglo por el RDO. DR. D. FRANCISCO DE P. RIBAS Y SERVET, PRESBÍTERO. *Un tomo en 8.°*, 4,50 ptas. en rústica y 6,50 en tela.—Segunda edición.

Pláticas para todos los días del mes del Sagrado Corazón, por el P. ALEJO LEFEBVRE, S. J. *Un tomo en 8.°*, 5 ptas. en rústica y 7 en tela.—Segunda edición.

Breve sermonario de almas entresacado de notables oradores. Traducción castellana, por D. JUAN LAGUIA LLITERAS. *Un tomo en 8.°*, 3,50 pesetas en rústica y 5,50 en tela.—Segunda edición.

Instrucciones de un cuarto de hora para todas las Domínicas del Año, numerosas Festividades y diversas Circunstancias del Ministerio Sacerdotal, escritas por el RDO. J. PAILLER. *Cuatro tomos en 8.°*, 14 ptas. en rústica y 22 en tela.—Segunda edición.

Ejercicios espirituales para las jóvenes, por J. MILLOT, Vicario General de Versailles. *Un tomo en 8.°*, 4 ptas. en rústica y 6 en tela.

Las virtudes cristianas, por el Canónigo TOUBLAN. Instrucciones doctrinales dirigidas a las jóvenes. *Dos tomos en 8.°*, 9 ptas. en rústica y 13 en tela.

Sermones de San Juan Bta. M.ª Vianney (Cura de Ars). *Tres tomos en 8.°*, 15 ptas. en rústica y 21 en tela.

Conferencias sobre la vida religiosa, por MONS. JUAN BOURCHANY, Obispo titular de Hadrumeta, Auxiliar del Emmo. Cardenal Maurin, Arzobispo de Lyon. *Un tomo en 8.°*, 4,50 ptas. en rústica y 6,50 en tela.

Panegíricos y Sermones, compuestos y predicados por el RDO. P. JUAN B. FERRERES, S. J. *Dos tomos en 8.°*, 10 ptas. en rústica y 14 en tela.

Todo poseedor de alguna obra de esta Biblioteca tiene derecho a una rebaja del 20 por 100 sobre el valor en rústica de la que nuevamente adquiera

OBRAS DE CIENCIA ECLESIÁSTICA

CRITEREOLOGIA SCHOLASTICA

Criticae Quaestiones aliquot quas in usum studiosorum Philosophiae ac Theologiae, ex optimis scholasticis Auctoribus collegit ALPHONSUS M.ª RIBÓ et BULBENA, Presbyter

Es una obrita de mucha utilidad para los Seminarios. En ella se dilucidan, conforme a los incontrovertibles principios de la Escolástica más ortodoxa, las cuestiones de crítica que son el fundamento de toda filosofía. Los puntos más notables de este libro son: el análisis del sistema de Descartes, las cuestiones relativas a los conceptos de Ciencia y Fe, y el examen de la teoría de Balmes sobre el sistema cartesiano y el principio de evidencia.

Un tomo de 107 páginas (19 × 12 cms.). 2 ptas. en rústica y 3,50 en tela.

Disquisitiones Scholastico-Dogmaticae

quas legebat VALENTINUS CASAJOANA, S. J., pluribus in Academiis Hispanis et Exteris et nuper Universitate Pontif. Gregoriana, Collegii Romani Theologiae Dogmaticae Lector

Difícilmente se hallará un autor de texto más perfecto y que contenga lo mejor de las cuestiones teológicas antiguas y modernas. Al principio del tomo IV, indícase con que método pueden combinarse las cuestiones que la presente obra contiene, a fin de que todas puedan verse en el espacio de cuatro años, que es ordinariamente el tiempo señalado para formarse en los estudios teológicos. Así se tendrá en esta obra un texto, en que, siguiendo la mente del Doctor Angélico, resplandecen, al par que la erudición que tanto honra a un eclesiástico, la claridad y solidez con lo completo de su doctrina dogmático-escolástica.

Cuatro tomos (22 × 14 cms.) de XXIII - 375, XXIII - 519, XXXVII - 683, XXIX - 676, XXIV - 599 páginas, 20 pesetas en rústica y 10 en tela.

HISTORIA SINTÉTICA DE LA IGLESIA

para uso de los Seminarios, Institutos y Escuelas Religiosas, por el Prof. FIDEL SAVIO, Socio de la Academia de Ciencias y de la Real Diputación de Historia Patria, en Italia. Vertida del italiano por D. RAFAEL MARTÍNEZ DEL CAMPO, Abogado mexicano, Caballero de la Orden de San Gregorio Magno

I. Edad Antigua (1-476). - II. Edad media (476-1492). - Edad moderna (1492-1923)

Esta obra resuelve el arduo problema de la elección de un texto adaptado a la capacidad y a las necesidades de los seminaristas, y corresponde perfectamente al fin de toda Escuela de Religión, que no es otro que el de arraigar la fe en el corazón de los jóvenes estudiantes, en vista, sobre todo, del porvenir, cuando en medio del mundo (y tal vez en las mismas aulas de la Universidad) se verán obligados a oír no pocos errores contra la Iglesia, los Papas y la fe, sacados de historias falsificadas. La competencia del autor es indiscutible; y su autoridad, universalmente reconocida como de primer orden.

Tres tomos (22 × 13 cms.) de X-135, VIII-217 y VIII-178 págs., 13,50 ptas. en rústica, encuadernados en un volumen, y 16 en tela,

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
BX1758.G71926 C001 V002
CASUS CONSCIENTIAE PROPOSITI AC SOLUTI A
3 0311 00044 2231

WITHDRAWN

BX
1758
.G7
AUTHOR
1926
TITLE
V. 2
DATE DUE

39357

Gury, Jean P.

CASUS CONSCIENTIAE RROPO-
POSITI AC SOLUTI AD NORMAM
CODICIS CANONICI

13376

3 0314